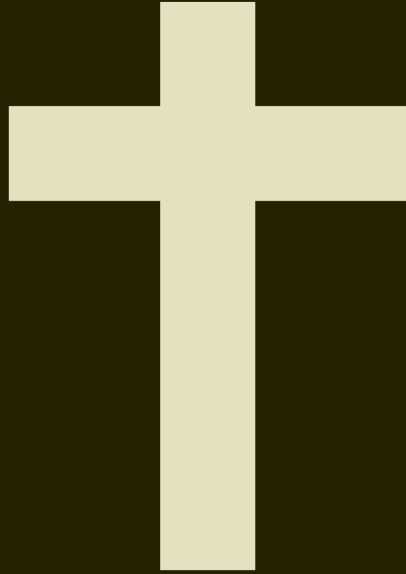

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

Séréel Ndút: Unni Koope
Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Dalaana	1
Maccëe	60
Marka	105
Lúkkë	133
Saṅ	179
Tílédí apootarra	212
Rom	255
1 Korente	275
2 Korente	295
Galasi	308
Efes	316
Fílíp	323
Kolos	328
1 Tesalonik	333
2 Tesalonik	338
1 Timoote	341
2 Timoote	347
Tít	351
Filemoo	354
Ébrë	356
Saak	373
1 Peer	378
2 Peer	384
1 Saṅ	388
2 Saṅ	394
3 Saṅ	395
Yúf	396
Feeñiyoh	398

Téeríi dalaana Kúnsée

Téeríi bee daa téerée débúu biníyú Bíibélè rē, te ri wonuu « Téeríi dalaana ». Yee tah dī na wonuu daaha ra nék bití dī won sun fi dalaani éldúnè a iña saku filiḅ ḁa béeb (1.1-27).

Téerée wonte sun fi dee kola' Koope pañi yee húmú nufi ra te daa ri bití dī cēgíḁ goomali bēewí dī ay waa barkel. Di ay ñee'ee séttí Abraham na, dī barkel wa (22.18). Yii baa daa tah, kola' ri sagi sun-Koo a feey fa ra, dī sak ow yaal a ow beleḅ, nda wa keñ tali wa baatoh, wa líifid feey fa teeḅa' ndami (1.28).

Wa fi bēewí ana ya débúu saku ra nék ñeyuy yee won wa Koope ra, tahte keñ Koope haayte wa níi líkké wē hēbísí. Filoon fi bee baatuu bēewí yaa ra, Koope otte bití bēewé pesuu pagad' bos feey fa, wa na pagantuu iñi bosse, dī yeñce wa mulii mbēnē mē muuyilte wa béeb níi tas Nowe a bēy faami (7.1-24). Bee gétè' iñyaa béeb rē, i kíil caak filoon fe, bēewé baatuutee caak feey fa. Bi deef dī húmú maañcee tíb nufi nay ri waa sēmlée, dī wonte a Abraham, dī fi Abraham tíkēy nē un, ñeete woni (12.1-9). Di dala' cēgíḁ goomali bēewée ké rí dī tansid' wa afi ra daaha keñilte wa, wa coosaanuute Abraham na : Abraham límpé Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé koy sabboo a koy ana, daa wa yee fí yúhté bití talli sabboo a ana ya Israyel dūhúu waa na ra (49.3-28). Daa wa bēy Israyel, yee yípú faammi wa feey fa húmú gap Koope Abraham ra.

Bēyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot bití Koope na yeddeh bēyí gémpé dīi na ti Abraham nen. Di ñeya' dī fi Abraham na barkelte bēewé feey fa béeb.

Sagi éldúnè

¹ Dalaana, Koope sakke sun a feey.

² Feey fa húmú holon, gēe', gēfēñ, dēlēey a muluḅ : ow yēeh dee man dī ra ; ñúusē húunté yaaha béeb ; ngilaaw mi Koope ladte sun fi mulaa, na pay na ac.

³ Tígí daaha, Koope won tih : « Niiña hena ! » Niiña hente.

⁴ Koope otte bití niiña yii wunte, dī bísēlsē'té niiña a ñúusē.

⁵ Koope dēekē'té niiña « na' », dēekē'té ñúusē « elek ». Fíníin lahte, baaba acce* : baa daa bisa déb dē.

⁶ Koope wonil tih : « Hanndal gaan lahan ndín, bísēlsē' mulaa ana. »

⁷ Koope sakke hanndal ka, bísēlsē'té mulaa paa' feey a yee paa' sun ra. Baa laha'te ḁah.

⁸ Koope dēekē'té hanndal ka « sun-Koo ». Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi ana fa.

⁹ Koope wonil tih : « Mulaa paa' feey ra négírēen íláy yínē ndín, feey fa hen dandañ. » Yaa laha'te ḁah.

¹⁰ Koope dēekē'té tígí dandaña « feey », dēekē'té mulaa négírē' rē « kísí » ; te dī otte bití baa yii wunte.

¹¹ Koope wonil tih : « Feey fa henan hilil : lah gaaw fi na dūhíḁ tisoḅ ki a heetti kilikki na lím, bina-bina béeb a tisoḅ ki. » Yaa laha'te ḁah.

¹² Feey fa hente hilil. Heetti gaawa ya, bina-bina béeb a tisoḅ ki ; heetti kilikka na lím rē, bina-bina béeb a tisoḅ ki. Koope otte bití baa yii wunte.

¹³ Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi éeyè fē.

¹⁴ Koope wonil tih : « Sun lahan i yin niiñlaa ndín, bísēlsē' na'a a elga ; na wa teeḅa' bissi feetta, bissi kayya a kíillē ;

¹⁵ wa homun sun ndín, hawaane feey fa ! » Baa laha'te ḁah.

¹⁶ Koope saka' iñi niiññi gaanni ana ya ḁah : bee lukki gaan ra, na'a, laha' bisa bití Koo yíil ; bee lukki yin ra, céyín fē, laha' elga. Di baatte sakke hulla bal.

¹⁷ Koope tikké wē sun, niiñlii feey fa,

* 1:5 1.5 fíníin lahte, baaba acce : Ébrē hom ola' bis múlgús daaha.

18 wa laha' na'a a elga, bísëlsë' niina a ñúusë. Koope otte biti baa yii wunte.

19 Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi iniil fa.

20 Koope wonil tih : « Mulaa líifën a iñi na pes níi woye, te yakka púdë hanndal ki sun a feey. »

21 Koope sakke heetti rabbi gaanna kísí fë, yii na woy flib muluβ béëβ, a yakka sun béëβ. Koope otte biti baa yii wunte.

22 Koope barkelte wa won tih : « Kéñí, don baatoh, don líifid mulaa kísí fë te yakka baatoh feey fa. »

23 Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi iip fa.

24 Koope wonil tih : « Feey fa lahan heetti rabba béëβ : yee faamma, yee luufa a rabbi yutuudfa béëβ. » Yaa laha'te dah.

25 Koope saka' heetti rabba béëβ daaha : yee luufa, yee faamma a rabbi yutuudfa béëβ. Te Koope otte biti yii baa wunte.

26 Koope wonil tih : « Yen sak ow, di man ti di madu yen nen ! Di ílifën jénnë kísí fë, yakka sun, rabba faamma a rabbi yutuudfa a feey fa béëβ. »

27 Koope sakke ow ti di man di fi Koope nen.

Di man di fi Koope, di saka' ow daaha.

Di sak ow yaal a ow belef.

28 Koope na an waa barkel, won wa tih : « Kéñí, don baatoh, don líifid feey fa ; ílifí jénnë kísí fë, yakka sun, a rabba na tilú feey fa ra béëβ. »

29 Koope baatte won tih : « Élí ! Gaaw fi na dúhíd tiso ki feey fa béëβ, a kilki na lím koy ki na dúhíd tiso ki béëβ, mi onte ron wa béëβ pesaa.

30 Te rabba feey fa, yakka sun a yii na pes feey fa béëβ, mi onte wa gaaw fi hilila pesaa bal. » Baa laha'te daaha.

31 Koope otte biti iña pañ ri ra béëβ wunte níi wun. Fíníin lahte, baaba acce : baa daa bisi pënenë fë.

2

1 Sagi sun a feey, a yii hom na béëβ lúsë'té dah.

2 Lúsdë' Koo légéyí rë, bisi paana fa, di hílsëhté. Bisi paana fa, Koope hílsë' légéyëe ké rí saka' ri béëβ rë në.

3 Koope barkelte bisi paana fa, haba'te ri bisi, di biti di hílsë' légéyëe ké rí saka' ri béëβ rë në.

4 Baa daa naabii sagi sun a feey.

Naabii dalaani pesa

Húmú saka' Koo-Yahwee sun a feey bín fë rë,

5 deef tal kilik yínë sah húmúy luufa, te gaawa paalay na, di biti Koo-Yahwee húmú dalay toβ, te ow húmú lahay níi línë feey fa.

6 Ndaa lahte culi mulii dofohte, na hilsid feey fa béëβ.

7 Tígí daaha, Koo-Yahwee beβ na feey fa, yugusa'te ow, fúlilté nunñi ñíinë, bekke ri coonaa, di hente bëyí në pes.

8 Koo-Yahwee saampe meey Eden di púlëen na', yíppé në kilik, tikké në bëe' di yugus ri ra.

9 Koo-Yahwee paalidte sun fi feey fa heetti kilikki wunte yeel, te koyya neβpe ñam. Di yíppé leelii meeya, kilka na ona' pes, a bee na teeβa' yin wun a yin bos ra.

10 Eden lahte laahi gaani hütë' hütëe, daa ri na hilsid meeya. Daaha, laaha salte iniil.

11 Sali yínëe hínú Pison. Daa ri wër gini Hawilaa béëβ, bee feey fa laha' úris rë.

12 Gini baa laha' úris kah-kah, lahte kilikki na yugusuu yin heeñlaa bal a la'a kofeel ot, na wonuu ëníksë rë.

13 Sali ana fa wër gini Kús rë, hínú Gihon.

14 Sali éeyë fë hínú Tígër ; daa ri bee na hüt, paa' Asuur púlëen na' ra. Sali iniil fa hínú Efarat.

15 Koo-Yahwee húmú tik bëe' meeya Eden, nda ri mín ríi lín ndín, yugus ri.

16 Di antee won bëe' unni yeh : « Fu mín nëe ñam koyyi kilikka meeya béëβ di neβa' ro,

17 ní tasse koy kilka na teeḅa' yin wun a yin bos ra ; yiin ñaman fu na ra, lah yúhé biti fay húl. »

18 Koo-Yahwee won nufi tih : « Daay wuneh ow na, kon may sak bëyí mada' a ri ndín, habra' ri. »

19 Koo-Yahwee ḅeḅ feey, yugusa'te raḅḅa feey fa a yakka sun, antee waa kúḁ fii ḅee', nda ḅee' saamid' wa tii ndín, bina-bina béeb ḅeḅ tiya nay rii yere ḅee' rë.

20 Kon ḅee' saamidte raḅḅa faamma, yee luufa a yakka sun béeb tii ; ndaa ri olay bëyí mada' a ri ndín, habra' ri.

21 Tígí daaha, Koo-Yahwee ḅekke ḅee' nee'i misikke ; filiḅ nee'a, Koope níssé laf yínë araal ḅee', wëegísídté tígë nísë' rí lafa ra dee húmú man ri ra nen.

22 Koo-Yahwee antee ḅeḅ lafi baaha yugusa'te ḅeḅḅ, kompe ri ḅee'.

23 Ola' ḅee' belaa, dī won tih : « Waali yínii beh, bee yuhi faan so' kan a ñif mi so' ! Di ay wonuu ow ḅeḅḅ, ndah biti dī ḅeyuu ḅee' nē* . »

24 Yii baa daa tah ow yaal ay bísëh a boffi a yaafi, pokoh ḅeḅḅi na, wa hen yínë.

25 ḅee' a ḅeḅḅi húmú faan holon, ndaa sopanta' húmú lahay hanndal ki wa.

3

Lígí ḅee' a ḅeḅḅi meeya Eden

1 Bín fë, deef gon daa húmú lukki lah nuf di raḅḅa luufa sak Koo-Yahwee ra béeb ; dī acce won belaa tih : « Koope wonte ron kah-kah biti don banuy naa ñam koy kilikka meeya béeb ë ? »

2 Belaa tahte won gon fa tih : « Fun mínú në ñam koyyi kilikka meeya béeb,

3 ndaa koyyi tal kilka hom leelii meeya ra, Koope won fun na tih : “Ngënë ñémí nē te ngënë lébí nē sah, toñeh húl ay ron naa deefe.” »

* 2:23 2.23 ndah biti dī ḅeyuu ḅee' nē : Di ébrë, di na wonuu ow yaal (ís) a di na wonuu ow ḅeḅḅ (ísë), na samuu man. * 3:7 3.7 fūgë : tal kilki mada' a tal een.

4 Tígí daaha, gon fa tahte won belaa tih : « Èe-èe', daa neh, don ii húl !

5 Koope yúh yúhë biti kut don ñam na raa, don ay yeele ndín, don mada' a ri di yúhsë' yin wun a yin bos. »

6 Tígí daaha, belaa otte biti koy kilka neḅpe yeel, te wadtee dok, te beka' ow biti fu ñam na raa, afu ay kúnsëh, fu yúh béeb nen. Belaa sakke na koy kilka, ñampe. Bi ñani yaala daa húmú, dī yedte ri na, yaala ñampe bal.

7 Ñamuu wa na, affi wa yíppée kúnsëh, wa olute biti wa homu faan holon. Tígí daaha, wa ḅeyute i saaf fūgë*, tapalsuute ndímú, haamuute.

8 Gílíyë' Koo sos-na'in, wa keluu yodadi Yahwee na tilëesëh meeya, wa múkëyúté, dāpuute filiḅ kilikka.

9 Ndaa Koo-Yahwee dëekídté bëyí yaala, meelte ri won tih : « Fu di deh ? »

10 ḅee' tahte won tih : « Mi keloh yodadu meeya, te biti mi hom faan holon, mantee neeh, mi dāpohte. »

11 Koope won dī tih : « Fu yúhë' biti fu hom faan holon dīh ? Fu ñampe na koy kilka kadda' mi ro ra woo ? »

12 ḅee' tahte won tih : « Belaa kom fu so' ra daa on so' na koy kilka, mi ñampe. »

13 Koo-Yahwee won belaa tih : « Haala' yi ní fu na paṅ yii bah ? » Belaa tahte won tih : « Gon fa daa nofa' so' ní mi ñampe na. »

14 Tígí daaha, Koo-Yahwee won gon fa tih :

« Fu alkohte filiḅ raḅḅa luufa a yee faamma béeb af yee paṅ fu baa ra.

Fu yahti tíl rëe, fay fasee fasoo, te pesu béeb fay ṅaare feey.

15 May yah hanndal ki doni belaa, a hanndal ki talu a tali.

Tali ay poo afu, te fay rii doḅ púgúlúḅ. »

16 Koope antee yíssèh belaa na won dī tih :

« May paŋ ní fu mok lool biti fu hen loo,
te fu yahti lah koy raa, ay misik ní misik.

Fay fahee lebohi yaalu, te ri nay roo ílífé. »

17 Di míllè' bëyí yaala na, won dī tih : « Fu ñeete woni belefú ní fu ñampe na koy kilka kadda' mi ro ra neh a ?

Dala'te woteh, feey fa lecce af yee paŋ fu ra.

Yee tas fii rē, fay mok

balaa fu dúhíd nè yii nay fuu ñame.

18 Feey fa ay roo paalíd tal yélúp a ñobitaan,

te fay pesee iña na línú meeyya ra.

19 Fay pesee opa'u

nii bín nimilaa fu feey fa yugusuu fu ra,

ndée fu yugusuu a feey,

te fay wëegís fu henaat feey. »

20 Bëe' hínú Aadama. Di yedte belefú tii Aawa (daa ri : pes), biti daa ri ciffi bëyí nè pes béeb.

21 Koo-Yahwee yugusidte Aadama a belefú búub hun, bekke wa,

22 antee won nufi tih : « Ole ! Ow mada'te a yen leegi, di yúhsè' yin wun a yin bos. Kon dī banay yeril ya'i ní ri sake na koy kilka na ona' pes ra ; dī banay naa ñam, toñeh dī ay pese faraah. »

23 Tígí daaha, Koo-Yahwee antee dúhíd bëe' a belefú meeya Eden, wa saañ líné feey fa húmú yugusuu wa ra.

24 Filoon fi bee líkè' rí wë meeya ra, Koo-Yahwee beŋpe i sérúbím†, tíkké wë ílí meeya Eden, di púlëen na'. Wa habu jépíllí na ñah kíi, na filloh hatinna béeb. Daa wa na wohu waala saañ kilka na ona' pes ra.

4

Naabii Kayeŋ a Abeel

† 3:24 3.24 sérúbím : Wa i yin ti malaaka mbée rabbi lahuu kanam ow a paŋ, te homuu fii Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. * 4:1 4.1 mi lahte koy yaal : Kayeŋ mëllúu a « kana » di ébrë ; « kana »

daa ri : lah mbée lím. † 4:8 4.8 i un : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : Yen saañ meey.

1 Hompe ní, Aadama ñéerè'té a belefú Aawa, belaa pokke loo, lahte Kayeŋ. Aawa won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee onte so' ní mi lahte koy yaal* . »

2 Aawa lahilte koy yaal kay, Abeel, ñéedí Kayeŋ. Abeel hente níirëh, Kayeŋ hente línëh.

3 Lahte bis, Kayeŋ beŋpe na iña lín rí rë, kompe wa Yahwee sarah.

4 Di fi Abeel beŋ na harra débúu límú yubi ra, kompe Yahwee yee lukuu wun faan ra sarah. Yee paŋ Abeel ra neba'te Yahwee,

5 ndaa ri yeelay Kayeŋ a iña kúf dí sarah ra sah. Yii baa tahte Kayeŋ neeŋpe ní doffe búkí.

6 Yahwee won dī tih : « Fu neeŋ yih ? Fu dof búk yi deeha ?

7 Fu paŋ yin wun raa, fay béyíd afu. Henay bah, bakaada aa lakohte ílí faamu ra aa ti gúmú nen, nufa aa doo na, ndaa page ní fu ílíf rí. »

8 Hompe ní, Kayeŋ wonte Abeel i un†. Homuu wa meeyyin ra, Kayeŋ yejohte Abeel ñéedí nè, bëempé rí.

9 Filoon fi baaha, Yahwee won Kayeŋ tih : « Koy-yaafu Abeel di deh ? » Di tahte won tih : « Mi yúhè' ? Daa mi nídí woo ? »

10 Koope tahte won dī tih : « Fu paga' yii baa díh ? Foŋi ñif mi koy-yaafu kola' feey ní lahte soo na, na deekè' yíllíd.

11 Dala'te woteh, fu alkohte, te fu líkúté feey fa keena' ñif mi koy-yaafee ke ro bëem fú rë.

12 Wuti fu lín rí ní lín rëe, fii naa dúhríl yin. Fu ac wëndëŋ, fu mbale feey fa. »

13 Kayeŋ won Yahwee tih : « Daana tík fú sè' rë bítté sun fi so' ní bít.

14 Ole ! Fu líkké sè' feey fa loob ra ní may roo wuloh ndín, mi mbale feey fa ní bëyí funi teya' raa bëem sè'. »

15 Ndaa Yahwee won dī tih : « Ngana néekiñë' ! Ow bëem dē rëe, fay yíllírú waal paana. »

Kola'te bah, Yahwee tínnndë'té Kayeñ a yii fí yúhté bití bëyí bani teya' béeb, nufa taseh hawí húl.

16 Kayeñ kolohte dah, saañce hompe gini Not‡, paa' Eden púlëen na' ra, wulohte Yahwee.

Bëy tali Kayeñ

17 Kayeñ ñéerë'té a belebi, belaa pokke loo, lahte Henok. Kayeñ antee yíp gin-taah, yedte gina tii koohi, Henok.

18 Henok daa boffi Irat, Irat límpé Mehuyayel, Mehuyayel límpé Metusayel, Metusayel límpé Lemek.

19 Lemek koodte beleb ana : belii gaana hínú Aada, yutuuda hínú Silla.

20 Aada límpé Yabal. Yabal daa ciffi bëewë dékú taanta§ te kúrúu i yup ra.

21 Ñéedí yaal hínú Yubal ; daa ri ciffi bëewë na típú koraa, na fiisu kiis ra béeb.

22 Di fi Silla bal, límpé Tubal-Kayeñ ; daa ri bëe' nē hómú tíb pèrēm a tiñ ra. Koy-yaafi Tubal-Kayeñ beleb hínú Naama.

23 Lemek won belebbi tih : « Aada a Silla, síkíríi sē' ; dōn fi belebbi so' kélíi woni so' mi Lemek :

af gaañoh tahte mi bëempé ow yaal, mi bëempé kúkëy yaal af ñaasoh.

24 Kayeñ yíllírúu waal paana raa, Lemek ay yíllírúu waal sabay paana a waal paana (77). »

Límí Set

25 Aadama ñéeríilté a belebi, wa lahute koy yaal kay, belaa yedte ri tii Set antee won tih : « Koope onte so' koy yaal kay tígí Abeel fa Kayeñ bëem dí rë. »

26 Di fi Set lahte koy yaal bal, yedte ri tii Enos.

Kola' baaha, bëewë daluu jaamiyoh Koope na, na ñee'uu ri tiyi, na dëekúu rí Yahwee.

5

Tii yi yíkëe yí faamma nú Nowe na

1-2 Saka' Koope ow ra, dī yugusa' ri ti di man dī fi Koope nen. Di sak ow yaal a ow beleb, barkelte wa, yedte wa tii ow yiin saku wa ra.

Yee daa tii yi bëy faam Aadama.

3 Laha' Aadama kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) rë, dī lahte koy ki yaali manna'te a ri, ti di man dī nen ; dī yedte ri tii Set.

4 Filoon fi límí Set, Aadama pesse kíil tíméer peeye (800) ; dī lahte na i koy kay.

5 Pesi Aadama béeb hente kíil tíméer payniil a kíil sabay éeyë (930), dī na anti húl.

6 Laha' Set kíil tíméer a kíil iip (105) ra, dī límpé Enos.

7 Filoon fi límí Enos, Set pesse kíil tíméer peeye a kíil paana (807) ; dī lahte na i koy kay.

8 Pesi Set béeb hente kíil tíméer payniil a kíil saboo a kíil ana (912), dī na anti húl.

9 Laha' Enos kíil sabay payniil (90) ra, dī límpé Kenan.

10 Filoon fi límí Kenan, Enos pesse kíil tíméer peeye a kíil saboo a kíil iip (815) ; dī lahte na i koy kay.

11 Pesi Enos béeb hente kíil tíméer payniil a kíil iip (905), dī na anti húl.

12 Laha' Kenan kíil sabay paana ra (70), dī límpé Mahaleyel.

13 Filoon fi límí Mahaleyel, Kenan pesse kíil tíméer peeye a kíil sabay iniil (840) ; dī lahte na i koy kay.

14 Pesi Kenan béeb hente kíil tíméer payniil a kíil saboo (910), dī na anti húl.

15 Laha' Mahaleyel kíil sabay pëenë a kíil iip (65) ra, dī límpé Yeret.

16 Filoon fi límí Yeret, Mahaleyel pesse kíil tíméer peeye a kíil sabay éeyë (830) ; dī lahte na i koy kay.

17 Pesi Mahaleyel béeb hente kíil tíméer peeye a kíil sabay payniil a kíil iip (895), dī na anti húl.

‡ 4:16 4.16 Not : Tii Not daa ri : mbal. § 4:20 4.20 taanta : Di dúdí poonuu hun bín fë.

18 Laha' Yeret kíil tíméer a kíil sabay pëenë a kíil ana (162) ra, dī límpé Henok.

19 Filoon fi límí Henok, Yeret pesse kíil tíméer peeye (800) ; dī lahte na i koy kay.

20 Pesi Yeret béeb hente kíil tíméer payniil a kíil sabay pëenë a kíil ana (962), dī na anti húl.

21 Laha' Henok kíil sabay pëenë a kíil iip (65) ra, dī límpé Matusalem.

22 Filoon fi límí Matusalem, Henok ñéerë'té a Koope kíil tíméer éeyë (300) ; dī lahte na i koy kay.

23 Pesi Henok béeb hente kíil tíméer éeyë a kíil sabay pëenë a kíil iip (365).

24 Henok ñéerë' a Koope níi, dī olliluy, bi beβ ri Koo kúdté rí hëbísí.

25 Laha' Matusalem kíil tíméer a kíil sabay peeye a kíil paana (187) ra, dī límpé Lemek.

26 Filoon fi límí Lemek, Matusalem pesse kíil tíméer paana a kíil sabay peeye a kíil ana (782) ; dī lahte na i koy kay.

27 Pesi Matusalem béeb hente kíil tíméer payniil a kíil sabay pëenë a kíil payniil (969), dī na anti húl.

28 Laha' Lemek kíil tíméer a kíil sabay peeye a kíil ana (182) ra, dī lahte koy yaal,

29 yedte ri tii Nowe, na anti won tih : « Kúkëyí bee ay yen hílíp légyéy yen a coono fa tíkëh sun fi yen af feey fa lec Koo-Yahwee bee ra. »

30 Filoon fi límí Nowe, Lemek pesse kíil tíméer iip a kíil sabay payniil a kíil iip (595) ; dī lahte na i koy kay.

31 Pesi Lemek béeb hente kíil tíméer paana a kíil sabay paana a kíil paana (777), dī na anti húl.

32 Laha' Nowe kíil tíméer iip (500) ra, dī lahte koy yaal éeyë : Sem, Haam a Yafet.

6

Iña koma' mbënë më rë

1 Daluu bëewë baatoh feey fa níi wa lahute i koy beleβ ra,

2 bëy sun olute biti tunki cafayya damute níi dam, wa yeeluutee naa beβ beleβ.

3 Tígí daaha, Koo-Yahwee won nufi tih : « Bakaadfi ow tahte níi mii yeris coonaa fa yed mi ri ra, tas dīi na faraah ; ndée dī bo' faan kut, te yee tas fii rë, pesi ii luklil kíil tíméer a kíil sabay ana (120). »

4 Bín fë, ðeef i ow gaan, jimbëñ sun, húmú feey fa, te wa húmú lísú në, na beyu bëy sun tunki cafayya feey fa beleβ níi wa lahute i koy ra. Daa wa yaal jammaarree kíilë lahute tii níi rë*.

5 Ola' Yahwee biti pagadfi bossa bëewë në baatohte feey fa, te faraah nuffi wa yeja' wa yin bos kut ra,

6 keeña dúmpé níi rí réeccíyëhte yee saka' ri ow ra.

7 Di antee won nufi tih : « May hap bëewë sak mi feey fa ra béeb húl níi wa dúm ces ; may waa hap, mi hap rabbi gaanna a yutuudfa, mi hap yakka. Mi réeccíyëhte yee saka' mi wa ra. »

8 Ndaa keeñ Yahwee sosse Nowe na.

Gaali Nowe

9-10 Bee daa naabii Nowe. Di húmú laha' koy yaal éeyë : Sem, Haam a Yafet. Di filiβ bëewë wa húmú boku pes bín fë rë, Nowe kut daa húmú júβ në, lante pagad te ñéerë'té a Koope.

11 Ndaa Koope otte biti pagadfi bëewí kayya yahte feey fa : bëewë feey fa húmú caakute capa' a hawanta' filiβ fi wa.

12 Kon olsa' Koope feey fa ra, dī otte biti ëldúnë yahte, af biti tílédí bëewë ñeyay waal.

13 Koope won Nowe tígí daaha tih : « Mi canke biti may dúmlë' a bëewë béeb. Pagadfi wa tahte níi feey fa líiffé capa' a hawanta' ; may waa hap béeb húl, mi muuyil feey fa.

14 Yugusire doni bëy faamu gaal gaan ; lah yugusee ri a kilki maante, fu saam i las filiβ, fu leef filiβ fi gaala a fëel fë béeb godoroñ.

* 6:4 6.4 Lahte bëewí habuu ri ðeh : *Jamanii baaha ðeef i ow gaan jimbëñ húmú feey fa. Mani wa húmú tasute na níi filoon fe sah...*

15 Lah téyíree rí d'eh : utaa ka lah hena jaak tímээр a jaak sabay iip (150), haggaa ka hen jaak sabay ana a jaak iip (25), caggaa ka hen jaak sabboo a jaak iip (15).

16 Lah saamd'e ri taal. Hanndal ki taala a búk gaala, lah hena genwal jaak. Lah saamd'e ri il fu p'ee'id' d'í hatin, fu lecsa' ri faam éeyë : yínë paa' feey, bee ñee na ra t'ík'eh sun fi, bee míllë' rë paa' sun.

17 « So' mi bee nék, may yeñ mbënë mí gaante, hap yii na pes béeb húl. Yii hom sun fi feey fa béeb, ay húl.

18 Ndaa mi pokke hanndal ki yen biti fay múc. Lah haale gaala, d'oni beleb'u a koyyu a belebbi wa.

19 Lah bekaalee bal heedi yii na pes béeb ana-ana, yaal a beleb, d'oni wa bok don múc.

20 Yaal yínë a beleb yínë di heetti rabba béeb : yakka, rabbi gaanna a yutuud'fa béeb ay ac ñeerë' a ro, nda wa mín múc.

21 Te do fi beh, saame di yii na ñamu béeb fu gad, hen pesii d'oni wa. »

22 Nowe paga'te iñyaa d'ah. Di paga' wa d'ee túuyë' rí Koope ra.

7

Haali Nowe gaala

1 Koo-Yahwee antee won Nowe tih : « Haale gaala d'oni bëy faamu, ndée mi otte biti filiib bëewë d'oni wa na pesu wote ra béeb, d'oni afu kut daa júbú në.

2 Heetti rabba wun hawid* ra béeb, lah kúrëelée në yaal paana a beleb paana. Ndaa heetti rabba wúnih hawid' ra, lah kúrëelée bina-bina waa na béeb ana kut, yaal a beleb.

3 Yii lenke heetti yakka bal, lah kúrëelée në yaal paana a beleb paana, nda t'isoh ki wa mín tas faraah feey fa.

4 Ndée yiin nimila bisi bee ra, may yiin mulub feey fa na' a elek, ii léci'd'

nii hen waal sabay iniil ; yii mi sakke ri te na pes feey fa béeb, may rii hap húl. »

5 Nowe panke iña túuy rí Yahwee ra béeb.

6 Nowe húmú laha' kíil tímээр pëenë (600) na cép mbënë më feey fa ra.

7 Nowe a belebi, koyyi a belebbi wa haalute gaala, nda wa mín múc mbënë më.

8 Rabba wunu hawid' a yee wúnih rë, yakka a rabbi yutuud'fa na pesu feey fa ra béeb

9 ayuute Nowe na ana-ana, yaal a beleb, wa haalute gaala ti d'ee húmú túuyë' rí Koope ra nen.

10 Nimila' bisa ra, mulii mbënë më tiilte, dalte húuní feey fa.

11 Kíilí tímээр pëenë (600) fí pesi Nowe, bisi sabboo a paana fa di céyín fí ana fa, bisi baaha, culli mulaa keñ feey béeb d'ofoh'te, íllí mulaa sun kúnsëhté gëyéet.

12 Mulaa na yíid'eh feey fa ; na' a elek, toba ii léci'd' níi hen waal sabay iniil (40).

13 Yiin fa, Nowe a belebi a koyyi : Sem, Haam a Yafet, a belebbi wa haalute gaala,

14 wani heetti rabba luufa a yee faamma béeb, rabbi yutuud'fa, yakka a yii na pún béeb.

15 Heedi yii na pes béeb aya' Nowe na ana-ana filiib gaala.

16 Ti d'ee húmú túuyë' rí Koope Nowe ra, heetti iña haaluu gaala ana-ana, yaal a beleb. Haala' Nowe ra, Yahwee kúnté íl' gaala.

Mulii mbënë më

17 Mulii mbënë më yíid'ëhté yii hente waal sabay iniil (40) feey fa. Lawa' mulaa ra, gaala béyrëhté feey fa, teeyce sun.

18 Baata' mulaa lap ra, wa caak caako feey fa níi gaala na jëew'eh sun na saañ.

19 Caaka' mulaa níi caak naanjalte feey fa ra, danja lukki ut fëgër'eh fí Koo ra béeb honohte.

* 7:2 7.2 wun hawid' : Saka' Koope ëldúnë níi a bee hawuu Yéesú rë, bëewë na hawru Koope yúulëe d'ii na. Bín fë, laha' heetti rabbi wun hawid' a yi wuneh hawid'.

20 Mulaa lap lawo nii millë'tée hel affi danja yii lukke kap paana sun.

21 Daaha, yii na pes feey fa béeb húlté : yakka, rabba faamma a yee luufa, rabbi yutuudfa na tilú feey fa ra a bëewë béeb bal.

22 Yii kúdté ñiin te na pes feey fa béeb húlté.

23 Daaha, Koo-Yahwee padte yii na pes feey fa béeb, dala'te bëewë në, nii rabbi gaanna a yutuudfa a yakka. Wa dümúté feey fa. Nowe kut daa tas a bëy faami, a iña ñéerúu a wa filiib gaala ra béeb.

24 Laahi mulaa hompe waal tíméer a waal sabay iip (150) sun fi feey fa.

8

Dúmi mbënë më

1 Ndaa Koope halay Nowe a rabba faamma a yee luufa ñéerúu a ri filiib gaala ra. Tígí daaha di yeñce mbëeyë, mulaa feey fa na ëylëh.

2 Culli mulaa keñ feey a illí mulaa sun kúnëhté. Koo seekke,

3 mulaa na ëylëh yin-yin. Waal tíméer a waal sabay iip (150) filoon fi dalaani mbënë më, ðeef mulaa ëylëhté feey fa.

4 Laha' céyín fi paana fa waal sabboo a waal paana ra, gaala teerte danja Ararat.

5 Mulaa na ëylëh na cép nii céyín fi sabboo fa. Bisa ðéeb céyín fi baaha ra, lahte affi danja dúhté mulaa.

6 Tíkëhté waal sabay iniil (40), Nowe kúníssé falanteera húmú saamid di gaala ra,

7 antee yeris ñaak púnté. Ñaak fa na pay na ac nii bín nëy sííñé mulaa feey fa ra.

8 Hompe nii, Nowe yerisse bédú púnté, faha' yúh nda mulaa céppé.

9 Ndaa bédú fë olay tígí nay rii yabe, af biti mulaa líssí húun feey fa béeb. Di yeeltee nimil gaala, Nowe yedte ya'i hampe ri, bekke ri filiib gaala.

10 Nowe sehte waal paana kay, antee yedfaat bédú fë púnté.

11 Sosad na'in, bédú fë nimilte Nowe na, ñabpe liim-liim saaf kilka na wonuu ëlíif rë. Tígí daaha, Nowe yúhté biti mulaa ëylëhté feey fa. 12 Di sehaatte waal paana kay, yedfilte bédú fë púnté, ndaa bédú fë nimlaatay di na.

13 Yiin lah Nowe kiil tíméer pëenë a kiil yínë (601) rë, yiin fa, mulaa feey fa sííñ në. Nowe pëeníssé taali gaala, yérëntëhté, otte biti mulaa sííñcé feey fa.

14 Laha' céyín fi ana fa waal sabay ana a waal paana ra, feey fa béeb súhté koron.

15 Tígí daaha, Koope won Nowe tih :

16 « Dúhé gaala, ðoni belebu a koyyu a belebbi wa.

17 Dúhré bal yii na pes te ðoni wa homu ra béeb : heetti yakka, rabbi gaanna a yutuudfa béeb ; wa keñun, wa baatoh nii wa hasla' feey fa béeb. »

18 Nowe dúhté gaala bani belebi a koyyi a belebbi wa,

19 heetti yii na pes béeb na anti dúh bal gaala : heetti yakka, rabbi gaanna a yutuudfa na tilú feey fa ra béeb.

Yee gap Koope Nowe ra

20 Nowe antee tikëlsë' i la', yípídté Koope ilíy hawraa. Di heetti rabba a yakka wun hawid* ra béeb, di bebbe na bina-bina béeb yínë, happe wa, tamidte wa Koo-Yahwee sun fi la' ya nii wa sooyte.

21 Ngedi iña tamu ra neba'te Yahwee. Di antee won nufi tih : « Yee tas fii rë, pagadfi ow ii tah mi alaklil feey fa. Kaah biti nuf ow mëssí yeja' yíkí bos, kúkëy kí nii baha ki. Ndaa dala'te woteh, mii hawil yii na pes ti ðee paga' mi ri ðee ra nen.

22 Hém feey fa ee na : soh a lec, sos a op, líy a yoh, na' a elek, ay lah faraah. »

* **8:20 8.20** *wun hawid* : Saka' Koope ëldúnë nii a bee hawuu Yéésú rë, bëewë na hawru Koope yúlée di na. Bín fë, laha' heetti rabbi wun hawid a yi wuneh hawid.

9

¹ Koope barkelte Nowe a koyyi, won wa tih : « Kéñí, don baatoh ní don líífid feey fa. »

² Rabba feey fa béeb ay ron neeh ní tígí teem neeh : rabbi gaanna, yutuudfa, yakka sun a jénné kısı fē béeb ; wa béeb, mí tikké wē ya' yon.

³ Di húmú ona' mi ron gaaw fi hilila pesaa, mi onte ron woteh yii na tíl te na pes sun fi feey fa béeb, hen pesii ron.

⁴ Ndaa di filiḅ fi baaha béeb, ngēnē ñēmí bo' fi líssí lah ñif, ndée pes ee ñif.

⁵ Yúhí bití bal may pegoh ñif ma na tah don pes ra ; hawaa rab ow húl béeb, may rii pegoh ñif ma kéeníd dí rē, te ow bēem moroomi, may rii pegoh ñiin bēe'.

⁶ Bēyí kéeníd ñiin ow, ay hawu húl, ndée mi sak ow ti di man mi nen.

⁷ Te don fi yah, kéñí don baatoh caak ní don líífid feey fa béeb. »

⁸ Koope baatte won Nowe a koyyi tih :

⁹ « So' mi beh, mee pok yin hanndal ki don a so', a séttēn, a bēewē nay aye filoon fi wa ra,

¹⁰ a yii na pes hēbissēn béeb : yakka, rabbi faamma a yi luufa, yee dūhú gaala ra a yee nay pese feey fa fayu ra béeb ee.

¹¹ Yee pok mi ra daa ri bitih : dee ní kiri fi kirih, mulii mbēnē mē ii boollil ñinnē feey fa, hap wa béeb húl, te muluḅ mbēnē ii yahlil feey fa. »

¹² Koope baatte won tih : « Bee daa tinnē'í yee pok mi hanndal ki don a so', a ina na pesu a don ra béeb, dee ní kiri fi kirih.

¹³ Mí tikké kud' ki so' sun, daa ri tinnē'ē nay nērsēe yee pok mi a ēldúnē rē.

¹⁴ Wahtii nēgírēe mí nērrē sun te kud' ki so' dūh rēe,

¹⁵ faraah may nērsēh yee pok mi hanndal ki yen ra, a yii na pes béeb ; te mbēnē gaan ii lahlil ní hawe yii na pes béeb húl.

¹⁶ Mí ot kud' ka dūh rēe, may nērsēh yee pok mi te mínēh dūm hom hanndal ki funi yii na pes béeb rē. »

¹⁷ Koope antee ñeyaata unna, won Nowe tih : « Kud' ki Koo daa tinnē'í yee pok mi hanndal ki funi yii na pes feey fa béeb. »

Yee cuja' Nowe Kanaan ra

¹⁸ Sem, Haam a Yafet daa koyyee ke Nowe húmú dūhú gaala ra. Haam daa boffi Kanaan.

¹⁹ Bēewē feey fa béeb dūhú koyyi éeyēyēe ké Nowe yaa na.

²⁰ Nowe daa línēhē débpi yíp re-señ, kilka koyya na yugusuu bēeñ rē.

²¹ Lahte biḅ Nowe hante na bēeñē, faana nūgútē ní nísēhtē faan holon filiḅ taantii.

²² Haam, boffi Kanaan, ola' ri faani holoḅa homa' boffi ra, dūhtē ēssín, bílídte rí koy-yaayyi.

²³ Sem a Yafet koluute, beyute úuf, bee hampe búgí beh, bee hampe búgí yínēe, wa tikútē rí yúkkí wē, na tílúu paa' filoon ní haalute taantaa, húunútē boffi wa. Wa oluy boffi wa faan holon, bi yíirúy wē hatna paa' díi na ra.

²⁴ Gíníkē' Nowe manii ra, dí kelohte yee paḅ koy kee ke ri lukki paa' kúkēy rē.

²⁵ Di won daaha tih :

« Démíin Kanaan alkoh !
Na ri hena ñaami súrgē yí koy-baappi. »

²⁶ Nowe baatte, won tih :

« Koo-Yahwee daa mit sím !
Ahanḅkay, Koope fa na jaamiyoh Sem ra daa mit sím !
Démíin Kanaan yaha ñaami Sem.

²⁷ Démíin Koo keñil Yafet, on dí feey gaan,

dí dék a Sem,

te Kanaan yaha ñaami Yafet bal. »

²⁸ Filoon fi mbēnē mē, Nowe pesse kíil tímēer éeyē a kíil sabay iip (350).

²⁹ Pesi Nowe béeb hente kíil tímēer payniil a kíil sabay iip (950), dí na anti húl.

10

Coosaani bëewë ëldúnë

¹ Filoon fi mbënë më, koyyi Nowe : Sem, Haam a Yafet, lahute i koy. Yee daa tii yi koyyi yaalla tala.

² Koyyi Yafet daa wa yeh : Gomeer, Magok, Madaay, Yawan, Tubal, Mesek a Tiras.

³ Yee daa koyyi Gomeer : Askenas, Rifat a Togarma.

⁴ Yee daa koyyi Yawan : Elisa, Tarsis, Kittim a Rodanim.

⁵ Bëewë hasлуу ginna hom búk kisi fë rë béeb coosaanuu koyyi Yawan.

Yaa daa koyyi Yafet a séttí. Ow fi ow waa na béeb lahte wonadi, te di dék feey fi a bëy tali.

⁶ Yee daa koyyi Haam : Kús, Misrayim, Púut a Kanaan.

⁷ Yee daa koyyi Kús : Sebaa, Haw- ilaa, Sapta, Rayma a Saptaka. Yee daa koyyi Rayma : Saba a Dedan.

⁸ Nemrot bal non koyyi Kús. Daa ri débpi hen jammaar feey fa.

⁹ Nemrot daa húmú mín boorsoh níi fii Koo. Yii baa daa koma' yee na wonuu : « Mínté boorsoh níi fii Koo, ti Nemrot nen. »

¹⁰ Ginna débpi hen gin gaan nguur ki ra daa wa yeh : Babel, Erek, Akkat a Kalne : wa béeb gin-taah di Sineyar.

¹¹ Nemrot kola' gini bah saañce Asiri, yíppé gini Níníif, Rehobot-Ir, Kalah

¹² (gin-taah gaan), a Resen fa hom hanndal ki Kalah fi bah, a Níníif rë.

¹³ Misrayim daa ciffi Lúdcë, Anamma, Lehabba, Naftu ya,

¹⁴ bëy Patoros, Kaslu ya (bëy Fílisti coosaanuu waa na), a bëy Kaftoor.

¹⁵ Kanaan daa boffi Sidon koy ki saawi, a Het ;

¹⁶ daa ri ciffi bëy Yébús, Amoorra, Girgassa,

¹⁷ Híwwë, bëy Arka, bëy Sín,

¹⁸ bëy Arwat, bëy Sumra, a bëy Hamat. Talli bëy Kanaan hasluute filoon fe,

¹⁹ te feey fi wa dala' Sidon, ladte waal Geraar níi Gaasaa, a waal

Sodom, Gomoor, Atma, a Seboyim níi Lesaa.

²⁰ Yaa daa koyyi Haam. Tal fi tal béeb a wonadi, di gini a feey fi.

²¹ Sem bahii Yafet, lahte i koy bal. Daa ri ciffi Ebeer a bëewë coosaanuu díi na ra béeb.

²² Yee daa koyyi Sem : Elam, Asuur, Arpaksat, Lút a Aram.

²³ Yee daa koyyi Aram : Úus, Húul, Geteer a Maas.

²⁴ Arpaksat daa boffi Selaa ; Selaa daa boffi Ebeer.

²⁵ Ebeer lahte koy ana : saawa hínú Pelek (daa ri : hasla'), af biti na pesa' ri ra, bëewë feey fa hasлуу na ; ñéedí hínú Yoktan.

²⁶ Yoktan daa boffi Almodat, Selef, Hasarmawet, Yerah,

²⁷ Hadoram, Usal, Dikla,

²⁸ Obal, Abimayel, Saba,

²⁹ Ofir, Hawilaa a Yobap ; yaa béeb koyyi Yoktan.

³⁰ Wa húmú dékú hanndal ki Mesa a danj Sefaar fa paa' púlëen na' ra.

³¹ Yaa daa koyyi Sem. Tal fi tal béeb a wonadi, di gini a feey fi.

³² Yaa daa talla coosaanuu koyyi Nowe na ra, gin fi gin béeb a coosaani. Ginna hasla' feey fa filoon fi mbënë më rë béeb, dúhúu waa na.

11

Taahi uda Babel

¹ Bee filoon, bëewë feey fa béeb húmú lahuu wonad yínë, te unna yínë.

² Wa koluute tígë húmú wë rë, na tílú níi lahute deyi feey fi yéeddë'té di Sineyar waal púlëen na', wa yípúté faammi wa daaha.

³ Hompe níi, wa wonantuu filiib fi wa tih : « Kélii yen yulid légéyé kéewé ! Yen mahun i mëel, yen hüt wë ! » Wa tabahuu a mëelli yaaha, beyute godoron, cookiyuute wa.

⁴ Wa na anti wonantuu tih : « Yen yulid légéyé, yen yíp gin-taah, lah taahi gaani uta uto níi afa haal nérrín. Hen daaha raa, yen ay lah tii, te yen ii hasla' feey fa. » ⁵ Hompe

níi, Koo-Yahwee céppé olsohi gina taahi uda na tabahu bëewë rë.

⁶ Nimila' ri sun ra, dî won nufi tih : « Bee homu wa bee ra, wa béeb henute yínë, te wa wonuu wonada yínë. Wa daluun dee raa, daa ri biti yii peen wa fii béeb, wa mín rii cëgidf.

⁷ Kon yen cépëet ndín yen bekalsa' wonadi wa níi wa kélëntíih. »

⁸ Daaha, Yahwee tasaara'te goomali bëewë daaha, wa hasluute feey fa béeb, wa millúuy lúsídf tabahi gina.

⁹ Yii baa daa koma' tii Babel fa na wonuu tígí daaha ra (Babel daa bekalsa'). Daaha, Yahwee bekalsa' wonadi bëewë në, hasla'te bëewë feey fa béeb.

Tii yi yíkëe yí faamma dala'te Sem níi Abraam na

¹⁰ Yee daa tii yi bëy faam Sem : laha' Sem kíil tíméer (100) rë, dî límpé Arpaksat filoon fi bee gété' mbënë më kíil ana ra.

¹¹ Filoon fi límí Arpaksat, Sem pesse kíil tíméer iip ; dî lahte na i koy kay.

¹² Arpaksat húmú laha' kíil sabay éeyë a kíil iip (35) na lím rí Selaa ra.

¹³ Filoon fi límí Selaa, Arpaksat pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; dî lahte na i koy kay.

¹⁴ Laha' Selaa kíil sabay éeyë (30) rë, dî límpé Ebeer.

¹⁵ Filoon fi límí Ebeer, Selaa pesse kíil tíméer iniil a kíil éeyë (403) ; dî lahte na i koy kay.

¹⁶ Laha' Ebeer kíil sabay éeyë a kíil iniil (34) ra, dî límpé Pelek.

¹⁷ Filoon fi límí Pelek, Ebeer pesse kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) ; dî lahte na i koy kay.

¹⁸ Laha' Pelek kíil sabay éeyë (30) rë, dî límpé Réwú.

¹⁹ Filoon fi límí Réwú, Pelek pesse kíil tíméer ana a kíil payniil (209) ; dî lahte na i koy kay.

²⁰ Laha' Réwú kíil sabay éeyë a kíil ana (32) ra, dî límpé Sérúk.

²¹ Filoon fi límí Sérúk, Réwú pesse kíil tíméer ana a kíil paana (207) ; dî lahte na i koy kay.

²² Laha' Sérúk kíil sabay éeyë (30) rë, dî límpé Nahoor.

²³ Filoon fi límí Nahoor, Sérúk pesse kíil tíméer ana (200) ; dî lahte na i koy kay.

²⁴ Laha' Nahoor kíil sabay ana a kíil payniil (29) ra, dî límpé Terah.

²⁵ Filoon fi límí Terah, Nahoor pesse kíil tíméer a kíil sabboo a kíil payniil (119) ; dî lahte na i koy kay.

²⁶ Laha' Terah kíil sabay paana (70) ra, dî límpé Abraam, Nahoor a Haran.

Bëewë yípú tali Israyel ra

Naabii faam Terah

²⁷ Yee daa tii yi bëy faam Terah : Terah daa boffi Abraam, Nahoor a Haran. Haran límpé Lot.

²⁸ Haran daa déb boffi húl. Di húlë' Úur di Kalde, gina límúu rí rë.

²⁹ Abraam koodte Saaray ; Nahoor koodte Milka koy Haran. Haran daa boffi Yiskaa bal.

³⁰ Koo húmú teebay Saaray koy.

³¹ Terah faha' saañ Kanaan koon, kúrëelëhté koohi Abraam a sédí. Sédí baaha, dî Lot koy Haran. Di kúrëelëhté Saaray bal, beleb Abraam. Bani wa koluute Úur di Kalde, ndaa lahuu wa gina na wonuu Haran ra, wa yípúte faam wa na.

³² Terah húlë' Haran daaha, deef dî lahte kíil tíméer ana a kíil iip (205).

12

Túují Koo Abraam kolohi gin wa

¹ Lahte bis, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Kolee ginon, fu hel mboko yu a bëy faamon ndín, fu saañ gina nay mi roo kuré rë.

² May pañ níi talu gaan, te may roo barkel. Fay lah tii te barkuu ay kad bëewí kayya.

³ May barkel bëyí d'agid ro yin wun, ndaa bëyí cuñ ro, may rii alak.

May ñeyee d̄oo na mi barkel talla feey fa béeb. »

⁴ Abraam kola' d̄aaha Haran, saañce ti d̄ee túuyë' rí Yahwee ra nen. Lot ñéerë'té a ri. Na koloh Abraam daaha ra, d̄eef d̄i húmú laha' kíil sabay paana a kíil iip (75).

⁵ Abraam kúrëelëhté belebi Saaray a Lot koy ñeedí. Wa kúrëelúuté alal ma lahuu wa ra béeb a ñamma lomuu wa Haran ra, beyute waali Kanaan.

Lahuu Abraam a bëy faami Kanaan ra,

⁶ wa húusuté gina níi wa lahute tal kilki gaani Moore na yúulúu rë, di Sihem. Bín fë, d̄eef bëy Kanaan dékú deyi baaha.

⁷ Yahwee feeñiyohnte Abraam won d̄i tih : « Fu otte feey fi bee a ? May yere ri bëyí non talu ! » Abraam yípídté Yahwee fa feeñiyoh ri ra ílly hawraa daaha.

⁸ Di kola' dah, saañce deyi dan̄a paa' Betel púlëen na' ra, yíppé taanta yi hanndal ki Betel a Aay. Betel paa'a' ri haalaan na', Aay paa'a' ri púlëen na'. Di yíppé ílly hawraa kay daaha. Na yúulëh rí Koope na ra, d̄i ñeya' ri tiyi, d̄eekë'té rí Yahwee.

⁹ Filoon fi baaha, Abraam d̄offe taanta yi, bebpe waali Negep, na laay na saañ, na laay na saañ.

Homi Abraam a Saaray Ésíp

¹⁰ Hompe níi yaaß haalte gina. Misigi yaaba tahte níi Abraam saañce maangaan Ésíp.

¹¹ Tíluu wë níi wa lebuute gina ra, Abraam won belebi Saaray tih : « Ole, mi yúhté biti fu belii d̄ampe.

¹² Bëy Ésíp ot d̄o raa, wa ay won nuffi wa biti fu beleb so', wa ay soo hap húl, yeris d̄o fu pes.

¹³ Hém neba' ro, lah wone wa biti fu ñeedí sè', nda wa mín sëe ham hami wunte af d̄o, wa yeris so' mi pes. »

¹⁴ Daaha, laha' Abraam Ésíp rë, bëy Ésíp olute biti belaa d̄ampe níi d̄am.

¹⁵ I dak di dakki buuri Ésíp olute belaa, laasute d̄ami fii buur. Belaa beyute, komute buur faam.

¹⁶ Af Saaray tahte buur hampe Abraam hami wunte, onte ri i har, i pe' a i fana, yedte ri i sùrgë yaal a beleb, onte ri i mbaam yaal a beleb a i géleem.

¹⁷ Ndaa Koo-Yahwee bekke buur a bëy faami jérrí misikke, af Saaray beleb Abraam.

¹⁸ Buur antee d̄eekrëh Abraam won d̄i tih : « Fu paga' so' pagadi baa d̄ih ? Yi tah fu wonay so' biti yaa belebu ?

¹⁹ Fu wona' biti d̄i ñeedú d̄ih, níi ma na beb d̄i beleb ? Leegi belebu abah ; beye ri te fu saañ ! »

²⁰ Tígí daaha, buur túuycé sùrgë yí beni Abraam níi d̄uhéeni gina, bani belebi a alal ma laha' ri ra béeb.

13

Daralsa'i Abraam a Lot waal

¹ Abraam kola' d̄aaha Ésíp, nim-ilte Negep, bani belebi a alal ma laha' ri ra béeb. Lot ñéerë'té a ri.

² Abraam húmú caakke yin : d̄i húmú lahte i yup gaan, caakke tiinj héliis a úris.

³ Di kolohte Negep, na laay na saañ, na laay na saañ níi ri lahte Betel, tígë húmú yíp rí taanta yi hanndal ki Betel a Aay ra.

⁴ Tígë húmú yípe' rí ílly hawraa daaha ra, Abraam yúulëhté Koope na, ñeya'te tiyi, d̄eekë'té rí Yahwee.

⁵ Lot fa húmú ñéerë' a ri ra, húmú lahte i yup har bal a pe' a fana. Di húmú lahidte afi taanta yi dékún bani bëy faami a sùrgë yí bal.

⁶ Caagi bëewë a yuppa tahte níi wa d̄emlìh deya homu wa ra,

⁷ baatte biti bëy Kanaan a Périssë húmú dékú deyi baaha bal.

Lahte bis, níirëh yí Abraam a yi Lot poo'uute.

⁸ Tígí daaha, Abraam won Lot tih : « Powa' d̄ameh hanndal ki yen mbée hanndal ki níirëh yí yen, ndée daa mi bap mi yedte boffu.

⁹ Gina bééβ ee fíyú ee héréet. Yen ay d'aree d'aroo : fu saya ya' ñamaa raa, mi saañ ya' sugu, te fu saya ya' sugu raa, mi saañ ya' ñamaa. »

¹⁰ Lot béyídté afi, otte biti deyi húur mí Yurdeŋ bééβ húmú hilisse níi hilis. Na muuyilay Koo-Yahwee Sodom a Gomoor doom ra, deef húur mí Yurdeŋ daa níi Sowaar húmú man a meeya húmú saamid Koope Aadama a Aawa ra, hilisse ti deef hilsa' feey fa búk laahi Níl rē nen.

¹¹ Lot tanisse deyi húur mí Yurdeŋ waal púlēen na', laayte dín fē, wa d'aruute d'aaaha.

¹² Abraam tasse Kanaan, Lot saañce, dékké hēbís gin-taah yi Yurdeŋ, yíppé taanta yi níi waal Sodom.

¹³ Bēy Sodom húmú tooñuu Yahwee tooñni misikke, af pagadfi bossi wa.

¹⁴ Saya' Lot ra, Yahwee won Abraam tih : « Dalee olsoh kottu, fu béyídf afu, fu yeel hatinna bééβ.

¹⁵ Deya ot fu baa ra bééβ, mi onte ri doni bēy talu níi kiri fi kirih.

¹⁶ May keñil talu, séttú caak níi ow ii waa mín kín, ti deef mínēh ow kín peppi feey fa ra nen.

¹⁷ Kolee fu tilēesēh deyi baa bééβ, ndée mi on dō ri. »

¹⁸ Abraam saañce yíppé taanta yi filiβ kilikki gaanni Mamre di hēbís gini Heboron. Di yípidté Yahwee íliy hawraa daaha.

14

Dee sēmlē' Abraam Lot ra

¹ Bín fē, Amrafel buuri Sineyar, Ariyok buuri Elasaar, Kedoor-Lawomeer buuri Elam a Tideyal buuri Gēyím,

² yejuute haa' a Beraa buuri Sodom, Birsaa buuri Gomoor, Sineyap buuri Atma, Semebeer buuri Seboyim a buuri Belaa (Belaa daa Sowaar).

³ Buurri iippi yaa lígínúuté húur mí Sídím, bee kisi fi miraa ma naaf ri woteh ra.

⁴ Húmú hente kíil sabboo a kíil ana Kedoor-Lawomeer daa ílíf wē ; ndaa kíilē tíkēh nē rē, wa kaa'uute.

⁵ Kíilē tíkíil nē rē, Kedoor-Lawomeer a buurra ñéerúu a ri ra koluute haa'i buurri iippi kayya. Lahuu wa waala ra, wa hawute Refa ya di Asetarot-Karnayim, hawute Sússē di Ham, a Émmē di deyi Kiriyatayim.

⁶ Ndaa wa hawuu Horra danŋa gin wa di Séyír, yejute wa níi luufi El Paran.

⁷ Wa anutee nimila' waal En-Misepat fa na wonuu Kades ra. Wa d'akayuute deyi Amalekka bééβ, hawute Amoorra dékú Hasason-Tamaar ra bal.

⁸ Hawuu buurri iniilla bēewí yaa bééβ rē, wa caguute haa' a buurri iippa lígínúu bēewí wē húur mí Sídím rē. Tígí daaha, buuri Sodom, bi Gomoor, bi Atma, bi Seboyim a bi Belaa fa na wonuu Sowaar ra, d'úhruté bēewí wē, yejuute haa' di húur mí Sídím

⁹ a Kedoor-Lawomeer buuri Elam, Tideyal fi Gēyím, Amrafel fi Sineyar, a Ariyok fi Elasaar : hente buur iippi haa'uu a buur iniil. Kedoor-Lawomeer a bēewí míllúuté baŋ haa'a.

¹⁰ Deef húur mí Sídím húmú caakke yéemmi laha' godoroŋ filiβ : buuri Sodom a bi Gomoor homu hegoh, keenute filiβ yéemmē ; bēewē múcú rē heguute, d'apuute filiβ danŋin.

¹¹ Bēewē baŋu ra beyute alal ma Sodom a Gomoor, a pesaa ya bééβ, anutee saañ.

¹² Bi húmú dék Lot koy ñéedí Abraam Sodom, wa kúreelúuté rí bal a alal ma laha' ri ra bééβ.

¹³ Lahte bēyí hega' haa'in, acce teebi Abraam Ébrēe yee lah ra. Abraam húmú yíppé' faami talli kilikki gaanni Mamre fi Amoorra. Mamre húmú mboko mi Esekol a Aneer ; bēewí yaa a Abraam húmú pokantuute biti haa' lah raa, wa ay habranta'.

¹⁴ Kela' Abraam biti mboko mi habute haa'in ra, di d'uhidté ow

tíméer éeyë a ow sabboo a ow peeye (318) di bëewë faami ; wa koluute dabaadi bëewë kúru Lot ra ní wa lahute Dan*.

¹⁵ Abraam darsa'te bëewí i goomal-goomal, antee yejoh haa'a elgin. Di happe buurri iniilla antee ñee talli wa, líkké wë ní Hoba fa hom énfí Damaas ra.

¹⁶ Na nimil ri ra, Abraam kúreelëhté alal ma beyu bëewí yaa haa'a ra, di kúreelëhté Lot mboko mi a alal mi, belebba a bëewë habuu haa'a ra béeb.

Tee'a'i Melkisedek a Abraam

¹⁷ Na nimil Abraam faam bee бага' ri Kedor-Lawomeer a buurra húmú habruu ri ra, buuri Sodom acce téebiléhi húur mí Sawe fa na wonuu húur mí buurra ra.

¹⁸ Melkisedek buuri Salem, seeyohi Koope fa sunaa-sun, kúdté mbúuru a béeb,

¹⁹ na dagid' Abraam won tih : « Koope fa sunaa-sun, do fa sak sun a feey ra, barkele Abraam !

²⁰ Ma na sím rë Koope fa sunaa-sun tah ní Abraam banke haa'oh yi ra ! » Tígí daaha, ña beya' Abraam haa'a ra béeb woruun sabboo raa, wodi yínee di yedte ri Melkisedek.

²¹ Wocuu Abraam a Melkisedek ra, buuri Sodom won Abraam tih : « Yed so' bëewë ndín, fu ham alal ma. »

²² Abraam won di tih : « Mee béyid' ya' so' ra ee, di tii Yahwee, Koope fa sunaa-sun, di fa sak sun a feey ra.

²³ Mi añohte biti mii beb yii daa fu laha' ri, ní luka' bee lukki yin ra†, toñeh fay wone biti daa fu tah mi caak yin.

²⁴ Mii ham yin soo na, henay yee liiluu ñam bëewí së' rë, a wodi bëewë habruu so' ra : Aneer, Esekol a Mamre. Wa lahute waal na. »

15

Yee gap Koope Abraam ra

¹ Filoon fi baaha, di filiib yodad, Koo-Yahwee won Abraam tih : « Ngana néekiñë' yin Abraam ! Daa mi níirëhú te waafu ay gaan. »

²⁻³ Abraam tahte won tih : « A may pagee waaf yi kan Yahwee-Yíkëe te fu otte biti mi lahay koy ? Ínìh ee fu teebay so' koy ní lamohi so' ac Eliyeseer fi bëy Damaas, ow di súrgë yí së' ë ? »

⁴ Tígí daaha Yahwee won Abraam tih : « Èe-ëe' ! Súrgúu nay roo lame neh, koy ka nay fuu límë rë daa nay hene lamohu. »

⁵ Yahwee antee dúhid' Abraam ëssín, won di tih : « Yeele sun fu olsoh hulla, hém fu mín wëe kín ! » Di baatte won tih : « Dee teyu wa ra, séttú ay caakee daaha. »

⁶ Abraam gémpé Yahwee, te ngémí baa daa tah Yahwee haba'te ri bëyí júbpé.

⁷ Kéy fín fë, Yahwee won di tih : « Daa mi Yahwee fa kélid' dë Úur di Kalde ra, oni ro gina hom fu bee ra, fu laha' ri. »

⁸ Ndaa Abraam won di tih : « May yúhéé biti may rii laha' díh, Yahwee-Yíkëe ? »

⁹ Yahwee won di tih : « Saame téngë fana, pe' beleb a kuuy har, yi lahuu kíil éeyë, bédú mbetle a hëtë, fu kom so' wa. »

¹⁰ Abraam saamidte ri rabbi yaaha béeb, happe wa ; henay yakka, di lecce rabba tas ra béeb leelaa, antee yef hatin fi hatin béeb fii moroomi, hanndala'te wa.

¹¹ I suul yedduute sun fi bo' fa, ndaa Abraam líkké wë.

¹² Na haal na' ra, pëní fí misikke haalte Abraam. Dee a deh, gina ñúussé túd' afi, di tiitté níi tíit.

¹³ Yahwee won di tih : « Yúhéé biti séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400) ; daa mi won do ri ee.

¹⁴ Ndaa tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra raa, wa ay naa koloh, saya' a alal caak.

* **14:14 14.14** Dan : Di gini húmú paa' Kanaan waal yuun, wulohte a tigé koluu wa ra lool.

† **14:23 14.23** ní luka' bee lukki yin ra : Di ébrë, bíníyú deh : karal lékit mbée waru ñafad.

15 Te do fi beh, fay deefree caaccu a jaamma, deefa fu baha nii fu paangaaw.

16 Jamanu iniil fii, séttú ay nimlaat deh ; ndée bosí Amorra lahay tígè nay mi waa líkéè rē doom. »

17 Haala' na'a nii Koo ñúussé túd rē, dee a dee rek anndii na dúuk a kocom ki na ñah ñeyute hanndal ki hatinni rabba.

18 Yahwee poka' yee pok ri a Abraam ra daaha yiin fa, won di tih : « Mi onte séttú gini beh, dala'te laahi Ésíp nii lahte laahi gaana na wonuu Efarat ra :

19 daa ri feey fi Kenna, Kéníssè, Katmonna,

20 Hetta, Péríssè, Refa ya,

21 Amorra, Girgassa, bëy Kanaan a bëy Yébús. »

16

Saaray a Agaar : Límí Ismayel

1-3 Abraam a Saaray homute Kanaan kíil sabboo yi belaa lahay ri koy. Ndaa Saaray húmú lahte ñaami coosaana' Ésíp hínú Agaar. Saaray antee won yaali tih : « Fu otte biti Koo-Yahwee teebay so' koy. Kon beye ñaami so' beleb. Di lah koy raa, mi hen yaafa book ! » Abraam tahte yee won Saaray ra. Daaha, Saaray bebpe ñaami, yedte ri Abraam beleb.

4 Abraam ñéerè'té a Agaar, di pokke loo. Yúhè' Agaar biti pokke loo ra, di wonlilay yin Saaray na.

5 Tígí daaha, Saaray won Abraam tih : « Mi solute, te mi kelaay ro fu wonte yin doom. Daa mi yed' do ñaami so' beleb fu boppe ri ; ndaa yúhè' rí biti di pokke loo nínén, di tíklíléy sè' ow. Gété ! Yahwee ot yen na. »

6 Abraam won Saaray tih : « Daa fu laha' ñaamu. Page ri yee neba' ro ra. » Kola'te baaha, Saaray mokil Agaar moklo nii Agaar hegohte saañce luufin.

7 Malaakii Yahwee deef ri luufa, hëbís culi mulaa hom waali Súur rē,

8 meelte ri won tih : « Agaar ñaami Saaray, fu kola' di a fu saañ

dih ? » Di tahte won tih : « Mi hegohegoo faam Saaray yíkí sè'. »

9 Malaakii Yahwee won di tih : « Nimile faam yíkúu te lah ñeye woni.

10 May roo keñil nii ow ii mín kín bëy talu.

11 Fu pokke loo te fay lahee koy yaal ; lah deekée rí Ismayel (daa ri : Koo keloh na), ndée homa' fu súfúñ fú rē, Yahwee kelohte ro.

12 Koohu ay made mbaam luufnen wooñja'. Di ay tíkè' af a bëewë bëeb, te bëewë bëeb ay rii haa'. Di ay peseé a afi, dúh mboko yi na bëeb. »

13 Agaar won nufi tih : « Kaah biti mi ot Koope tígí deh, di na ot so' a ? » Di antee deekè' Yahwee fa won di na ra El Roy (daa ri : Koope fa na ot soo na ra).

14 Yii baa daa tah yéemè hom hanndal ki Kades a Beret ra na wonuu yéemí Lahaay Roy (daa ri : yéemè Koope fa na pes da' ola' so' na ra).

15 Filoon fe, Agaar lahte koy yaal, Abraam boffa deekè'té koy ka Ismayel.

16 Abraam húmú laha' kíil sabay peeye a kíil pëenè (86) na lahu bani Agaar koy ki baa ra.

17

Lec júlít : túnndè'í yee pokantuu Koope a Abraam ra

1 Laha' Abraam kíil sabay payniil a kíil payniil (99) ra, Koo-Yahwee feeñyohte ri, won di tih : « Daa mi Koope fa mín bëeb rē. Ñéerée a so' te fu lan pagad.

2 May pok yin hanndal ki yen, te may baat talu di gaan nii gaan. »

3 Abraam yeddohte, daappe púkí feey. Koope baatte won di tih :

4 « Yee nay mii poke hanndal ki yen ra daa ri beh : fay hen caac goomal i tal.

5 Fii deeklúu tii Abraam (daa ri : boffi gaana), fay hínú Abraham (daa ri : baap goomal), ndah biti may pañ nii fu hen caac goomal i tal,

6 te may roo keñil, talu gaan ní gaan dī hen i gin caak, te dī ay dūhíd sah i buur.

7 May ham yee pok mi hanndal ki yen ra faraah, te filoon fu may ri ham hanndal ki funi bëy talu bal, jamanii ac béeb níi kiri fi kirih. Af yee pok mi hanndal ki yen baa ra, may hen Koope fu, te filoon fu, may hen Koope fi bëy talu béeb.

8 May on doni bëy talu gini Kanaan fa maangaana' fu bee ra. Don nay rii lahee faraah, te daa may hene Koope fi bëy talu. »

9 Koope baatte won Abraham tih : « Do fi bee nék, lah habe yee pok mi hanndal ki yen ra, doni bëy talu jamanii na ac fii béeb.

10 Yee pok mi hanndal ki funi bëy talu ra daa ri beh, te lah pégí rí : bëyí hente ow yaal don na béeb wadtee lecu.

11 Leco ha nay ron lecee ra nay tii ndée yee pok mi hanndal ki yen ra.

12 Jamanii ac fii béeb, koy ki hente yaal don na béeb wadtee lecu yiin nay nimile bisa límú rí rë. Ñaamma límú faamu ra a yee lom fu ra béeb, wa nëníh talu ndaa wa warutee lecu bal.

13 Daaha, ñaama límú faamu ra a bee lom fu ra béeb, warutee lecu. Hen daaha raa, leco ha nay ron lecee ra hen tii ndé'í yee pok mi hanndal ki yen ra níi kiri fi kirih.

14 Ndaa yaali lecuy ay dūhrú fliif fon, af biti dī habay yee pok mi hanndal ki yen ra. »

15 Koope baatilte won Abraham tih : « Dala'te woteh, yii lenke belebu na, ngana dëekíl rí Saaray (daa ri : koy buur soo na), lah dëekée rí Saara (daa ri : koy buur).

16 May rii barkel níi dī límíd rë koy yaal, te dī fi Saara ay hen caac i tal ; tali ay dūhíd i buur gin. »

17 Tígí daaha, Abraham yekaatte sigímídté rí níi pügë lahte feey, dī yente, na won nufi tih : « May mínée lah koy dīh, bee laha' mi kíil tíméer (100) bee ra ? A Saara fa

lahte kíil sabay payniil (90) ra míníl lah koy a ? »

18 Di won Koope tígí daaha tih : « Ismayel pesa ndín, fu hel nuf dīi na. Mi dagay yin kay. »

19 Ndaa Koope won dī tih : « Daa neh ! Mi won do ndek tee : belebu Saara ay roo límíd koy yaal te lah dëekée rí Isaak (daa ri : dī yente). Yee pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak, te filoon fi may rii ham hanndal ki funi bëy tali níi kiri fi kirih.

20 Baatte biti mi kelohte d'anjee ke ro len Ismayel na ra : may rii barkel bal, mi keñil ri, mi baat tali gaan níi gaan. Di ay lím koy sabboo a koy ana yi ay hen kélfë, mi pañ níi dī hen baha tal gaan.

21 Ndaa yee pok mi hanndal ki yen ra, may rii ham hanndal ki funi Isaak fa nay roo límídé Saara wahtii bee kíirkí rë. »

22 Wona' Koo Abraham na níi wocce ra, dī kolohte dīi na daaha, nimilte sun.

23 Yiin fin fa, Abraham lecee koohi Ismayel, ñaamma límú faami ra a yee lom ri ra béeb. Daaha, dī lecee bëewí yaalla homu faami ra béeb, ti dee naha' ri ri Koope ra nen.

24 Abraham húmú laha' kíil sabay payniil a kíil payniil (99) na lecu ri ra ;

25 koohi Ismayel húmú laha' kíil sabboo a kíil éeyë.

26-27 Abraham a koohi Ismayel a bëewí yaalla faami béeb, ñaamma límú faami a yee lomu ra béeb, daa léctú bisa yínë.

18

Waa li ana fa wonu límí Isaak ra

1 Lahte bis, Koo-Yahwee feeñyohte Abraham leelu na' di kilikki gaanni Mamre, deef Abraham tookke ílí taantii.

2 Bëyrë' rí afi, dī otte ow éeyë fíyí. Di yíppée koloh téebíléhté wë, sigímídté wë níi feey.

3 Di won ow yínë waa na tih : « Bahaa, baal so' rek don dal faam ; ngënë rëemmbíi múk !

⁴ Ēní sè' mi wola' muluḅ ḍon hos kotton ndín, ḍon hílsèh tal kilki beh.

⁵ May ron saamid' yii túmún ron loo yon, nda ron lah doole tilée biti ḍon beyaat waalon. Ñeyi ron faam so' mínéh hena' holoḅ ḍaaha. » Wa wonu ri tih : « Eera ! Page yee won fu ra. »

⁶ Abraham yíppée haal taantii won Saara tih : « Yíppée nat anndaar mún mí nooyte éeyè, fu íyíd wè ndín, fu hót kuun. »

⁷ Abraham yíppée múkè yubin, saampe yuuhi wunte faan, yedte ri ow di súrgè yí ; súrgèe happe ri, yíppée yam teyi.

⁸ Woca' paḅa ra, Abraham beḅpe miis mi woyte a miis jaw a bo' fa teyḍoh dī ra, kompe haneelli. Wa na ñamu, dī hompe hēbís wè sēegú fí kilka na tooppitoh wa.

⁹ Wocuu wa ñama ra, wa meelute Abraham wonu ri tih : « Beleḅu Saara dih ? » Di won wa tih : « Di ee filib taantaa ee. »

¹⁰ Ow yínè di haneella won dī tih : « May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te ay deef beleḅu Saara lah koy yaal. » Saara húmú filoon Abraham íli taanta, na sikírèh.

¹¹ Deef Abraham a Saara bahayute níi baha, te Saara géttè lah koy,

¹² tahte níi Saara yente keeñi na won nufi tih : « Bee bitifa' mi bee ra, may lahil yii nebi baa a ? Yíkii faam so' bahate bal ee ? »

¹³ Tígí ḍaaha, Yahwee won Abraham tih : « Haala' yi níi Saara na yen, na won nufi biti bee bitifa' ri bee ra, nda ri míníl lah koy raa ? »

¹⁴ Lahte yii wooñ Yahwee woo ? May nimil faamu wahtii bee kíirkí, te ay deef Saara lah koy yaal. »

¹⁵ Tíitè' Saara ra, dī na taasa' won tih : « Mi yenay ! » Yahwee tahte won tih : « Fu yente kay ! »

¹⁶ Bēewè anutee koloh, beyute waala na séentúu Sodom. Abraham ñéerè'té a wa, na ben wa.

¹⁷ Tígí ḍaaha, Yahwee won nufi tih : « Mi fahaay ḍap Abraham yee nay mii page ra.

¹⁸ Di ay hen baha tali gaante te lahte doole. May ñeyee dīi na, mi barkel heetta feey fa bééḅ.

¹⁹ Mi tanisse ri nda ri mín nah koyyi a séttí paḅ iña túuyè' mí rē, wa lah pagadḍi wunte te ñeete waal. Hen ḍaaha raa, may rii pagid' yee gap mi ri ra. »

²⁰ Yahwee won Abraham tígí ḍaaha tih : « Iña yabu bēy Sodom a bēy Gomoor ra bosse, wa gaanute bakaad.

²¹ Caa mi cép kénsèhí iña yabu wa ra, nda laha' ḍaaha raa. Yii hom na raa may yúh. »

Dee caga' Abraham sēmlè'í bēy Sodom ra

²² Filoon fi baaha, haneelli ana ya koluute ḍaaha, beyute waali Sodom, ndaa Koo-Yahwee tasse Abraham na.

²³ Abraham lebohte ri won tih : « Fay boolee bēewè júbú rē a yee bosu ra bééḅ fu múkíl wēe Yíkēe ? »

²⁴ Mín hena ḍaa níi lahte bēewí sabay iippi (50) júbuté filib Sodom ; níi fay múkíl gina a ? Fii rii baal af bēewí sabay iippa (50) júbú nē rē è ? »

²⁵ Daa neh, fii paḅ yii bah ! Fii haba' bēewè júbú rē a yee bosu ra bééḅ yínè, fu boolla' fu hap wa bééḅ húl. Do fa na aattiya' feey fa bééḅ rē, fay ñéyíd iña waal maan ? »

²⁶ Yahwee tahte won tih : « Mi deef bēewí sabay iippi (50) júbuté Sodom raa, af wa ay tah may baal bēy gina bééḅ. »

²⁷ Abraham beyaatte una won tih : « Añcaḅ bi kaañ mi won a ro bééḅ Yíkēe, mi bo' faan kut.

²⁸ Mín hena ḍaa di filib bēewí sabay iippa (50), lah na iippi júbúy. Af bēewí iippi yaaha ay tah fu múkíl gina a ? » Koope tahte won tih : « Mi deef na ow sabay iniil a ow iippi (45) júbuté rēe, mii rii múkíl. »

²⁹ Abraham beyilte una won tih : « Mín hena ḍah, lah ow sabay iniilli (40) júbuté nē. » Koope won dī tih : « Lah bēewí sabay iniilli (40) júbuté nē rēe, mii múkíl gina. »

³⁰ Abraham won tígí daaha tih : « Ngana neeba' so' kan Yíkée biti mi baatti won. Mín hena dfaa lah ow sabay éeyë (30) yí júbúté nē. » Koo tahte won tih : « Mi deef na bëewí sabay éeyë (30) yí júbúté rēe, mii paŋ yin. »

³¹ Abraham won dī tih : « Yíkée baal so' yee kaañ mi roo wonaat ra, ndée wa mín henun ow sabay ana (20) kut. » Koo tahte won tih : « Af bëewí sabay ana yi yaa ay tah mii múkíl gina. »

³² Abraham baatilte won tih : « Mi na daf ro Yíkée, keeñu banay naa haay. May míllée won beh : mín hena dfaa, lah bëewí sabboo yi júbúté nē. » Koo won dī tih : « Af bëewí sabboo yi yaa ay tah mii múkíl gina. »

³³ Dúmë' gonli wa ra, Yahwee takohte saañce, Abraham nimilte faam.

19

Múgí Sodom a Gomoor

¹ Malaaka yi ana ya kèllúu helute Koo-Yahwee Abraham na ra, lahuu wa Sodom fíniin fín, deef Lot húmú took kēemí baha ya gina. Ola' ri wa, dī kolohte téebílēhí wē, dī yekke sígímídté wē níi feey.

² Di won wa tih : « Baha yi yeh, hém neba' ron, dēlí faam don hos kotti ron, don nee' na. Koo yíil rēe, don beyaat waalon. » Wa wonu ri tih : « Miteh ri, fun ay mín nee' kēemí gina. »

³ Ndaa Lot cagohte wa níi wa míllúuté tah saañ faami. Di pagidte wa ñam, naha'te yugus kuun, wa ñamute.

⁴ Wa liiluyti fanoh doom, yaalla gina béeb : baha a kúkēy, ow tasay na, ayute gírbélúté faam fa.

⁵ Wa dēekúté Lot, wonu ri tih : « Bēewē ayu faamu fíniin fé rē dih ? Dúhré wē deh, fun fanoh a wa. »

⁶ Lot dúhté waa na èssë, kúnté ílí faam fa,

⁷ antee waa won tih : « Daa neh, kēewé ! Ngënë pēgí yii man dfaa, daa mi na daf ron ri.

⁸ Cēgí mi won don : mi lahte koy beleb ana yi yíih yaal doom, cēe mi kom ron wa don paŋ wa yii neba' ron. Ndaa ngënë lébí bëewí yee na, wa haneelli so', te yii kat wa dee so'. »

⁹ Ndaa wa wonu ri tih : « Kolee tígë doo na ! Fu haneel gini bee kut, fu antee haba' biti wonu daa nay lahe a ? Añcaŋ fay waa luk maloh bos ! » Wa yejute Lot hatin a doole, yuluute dofi ílí faam fa.

¹⁰ Tígí daaha, malaaka yi ana ya kúnsúté ílë, habute Lot, nimlirute ri filib faam fa, kúnúté ílë.

¹¹ Wa yejute yii happe ílí bëewē homu èssë rē, baha neh, kúkēy neh, níi wa yíihlíh tígí paa' ílí faam fa.

Hegohi Lot a bëy faami

¹² Malaaka yi ana ya wonu Lot tih : « Fu lahay i mboko kay dee woo ? Koy yaal, koy beleb, mbée goro, bëy tappe doo na béeb, dúhré rí gina.

¹³ Ndée íñi bossa yabu bëy gini bee ra lahte níi Koo-Yahwee na, tahte níi dī yeñce fun múklí gina, te fun ewu kotta. »

¹⁴ Tígí daaha, Lot payte goro yi na, fiilli koyyi ana yi, won wa tih : « Yípi koloh dee don saañ, ndée Yahwee caŋke múklí gina. » Ndaa wa habuu biti ri hom bëenndë'.

¹⁵ Laha' miir-miira ra, malaaka ya caguute Lot, wonu ri tih : « Yípee koloh fu kúrēelēh belebu a koyyi ana yu beleb, toñeh Koope yahti keen sun fi gina raa, ñíinnēn teem na. »

¹⁶ Bi na ñaamsa' nuf Lot, malaaka yi ana ya habute ya' yi bani belebi a koyyi ana yi beleb, dúhrúté wē gina, te yin katay wa, af biti Yahwee húmú faha'te sēmlē'í wē.

¹⁷ Dúhrúu wē gina, ow di malaaka ya won Lot tih : « Hegee fu sēmlē' afu ; ngana heeltōh te ngana ca-gaaloh deyi bee béeb. Tílé fu dapee daŋin hém fu faha' pes. »

¹⁸ Lot tahte won dī tih : « Daa neh, bahaa.

¹⁹ Mi yúhté biti fu pagidte so' yin wun te fu naa'te keeñ soo na níi naa'

níi mi pesse. Ndaa mi mínéh koloh dee níi danjin, te loola haweh so' húl.

²⁰ Fu otte gin-taahi yutuudi bín dee leba' ri raa ? May mín múkë níi mi lah na. Yina' ri níi, yedde mi dapee na, nda mi pes. »

²¹ Malaakaa won dí tih : « Kon mi onilte ro níi mii lef gina wona' fu baa ra.

²² Yípii múkë don dapee dín fë, ndée mi mínéh paŋ yin te don lëhíh në. » Yii baa daa tah gini baa wonuu Sowaar (daa ri : yin yutuud).

²³ Púli na' deef Lot na haal Sowaar.

²⁴ Tígí daaha, Yahwee lasse bacal la' yi njaaroh kii, yi dúhë' sun-Koo, na tof sun fi Sodom a Gomoor.

²⁵ Di muuyilte ginni ana yi yaa a bëewë filib, deyi baa a yii paal na bëeb.

²⁶ Ndaa bi húmú heeltóh beleb Lot, dí yíssëhté deey miraa.

²⁷ Baabin cúb, Abraham saañce tígë húmú cagu bani Yahwee ra.

²⁸ Béyrë' rí afi dí yeelte waal Sodom a Gomoor a deyi baa bëeb rë, dí ot dúukëe súul síis ti dúukëe paloŋ nen* dfohte feey fa.

²⁹ Na tam Koope ginna húmú dék Lot deyi baa ra, dí húmú halay Abraham, tahte níi dí sëmlë'té Lot loola muuyila' ri ginni yaaha ra.

Bëewë coosaanuu Lot na ra

³⁰ Filoon fe, Lot néekiñë'té hom Sowaar, tahte níi bani koyyi ana yi beleb koluute daaha, laayute danjin, dékuté filib kil.

³¹ Lahte bis, koy ki gaana won ñeedë tih : « Baap hompe baha a deyi bee lahay yaali nay yen koore, ti dee hena' ri baah bëewë në bëeb rë.

³² Aye yen hénid baap béen níi ri mani, yen fanoh a ri nda ri mín lah tal. »

³³ Elgi baaha, wa hëndúté boffa béen níi ri manite, koy ki gaana fanoh a ri. Ndaa fanohi a kolohi bëeb, boffa yégëy yin na.

³⁴ Kéy fín fë, koy ki gaana won ñeedë tih : « Ole ! Mi fanoh a

baap níimmbë. Teem elgee raa, yen hëndíl rí béen níi ri mani, fu pay fu fanoh a dí. Hen daaha raa, tali baap ii múk. »

³⁵ Laha' elga ra, wa hëndëetuté boffa béen níi ri maniyilte, ñeedë fanoh a ri. Ndaa fanohi a kolohi bëeb, boffa yégëy yin na.

³⁶ Koyyi ana yi Lot kolu daaha pokute loo.

³⁷ Mita' loo koy ki bahaa ra, dí lahte koy yaal, deekë'té rí Mohap (daa ri : dúhë' boffa na). Mohabba coosaanuu bëyi baa na.

³⁸ Ñeedë bal laha' koy yaal, deekë'té rí Ben-Ami (daa ri : koy mboko mi so'). Amonna coosaanuu bëyi baa na.

20

Homi Abraham Geraar

¹ Hompe níi, Abraham kolohte saañce deyi Negep, dí yíppé taanta yi hanndal ki Kades a Súur. Di kola' daaha, saañce hompe Geraar.

² Abraham húmú wone ow yii lenke belebi Saara na raa, hom wona' ti yaa ñeedí, tahte níi Abimelek buuri Geraar, beŋpe Saara beleb.

³ Ndaa elgin, Koope feeñyohte Abimelek di filib yodad, won dí tih : « Beya beŋ fu Saara beleb ra tahte níi ñiinú aa ya'u, ndée dí beleb kooru. »

⁴ Abimelek fa liilayti lah belaa na koon ra, won Koope tih : « Yíkëe, níi fay hap funi bëewí së' húl, te fun paguy yin a ?

⁵ Di fi Abraham daa won so' biti belaa ñeedí, te belaa wonte biti bal Abraham bahii. Mi pagaay ri bos nuf, ndée mi yéeh yin na koon. »

⁶ Filib yodada, Koope tahte won dí tih : « So' bal, mi yúhté biti fu pagaay ri bos nuf, daa tah mi paŋ níi fu lahay belaa na toñeh fay bakaare.

⁷ Kon nimilire belaa yaali, ndée yaala yonente te ri ay roo dagid níi fu pes. Ndaa fu nimliray ri raa, lah yúhé biti doni bëewú bëeb ay húl. »

* 19:28 19.28 ti dúukëe paloŋ nen : Di ébrë, biníyú deh : ti dúukëe fúur nen.

⁸ Yíilè' Koo baabin cúḅ, Abimelek dèekké súrgè yí bééḅ, bílídte wè yee lah ra ; wa tíitúte ní tíit.

⁹ Abimelek antee dèek Abraham, won dī tih : « Fu paga' fun yii baa dī bal ? Mi paṅ ro yi ní fu na bek funi bëy gin so' bakaadi man ḏaa gaan ? Fu paṅke so' yii na pègíh !

¹⁰ Yi daa bek ro paṅi yii bah ? »

¹¹ Abraham tahte won tih : « Mi haba' biti koon bëy gini bee neehuy Koope, te af beleḅ so' ay tah koon wa hap so' húl.

¹² Mi beḅpe ri beleḅ, ndaa dī ñéedí sè' kaah, ndée funi boku baap, ndaa funi bokuy yaay.

¹³ Te kèllè' sè' Koope faam baaso', kúdté sè' mi na maangaan luufa ra, mi húmú ḏaṅke beleḅ so' teeḅ so' naa'-keeñ biti tígí pay fun bééḅ, lah ri wona ti mi bahii. »

¹⁴ Abraham na woc wona, Abimelek yíppée beḅ i har, pe', fana, i ñaam yaal a beleḅ, yedte Abraham yoobbol, nimilidte ri beleḅi Saara.

¹⁵ Abimelek won Abraham daaha tih : « Gina abee hèreet ; fu mín yíp faamu tígí neḅa' ro. »

¹⁶ Di yíssèhté Saara na, won dī tih : « Ole, mee yed' bahuu hélíis caak* ra ee. Daa wa nay teebe bëewè ḏoni wa dékú rē bééḅ biti fu lante yii beh. »

¹⁷⁻¹⁸ Beya húmú beḅ Abimelek Saara beḅ Abraham ra, tahte ní Koo-Yahwee leewte loo yi beleḅba faam Abimelek bééḅ. Ndaa ḏaga' Abraham Koope ra, Koo baalte Abimelek, beleḅi a súrgè yí beleḅ ní wa mínèetúte lah koy.

21

Límí Isaak

¹ Nuf Koo-Yahwee payte yee húmú won dī Saara ra, dī pagidte ri yee húmú gap ri ri ra.

² Saara pokke loo. Laha' wahtaa húmú wona' ri Koope ra, dī límídté Abraham koy yaal deef Abraham bahate.

³ Abraham yedte koy ki yaala límíḏ rí Saara ra tii Isaak (daa ri : dī yente).

⁴ Laha' Isaak waal peeye ra, Abraham lecce ri ti dee húmú naha' ri Koope ra nen.

⁵ Límí Isaak deef Abraham laha' kíil tíméer (100).

⁶ Saara won tígí daaha tih : « Koope onte so' yena. Bëyí keloh yii bee bééḅ ay soo yenda'. »

⁷ Di baatte won tih : « Bëyí won Abraham biti ay tíl ní Saara bëpíḏ koy koon ! Añcaṅ bi baha ri ní, mi límídté rí koy yaal. »

Dúhri Agaar a Ismayel faam Abraham

⁸ Mëysè' kúkèyè rē, Saara wècídte rí ḅap. Yiin nísú rí ḅíiḅ rē, Abraham cègídté gimaak gaan.

⁹ Lahte bis, Saara otte Ismayel koy ki yaala límíḏ Agaar fi bëy Ésíp Abraham ra na hégíle'.

¹⁰ Di won Abraham tih : « Líké ñaami bee a koohi. Koy ka ii bok lam a koy so'. »

¹¹ Bi hen Ismayel koy Abraham bal, woni baa misikke ri ní tígí teem misik.

¹² Ndaa Koope won dī tih : « Yin banay roo misik di yii lenke ñaamu a koohi na. Lah tahe yii won ḏo Saara bééḅ, ndée tala gap mi ro ra ay dúhée Isaak na.

¹³ Ndaa bi hen koy ñaamu koohu, may paṅ ní dī hen baha tal gaan bal. »

¹⁴ Kéy ḅaaḅ fin cúḅ, Abraham beḅpe mbúurú a gúm muluḅ*, yedte Agaar gecohte ; dī yedte ri kúkèyè bal, antee wa dúhíḏ faam fa. Agaar saañce na mbal luufi Beer-Sebaa.

¹⁵ Dúmè' mulaa gúmè rē, Agaar beḅpe kúkèyè helte ri sèegú tal kilik,

¹⁶ antee saañ ní hanndal ki wa mitte yii teemma' yees kas, dī tookke, ndah dī won nufi tih : « Mi fahaay ot koy so' hulé fii sè' ! » Di antee hom daaha, béyídté uni na foṅ.

* **20:16 20:16** hélíis caak : Di ébrè, bíníyú deḅ : hanjar júnní (1.000) di hélíis. * **21:14 21:14** gúm muluḅ : Di ébrè, bíníyú deḅ : ngafka hun túmèe muluḅ.

17 Kúkëyë na looy bal, Koope kelohte una. Malaakii Koope hom sun, dëekké Agaar won dī tih : « Fu laha' yi Agaar ? Ngana néekíñë' ! Koo kelohte un kúkëyë tígë hela' fu ri ra.

18 Kolee fu beβ ri te fu ham ya'a híin, ndée may paŋ ní dī hen baha tal gaan. »

19 Koo kúníssé af Agaar, dī yíppée séen yéem ; dī payte nehte gúmí ní líiffé, yedte kúkëyë hante.

20 Bi ñéerë' Koo a kúkëyë, dī kora' luufa na ood ní hente bëy mínté boorsoh a kas.

21 Di húmú dék luufi Paran, te yaafa dāgífte ri beβ bëy Ésíp nē.

Pokanta'i Abraham a Abimelek kooy

22 Lahte bis, Abimelek a Pikol daga kúf wohoh yi ra, payute Abraham na, wonu ri tih : « Fun yúhúté bití yíi cēgíd fu béeb Koo ñéerë' nē.

23 Kon añee ri dee woteh di tii Koope, bití fii nofa' funi koyyi so' a bëy tali so'. Di húmú naa'a' mi keeñ dōo na, lah habee funi bëy gina hom fu bee ra daaha. »

24 Abraham won dī tih : « Mi añohte bití may rii pagee daaha. »

25 Añcaŋ Abraham wonte af Abimelek di yíi lenke yéemë húmú naafu súrgë yí Abimelek ra.

26 Abimelek won dī tih : « Mi yéeh bëe' wadti paga yíi baa ra. Te dō fi bee sah fu wëndëy sē' yin na, ní mi an dīi keloh deh. »

27 Filoon fi gonli wa, Abraham beβpe i har, i pe' a i fana yedte wa Abimelek, wa béeb ana añuute, pokantuute kooy.

28 Abraham antee beβ téngë har paana, bíssé wë.

29 Abimelek meelte ri won tih : « Harri paana ya bis fú yee ra ay paguu yih ? »

30 Abraham won dī tih : « Tahe harri paana yí yeh, yíi baa nay teebee bití daa mi hacroh yéemë. »

31 Tii Beer-Sebaa fa na wonuu tígí daaha ra haala' yíi bah ; bití wa béeb ana añuute daaha.

32 Daaha wa pokantuute ri kooy Beer-Sebaa. Abimelek a Pikol daga kúf wohoh yi ra anutee nimil gini Fílistí.

33 Abraham yíppé tal kilka na wonuu tamaris ra Beer-Sebaa daaha, danke Koope fa mínéh dúm rē nē, ñeya'te ri tiyi, dëekë'té rí Yahwee.

34 Abraham hompe gini Fílistí yíi maañce.

22

Faha'i Koope yúh nda Abraham lekohte ri

1 Gétë' iñyaa béeb rē, lahte bis, Koo hom olsohi Abraham, won dī tih : « Abraham ! » Abraham tiilte won tih : « Yéew ! »

2 Koo tahte won tih : « Kolee fu beβ koy ka laha' fu yínë kut ra, Isaak fa faha' fu keeñu ra, fu saañ Moriya. Fu lah na raa, fu hawid' so' ri sarahi ay tamu tamo ní sooy sun fi danā nay mi roo teebe ra. »

3 Kéy baab fin cúb, Abraham kolohte, besse kilikka na saañ sarahin ra, séffé wë mbaam fi, beβpe waala yulid' tígë húmú túuy rí Koope ra ; dī kúreelëhté koohi Isaak a súrgë ana di súrgë yí.

4 Tíluu wë ní waali éeyë fë rē, Abraham béyídté afi, séenté tígë nē suu wa ra.

5 Di won súrgë yí tígí daaha tih : « Hémí doni mbaam fa deh, funi koy so' pay jaamiyoh Koope na ndín, fun nimil don na. »

6 Abraham ente koohi Isaak kilikka na saañ sarahin ra ; dī fi bah, dī beβpe kíi kē a gaada, wa ñéerúuté na suu.

7 Homuu wa waala ra, Isaak won boffi tih : « A baap ! » Abraham tahte won tih : « Di yi koy so' ? » Isaak won dī tih : « Yen kúrúté kíi a kilik, ndaa yee nay hawu ra dih ? »

8 Abraham tahte won tih : « Koo ot na, dī nay onee yee nay hawu ra. » Wa ñéerúuté na suu.

9 Lahuu wa tígë húmú wona' wa Koope ra, Abraham tikëlsë'té i la' daaha, yíppé ílly hawraa, lígínë'té kilikka sun, antee pokalsa' koohi

Isaak, tíkké rí sun fi kilikki hawraa.
¹⁰ Abraham yedte ya'i, beɓpe gaada, saañ ooli koohi koon,

¹¹ ndaa malaakii Koo-Yahwee hom sun gokke ri won tih : « Bëyít ! Abraham ! » Di tahte won tih : « Yëew ! »

¹² Malaakaa won dī tih : « Ya'u banay lah sun fi kúkëyë, ngana paŋ ri yin misik ! Hém daa fu kaa'ray ri koy ki yínëe laha' fu kut raa, mi yúhté wote biti fu neehte Koo. »

¹³ Bëyrë' Abraham afi, dī ot kuuy har, wicca loŋke dúuf. Di payte kalite har fa, happe ri, tamidte ri Yahwee tígí koohi sun fi hawraa ní sooyte.

¹⁴ Abraham yedte tígí daaha tii : « Yahwee ay ona' ». Te ní a woteh, tígí daaha wonuu : « Sun fi daŋi Yahwee, Koo nay onee. »

¹⁵ Malaakii Yahwee hom sun, dëekëetté Abraham

¹⁶ won dī tih : « Yahwee daa wona' ro deŋ : "Hém daa fu kaa'ray so' koy ka lím fu yínë kut raa, so' mi Koope mee rii añoh ra ee di tii so',

¹⁷ may roo barkel ní tígí teem barkel, mi keñil talu ní keñil, séttú caak ní ti hulla sun nen mbée ti peppi feey fa búk kisi fë nen. Te séttú ay ílíf bëewë nay waa haa'ee ra.

¹⁸ Ñeya ñee fu woni so' ra, ay tah ní may ñeyee séttú nē mi barkel bëy feey fa béeb." »

¹⁹ Abraham a koohi koluute, nimitute súrgë yí nē ; wa béeb ñéerúuté beyute waali faam, wëegísuté Beer-Sebaa homute na.

Koyi Nahoor

²⁰ Gétë' iñyaa ra, Abraham kelohte biti Milka bal límídté Nahoor koy-boffi Abraham, i koy yaal.

²¹ Saawa hínú Úus, Búus daa ñéedí, ñeete Kemuwel boffi Aram,

²² tíkké Keset, Haso, Pildas, Yitlaf, a Betuwel.

²³ Betuwel daa boffi Rebekaa. Yaa daa koyi yaalli peeye ya límídté Milka Nahoor koy-boffi Abraham ra.

²⁴ Nahoor húmú lahte beleb kay bi hínú Rewma. Di lahte i koy bal

yi hínú : Tebah, Gaham, Tahas a Maaka.

23

Feey fi haca lom Abraham Kanaan ra

¹ Saara pesse kíil tíméer a kíil sabay ana a kíil paana (127).

² Di húlë' Kiriyat-Arba (daa ri Heboron fee woteh) di gini Kanaan. Abraham kolohte luuyri belesi, looyte ri.

³ Di antee koloh tígë hom búudé fí belaa ra, saañce goneel a séttí Het.

⁴ Laha' ri ra, dī won wa tih : « Mee gina, ndaa mi doha-ndéem kut filiɓ fon. Mi daŋ ron biti don saamid so' tígí nay mii dapee búudé fí beleb so' »

⁵ Séttí Het wonu ri tih :

⁶ « Síkirëh fun hém neba' ro ! Fun habuu ro kélfii Koo barkelte ri filiɓ fi fun. Dapee búudé fí belebu tígí luk roo eta' di haca yi fun. Ow di fun na ii roo kaa'id' fu daŋ búudé fí belebu haca yi. »

⁷ Abraham kolohte, sígímídté bëy gina, sétté ké Het dékú nē rē,

⁸ antee waa won tih : « Don tah kaah biti mi haca' beleb so' dee raa, hëbríi sē' Eforon koy Sohar na,

⁹ nda ri yedda' so' kila hom af meeya laha' ri Makpelaa ra. Na ri yera' so' ri a dee mín dīi cala' ra béeb di fiyën, nda mi mín ríi laha' haca faraa. »

¹⁰ Bi húmú dī fi Eforon baha yi Hetta na daaha, dī beɓpe una, loffe Abraham fii bëy këemë béeb

¹¹ won dī tih : « Síkirëh sē' bahaa, hém neba' ro ! Meeya a kila hom na ra ii yaayu, mi onte ro wa ; mi onte ro wa fii bëy gina béeb, fu mín nēe haca' belebu. »

¹² Abraham baatte sígímídté bëy gina,

¹³ antee won Eforon fii bëewë këemë béeb tih : « Síkirëe mi won ro, hém neba' ro ! Tahe mi yed' ro cadum fi meeya, mi haca' na beleb so' »

¹⁴ Eforon tahte won dī tih :

15 « Bahaa, síkírèh sè' mi won dɔ : feey fi cala' sekel tíméer iniil (400)* taabeh yin hanndal ki yen. Paye fu hac belebu. »

16 Abraham a Eforon kéldúuté, Abraham kinté cadum fa wonantuu wa ra fii bëewë níi hente sekel tíméer iniil (400) di hélsë na yiikuu bëy gina ra.

17 Daaha, meeyee ke Eforon Makpelaa, bee fii Mamre, kila a kilikka filib meeya béeb,

18 Abraham laha'te wa. Hetta húmú kéemë rë béeb deefuute.

19 Filoon fi baaha, Abraham payte hacce belebi Saara filib kila hom meeya Makpelaa, jaannda' Mamre ra (daa ri Heboron fee woteh) di gini Kanaan, looyte luuyi†.

20 Abraham laha' meeya a kila filib daaha ya' yi Hetta. Di saam meeya haca.

24

Koodi Isaak Rebekaa

1 Abraham húmú bahate níi paan-gaawte. Yii húmú cëgírf rí béeb, Koo-Yahwee barkel ri.

2-3 Lahte bis, di dëekrèhté súrgëe lukki maañ dñi na ra, bee kúdf yii lenke iña faam fa béeb rë, won dñi tih : « Aye mi wol ro saamdñi koy so' Isaak beleb. Ndaa mi fahaay biti fu saamdaa ri beleb di bëy Kanaan fa hom mi bee ra. Kon beke ya'u fëgërèh fí ban so'* hém neba' ro, fu aňoh ri Yahwee na, Koope fa sak sun a feey ra biti fii ri saamda' beleb di bëy Kanaan na.

4 Fay rii saamdee beleb mboko yi so' na di gina coosaana' mi ra. »

5 Súrgëe tahte won dñi tih : « Mìn lah belaa kaa' ñéerë' a so' gini beh ; yaha daaha raa, may beye koohu mi kúdf dí gina kola' fu ra mbée yih ? »

6 Ndaa Abraham won dñi tih : « È-èe' ! Ii na dal ! Ngana kúdf koy so' dín fë.

7 Yahwee Koope fa sun, daa kélídf sè' faam baaso' a gina coosaana' mi ra. Di feeñyohte so' te aňohte biti dñi ay one séttí sè' gini beh. Daa ri nay kélíré malaakii fiyú, pañ níi fu tílíd koy so' belii dín fë, fu kom dñi ri.

8 Belaa kaa' ñéerë' a dɔ raa, deef fu pañke yee wad ra, yin tíkëey sun fu ; ndaa di mìn ríi man béeb, ngana kúdf koy so' dín fë. »

9 Súrgëe bekke ya'i fëgërèh fí ban Abraham kélfií, aňohte pañi yee nahu ri ra.

10 Filoon fi baaha, súrgëe bebpe géleem sabboo di yubi kélfií, kúreelèhté iña lukki wun alal mi Abraham ra, bebpe waali Mesopotami gina dék Nahoor ra.

11 Tíle' rí níi dñi lahte yéemë hom balaa fu haal gina ra, dñi bëefídfé géleemmë ; teya' a wahtaa na ayu belebba neh sosad na'in ra.

12 Di na anti dñan won tih : « Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfií sè' Abraham ra, teebe kélfií sè' biti fu naa'te keeñ dñi na, fu habra' so' níi mi maloh waali so' woteh.

13 Mee búk yéemë ee, te belebba gina ee ayu neh ra.

14 Cafay ka nay mi d'age muluub han ra, tah oni so' muluub a hënndí géleemmí sè' bal raa, may yúh biti daa ri bee tansídf fu súrgúu Isaak ra. Daaha raa, may yúh biti fu teebe kélfií sè' Abraham biti fu naa'te keeñ dñi na. »

15 Na liil súrgëe woc d'aña ra, dñi otte Rebekaa koy Betuwel na ac a peni. Betuwel koy Milka a Nahoor. Nahoor ñéedí Abraham.

16 Cafay ka d'ampe beleb te ri yéeh yaal. Di lahte yéemë nehte peni, enohte na saañ.

17 Súrgíi Abraham yíppée ríi leboh, won dñi tih : « On so' muluub mi han, hém neba' ro. »

18 Cafay ka yíppée kélsëh, yedte súrgëe, won dñi tih : « Habe fu han bahaa ! » Di bebpe hante.

* 23:15 23.15 sekel tíméer iniil : Sekel tíméer (100) daa ganjarma kilë tiinj hélíis yínë. † 23:19 23.19 looyte luuyi : Yin níi yin, Ébrë yë në húmú looyu luuy waal paana filoon fi haji búudé fë.

* 24:2-3 24.2-3 beke ya'u fëgërèh fí ban so' : Bín fë, bëy gini baa húmú aňuu daaha biti yaa yaha yii lahte solo.

19-20 Woca' ri hana ra, cafoy ka baatte won tih : « Caa mi neh mi hëndídf géleemmú bal. » Di yíppée yíin mulaa pena mbalkaa, wëegíssé yéemín na neh na nehaat níi géleemmë béeb maniyute.

21 Súrgëe hente tidf na olsoh ri, na won nufi nda Yahwee cëgídté yee tah ri koloh ra.

22 Hanuu géleemmë níi wocute ra, súrgëe yedte cafoy ka yooboli mitte : supí úris, bi teemma' hatin sekel yínë, a kéñík úris ana yi bina-bina béeb mitte sekel sabboo†.

23 Di antee ri meel won tih : « Fu koy wa kúkëy cafoy ? Faamon lahte tígí funi bëewë ñéyrúu rë mínú nëe nee' elgee woteh a ? »

24 Cafay ka won dí tih : « Mi koy Betuwel, mi sédí Milka a Nahoor.

25 Faam fun lahte tígí don ay naa mín nee', a tígí dam géleemmë, te fun caakute boob. »

26 Súrgëe sígímpé níi feey, gérémpé Yahwee

27 na won tih : « Ma na sím dë Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfii sè' Abraham ra. Fu teebepe ri biti fu naa'te keeñ díi na kaah te fu yedday ri : fu bente so' waali so' níi mi haalte faam mboko yi kélfii sè'. »

28 Tígí daaha, cafoy ka yíppée múké yaafi na faam, bílídté yee lah ra.

29-30 Rebekaa húmú lahte baha yaal bi hínú Laban. Ola' Laban supaa a kéñíkkë ñeedí në, te deef ri kelohte bíllí Rebekaa yee won dí bëe' rë, dí yíppée saañ deefidte bëe' a géleemmí hëbís yéemë.

31 Laban won bëe' tih : « Lahe faam, do fa Yahwee barkel ro ra. Haala' yi níi fu na hom fëel te mi yugusse tígí nay ron home faam a tígí nay home géleemmë ? »

32 Súrgíi Abraham yeeltee ac faam Laban. Géleemmë kélsuté, túmdufé boob. Súrgëe a bëewí onute muluḅ hosaa kot.

33 Súrgëe komute ñam ndaa dí won tih : « Mi mínéh ñam te mi

woneh yee kúdf sè' dee ra. » Laban won dí tih : « Kon yíppée won ! »

34 Di dalte gonla won tih : « So' mi súrgíi Abraham.

35 Yahwee líifídté kélfii sè' a barke, tahte níi ri caakke alal : dí onte ri i yup har, pe' a fana, tiinj héliis a úris, súrgë yaal a súrgë beleb, i géleem a i mbaam.

36 Bitifa' Saara belebi níi, límídté kélfii sè' koy ki yaali alal ma béeb tikú ya'i.

37 Kélfii sè' nahte so' añoh biti mi banti saamda' koochi beleb di bëy Kanaan fa hom ri ra,

38 ndaa lah mi saamdaa ri beleb mboko yi na dí gina coosaana' ri ra.

39 Mi won dí tígí daaha tih : “Belaa kaa' ñéerë' a so' raa nék ?”

40 Di tahte won tih : “Yahwee fa mi mëssí ñee woni ra ay kéllídf malaakii fíyú, dí cëgídf yee tah fu koloh ra, pañ níi fu kom koy so' Isaak beleb mboko yi so' na, di faam baaso'.

41 Fu pay faam baaso', wuti fu malaay raa sah, deef fu panke war-galu, yin tikëey sun fu.”

42 Laha' mi hëbís yéemë woteh ra, mi danke maa won tih : “Yahwee, Koope fa na jaamiyoh kélfii sè' Abraham ra, habra' so' níi mi maloh waali so'.

43 Mee búk yéemë ee, te cafoy ka nay aye neh níi mi dan ri muluḅ han ra,

44 hena biti dí onte so' muluḅ nah so' han, te mi woc raa dí ay hëndídf géleemmí sè' bal raa, tígí daaha, may yúh biti daa ri bee tansídf fu koy kélfii sè' rë.”

45 Mi líilayti woc dana sah, mi otte Rebekaa na ac a peni. Di lahte yéemë, nehte peni. Mi won dí tih : “On so' muluḅ mi han, hém neba' ro.”

46 Di yíppée kélsëh won so' tih : “Hane, te fu woc raa mi hëndídf géleemmú bal.” Mi hante, dí hëndídté géleemmí sè'.

47 Meela' mi ri biti dí koy wa ra, dí won so' tih : “Mi koy Betuwel, mi

† 24:22 24.22 sekel sabboo : Yii lenke ganjarmi deef teem sekel ra, saame 23.15 bínëe feey fi téerëe. Úris daa « oor » di tuwaab.

sédí Milka a Nahoor.” Tígí daaha, mantee ri bek supaa ñíiní, a kéñkké ya' yi.

⁴⁸ Mi sígímídté Yahwee, mi símpé rí, dí fi Koope fa na jaamiyoh kélfíi sè' Abraham ra, ñéyrè ñéyídf dí kotti so' waala toŋ níi faam sédí koy-boffi kélfíi sè' rē, nda mi mín ríi kom koohi beleb.

⁴⁹ Kon mi faha' biti koon, don won so' nda ron ay teeḅ kélfíi sè' naa'-keeñ te don yégúté rí. Henay baaha raa, don won so' mi labee íly kay. »

⁵⁰ Laban a Betuwel tahute wonu tih : « Yaa béeb pagaddí Yahwee. Fun lahuy yii nay fun naa wone.

⁵¹ Rebekaa abah ! Kúré, fu kom ri koy kélfúu beleb, ti dee faha' ri Yahwee ra nen. »

⁵² Kela' sùrgíi Abraham unni yaa ra, dí sígímídté Yahwee níi feey gérempé rí.

⁵³ Di antee dúhídf íñi yugusuu hélíis a úrís, a i búub, yedte wa Rebekaa ; dí yedte koy-yaafa yaal bal a yaafa wargal a yooboli mitte sèk.

⁵⁴ Filoon fi baaha, sùrgíi Abraham a bëewí anutee ñam, hanute, suute fanoh.

Koluu wa key baab fin ra, sùrgíi Abraham won bëy faam fa tih : « Pèkísí sè' mi nimil faam kélfíi sè' . »

⁵⁵ Bahii Rebekaa a yaafa wonu ri tih : « One kúkèyè hom fun na níi fíi, wuti hena waal sabboo raa sah, kola' baaha raa, doni mínú saañ. »

⁵⁶ Ndaa sùrgèe won wa tih : « Ngèné hēbí sè' ! Hém Yahwee cègídfte yee tah mi koloh ra raa, yédfdí sè' mi saañ, mi nimil faam kélfíi sè' ! »

⁵⁷ Wa wonu ri tih : « Yen dèek kúkèyí belaa paay, yen meel ri yee hom díi na ra. »

⁵⁸ Wa yípútée dèek Rebekaa meelute ri wonu tih : « Fu canke ñéerè' a bëyí bee woteh, don saañ a ? » Di tiilte wa won tih : « Tasa' díi na ! »

⁵⁹ Tígí daaha, wa yedfute Rebekaa, ñéerè'té a belaa kod dí ra, a sùrgíi Abraham a bëewí. Wa na dagiru Rebekaa

⁶⁰ wonu tih :

« Koy-yaay, démíin fu keñ, koyyu caak níi caak. Démiin séttú ílíf bëewè nay waa haa'ee ra. »

⁶¹ Rebekaa a sùrgè yí beleb koluute, yaaguute géleemmè, ñéerúuté a sùrgíi Abraham na suu.

⁶² Yaaha béeb, deef Isaak líltee pay yéemè na wonuu Lahaay Roy ra níi ri nimilte faam. Di húmú dék Negep.

⁶³ Sos-na'a ín, dí húmú pay tíléesèh luufa, béyrè' rí afi, dí séenté i géleem na ayu.

⁶⁴ Béyrè' Rebekaa afi bal séenté Isaak, dí yíppée cép géleem fè.

⁶⁵ Di meelte sùrgíi Abraham won dí tih : « Bëyí bee flíib luufa na ac téebílehí yen bee ra wah ? » Sùrgèe won dí tih : « Di kélfíi sè' Isaak. » Rebekaa yíppée cépídf músèerí tígí daaha, jimbèerèhté.

⁶⁶ Tee'uu wa ra, sùrgèe bílídte Isaak ílyyè ñee ri ra béeb.

⁶⁷ Lahuu wa faam ra, Isaak kúdfte Rebekaa las Saara yaafi, beḅpe ri beleb. Bi faha' Isaak Rebekaa níi, dí yeeltee rii mújè' yaafi.

25

Tala laha' Abraham a Keturaa ra

¹ Filoon fi Saara, Abraham koodte beleb kay, bi hínú Keturaa.

² Belaa límídfte rí Simran, Yoksan, Medan, Majaan, Yisbak a Suwaa.

³ Yoksan daa boffi Saba a Dedan. Asurra, Létússè a Léwúmmè coosaanuu Dedan na.

⁴ Majaan daa boffi Efaa, Efeer, Hanok, Abida a Eldaa. Yaa daa bëy tali Keturaa.

⁵ Húlè' Abraham ra, dí helídfte Isaak alal mi béeb.

⁶ Húmú homa' ri èldúnè rē, yúhè' rí biti yee talla' ri pesi ra gaanlay, dí onte koyya lahuu belebḅi kayya ra na alal ma, yeñce wa gini ín waal púlèen na', wa wuluute Isaak.

Húlí Abraham a haji

⁷⁻⁸ Abraham bahate níi paan-gaawte, na anti deefídf caacci búudé. Na húl dí rē, deef dí pesse kíil

tíméer a kíil sabay paana a kíil iip (175).

⁹ Koyyi, Isaak a Ismayel hacuu ri kila Makpelaa, bee jaannda' Mamre, hom meey Eforon koon ra. Eforon koy Heda hínú Sohar ra.

¹⁰ Abraham húmú loma' meeya Hetta na. Bani belebi Saara daa boku haca.

¹¹ Filoon fi húlí Abraham, Koo barkelte koohi Isaak. Di dékké hēbís yēmē na wonuu Lahaay Roy ra.

Bëy tali Ismayel

¹² Yee daa bëy faam Ismayel fi Abraham a Agaar fi bëy Ésíp, ñaami Saara.

¹³ Tii yi koyyi Ismayel dala'te saawa níi pēlín fē nē daa wa yeh : Nebayot, Kedaar, Atbeyel, Mipsaam,

¹⁴ Misma, Duma, Massa,

¹⁵ Hadat, Tema, Yetur, Nafis a Ketma.

¹⁶ Yaa daa tii yi koyyi sabboo a ana yi Ismayel. Bina-bina béeb kélfē tal, te gina ílíf dí rē teyu díi na.

¹⁷ Na deefid Ismayel caacci búudé rē, deef dí lahte kíil tíméer a kíil sabay éeyé a kíil paana (137).

¹⁸ Bëy faam Ismayel dékú dala'te Hawilaa, larute níi Súur, hēbís Ésíp, di waal Asuur. Daaha, wa wuluute mboko yi kayya béeb*.

Esawuu a Yakop

¹⁹ Bee daa naabii faam Isaak koy Abraham.

²⁰ Laha' ri kíil sabay iniil (40) ra, dí húmú kood Rebekaa koy-yaafi Laban. Rebekaa koy Betuwel Arameyenji dék Mesopotami.

²¹ Beleb Isaak húmú mínéh lah koy ; Isaak dagidte ri, Koo-Yahwee tahte dāṇa, belaa poka'te ri loo síis.

²² Hompe níi koyya na yejantuu filiḅ lowa, dí tahte won tih : « Bee ke so' bee yi kan ? » Kola' ri afi ra,

²³ Yahwee won dí tih : « Gin ana daa faanu ;

talli ana yi bokuuy ay dūhē' doo na

bëyí yínēe nay luke doole,
te bahaa nay hene súrgí ñeedē†. »

²⁴ Tíle' níi lowa lahte ra, Rebekaa kúdf síis ti dee húmú wonuu ri ra nen.

²⁵ Bee débpí ac ra luum ti feey fi tagu nen, faana béeb paalte fēníf ; dí deekúuté Esawuu‡.

²⁶ Na ac ñeedē rē, habaaloh púgúlúb Esawuu. Di deekúuté Yakop§. Lími tunka, deef Isaak laha' kíil sabay pēenē (60).

Esawuu yera'te tígi saaw ki

²⁷ Ooru tunka ra, Esawuu hente dana gaan te hoñci homa' luufa ; Yakop bi sos ri, na dūhéh faam.

²⁸ Isaak, bi neba' ri bo' luuf níi, lukki faha' Esawuu ; ndaa Rebekaa lukki faha' Yakop.

²⁹ Lahte bis, Esawuu dūhē' luufin mokke níi mok, deef Yakop na paṇ ñam,

³⁰ dí won dí tih : « Top mi mínlíléh ! Yíp sēe nēe on ñami luumi yee mi hon, mee húl rē a yaab. » Yee sēeddúu rí tii Edom ra haala' yii bah : Daa ri luuma. ³¹ Tígí daaha, Yakop won dí tih : « Yed so' tígi saaw ku paay* . »

³² Esawuu tahte won tih : « Moh ! Bee na húlē' mí a yaab bee ra, tígi saaw ki so' ay soo baate yih ? »

³³ Yakop tíkílté won tih : « Añee ri ! » Esawuu añohte, yedda'te Yakop tígi saaw ki.

³⁴ Tígí daaha, Yakop túmídté rí ndak, yedte ri mbúurú. Esawuu ñampe, hante, kolohte saañce waali. Di habaay tígi saaw ki yin kah-kah.

26

Pesi Isaak a Rebekaa di Geraar

¹ Bín fē, yaab húmú labpe gina, yaabi bokaay a bee húmú deefa'

* **25:18 25.18** wa wuluute mboko yi kayya béeb : Lahte bëewí habuu ri deh : dí (Ismayel) húmú júbēey a mboko yi. † **25:23 25.23** Di bëy Israyel na, síisē débpí límú rē, daa bahii bee míllē' rē.

‡ **25:25 25.25** Esawuu : Tii Esawuu di ébrē mada' a : faana líiffé a fēníf. § **25:26 25.26** Yakop : Tii Yakop di ébrē mada' a : púgúlúb mbée nofa'.

* **25:31 25.31** Lam koy saaw di ébrē daa na luk bi bëewí kayya ana.

Abraham ra. Isaak kolohte saañce Abimelek buuri Fílistí nê Geraar.

² Deef Koo-Yahwee feeñyohte Isaak, wonte ri tih : « Ngana pay Ésip, lah home gina nay mi roo teebe ra.

³ Lah tooke gina, mii roo hel* te may roo barkel. May yed doni séttú feey fi baa béeb, ti di húmú gapa' mi ri boffu Abraham, mi añohte ra.

⁴ May keñil talu, séttú caak ní ti hulla sun nen, mi yed wa feey fi baa béeb, te ginna feey fa béeb ay barkeluu tii wa,

⁵ ndah biti Abraham kelohte woni so', ñeete waala teeβ mi ri ra, pañke yee nah mi ri ra, ñeete kootaa pok mi ra. »

⁶ Isaak tasa'te daaha Geraar.

⁷ Meeluu ri bëy gina yii len belebi na, dî won wa ti yaa ñeedí ; dî neeh biti won belebi raa, ay hawu húl, bi dâm Rebekaa ní dâm.

⁸ Bi maañis Isaak gina, lahte bis, Abimelek buuri Fílistí dúhíd' afi falanteeri lasi, séenté Isaak na hégilé' a belebi Rebekaa, na méesíd' dî.

⁹ Abimelek dëekrêhté Isaak, won dî tih : « Di míntí hena belebu ! Fu wona' biti dî ñeedú dîh ? » Isaak tahte won dî tih : « Mi neeh biti mi hawu húl af dî. »

¹⁰ Abimelek tahaatte, won tih : « Fu paga' fun pagadi baa dîh ? Tasse yutuud' koon, ow di bëy gina fanoh a belebu, fu bek fun béeb lool. »

¹¹ Kola' baaha, Abimelek wola'te un filiβ gina béeb won tih : « Bëyí leβ bëyí bee mbée belebi na, ay hawu húl. »

¹² Línè' Isaak kíilí baaha, bi barkel ri Yahwee, gadi gaante ní gaan.

¹³ Alal mi na tíl na baatoh, na baatoh ní dî caakke yin.

¹⁴ Di húmú lahte i yup har, pe', fana a i súrgè caak, tahte ní bëy Fílistí eeñjuute ri,

¹⁵ púubúté yéemmè húmú hacu súrgè yí Abraham boffi, na pesa' ri ra.

¹⁶ Abimelek antee won Isaak tih : « Fu lukke fun doole leegi, kolee dee fu saañ. »

¹⁷ Isaak kola' daaha gina, saañce yíppé húur mí Geraar, hompe na.

Isaak a yéemmi

¹⁸ Di sukutrohte yéemmè húmú hacu na pesa' Abraham boffi ra. Daa wa yéemmè húmú púubú bëy Fílistí, húlè' boffi ra. Di yeraatte wa tii ya húmú sakid' wa boffi ra.

¹⁹ Bisa ín, súrgè yí Isaak hacu yéem húur më, dabute cul muluβ.

²⁰ Níirèh yè Geraar yejuute íñè' a yi Isaak, wonu ti mulaa yi wa. Bi lah yéemè hécé', Isaak dëekè'té rí « Maannda' ».

²¹ Kola' baaha, súrgè yí Isaak ha-caatute yéem kay. Yéemí baaha lahilte íñè' ; Isaak dëekè'té rí « Kaa'a ».

²² Di antee koloh daa saañce, hacilte yéemí éeyè fí lahay won yínee. Di dëekè'té rí Rehobot (daa ri : deya). Di won tígí daaha tih : « Koo-Yahwee onte yen deyi gaani yen ay naa mín saama' alal. »

²³ Isaak kolohte daa saañce Beer-Sebaa.

²⁴ Yiin lah ri ra, Yahwee feeñyohte ri elgin won dî tih : « Daa mi Koope fi boffu Abraham. Ngana néekíñè' yin, ndée mii roo yeris, te may roo barkel. Af súrgí sè' Abraham, tahte may keñil talu ní séttú caak. »

²⁵ Isaak yíppé ílly hawraa daaha. Na daf ri Koo ra, dî ñeya' ri tiyi, dëekè'té rí Yahwee, yíppé taanta yi, súrgè yí dalaatute hac yéem kay.

²⁶ Abimelek kolohte Geraar, ñéerè'té a Ahusat kooji, a Pikol kélfíi wohoh ya, deefidte Isaak.

²⁷ Isaak won wa tih : « Don ayu yi soo na te don fahuuy so' ní don líkúté sè' ginon ? »

²⁸ Wa tahute wonu ri tih : « Fun olu olo biti Yahwee ñéerè'té a ro, fun ayu biti koon yen pokanta' kooy, yen año ri hanndal ki yen.

* 26:3 26.3 mii roo hel : Lahte bëewí habuu ri deh : mi ot doo na.

29 Añee biti fii fun paŋ yin misik ndée fun pagiru ro yin wun kut, te fu saya' a jaamma, do fa Yahwee barkel ro woteh ra. »

30 Isaak pagidte wa ñami neŋpe, yedte wa han.

31 Yíilè' Koo baabin cúb káy fín fē, wa pokantuute kooy, añuute, Isaak pèkíssé wē, wa takuute a jaamma.

32 Yiin fa, súrgē yí Isaak ayute woni biti yéemē na hacu wa ra gúlté.

33 Isaak dēekē'té yéemē Sibaa (daa ri : añoh). Tii Beer-Sebaa fa na wonuu gini baa ra haala' yii baa ní a woteh.

Belebbi Esawuu

34 Laha' Esawuu kíil sabay iniil (40) ra, dī koodte beleb ana yi nonu tali Het : Yúdíit koy Béerí, a Basmat koy Elon.

35 Belebbi ana yi hetta kood Esawuu ra yahute pesi Isaak a Rebekaa.

27

Dee loha' Yakop beŋpe daŋi Esawuu ra

1 Bi baha Isaak, íllē ñúussé ní dī na ollileh. Lahte bis, dī dēekké Esawuu koy ki saawi won dī tih : « Koy so' dih ? Esawuu ! » Esawuu tahte won tih : « Mi abee baap ! »

2 Isaak baatte won tih : « Fu otte biti mi maante. Yee talla' mi pesi so' ra gaanay ! »

3 Kon beye kas ku, fu haal aba ndín fu saamid' so' ndawal.

4 Fu ac raa, fu pagid' so' na ñami neba'te so', fu kom so' mi ñam ní keeñ so' sos ndín, mi dagid' ro balaa mi húl. »

5 Na won Isaak koohi na ra, deef Rebekaa na síkírēh. Saya' Esawuu boorsoh abin saamdi boffi ndawal ra,

6 Rebekaa won koohi Yakop tih : « Mi kelohte boffu na won Esawuu biti

7 dī saamid' dī ndawal, dī pagid' dī ñami neŋpe. Di ñam ní woc raa, dī dagid' dī Koo-Yahwee, balaa ri húl.

8 Kon síkírēh sē' koy so', te fu paŋ yee nay mi roo nahe ra :

9 Paye yubin fu kalid' so' sékét teem-teem ana yi wunute faan, mi pagid' boffu na ñami neŋpe ti dee faha' ri ra nen,

10 fu kom ri dī ñam ndín, dagid' ro balaa ri húl. »

11 Ndaa Yakop tahte won yaafi tih : « Fu yúhté biti faan Esawuu paalte jēfēñ a bi so' muluc.

12 Baaso' lalam faan so' raa, ay yúh biti mi nofa' ri nofoo ; tígí daaha, may malee cuñ ndée daŋ neh. »

13 Ndaa yaafa tíkké won tih : « Cuña keena af so' bal ! Page yee nah mi ro ra kut, te fu kom so' sékétte deh. »

14 Yakop payte, kompe wa yaafi. Yaafa paŋke ñama neba' boffa ra.

15 Rebekaa antee tanis búubée lukki wun di búubéí Esawuu bahaa, yee húmú yef dī fi yaafa ra, yedte wa Yakop ñéedē, bekohte.

16 Di beŋpe hunni sékétte, ñaawte ya' yi Yakop a tígē lahay fen lúumē rē,

17 antee rii yef ñami neba a mbúurēe paŋ dī ra.

18 Yakop lahte boffi na won tih : « Baap ! » Isaak tahte won tih : « Yaa yi koy so' ? Daa fu wa na yínē paay ? »

19 Yakop won dī tih : « Daa mi Esawuu koy ki saawu. Mi paŋke yee nah fu so' ra. Yípee koloh fu ñam na ndawala hawid' mi ro ra, woc raa fu dagid' so'. »

20 Isaak won dī tih : « Fu ñee di ní fu yíppée lah ndawal haat koy so' ? » Yakop tahte won tih : « Bee oni funi Koope fu Yahwee. »

21 Isaak won dī tih : « Leboh so' dee noo koy so' mi lalam faanu ní lan so' biti fu koy so' Esawuu. »

22 Yakop lebohte boffi, Isaak lalampe faana, won tih : « Una mada' un Yakop, ndaa ya' ya yi Esawuu. »

23 Bi hen ya' ya jēfēñ a fēnúf ti yi Esawuu koy-yaafi nen, dī yúhsēey rí. Ndaa na dagid' ri Yakop ra,

24 meelaatte ri paay won dī tih : « Fu won kaah biti fu koy so' Esawuu

a ? » Yakop tahte, won dī tih : « Daa mi kay baap ! »

²⁵ Tígí daaha, Isaak won dī tih : « Kon tíkíd sè' loona mi ñam na bo' fu ndín, mi d'agid' d'ó. » Yakop tíkídté boffi loona, boffa ñampe. Di yedte ri bééñ bal, boffa hante.

²⁶ Isaak antee won Yakop tih : « Leboh so' koy so', fu yabaaloh soo na. »

²⁷ Yakop lebohte boffi, yabaalohte dīi na. Haala' ri ngedi búubí, Isaak d'agid'te Yakop a unni yeh : « Èlí kan ! Kiili fi koy so' man ngedi meeyi Yahwee barkelte ri nen.

²⁸ Démíin Koo on d'ó na maala d'úhè' sun ra,

feey fi loobpe,

pep caak

te bééñí neɓpe yoob ro !

²⁹ Démíin fu homa af i gin,

níi i tal yek fíyú !

Daa fay paa'ee mboko yu bééɓ sun, te wa bééɓ ay roo sígímídf !

Bëyí d'agid' ro yin wun, Koo líhè rí yeren !

Bëyí lah nuf bos d'oo na nék, húlèe af ti úul nen ! »

Dee millè' Esawuu a bo' fi ra

³⁰ Woca' Isaak d'ana, Yakop saañce. Di na gét, Esawuu d'úhè' boorsoha na lah.

³¹ Di nampee paŋ ñami neɓpe bal, kompe boffi won dī tih : « Baap ! Yípée koloh fu ñam na bo' fa d'úhè' mí boorsoha ra, woc raa fu d'agid' so'. »

³² Isaak meelte ri won tih : « Daa fu wah ? » Di tahte won tih : « Daa mi Esawuu koy ki saawu. »

³³ Kela' ri uni bah, Isaak éempé níi faana bééɓ na saak. Di won tih : « Kon daa pay boorsoh, kompe so' bo' níi mi ñampe na balaa fu ac ? Mi liiltee rii d'agid' te d'ana hampe ! »

³⁴ Kela' Esawuu unnee ke boffi yah, keeña líiffé, dī yefohte lèelí misikke, na won boffa tih : « Baap ! Ole yee homa' mi ra rek fu d'agid' so' bal ! »

³⁵ Ndaa Isaak won dī tih : « A', koy-yaafu nofa'te so' kat níi beɓpe d'aju ! »

³⁶ Esawuu won daaha tih : « Daa ri ey ti hínú Yakop kaah, ndée ri nofa'te so' waal ana. Di d'ébpi beɓ tígí saaw ki so', acce woteh beyilte d'ani so' ! Fu tallaay kay fu d'agid' so' kan aa baap ? »

³⁷ Isaak won dī tih : « Síkirèh sè' koy so', mi mínlíléh yin na : mi tikké rí sun fu, te mboko yi bééɓ ay ñee uni. Daa ri laha' pebi caaga a bééñí neba. »

³⁸ Esawuu yípèhté af boffi won dī tih : « Níi fu laha' d'aj yínè kut a ? D'agid' so' bal baap ! » Esawuu yípètté afi na looy.

³⁹ Tígí daaha, Isaak boffi won dī tih :

« Mi yúhté bití fay wuloh feey fi loobpe,

a tígí na cépè' maal.

⁴⁰ Fay pesée haa' a loh*

te ñéedú nay roo paa'ee sun.

Ndaa ay tíl níi fii rii mínl' múñ, yii won d'ó ri, fay rii nís, fu múc ya'i. »

Hegohi Yakop, a saañi faam taani

⁴¹ Beya beɓ Yakop d'ana ra tahte Esawuu ngaadte ri níi na wonaaloh bití yee tas pesi boffi wa ra gaanlay, te dī húlé rek, dī bëemé Yakop.

⁴² Kela' Rebekaa yee won koy ki bahaa Esawuu ra, dī dëekrèhté Yakop ñéedé won dī tih : « Bee homa' bahuu Esawuu bee ra, dī ee faha' yíllèh sun fu ra, na gapa' hawu húl.

⁴³ Kon síkirèh sè' koy so', mi won d'ó : Yípée hegoh fu saañ Haran, faam Laban koy-yaaso'.

⁴⁴ Lah home dín fè níi keeñ koy-yaafu yéellèh.

⁴⁵ Tíl níi neebi d'úm dī hal yee paŋ fu ri raa, may wola' kalu. Mi fahaay bití mi ñak d'on bééɓ ana waala yínè. »

⁴⁶ Filoon fi baaha, Rebekaa payte won Isaak tih : « Hetti ana ya kood Esawuu ra tahute pesa d'achte so' níi

* **27:40 27.40** haa' a loh : Di ébrè, bíníyú d'eh : saamaar.

dah. Yakop koora het ti yee ke Esawuu yee raa, mi húlë húlë daa génël sè' pes yee tas fii rë. »

28

¹ Tígí daaha, Isaak dëekké Yakop d'agidte ri waali nebpe, antee rii won unni yeh : « Yakop ! Mi fahaay biti fu koora belii Kanaan.

² Kolee fu saañ Mesopotami faam ciffu yaal, Betuwel fa lím yaafu ra ; lah saamee beleb daaha di koyyi taanu Laban koy-yaafi yaafu. »

³ Na d'agid ri boffa ra, won tih : « Démíin Koope fa mín béeb rë barkel ro, keñil talu níi fu hen baha goomal i tal !

⁴ Démíin d'i barkel doni koyyu a séttú, ti d'ee barkela' ri Abraham ra nen, nda fu laha' gina maangaana' fu bee ra, ginee on Koo Abraham ra. »

⁵ Isaak yeja' Yakop daaha Mesopotami, Yakop saya'te ri faam Laban koy Betuwel Arameyeja. Laban koy-yaafi Rebekaa. Rebekaa daa yaafi Yakop a Esawuu.

⁶ Esawuu kelohte biti Isaak d'agidte Yakop, antee rii yeñ saam beleb faam Laban di Mesopotami. Te na d'agid d'i ri ra, kadda'te ri koof koy ki Kanaan.

⁷ Yakop kelohte woni boffi a yaafi, kolohte saañce Mesopotami.

⁸ Yii baa teebpe Esawuu biti boffi wonay yin belii Kanaan.

⁹ Tígí daaha, d'i saañce faam Ismayel koy Abraham, koodte koohi Mahalat ñéedí Nebayot, baatte ana yee d'eb dë.

Heeji Yakop

¹⁰ Yeja' Isaak Yakop saam beleb faam Laban ra, Yakop kolohte Beer-Sebaa, bebppe waali Haran.

¹¹ Tígë haala' ri na' waala ra, d'i nee' na. Na fanoh ri ra, d'i saampe la' gígina'te ri afi.

¹² Di heeyce elgin : fliib heeja, d'i otte iskalii yípú feey, afa haalte níi

nérrín. Malaaka yi Koope ñeyu na, na lawu na cépú.

¹³ Koo-Yahwee canke hëbís Yakop won d'i tih : « Daa mi Yahwee, Koope fi ciffu Abraham a boffu Isaak. May roo on feey fa fanoh fu ra, doni koyyu a séttú.

¹⁴ Don ay caak níi ti pep feey nen. Feey fi talu ay baatoh, d'i laf waal púlëen a waal haalaan na', waal feey-feey a waal yuun ; te talla feey fa béeb ay barkeluu tiyu a tii séttú*.

¹⁵ Mee roo won ra ee ! Yúhé biti mii roo hel, te tígí mín fúu pay béeb, may roo níid níi mi wëegísí d'ë gini beh. Mii roo hélí d', te ña gap mi ro ra béeb may waa pañ. »

¹⁶ Yúunë' Yakop ra won nufi tih : « Koo-Yahwee ee tígí dee kaah, te mi yéeh baaha koon ! »

¹⁷ Yakop néekíñë'té, baatte won tih : « Tígí dee tíitd'ë'té ee ! Dee míntí hena Faam Koo te ílí haalaa daa reeni saañce sun. »

¹⁸ Yakop kolohte baabin cúb, bebppe la'a gígina' ri afi ra, yíppé ri tíinndëe, túmpé dúulëen sun.

¹⁹ Di yedte tígë tii Betel (daa ri : Faam Koo), ndaa tígí daaha húmú wonuu Lúus merees.

²⁰ Yakop antee añoh won tih : « Hena biti Koope ii soo yeris, te ay soo níid waali so' raa, hena biti d'i ay soo yed' yii ñama mi a yii bekaa mi raa,

²¹ hena biti d'i ay soo wëegísí d' faam baaso' a jaamma raa, tígí daaha, Yahwee ay hen Koope fi so'.

²² La'a yíp mí tíinndëe rë nay hene Faam Koo, te alal ma nay ri soo one ra woruun sabboo raa, may rii yed' wodi yínëe. »

29

Teya'i Yakop a Rasel

¹ Yakop beyaatte waali, yulidte ginna púlëen na'.

² Di til tilë níi lahte bis, d'i otte yéem luufa. Bi hen yéemë hënnndëe, yup éeyë yí laha' har a pe' boofute

* **28:14 28.14** te talla feey fa béeb ay barkeluu tiyu a tii séttú : Lahte bëewí habuu ri deh : te talla feey fa béeb ay d'agee tiyu a tii séttú.

tal yéemë. 'Búk yéemë kúnúu a la' gaan.

³ Yuppa béeb tee'a' raa, níirëh yë pínínj la'a hom búk yéemë rë ndín, wa hénídf. Woc raa, wa wëegísídf la'a búk yéemë.

⁴ Yakop lahte na wodoh, meelte níirëh yë won wa tih : « Cèlíiri yaawe ! Don bëy dih ? » Wa tahute wonu ri tih : « Fun bëy Haran. »

⁵ Di meelaatte wa won tih : « Don yúhú sédée ké Nahoor hínú Laban raa ? » Wa wonu ri tih : « Fun yúhú rí kay ! »

⁶ Yakop baatte won wa tih : « Don heluu ri lahte sos-faan a ? » Wa tahute wonu tih : « Di yíilté ces ! Kúkëyí belaa na ac bín rë sah kúdf yuba ra koohi Rasel. »

⁷ Yakop tíkílté won tih : « Yúhí biti na'a lís sun ! Yup lahayti hëellú doom ; don sehu yi hënndí wë a kúrí wë mburukliin ? »

⁸ Níirëh yë wonu ri tih : « Èe-èe' ! Fun na héníh dfah ! Fun sehúu sehoo níi yuppa béeb tee'a', fun anti pínínj la'a kúnúu búk yéemë rë ndín, fun héndídf. »

⁹ Lahi Rasel a yubi boffi, deef Yakop líssí goneel a níirëh yë. Di fi Rasel níirëh bal.

¹⁰ Ola' Yakop koy taani a yuba, dí lahte yéemë, pínínké la'a kúnúu búgë rë, hénídfte yubi taani.

¹¹ Kola' Yakop dah, yabaalohte sun fi Rasel, muun mi na yookoh.

¹² Yakop won dí tih : « Boffu taan so' yaa-ow ! Mi koy Rebekaa. » Rasel yíppée múkë woni boffi baaha.

¹³ Kela' Laban ban fi ayi Yakop jarbaadi, dí yíppée koloh téebilëhté rí, yabaalohte sun fi antee rii kúdf faami. Daaha, Yakop bílídfte rí ñna kat ri ra béeb.

¹⁴ Laban won dí tih : « Moo fu non faam fa kaah, ñif mi yen yínë ! »

Yakop hompe céyín múlgús faam fa.

Yakop a belebði

¹⁵ Lahte bis, Laban won dí tih : « Yaal so', biti fu jarbaadi so' banay

tah fu légéyéré sè' pëth. Won so' yee nay fuu waafu ra. »

¹⁶ Deef Laban lahte koy beleb ana. Bahaa hínú Leyaa, ñéedë hínú Rasel.

¹⁷ Íllí Leyaa dfamay*, ndaa Rasel húmú dfampe beleb te nebpe yeel.

¹⁸ Bi deef Yakop líltee faha' Rasel, dí won Laban tih : « Fu tah oni so' koohu Rasel beleb raa, may roo légéyídf kíil paana. »

¹⁹ Laban tahte won tih : « Mi on do ri daa nay génë biti mi ona ri ow kay dih ! Home faam so' deh ! »

²⁰ Faha'i beyi Rasel beleb tahte níi kíillí paana ya légéyídf Yakop Laban ra man i waal díi na nen, bí faha' ri Rasel níi faha'.

²¹ Di antee won Laban tih : « Aappii yen lahte maan bahaa ? Mi faha' biti koon fu yed so' beleb so', mi kood dí. »

²² Laban kola' daa yíppé ndaje, gappe bëy hatni baa béeb kílëegë.

²³ Ndaa yúhë' rí biti Koo ñúkúffé rë, dí beb Leyaa kompe Yakop nee'te díi na.

²⁴ Laban bebpe Silpaa súrgíi, yer-aalohte ri koohi Leyaa.

²⁵ Yíilë' Koo key fín, Yakop ot Leyaa ! Tígí daaha, dí payte won Laban tih : « Fu paga' so' yii baa díh ? Af Rasel daa húmú tah mi légéyídf do neh a ? Haala' yi níi fa na nofa' so' ? »

²⁶ Laban won dí tih : « Fun baahuuy biti kúkëy beleb dfëb bahii kooru daa tah dee yaal so' ! »

²⁷ Lúsdé waalli paana yi kílëegë a bahaa. Woc raa, fun ay roo on ñéedë bal, biti fu tah légéyídfí sè' kíil paana kay fíi. »

²⁸ Yakop tahte yee won dí Laban ra. Lúsdë' rí waalli paana yi kílëegë a Leyaa ra, Laban yedte ri Rasel.

²⁹ Laban beyaalohte Bilhaa súrgíi, yedte ri koohi Rasel.

³⁰ Yakop namiltee nee' a Rasel fa dí lukki faha' ri ra. Di yabilte légéyídfí Laban, yulidte ri kíil paana kay.

* 29:17 29.17 Íllí Leyaa dfamay : Lahte bëewí habuu ri dfah : Íllí Leyaa haway.

Koyyi Yakop

³¹ Ola' Koo-Yahwee biti Yakop lukki faha' Rasel ra, dī keñilte Leyaa, ndaa teebay Rasel koy.

³² Leyaa pokke loo, lahte koy yaal, dëekë'té rí Ruben (daa ri : ëlí ! Bee koy yaal). Di won tígí daaha tih : « Yahwee otte sáfúñ fí sè' ; nda yaali so' mín sèe faha' waay ! »

³³ Leyaa pokaatte loo, lahaatte koy yaal kay. Di won tih : « Biti mi fahuuy, Yahwee keloh na, daa kúd koy ki yaali ana fi beh. » Di dëekë'té rí Simewon (daa ri : kelohte).

³⁴ Di pokilte loo kay lahilte koy yaal. Di won tih : « Waali beh, yaali so' ay pokoh soo na koma kom mi ri koy yaal éeyë rë. » Koy ka dëekúuté Léwí (daa ri : ay pokoh).

³⁵ Di poklaatte loo, lahlaatte koy yaal. Di won tih : « Waali yíníi beh, may kañe Yahwee ! » Di dëekë'té rí Yudaa (daa ri : ay kañ). Di antee can, léciđté lah koy.

30

¹ Ola' Rasel biti dī lahay koy ra, dī madte Leyaa bahii di koyyi, antee won yaali tih : « Yen lahuy koy may húl bal ! »

² Yakop yíppée haayloh won dī tih : « Daa mi Koo woo, dī fa teebay ro koy ra a ? »

³ Rasel tahte won tih : « Kon beye Bilhaa súrɡíi sè' beleb, dóni ñéerë'. Di lah koy raa, mi hen yaafa book* ! »

⁴ Daaha, dī onte ri Bilhaa súrɡíi beleb, Yakop a súrɡée ñéerúuté.

⁵ Bilhaa pokke loo, bani Yakop lahute koy yaal.

⁶ Rasel won tih : « Koo tahte dñani so'. Di aattiya'te so' kan, onte so' koy yaal. » Di dëekë'té rí Dan (daa ri : aattiya'te).

⁷ Bilhaa súrɡíi Rasel pokaatte loo, bani Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.

⁸ Rasel won tih : « Mi haa'te bahii so' haa'i misikke, te mi banke ri ! » Di dëekë'té koy ki baa Neftali (daa ri : haa'te).

⁹ Di fi Leyaa ola' ri biti dī canke léciđté lah koy ra, dī bebpe Silpaa súrɡíi, onte ri Yakop beleb.

¹⁰ Silpaa a Yakop lahute koy yaal.

¹¹ Leyaa won tígí daaha tih : « Bee múud kan ! » Di dëekë'té rí Gaat (daa ri : múud).

¹² Silpaa a Yakop lahute koy yaal kay, hente ana.

¹³ Leyaa wonaat daaha tih : « Keeñ so' sosse siib, te belebba ay soo mín dëekë' sos-keeñ fe. » Di dëekë'té rí Aseer (daa ri : sos-keeñ).

¹⁴ Laha' wahtu lec bele ra, bisa ín Ruben d'uhë' meey, saamaalohte i koy maadda tílëe-ngoro†, kompe wa Leyaa yaafi. Rasel won Leyaa tígí daaha tih : « On so' na maaddaa kúd koohu ra, hém neba' ro. »

¹⁵ Leyaa won dī tih : « Naafa naaf fu yaali so' ra doyyay ro doyo níi fu na faha' beyli maaddii koy so' a ? » Rasel tahte won tih : « Hém dñaha raa on so' na, lah raa Yakop nee' dfo na elge book ! »

¹⁶ Fíníin fín, Yakop kola' meey na ac, Leyaa téebíléhté rí, won dī tih : « Fay nee'e soo na elge : mi lofra' ri a maaddii koy so'. » Yakop nee'te Leyaa na dñaha elgi baaha.

¹⁷ Koope ñéerë'té a yee faha' Leyaa ra, dī pokke loo, bani Yakop lahute koy yaal, hente koy yaal iip.

¹⁸ Leyaa won tih : « Koope yínílté sè' ona on mi yaali so' súrɡíi sè' beleb ra. » Di dëekë'té rí Isakaar (daa ri : yínílté).

¹⁹ Leyaa pokaatte loo, bani Yakop lahute koy yaal kay, hente koy yaal pëenë.

²⁰ Leyaa won daaha tih : « Waafi funi Koope mitte sèk kan ! Waali yíníi beh, yaali so' ay soo béyíd, koma kom mi ri koy yaal pëenë rë.

* **30:3 30.3** Di lah koy raa, mi hen yaafa : Di ébrë, bíníyú dñeh : Di ay lahee koy dñh yí sè', dñaha raa, mi hen yaafa. Bëewí yín fë húmú onuu koy dñaha. † **30:14 30.14** maadda tílëe-ngoro : mëllë' : manndaragoor. Koy kilki mada' a koy maadda. Belebba húmú fahuute ri níi, ndah wa wonu ti na tahil loo beleb oro.

» Di dëekë'té rí Sabulon (daa ri : béyídté).

²¹ Hompe níi, Leyaa lahte koy beleb, dëekë'té rí Dinaa.

²² Tígí daaha, nuf Koo payte Rasel na, ñéerë'té a yee faha' ri ra, lowa tahte.

²³ Rasel pokke loo, lahte koy yaal, won tih : « Ëy Koope payce gacii so' kan ! »

²⁴ Di dëekë'té koohi Suseef (daa ri : dī baatte), na dāŋ won tih : « Démíin Koo-Yahwee baat so' koy yaal kay. »

Dee laha' Yakop yuppi ra

²⁵ Filoon fi bee límú Suseef ra, Yakop won Laban tih : « Pékís sē' mi nimil gin fun, mi saañ faam.

²⁶ Yed' so' belebba tah mi légéyíd dē rē, mi kūrēelēh bāni koyyi so', mi saañ ; ndée fu otte yee pagid' mi ro ra. »

²⁷ Laban won dī tih : « Síkírēh sē', hém neba' ro : dīkísē' mí rē, mi otte bití af dō daa tah Koo-Yahwee barkel so'.

²⁸ Kon home dee book fu won so' yee mín fuu yínlú rē, mi yed' dō ri. »

²⁹ Yakop won dī tih : « Fu otte yee légéyíd mi ro ra a dee taha' mi yuppu baatoh ra maan ?

³⁰ Na ac mi dee ra, deef iñu loolay níi, ndaa fu otte bití alal mu baattee ñimin woteh, af bití Yahwee barkelte ro toga' mi kot so' faamu níinén. May légéyéré faam so' kirih nam ? »

³¹ Laban baatte won tih : « Won so' yee nay mi roo yínlé rē fu tas book ! » Yakop won tih : « Mi yeekay ro yíní. Fu tah yee nay mi roo wone raa, may roo níiríd yuppu, mi wohid ro wa ti merees nen.

³² Fu faha' raa mi ñee yuppu béeb woteh mi kénsēh : harri yínē-yínē yē naa'uy peyeβ ra, a pe' yi yínē-yínē yē súulúy kúk rē, lah raa mi bís wē, mani wa béeb hen yínlí sē'‡.

³³ Fu ac kénsēhí yínlí sē' fayu yúhí nda mi júbpé rēe, fu ot na har naa'

peyeβ mbée pe' súul kúk rēe, lah habee bití wa lohu loho. »

³⁴ Laban won dī tih : « Mi tahte yee won fu so' ra. »

³⁵ Ndaa yiin fin fa, Laban bíssé pe' yi geñe-geñe ya a yee faanni wa tap naa' ra, a harra naa'uy peyeβ ra béeb, tikké wē ya' yi koyyi.

³⁶ Laban a koyyi anutee tíl waal éeyē níi wa wuluute Yakop. Di fi Yakop yeeltee teem níirí caan fi yuppi Laban.

³⁷ Yakop payte saampe i ya' kilik hilsid' : wa ya' pēepílí, amaan a palataan, haasse wa kúur-kúur naa'.

³⁸ Bi júré lawantuu bití wa ac han, Yakop bekke ya' yi kilikka haas dī ra filib mbalka ya na hanuu júré rē.

³⁹ Júré hom lawantuu hēbís ya' yi kilikka haasu ra, tahte níi faanni ndeŋŋa límú wē rē béeb, yee henute geñe-geñe, yee faanni wa tappe naa'.

⁴⁰ Yii lenke harra na, Yakop bísē'té wē a pe' ya. Di yíssídté wē júré faanna hen geñe-geñe ra, a yee súul yubi Laban ra. Di laha' yup dāh, bísē'té wē a yi Laban.

⁴¹ Baatte bití koluun júré lukuu wun faan ra lawanta' béeb, Yakop beb ya' yi kilikka haasu ra, tík wē fíi wē filib mbalka ya, wa lawee ndín yeele na.

⁴² Ndaa hena júré bos faan ra raa, Yakop na bekeh kilikka. Daaha, júré lukki bos faan ra hente yi Laban, yee lukuu wun faan ra hente yi Yakop.

⁴³ Yakop paga' ri daaha níi dī caakke alal : dī caakke har a pe', lahte i súrgē yaal a beleb, i géleem a i mbaam.

31

Kolohi Yakop faam Laban

¹ Hompe níi, Yakop kelohte capi-tohi koyyi Laban bití dī bebpe alal mi boffi wa béeb ; ndah iña laha' dī ra béeb d'uhē' alal mi boffi wa.

‡ 30:32 30.32 *mani wa béeb hen yínlí sē'* : Yee won Yakop ra húmú neβpe tah, ndée júrí naa'ay peyeβ mbée súulúy kúk húmú kofeelte ot gini bín fē.

² Yakop otte biti bal illë na yeela' ri Laban leegi ra madlay ti merees nen.

³ Tígí daaha, Koo-Yahwee won Yakop tih : « Nimile bëy faamon na gin baappu, mi ot doo na. »

⁴ Yakop hom yuppi na meeyyin, wola'te Rasel a Leyaa.

⁵ Lahuu wa ra, dī won wa tih : « Mi otte biti illë na yeela' so' boffon leegi ra madlay ti merees nen ; ndaa Koope fa na jaamiyoh baaso' ra ñéerë'té a so'.

⁶ Don yúhruté affon biti doolii so' béeb dúmë' légéyíri boffon ;

⁷ añcañ dī nofa'te so', loffe yínli sè' waal caak, ndaa Koope olsaay ri na mokil so'.

⁸ Waali wonaa boffon biti júri faana laha' geñe-geñe béeb nay hene yínli sè' rëe, ndenji límú béeb faana hena' geñe-geñe. Di ac wonil biti bi faana tap súul mbée naa' béeb nay hene yínli sè' rëe, ndenji límú béeb faana tap súul mbée naa'.

⁹ Koope daa beya' júri boffon dāaha onte so' wa kat !

¹⁰ Ndée na húmú lawantuu júre bín fë rë, di filiḅ heey, mi otte biti faanni sékëttë a kuuyya na húmú lawu ra hena' geñe-geñe, tap naa' mbée súul, mbée hena tipi-tipi.

¹¹ Filiḅ heeja, malaakii Koope dëekké sè' won tih : “Yakop !” Mi won dī tih : “Yëew !”

¹² Di won so' tih : “Béyрэ afu fu olsoh : sékëttë a kuuyya na lawu ra béeb, yee faanni wa geñe-geñe, yee tappe naa' mbée súul, yee tipi-tipi. Bi ot mi iña pañ ro Laban ra béeb, daa tah mi hena' ri dāaha.

¹³ Daa mi Koope fa feeñiyoh ro Betel ra, tígë húmú yípë' fu la'i tíinndëe, fu túmpé dúuléen sun, fu añohte fu yedte so' na unu ra. Kolee gini bee leegi, fu nimil bëy faamon na gin ron.” »

¹⁴ Rasel a Leyaa wonu Yakop tih : « Fun lahluy lam faam boffi fun.

¹⁵ Di habaay fun haneel, níi ri yaayte fun antee ñam júre túmú fun

ra woo ?

¹⁶ Kon alal ma naaf Koope dīi na ra béeb, yi funi koyyi fun ! Fu mín pañ yee nah ro Koope ra ! »

¹⁷ Yakop kola' daaha, yëegídté koyyi a beleḅbi sun fi géléemmë.

¹⁸ Di kúrëelëhté yuppi a iña laha' ri Mesopotami ra béeb, beḅpe waali Kanaan, na saañ faam Isaak boffi.

¹⁹ Bi dëef Laban húmú saañce ëylí fënúffí harri, Rasel ñeya'te ri filoon, lohte iña na haana' boffa ra.

²⁰ Yakop nofa'te Laban Arameyeña, lohohte saañce takaay ri.

²¹ Di hegohte a iña laha' ri ra béeb, yíppée húus laahi Efarat, yu-lohte waal danji Galaat.

Dabaadi Laban Yakop

²² Waali éeyë fë tíkëh në rë, Laban kelohte biti Yakop hegohte.

²³ Laban beḅpe i ow faami, wa suute dabaadi Yakop ; wa tílútë waal paana, wa na anuu rii daḅ danji Galaat.

²⁴ Ndaa Koope feeñiyohte Laban elgin di filiḅ heey, won dī tih : « Laban ! Mi hena' ro : lah yúhé dëe nay fuu wonee a Yakop ra dé' ! »

²⁵ Daba' Laban Yakop ra, dëef dī yíppé taanta yi danji Galaat daaha. Laban a bëewí yípútë yi wa bal.

²⁶ Laban dëekké Yakop won dī tih : « Fu yúh yee pañ fu ra saa dō ? Haala' yi níi fu na nofa' so', fu na kúrëelëh koyyi so' ti bëewí habuu haa' nen ?

²⁷ Haala' yi níi fu na nofa' so', faa lohoh saañu ? Fu takoh so' koon, may roo bedaaloḅ a njoob*, ñéerë' a aa-síkë a koraa.

²⁸ Fu onay so' sah mi langaamoh sun fi koyyi so' a séttí sè', mi pëkís wë balaa wa saañ ! Yee pañ fu ra pagad' ow neh kat !

²⁹ Mi mín roo pañ yin ḅos koon, ndaa Koope fa na jaamiyoh boffu ra won so' níimmbë ti di filiḅ heey, lah mi yúhë dëe nay mi roo wonee ra.

* 31:27 31.27 njoob : Di yeekii nebpe, ñéerë'té a kañaa.

30 Mi yúhté bití saañu béeb, fu sesoh lahi faamon. Ndaa haala' yi níi faa loh haanaa yi so' nék ? »

31 Yakop won Laban tih : « Mi neeh bití koon kat fu naaf koyyu beleb daa tah mi lohoh saañi so'.

32 Yii lenke haanaa yu na, fu ot wa ow na di béewí sè' nè rée, béyí baa hawun húl. Saame filib iña laha' mi ra béeb fii béewí yen. Fu ot na yii daa fu laha' ri raa, fu beb ri. » Di filib yaaha béeb nék, Yakop húmú yéeh bití koon Rasel daa loh haanaa ya.

33 Laban yampe saama, haalte taantii Yakop dúhté, haalte bi Leyaa dúhté dah, haalte bi súrgè yí ana ya beleb, ndaa ri olay yin. Di millé' haal bi Rasel,

34 deef Rasel daa húmú beb haanaa ya, dappe wa fégèrèh tek géleem, tookke sun. Laban saampe taantaa béeb, ndaa ri olay yin.

35 Rasel won boffi daaha tih : « Baap ! Ngana haba' so' ri dé' ! Bití mi ot hos daa tah mi kolaay haala' fu ra. » Laban baattee saam, ndaa ri olay haanaa ya.

36 Tígí daaha, Yakop yíppée haayloh, yísséhté sun fi Laban na dñañnjoh afa won tih : « Teeb so' yii bosa pañ mi ra leegi ! Mi tooña' ro yi níi fu na dabaat so' deeha ?

37 Lahay tígí fu bekay ri ya'u di iña laha' mi ra béeb ; fu otte na yii dúhè' faamu a ? Teebe ri béewú a yi so' deh, wa aattiya' yen.

38 Mi hompe kíil sabay ana (20) faamu, mi na légéyídf dè, te har mbée pe' mësëy búlúk ya' so', te mi ñemrëy kuuy yubu.

39 Mi këmdëy rë búudé pe' mbée har fi tilé daa hap ri. Lahan ri faraah, mi yíníl rë rí. Júrí lohu na' mbée elek béeb, fu pegohte so' ri.

40 Koo yíil rée, na' ayee soo hap ! Elga lah raa, sos kaa' so' mi nee' pëni !

41 Mi homa'te ri daaha kíil sabay ana (20) faamu : mi légéyídf té rë kíil sabboo a kíil iniil koodi koyyi ana yu beleb, kíillí pëenë yë tikèh nè rë, mi laha' júr nè. Fu loffe iña wonantuu

yen ra waal caak !

42 Henay Koope fa na jaamiyuu baaso' Isaak a cisso' Abraham te na saakil faan dí fi Isaak ra koon moos, tin fay soo yeris mi saya' ya' holon. Ndaa Koope otte súfúñ fí sè' a mogi so', daa tah dí sëmlè' sè' níimmbè. »

Yee gapantuu Yakop a Laban ra

43 Laban tahte won Yakop tih : « Tunji belebfi yee koyyi so'. Koyyi wa yi so'. Yuppa a iña na ot fu yee ra béeb daa mi laha' wa. Ndaa dala'te woteh, koyyi so' beleb a koyya límú wè rë, mi mínlíléh wée pagídf yin.

44 Kon aye leegi yen gapanta' yen ana, te yen añoñ ri, yen saam seedii nay yen nérsé. »

45 Tígí daaha, Yakop bebpe la', yíppé rí tünndëe.

46 Di antee nah béewí píi la'. Béewë píyúté la' fa, juukute wa ílý yínë, wa béeb ñamuu hëbís juugi la' fa.

47 Laban yedte tígí daaha tii Yegar Sahaduta (daa ri : juugi la' fi seedaa) ; ndaa Yakop yed ri tii Galet.

48 Laban won tih : « Dala'te woteh, juugi la' fi yee daa seedii yee gapantuu yen hanndal ki yen ra. » Yii baa daa tah tígí daa na wonuu Galet (daa ri : juugi la' fi seedaa di ébrë).

49 Tígè nè wonuu Mispaa bal (daa ri : ílý wohaa), af bití Laban baatte won tih : « Démíin Koo-Yahwee yeela yen na bití yen èlëntíih !

50 Fu mokil koyyi so' beleb mbée fu kood' beleb kay, lah yúhé bití Koope nay yen aattiyee ndaa ow kay neh !

51 Olsee juugi la' fi bee a la'a yíp mí hanndal ki yen ra.

52 Juugi la' fa a la'a yípú bee ra daa nay hene seedaa hanndal ki yen : mi waray rii yégítèh mi yuloh d'oo na a nuf bos ; do bal fu waray rii yégítèh fu yuloh soo na a nuf bos.

53 Démíin Koope fa na húmú jaamiyoh Abraham ra, dí fa na húmú jaamiyoh Nahoor ra aattiya' yen ! » Tígí daaha, Yakop añohte

di tii Koope fa na húmú saakil faan Isaak boffi ra.

⁵⁴ Di antee hawid' Koope sun fi daŋa daaha, dëekké bëewë húmú nè rë ñam. Ñamuu wa ní wocute ra, wa nee'u sun fi daŋa daaha.

32

¹ Kéy baaß fin cúb Laban kolohte, langaamohte koyyi beleß a séttí, ñagidte wa, antee saañ nimilte gin wa.

Kolohi Yakop tee'a'i a Esawuu koy-yaafi

² Yakop beyaatte waali na saañ. Lahte malaaka yi Koope yi ayute téebílehí.

³ Ola' wa Yakop ra, ñi tahte won tih : « Bee dali Koope kan ! » Di dëeké'té tígë Mahanayim (daa ri : dalli ana ya).

⁴ Yakop antee yeñ i ndiik Esawuu koy-yaafi na, di deyi Edom fin gini Séyíir.

⁵ Di won wa tih : « Lah wëní Esawuu biti so' mi Yakop súrgíi, mi húmú saañ baaß faam Laban, te mi húmú nè ní a ñeh.

⁶ Wëní rí biti mi lahte i fana a i mbaam, i har a i pe', i súrgë yaal a beleß. Lah wëní rí biti bal mi wola' ñi fi kélfíi sè' nè ñi teebe iñyaaha, nda ñi mín sèe taha' a ya' ana. »

⁷ Ndiikka payute, ayute wonu Yakop tih : « Fun léhínuté koy-yaafu Esawuu. Di ee ac téebílehú rë, ñéeré'té a ow tíméer iniil (40). »

⁸ Kela' Yakop woni baa ra, ñi tíit tíitë níi faana béeb na saak. Di ñaralsa'te bëewí goomal ana, hente harra, pe' ya, fañnja a géleemmë ñaaha bal.

⁹ Yakop won nufi daaha tih : « Esawuu yejoh haa' goomal yíne rëe, yínee ay mín hegoh ! »

¹⁰ Yakop antee yefoh ñaŋ won tih : « Do fi Koope fa na jaamiyuu cisso' Abraham a baaso' Isaak ra, ño fi Koo-Yahwee fa túuy sè' nimil faam di gin fun, te fu won ti fay soo pagid' yin wun ra,

¹¹ mi caleh naa'i-keeña teeß fu so' ra béeb a yed'aya yed'ay fu so', so' mi súrgúu rë. Mi húmú laha' duudi so' kut ya' so' na húus mí laahi Yurdeŋ ra, ndaa mi nimila' a goomal ana woteh.

¹² Sëmlë' sè' ya' bahii so' Esawuu, ndah mi kaañay ri ; te mi neehte biti ñi ac boolla' funi beleßba a tunja béeb bëem fun.

¹³ Nérsée biti daa fu húmú won so' tih : May roo pagid' yíi wunte níi wun, mi paŋ níi talu gaan, séttú caak níi caak ti peppi feey fa tíñ kísi nen. »

¹⁴ Daga' Yakop níi wocce ra, ñi nee' tígí daaha yíin fa.

Lada' Koo ra, ñi tansidte Esawuu bahii yoobbol, di júre laha' ri ra :

¹⁵ hente pe' beleß tíméer ana (200) a sékét sabay ana (20), har beleß tíméer ana (200) a kuuy sabay ana (20),

¹⁶ géleem sabay éeyë (30) yí homu bëpid' a koyyi wa, fana beleß sabay iniil (40) a naal sabboo, mbaam beleß sabay ana (20) a mbaam yaal sabboo.

¹⁷ Di tíkké yuppa, bina-bina béeb ya' súrgë yí kaya'-kaya', antee waa won tih : « Don ay soo kéllée kéllée, ñon hanndala' yuppa. »

¹⁸ Di won súrgëe nay kéllée rë tih : « Fu tee'a' a bahii so' Esawuu níi ri meel ro kélfúu, mbée tígë nè saañ fu ra, mbée bëe' laha' yuba kéllíd fú rëe,

¹⁹ lah wone ri tih : “Bahaa, súrgúu Yakop daa kélfíi sè' ; daa ri kéyrë' rë yubi bee yoobbol, te ri ee ac filoon ra.” »

²⁰ Yakop wonte unni yaa súrgëe ñee na ra, wonte waa bee tíkëh nè rë bal, a yee yuppa tíkú ya' yi wa ra béeb, antee baat won wa tih : « Doni Esawuu tee'a' raa, lah wëní rí ñaaha,

²¹ te ñon baat ñii won biti Yakop súrgíi ee ac filoon ra. » Yakop haba' nufi biti ñi kéllíd yoobbola raa, keeñ Esawuu mín yëellëh. Hen ñaaha raa, Esawuu mín ríi téebíle' wun.

²² Daaha, yuppa yera' ri yoobbol ra kéllúuté rí, ndaa ñi fi bah, ñi nee'

dala daaha elgi baaha.

Lofi tii Yakop, hente Israyel

²³⁻²⁴ Filiḅ elga, Yakop kolohte beḅpe beleḅḅi ana yi a súrgè yí wè, Bilhaa a Silpaa, a koyyi sabboo a yínè yí, húusídté wè laahi Yabbok a iña laha' ri ra bééḅ.

²⁵ Gétúu wè rē, Yakop a afi kut tasute daaha. Ow haalohte ri bēre' daaha, wa nee'ute bēre' nīi miir-miirin. ²⁶ Yúhè' bēe' bití dī mínéh faas Yakop ra, dī laḅ ri laḅo poogal, muguyce legeya,

²⁷ antee ri won tih : « Yeris so' mi saañ, Koo ee saañ lade ra ! » Ndaa Yakop won dī tih : « Mii roo yeris fu saañ te fu barkeleh so' . »

²⁸ Bēe' meelte ri won tih : « Fu hínú dīh paay ? » Dī tahte won tih : « Mī hínú Yakop. »

²⁹ Bēe' ḅaatte won tih : « Fii dēeklúu Yakop ; dala'te woteh, fay dēekúu Israyel (daa ri : bēre' a Koo), af bití fu tiké'té Koope a bēewè af, te daa fu ḅaḅ. »

³⁰ Yakop meelte ri won tih : « Teeḅ so' tiyu hém neḅa' ro. » Bēe' won dī tih : « Fay pagee tii so' yih ? » Tígí daaha, bēe' barkelte ri.

³¹ Yakop antee won tih : « Mī tíkké Koo il ngēey te yin katay so' ! » Yii baa daa tah Yakop yed' tígí daa tii Penuwel (daa ri : kanam Koo).

³² Lani Koo deef Yakop húussé tígè lukki teey laaha ra dī Penuwel, dī na yíḅ af muguyohi legeya.

³³ Yii baa daa tah nīi a woteh, ḅēy Israyel na ñēmíh bo' poogal, ndah bití Yakop húmú labu poogal.

33

Teya'i Yakop a Esawuu

¹⁻² Béyrè' Yakop afi, dī séenté Esawuu na ac, ñéerè'té a ow tíméer iniil (400). Tígí daaha, dī woralsa'te tunḅa yaayyi wa na : dī kēllídté Bilhaa a Silpaa a koyyi wa, Leyaa a yii tikúuté nē, Rasel a Suseef míllúuté.

³ Dī fi Yakop daa kēllèh, sígimpé nīi feey, na tíl na sígím nīi hente waal paana, na tee'uu ḅani koy-yaafi ra.

⁴ Esawuu téebiléhté rí a múké, langaamohte lúumè ngufkalte ri, wa bééḅ ana na looyu. ⁵ Ola' Esawuu beleḅḅa a tunḅa ra, dī won tih : « Bēewè doni wa ñéerúu yee ra i wa koy-yaaso' ? » Yakop won dī tih : « Yee koyya on so' Koo ra, ḅahaa. »

⁶ Bilhaa a Silpaa a koyyi wa lebuute, yekute, sígímúté nīi feey.

⁷ Leyaa a koyyi tikúuté nē, sígímúté, Suseef a Rasel ayute, henute ḅaaha ḅal.

⁸ Esawuu meelte ri won tih : « Fu húmú faha' paḅ yi a yuba tee'a' mi ra koy-yaaso' ? » Yakop won dī tih : « Baa yoobbola kom mi ro ra ḅahaa, nda fu mín sēe teeḅ naa'-keñ ! »

⁹ Esawuu tahte won tih : « Alal ma laha' mi ra doyte so' sèk koy-yaaso', habe yuu ḅoo na. »

¹⁰ Yakop won tih : « Èe-èe' ! Daa mi ḅaḅ ḅo ri. Tahe yoobbola, hena bití fu habray so' yin keñu. Teya'i yen, man bití funi Koope daa tee'uu nen, ndah fu teeḅpe so' naa'-keñ.

¹¹ Kon mi ḅaḅ ro bití fu tah yoobbola kéyrè' mí rē rē, ndée Koope yedḅay so', tahte nīi mi caakke yin. » Yakop cagohte Esawuu nīi dī míllè'tée tah.

¹² Hompe nīi Esawuu won dī tih : « Kolee leegi yen ñéerè', yen saañ. »

¹³ Ndaa Yakop won dī tih : « Ay sayu sah, ndaa ḅahaa, fu yúhté bití tunḅa maanuy. Te mi kúdté i har, pe' a fana beleḅḅi homu ḅépíḅ ; yen tíl tíl gaawte waal yínè kut, wa bééḅ ay húl.

¹⁴ Kon kēllèh sè' ḅahaa ! So' mi beh, lah raa funi tunḅa a yuba tíl ndaḅ, nīi bín deefraa mi ro Séyíir rē. »

¹⁵ Esawuu won dī tih : « Caa mi helid' ḅo i ow di bēewí sè' book ! » Yakop tahte won tih : « Miteh ri ḅahaa ! Na fu sehaa so' keñi naa'te kut doyte so' . »

¹⁶ Yiin fa Esawuu ḅeyaatte waali Séyíir.

¹⁷ Ndaa Yakop ḅeḅ waali Sukot. Laha' ri ra, dī yíppé faami, mbaaridte yuppi. Mbaarri yaa daa

tah tígí daa na wonuu Sukot (daa ri : mbaarra).

Yíbí faam Yakop Sihem

¹⁸ Yakop lahte Sihem di gini Kanaan a sos-faan. Waala kola' ri Mesopotami ra d'ümë' daaha. Laha' d'í ra, d'í yíp taanta yi hëbís gina.

¹⁹ Di antee lom feey fa yípë' rí taanta yi ra séttí Hamoor na, bee yíp gini Sihem ra. Di loma' feey fa hanjar tíméer (100)*.

²⁰ Di yíppé ílíy hawraa daaha, yedte ri tii El Elohee Israyel (daa ri : El daa Koope fi Israyel).

34

Dígëemë lah Sihem ra

¹ Lahte bis, Dinaa koy ki belaa lahuu Yakop a Leyaa ra kolohte wodohi tunjki cafayya gina.

² Hamoor, Híwë ílíf deyi baa ra, lahte koy ki yaali hínú Sihem. Ola' Sihem Dinaa ra, d'í kúdté rí faam, fanohte a ri, kompe ri gace.

³ Ndaa ri pokohte Dinaa na ní pokoh, faha'te ri keeñi ní, millë'tée ríi gémlëh.

⁴ Di payte, won boffi tih : « Paye fu d'agid' so' kúkëyí cafay ki bee beleb. »

⁵ Deef Yakop hómú kelohte biti Dinaa koohi komute gace. Ndaa bi hómú koyyi yaalli luufa a yuppi, d'í pagay yin, na seh ayi wa.

⁶ Hamoor boffi Sihem, faha' goneel a Yakop, kolohte d'eeфри faam.

⁷ Dúhúu koyyi Yakop luufin ayute ra, wa keltuute yee lah ra. Keeñi wa haayte yaa ní haay, wa habuute ri sola', biti Sihem panje yii keeñ mínéh rí tah di Israyel, débë dép rí Dinaa na ra. Yii baa pagad' ow neh !

⁸ Ndaa laha' Hamoor ra, d'í won wa tih : « Koy so' Sihem faha' koohon beleb, mi d'anj biti koon don on d'í ri beleb.

⁹ Néeríi a fun, yen ham yin yínë : ëní koyyi fun tunjki cafayyon, wa beb wa beleb ; fun on koyyi ron tunjki cafayyi fun bal.

¹⁰ Don ay mín dék fun na deh, don yíp në faammon, don tíl kotton, don lah na feey. »

¹¹ Di fi Sihem acce won boffi cafay ka a koy-baappa tih : « Don tahid' so' yii nebi baa raa, yii meel ron so' béeb may ron rii yed' ;

¹² di míntí teem júré a yii tikëh në béeb. May yera' yii meela' ron béeb ; na ron on so' cafay ka beleb kut. »

¹³ Koma kom Sihem koy-boffi wa Dinaa gace ra, tahte níi koyyi Yakop nofuute Sihem a Hamoor na lofu wa ra,

¹⁴ wonu wa tih : « Fun míníh on koy-boffi fun bëyí lecu y ; tin hena gace gaan fun na.

¹⁵ Fun ay ron tahree biti kut, yaalla ginon béeb lecoh ti fun nen.

¹⁶ Tígí daaha, fun ay ron on koyyi fun beleb, fun beb yi ron beleb, yen bok yen dék, gina hen yínë.

¹⁷ Ndaa ron tahuy lecoh raa, fun ay beb koy-boffi fun, fun saañ. »

¹⁸ Hamoor a Sihem koohi tahute yee wonu wa ra.

¹⁹ Faha'a faha' Sihem cafay ka ra, tahte níi d'í cagaalaay panji yee nahuu ra. Bi hómú lah ri un faam boffi,

²⁰ ñani boffa d'eefrute bëewë këemë, wonu wa tih :

²¹ « Bëewí yee lahuu nufi wunte yen na. Wa dékún gin yen deh, te wa tíl në kotti wa ; gina abee hëréet ! Yen ay mín beb koyyi wa beleb, wa kood' yi yen.

²² Wa ay tah dék a yen, gina hen yínë, biti kut yaalla gin yen béeb tah lecoh ti wa nen.

²³ Yen tah woni wa raa, wa ay ac dék yen na deh ; tígí daaha, yuppi wa a alal mi wa béeb ay millë' hen yi yen. »

²⁴ Bëewë hómú këemë rë béeb, tahuu woni Hamoor a koohi Sihem daaha, yaalla gina béeb yípútée lecoh.

²⁵ Waali éeyë fë, d'eeф misigi leja líssí ham bëewë, koy yaal ana di

* 33:19 33.19 hanjar tíméer : daa ganjarma kíle tiinj héliis.

koyyi Yakop, Simewoŋ a Léwí koy-yaayyi Dinaa beyute jépillí wë, haalute gina te ow fookay nufa tíbú wë rë, hawute yaalla béeb húl,

²⁶ ní luka' Hamoor a koohi Sihem. Na dúhú wë faam Sihem ra, wa beyaaluute Dinaa, kúrëelúuté rí.

²⁷ Gacaa komu koy-boffi wa beleb ra, tahte ní koyyi yaalli kayyi Yakop yabute sun fi búudé yë na beyu iña faanni wa, wa haalute gina na saamu :

²⁸ wa pëkísuté harra a pe' ya, fañja a mbaamma, kúrúte wë. Wa heluy yin di yii hompe gina a meeyya.

²⁹ Wa haalute faamma gina béeb, kúrëelúuté tunka a belebba. Alal ma gina béeb, wa kúrúte wë.

³⁰ Tígí daaha, Yakop won Sime-woŋ a Léwí tih : « Don komute so' kofeel ; don tahute ní bëy Kanaan a Périssë dékú gini bee ra ay soo ola' íl bos. Wa lúuk sè' rëe te bëewí sè' caakuy, wa ay soo ban, hap funi bëy faam so' béeb húl. »

³¹ Simewoŋ a Léwí wonu boffi wa tih : « Fun míníh yeris ow habee koy-yaafi fun beleb tülëh. »

35

Yíbí faam Yakop di Betel

¹ Hompe ní Koo won Yakop tih : « Kolee fu saañ Betel fu yíp taanta yu dín fë. Lah yípíd sè' ílý hawraa tígë húmú feeñiya' mi ro ra, na hegoh fu koy-yaafu Esawuu ra. »

² Tígí daaha, Yakop won bëy faami a bëewí kayya homu ya'i ra tih : « Bétí iñi haanaa ya filiíb fi ron, don bukutoh ní ron lan, don lofoh búub,

³ don koloh yen saañ Betel. May naa yípíd Koope ílý hawraa ; Koope fa sèmlë' sè' looca' mi ra, te níid sè' waali so' béeb rë. »

⁴ Wa yerute Yakop iñi haanaa ya lahuu wa ra béeb ní luka' loŋ-loŋŋa húmú nuffi wa ra ; Yakop hacce wa béeb tal kilki gaana hom hëbís Sihem ra.

⁵ Koluu Yakop a bëewí daaha ra, Koope títítíté bëewë dékú ginna

lebuu wa ra, tahte ní ow dabaatay wa.

⁶ Yakop a bëewí béeb na suu ní lahute Lúus di Kanaan. Lúus daa Betel fee woteh.

⁷ Yakop tíkëlsë'té i la' daaha, yíppé ílý hawraa, dëekë'té rí El Betel (daa ri : Koope fi Betel), biti Koope húmú feeñiya' ri daaha na hegoh ri koy-yaafi ra.

⁸ Debora, belaa kof Rebekaa ra húlë' daaha, hacute tal kilki gaana hom hëbís Betel ra. Dala'te bín fë, tal kilki baa wonuu « kilki pasooß fa ».

⁹ Kola' Yakop Mesopotami acce Betel ra, Koope feeñiyaatte ri daaha, barkelte ri

¹⁰ won dí tih :

« Fu hínú Yakop ndaa fii dëeklúu daaha.

Dala'te woteh fay hínú Israyel. »

Koo yera' ri tii Israyel daaha,

¹¹ baatte won tih :

« Daa mi Koope fa mín béeb rë. May paŋ ní fu keñ, fu lah i sét caak. Tal gaan a goomal i tal ay coosaana' doo na.

Talu ay dúhíd i buur.

¹² Gina húmú gap mi Abraham a Isaak ra,

mi onte ro ri woteh,

te filoon fu, may rii one bëy talu. »

¹³ Koope antee koloh Yakop na daaha, tígë wona' ri díi na ra, nim-ilte sun.

¹⁴ Yakop yíppé la' tígí daaha, túmpé nè dúulëen a bëeñ, na seeyoh ri ra.

¹⁵ Di antee yed tígë wona' Koope díi na ra tii Betel (daa ri : Faam Koo).

Límí Bejsame a húlí Rasel

¹⁶ Yakop a bëy faami koluute Betel na suu. Tíluu wë ní wa lebuute Efarataa ra, Rasel lahte koy. Na bësíl rí rë, lowa kofeelte ní kofeel.

¹⁷ Bi kofeel bëslë ní, belaa na múcël rë won dí tih : « Híinndée dé' ! Híinndée noo koy-yaay, koy yaal daa ayil ! »

¹⁸ Ndaa bi hom Rasel kotti kúl kë, na lús rí rë, dí yedte koy ka tii Ben-Oni (daa ri : koy ki coono fi so') ;

nda boffa yed ri tii Bensame (daa ri : koy ki ya'i ñamaa fa).

¹⁹ Húlè' Rassel ra, dī hacuu búk waali Efarataa daaha, na wonuu Betle'em woteh ra.

²⁰ Yakop yíppé la' tīnndēe sun fi luuyi Rassel ; níi a woteh, tīnndēe wonuu la'i luuyi Rassel.

²¹ Yakop saañce yíppé taanta yi énfí Migdal-Eder.

²² Homa' Yakop deyi baaha ra, Ruben payte fanohte a Bilhaa, ow di belebbi boffi. Wona lahte boffa na.

Koyyi yaalla laha' Yakop ra

Yakop húmú laha' koy yaal saboo a koy yaal ana.

²³ Koyyi Leyaa daa wa yeh : Ruben saawa, Simewon, Léwí, Yuda, Isakaar a Sabulon.

²⁴ Yee daa koyyi Rassel : Suseef a Bensame.

²⁵ Yee daa koyyi Bilhaa súrgíi Rassel : Dan a Neftali.

²⁶ Yee daa koyyi Silpaa súrgíi Leyaa : Gaat a Aseer. Yaa daa koyyi yaalla laha' Yakop Mesopotami ra.

Húli Isaak

²⁷ Yakop nimilte Isaak boffi na di Mamre, hēbís Kiriyaat-Arba fa na wonuu Heboron woteh ra. Abraham dékídté nē na ac Isaak daaha ra.

²⁸ Isaak laha' kíil tíméer a kíil sabay peeye (180)

²⁹ na húl rí rē. Di bahate níi paangaawte na deefid ri caacci búudé rē ; koyyi, Esawuu a Yakop hacute ri.

Naabii faam Esawuu

36

Belebbi Esawuu a koyyi yaal

¹ Yee daa tii yi bëy faam Esawuu fa na wonuu Edom ra.

² Esawuu kood beleb éeyē yí dékú Kanaan : Aada fi Elon Heda ; Oholibama koy Ana fi Sibewon Híwē ;

³ a Basmat koy-yaafi Nebayot fi Ismayel.

⁴ Esawuu a Aada lahute Elifas ; bani Basmat lahute Rewel ;

⁵ bani Oholibama lahute Yéwús, Yelam a Korah. Koyyi yaalla laha' Esawuu Kanaan ra, daa wa yah.

⁶ Esawuu kola' dah, bebbe belebbi, koyyi yaal a koyyi beleb a bëewē homu ya'i ra béeb, dī kúreelēhté yuppa a alal ma laha' ri Kanaan ra béeb, saañce gin kay, wulohte Yakop koy-yaafi.

⁷ Bi caaku wa alal níi caak, wa mínlíh dék ílly yínē, gaani yuppi wa tahte deya homu wa ra doyeh wa.

⁸ Daaha, Esawuu fa na wonuu Edom ra saañce yíppé faami ñani Séyír.

Bëy tali Esawuu di Séyír

⁹ Yee daa tii yi bëy faam Esawuu, ciffi bëy Edomma húmú dékú ñani Séyír rē.

¹⁰ Tii yi koyyi yaalla daa wa yeh : Elifas, koy Aada beleb Esawuu, a Rewel koy Basmat beleb Esawuu.

¹¹ Yee daa koyyi yaalli Elifas : Teman, Omar, Sefo, Gaatam, Kenaas.

¹² Elifas a Timna belii yutuudi lahute Amalek. Séttí Aada beleb Esawuu, daa wa yah.

¹³ Yee daa koyyi yaalli Rewel : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Séttí Basmat beleb Esawuu, daa wa yah.

¹⁴ Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama koy Ana fi Sibewon : Yéwús, Yelam a Korah.

Coosaani bëy Edom

¹⁵ Yee daa kélfé yí talla faam Esawuu : koyyi yaalli Elifas, saawi Esawuu : Teman, Omar, Sefo, Kenaas,

¹⁶ Korah, Gaatam a Amalek. Koyyi Elifas fi Aada, yee henu kélfé tal Edom ra, daa wa yah.

¹⁷ Koyyi yaalli Rewel fi Esawuu : Nahat, Serah, Sammah a Misa. Koyyi Rewel fi Basmat, yee henu kélfé tal Edom ra, daa wa yah.

¹⁸ Yee daa koyyi yaalli Esawuu a Oholibama fi Ana : Yéwús, Yelam a Korah. Koyyi Oholibama, yee henu kélfé tal ra, daa wa yah.

¹⁹ Yaa daa koyyi yaalli Esawuu, yee henu kélfé tal Edom ra.

Bëy tali Séyíir

²⁰ Yee daa bëewí yaalla tali Séyíir Hora, yee débúu dék Edom ra : Lotan, Sobal, Sibewoŋ, Ana,

²¹ Dison, Etseer a Disan. Koyyi Séyíir Hora, yee henu kélfë tal Edom ra, daa wa yah.

²² Koyyi yaalli Lotan daa Hori a Hemam. Koy-yaafi Lotan beleb hínú Timna.

²³ Yee daa koyyi yaalli Sobal : Alwan, Manahat, Ebal, Sefo a Onam.

²⁴ Yee daa koyyi yaalli Sibewoŋ : Ayaa a Ana fa húmú ot cul mulub nógúyíd luufin na níid rí mbaammi Sibewoŋ boffi ra.

²⁵ Yee daa koyyi Ana : koohi yaal hínú Dison, koohi beleb hínú Oholibama.

²⁶ Yee daa koyyi yaalli Dison : Hemdan, Esban, Yítaran a Keran.

²⁷ Yee daa koyyi yaalli Etseer : Bilhan, Saawan a Akan.

²⁸ Yee daa koyyi yaalli Disan : Úus a Aran.

²⁹ Yee daa kélfë yí talli Horra : Lotan, Sobal, Sibewoŋ, Ana,

³⁰ Dison, Etseer a Disan. Yaa daa kélfë yí talli Horra di Séyíir.

Buurri Edom

³¹ Buurra ílífú gini Edom balaa bëy Israyel lah buur ra, daa wa yeh :

³² Belaa koy Bewoor hénídté buuri Edom. Di húmú dék Dinabaa.

³³ Húlë' rí rë, Yobap koy Serah fi bëy Botsiraa daa took nguur ka.

³⁴ Húlë' Yobap ra, Husam fi bëy Teman daa took nguur ka.

³⁵ Húlë' Husam ra, Hadat koy Be-dat daa took nguur ka. Di húmú dék Awit. Daa ri baŋ haa'i bani bëy Majaan di deyi Mohap.

³⁶ Húlë' Hadat ra, Samla fi bëy Marsekaa daa took nguur ka.

³⁷ Húlë' Samla ra, Sawul fi bëy Rehobot fa hom búk laaha ra daa took nguur ka.

³⁸ Húlë' Sawul ra, Baal-Hanan koy Akboor daa took nguur ka.

³⁹ Húlë' Baal-Hanan koy Akboor ra, Hadar daa took nguur ka. Di húmú dék Pawuu. Metabeel daa belebi. Materet daa yaafi Metabeel, Mesahap daa yaafi Materet.

Kélfë yí talla Edom

⁴⁰⁻⁴³ Yee daa kélfë yí talla coosaanuu Esawuu na ra : Timna, Alwaa, Yetet, Oholibama, Elaa, Pinon, Kenaas, Teman, Mipsaar, Makdiyel, Iram. Yaa daa kélfë yí talla Edom. Ow fi ow waa na béeb daa laha' deya dék dí rë. Bëy Edom coosaanuu Esawuu na.

37

¹ Di fi Yakop dékké Kanaan, tígë húmú boffi hena' ri doha-ndéem gini baa ra.

Heeyi Suseef

² Bee daa naabii faam Yakop. Suseef kora' leelii koy-baappi, koyyi Bilhaa a Silpaa belebbi boffi níi bee laha' ri kíil sabboo a kíil paana ra, wa na ñéerúu níid pe' a har. Lahte bis, dí bílídte boffi íñi bossa na wonu sun fi wa ra.

³ Yakop húmú lukki faha' Suseef di koyyi, biti dí lah ri baha ki. Di húmú saamidte ri búub lémi*.

⁴ Koy-baappi oluu wa biti boffi wa lukki faha' ri filiib fi wa béeb rë, ngaarute ri níi hanndal ki wa neblay†.

⁵ Bisa ín, Suseef heeyce, bílídte koy-baappi, wa baatuute rii ngaad.

⁶ Na bílíd dí rë, dí won wa tih : « Síkiríi, mi bílíd don heeji so'.

⁷ Èlsíi : yen húmú meey, yen na poku jaak. Jaagi so' yíppée koloh canke, yi ron ayute yekute fíyí. »

⁸ Koy-baappi wonu ri tih : « Fu buur aa fu dak ? Daa fu wah ? » Wa baatuute rii ngaad di heeji a wonadfi.

⁹ Di heeyilte, bílídte rí koy-baappi won tih : « Mi heeyilte, mi otte na'a, céyín fë, a hul sabboo a hul yínë yekute fíi së'. »

* **37:3 37.3 búub lémi** : Búubi léme daa teeŋa' biti boffi lukki faha' ri di koyyi. † **37:4 37.4 níi hanndal ki wa neblay** : Di ébrë, bíníyúu deŋ : níi wa na mínlíh wona' a ri a jaamma.

10 Di bílíd heeja boffi a koy-baappi ; ndaa boffa na won afa tih : « Heejee ke ro baa mën dí heey ? Fu homay woni biti funi yaafu a koy-baappu ay yek fiyú níi fun sígímíd dë è ? »

11 Koy-baappi eeñjuute ri, ndaa boffa helte nuf heeja.

Yaayi Suseef

12 Lahte bis, ðeef koy-baappi Suseef suute níidí yubi boffi wa luufi Sihem.

13-14 Yakop won Suseef tih : « Koy-baappu ínìh níirëeyín Sihem woo ? Aye mi wol ro waa na : paye fu kénsëh níi fu yúh ðee homuu wa a yuba ra, fu nimil raa, fu teeß so'. » Suseef tahte won tih : « Kotta yeh. »

Yakop wola'te ri ðeh húur mí gini Heboron daaha, Suseef yula'te ri nunji Sihem.

15 Laha' ri ra, ow ðeeffe ri na yíðeelëh luufa, meelte ri won tih : « Fu saam yih ? »

16 Di won dí tih : « Mi saam koy-baappi so'. Fii soo teeß tígë në níirúu wë ðee ra a ? »

17 Bëe' won dí tih : « Wa koluute deh, te mi kelohte wa na ðeytuu waal Dotan. »

Suseef téebídté wë níi ðeeffe wa Dotan.

18 Di teem hanndal, koy-baappa séenuté rí, wa na peenu bëemí.

19 Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Èlí ! Heeyohi gaana ee ac ða. »

20 Èyí kan ! Yen yíp ríi hap húl, yen bet dí filib yéem‡ ; lah raa, yen ðillún biti gúmú\$ daa ñam ri, níi yen yúh tígë teem heeyyi ra. »

21 Ndaa kela' Ruben yii bah, na sëmlë' rí nuf won tih : « Yen ðanuy rii hap. »

22 Ñif ðanay keen ! Bétí rí filib fi yéemë luufi beh, te ya' ðanay tíkëh faana. » Yaaha bëeß Ruben ðona' sëmlë'í koon, nimilíd dí boffi na.

23 Laha' Suseef koy-baappi na ra, wa yípútée nís búubí lémëe ðekoh ri ra,

24 wa habute ri, betute ri tal yéemë ; ðeef yéemë síiñcé, lahay muluð.

25 Filoon fi baaha, wa anutee took, na ñamu.

Béyrúu wë affi wa ra, wa séenuté ðuuli Ismayella ðúhúu Galaat ða na ayu a i géléemmí séfú i yin heeñlaa a payaa, na suu yaayi wa Ésíp.

26 Yudaa won koy-baappi tígí daaha tih : « Hawi ñéedí yen a ðabi húlí ay yen ðaate yih ? »

27 Èyí yen yaay ri yíikoh yi Ismayella, te ya' yi yen ðanay tíkëh faana, dí ñéedí yen te ñif ma faani daa na tíl faanni yen. » Koy-baappi ñéerúuté a ri yii baaha.

28 Lahuu Ismayella waa na ra, wa nísuté Suseef yéemë, yaayute wa ri a sekel sabay ana (20)* ; bëewí yaa kúreelúuté rí Ésíp.

29 Nimila' Ruben yéemë rë, dí otte biti Suseef ínlih në. Di ðadte búubí†,

30 wëegíssé ñeyíðdí në won wa tih : « Kúkëyé ínlih në ! May teye di kan ? »

31 Tígí daaha, wa oolute sékét, ðeyute búubí Suseef, ooyute ñif ma.

32 Wa kéyrúuté boffi wa búubí lémëe, ñéerë'té a unni yeh : « Ole yee píyú fun ra ; kénsée nda fay yúhsë' búubí koohu raa. »

33 Yakop yúhsë'té rí, fonjke won tih : « Búubí koy so' ! Gúmú ñampe ri ; Suseef palsuu palsoo. »

34 Yakop ðadte búubí, haamohte saaku‡, jëtðehté koohi yii maañce.

35 Koyyi, yaalla a ðelebba bëeß, caguute, na mësdú rí ; ndaa ri kaa'a'te keloh, na won tih : « Èe-ëe', may jëtðée koy so' níi mi ðeefíd dí búudé. » Te ri looyte Suseef looyi misikke.

‡ 37:20 37.20 yéem : cëldúu cëldëe, ndaa ri nunji noodte, hacu téekínëe muluð. § 37:20 37.20 gúmú : cëldúu cëldëe, ndaa di bíníi ébrë è, dí rabi sohoorte. * 37:28 37.28 sekel sabay ana (20) : daa ganjarma légéy níirëh kíil ana a caan bín fë ; daa cadum ñaam yaal yínë ðal. † 37:29 37.29 ðadte búubí : Ébrë ðara' búubí biti ri tíit, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi. ‡ 37:34 37.34 haamohte saaku : Hena Ndút koon, dí ay jímbeereé úuf súul.

³⁶ Lahuu Ismayella Ésíp rë, wa beyute Suseef, yaayute ri Potifaar, dak di dakki gaanni buuri Ésíp, bee kúf wohoh ya ra.

38

Yudaa a Tamaar

¹ Jamanii baaha, Yudaa kolohte bëy faam wa na, saañce faam Hira fi bëy Adulam.

² Daaha, Yudaa yühëntë'té a kükëy cafay, bëbpe ri beleb, wa ñéerúuté. Boffi belaa hínú Suwaa, di bëy Kanaan.

³ Belaa pokke loo, lahte koy yaal, Yudaa yedte ri tii Er.

⁴ Di pokaatte loo, lahte koy yaal kay, di yedte ri tii Onaan.

⁵ Belaa lahilte koy yaal kay, yedte ri tii Selaa ; límí koy ki baa dëef Yudaa húmú Kesip.

⁶ Yudaa saamidte Er beleb ; belaa hínú Tamaar.

⁷ Bi pagaddi Er nebaay Koo-Yahwee, Yahwee happe ri húl.

⁸ Yudaa won Onaan tígí daaha tih : « Fu yúh yee waf ro di húlídë bahuu na ra maan ? Beye belaa, fu saamid koy-yaafu tal. »

⁹ Ndaa, bi yúh Onaan biti koy ka nay límú rë ii hen bii, ñéerëe rí a belaa béeb, di hom keena' feey, kaa' saamid koy-yaafi tal.

¹⁰ Pagadee ke ri baa nebaay Yahwee, Yahwee happe ri húl bal.

¹¹ Tígí daaha, Yudaa won Tamaar tih : « Paye fu jëtdée faam boffu ní bín mitaa koy so' Selaa yaal ra. » Di won nufi tih : « Bee waray húl ti koy-yaayyi nen. » Tamaar yeeltee nimil faam boffi, hompe na.

¹² Tíkëhté yii maañce, koy Suwaa beleb Yudaa húlté. Dúmë' luuya ra, Yudaa saañce Timna yérí bëewë na ëylú fënúffí harri ra, ñéerë'té a Hira, koojee ke ri dék Adulam ra.

¹³ Kela' Tamaar biti pacooli ín saañ Timna kénsëhí bëewë na ëylú fënúffí harri ra,

¹⁴ di yíppée nís búubbí jëtíddí, bëbpe músëer jimbëerëhté, kaa' biti yúhsúu, payte tookke haalaani Enayim, di waali Timna. Deef nuf Tamaar payte biti Selaa mitte yaal te ri onuy ri beleb.

¹⁵ Ola' Yudaa belaa jimbëerëhté, di haba' ri beleb tìlëh.

¹⁶ Bi yúhsëey rí beleb koohi, di dalte dïi na búk waala, won di tih : « Aye fu fanoh a so' hém neba' ro. » Ndaa belaa won di tih : « Fay soo yere yih, biti fu fanoh a so' ? »

¹⁷ Yudaa won di tih : « May bëb sékét teem-teem yubi so', mi kéyrë' rë rí. » Belaa won di tih : « Mi tahte, ndaa fay soo yed yii haba mi níi balaa baaha. »

¹⁸ Yudaa meelte ri won tih : « May roo yere yih, fu ham dōo na ? » Belaa won di tih : « Yed so' búurë lúumú*, a duuda ya'u. » Di yedte wa belaa, fanohte a ri, belaa beya'te na loo.

¹⁹ Tamaar kolohte nimilte faam, níssé músëerë jimbëerë' rí rë, bekaatte búubbí jëtíddí.

²⁰ Yudaa nahte koojee ke ri dék Adulam ra komi belaa sékédë, wonte ri biti lah raa di kalaaloh iña húmú yed di belaa ra ; ndaa kooja olay belaa.

²¹ Di meelte bëewí yaalla dékú daaha ra, nda wa oluy belaa na húmú cagaaloh búk waali Enayim ra. Wa wonute ri biti lëhírëy belii na cagaaloh tígí daaha.

²² Kooja nimilte Yudaa na, won di tih : « Mi olay ri, te bëewë dékú në rë sah wonu ti lëhírëy belii na cagaaloh tígí daaha. »

²³ Yudaa won di daaha tih : « Di haba iña yed mi ri ra dïi na, toñeh yen yaproh affi yen. Di mín rí man béeb, mi kéyrë'té belaa sékédë, te paya' fu ra, fu olay ri. »

²⁴ Tíkëh yii wadtee mit céyín éeyë, ow acce won Yudaa tih : « Tamaar beleb koohu paam tìlë níi loo dëeffe ri na. » Tígí daaha, Yudaa naha'te

* **38:18 38.18** búurë lúumú : Búur daa ri suumii dōokuu a koyyi gúussé, yaal na pokoh ri. Filiñ gonli beh, belaa meela' búurë nda bëe' mín yúhsúu.

hawi, won tih : « Di dúhrún gina, tamu yéelí. »

²⁵ Ndaa na dúhrú belaa ra, di wola'te pacooli na won tih : « Bëe' laha' iñyee ra daa on so' loo. Olsee noo, nda fay yúh bëe' laha' búurë a duudi bee ra. »

²⁶ Yudaa yúhsë'té wë, won tih : « Di luk soo júb ; biti mi onay ri koy so' Selaa bëb ri beleb, daa koma' yee paŋ ri bee ra. » Kola'te baaha, Yudaa fanlaay a belaa.

²⁷ Tíle' níi lowa lahte ra, belaa kúf síis.

²⁸ Na bësíl rí rë, lahte bi dúhídté ya'i ; belaa na múcël rë hampe ya'a pokke na lékít luum won tih : « Bee daa débpi ac. »

²⁹ Ndaa dī hēelídté ya'i níi koy-yaafa daa débpi límú. Belaa na múcël rë yíppée won tih : « Waala dad fu ra mën dí waal ? » Yudaa yedte ri tii Peres (daa ri : dadte waal).

³⁰ Koy-yaafa paku lékí luuma ya' ra antee límú. Yudaa yedte ri tii Serah (daa ri : púlí na').

39

Pesi Suseef Ésíp

¹ Kúruu Suseef níi lahte Ésíp rë, Potifaar, ow di bëy Ésíp, non dakki gaanni buur, bee kúf wohoh ya ra lompe ri Ismayella na.

² Bi ñéerë' Koo-Yahwee a Suseef, yii paŋ ri béeb ñee waal, dī yeeltee dék faam Potifaar yíkíi.

³ Ola' Potifaar biti yii cëgíd Suseef béeb Yahwee ñéerë' në, keeña sosse dīi na,

⁴ dī béyídté rí, lébídté rí hëbísí, yedte ri una faam fa.

⁵ Kola' baaha, kúrí Suseef faam fa tahte níi Yahwee barkelte faam Potifaar ; iña faam fa a yee meeyya béeb Yahwee barkelte wa.

⁶ Potifaar tíkké iña laha' ri ra béeb ya' Suseef. Di yeel lahlay pagad, henay yii lej ñami.

Suseef a beleb Potifaar

Suseef húmú mitte ow te ri nebpe yeel.

⁷ Lahte bis, beleb Potifaar yíppé il sun fi Suseef, won dī tih : « Aye fu fanoh a so'. »

⁸ Ndaa Suseef kaa'a'te won dī tih : « Yíkíi sè' tíkké iña faam fa béeb ya' so', te ri na meellileh so' yin.

⁹ Ow* lukleh so' un faam fi beh, te yaalu kaddaay so' yin henay dō fi belebi. May rii pagee yii bosí baa dī níi mi bakaare fii Koope ? »

¹⁰ Yíilëe Koo faraah, belaa wëegís wona, ndaa Suseef kaa'a'te fanoh a ri biyy te na lebeeh ri.

¹¹ Bisa ín, deef súrgë yínë sah húmúy filií faam fa, Suseef haalte na légéy ti merees nen.

¹² Belaa deef ri daaha, haba'te ri búubí, won dī tih : « Aye fu fanoh a so'. » Ndaa Suseef búutté saañce ëssín, hella'te ri búubë. ¹³ Ola' belaa biti Suseef hegohte helte búubí ya' yi ra,

¹⁴ dī fonke, dëekké súrgë yë won wa tih : « Èlsíi bee kan ! Ndeke yen komu Ébrëyí† ac héglë'í yen. Di yuloh soo na, na maannda' débí sè', mi antee liik.

¹⁵ Kela' ri foŋi so' sun maa dëekë' hílip, dī helte búubí hëbís sè', hegohte dúhté ëssín. »

¹⁶ Belaa antee yef búubí Suseef hëbísí níi bee nimila' yaali faam fa ra.

¹⁷ Di wëegíssé unna, na bílíd won tih : « Ñaami Ébrëe kom fu fun ra yuloh héglë'í sè' koon,

¹⁸ ndaa foga' mi sun maa dëekë' hílip, dī helte búubí hëbís sè', hegohte dúhté ëssín. »

¹⁹ Kela' yíkíi Suseef unnee bílíd dī belebi ra‡, dī neebpe níi talla' las.

²⁰ Di habrohte Suseef, bekrohte ri kasaa na téydë' buur bëewí rë. Suseef yeelti millë' kasu.

Pesi Suseef kasaa

* **39:9 39.9** Ow : Di ébrë, bíníyú deh : Di sah. † **39:14 39.14** Ébrëyí : Bëy tali Abraham i Ébrë. Tii Ébrë dala' Abraham na. ‡ **39:19 39.19** unnee bílíd dī belebi ra : Di ébrë, bíníyú deh : unnee bílíd dī belebi ra na won dī tih : « Ñaamu paga' so' yii bee deh. »

21 Ndaa Koo-Yahwee yed'fay Suseef te teeβpe ri naa'-keeñ, tahte níi keeñ daga kúf kasaa ra sosse díi na.

22 Di béyídté Suseef, tíkké béewé filib kasaa béeb ya'i ; yii nay pagu béeb, Suseef daa na lec.

23 Daga kúf kasaa ra na yeelti paglileh yin di légéyè tik dí ya' Suseef ra, ndah bití Yahwee ñéerè'té a ri, te yii cégídf rí béeb ñeya' waal§.

40

Heeyi dakki ana ya

1 Hompe níi dak ana di dakki buur, bee kúf hanna a bee kúf paña ra tooñute buur

2 níi dí neeba'te wa,

3 antee wa bekroh kasaa téyúu Suseef ra.

4 Daga kúf wohoh ya ra tíkké wé ya' Suseef, dí na tooppitoh wa.

Wa homute kasaa níi

5 elga ín, daga kúf hanna a bee kúf paña ra heeyute. Heeyya, bina-bina béeb a yee won dí ra.

6 Yíilè' Koo níi Suseef deefidte wa ra, dí otte bití keeññi wa man nebay nen,

7 dí won wa tih : « Don lahuu yi bal ? Don sídúu yih ? »

8 Wa wonu ri tih : « Fun heeyu heeyo, fun anutee lahuy béyí nay fun teebe yee won heeyya ra. » Suseef won wa tih : « Koo mín teeβa' yii won heey béeb. Billí sè' wé noo mi keloh. »

9-10 Tígí daaha, daga kúf hanni buur ra bílídte rí heeji won tih : « Mi ot tal béeeñí laha' ya' éeyè filib heeji so'. Di jibisse, capusse, goññi reseñña yíppée non.

11 Mi hampe guli* buur ya' so', mi hebpe reseñña, mi pooyce wa filib gulaa, mantee ri yed yíkí sè'. »

12 Suseef won dí tih : « Heeja faha' woni yii beh : ya' yi éeyè yí béeeñe daa waal éeyè.

13 Waal éeyè fíi, buur ay béyídf afu, wéegísídf dè légéyú. Fay rii bek guli ya'i ti merees nen.

14 Fu wéegísí faam buur níi fu took raa, lah hele nuf soo na bití neβa' ro, fu pagídf so' yii wuni beh : lah gonle a buur yii lenke soo na níi mi dúh kasii beh.

15 Ndée, mi kèllúu gin fun a doole, mi kúrúte deh. Te dee bal, mi pagay yii cal kasu. »

16 Ola' daga kúf paña ra bití Suseef won yii neβpe keloh heeja ra, dí won dí tih : « So' bal mi heeyce, mi enohte wa' kuun éeyè.

17 Wa'a paa' sun ra túm kuunna faha' buur ra kep. Yakka ayute na yoku filib wa'a. »

18 Suseef tahte won tih : « Heeja won yii beh : wa' yi éeyè yé daa waal éeyè.

19 Waal éeyè fíi, buur ay béyídf afu níi sun, kecf ro sun kilik, te suulla ay ac ñam ro. »

20 Waali éeyè fè, tee'a' wéegísí bisa took buur nguur ka ra†, buur cégídfte gimaak, dèekké dakki béeb. Di dúhídfte daga kúf hanna a bee kúf paña ra kasaa, cégídfte wé‡ leelii béewé.

21 Di wéegísídfte bee kúf hanna ra légéyí, daga bekaatte ri gulaa ya' ti merees nen.

22 Ndaa daga kúf paña ra hawute, kerute sun kilik. Iña heeyya béeb hente ti dee wona' wa Suseef ra nen.

23 Ndaa nuf daga kúf hanna ra paylay Suseef na, dí halte ri.

41

Heeyi buuri Ésíp

1 Tíkèh kíil ana, buur heeyce. Filib heeja, dí cañ búk laahi Níl,

2 dí otte fana paana yi wunute te líifúté dúhúté laaha, na njemetu jeñ fa.

3 Filoon fi wa, ñak fana paana kay yi bosute níi bos dúhúté laaha, deefrute yee déb dè búk laaha.

§ 39:23 39.23 ñeya' waal : Di ébrè, bínyú cfh : Yahwee ñeyídf dí waal. * 40:11 40.11 guli : Di ébrè, bínyú cfh : kaas. † 40:20 40.20 bisa took buur nguur ka ra : Lahte béewí habuu ri cfh : bisa límú buur ra. ‡ 40:20 40.20 cégídfte wé : Di ébrè, bínyú cfh : béyídfte affi wa.

4 Tígí daaha, ñakki fañja bosute nii rē yípútée ñam fañji paana yi wunnee dēb dē béeb. Buur yúunēhté.

5 Di nee'aatte, heeyilte : di otte yaaŋga paana yi líifúté te wunute dúhúté baaja yínē.

6 Yaaŋga paana kay yi sayŋaanute, mbēeyē mē tampe wa dúhúté filoon fi yee dēb dē.

7 Yaaŋga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunnee dēb dē dodok. Tígí daaha buur yúunēhté antee yúh biti heey heeyo.

8 Yíilē' Koo ra, af buur kúnēhté, di dēekrēhté díkísēh yē a bēewē lahu un Ésíp rē béeb, bílídte wē heeyi. Ndaa ow ēe ow waa na mínēh rii teeb yee won heeyya ra.

9 Tígí daaha, daga kúf hanna ra tahte won buur tih : « Woteh, mi nērsēhté tooñee ke so' merees.

10 Fu húmú neeba'te funi daga kúf paŋa ra nii fu bekrohte fun kasii daga kúf wohoh ya ra.

11 Elga ín, fun heeyute ; heeyya, bina-bina béeb a yee won dī ra.

12 Filiḅ kasaa bín fē, deef lahte fiil Ébrē húmú fun na. Di ñaami daga kúf wohoh ya ra. Bíllúu fun dī heeyya ra, dī teeba'te bina-bina béeb yee won dī ra.

13 Te iña béeb hente ti dee wona' ri fun wa ra nen. Mi wēegísírúté légéyí sē', bēyí yínēe hawute, kerute. »

Yee won heeyi buur ra

14 Buur naha'te kalii Suseef, di yíppée dúhrú kasaa, nenute, lofute búub, acce caŋke fii buur.

15 Buur won dī tih : « Mi heey heeyo, te lahay bēyí mín sēe teeb yee won heeyya ra. Te mi kelohte biti heeji bíllú fú béeb, fu mín teeba' yee won dī ra. »

16 Suseef tahte won tih : « So' neh ! Koope daa mín rēe teeb kēy fú. »

17 Buur tahte won Suseef tih : « Filiḅ heeji so' mi húmú caŋ búk laahi Níl.

18 Mi otte fana paana yi wunute te líifúté dúhúté laaha, na njemetu filiḅ jeñ fa.

19 Filoon fi wa ñak fana paana kay yi sùhúté nii sùh, súfúñúté nii, dúhúté laaha. Wa bosu bosu nii mí èllēy mani wa filiḅ Ésíp béeb.

20 Ñakki fañji bossa yípútée ñam fañji paana yi wunnee dēb dē.

21 Fañji bossa honute wunna dodok, ndaa ow mínēh yúh biti wa haalute loo yi wa, ndah biti wa lísúu bos ti merees nen. Tígí daaha, mi yúunēhté.

22 Mi heeyilte, mi otte yaaŋga paana yi líifúté te wunute dúhúté baaja yínē.

23 Yaaŋga paana kay yi sayŋaanute, mbēeyē mē tampe wa dúhúté filoon fi wa.

24 Yaaŋga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunna. Yaa béeb, mi bílídte wē díkísēh yē, ndaa ow ēe ow mínēh sēe teeb yee won wa ra. »

25 Suseef won buur tih : « Heeyi ana ya won yaa yínē. Koo teeb dō yee nay rii page ra.

26 Fañji wunni paana ya daa kíil paana, a yaaŋga yi wunni paana ya, kíil paana bal ; kon heeja yínē.

27 Ñakki fañji paana yi kayya bosute nii bos ra, a yaaŋga yi paana ya sayŋaan nii mbēeyē mē tampe wa ra, kíil paana bal, ndaa i kíil yaab.

28 Buur ! Daa ri yee na wona' mi ro koon bitih, Koope hom teebu yee nay rii page ra.

29 Kíillí paana yee fii yee ac kíillí laabpe ní laab filiḅ Ésíp.

30 Kíil paana yi ac yaabi misikke nay naa tíkée, tah nii bēewē hal kíillí laabba gét dē. Yaaba ay múkíl gina.

31 Yaaba ay misik nii tígí teem misik, te bēewē ii yúhíl biti sah laab lēhídté.

32 Fu ot heeja aya' waal ana, yúhé biti Koope caŋke paŋi, te ii maañ fii.

33 « Buur, kon fu talla' biti fu yíppí saam bēyí ñaañce te bonte, fu tík gina ya'i.

³⁴ Lah fale bal filiḅ gina bëewí nay yeeke túm. Misahi caḅ filiḅ Ésíḅ béeb, hena ḅaal iip raa, yínëe nísú, hen túmë níi bín dúmëe kíillí laabbi paana ya ra.

³⁵ Kíillí laabba na ac yee ra, bëewí yaa ay négirée ḅaalla, gad wa filiḅ gin-taah ya, fu yeele na, hen pesaa.

³⁶ Hen ḅaaha raa, gina ay lah cëtëelëe daa níi bín dúmëe kíillí paana yi yaaba ra. Tígí ḅaaha, bëy gina ii húl a yaab. »

Tígí Suseef af gini Ésíḅ

³⁷ Woni Suseef neba'te buur a dakki.

³⁸ Buur won dakki tih : « Koo sodte bëyí bee nufi níi dí líiffé. Mbaa yen ay olil mani ? »

³⁹ Buur yeelte won Suseef tih : « Koope teeḅ ro iñyaaha béeb rëe, ðeef lahay bëyí teemma' roo ñaañ a ðon.

⁴⁰ Kon daa fu nay këllée gina*, te bëewí së' béeb ay ñeye unu. Ñaani buur ka kut nay bíssée biti daa mi paa' ro sun. »

⁴¹ Di wonilte ri tih : « Wote fee Koo beh, mi tíkké rë af gini Ésíḅ béeb. »

⁴² Buur antee nís supii, bekke ri kun Suseef† ; ði bekke ri búub naa' peyeḅ bi písë kofeelte‡, líkké rí suumi úris luum.

⁴³ Di yëegídté Suseef wëtíirí ana fi, i ow këllúuté na wonu : « Ēní rí waal§ ! » Buur tíkë'té rí ḅah af gini Ésíḅ béeb.

⁴⁴ Buur tíkílté won Suseef tih : « Daa mi buur ! Ndaa, ow kaañay pañ yin dee te ñeyeh roo na. »

⁴⁵⁻⁴⁶ Suseef húmú laha' kíil sabay éeyë (30) na komu ri buur ra*. Kola' baaha, buur ðeekë' rí Safnat

Paneyah, onte ri Asnat koy Potiferaa beleḅ. Potiferaa seeyoh di gini On.

Suseef hela' buur ḅaaha, kolohte na wër kénsëhí Ésíḅ béeb.

⁴⁷ Filiḅ kíillí laabbi paana ya, léffë gaante.

⁴⁸ Suseef négirë'té ḅaalla kíillí paana ya béeb Ésíḅ, gadte wa filiḅ ginna ; gin fi gin béeb, ḅaalla kola' meeyya leboh ri ra garuu na.

⁴⁹ ḅaaha, Suseef gadte pesaa caak ti pep feey nen. Dee tem ḅaalla caak ra, tahte níi nuf taslay kíni wë. Caagi wa yúukké af.

Koyyi Suseef

⁵⁰ Na lah yaaba ra, beleḅ Suseef, Asnat fi Potiferaa, lahte koy yaal ana.

⁵¹ Suseef ðeekë' saawi Manase†, ði won ḅaaha tih : « Koope onte so' níi mi halte mogi so' béeb a wulohi so' faam baaso' . »

⁵² Di ðeekë' ñeedë Efarayim‡, ði won ḅaaha tih : « Koope onte so' i koy gina looca' mi ra. »

Yaaba

⁵³ Dúmë' kíillí laabbi paana ya Ésíḅ rë,

⁵⁴ kíillí paana yi yaaba yíppée dal, ti ði húmú wona' ri Suseef ra nen. Yaaba laḅpe ginna béeb, ndaa ðee tem gini Ésíḅ rë béeb yeffe pesaa.

⁵⁵ Laba' yaaba bëy Ésíḅ rë, gina béeb na foñ af buur, ði won wa tih : « Gétí Suseef na, yii won ði ron, lah pëgí rí. »

⁵⁶ Bi baatti misik yaaba gina, Suseef kúnsírëhté gaddí pesaa ya, na yaay bëy Ésíḅ pep.

⁵⁷ Bëy ginni kayya béeb ayuu lom pep Suseef na bal, bi ḅah yaaba bëewë në béeb.

* **41:40 41.40** gina : Di ébrë, bíníyú ðeh : faam so'. † **41:42 41.42** supii, bekke ri kun Suseef : Supii buur daa na teeḅa' biti unna wonu ra dúhë' buur na. Supaa laha' tamponi buur ; daa ri na siñiyuu kéetti nguur ka. ‡ **41:42 41.42** búub naa' peyeḅ bi písë kofeelte : Di tuwaaḅ : « de fin lin » ; bëewí gaanna Ésíḅ daa na ðekuu ri a suumi úris bal. § **41:43 41.43** Ēní rí waal : Bíníi ébrë ë ðëḅëenë tasa'te lan. Lahte bëewí habuu ri ðeh : « Bëyít ! » mbée : « Yéki feey ! » * **41:45-46 41.45-46** na komu ri buur ra : Lahte bëewí habuu ri ðeh : na dal ri légy faam buur ra. † **41:51 41.51** Manase : Di ébrë, tii Manase mada' a : tahte níi mi halte. ‡ **41:52 41.52** Efarayim : Di ébrë, tii Efarayim mada' a : keñilte so'. * **42:1 42.1** pep : Bín fë bëy Ésíḅ a bëy Kanaan húmú línúu bele.

42

Woli Yakop koyyi Ésíp

¹ Kela' Yakop biti pep* lahte Ésíp rë, dī won koyyi tih : « Don gooru yi dee ti bëewí lahuy pagad nen ? »

² Mi kelohte biti pep lahte Ésíp. Pëyí don lome na tokaa ñiin, toñeh yaab hap yen ! »

³ Daaha, ow sabboo di koy-baappi Suseef yípútée koloh suute lom pep Ésíp,

⁴ ndaa Yakop yedday Bensame koy-yaafi Suseef ñéerë' a wa : dī sídë' biti yin ay rii kate.

⁵ Bi laab yaaba Kanaan béeb, koyyi Yakop a i ow kay daa tee'uu lom pep Ésíp.

Tee'a'i Suseef a koy-baappi

⁶ Bín fë, deef Suseef daa tiku af gina, te deef daa ri na yaay bëewë béeb pep. Lahuu koy-baappi fiyi, wa yekute, sigimíruté rí ní púkki wë daapohte feey.

⁷⁻⁸ Ola' Suseef koy-baappi, dī yúhsë'té wë, ndaa ri teekiraay wa, te wa yúhsúuy rí. Di na an waa wona' a unni dinke : « Don dúhúu dih ? » Wa tahute wonu tih : « Fun dúhúu Kanaan, fun ayu lom pesaa dee koon. »

⁹ Tígí daaha, Suseef nérsëhté iña na húmú heey dī sun fi wa ra, dī tahaatte won wa tih : « Don i wolu-wolu yi ayu kénsëhí dee man gin fun ra ! »

¹⁰ Wa kaa'uute wonu tih : « Di wonuu fun do ri Yíkëe, fun ayu lom pesaa deh.

¹¹ Fun daa boku boffa yínë, te nuffi fun lante, fun ayuy kénsëhí gin ron. »

¹² Suseef tahte won tih : « Lahay il ! Kénsëhí gin fun daa tah don koloh. »

¹³ Wa wonu ri tih : « Fun húmú ow sabboo a ow ana yi daa boku boffa yínë di gini Kanaan. Bee luk fun paa' kúkëy rë tasse hëbís boffi, te lahte bi ínlih në. »

¹⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Yee won mi ron ra daa lah : don ayu kénsëhí gin fun.

¹⁵ Kon may olsoh nda ron wonu kaah. Mee añoh ra ee di tii buur, ñéedí ron aay dee raa, don ii dúh gini beh.

¹⁶ Wëlí ow yínë di ron na pay kale ri, bëewë tasu ra beku kasaa níi mi olsoh nda ron wonu kaah. Henay kaah raa, mi añohte di tii buur, deef ron ayu kénsëhí gina. »

¹⁷ Suseef antee waa wookiroh béeb, bekrohte wa kasaa, wa homute na waal éeyë.

¹⁸ Waali éeyë fë, Suseef won wa tih : « Mi yúhté biti Koope lahte, don faha' tosi ñiinni ron raa, pëgí yee nay mi ron wone ra.

¹⁹ Don henun bëewí nuffi wa lante raa, héli ow yínë ron na tasid don kasaa deh, bëewí kayya nimil komi bëewín faam homu yaab ra pesaa,

²⁰ te lah këmí së' ñéedí ron. Tígí daaha, may yúh nda ron wonu kaah raa, te ron ii húl. »

Wa tahute yee won wa Suseef ra,

²¹ ndaa wa na wonantuu hanndal ki wa : « Yee húmú pagu yen ñéedí yen ra daa tah na' tam affi yen. Keeña dúmpé bín fë, dī danke, yen síkirúuy rí. Yii baa daa keen sun fi yen woteh. »

²² Ruben tahte won wa tih : « Mi wonay ron bín fë ngënë pëgí kúkëyë yii misikke, don kaa'uute síkirëhí së' woo ? Neb raa, yen mam na† ! »

²³ Nuffi koy-baappa paay biti Suseef keloh iña na wonantuu wa ra, af biti lahte bëyí në bissë' wë gonli wa.

²⁴ Suseef yíppée waa hel daaha, dapohte, looyte, antee wëegís na won a wa. Di tanisse Simewon, pokalsa'rohte ri fii wë.

Wëegísëeni koyyi Yakop Kanaan

²⁵ Suseef nahte súrgë yí ngúukrí saaku yi koy-baappi pep níi liif, deef teyu wa ra béeb, héli wë wëegísírú wë filiif saaku yi wa, an waa yed

† 42:22 42.22 Neb raa, yen mam na : Di ébrë, biniyú deh : Nif mi hente kabut affi yen woteh.

ñami wa waala. Dee wona' ri ra paguu daaha.

²⁶ Wa ebute saaku ya mbaammi wa, tíkúuté waala.

²⁷ Lahuu wa tígë nay waa nee'ee elga ra, ow yínë waa na pëkís saakii ay yere mbaam fi ñamad' koon, deef hélsí búk-búgë.

²⁸ Di won koy-baappi tih : « Hélsí së' wëegísírúté së' ayee filib saakii so' ee ! » Tígí daaha, wa títú títë ní faanni wa na saak, wa na wonantuu hanndal ki wa : « Bee ke yeni Koope bee yi kan ? »

²⁹ Lahuu wa faam boffi wa Yakop di Kanaan ra, wa bíllúte rí ña kat wa ra béeb.

³⁰ Wa wonu tih : « Yíkíi gina wona' fun a unni diñke, antee haba' bití fun wolu kénsëhí gin wa.

³¹ Fun wonu ri tih : “Fun tílú kot wun te nuffi fun lante ; fun ayuy kénsëhí gin ron.

³² Fun húmú ow sabboo a ana yi daa boku baap, lahte bi ínlih në te bee luk fun paa' kúkëy rë tasse boffi na Kanaan.”

³³ Ndaa yíkíi gina tahte won fun tih : “May anee yúh nuffi ron deh : héllí së' ow yínë don na, bëewí kayya kome bëewín faam homu yaaß ra pesaa.

³⁴ Te lah kémí së' ñéedí ron. Don kom so' ri raa, may yúh bití nuffon lante, don ayuy kénsëhí gin fun. Tígí daaha, may ron wëegísí koy-boffi ron te ron ay mín tíl kotti ron filib gina dee neba' ri ron ra.” »

³⁵ Na yíidú wë saaku yi wa ra, bina-bina béeb lahte jogi hélsí húmú filib. Oluu wa hélsë, bani boffi wa títúté.

³⁶ Tígí daaha, boffi wa Yakop won wa tih : « Don fahuu dúmëlí koyyi so' maan : Suseef sooyce, Sime-won sooyce, don anutee fahla' beyi Bensame ya' so', yaa béeb keen af so' a ? »

³⁷ Ndaa Ruben won boffi tih : « Tíkë rí ya' so', may roo rii nimilid. Mi pagay ri raa, fu bek ñíinní koyyi yaalli ana yi so' feey. »

³⁸ Yakop kaa'a'te fatañ tahte won tih : « Koy so' ii ñéerë' a ron ; koy-yaafi húlté te mi talla' ri njundun. Yin kat ri waali ron raa, bee bahaya' mi bee ra, don ay tah sáfúñ hap so' húl. »

43

Tahi Yakop yeddi Bensame ñéerë' a koy-baappi Ésip

¹ Yaaba baattee misik Kanaan.

² Tíle' níi bëy faam Yakop dúmëlíté peba dúhúu wë Ésip rë, Yakop won koyyi tih : « Wëegísí don lome pesaa Ésip. »

³ Yudaa tahte won tih : « Yíkíi gina canke lok bití fun ñéerúuy a ñéedí fun raa, fun ii can fíyí.

⁴ Fu tah yeddi Bensame ñéerë' a fun raa, fun pay lomde ro pesaa.

⁵ Ndaa fu yedday ri raa, miteh fun payaa ; ndée bëe' húmú wonte fun bití fun ñéerúuy a ñéedí fun raa, fun ii can fíyí. »

⁶ Yakop tahaatte won tih : « Yii wondoh ron bití don lahute ñéyídf kay ? Yee pagu ron ra nebaay so' ! »

⁷ Ndaa wa tiilute wonu tih : « Bëe' daa cagoh fun rík a meela', na saam yii lante sun fi fun a bëy faam fun : nda boffi fun líssí pes, nda fun lahute ñéyídf rëe. Fun tiilu ri ña meel ri fun yaaha ra ee ; fun ay yúhëe bití dí ay fun kalliree ñéedí fun díh ? »

⁸ Yudaa tahte won boffi, Yakop tih : « Yedda' so' Bensame funi ñéerë'. Fun ay koloh fun saañ, nda yen mín tos ñíinní yen ; hen daaha raa, do a fun a bëy faam fa béeb, yaaß ii yen hap pëtih.

⁹ Daa mi níidí kúkëyë, te lah meel so' ri. Mi wëegísí rë rí rëe, lah yeela' so' tooñi baa pesi so' béeb.

¹⁰ Yen teel koloh koon, tii koon fun lahute pay a wëegís waal ana. »

¹¹ Boffa yeeltee waa won tih : « Hém daaha raa, héní deh : békëelíi ña lukki neb gin yen ra filib saaku yi ron : yin heeñlaa a payaa, kúum

a gëyúmmí neɓpe, ðon komaaloh wa yíkíi gini Ésíɓ fi baa yoobbol.

¹² Kúrí ganjarmi hélsí nay ron lomee dín fë rë ana, te lah raa, ðon wëegísíɗ yee ðeefu ron búk saaku ya ra ; mín yaha héllë'.

¹³ Këlii ðon ñéerë' a ñéedí ron, ðon wëegís bëyí baa na.

¹⁴ Démíin Koope fa mín béeb rë paŋ níi bëyí baa ot súfúñ fí ron ndín, yéréem ron, ði yeris Bensame a Simewoŋ wëegís a ron. Bee homa' mi bee ra, koyyi so' wadti dúmún dúmë rëe, wa dúmún. »

Teya'a faam Suseef

¹⁵ Yaawa beyute yoobbola, kúrëelúuté ganjarmi hélsë ana, ñéerúuté a Bensame tikuuté waali Ésíɓ. Wa lahute cagute fii Suseef.

¹⁶ Ola' Suseef biti Bensame ee waa na ra, ði won súrgëe kúɗ yii lenke faam fa ra tih : « Kúré bëewí yee faam so', hawree ndawal fu paŋ ; funi wa nay aña. »

¹⁷ Bëe' kolohte paŋi iña nah ri Suseef ra, na kúɗ yaawa faam yíkíi.

¹⁸ Oluu wa biti wa ee kúru faam Suseef ra, wa néekiñúuté níi wa na úm-úmú wonu tih : « Mbaa hélsë húmú búk saaku yi yen ayuu yen waalee déb dë daa kúɗdëh yen dee neh ? Yen ay maloh bos deh : wa ay keen sun fi yen, naaf mbaamma, ham yen ñaam. »

¹⁹ Lahuu wa íli faam Suseef ra, wa lebuute bëe' wonute ri tih :

²⁰ « Bahaa, baal fun noo ! Fun débúuté ac lom pesaa deh.

²¹⁻²² Na nimilu fun faam níi fun lahute tígë nee'u fun waala ra, bëyí kúnís búk saakii fun na béeb, otte biti hélsí húmú filiɓ, te wa teem cadum fi saaku ya. Fun yíh bëe' bekaat wa filiɓ ra, daa tah fun wëegísíɗ wë ee. Te fun kúrëelúuté héliis kay lomaa pesaa. »

²³ Bëe' tahte won wa tih : « Ngënë néekiñíi, tëekíi wun deh. Koope fi ðoni boffi ron daa yera' ron wa

ðaaha alal saaku yi ron. Hélsí ron lahte soo na kaah. »

Di antee dúhíɗ Simewoŋ, kompe wa ri,

²⁴ bekke yaawa faam Suseef, kompe wa muluɓ hosaa kot*, antee túmíɗ mbaamma wa boob.

²⁵ Bi keluu wa biti wa ay aña daaha, wa yugusuute yoobbola komaaluu wa Suseef ra, na sehu ayi biti na' tam.

²⁶ Laha' Suseef faam fa ra, wa yerute ri yoobbola kúrëelúu wë rë, wa yekute, sigímúté níi feey.

²⁷ Di meelte wa nda wa lahute sosfaan raa, antee waa won tih : « Boffee ke ron na húmú wonuu ron so' bahate baaha ra hente díh ? Di líssí pes a ? »

²⁸ Wa tiilute wonu tih : « Súrgúu líssí pes, ði lahte sosfaan. » Wa yekute, sigímëetúté.

²⁹ Béyrë' Suseef afi otte ñéedí, Bensame fa bani boku yaafa yínë rë, ði meelte wa won tih : « Bee daa ñéedëe ké ron baa na húmú wonuu ron so' ra a ? » Di baatte won tih : « Koo líhë rë yeren kúkëy yaal ! »

³⁰ Keeñ Suseef líiffë ola ot ri koyyaafi ra, tahte níi íllë béeb kaante muun ; ði yíppëe dúh, saañce filiɓ lasi na looy.

³¹ Looya' ri níi ði wocce lëeysíɗte keeñ ra, ði súlmëhté, wëegíssé won tih : « Nërëlsíi aña. »

³² Di noru a afi, koy-baappi norute kay. Bëy Ésíppë húmú në rë noru kay, ndëe bëewí yaa a Ébrë yë në bëkíh loon, yii baaha kadduute : ði yii bosse waa na.

³³ Koy-baappa paa'uu fii Suseef. Saawa daa hom búgí beh, ñéedë tíkëhté në, hente daaha níi pëliin fë daa míllë' hatni yínëe. Wa éemúte na yeelantuu.

³⁴ Suseef naha'te túmɗí loonni wa, ndaa yee túmɗú Bensame ra lukke yi koy-baappi iip. Suseef a koybaappi hanute bëeñ níi keeñni wa sosse.

* **43:24 43.24** muluɓ hosaa kot : Ébrë húmú lah haneel raa, débë' rí yec' muluɓ hosaa kot.

44

Yami Bejsame loh

¹ Suseef antee nah sùrgëe kúf yii lenke faam fa ra won dī tih : « Sodde bëewí yee saaku yi wa yii mín wëe eβ béeb di pesaa, te fu wëegísídf hélsí wë búk-búkkë.

² Lah bekaalee gulee ke so' yugusuu héliis rë búk saakii bee lukki paa' kúkëy rë, ñéerë' a cadum fi pebi. » Bëe' panke yee nah ri Suseef ra.

³ Yíilë' Koo káy fín, wa pëkísúuté, sayute a mbaammi wa.

⁴ Wa dúhúté gina, ndaa liiluy rii wuloh, na won Suseef bëe' bitih : « Kolee fu dabaat bëewée koon ; fu lah waa na raa, wone wa bitii ñni wanna pagiru wa ra béeb, wa símúu wë ñaaha a ?

⁵ Yi tah wa loh gulaa na hana' a na díkísë' bahaa ra ? Wa pagute yii bosse ! »

⁶ Bëe' dabpe wa, wonte wa unni yaaha.

⁷ Ndaa wa tahute wonu ri tih : « Fu wona' yii baa díh bahaa ? Fun kaañuy pan yii man ñah !

⁸ Fu olay bitii koluu fun Kanaan ra, fun kúreelúuté hélsë olu fun búkkí saaku ya ra, fun wëegísírúuté rë wë ë ? Ay haalee yi níi fun ay lohe héliis mbée úris faam yíkúu ?

⁹ Bëe' yaa nay oluu dīi na ra hawun húl. Te fun fa tasu ra sah hen ñaammi. »

¹⁰ Bëe' won tih : « Mi tahte yee wonu ron ra. Ndaa bëe' yaa nay ñeefu dīi na ra kep daa nay hene ñaami so', bëewí kayya ladu ra yeddu saañ. »

¹¹ Wa yípútee cépídf saaku yi wa, ow fi ow waa na béeb kúníssë bii.

¹² Bëe' ñeete saaku ya béeb na saam, dala'te bi saawa níi míllë' bi bee lukki paa' kúkëy rë. Gulaa ñeefu saakii Bejsame. ¹³ Wa tíkúuté ya' yi wa affi wa* ; ebaatute mbaammi wa, wëegísúuté ginin.

Dee cagira' Yudaa Bejsame ra

¹⁴ Lahuu Yudaa a koy-baappi faam Suseef ra, ñeef dī na seh wa, wa hawuute feey líhúuté fíyí.

¹⁵ Suseef won wa tih : « Don paguu pagadi baa díh ? Don yíh bitii bëewë madu a fun ra mínú díkís yin fi yin béeb ë ? »

¹⁶ Yudaa tahte won tih : « Fun lahuy yii wonun fun bah, fun lahuy yii layuun fun níi fun lan. Koope daa yíiñ fun. Funi bëe' gulaa ñeefu dīi na ra béeb daa nay lígínée hen ñaammi. »

¹⁷ Ndaa Suseef won wa tih : « Mi kaañay pan yii bah. Bëe' gulii so' ñeefu dīi na ra daa nay hene ñaami so'. Don fi yah, wëegísí boffi ron na a jaamma. »

¹⁸ Yudaa antee leboh Suseef, won dī tih : « Bahaa baal so' unna nay mi roo wone yee ra ; fu ñanay naa haayloh ; ndée mi yúhté bitii ñoni buur yínë :

¹⁹ ñébuu fun ac dee ra, fu meelte fun nda fun lahute baap, nda fun talluute koy-baap kay.

²⁰ Fun wonu ro bitii fun lahute boffi bahate a koy-boffi daa paa' fun kúkëy. Lahi boffi fun koy ki bah, ñeef dī bahate, te dī faha'te ri níi faha'. Bahii húlité, dī talla' ri kut yaafi na.

²¹ Fu antee fun won tih : “Kémí së' rí, mi ot ri a íllí së'.”

²² Fun wonu ro tih : “Kúkëyë mínéh wuloh boffi, wa taka' raa, boffa ay jomloh.”

²³ Ndaa fu won fun tih : “Don ñéerúuy a ñéedí ron raa, ñon ii cagil fíi së'.”

²⁴ Wëegísúu fun sùrgúu boffi fun na ra, fun bíllúuté rí yee won fu fun ra.

²⁵ Daa tah wona' boffi fun bitih : “Wëegísí ñon baatee pesaa” ra,

²⁶ fun wonu ri tih : “Fun mínlíh pay Ésíp, hém fun ñéerúuy a ñéedí fun. Di ñéyrë' a fun raa fun ay mín pay, henay baaha raa, fun ii mín can fíi bëe'.”

²⁷ Sùrgúu boffi fun won fun tih : “Don yúhúuté bitii funi beleb so' Rasel

* **44:13 44.13** Wa tíkúuté ya' yi wa affi wa : Di ébrë, bíníyú ñeh : wa ñarute búubbí wë. Ébrë ñara búubí bitii ri tíit, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

lahuu koy ana :

²⁸ bëyí yínëe kolohte ya' so', mi haba' biti yin daa palsa' ri. Ndée mi ollilay ri níi a woteh.

²⁹ Don beyil bee ya' so' bee níi yin kat ri raa, bee bahaya' mi bee ra, don ay tah súfúñ hap so' húl."

³⁰⁻³¹ Mi wëegís faam níi baaso' kan kúkëyë rëe, ñiinë mín nëe teem, ndah pokoha pokoh ri ñii na ra. Te bi baha ri súfúñ hap ri húl, ðeef fun.

³² Baatte biti daa mi cagoh bahaa, mi na ðaŋ níi ði yedfa'te so' ri ; daa mi níidí. Mi gappe ri biti mi nimliray ri koohi raa, daa mi lahid ði bakaadi baa pesi so' béeb.

³³ Kon mi ðaŋ ro biti fu yeris kúkëyë nimil a koy-baappi, fu ham so' ñaam tígí.

³⁴ May nimilee ðí faam baaso' te mi ñeerëey a ri ? Damaay mi ole súfúñ fë nay homee baaso' ra ! »

45

Teekirohi Suseef

¹ Kela' Suseef unna won Yudaa ra, ði mínlíleh ham afi, yíppée won súrgë yí dúh ëssín. Daaha, ow ëe ow di bëewë lebuu ri ra ðeefaay na teekiroh ri koy-baappi ra.

² Di antee yefoh léel níi bëewë ëssín keluute na, te wona lahte níi faam buur.

³ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi tih : « Daa mi Suseef ! Baap líssí pes a ? » Bi kúnëh affi wa Suseef na, wa míníh ríi lof.

⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Éccíi fíi sè' deh. » Wa lebuute ri. Di tíkílté won tih : « Daa mi Suseef, koy-boffee yaayu ron kúrúte Ésíp rë.

⁵ Ndaa, ngënë yíiríi affi ron yaaya yaayu ron so' ra níi lukus. Tosi ñiinní bëewë daa tah Koope këllíd sè' deh.

⁶ Ndée, yaaba laha' kíil ana kut gina, te tasse kíil iip fíi, lín ii lah níi púléc.

⁷ Koope faha' tosi ñiinnën yaaba, don pes níi tali ron tas feey fi beh, daa tah ði këllíd sè' deh, sëmlë'í ron sëmlë'í lahay man.

⁸ Kon Koope daa wol so' deh, ndée don neh. Te ði bëyídté sè' níi mi man baap buur na nen : ði yerisse faami ya' so', tíkké sè' af Ésíp béeb.

⁹ Yípií wëegís baap na faam, don won ði tih : « Koohe Suseef daa wona' ro deh : Koope bëyídté sè' níi mi hente yíkíi Ésíp béeb ; kolee fu ðeefid so' balaa maañ.

¹⁰ Fay yípee faamu deyi Gosen ndín, fu leboh so' ; doni koyyu a séttú, yuppi pe' ya, harra a fañja, a iña laha' fu ra béeb.

¹¹ Don hom Kanaan, don ay looc dín fë, ndée yaaba tasse kíil iip fíi, te Gosen deh, may kúf doni bëy faamu a yuppa béeb." »

¹² Suseef baatte won tih : « Don oluy a íllí ron te koy-yaaso' Bensame otte a íllí bal, biti daa mi na won don na keluu a nuffi ron woo ?

¹³ Kon gétí don teeß baaso' biti mi lahte tii Ésíp, don bílid rí iña olu ron ra béeb ; te yípií sè' ríi kom deh. »

¹⁴ Di antee yedfoh sun fi Bensame, wa yabaalantuute, wa béeb ana na looyu.

¹⁵ Kola' ri Bensame na, ði ñeete koy-baappi na béeb, yabaalohte sun fi wa na looy. Tígí daaha, koy-baappi na anuu mín won a ri.

Wola'i buur

¹⁶ Woni ayi koy-baappi Suseef hente léyëŋ níi faam buur. Kela' ri buur, yaa neba'te bani dakki.

¹⁷ Di won Suseef tih : « Wone koy-baappu eb mbaammi wa, wa wëegís Kanaan

¹⁸ kale boffi wa a bëy faammi wa kúf wë deh. May waa yed feey fa lukki looß Ésíp rë, wa yíp faammi wa na ; te wa ay pesee iña lukki neß gina ra.

¹⁹ Te wone wa bitih, wa yahti saañ raa, lah wa beyun i sareet deh, wa kale belebbi wa, koyyi wa a boffi ron bal, wa nimil deh.

²⁰ Wa banuy tésíd nuffi wa yii waf waa hel filoon, ndée wa ay ðeef iñi luk iñyaaha wun deh. »

²¹ Koyyi Yakop paguu iña nahu wa ra ðaaha. Suseef yedte wa i sareet, ti

dee wona' ri buur ra nen, saamidte wa yii nay waa ñame waala.

²² Di ñeete waa na yedte wa béeb búub has ndaa laha' ri Bensame na, di yedte ri na iip a hélís caak*.

²³ Suseef kéyré'té boffi bal mbaam sabboo yi ebu iña lukki wun Ésíp rë, a mbaam beleb sabboo yi ebu pep, mbúurú a pesii waala biti ri yahti ac.

²⁴ Na pëkís di koy-baappi ra, wonte wa biti wa banuy sáfë' waala.

Nimili koy-baappi Suseef boffi wa na

²⁵ Wa koluute Ésíp daaha, deefrute boffi wa Yakop Kanaan.

²⁶ Wonuu wa boffi wa biti Suseef líssí pes, te daa ri tíkú af gini Ésíp béeb rë, bi lekaay ri woni wa, di hégiyëey, na yeel wa.

²⁷ Ndaa bíllúu wë rí iña won wa Suseef béeb rë, teebute ri sareetta kéyré' Suseef kalii ra, tígí daaha, kúnsë' afa, Yakop na an naa mín keloh.

²⁸ Di yeelte won tih : « Táyí dah ! Hém koy so' Suseef daa líssí pes raa, caa mi koloh mi ole ri balaa mi húl. »

46

Saañi Yakop Ésíp

¹ Yakop tíkëhté waala a iña laha' ri ra béeb. Laha' ri Beer-Sebaa ra, di hawidte Koope fa na húmú jaamiyoh Isaak boffi ra.

² Elgin, di filib yodaaf, Koo dëekké rí won di tih : « Yakop ! Yakop ! » Di tahte won tih : « Yëew ! »

³ Koope baatte won tih : « Daa mi Koo, Koope fi boffu. Ngana néekíñë' yin saañu Ésíp, ndée may pañ ní talu baatoh dín fë caak ní caak.

⁴ So' mi beh, daa mi nay roo bede Ésíp, te mi yedte ro un so', daa mi nay roo wëegísíré bal. Yiin nay fuu

ñame gaawa sühídf rë, fay lúsée ya' Suseef*.

⁵ Yakop kola' daaha Beer-Sebaa ; koyya yëegírúte boffi wa, beleb bi wa a koyyi wa sareetta kéyré' wë buur kalii wa ra.

⁶⁻⁷ Wa kúreelúuté yuppi wa bal, a alal ma lahuu wa Kanaan ra béeb. Yakop ñéeré' a bëy faami béeb Ésíp : bani koyyi, séttí a sétëettí, yaal a beleb. Yakop a bëy faami béeb kélsúuté daaha Ésíp.

Bëy faam Yakop di Ésíp

⁸⁻¹⁵ Tii yi bëy faam Yakop, yee ñéerúu a ri Ésíp rë, daa wa yeh :

Koyyi Yakop a Leyaa, séttí a sétëettí :

Ruben saawa a koyyi : Hanok, Palu, Hesron a Karmi.

Simewoñ a koyyi : Yemuwel, Yamin, Ohat, Yakin, Sohar a Sawul koy belaa dék Kanaan ra.

Léwí a koyyi : Gerson, Kehat a Merari.

Yudaa a koyyi : Selaa, Peres a Serah (Er a Onaan húlúu Kanaan). Peres a koyyi ana yi : Hesron a Hamul.

Isakaar a koyyi : Tola, Puwah, Yasup, a Simron.

Sabuloñ a koyyi : Seret, Elon a Yahleyel.

Yaa daa tala límídf Leyaa Yakop homuu wa Padan ra ; wa henute ow sabay éeyë a ow éeyë (33), baatte Dinaa koy wa beleb ñéeré'té a wa bal.

¹⁶⁻¹⁸ Koyya, sétté a sétëetté lahuu Yakop a Silpaa ra daa wa yeh :

Gaat a koyyi : Sifiyon, Haggi, Súní, Esbon, Eri, Arodi a Areyeli.

Aseer a koyyi : Yimna, Yiswa, Yiswi, Beriyaa a Seerah koy-yaafi wa beleb. Beriyaa a koyyi : Hebeer a Malkiyel.

Yaa daa tala límídf Silpaa Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow pëenë

* **45:22 45.22** *hélís caak* : Di ébrë, bíníyú deh : *sekel tíméer éeyë (300)*. Daa ganjarma légéy nírëh kíil sabay éeyë a kíil paana (37). * **46:4 46.4** *fay lúsée ya' Suseef* : Di ébrë, bíníyú deh : *Suseef daa nay roo kúndé illú*. Di Ébrë yë në, ow húl rëe, koy ki yaali gaana mbée bee húlëhë lukki pokoh díi na ra, daa na kún illí búudé fë. Di bëy Ndút, ow jér rëe, mboko mi daa na díifid dí, daa tah húlëh hoñci lúsé' ya' bëyí.

(16). Silpaa húmú súrgíi Leyaa. Laban daa húmú ðeð Silpaa yedte ri koohi Leyaa.

¹⁹⁻²² Koyya a séttë lahuu Yakop a Rasel ra daa wa yeh : Suseef a Bensame.

Suseef a Asnat koy Potiferaa, seeyoh di On lahute koy ana Ésíp : Manase a Efarayim.

Bensame a koyyi : Belaa, Bekeer, Asbel, Geraa, Naamaan, Éhí, Roos, Múpím, Húpím a Arde.

Yaa daa tala límíð Rasel Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow iniil (14).

²³⁻²⁵ Koyya a séttë lahuu Yakop a Bilhaa ra daa wa yeh :

Dan a koohi Húsím.

Neftali a koyyi : Yahseyel, Gúní, Yeseer a Silem.

Yaa daa tala límíð Bilhaa Yakop ra ; wa henute ow paana. Bilhaa húmú súrgíi Rasel. Laban daa húmú ðeð Bilhaa yedte ri koohi Rasel.

²⁶ Bëy faam Yakop, yee nonu tala ñéerúu a ri Ésíp rë henute ow sabay pëenë a ow pëenë (66), bokaay a ðeleðbi koyyi.

²⁷ Baat koyyi ana ya laha' Suseef Ésíp rë rëe, ðëy faam Yakop ðeð henute ow sabay paana (70)†.

Yíbi faam Yakop Gosen

²⁸ Yakop këllíðté Yudaa, wolte ri Suseef na woni biti dí ac bani tee'a' Gosen. Lahuu Yakop a bëy faami Gosen ra,

²⁹ Suseef pokke wëtíirí, ðeefidte boffi dín fë. Laha' ri fíyí rë, dí ñunjaarohete lúmë, looyte na yii maañce.

³⁰ Yakop antee won Suseef tih : « Hém daa fu líssí pes níi mí tíkké rë íl rëe, mi mín húl leegi a sos-keen ! »

³¹ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi a bëy faam boffi tih : « Cëgí mi pay woni buur biti koy-baappi so' a bëy faam baaso', yee húmú Kanaan ra ayute.

³² May rii won biti ðal ðon i níirëh har, pe' a fana ; te ðoni yuppi ron a iña lahuu ron ra ðeð daa ayu.

³³ Buur ðeek rën níi meel ron yee na pagu ron raa,

³⁴ lah wëní rí biti ðon ðaahuu níid. Daaha raa, ðon ay mín yíp' faamon deyí Gosen deh, ndée bëy Ésíp wonuy yin níirëh. »

47

Boffi Suseef teebute buur

¹ Suseef kola' dah, antee saañ buur na won dí tih : « Baaso' a koy-baappi so' ayute Kanaan fa, kúreelúuté harri wa, pe' ya, fañnja a iña lahuu wa ra ðeð ; wa ínú deyí Gosen. »

² Deef dí líltee tanis ow iip di koy-baappi koon, yeeltee waa teeb buur.

³ Buur meelte wa, won tih : « Don paguu yih ? » Wa tahute wonu tih : « Buur, fun i níirëh kíilë níi a woteh. »

⁴ Wa ðaatute wonu tih : « Misigi yaaba Kanaan tahte níi yuppi fun lahluy ñamad dín fë. Fun anutee ac haneel gini beh, na ðagu ro buur, fu yeris fun hom deyí Gosen. »

⁵ Buur won Suseef tih : « Boffu a koy-baappu ayu roo na.

⁶ Gina aa ya'u ! Yere wa feey fa luk naa loob ra, wa yíp faammi wa na. Wa mín hom Gosen kay ! Te filið fi wa, fu yúh në bëewí sawoorute raa, fu mín tík yuppi so' ya' yi wa. »

⁷ Suseef kalite boffi ðal, teebpe ri buur. Boffa wodohte buur níi wodoh.

⁸ Buur meelte ri won tih : « Fu pes kíil dí ðee ðah ? »

⁹ Yakop tahte won dí tih : « Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130)*. Pesi so' utay te misikke biti mi yeela' ri kíillë pesu baaso' a cisso' ra, te wa i maangaan ti so' nen. »

¹⁰ Yakop ðagidte buur, antee dúh saañce.

† 46:27 46.27 ow sabay paana (70) : Bëewí sabay pëenë a pëenë (66) yë wonuu tali Yakop ra, baat Yakop, Suseef a koyyi ana yi raa, daa henil wa ow sabay paana (70). * 47:9 47.9 Kíillë maangaan mi ra hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) : Lahte bëewí habuu ri deh : Hente kíil tíméer a kíil sabay éeyë (130) yíkíl, ma na tíl rí gin-ëe gin.

11 Suseef kola' daaha lecidte boffi a koy-baappi feey fa lukki loob Ésíp rë, di Ramses (tii yíní Gosen) ti dee naha' ri buur ra nen.

12 Suseef saamidte boffi, koy-baappi a bëewë homu ya' yi wa ra, a dee teyu wa ra béeb pesaa.

Dee kúré' Suseef Ésíp kíllí yaaba ra

13 Bi lahlilay pesaa, yaaba baattee misik gina. Di man dī Ésíp faanni bëewë béeb na síñ, laha' daaha Kanaan.

14 Suseef wookke hélsë Ésíp a Kanaan béeb na yaay ri bëewë pep ra, kúdté wë faam buur.

15 Dúmë' hélsë ces ya' yi bëy Ésíp a Kanaan ra, bëy Ésíp béeb ayute caguute Suseef wonu ri tih : « Biti fun lahliluy hélíis daa nay tahe yaab hap fun húl fíyú è ? Yed fun yii nay fun ñame. »

16 Suseef tahte won wa tih : « Hena biti don lahliluy hélíis rëe, yérí sè' yuppi ron, mi lof ron wa pesaa. »

17 Wa kalute yuppi wa béeb : pënís neh, pe' a har neh, fana neh, mbaam neh, komute wa Suseef, lofrute wa a pesaa ; te wa ñamu na ní kíllë d'úmpé.

18 Kíllë tíkëh në rë, bëewë nimilute Suseef na, wonu ri tih : « Bahaa, fun míníh rëe d'ap kaaf ka, ndée fu yúhté biti fun lahliluy hélíis te daa fu laha' yuppa woteh. Fun talluu faanni fun a feeyyi fun.

19 Hanaa fii hom dah, fu yeele fun níi fun húl fíyú ndín, feey fi fun tas hen yambalañ ? Lome funi feeyya, fu yed fun wa pesaa ; lah raa, funi wa lígínë' béeb buur laha' fun. Yeraaloh fun tisooh, nda fun pes, te meeyyi fun heneh mbooy. »

20 Bi misik yaaba níi, bëy Ésíp beyute meeyyi wa yaayute Suseef. Buur yeeltee laha' feey fi Ésíp béeb daaha.

21 Te di teem Ésíp béeb Suseef hampe bëewë béeb ñaam†.

22 Ndaa feeyyi seeyoh ya don daa lomuy, bi habra' wa buur. Bi wa ñamuu ya' buur, sohlaay wa yaaye feeyyi wa.

23 Suseef won bëewë tih : « Mi lomay doni feeyyi ron níi ron ewu ya' buur woo ? May ron yed tisooh, don soh meeyya.

24 Ndaa lah lecaa ya fayu raa, peba woralsuu iip, wodi yínëe saañ buur na, hen tùmë ; iniilla tas da, yi ron ; lah yéfi në tisooh, yii tas hen pesii doni koyyi ron a bëewë homu ya' yi ron ra. »

25 Bëewë tahute wonu tih : « Bahaa, fu tosse ñínní fun ! Hém daa fu naa'a' keeñ fun na daaha raa, fun tahute hen ñaammi buur. »

26 Suseef poka'te kootii baa daaha Ésíp ; te níi a woteh, lahaa lec faraah, tùmí baa nísú yeru buur. Kootaa habay meeyyi seeyoh ya.

Kíllë míllë' pesi Yakop ra

27 Yípúu bëy faam Yakop deyi Gosen di Ésíp rë, wa lahute na feey, te wa keñute níi keñ ; tala baattee gaan.

28 Yakop pesse kíil sabboo a kíil paana Ésíp, baat yee laha' ri merees ra raa, pesi béeb hente kíil tíméer a kíil sabay iniil a kíil paana (147).

29 Leba' bisi ra, Yakop dëekké koohi Suseef won dī tih : « Hena biti fu faha'te so' raa, teeñ so' naa'-keeñ, fu teeñ so' biti fu pokohte soo na : beke ya'u fëgërëh fí bañ so'‡ te fu añoñ biti fii soo haca' Ésíp.

30 Yiin nay mii hílsée rë, lah kúré búudé fí sè', fu haca' ri hëbís caacci so'. » Suseef tahte won tih : « May rii pagee dee naha' fu so' ri ra. »

31 Ndaa Yakop baatte won dī tih : « Añee ri. » Suseef añohte. Tígí daaha, Yakop yekke sígímpé af huni§.

† 47:21 47.21 Suseef hampe bëewë béeb ñaam : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Suseef négírë'té bëy Ésíp béeb gin-taah ya. ‡ 47:29 47.29 beke ya'u fëgërëh fí bañ so' : Bín fë, bëy gini baa húmú añuu daaha biti yaa yaha yii lahte solo. § 47:31 47.31 Yakop yekke sígímpé af huni : faha' won biti Yakop gérémpé.

48

Dee dagira' Yakop Efarayim a Manase ra

¹ Bee gétè' iñyaa ra, hompe nii Suseef wonute biti boffi jérté. Di kolohte yé'ri boffi, ñéerè'té a koyyi ana yi, Manase a Efarayim.

² Wonuu Yakop biti koohi Suseef acce yé'ri rë, di hínndéhté nii kolohte, tookke búk tugal ka.

³ Yakop won Suseef tih : « Koope fa mín bééβ rë feeñyohte so' di gini Lúus fi Kanaan, barkelte so',

⁴ antee won tih : “May roo keñil nii talu baatoh ; fay hen goomali négírè' tal caak, te may on bëy talu gina, wa laha' ri faraah.” »

⁵ Yakop baatte won tih : « Koyyi ana ya laha' fu Ésip deh, deef mi aay doo na doom ra, Efarayim a Manase, may waa habee koyyi so' ti Ruben a Simewon nen.

⁶ Ndaa yee filoon fi wa bééβ yuu. Wa ay mín liila' lami wa feey fi baha yi wa.

⁷ Húlè húl yaafu na nimil mi waali Padan fa ra, hente yii misikke so', daa tah mi pañ yii bah. Yaafu Rasel húlè' waala di Kanaan, yutuud na lahu fun Efarataa ra. Mi haca' ri waali Efarataa fa na wonuu Be-
tle'em ra. »

⁸ Píyè' íllí Yakop koyyi Suseef, di léci'dté gonla, meela'te won tih : « Yee i wah ? »

⁹ Suseef tahte won tih : « Yee koyya on so' Koope dee ra. » Yakop baatte won tih : « Lébiré wë soo na dee noo mi dagid wa. »

¹⁰ Bi baha Yakop, íllè ñúussé nii di mínliléh yúhsè'. Suseef lébi'dté tunka fii ciffi wa, Yakop yabaalohte sun fi wa, ngufkalte wa.

¹¹ Yakop antee won Suseef tih : « Nuf so' taslay biti koon may roo tikil il, ndaa pagadfi Koope tahte nii mi otte sah koyya lím fú rë. »

¹² Tígí daaha, Suseef dúhí'dté tunka kotti boffi, di yekke, sigimpé nii feey.

¹³ Suseef antee beyaat tunka bééβ ana, tikè'té wë deh : Efarayim paa'te

Yakop ya' sugu ; Manase paa'te Yakop ya' ñamaa ; Suseef lébi'dté wë fii boffi.

¹⁴ Ndaa Yakop ganilte ya' yi : yedte ya' i ñamaa fi, tíkké rí af ñéedè, Efarayim fa paa' ri ya' sugu ra ; yedte ya' i sugu fi, tíkké rí af Manase fa paa' ri ya' ñamaa ra, bi hen ri saawa nii.

¹⁵ Di na anti dagid Suseef won tih :

« Mee daf ra di tii Koope fa húmú kéllírú cisso' Abraham a baaso' Isaak ra,

Koope fa níid sè' límúu mí nii a woteh ra.

¹⁶ Mee daf ra di tii Malaakaa sëmlè' sè' pesi so' bééβ rë,

di barkel tunki yeh, wa pañ nii símí funi caacci wa Abraham a Isaak tas faraah,

wa keñ nii koyyi wa hasla' feey fa ! »

¹⁷ Tígè tík Yakop ya' i ñamaa fi af Efarayim ra na faha' ri barkeli wa ra, húmú nebaay Suseef. Di hampe ya' boffi faha' nísí af Efarayim koon, léeyid rí bi Manase.

¹⁸ Di won boffi tih : « Bëyít ! Ngana hena' daa baap ! Tíkè ya' i ñamaa fu af Manase, daa ri bahaa ! »

¹⁹ Ndaa Boffa kaa'a'te won tih : « Mi yúhté baaha koy so', mi yúh yee pañ mi ra. Manase bal ac ow gaan, te ri ay lah tali gaante ; ndaa ñéedí ay rii luk gaan te filooni, tali ay hen ginni tam dúmléh wë. »

²⁰ Na dagid di wa yiin fa ra, di won tih : « Ay tíl nii bëy Israyel yahti dagid ow raa, wa ay wonee deh : “Démíin yee pagid Koo Efarayim a Manase ra cép doo na !” » Daaha, Yakop kéllid tii Efarayim, míllè'té bi Manase.

²¹ Yakop antee won Suseef tih : « Mi hompe kotti kúl kè, ndaa Koope ot don na te ay ron wëegísí'd feey fi caaccon.

22 Te do fi beh, mi wodte ro ní fu lungidte koy-baappu : Sihem* fa beya' mi ya' yi Amoorra ra ac buu ; mi beya' ri kas ki so' a jépíli sè'. »

49

Unna millë' won Yakop ra

1 Filoon fi baaha, Yakop dëekké koyyi, tēekídté wë won wa tih :

« Ēyí béeb, mi won don iña nay lahe don na fayu ra.

2 Tēekí fii sè' dee koyyi so'. Síkíríi sè', so' mi Israyel boffon.

3 Do fi Ruben, daa fu koy ki saawi so'.

Na lah mi ro ra, deef mi lahte doole te ñif mi so' na múkë.

Daa fu luk koy-baappu doole a jom.

4 Fu mada' a húlbí basa' basoo !
Fanoha fanoh fu a ow di belebbi so' sun fi tugal ki so' ra nék

sépídté sè' lool, daa tah fii kéllíil koy-baappu.

5 Simewon a Léwí if a bélgís :
ñéerë'í wë poya' gin.

6 Mi fahaay bok a wa nuf múk !
Damaay mi deefee tee'a' yi wa,

ndah wa bëemúté i ow haayluu wa ra,

te bosi nufa waa na bekke wa lec síl kot i naal fana.

7 Haaylohi misiga waa na ow mínéh yin na ra, tahan wa alkoh !

May woralsa' koyyi wa a séttí wë filib Israyel,

mi hasla' wa béeb gin Yakop.

8 Do fi Yudaa, koy-yaayyu ay roo kañ,

te koy-baappu ay roo sígímídf, ndah biti bëewë na haa'uu ro ra ay yek fíyú.

9 Yudaa koy so', fu man fiili gaynde fi baa

malohte boorsohi ní na nimil faami ra nen !

Múumé fanoh hílsée rëe, daa kaañ rii kélídf ?

10 Nguur ka ii koloh ya' Yudaa, te duudi nguur ka ay home tali ní bín ayaa yíkíi rë :

daa ri bëe' bëewë béeb ay ñee uni ra.

11 Di ay poken mbaam fi tal béeeñ, pok koy ka ya' béeeñe lukki wun ra. Di ay hosee búubbí a béeeñ, hosa' sabidoori a ñif reseñ.

12 Béeeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí*.

13 Sabulon ay déké búk kísí fë, tígí ay lah teeraa gaal,

te feey fi ay laf níi waal Sidon.

14 Isakaar mada' a mbaam fi lahte doole.

Fana' ri hanndal ki líikkí gélikké†,

15 dí otte biti tígë neŕpe hílsée te gina wunte.

Di yera'te bínjí séfëe, tahte légéy ñaam.

16 Dan ay aattiya' bëewí ti talli kayya Israyel nen.

17 Dan mada' a gon fa búk waala, dí man ti hiliñ fa laroh kúyídf ké rë nen ;

doŕbaa ri pënis fë kot rek, jégëe júlkiñeh keen.

18 Ēey Koo-Yahwee sëmlë' sè' ! Daa fu yaakaari so' !

19 I haa'oh yejuute Gaat na, ndaa ri míllë'tée wëe lík, ñeete talli wa.

20 Gin Aseer ay loof níi loof !

Feey fi ay dúhídf ñami neŕba' buur.

21 Neftali mada' a fandaay fa fús baa ra ;

na lím koyyi wunna ra nen.

* 48:22 48.22 Sihem : Di gin coosaan, hom filib feey fa nay lahee Efarayim a Manase fayu ra ; boffi wa Suseef hacuu na. Lahte bëewí habuu ri deŕ : *A do fi beh, mi wodte ro ní fu lungidte koy-baappu : feey fi Sihem fa beya' mi ya' yi Amoorra ra...* * 49:12 49.12 Béeeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí :

Di ébrë, biníyú deŕ : *Íllí ay luk béeeñ luum, síssí luk miis naa'*. Iñyaa teeŕba' biti bëe' ay caak yin.

† 49:14 49.14 hanndal ki líikkí gélikké : Lahte bëewí habuu ri deŕ : *hanndal géccëngë*.

22 Suseef kilki na lím hom búk warla ra.

Ya' yi kilka yúukké tiŋ ka‡ !

23 I yeesoh kas tooñute ri, yejuute ri haa', yeesute ri kas.

24 Ndaa dī hampe hélí kas ki híin, bi lah ri doole te ri tarte ;

dī hampe hélí kas ki híin, bi habra' ri Koope fi Gaana na jaamiyoh Yakop ra,

Koope fa na níid rē,

bee na woh § Israyel ra.

25 Koope fi boffu sēmlēe rē,

dī fa mín béeb rē barkela ro.

Démíin dī barkel ro a mulii caagi dūhē' sun,

a yi dūhē' keeñ feey.

Démíin dī barkel ro níi fu keeñ te yuppa caak.

26 Iñi wanna pagid Koope boffu ra luk yee mēssí dūhē' danja ra, wa luk alal mi dúŋŋée kíil níi rē.

Do fi Suseef, dō fa paa' koy-baappu béeb sun ra,

démíin iñi wunni yaaha cép sun fu, ti dee pagira' ri so' ra nen.

27 Bensame mada' a baade fi sohoorte !

Baaba, dī ñam yee hap ri ra ;

fíniin fín, dī woralsa' yii lah ri. »

28 Yaa daa bëewë yípú talli sabboo a ana yi Israyel ra. Boffa wona' wa dāh. Ow fi ow waa na béeb, dī wonte ri unna millē' rí ríi won dā*.

29 Filoon fi unni yah, Yakop nahte koyyi won wa tih : « So' nék, mi ee deefid caacci so' búudé rē ee, lah féhéyí níi dōn haca' so' hēbís wē filib kila† hom meey Eforon fi bëy tali Het dā :

30 daa ri kila Makpelaa bee jaannda' gini Mamre di Kanaan ra. Abraham saam kila haca, daa tah

dī lom bani meeya Eforon fi bëy tali Het na.

31 Daa ri tígē hacuu Abraham a Saara belebi ra ; tígē hacuu Isaak a belebi Rebekaa ra ; mi haca' Leyaa tígí daaha bal.

32 Meeya a kila hom na ra lomuu Hetta na. »

33 Wona' Yakop koyyi na níi wocce ra nék, dī yedfohte tugal ka lússé, deefidte caacci.

50

Luuyi Yakop

1 Tígí daaha, Suseef líhēhté sun fi boffi kíp, yabaalohte rii na, looyte ri níi tallilaay muun.

2-3 Di antee nah boyoh ya homu faami ra yugus búudé fē. Wa lahute waal sabay iniil (40) yugusi búudé fí Yakop, ti dee baahuu wa ri nen*. Hente waal sabay paana (70), bëy Ésíp na looyu luuyi Yakop.

4 Gétē' yaa béeb rē, Suseef won dakki buur tih : « Hém neba' ron, mi faha' biti koon dōn wonid so' buur tih :

5 leba' bisi ra, baaso' húmú wonte so' biti dī hacce nuji Kanaan níi wocce, te ri nahte so' níi mi añohte biti dī húl rēe may rii haccē na. Mi dāŋ biti koon buur on so' ndín, mi pay haji baaso' ; luuya dúm rēe mi nimil. »

6 Léhínúu buur woli Suseef ra, buur won dākka tih : « Wēní Suseef tih, di húmú dāga' ri ri boffi níi ri añohte, lah ri paya haca' ri na. »

7 Na saañ Suseef haji boffi ra, ñéerē' a dakki buur béeb, a bëewë lahu tii faam buur ra, a bëewí gaanni Ésíp béeb ;

8 Suseef a bëy faami béeb ñéerúu bal, a koy-baappi a bëy faam boffi béeb. Henay tunka a yuppa, wa heluy yin kay Gosen.

‡ 49:22 49.22 Bíníi ébrē ē débēenē tasa'te lan. Lahte bëewí habuu ri dēh : *Suseef mada' a cúmbúr mbaam fi dék luuf, hom búk warla ra ; koyyi mbaam fa homute araal dāŋa.* § 49:24 49.24 bee na woh Israyel ra : Di ébrē, bíníyú dēh : *daa ri la'i Israyel* : Koope na wonuu La'i Gaani Israyel, daa ri wohohi Israyel. * 49:28 49.28 *dī wonte ri unna millē' rí ríi won dā* : Lahte bëewí habuu ri dēh : *dī dāgidte ri.* † 49:29 49.29 *kila* : Nuji yotu loo la' te ow mín nēe haal (yotun yoto mbée deefun daaha). * 50:2-3 50.2-3 Bëy Ésíp húmú kaa' biti búudé yah raa, wa húmú leefuu ri dúuléen a i yin heeñlaa.

⁹ I wětíir sah a soldaarri yaaguu pënís daa bedu Suseef. Duuli bëewë teem dí gaan !

¹⁰ Tíluu wë níi wa lahute Baacaa ya Peek fa ra, di énfí laahi Yurdeŋ, wa looyute na looyi misikke. Suseef looyte luuyi boffi waal paana daaha.

¹¹ Bëy Kanaanna dékú daaha ra, oluu wa bëy luuya Baacaa ya Peek fa, wonu tih : « Bee wadti hena luuy bëyí gaante Ésíp. » Tahte níi wa wonuu énfí Yurdeŋ daaha Abeel-Misrayim, daa ri : luuyi Ésíp.

¹² Dee naha' ri Yakop ra, koyyi paguu ri daaha :

¹³ wa kúrúte búudé fí Kanaan, hacute ri kila Makpelaa. Abraham húmú loma' kila a meeya jaannda' Mamre ra ya' Eforon Heda. Di húmú lom kila hacaa.

¹⁴ Woca' hacada ra, Suseef, koy-baappi a bëewë bedu wa luuyi boffi wa ra béeb nimilute Ésíp.

Filoon fi húlí Yakop

¹⁵ Lahuu wa faam ra, koy-baappi Suseef na wonantuu filiíb fí wa : « Mbaa bee húlè' baap bee ra Suseef ii yíssëh sun fí yen, yíllëh yii misiga húmú pagu yen ri ra ? »

¹⁶ Tígí daaha, wa woluute Suseef na wonu ri tih : « Na húlëy baap doom ra, won lah fun wonun ro tih :

¹⁷ fu yíid' díi na, fu baal fun yii bosí misiga húmú pagu ro fun ra. Kon fun na dagu ro, fu baal fun yii bosí bah, ndée fun habu Koope fa na húmú jaamiyoh baap ra. » Léhinúu rí, Suseef yíppé afi na looy.

¹⁸ Koy-baappi daa míllúu payid' affi wa, hawuute feey, líhúuté fíyí wonu ri tih : « Fun ayeŋ ! Haba' fun ñaammu. »

¹⁹ Ndaa Suseef won wa tih : « Ngënë néekiñíi yin soo na ! Mi Koope neh !

²⁰ Don húmú koluu paŋi so' yin bos koon, ndaa Koo yídíssé rí yin

wun. Di oluu ron ri, daa ri ñeya' ri daaha, nda ri mín tos ñiin caak.

²¹ Kon ngënë néekiñíi : may kúd doni koyyi ron. » Unna won wa Suseef ra yëellídté keeñni wa.

²² Suseef a bëy faam boffi homute Ésíp yii maañce. Suseef pesse kíil tíméer a kíil sabboo (110).

²³ Di otte níi séttí Efarayim ; baatte bití límúu koyyi Makiir fí Manase ra, wa tíkúte baŋŋi†.

²⁴ Leba' bisi ra, Suseef won bëy faam boffi tih : « May húlé, ndaa hëbíi bití Koope ay ron habra' níi dúhíd' rën deh, kúd dën gina gap ri Abraham, Isaak a Yakop, añohte ra.

²⁵ Gëpí sè' te don añoŋ bití bín fë rëe, don ii hel yuh yi so' deh ; lah kúrëelíi wë. »

²⁶ Na húl Suseef Ésíp rë, dëef dí lahte kíil tíméer a kíil sabboo (110). Búudé fë yugusute níi mínëh yah, bekute kees, dapute kolom.

† 50:23 50.23 tíkúte baŋŋi : Tígí baŋŋa mín wona bití Suseef haba'te wa koyyi, ti dëe húmú haba' Yakop koyyi ana yi Suseef, Efarayim a Manase, ti koyyi ra nen.

Uni Neba bíní Maccëe rë Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Maccëe daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Maccëe nék, húmú yeekoh túm, ndaa Yéésú míllé'té ríi dëek dí hente taalibeyi (9.9) (Saame Marka 2.14). Di non apootarra Yéésú wol wa waarii Uni Neba ra.

Iña bíníyú téeríi bee ra, daa tah bëewë haba' biti Maccëe bíní wë koy-yaayyi, wa fi bëy Israyel, teeḅi wa biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra (2.4 ; 16.16), bee na húmú wonuu yonente ya filiḅ Téerëe bín fë rë. Te iña húmú wonu sun fi balaa dí ac feey fi bee ra bëeḅ míllé'tée lah kahkah.

Yéésú mëllé'té Nguur ki sun-Koo a yin caak teeḅi bëy Israyel, ndaa kaa'eeh njíttí wë wonuy dara díi na, wa pagute bëeḅ níi wa hawute ri húl.

Filiḅ téeríi beh, Maccëe wonte :

- yíi lenke límí Yéésú (1.18 níi 2.12),
- yíi lenke kimtaanni caakka paŋ dí ra (4.24 ; 8.16),
- yíi lenke iña yëedíd dí bëewë rë (5.1 níi 7.29),
- yíi lenke húlí (27.31-54),
- a yíi lenke kolohi búudé (28.1-10).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee bëeḅ ay yúh biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra.

Coosaani Yéésú (Saame Lúkkë 3.23-28)

¹ Bee daa coosaani Yéésú-Kiristaa sédí buura hínú Dawit ra, sédí Abraham.

² Abraham daa boffi Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé Yuda a koy-baappi.

³ Yuda a daa boffi Peres a Seraah, Tamaa daa yaafi wa ; Peres daa lím Hesron, Hesron límpé Ram.

⁴ Ram daa boffi Aminadap, Aminadap límpé Nahson, Nahson límpé Salma.

⁵ Salma daa boffi Búus fí Rahap, Búus daa boffi Obet fi Rút, Obet límpé Yéssée,

⁶ Yéssée límpé buura hínú Dawit ra.

Dawit daa lím Salomoo fi beḅeḅ Úrí koon.

⁷ Salomoo daa boffi Robowam, Robowam límpé Abiyaa, Abiyaa límpé Asaa.

⁸ Asaa daa boffi Yosafat, Yosafat límpé Yoram, Yoram límpé Osiyas.

⁹ Osiyas daa boffi Yotam, Yotam límpé Ahaas, Ahaas límpé Esekiyas.

¹⁰ Esekiyas daa boffi Manase, Manase límpé Amon, Amon límpé Yosiyas.

¹¹ Jamanaa habuu yëwúddë kúrúte Babilon ra, Yosiyas límpé Yekoñas a koy-baappi.

¹² Filoon fi kúrí wë Babilon, Yekoñas límpé Salasiyel, Salasiyel límpé Sorobabel.

¹³ Sorobabel daa boffi Abiyut, Abiyut límpé Eliyakim, Eliyakim límpé Asoor.

¹⁴ Asoor daa boffi Sadok, Sadok límpé Ahim, Ahim límpé Élíyút.

¹⁵ Élíyút daa boffi Eleyasaar, Eleyasaar límpé Matan, Matan límpé Yakop.

¹⁶ Yakop* daa boffi Suseef, yaali Maryaama fa lím Yéésú fë na wonuu Kiristaa ra.

¹⁷ Hente jamanu sabboo a jamanu iniil dala'te Abraham na níi Dawit na, jamanu sabboo a jamanu iniil Dawit na níi bee habuu yëwúddë kúrúte Babilon ra, jamanu sabboo a jamanu iniil kúrí yëwúddë Babilon níi límí Buura Koo fal ri ra.

Dee aya' Yéésú ëldúnë rë

¹⁸ Yéésú-Kiristaa aya' ëldúnë deh : Maryaama yaafi Yéésú húmú onu Suseef beḅeḅ ; na liiluu waa dék níi wa ñéerë' rë nék, pagaddí Ruuh-Peseŋ tahte Maryaama pokke loo.

* 1:16 1.16 Yakop : Bee na wonuu dee ra bokaay a Yakop fa wonu sun lím bëy tali Israyel ra.

19 Suseef fa na faha' koodi ra húmú bëyí júbpé te dī fahaay yíiñí, daa tah dī caŋ kotti yeddi koon di filib sútúrē.

20 Di hom níbí yii baaha, malaaka di malaaka yi Koo-Yíkëe feeñiyohte ri filib heey, won ri tih : « Suseef sédí Dawit, ngana sídè' beyi Maryaama beleb, pagadfi Ruuh-Peseŋ daa tah dī pok loo.

21 Di ay lahee koy yaal fu dëekë' rí Yéesú† : daa ri nay sëmlée bëewi di bakaadfi wa. »

22 Iñyaa béeb daa yee húmú won Koo-Yíkëe ñeya'te ri yonentaa, na won ri bitih :

23 « *Ay lah kúkëyí caŋay ki yéeh yaal ay pok loo, dī ay lah koy ki yaali ay hínú Emanuwel.* »* Tii baa daa ri : Koope ee yen na.

24 Yúuné' Suseef ra, dī paŋke yee nah ri malaakii Koo-Yíkëe rē, bebpe Maryaama beleb.

25 Ndaa ri ñéerëey a ri níi bee laha' Maryaama koy yaal ra, Suseef yedte ri tii Yéesú.

2

Payi saltige ya jaamiyohi Yéesú

1 Yéesú límúu Betle'em di Yúdée deef buura hínú Erot ra daa af nguur ka. Jamani baaha, i saltige koluu waal púlëen na', ayute Yerusalem

2 na meeluu wonu tih : « Buuri yëwúddé anuu límú rē hom dih ? Fun olu hul púlté, te huli baa daa teeb fun biti dī límúté, fun anutee ac jaamiyohi. »

3 Kela' Erot woni baa ra, dī títté níi tíit, bëy Yerusalem béeb namutee tíit bal.

4 Di dëeké yëeddëh yí kootii Mëyíis a kélfé yí seeyoh yi Faam fi gaani Koope béeb, meelte wa tígë húmú wonuu biti Buura Koo fal ri ra ay límúu nē rē.

5 Wa wonu ri tih : « Di wafti límúun Betle'em di Yúdée, ndée yonentaa bíníté yii bee Téerëe bitih :

6 “*Don fi bëy Betle'em fa gini Yudaa, ngënë hébúí biti ginon lahay solo di ginna keldúu feey fi Yudaa ra. Kélfëe nay níiré bëy gin so' Israyel ra ay dúhée nē.*”* »

7 Filoon fi baaha, Erot ñeete feey ndaŋ, dëeké saltige ya meelte wa, wa won dī yii lante di wahtaa púl hula waa na ra,

8 antee waa yeñ Betle'em won wa tih : « Pëyí don meela' níi lan yii lenke kúkëyë nē. Don ot dī raa, lah ëyí don teeb so', nda so' mi bee bal mi pay jaamiyohi. »

9 Wona' Erot iñyaa níi wocce ra, wa beyute waala na suu. Wa homu waala, hula húmú olu wa ra púlëetté fii wē. Laha' hula yeedda' ki tígë hom kúkëyë rē, dī caŋke daaha. 10 Oluu saltige ya yii baaha ra, keeñni wa sosse níi sos.

11 Lahuu wa faam fa níi wa haalute ra, wa olute kúkëyë a Maryaama yaafi. Wa yípútée yek, na jaamiyuu ri. Wa anutee kúnís nafa yi wa, yerute ri yoobbol úrís, cuuraay a leefii heeñce níi heeñ na wonuu míir rē.

12 Filoon fi baaha di filib heey, Koope wonte wa biti wa banuy nimila' Erot na ; tígí daaha wa beyute waal kay, nimilute gin wa.

Hegohi Suseef a Maryaama suute

Ésíp

13 Sayuu saltige ya ra, malaakii Koo-Yíkëe feeñiyohte Suseef di filib heey, won dī tih : « Kolee fu beeb kúkëyë a yaafi fu hegoh fu saañ Ésíp, fu hom dín fē níi fu keloh un so', ndah Erot ay saamroh kúkëyë hawrohi húl. »

14 Daaha, dī kolohte leelu elek, bebpe kúkëyë a yaafi, hegohte saañce Ésíp,

15 hompe dín fē níi Erot húlté. Yee húmú won Koo-Yíkëe ñeya'te ri yonentaa ra laha'te daaha. Di húmú won tih : « *Mi wonte koy so' koloh Ésíp.* »*

† 1:21 1.21 Tii Yéesú di ébré daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmléhë. * 1:23 1.23 Saame Isayii 7.14 * 2:6 2.6 Saame Mísée 5.1 * 2:15 2.15 Saame Oose 11.1

Hawi tunjka húl

16 Bín fë, húmú yúhë' Erot biti saltige ya nofoo ri nofoo ra, keeña haayte níi haay. Di naha'te hawrohi tunjki yaalla límú kola'te jamanaa wonu ri saltige ya biti hula púlté waa na ra, tunjki yaalla lahuu kíil ana níi feey di filib Betle'em a ginna hëbísí rë bééβ.

17 Yii baa laha'te d'ah, ti dëe húmú wona' yonente Yéremí rë bitih :

18 « *Fonj keluute filib Rama, fonji misikke ñéerë' a hawoh. Rasel daa na looy koyyi, kaa'a'te bëyi në mësíd rí, bi d'úmú koyya.* »*

Kolohi Suseef Ésíp

19 Húlë' Erot ra, malaakii Koo-Yíkëe feeñiyohite Suseef filib heey di Ésíp,

20 won d'i tih : « Kolee fu ñëβ kúkëyë a yaafi fu nimil Israyel ; bëewë na húmú fahuu hawi kúkëyë húl rë bééβ húlúté. »

21 Di kolohte ñëβpe kúkëyë a yaafi saañce Israyel.

22 Kela' ri biti Arkelawus koy Erot daa took ñaani nguur ka di Yúdée rë, d'i kaañay lah dín fë. Di filib heey Koope nahte ri saañ Galile.

23 Laha' ri ra, d'i yíppé faami gina na wonuu Nasaret ra hompe na. Yee húmú wonu yonente ya ra laha'te d'aaaha. Wa húmú wonu tih : « Di ay dëekúu bëy Nasaret. »

3*Warii Sañ Batis*

(Saame Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18 ; Sañ 1.19-28)

1 Kíil caak filoon fe, lahte bëyi hínú Sañ Batis teekirohte luufi Yúdée na waare

2 na won tih : « Lëfí pesad ! Nguur ki sun-Koo lebohte. »

3 Sañ daa bëe' na húmú wona' yonente Isayii ra, na won d'i bitih : « *Lahte un bëyi d'ofohite luufa na won tih :*

“*Dëd'dí Yíkëe waal,*

don yugusid d'i waalla nay rii ñeye ra níi júb.” »*

4 Sañ húmú beka' búubí yugusuu a fënúf géléem, d'i pokoh geñu hun kinohi ; d'i húmú pesa' pay a kúum.

5 Bëewë na húmú ayu d'ii na ra, yee koluu Yerusalem, yee ginni kayya Yúdée bééβ, yee ginna búk laahi Yurdeñ bééβ.

6 Wa húmú ayuu Sañ na, wa wone bakaad'di wa, d'i bëtsé wë filib laahi Yurdeñ.

7 Fariseñ a saduseñ caak ayute bëtsëh Sañ na bal. Ola' ri wa, d'i won wa tih : « Tisoh yi hiliñni yeh ! Daa won don biti don mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ? »

8 Hena biti kaah don lofute pesad raa, lah téebíi rí pagad'don.

9 Ngënë hëbí affon biti don séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope mín yídís la' yi yeh, wa hen séttí Abraham !

10 « Wëettíyíi affon ! Yíinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ bééβ ay lecu, betu kíi.

11 So' mi beh, mi bëtsé' ron a muluβ, teeβa'i biti don lofute pesad. Ndaa lahte bëyi ee ac filoon so' ra, d'i luk soo gaan fap : mi haayayti liil kotti.* Di fi bah, daa ri nay ron bëtsée a Ruuh-Peseñ a kíi.

12 Di hampe ifi ya'i : d'i ay faad too ka, sođ peba misahi, tam fikid fa filib kíi kí yíméeh. »

Bëtsí Yéesú

(Saame Marka 1.9-11 ; Lúkkë 3.21-22)

13 Bín fë, Yéesú kola' Galile acce bëtsëh Sañ Batis na laahi Yurdeñ.

14 Sañ na faha' kaa' won d'i tih : « Daa mi wad'ti bëtsée d'oo na neh, fu na ac soo na a ? »

15 Yéesú won d'i tih : « Tahe yen hena' ri d'aaaha na'-na'. Yen wad' d'ii henuun d'aaaha, pañi yíi faha' Koo bééβ. » Tígí daaha, Sañ tahte bëtsí.

* 2:18 2.18 Saame Yéremí 31.15   * 3:3 3.3 Saame Isayii 40.3   * 3:11 3.11 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú d'eh : te mi yínte sah pëkísí níh yí ñafad'dí.

16 Bëtsë beh, Yéésú na d'úh mulaa, sun-Koo kúnsëhté sun fi, d'í otte Ruuh-Peseñ na cép man bédú nen, acce yampe sun fi.

17 Wahtii baaha, un kola'te sun na won tih : « Bee daa Koy so' ! Mi faha'te ri ní faha' ! Keeñ so' sosse d'ii na ní sos ! »

4

Saami Seytaane fiiri Yéésú
(Saame Marka 1.12-13 ; Lúkkë 4.1-13)

1 Filoon fi baaha, Ruuh-Peseñ yeñce Yéésú luufa, nda Seytaane saam fiiri.

2 Di hompe dín fë, túmëy yin loyi ní hente waal sabay iniil (40), ñamay na' ñamay elek ; yaabi misikke míllë'té rii ham.

3 Tígí daaha, Seytaane acce won d'í tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la' yí yee yissëh ñam. »

4 Yéésú won ri tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Ow pesa' ñam neh kut. Yii na won Koope béeb ow mín d'ii pesa’.”* »

5 Tígí daaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem gini selaa, cëgídté rí jibi Faam fi gaani Koope,

6 antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yed'dee feey. Bíníyúy Téerëe biti *Koope ay nah malaaka yi níirú, wa meeb ro tenel, toñeh fay kabinee la'** woo ? »

7 Yéésú won d'í tih : « Bíníyúté Téerëe biti bal : *“Koo-Yíkëe daa Koope fu, ngana saam olsohi.”* »

8 Seytaane beyilte Yéésú kúdté rí danj utte níi ut, teebpe ri ginna ëldúnë béeb a dee wuna' wa ra,

9 antee rii won tih : « Fu yek fii së' fu jaamiyoh so' raa, mi yed' do wa béeb. »

10 Yéésú won d'í tígí daaha tih : « Gété dín Seytaane ! Bíníyúté Téerëe bitih : *“Fay yekre Koo-Yíkëe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut.”* »

11 Seytaane kola' daaha saañce. Malaaka ya yípútée ac na tooppituu Yéésú.

Nimili Yéésú Galile
(Saame Marka 1.14-15 ; Lúkkë 4.14-15)

12 Hompe níi Yéésú kelohte biti Sañ bekute kasu. Di kola' daaha saañce Galile.

13 Laha' ri ra, d'í homay Nasaret, d'í saañ Kafarnawum gina hom búk laahi Galile ra di deyí Sabuloñ a Neftali.

14 Yii baa laha'te dah ti dee húmú wona' yonente Isayii ra nen bitih :

15 « *Deyí Sabuloñ a Neftali homu búk laaha ra,*

deya hom hatni yínú Yurdeñ ra,

Galile fa dékú bëewë yëwúdf neh ra !

16 *Bëewë húmú pesuu ñúusë rë olute níiñi hente saw.*

Bëewë húmú pesuu tígí ñúusë hom

kúl kè rë,
lahte níiñi púlté waa na ! »*

17 Kola'te baaha, Yéésú dalte waarii bëewë na won tih : « Lëfí pesad ! Nguur ki sun-Koo lebohte. »

Taalibe ya d'ëbpi dëek Yéésú rë
(Saame Marka 1.16-20 ; Lúkkë 5.1-11)

18 Lahte bis, Yéésú hom tílëesëh búk laahi Galile, d'í otte ow ana : Simon fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi na bacu mbaali wa laaha. Wa húmú i seeboh.

19 Di dëekké wë won wa tih : « N'éyí tal so' mi yëedíd' don, don hen seeboh ow. »

20 Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.

21 Tílé' Yéésú níi lahte fii rë, d'í otte koy-yaay ana kay : Saak a Sañ koyyi Sebede, bani boffi wa homute filiñ gaali wa, na yugusu mbaalli wa. Di dëekké wë,

22 wa yípútée hel gaala daaha a boffi wa, ñeyute tala.

23 Yéésú ñeete Galile béeb, na yëeddë' filiñ íliyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, na waare Uni

* 4:4 4.4 Saame Nérsí Kootaa 8.3   * 4:6 4.6 Saame Kañaa ya 91.11-12   * 4:7 4.7 Saame Nérsí Kootaa 6.16   * 4:10 4.10 Saame Nérsí Kootaa 6.13   * 4:16 4.16 Saame Isayii 8.23 níi 9.1

Nebi Nguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet misik béeb.

²⁴ Tiyi hente lëyëñ filib Síri béeb. Di komute jéríddë béeb, yi maduy jér : yee lahuu yébitëh, yee lahuu jéri kéendë' wë kéendëe, yee i lëfëñí. Di payce wa béeb.

²⁵ Ow caak ñeyuu tal Yéésú : yee koluu Galile, yee gina na wonuu Gin-taah-sabboo ra, yee Yerusalem a ginni kayya Yúdée béeb, yee ginna éñfi laahi Yurdeñ.

5

Bëewë lahu sos-keen ra (Saame Lúkkë 6.20-23)

¹ Ola' Yéésú dúukëlí bëewë rë, di lappe sun dañ tookke, taalibe yi giíwuté rí,

² di yampe na yeedí. Wë won tih :

³ « Lahute sos-keen bëewë yúhrú affi wa biti wa sohluute Koope ra :

daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.

⁴ Lahute sos-keen bëewë na looyu ra :

Koope ay waa mësíd.

⁵ Lahute sos-keen bëewë sosu ra : Koope ay waa yed' éldúnë.

⁶ Lahute sos-keen bëewë fahuu pañ yii júbpé kep ra :

Koope ay waa on yii faha' wa béeb.

⁷ Lahute sos-keen bëewë naa'u keen ra :

Koope ay naa'-keen waa na.

⁸ Lahute sos-keen bëewë ladu keen ra :

wa ay ot Koope.

⁹ Lahute sos-keen bëewë saamuu jaamma ra :

Koope ay waa haba' koyyi.

¹⁰ Lahute sos-keen bëewë yéñké biti pañ yii júbpé daa na tah wa moklu ra :

daa wa lahuu Nguur ki sun-Koo.

¹¹ « Don lahute sos-keen, don fa af so' ay tah bëewë sol ron, mokil ron, tilé wone yin bos béeb sun fon ra.

¹² Dëmii, keenñon sos nii sos, waafi mitte ín don seh sun-Koo ra.

Yúhí biti yonente yee merees húmú mokluu daaha. »

Miraa ma a niiñi éldúnë (Saame Marka 9.50 ; Lúkkë 14.34-35)

¹³ Yéésú baatte won tih : « Don daa miraa mi éldúnë. Miraa mi yaa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa díh ? Wa lahlilay njiriñ, wa ay yúfú baanñin kotta togisa' wa.

¹⁴ « Don daa niiñi éldúnë. Gini yípú sun dañ mínéh dapoh.

¹⁵ Lampa kéddúy biti dí ay líhú if sun. Daaha neh ! Di ay líkú líkë niiñlii bëy faam fa béeb.

¹⁶ Don waati madun daaha nen fii bëewë. Hen daaha wa ot pagadfi wunnon raa, wa ay kañ Boffee ke ron sunaa-sun. »

Yéésú a kootii Mëyíis

¹⁷ Yéésú baatte won tih : « Ngënë hëbii biti mi ac nísí yee won Kootaa ra a iña bíníyú yonente ya ra. Èe-èe' ! Mi aay baaha, mi ac cëgírí wë níi mit.

¹⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : hém sun a feey ee na, koy una lukki yin Kootaa ra ii naa koloh, yin yutuud sah ii naa okotoh níi bín paamaa iña ra béeb.

¹⁹ Daa tah bëyí ñeyay wuti yaha túuyë'ë lukki yin da, an naa kúreelëh ow kay raa, bëyí baa nay lukee yin Nguur ki sun-Koo. Bëyí ñee iña túuyúu rë rëe nék, anti bek ow kay pañi wa raa, bëyí baa ac ow gaan Nguur ki sun-Koo.

²⁰ Mee ron won da ee bitih : hena biti don lúkíh yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenña júb rëe, yúhí biti don ii hëelíd Nguur ki sun-Koo. »

Yii lenke neeb (Saame Marka 11.25 ; Lúkkë 12.57-59)

²¹ Yéésú baatte won tih : « Don keluuy yee húmú yëeddú caacci yen ra keloo a ? Wa húmú wonute bitih : "Ngënë mësúí bëem ow", te bëyí bëem ow béeb ay aattiyuu."

☆ 5:21 5.21 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13 doni boku gémm rë, bee doni boku janjaa ra.

* 5:22 5.22 Koy-yaay tígí deh, wonuu bëe'

22 So' nék, mi won don tee bal : bëyí neeba' koy-yaafi* sah ay aat-tiyuu. Bëyí sol koy-yaafi ay tëekrú këem. Bëyí tíkëy koy-yaafi ow ay beku safara tam.

23 « Kon fu waay hawid' raa, fu home dal nufu anti pay bitu fu pañke koy-yaafu yii nebaay ri raa,

24 hele yee nay fu hawe ra daaha, fu pay paay doni júbë', fanti nimil fu hawid' Koope.

25 « Ow yam do yin nii doni saye faam buur raa, don lah waala, lah yípée saam bitu doni júbë', toñeh doni lah dín fë dī ey ro, buur tik rë ya' yi alkaati ya, fu téyú.

26 Mee ron won kaaf ka ra ee : fii dúh kasaa nii bin yinlee fu kabut ka béeb rë. »

Yii lenke njaaliyoh

(Saame Maccëe 18.8-9 ; Marka 9.43, 47-48)

27 Yéesú baatte won tih : « Don keluute bitu bal húmú wonu tih : "Ngënë mësü njaaliyoh."* »

28 So' nék, mi won don tee bal : bëyí olsoh beleb nii nufa tas dīi na kep, dī njaaliyohte nufi.

29 Kon hena bitu ilú† ay roo beke bakaad' raa, lukute ri fu bet baanñin. Fu ñak cér yinë daa gén bitu faanu béeb betu safara.

30 Te hena bitu ya'u‡ ay roo beke bakaad' raa, lece ri fu bet baanñin. Fu ñak cér yinë daa gén bitu faanu béeb betu safara. »

Yii lenke yes kood'

(Saame Maccëe 19.9 ; Marka 10.11-12 ; Lúkkë 16.18)

31 Yéesú baatte won tih : « Wonute bitu bal : "Bëyí yes belebi raa, saamda ri kédí nay teebee yii baaha."* »

32 So' nék, mee ron won ra ee : bëyí yes belebi béeb te deefa belaa habuuy a yaal, deef dī bek ri njaaliyoh. Te bëyí kood' belii yesute béeb, njaaliyohte bal. »

Yii lenke aňoh

33 Yéesú baatte won tih : « Don keluute bitu bal caacci yen húmú yëeddúte bitu ow waray hon uni, te bëyí aňoh fii Koo-Yíkëe béeb wadtee pañ yii baaha.* »

34 So' nék, mi won don tee bal : ngënë eñii yinë sah ! Ngënë eñii nii don cap sun-Koo, daa ri ñaani Koope.

35 Ngënë eñii nii don cap feey fa, Koope tikë' kotti na. Ngënë eñii nii don cap Yerusalem, daa ri gin Koope buuri gaana.

36 Ngënë eñii sun fon sah, don fa mínih pohobil mbée don súulid' koy fen yinë sah affon ra.

37 Yaha bitu don ay wone "i" rëe, wëni "i" kut don teem daaha. Yaha bitu don ay wone "ëe-ëe'" rëe, wëni "ëe-ëe'" kut don teem daaha ; yii baat ow sun kola' ri Seytaane na. »

Yii lenke yillëh

(Saame Lúkkë 6.29-30)

38 Yéesú baatte won tih : « Don keluute bitu bal húmú wonu tih : "Bëyí gúl il ow, ilí ay gúlú ; bëyí kon sis ow, sisi ay kodu."* »

39 So' nék, mi won don tee bal : ow pañ ro yin bos raa, ngana yillëh. Ow mbey ro kakaabi bee raa, lah yere ri kakaabi yinëe.

40 Ow faha' tëekrú këem yeegi búubú rëe, lah baate ri búubë lukki wun da.

41 Ow en do yin tillëh rë tígí hécëhté rëe, lah ñéyrée a ri nii tu'.

42 Bëyí dañ ro one ri. Bëyí wot do yin, ngana súugëh rí. »

Yii lenke kaa'oh yon

(Saame Lúkkë 6.27-28, 32-36)

43 Yéesú baatte won tih : « Don keluute bitu bal húmú wonute bitih : "Lah fëhü moroommon*, bëyí kaa' ron, don kaa' ri." »

44 So' nék, mi won don tee bal : lah fëhü kaa'oh yon, don dagid' bëewë na moklu ron ra.

* 5:27 5.27 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.14 † 5:29 5.29 ilú : Di gerek, biníyú dëh : ilí ñamaa fu. ‡ 5:30 5.30 ya'u : Di gerek, biníyú dëh : ya'i ñamaa fu. * 5:31 5.31 Saame Nérsí Kootaa 24.1 * 5:33 5.33 Saame Tali Léwí 19.12 ; Kiní bëy Israyel 30.3 ; Nérsí Kootaa 23.22-24 * 5:38 5.38 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 21.24 * 5:43 5.43 Saame Tali Léwí 19.18

⁴⁵ Don ay teebee biti don koyyi Boffee ke ron sunaa-sun daaha, di fa d'úhrè' na'a sun fi bëewë wunu a yee bosu béeb rë. Di tobda' bëewë júbú a yee júbúy rë béeb.

⁴⁶ Hena biti don fahuun bëewí fahuute ron kut raa, don séentúu nē waafi mēn díh ? Yeekoh yi túmē sah na pagu baaha.

⁴⁷ Don woduun koy-yaayyon kut raa, deef don pagu yii gaani bih ? Bëewë nēnīh bëewí Koope ra sah na pagu baaha.

⁴⁸ Kon di man Boffee ke ron sun júb nū júb, lah mēdí daaha nen júb. »

6

Dee na onuu ra

¹ Yéésú baatte wonil tih : « Mēytíi ! Don yahti pañ iña naha' Koope raa, ngēnē téebíi affon. Henay bah, don ii liil waafi Boffee ke ron sunaa-sun.

² Kon don yahti on ñēkíd rēe, ngēnē téebíi rí nūi bëewë béeb yúh baaha. Bëewë fahuu teebe'a'i affi wa ra daa na henu daaha filib ílíyyē na daguu yēwúddē Koope ra a kēemmē. Yaaha béeb, wa fahuu biti bëewë yeela' wa ow gaan. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa nūi wocce.

³ Don nék, don home on ñēkíd rēe, ya'i sugu fon banan yúh yee pañ ya'i ñamaa fon ra.

⁴ Ona' nebpí hena sútúrē daaha. Hen daa raa, Boffee ke ron yin úmpéyéh rí rē ay ron yíníl. »

Dee na daguu Koope ra (Saame Lúkkē 11.2-4)

⁵ Yéésú baatte won tih : « Don yahti dañ raa, ngēnē mēdíi a bëewë fahuu teebe'a'i affi wa ra. Wa yahti dañ raa, wa hom caguu cagoo ílíyyē na daguu yēwúddē Koope ra mbée kēemmē. Wa hom fahuu biti bëewë béeb ot wa. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa nūi wocce.

⁶ Don nék, don yahti dañ raa, lah hēelí las, don won ílē affon, don dapoh, don anti dañ Boffee ke ron

ee tígí dapohthe sah ra. Hen daaha raa, di fa yin úmpéyéh rí rē ay roo yíníl.

⁷ « Don yahti dañ raa, ngēnē cēekí won ti bëewë nēnīh bëewí Koope ra nen. Wa habuu biti woni caaga nay tahe Koope tah dañi wa.

⁸ Ngēnē mēdíi a wa, Boffon yúh iña sohluu ron ra balaa don dañ ri.

⁹ « Kon lah dēgíi deh :

Koo, Boffi fun fa sun,
bëewë yúhún biti tiyu selate.

¹⁰ Nguur ku lahan bëewë nē.

Bëewë feey fa ñeyun yee faha' fu ra,
ti di laha' ri sun nen.

¹¹ On fun njélí woteh.

¹² Baal fun tooññi fun,

ti di na baaluu fun bëewë tooñu fun
da nen.

¹³ Ngana yeris nuf bos haal fun.

Sēmlē' fun ya' Seytaane. Démíin* !

¹⁴ « Ahañkay, don baal bëewí kayya tooññi wa raa, Boffee ke ron sun ay ron baal bal !

¹⁵ Don baaluy wa raa nék, Boffon bal ii ron baal tooññon !

Dee na ooruu ra

¹⁶ « Don oor raa, ngēnē ñúusdí kanammon ti bëewë fahuu teebe'a'i affi wa ra nen. Wa oor raa, wa ay pañ kanammi wa yin nūi bëewë béeb yúh biti wa oorute. Mee ron won kaaf ka ra ee biti wa liilute waafi wa nūi wocce.

¹⁷ Don nék, don oor raa, lah mēdí ti di madu ron merees nen

¹⁸ nūi ow banti yúh biti don oorute, hém henay Boffee ke ron hom tígí dapohthe sah ra. Hen daaha raa, di fa yin úmpéyéh rí rē ay ron yíníl.

Alal mi sun-Koo (Saame Lúkkē 12.33-34)

¹⁹ « Ngēnē gērí alal feey fi beh, tígí maasoh fa a homaaga yaha' yahoo ra, tígí lohoh ya powuu faamma powoo ra.

²⁰ Gēríi alal sun-Koo kay, tígí lahay maasoh, lahay homaak, lahay lohohi ay poye faam.

* **6:13 6.13 Démíin** : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bëewë rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Daa fu laha' Nguur; doole a ndam nūi kírí fi kíríh !*

21 Yúhí bití tígí hom alal mon, nuffon homa' na bal.

Léehí lampaa
(Saame Lúkkë 11.34-36)

22 « Íl daa lampa faan : kon illú wah raa, fu homa' leelii niiña ;

23 ndaa illú nebay raa, fu homa' leelii ñúusë. Kon hena bití niiña d'oo na ñúus rëe, fay home ñúusí mën dí kan ?

Koope mbée hélíis
(Saame Lúkkë 16.13)

24 « Lahay súrgíi mín légéyíí kélífë ana : dí ay kaa' ow yínë waa na, pokoh bëyí yínëe në ; dí ay ñee won ow yínë waa na, kaa' sikírëhí bëyí yínëe. Ti d'aaaha nen, d'on míníh boolla' fonko Koope a fonko hélíis.

Koo daa na ona'
(Saame Lúkkë 12.22-31)

25 « Yii baa daa tah mi won d'on tee : ngënë sídíi yii ñamun ron, mbée yii bekuun ron. Pes lukeh ñam lah solo, te faan lukeh yéré lah solo bal a ?

26 Ëlsíi yakka : wa na sēhíh níi púléc, wa na túmíh misah. Ínín ee Boffee ke ron sun ee waa ñēmíí d'ë è ? Don lúkíh wëe lah solo a ?

27 Wa d'on na, sídë'ë në sídë' rí rë, mín fehe níi baat yin yutuud' pesi ?

28 A yii lenke búubí nay ron bekee, d'on sídúu yí në ? Ëlsíi dee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mēkíh díis búub.

29 Añcañ mee ron won ra ee : dí fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal níi, dí lahay búubbí mada' a capussi gaaw fi yaa wun !

30 Ngémën tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man d'aaaha wun, te teem kéy wa ay luuhu tamu raa, dí ay lukee bek d'on fi yaa búub neh a ?

31 Kon ngënë sídíi yii ñamun d'on, mbée yii hanun d'on, mbée yii bekuun d'on !

32 Bëewë nënín bëewí Koope ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha béeb. Boffee ke ron sun yúhté bití d'on sohlute wa béeb.

33 Kon Nguur ki Koope a yee faha' ri ra daa mit saam ; bee tas d'á ín ya' Koo !

34 Ngënë sídíi yii nay lahe kéy : kéy daa laha' afi. Bisi ac béeb a coono fi. »

7

Ow waray heef moroomi
(Saame Lúkkë 6.37-38, 41-42)

1 Yéesú baatte wonil tih : « Ngënë héefí ow toñeh Koope ay ron heefe.

2 Don ay heefuu ti dee na heefuu ron ow ra. Dee na natduu ron bëewë rë, Koope ay ron natdee d'aaaha.

3 Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénsëey dúuñë ílú ?

4 Do fa olay sah dúuñë ílú rë, fu mínë' won koy-yaafu bití fay rii nísíí losa ílí díh ?

5 Wonu teem búkú ! Nísé dúuñë ílú níi illú lan paay, fanti mín nís losa íl koy-yaafu.

6 « Ngënë ëní buh yii selate, toñeh dí ay wëlbítée sun fon d'obisa' ron. Ngënë bétí feme yon kot mbaam-túgël, toñeh dí ay waa togisee.

Bëyí d'añ Koo, dí ay rii on yin wun
(Saame Lúkkë 11.9-13)

7 « Dégí don ay onu, sëmí d'on ay ot, lëbí ílë d'on ay kúnsírú.

8 Ahañkay ! Bëyí d'añ ay onu, bëyí saam ay ot, te bëyí laβ íl ay kúnsírú.

9 Wa dí d'on na nay yere koohi la' bití ri d'aga ri ñam,

10 mbée koy ka d'aga ri jén rëe dí yed' ri goñ ?

11 Bosuu ron níi, d'on mínú pagíí koyyon yin wun. Kon d'on mínú yii baaha raa, deef luka' Boffee ke ron sunaa-sun neh : bëyí d'añ ri, dí ay rii on yin wun.

12 « Iña fahuu ron bití bëewë pagíí ron wa ra béeb, lah pégíríi wë bëewí kayya d'aaaha : yee yëeddë' Kootaa a yonente ya ra béeb daa ri bah.

Ílí yutuuda
(Saame Lúkkë 13.24)

13 « Lah hëelíí ílí yutuuda. Ílí gaana, waali haŋa hom yulla' ow sanƙu te ow caak ñeyuu na.

14 Ílí yutuuda a waali hada nék yullu pesa na dúméh rë, te ow caak oluy wa.

*Yonente yi padƙah ya
(Saame Lúkkë 6.43-44)*

15 « Lah mëytíí yonente yi padƙah ya ! Wa ayuu don na sos ndaa wa madu gúmú nen bos nuf.

16 Don ay waa yúhsée pagadfi wa. Daa ëlíd ñoltok límpé koy sún, mbée tal hak lím koy ɓa' ?

17-18 Ti ɗaaha nen, tal kilki lahte njiriñ na líméh koy ki lahay njiriñ : ɗi ay mínée lím bi lahte njiriñ kay ! Te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ : ɗi ay mínée lím bi lahay njiriñ kay !

19 Tal kilki na líméh koy ki lahte njiriñ béeb ay lecu betu kii.

20 Mi won don tee bal : don ay yúhsée yonente yi padƙah ya pagadfi wa.

*Taalibe yi kah-kah ya
(Saame Lúkkë 13.25-27)*

21 « Don dékée ɗëekë'í sè' Yíkëe, bekeh ron Nguur ki sun-Koo. Bëyi faha' naa haal raa, fay page yee faha' Boffee ke so' sunaa-sun ɗa.

22 Bëewë yahti aattiyuu fayuu raa, i ow caak ay hom daa wone so' tih : “Yíkëe, fun húmú yahti léhín unni kola' Koope na raa, fun këllíruu tiyu neh a ? Fun húmú yahti lík yébitèh rëe bal, fun këllíruu tiyu neh a ? Fun húmú këllíruu tiyu neh bal, biti fun yahti paŋ i kimtaan a ?”

23 Tígí daaha may waa wone tih : “Yen neh ! Mi mësey rën yúh ! Wúlíí sè', don fa na ñéyíh woni Koope ra !”

*Bëyi hofe
(Saame Lúkkë 6.47-49)*

24 « Bëyi síkirèh unna won mi yaa ra te pagaa wa ɗaaha raa, bëyi baa mada' a bëe' hof baa yíp faami ngaŋa ra.

25 Koo lasse bacal, húlúbbë hútté níi mulaa basse, ñéerë'té a ngilaaw gaan, wa babuute faam fa, ndaa faam fa keenay af biti ri yípú ngaŋ.

26 Ndaa bëyi síkirèh unni so' te pageeh wa ɗaaha raa, ɗi mada' a bëe' hofay baa yíp faami koloñ ra.

27 Lasa' bacala ra, húlúbbë hútté níi mulaa basse, ñéerë'té a ngilaaw gaan wa babuute faam fa, faam fa bëppé yahsa'te béeb. »

*Saň-saňi Yéesú
(Saame Marka 1.22 ; Lúkkë 4.32)*

28 Woca' Yéesú wona ra, bëewë béeb éemuté ɗee na waariya' ri ra,

29 ndah di na yëeddë' rí maday a di na paguu ri yëeddëh yí wë na yëeddúu kootii Mëyiis rë, bi na yëeddë' rí a saň-saň.

8

*Guuñda pay Yéesú rë
(Saame Marka 1.40-44 ; 5.12-14)*

1 Yéesú na cép ɗaŋa, ow caak ñeyute tala.

2 Lahte guuñdi yíppée ac yekke fíyí won ɗi tih : « Bahaa, mi yúhté biti fu mín sée pay mi haalaat bëewë në*. Fii soo rii pagid a ? »

3 Yéesú yedte ya'i tíkké sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte ɗaŋu. Yípee wah ! » Guuña yíppée lan faan bëe'.

4 Yéesú ɓaatte won ɗi tih : « Síkirée ! Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na ɗi olsoh ro, fu yera' saraha naha' Mëyiis rë, teebi bëewë biti fu lante. »

*Ngémi kélfii soldaara
(Saame Lúkkë 7.1-10 ; Saň 4.46-54)*

5 Yéesú hom haal Kafarnawum, lahte kélfii soldaari téebíléhté rí, na ɗaŋ ɗi won tih :

6 « Bahaa, mi laha' súrgíí ín faam, mi hela' ri tugal, ɗi jér jéré níi mínéh tíl. Mi ɗaŋ ɗo biti fu pay ɗi. »

7 Yéesú won ɗi tih : « Yen saañ mi pay ɗi. »

* 8:2 8.2 Mi yúhté biti fu mín sée pay mi haalaat bëewë në : Di gerek, bíníyú ɗeh : Mi yúhté biti fu mín sée bukut mi lan.

⁸ Kélfii soldaara won dī tígí daaha tih : « Bahaa, mi caleh fu haale faam so'. Wone un yínë kut, sùrgíi sè' ay wah.

⁹ Fu ot mi won dfo ri, biti so' mi bee mi lahte kélfë yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfë i soldaar bal. Mi won ow yínë waa na gété rëe, dī saañ. Mi won ow kay aye raa, dī ac. Te mi won sùrgíi sè' page yii bee raa bal, dī pañ yaa. »

¹⁰ Kela' Yéésú unni yaa ra, dī éem éemë níi dī yissëhté bëewë ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : tali Israyel béeb, mi olay na ow yínë sah bí gémë'té deh.

¹¹ Mee ron won da ee : ow caak ay kola' tígí hom ow feey fa béeb, ac bani Abraham, Isaak a Yakop bok ñami ndaje ma cëgíd Koope Nguur ki ra.

¹² Ndaa bëewë daa warun naa non koon da, ay líkú saañ ñúusë èssín. Wa ay looyee daaha, wa ñafoh níi tíñní wë lec. »

¹³ Yéésú antee won kélfii soldaara tih : « Tílé fu saañ faam, yee gém fú rë ay lahee daaha. » Wahtaa na wonu wa ra, sùrgíi soldaara wahte.

Bëewí caakka pay Yéésú rë

(Saame Marka 1.29-34 ; Lúkkë 4.38-41)

¹⁴ Yéésú pay faam Peer filoon fe, dī deef jér fënídté pacool Peer beleb, faana tampe níi tam.

¹⁵ Di lebbe ya' belaa, tami faana yíppée rii yeris, belaa kolohte na tooppitoh ri.

¹⁶ Fíniin fín, Yéésú komute bëewí caakki lahuu yébitëh. Di won wono kut, yébitëh yë yedfute wa. Bëewë jérú rë béeb dī payce wa.

¹⁷ Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te daaha. Di húmú won tih : « Di enohte misigi yen, kélíssé yen jér. »[☆]

Bëewë fahuu ñéerë' a Yéésú rë (Saame Lúkkë 9.57-62)

¹⁸ Ola' Yéésú biti bëewë caakute hëbisí rë, dī nahte taalibe yi bani wa saañ búk laaha hatni yíinëe.

¹⁹ Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis lebohte ri tígí daaha, won dī tih : « Bahaa, tígí mín fúu saañ béeb, may ñee talu. »

²⁰ Yéésú won dī tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute tíf, ndaa so' mi Koy-bëe', mi lahay dék. »

²¹ Ow kay di taalibe yi won dī tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »

²² Yéésú won dī tih : « Légéyú hac búudé neh[†] ; koope fu ñee tal so'. »

Yéésú luk ngilaaw doole

(Saame Marka 4.35-41 ; Lúkkë 8.22-25)

²³ Yéésú haalte gaal na saañ, taalibe yi ñéerúuté a ri.

²⁴ Hom homo níi ngilaaw gaan kolohte filiíb laaha, mboowaanna na sod gaala muluú. Wahtii baaha deef dī fi Yéésú na nee'.

²⁵ Taalibe ya lebuute Yéésú, na fogu yúunuté rí wonu tih : « Bahaa, yípee koloh ! Yen ee suu hulé rë. »

²⁶ Di won wa tih : « Don tíitú yih ? Ngémën tasa'te ee ! » Tígí daaha dī kolohte, digidte uni, túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa béeb hente tid.

²⁷ Bëewë éemuté na wonu tih : « Bëyí bee mën dī ow níi ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

Yéésú luk yébitëh doole

(Saame Marka 5.1-20 ; Lúkkë 8.26-39)

²⁸ Húusë' Yéésú laaha ra, dī teera' gina na wonuu Gadara ra. Ow ana yi lahuu yébitëh dúhuté haca ya na téebíluu rí. Wa sohooru sohooro níi tahte ow húmú kaañay ñee waali baaha.

²⁹ Wa na daañjuu wonu Yéésú tih : « Koy Koope, fu faha' pañi fun yih ? Fu ac torohali fun te wahtaa lahay doom a ? »

³⁰ Deef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam hatni baaha.

[☆] 8:17 8.17 Saame Isayii 53.4   [†] 8:22 8.22 Légéyú hac búudé neh : Di gerek, bíníyú deh : yéddí húlídfë hac húlídfë.

31 Yébitëh yë na dagu Yéésú wonu ri tih : « Fu lík fun daa, lah yeñ fun mbaammi yín në. »

32 Yéésú won wa tih : « Gétí ! » Tígí daaha, yébitëh yë yedfdute bëewë, haalute mbaamma na. Yuba yíppée yedfdoh yëellëen kí danja, mbaamma bëeβ soruute laaha, húlúté. 33 Níirëh yí mbaamma heguute suute filib ginin, na bíllú iña lah ra bëeβ níi bi bëewë húmú lahuu yébitëh rë.

34 Tígí daaha, bëy gina bëeβ koluute saami Yéésú. Oluu wa ri ra, wa dagute ri d'uh gin wa saañ.

9

Payi lëfëñidë

(Saame Marka 2.1-12 ; Lúkkë 5.17-26)

1 Yéésú kola' daaha haalte gaal, húusëetté laaha nimilte gin wa.

2 Homa' ri daaha ra, i ow komute ri lëfëñid' sun dil. Ola' ri dee gé mú wë rí rë, dí won lëfëñidë tih : « Habe hiin yaal kowa, fu baalute bakaad'fu. »

3 Lahte i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis, yí húmú daaha, na wonu nuffi wa tih : « Bëyí bee solte Koope. »

4 Bi yúh Yéésú yee hom nuffi wa ra, dí won wa tih : « Yi tah don na lahu níβ bos ? »

5 Yi daa lukki yoob bití mi won bëyí beh : fu baalute bakaad'fu, mbée kolee fu tíl ?

6 Woteh don ay yúh bití so' mi Koy-bëe' mi lahte sañ-sañi baalaa mi bakaad' feey fi beh ! » Di won lëfëñidë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. »

7 Lëfëñidë kolohte, saañce faam.

8 Oluu bëewë yíi baa ra, wa tíitú tíitë níi na kañu Koope, ona on dí bëewë sañ-sañi man daa gaan ra.

Dëegí Yéésú Maccëe

(Saame Marka 2.13-17 ; Lúkkë 5.27-32)

9 Kola' Yéésú daaha na saañ ra, dí otte yeekoh túm húmú took tígë në légéyë' rí rë ; dí hínú Maccëe. Yéésú won dí tih : « Kolee fu ñee tal so'. » Maccëe yíppée koloh wa ñéerúuté.

10 Filoon fi baaha, Yéésú hom ñam faam Maccëe, i yeekoh túm a i bakaaroh kay yi caakute ayute, wani Yéésú a taalibe yi bokute na ñamu.

11 Oluu farisenña yíi baaha ra, wa wonu taalibe yi Yéésú tih : « Yi tah yëeddëhën na bok ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

12 Kela' Yéésú yee wonu wa baa ra, dí won tih : « Jéridfdë daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh.

13 Tíli ron saame yee faha' won unnee Koope yee ra : “Bëewë naa'-keeñ bëewí kayya na, daa génël s' bití wa hawre so' sarah kep.”* Kon bakaaroh ya daa tahu mi koloh, ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéésú a oora

(Saame Marka 2.18-22 ; Lúkkë 5.33-39)

14 Tígí daaha taalibe yi Sañ ayute Yéésú në wonu ri tih : « Funi farisenña na ooru, kon yi tah taalibe yu na ëeríh ? »

15 Di won wa tih : « Bee kíleek lahte ra, don habuu bití kooyya warutee súfúñ te deefa bëe' kood' da líis leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood' baa ra hom a kooyyi ra nen. Bis ay lah, mi kéllú leelii wa, tígí daaha wa ay oor.

16 « Ow na daafeeh búuβ kíilid' a nuf píis has. Henun daaha raa, nuf píisí hasa hécëh sun fi búubí kíildë rëe, dara ay lukee gaan na.

17 Te ow na soreh bëeñí hasi anti dal poosa' bal filib mbúus hun* kíilid'. Henun daaha raa, bëeñë ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah. Bëeñ has kay, hom soruu mbúus has. Henun daaha raa, yin ii kat mbúusë te hana ii yúfëh. »

* 9:13 9.13 Saame Oose 6.6 * 9:17 9.17 mbúus hun : Bëy gini baaha húmú túmúu han filib mbúusí yugusuu hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínliléh baaysoh.

Yéésú luk jér a húl doole
(*Saame Marka 5.21-43 ; Lúkkë 8.40-56*)

¹⁸ Yéésú hom wona, lahte kélfií yëwúdí acce yedfohte kotti, won dí tih : « Bahaa, koy ki belii so' húlté koon, ndaa aye fu tík ya'u faana, dí ay koloh ! »

¹⁹ Yéésú kolohte, ðani taalibe yi ñeyute tal bée'.

²⁰⁻²¹ Deef lahte belii húmú nē, hente kíil sabboo a kíil ana yi dí yúfē' ñif. Di húmú won nufi tih : « Na mi leba búubí rek, may wah ! » Di acce ñeya'te Yéésú filoon leþpe nuf búubē.

²² Yíssē' Yéésú otte ri ra, dí won dí tih : « Habe híin yaa ow ! Ngémú tahte fu wahte. » Wahtaa na wona' Yéésú díi na ra dí wahte.

²³ Laha' Yéésú faam kélfií yëwúde, dí otte bëewē yee na fikilu†, yee na hawuu.

²⁴ Di won wa tih : « Kélí tígē ! Kúkëyē húlëy, dí nee' nee'o rek. » Bëewē yabute na yenu ri.

²⁵ Dúhrúu bëewē éssín rē, dí haalte lasa hampe ya' kúkëyē, kúkëyē yíppée koloh.

²⁶ Yaa hente lëyēñ deyi baa béeb.

Payi búumídfí ana ya

²⁷ Kola' Yéésú daa na saañ ða, búumídfí ana ñeyute tala na fogu wonu tih : « Sédí Dawit, yéréf fun ! »

²⁸ Laha' ri faam níi búumídfé lebuute ri ra, dí won wa tih : « Don gémúté bití mí mín pañ yee nahu so' ron ra a ? » Wa wonu ri tih : « Ahañkay bahaa, fun gémúté rí. »

²⁹ Tígí daaha, dí leþpe íllí wē, won wa tih : « Yee gémú ron ða hente. »

³⁰ Íllí wē yíppée wërsēh, wa na olu. Yéésú digídfé uni baatte won wa tih : « Síkiríi sē' ! Ow banay yúh baaha. »

³¹ Kaa'eeh dúhúu wē rē, wa ñeyute deyi baa béeb bíllúté yee pañ Yéésú rē.

† **9:23 9.23** yee na fikilu : Di gerek, bíníyú deh : yee na mbiipu. Yëwúdfé húmú lah luuy merees koon, wa waaye hacada raa, wa húmú fiisuu mbiip. * **10:4 10.4** jammaara : Mín hen bëyí far-farlohte kootii Mëyiis, mbée bëyí non bëewē na haa'uu nguur ki bëy Rom ra.

Payi bëyí laha' yébitēh fi kadda' ri won

³² Sayuu bëewí ana yi yaa ra, Yéésú komute bëyí laha' yébitēh fí kadda' ri won.

³³ Di líkké yébitēh fē, bëe' dalaatte won. Bëewē béeb éemúté, na wonu tih : « Moo ow éllëy mani bee Israyel kan ! »

³⁴ Ndaa wa fi farisenña wonu dí ñéerē' a Seytaane buuri yébitēh yē, daa tah dí mín wēe lík.

Yérmí Yéésú mboolo ma

³⁵ Yéésú ñeete ginna béeb, na yëeddē' filíð ílíyyē na ðaguu yëwúdfé Koope ra, na waare Uni NebiNguur ki sun-Koo, na pay heet jér a heet misik béeb.

³⁶ Ola' Yéésú dúukélí bëewē na ayu díi na ra, keeña dúmpé waa na ces, ndah wa mokute te súfúñúté ti harri lahuy níirēh nen.

³⁷ Tígí daaha, dí won taalibe yi tih : « Meeya laaþpe te lecoh ya mítih yin ;

³⁸ kon dëgí yíkíi meeya ðaat i lecoh, wa ac leja. »

10

Woli Yéésú taalibe yi sabboo a ana yi

(*Saame Marka 3.16-19 ; 6.7-13 ; Lúkkë 6.14-16 ; 9.1-6*)

¹ Yéésú dëkké taalibe yi sabboo a ana yi, onte wa sañ-sañ líkëe yébitēh, payaa heet jér a heet misik béeb.

² Tii yi apootarri sabboo a ana yi yah, daa wa yeh : bee déb dē, Simoñ fa na wonuu Peer ra a Anndere koy-yaafi ; Saak a Sañ koyyi Sebede ;

³ Fílíp a Bartalemi ; Toomaa a Maccëe yeekohi túmē koon, Saak fi Alfe a Taddee ;

⁴ Simoñ fi jammaara* a Yudaas Iskariyot fa míllé'tée yaay Yéésú rē.

⁵ Yéésú wol wa fi sabboo a ana yi yah, líkinté wē won wa tih : « Ngēñē

pëyi tígí lahay yëwúf. Ngënë pëyi ginni bëy Samari bal.

⁶ Yúlii bëy Israyella na kay, wa fa madu harri múuyú múuyë nen da.

⁷ Tígí ñee ron béeb lah wëeriyi biti Nguur ki sun-Koo lebohte,

⁸ don pay jérídfë a guuñidfa, don kélídf bëewë húlú rë, don lík yébitëh yë. Don meeluy waaf, kon ngënë meelíi waaf.

⁹ « Don yahti saañ raa, ngënë kúri pep hélíis yinë sah faannon.

¹⁰ Ngënë kúreelíi nafa, búub lofaa, ñafaf a duud : bëewë don na habruu wa yaa ra nay ron tooppitee. Bëyi légéy wadtee yínlu opa'i.

¹¹ Don lah gin raa, lah sëemí bëyi tah hami ron haneel faami. Lah hëmi në nii bín koluun ron gini baaha ra.

¹² Don haal faam raa, lah dëgírí bëy faam fa jaamma.

¹³ Wa cal ri raa, jaammaa dagu ron ra ay ham. Wa caluy ri raa nék, jaammaa nimil don na.

¹⁴ Te don haal faam mbée gin, bëewë kaa' hamon haneel, kaa' síkírëhën rëe, lah dúhí daaha, don paan pënë mí kotton, teebi wa biti wa homuy kaah.

¹⁵ Mee ron won kaaf ka ra ee : yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom a bi bëy Gomoor misik.

Loola na ac fi rë

(Saame Marka 13.9-13 ; Lúkkë 21.12-17)

¹⁶ « Síkírí ! Mee ron wol ra ee ti ndenñi suu filib i gúmú nen. Kon lah hëfi te don sos bal.

¹⁷ Lah hélí nuf bëewë në : af so' ay tah wa ay ron tEEKÍDF këem filib ílíyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, wa lab don laraw.

¹⁸ Don ay cëgírú fíi i gëernëer a fíi i buur, don seede yee yúhú ron soo na ra fíi wë a fíi bëewí kayyi yëwúf neh caak.

¹⁹⁻²⁰ Tíl nii don kúru këem rëe, ngënë sídíi : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra, ii kola' don na, ay kolee Ruuh-Pesen fa kola' Boffon na ra.

²¹ « Bín fë, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, baap a koohi dfaaha bal, tunka ay koloh sun fi baappi wa a yaayyi wa, hawroh wa húl.

²² Af so' ay tah bëewë béeb kaa' ron, ndaa bëyi ham híin ní dúmëenë rëe, ay muc.

²³ Don lah gin don moklu raa, hégíi don saañ gin kay. Mee ron won kaaf ka ra ee : don ii dúmél ginna Israyel béeb, te so' mi Koy-bëe' mi nimileh.

²⁴ Yoodoh lukeh yëeddëhí mín, te súrgë mínëh luk kélfíi gaan.

²⁵ Yoodoh teemma' yëeddëhí mín dëe, baahte. Te súrgë teemma' kélfíi gaan dfaa bal, baahte. Wa mín won so' mi bee biti daa mi Belsebul buuri yébitëh yë rëe, wa lah don fi bëy faam so' na raa, wa ay ron wone yi ? »

Koope daa mit neeh

(Saame Lúkkë 12.2-7)

²⁶ Yeesú baatte won tih : « Di mín ríi man béeb ngënë néehí ow. Yii laku béeb ay olu, yii dapu béeb ay yúhú.

²⁷ Yii won mi ron las, lah dúhrí rí èssín, yii mëddë' mí ron, lah wëní rí këem.

²⁸ Ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mínih yin coonaa fi bëe'. Néehí Koope fa mín sanjku ow a coonaa fi béeb safara ra kay.

²⁹ Ndiit ana na yëeyíih fíttíñ woo ? Añcañ bi keen na béeb dëef neba' Boffon Koope neboo.

³⁰ Don nék, fen fi affon sah kíduté !

³¹ Kon ngënë sídíi yin, don gënú líir ndiit fap !

³² « Bëyi won fíi bëewë biti ri non bëewí sè', so' bal may won fíi Baaso' fa sunaa-sun biti bëyi baa non bëewí sè'.

³³ Bëyi won fíi bëewë biti dí yéeh sè' nék, so' bal may won fíi Baaso' fa sunaa-sun biti mí yéeh bëyi bah.

Yeesú kúdf jaamma mbée daralsa' ?

(Saame Lúkkë 12.51-53 ; 14.26-27)

34 « Ngënë hëbii biti mi ac kúf jaamma feey fa. Èe-èe' ! Mi aay kúf jaamma, mi kúf haa'.

35 Mi ac ðaralsa'i koy yaal a boffi, koy beleb a yaafi, beleb a pacooli.

36 Bëy faammon nay hene kaa'oh yon.

37 « Bëyí lukki faha' boffi, yaafi mbée koohi ní wa génél rí sè', hen taalibeyi so' jomute bëyí bah.

38 Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', hen taalibeyi so' jomute bëyí bah.

39 Bëyí núp húl, ay ñak ñiiní. Bëyí tah ñagi ñiiní af so' nék, ay lah pesa na ðúméh rë.

Bëyí kúnsëhté

(Saame Marka 9.41)

40 « Bëyí ham ðon a ya' ana, ðeef ði ham so' ; te bëyí ham so', ðeef ði ham bëe' wol so' ra.

41 Bëyí ham yonente a ya' ana te habaa ri hena hen ði yonente ra, bëyí baa ay lahee waafi wad yonente. Bëyí ham bëyí júbpé te habaa ri hena hen ði bëyí júbpé rë, bëyí baa ay lahee waafi wad bëyí júbpé.

42 Bëyí on ow di tunji yee muluþ, wuti yaha muluþ yutuud' raa sah, te onaa ri hena hen ði taalibeyi so' ra, mee ron won kaaf ka ra ee biti bëyí baa ay liil waafi. »

11

Yee won Yéésú sun fi Sañ Batis ra *(Saame Lúkkë 7.18-35)*

1 Líkínë' Yéésú taalibe yi sabboo a ana yi níi wocce ra, ði kolohte daaha, saañce ginna deyí baaha na yéeddë', na waare Uni Neba.

2 Filiþ fi baaha béeb, Sañ Batis hom kasu, kelohte iña na pañ Kiris-taa ra. Tígí daaha, ði wolte i ow di taalibe yi,

3 meeli Yéésú nda daa ri Sëmlëhë në séentúu rë mbée bëewë wadti sehun ow kay.

4 Yéésú won wa tih : « Nímílí Sañ na, ðon bílíd rí iña na keluu ron, ðon olute wa ra.

5 Wëní rí biti búumíððë yee-lute, lëfëñíððë koluute, guuñíððá wahute*, líkíððá ee keluu ra, bëewë húlú rë kèllúté búudé, ñëkíððë koluute Uni Neba.

6 Bëyí af iñi so' taheh ði yeris ngémí, bëyí baa lahte sos-keeñ. »

7 Bi na suu bëewë húmú wolu ðii na ra, Yéésú yampe na goneel a dúukélí bëewë yii lenke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bëheeri ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?

8 Kon ðon húmú payu olsoh yih ? Bëyí bekoh búubbí wunte neh maan ? Yíkëe yí búubbí wanna oluu faam buur.

9 Mantee, ðon húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti ði yonente kaah ; ði luk sah yonente gaan !

10 Daa ri bëe' në wona' Koope Téerëe rë bitih : *“Olsee ! May wol ow kèllëh ðaðði ro waal.”*✧ »

11 Yéésú baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahay bëyí límúté feey fi beh, te luk Sañ Batis gaan. Añcañ bëe' lukki yin Nguur ki sun-Koo ra luk rii gaan.

12 Teekira' Sañ Batis níi a ðeh, Nguur ki sun-Koo hente gúyës, te bëewë lahu doole ra ee maannduu beyi ra.

13 Yonente ya béeb a Kootaa húmú wonute yii lenke Nguur ki baa níi lahte Sañ Batis na.

14 Don gém woni so' raa, hëbii biti Sañ daa yonente Éelí fë na húmú wonuu biti ay nimil ra.✧

15 Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

16 « May mínée mëldë' bëy jamanii bee a yih ? Wa maduu a tunji tooku këem, yee na wonu affi yee tih :

17 “Fun poosute, ðon becuy !

Fun fogute, ðon hílípúy fun !”

18 « Húmú aya' Sañ kaa'a'te ñam a han ra, wa wonu ði laha' yébitëh.

* 11:5 11.5 *guuñíððá wahute* : Di gerek, biníyú ðeh : *guuñíððá ladute*. ✧ 11:10 11.10 Saame Malasi 3.1 ✧ 11:14 11.14 Saame Malasi 3.23

19 Aya' so' mi Koy-bëe' mi na ñam, mi na han ra, wa wonu tih : “Élí ! Bëyí bee ñam a han kut daa afa, te dī kooya' yeekoh yi túmë a i bakaaroh kay.” Añcañ iña lah ra teeḅa'te biti waalli Koope júḅpé. »

*Bëy ginna kaa'uu lof pesad' ra
(Saame Lúkkë 10.13-15)*

20 Yéésú na anti won affi bëewë dékú ginna húmú luk rii paga' kimtaan ra, biti wa lofuy pesad', won tih :

21 « Mas don fi bëy Korasin ! Don torohute, don fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu ginon da, paguun Tiir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeḅa'i biti wa lofute pesad'.

22 Daa tah mi won don tee : yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tiir a bi bëy Sidon misik.

23 A don fi bëy Kafarnawum, mbaa don habuu biti don ay béyru nii sun-Koo neh ? Èe-èe' ! Añcañ don ay cépirú nii safara. Kimtaanna pagu ginon da, paguun Sodom koon, tin dī lís nii a woteh.

24 Mi won don tee : yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Sodom misik. »

Kúmpëe teebu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra

(Saame Lúkkë 10.21-22)

25 Filoon fi baaha, Yéésú won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeḅa' fu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra iña dap fu baha ya a bëewë janiyu ra.

26 Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' daaha ! »

27 Di baatte won bëewë tih : « Baaso' tíkkë iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teeḅ ra.

28 « Don fa ennon bít rën nii bít rë, éyí soo na mi kélís ron, don hílsëh.

29 Nèyí woni so' mi nook ron, don ñee kotti so' : mi sosse te mi cépídté af so'. Hen daaha raa affon took.

30 Ahañkay ! Nèyi tal so' yoobpe te yee nah mi ron ra kofeelay. »

12

*Yéésú a bisa na hílsúu rë
(Saame Marka 2.23-28 ; Lúkkë 6.1-5)*

1 Bisa na hílsúu yëwúdfë rë ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Yaabuu taalibe ya ra, wa yabute na kodu yaannga yi belaa, na buluñu na húñú.

2 Oluu farisenña yii baa ra, wa wonu Yéésú tih : « Ole ! Taalibe yu ee pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë. »

3 Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú pañ Dawit bee yaabuu bani bëewí rë maan ?

4 Di húmú haal Faam Koope*, beḅpe mbúurëe yefu fii Koope ra, bani bëewí ñamute. Añcañ dī a bëewí béeb, ow di waa na waray naa ñam. Seeyoh ya kut daa waruu naa ñam.

5 Mbée don yúhú yee bíníyú téeríi Kootaa ra maan ? Bisi hílsëe lah raa, seeyoh ya na légyú Faam fi gaani Koope ra na powu kootii bisa te na heneh yin bos waa na.

6 Mee ron won ra ee biti bëyí luk Faam fi gaana daa deh.

7 Mantee bal, Koope won tih : “Bëewë naa'-keñ bëewí kayya na daa génël sè' biti wa hawre so' sarah kep.”* Don yúh yee faha' won unni yaa ra koon, tin don ii daan bëewí paguy yin bos.

8 Yúhí biti so' mi Koy-bëe' daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

*Yéésú a bëe' ya'a beedoh ra
(Saame Marka 3.1-6 ; Lúkkë 6.6-11)*

* 12:4 12.4 Faam Koope : Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. * 12:7 12.7 Saame Oose 6.6

⁹ Yéésú kola' daaha saañce, haalte tígë na d'aguu yëwúddë Koope ra.

¹⁰ Bëyí ya'a beedohte húmú në. Farisenja na saamu yii yabun wa Yéésú, meelute ri wonu tih : « Kootaa onte ow pay jéríð bisa na hílsúu rë ë ? »

¹¹ Di won wa tih : « Ow di don na lahaa har fa yínë kut koon, har fa anti keen yéem yiin bisa na hílsúu rë, dī ii yíppí pay nís dí ë ? »

¹² Añcañ ow luk har lah maanaa fap. Kon pagíð ow yin wun bisa na hílsúu rë kadduuy ! »

¹³ Tígí daaha, Yéésú won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah kolon madda'te a ya'i yínëe.

¹⁴ Tígí daaha, farisenja dúhútë tígë na d'aguu yëwúddë Koope ra, na peenu dee nay waa page níi wa hap Yéésú húl rë.

Súrgëe tanis Koope ra

¹⁵ Yúhë' Yéésú biti farisenja peenu hawi húl rë, dī kolohte tígí daaha saañce. Ow caak ñeyute tala, dī payce bëewë jérú në rë bëeβ,

¹⁶ dī antee waa kadda' lok biti wa won daa ri wa.

¹⁷ Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te daaha. Di húmú won tih :

¹⁸ « *Bee daa súrgú së', bee fal mi ra ; mi faha'te ri níi faha',*

te keeñ so' sosse díi na níi sos.

May cépíð Ruuhi so' sun fi,

dī waare heetta bëeβ waala gén dë.

¹⁹ *Di ii iñë',*

dī ii bëyíð uni,

una ii lek ow këem.

²⁰ *Di ii korsa' tal bëhëerí sígímpé,*

dī ii yím lampii güimpe.

Di ay hene daaha níi

bëewë bëeβ tah waala gén dë.

²¹ *Heetta bëeβ ay tík yaakaari wa sun fi. »**

Sañ-sañi Yéésú kola' waa na ?

(Saame Marka 3.22-30 ; Lúkkë 11.14-23)

²² Filoon fe, Yéésú komute bëyí laha' yébitëh fí kadda' ri ot a won.

Yéésú payce ri, bëe' dalaatte ot a won.

²³ Bëewë bëeβ éemú éemë níi tahte wa na wonu tih : « Bëyëe wadti hena sédí Dawit maan ? »

²⁴ Keluu farisenja yii baa ra, wa wonu dī ñéerë' a Belsebul buuri yébitëh yë daa tah dī mín wëe lík.

²⁵ Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tih : « Bëewí daa boku nguur haa'ee filiβ fi wa raa, nguur ki baa ii míllë' keen a ? Bëewí daa boku gin mbée faam haa'ee filiβ fi wa raa, gini baa mbée faam fi baa ay míllëe poo.

²⁶ Kon hena biti Seytaane líkë Seytaane líkë ti daa nen koon, deef dī haa' afi ! Nguur ki ay mínëe cañ díh ?

²⁷ Hena biti Belsebul daa yed so' sañ-sañna na líkë' mi yébitëh rëe, kon daa yed bëewën sañ-sañna na líkúu wë yébitëh rë ? Wa fi yaa teebute ron biti don homuy kaah !

²⁸ Yee lah ra biti kay, mi ñéerë' a Ruuhi Koope, daa tah mi mín lík yébitëh. Baa daa teeba' biti Nguur ki Koope lahte níi don na.

²⁹ « Ow mínëh haal faam bëyí mitte ow, poo faam fa, te débéeh ri pokalsa'. Di pokalsa' ri níi woc raa kay, dī mín beβ alal mi.

³⁰ Bëyí ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te bëyí habraay so' négírë'í yubi so', bëyí baa hasla' hasloo.

³¹ Daa tah mi na won don bitih : bakaadi pañ ow bëeβ mín díi baalu níi luka' sola' ya yuloh Koope na ra. Bëyí sol Ruuh-Peseñ nék, dī ii baalu.

³² Bëyí won yin bos sun fi so' mi Koy-bëe' bëeβ, dī mín baalu. Yaha sun fi Ruuh-Peseñ raa nék, bëyí baa ii mëssí baalu.

Won bëeβ dúhë' keeñ

(Saame Lúkkë 6.43-45)

³³ « Tal kilki lahte njiriñ límë' koy ki lahte njiriñ, tal kilki lahay njiriñ límë' koy ki lahay njiriñ. Tal kilik yúhsúu koy ka.

³⁴ Tisoh yi hiliñni yeh, don mínúu won yii wunte díh te don wúnih ? Yii won ow bëeβ dúhë' rí keeñi.

* 12:21 12.21 Saame Isayii 42.1-4

³⁵ Bëyí naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ; bëyí bosse keeñ nék hom wona' yii bosse ndah bosí keeña homa' ri ra.

³⁶ Mee ron won da ee bitih : yiin nay aattiyee Koo bëewë rë, bëyí won woni lahay njiriñ béeb, bani Koope ay naa teya'.

³⁷ Yii won ow, Koope ay rii aattiyee biti ri ow wun mbée ri ow bos na. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra (Saame Maccëe 16.1-4 ; Marka 8.11-12 ; Lúkkë 11.16, 29-32)

³⁸ Filoon fe, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisen ayute wonu Yéésú tih : « Bahaa, fun fahuu olu fu pañ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ro. »

³⁹ Di won wa tih : « Don fi bëy jamanii beh, don bosute te don yégúy Koope ; don meeluu kimtaani kola' dñi na a ? Añcañ don ii teebe kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra.

⁴⁰ Di húmú laha' Sonaas waal éeyë loo jení gaana, so' mi Koy-bëe', búudé fí sè' ay hacu, lah waal éeyë feey.

⁴¹ Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, bëy Níniif ay koloh cañ fii don fi bëy jamanii beh, teeñ don biti don homuy kaah. Keluu bëy Níniif waarii Sonaas ra, wa lofute pesad neh a ? Añcañ bëyí luk Sonaas gaan daa deh.

⁴² Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, buuri belaa húmú ílíf deyi Sabaa ra bal ay koloh cañ fii don fi bëy jamanii beh, teeñ don biti don homuy kaah. Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra acce síkiréhi wonnee ke Salomoo neñ keloh níi rë neh a ? Añcañ bëyí luk Salomoo gaan daa deh.

Nimili yébitëh ow na

(Saame Lúkkë 11.24-26)

⁴³ « Yébitëh d'uh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsëe rí. Di olay raa,

⁴⁴ wona' nufi tih : “May nimil tígë húmú kola' mi ra.” Di nimil deef bëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte, hente holon raa,

⁴⁵ tígí daaha, di ay pay saam yébitëh paana kay, yi luku rii so-hoor, wa ac dék bëe' në. Hen daaha raa, dee nay míllëe bëe' rë ay luk dee man di débëenë rë bos. Yii man daaha nay kate bëy jamanii bee bosute níi bos ra. »

Bëy faam i Yéésú

(Saame Marka 3.31-35 ; Lúkkë 8.19-21)

⁴⁶ Yéésú hompe na goneel a bëewë, koy-yaayyi a yaafi ayute, cagute ëssë na meeluu ri. [

⁴⁷ Ow acce won Yéésú tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú ëssín, na meeluu ro. »]

⁴⁸ Yéésú tahte won di tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »

⁴⁹ Di yedte ya'i na teeña' taalibe yi, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.

⁵⁰ Yúhí biti bëyí në pañ yee faha' Baaso' fa sunaa-sun da béeb, bëyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso' . »

13

Léehi feeyya maduy ra

(Saame Marka 4.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

¹ Yiin fin fa, Yéésú kolohte faam, saañce tookke búk laahi Galile.

² Bëewí caakute níi caak ayute wërúte rí, tahte níi di míllë' haal gaal filiñ laaha, tookke na, bëewë homute búk laaha.

³ Di ñeya'te léeh, na teeñ wa yin caak won wa tih : « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi.

⁴ Di hom hasli tisoñ ka, lahte peppi keente búk waala, yakka ayute tanute wa béeb.

⁵ Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppëe paal ;

⁶ ndaa kola' na'a sun da, bi nooray níillë, wa yíppëe tam.

⁷ Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe.

⁸ Lahte yi keen feey fi looñpe. Wa paalte, talla kolohte, d'uhídté íl,

laabpe ní laab. Tal fi tal béeb yera'te yee wad' rii yeraa ra* . »

⁹ Yéésú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéésú ñeya' léeh ?

(Saame Marka 4.10-12 ; Lúkkë 8.9-10)

¹⁰ Tígí daaha taalibe ya lebuute Yéésú, wonu ri tih : « Yi tah fu yahti won a bëewë rëe, fu ñeya' wa léeh ? »

¹¹ Di won wa tih : « Don, kúmpë yí Nguur ki sun-Koo teebu ron, ndaa teebuy bëewí kayya.

¹² Yúhí bití bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay baatu ní keeña sos. Bëyí pagay yíi baaha raa nék, yíi yutuuda laha' ri ra sah ay naafu†.

¹³ Yee tah ní mi yahti won a wa raa, mi ñeya' wa léeh rë daa ri beh : bití wa yeele raa wa na ëlíh, te wa kelee raa wa na yíih yee na wonu ra.

¹⁴ Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te daaha waa na. Di húmú won tih :

“Don ay keloh a nuffon, don ii yúh.

Don ay tík illën ngëey, don ii ot.

¹⁵ *Bëewí yee súhuté keeñ,*

wa dapute nuffi wa,
toñeh wa ay naa kelee.

Wa ñiiputé,
toñeh wa ay naa ole,

keeñni wa ay kúnsée ndín,

wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra.”*

¹⁶ « Don nék, don lahute sos-keeñ : illën ee ot da, nuffon ee keloh ra.

¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : caakke yonente a bëewí júbúte húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu ron ra, wa keluuy ri. »

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Marka 4.13-20 ; Lúkkë 8.11-15)

¹⁸ « Kon síkíríi yee faha' won léehí línëhë rë.

¹⁹ Búk waala keen tisooh ka ra, daa wa bëewë yéjké bití keluu wa Unni Nguur ki sun-Koo ra, wa habuy wa affi wa. Seytaane acce tígí daaha, pahte wa waa na.

²⁰ Feey fa laha' la' tisooh ka keen na ra, daa bëewë yéjké bití keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;

²¹ ndaa Unna yípëy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yípée wëe dañ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémë.

²² Feey fa na paal ñobitaan tisooh ka keen na ra, daa bëewë yéjké bití keluute Unna ra. Tíl tílë níi nék, sohle yi ëldúnë a alal ma na nofa' ow ra lúfílté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.

²³ Feey fi looba keen tisooh ka ra, daa bëewë yéjké bití keluu wa Unna ra, yúhúte yee won wa ra : ow fi ow waa na béeb njiriñce yee wad' dñi njiriñ ra‡. »

Léehí gaaw fi naala

²⁴ Yéésú ñeyaatte wa léeh kay won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a bití bee ow sohte tisooh ki wunte meeyi ra nen.

²⁵ Bëyí kaa'a'te ri kolohte leelu elek deef bëewë béeb na nee'u, payte sohte gaawa naal filiñ too ka, saañce.

²⁶ Kola' too ka níi bíríssé rë, gaaw fa kolohte bal ñéerë'té a wa.

²⁷ Súrgë yí yíkíi meeya ayute wonu ri tih : “Bahaa, fu soh tisooh ki wunte meeyu neh a ? Gaaw fa filiñ kola' di kon ?”

²⁸ Di won wa tih : “Bëyí kaa'a'te so' daa pañ pagari bah.” Wa wonu ri tígí daaha tih : “Fu fahaay bití fun pay fun dof wa woo ?”

* **13:8 13.8** *Tal fi tal béeb yera'te yee wad' rii yeraa ra* : Di gerek, biníyú deh : *tal fi tal béeb, yee límpé pep tíméer (100), yee sabay pëenë (60), yee sabay éeyë (30).* † **13:12 13.12** *bëyí pagay yíi baaha raa nék, yíi yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Bëe' pagay yíi baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dñi húl fayu raa, dñi ay ñak béeb. ✱ **13:15 13.15** *Saame Isayii 6.9-10* ‡ **13:23 13.23** *ow fi ow waa na béeb njiriñce yee wad' dñi njiriñ ra* : Di gerek, biníyú deh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).*

²⁹ Di won wa tih : “Miteh ri, toñeh d'on home d'ofi wa raa, d'on d'ofaaloh too ka.

³⁰ Yéddí wë d'aaaha nii lecaa ya fayu. Bín fë rëe, may won lecoh ya d'of wa paay, luuh wa tam wa, wa anti lec too ka garid' so' wa.” »

Léehí pebi tisoḥ ki yutuuda a bi lëwíirë

(Saame Marka 4.30-34 ; Lúkkë 13.18-21)

³¹ Yéésú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a pebi yutuudi§ baa beḥ ow sohte ri meeyi ra nen.

³² Pebi baa daa lukki yin tisoḥ ya béeb ; kaa'eeh paala' ri ra, d'i hente tal kilik nii lukke gañcaha meeya béeb, yakka ayute tufuté ya' ya. »

³³ Yéésú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a lëwíirë beḥ ow beleḥ, boolla'te wa a mún caak, iyídté wë nii wa béeb fuudte ra nen. »

³⁴ Yéésú teeḥa' bëewë iñyaaha béeb a léeh. Di na húmú woneh a bëewë te ñeyeeh léeh.

³⁵ Yee húmú won yonentaa ra laha'te d'aaaha. Di húmú won tih : « *May waa ñee'ee léeh, may waa won iña d'apu dala'te dalaani ëldúnë rë.* »✧

Iti fi léehí gaaw fi naala

³⁶ Yéésú kolohte bëewë në tígí daaha, nimilte faam. Taalibe yi lebuute, meelute ri wonu tih : « Teeḥ fun iti fi léehí gaaw fi naala meeya. »

³⁷ Di won wa tih : « Bëe' soh too-tihin ka ra, daa ri so' mi Koy-bëe' ;

³⁸ meeya daa ëldúnë ; too-tihin ka daa bëewë nonu Nguur ki sun-Koo ra ; gaaw fa daa bëewë ñeyu tal Seytaane ra ;

³⁹ kaa'ohi yíkii meeya, bee soh gaaw fi naala ra, daa Seytaane ; wahtu lec too daa túkkii ëldúnë ; lecoh ya daa wa malaaka ya.

⁴⁰ Di nay d'ofuu gaaw fa luuhu tamu, ay made d'aaaha nen túkkii ëldúnë.

⁴¹ Yiin fin fa, so' mi Koy-bëe', may wol malaaka yi so', wa négirë' bëewë na beku bëewí kayya bakaad d'a a yee na ñeyíh woni Koope ra béeb, wa lík wë Nguur ki so',

⁴² an waa yeñ filib njaar mi kii kë, wa looye daaha, ñafee nii tíññi wë lec.

⁴³ Tígí daaha, bëewë júbú rë ay niiñ ti na' nen filib Nguur ki boffi wa. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Léehí alal ma d'apu ra a bi femaa

⁴⁴ Yéésú baatte won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a alal mi d'apu filib meey nen. Lahte bëyí otte wa d'apaatte wa, saañce a sos-keeñ yaayte iña laha' ri ra béeb, nimilte lompe meeya.

⁴⁵ « Nguur ki sun-Koo man biti bal bee yiikoh koloh saam feme kah-kah ra nen.

⁴⁶ Di til nii teya' a femii kofeelte ot d'aa, d'i pay yaay iña laha' ri ra béeb, d'i ac lom femaa. »

Léehí mbaala

⁴⁷ Yéésú baatilte won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a biti bee seeboh bac mbaal kisi, hampe heet jén béeb rë nen.

⁴⁸ Mbaala líf rëe, wa héc dí, d'uhid' ri búk kisi fë, wa took tanis jennë. Yee wun d'a, wa tum wë dama yi wa, wa bet yee lahruy wa njiriñ ra.

⁴⁹ Túkkii ëldúnë fayu ay made d'aaaha nen. Malaaka ya ay ac, bisëlsë' bëewí bossa a bëewë júbú rë,

⁵⁰ wa bet bëewí bossa filib njaar mi kii kë, wa looye daaha, ñafoh nii tíññi wë lec. »

Dee kéendë' Yéésú woni ra

⁵¹ Yéésú meelte taalibe yi won wa tih : « Don yúhú yee faha' won iñyaa ra béeb ë ? » Wa wonu ri tih :

§ 13:31 13.31 *pebi yutuudi* : Di gerek, biníyú d'eh : *tisoḥ mutarda*. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra. ✧ 13:35 13.35 Saame Kañaa ya 78.2

« Íi, fun yúhú yee faha' waa won ða kay ! »

⁵² Di won wa tih : « Ow di yëeddëh yí kootii Mëyiis, bi yëeddúté ðal iña len sun fi Nguur ki sun-Koo ra mada' ðeh : ði mada' a yíkii faam fi baa fi yúhté bití yaati nís ði iñi kah-kah ya faami raa, ðeya' yin has deh, ðeð yin kíilíð deh. »

Yéésú a ðëy Nasaret
(*Saame Marka 6.1-6 ; Lúkkë 4.16-24*)

⁵³ Wona' Yéésú léeh yí yaa níi wocce ra, ði kolohte daaha saañce.

⁵⁴ Laha' ri gin wa ra, ði haalte tígë na ðaguu ðëewë Koope ra, na yëedíð wë. Di na yëeddë' rí éemíl wë éemílë níi, tahte wa na wonu tih : « Di kola' ham-hama na yëeddë' rí iñyee ra a doolaa na paga' ri kimtaanni yee ra dih ? »

⁵⁵ Bee koy daayoha saa ? Maryaama daa yaafi neh a ? Di koy-yaafi Saak, Suseef, Simon a Yúð neh a ?

⁵⁶ Koy-yaayyi ðeð ðeð íníh ee ðeð ðeð fi yen a ? Kon ði kola' iñyee ðeð ðeð dih ? »

⁵⁷ Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémúy rí. Di won wa tígí daaha tih : « Yonente heefuu gina dék dí rë a ðëy faam wa na kut. »

⁵⁸ Bi gémúy wë rí, Yéésú pagay kimtaan caak daaha.

14

Húli Sanj Batis
(*Saame Marka 6.14-29 ; Lúkkë 9.7-9*)

¹ Bín fë, bi hen tii Yéésú léyëñ gina, Erot géernëerí Galile kelohte ban fi.

² Di won súrgë yí tígí daaha tih : « Bëe' në keloh mi baa ra míntí hena Sanj Batis ! Di wadti kéllú kéllë búudé daa tah ði mín pañ kimtaan. »

³ Bee daa yee húmú kat Sanj Batis ra : Erot daa húmú habroh Sanj, pokrohte ri, ðekrohte ri kasu af Erojat, ðeð Fílíp koy-boffi ði fi Erot.

⁴ Yee tah ra, bití Sanj húmú won ði bín fë tih : « Waal neh fu naafe ðeð koy-boffu ! »

⁵ Yii baa tahte Erot húmú faha' hawrohi húl, ndaa bití ðëewë húmú habuu Sanj yonente, tahte ri kaañay.

⁶ Nimila' bisa límú Erot kíilí baaha ra, ði cëgíðté ndaje. Koy Erojat ðeð haalte na bec fíi haneella. Beja neña'te Erot

⁷ níi ri añahte bití yii meel ri kúkëyí ðelaa ðeð, ði ay ri rii yed.

⁸ Yaafa ðekke ri nuf níi ði won Erot tih : « Tíkë af Sanj Batis sun wa', fu yed so' ri. »

⁹⁻¹⁰ Keeñ buur dúmpé ces, ndaa bi añañ ri fíi haneella, tahte ri wola'te lecrohi af Sanj kasiin, komu kúkëyë.

¹¹ Afa lecute tókuté wa', komute kúkëyí cafay ka, kúkëyë kompe ri yaafi.

¹² Filoon fi baaha, taalibe yi Sanj ayute, ðeyute búudé fë hacute ri. Koluwa hacada ra, wa suute Yéésú në, bílluté rí yee lah ra.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(*Saame Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17 ; Sanj 6.1-15*)

¹³ Kela' Yéésú yee kat Sanj ra, ði ðeð gaal, na saañ saami tígí ðaayte, wuloh ðëewë. Namuu keloh dúukéli ðëewë bití Yéésú saañce ra, wa koluute ginni wa, ðeyute kotti wa, ñeyute búk laaha na téebíru rí.

¹⁴ Cépë' Yéésú gaala ra, ði otte ðëewí caakute níi caak. Tígí daaha, keeña dúmpé waa na ces, ði yampe na pay jéríððë.

¹⁵ Di hampe payi jéríððë níi na'a na yëellëh. Tígí daaha, taalibe ya lebuute ri wonu ri tih : « Wone ðëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë búkkí wë, tígë homu yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »

¹⁶ Di won wa tih : « Miteh ri ! Don fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. »

¹⁷ Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana dee kut. »

¹⁸ Di won wa tih : « Kémí sè' wë deh. »

¹⁹ Di antee nah ðëewë took feey sun fi gaaw fa. Di ðeðpe mbúurú

yí iippa a jénní ana ya, béyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yedte wa taalibe ya, wa woruute wa bëewë.

²⁰ Bëewë béeb ñamute níi laalute. Négírúu wooñjiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

²¹ Bëewë ñamu na ra warutee mit ow yaal júnní iip (5.000), bokaay belebba a tunka.

Tíli Yéésú sun fi mulaa

(Saame Marka 6.45-52 ; Sanj 6.16-21)

²² Filoon fi baaha, Yéésú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa kélléh rí búgí yíníi laaha na'-na', dí fi baa dí pëkís bëewë paay.

²³ Pëkísë' rí bëewë rë, dí hécëhte saañce ñan Koope sun fi ñanin. Elgi Koo ñee fani afi kut daa tasu hatni baaha.

²⁴ Wahtaa homa' ri daaha ra béeb, ñee gaala haalu taalibe ya ra ín jaanndohte ngilaaw ma leeli laaha ra, mboowaanna na mokil wa.

²⁵ Laha' hagada ra, Yéésú tíl tíl sun fi mulaa, na saañ ri ñee fri wa ra.

²⁶ Oluu wa ri na tíl sun fi mulaa, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa tíitúté na fogu.

²⁷ Dí yíppée wëe won tih : « Hébi affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »

²⁸ Peer won dí tígí daaha tih : « Hena biti dí ñee fi Yíkëe rëe, won so' mi ñee sun fi mulaa mi ñee ñee ñee. »

²⁹ Yéésú won dí tih : « Aye ! » Peer yíppée cép gaala, na tíl sun fi mulaa, yulidte díi na.

³⁰ Ndaa ola' ri biti ngilaaw ma lahte doole, dí títté na dal honoh, fonke won tih : « Yíkëe, sëmlë' së' ! »

³¹ Yéésú yíppée yed ya'i hampe ri, antee rii won tih : « Fu néekíñ' yih ? Ngëmën tasa'te ee ! »

³² Wa béeb ana anutee haal gaala, ngilaaw ma seemmite.

³³ Tígí daaha, wa fa húmú filib gaala ra béeb yekute fii Yéésú wonu tih : « Fu Koy Koope kaah ! »

Dee payuu bëewë Senesaret ra (Saame Marka 6.53-56)

³⁴ Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.

³⁵ Yúhsúu bëewë dékú daaha Yéésú rë, wa wonute ri bëewë hatni baaha béeb. Dí komute jéríddë béeb.

³⁶ Bëewë na ñagu ri biti jéríddë leb wuti yaha nuf búubí kut. Te bëewë lebu na ra béeb wahute.

15

Yéésú a baahi caacca (Saame Marka 7.1-23)

¹ Jamanii baaha, i farisenj a i yeeddëh yí kootii Mëyíis koluu Yerusalem ayute wonu Yéésú tih :

² « Yi tah taalibe yu në pëgíh yee baahuu caacca ra ? Yi tah balaa wa ñam raa, wa na bëeñjiih booñjohi ñeete waal ? »

³ Dí tahte won wa tih : « A ñon, yi tah ñon na tiku túuyë' yí Koope ñin, faha'i hami baah yon ? »

⁴ Ñon yuhuté biti neh Koope won tih : *“Lah tëppítii baappon a yaayyon”**, te *“bëyí won bos sun fi boffi mbée sun fi yaafi wañti hawun húl”** è ?

⁵ Ndaa ñon, ñon yeeddúu biti yee wañ ow beeb koon, tooppita' wa boffi mbée yaafi ra, dí won biti kut dí yedte wa Koope sarah raa,

⁶ bëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin. Daaha, ñon nísuté ña túuyë' Koope ra, ñon tikuñté baah yon.

⁷ Wonnon teem búkkën ! Yonente Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah na bíní rí unee Koope bee ra :

⁸ *“Kaña na kañu so' bëewí yee ra teem búkkí wë.*

Yee hom keññi wa ra haayaay a yee naha' mi ra.

⁹ *Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ;*

ña na yeeddúu wë rë, ow ñon daa sak wa.”* »

* 15:4 15.4 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12 21.17

* 15:9 15.9 Saame Isayii 29.13

* 15:4 15.4 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip

10 Yéésú antee dëek bëewë béeb won wa tih : « Síkíríi, te don bek ñyee affon ! »

11 Iña na ñam ow ra neh daa na tah dī sobe ; yee na dūh búgè rè kay, daa na tah dī sobe. »

12 Taalibe yi lebuute ri filoon fe wonu ri tih : « Fu yúhté bití iña won fu ra nebaay farisenña a ? »

13 Di won wa tih : « Tal kilki Baaso' fa sun yípèy rí, ay dofu. »

14 Yéddí wë : wa búumíddí nooku i búumíddí kay. Te búumíddí nook búumíddí rëe, wa béeb ana ay keen ngas. »

15 Peer tahte won Yéésú tih : « Teeb fun yee na faha' fuu won sun fi yee na tah ow sobe ra. »

16 Di won tih : « Don fi yee nam, affon lahay daaha ní a dee bal a ? »

17 Don yíh bití iña na ñam ow ra béeb haala' búgè, saañ lowa, dūh faana a ? »

18 Yii fús búk ow nék, bëe' dūhè' rí nufi, te daa na tah dī sobe. »

19 Nuf ow daa na koma' ñni bossi yee béeb : bëem ow, njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh béeb, loh, felid ow a yah tii. »

20 Iñyaa daa na tah ow sobe, ndaa bití ow ñam te ri booñjeeh booñjohi ñeete waal, taheh dī sobe. »

Ngémí belaa yëwúddé neh ra (Saame Marka 7.24-30)

21 Yéésú kolohte daaha, saañce deyi Tíir a Sidon. »

22 Laha' ri ra, lahte belii dék daaha, dī bëy Kanaan. Belaa yíppée ac na téebíleh rí a fon won tih : « Yíkée, sédí Dawit dímlè' sè' kan ! Koy so' beleb laha' yébitèh fi daa na mokil ri mokli misikke. »

23 Ndaa Yéésú tahay búkí dīi na. Taalibe ya lebuute ri wonu ri tih : « Pékísé belii bee saañ ; dī na lek fun a fon. »

24 Yéésú tahte won tih : « Koope wol so' bëy Israyel na kut, wa fa madu harri múuyú múuyè nen ra. »

25 Belaa acce yekke fíyí won tih : « Yíkée, dímlè' sè' kan ! »

26 Yéésú won dī tih : « Bosse bití ñami tunka yúfdèe buh* . »

27 Belaa loffe ri won tih : « Baa kaah bahaa, ndaa kaa'eeh buh ñam ruuysiitta keena' ya' yíkíi rè. »

28 Tígí daaha, Yéésú won dī tih : « Fu gaante ngém yaa ow ! Yee faha' fu ra lahte. » Wahtaa wona' ri unni yaa ra, kúkèyí belaa wahte. »

Bëewí caakka pay Yéésú rë

29 Yéésú kolohte deyi Tíir a Sidon daaha, nimilte búk laahi Galile. Laha' ri ra, dī lappe sun dan tookke na. »

30 Bëewí caakute deefrute ri, ñéerúuté a bëewí beeduu beedoo, i búumíddí, i lèfèñíddí, i likid a i ow kay caak yi jérú jéré. Wa komute Yéésú, dī payce wa. »

31 Bëewé éemuté oлуу wa likidfa na wonu ra, lèfèñíddé koluute na tilú, cérrí bëewé beeduu ra mante ti merees nen, búumíddé na yeelu, wa béeb na kañu ndami Koope fi bëy Israyel. »

Mbúurú yí paana ya a i koy jén (Saame Marka 8.1-10)

32 Filoon fi baaha, Yéésú dëekké taalibe yi, won wa tih : « Mi yérémpé bëewí yeh ! Hente waal éeyè woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa. Mi mínéh wée yeris wa saya' loo holon, toñeh wa ay kohe waala bití wa yahti nimil ginni wa. »

33 Taalibe yi wonu ri tih : « Yii mín ñémíddí bëewí yee béeb níi loo yi wa may, yen ay waa dūhée dih luufi péréedí beh ? »

34 Yéésú meelte wa won tih : « Don lahuu mbúurú díh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana a i jén yin-yin. »

35 Tígí daaha, dī wonte bëewé béeb took feey. »

36 Di bëebe mbúurú yí paana ya a koy jénne, símpé Koope, lecsa'te wa yedte taalibe yi, nahte wa wora' wa bëewé. »

* 15:26 15.26 Yëwúddé tikú bëewé yëwúddé neh ra buh.

³⁷ Bëewë béeb ñamute níi laalute. Négírúu wooñjiida ra, wa líiffé dama paana.

³⁸ Bëewë ñamu na ra henute ow yaal júnní iniil (4.000), bokaay belebba a tunka.

³⁹ Pëkísë' Yéésú bëewë níi wa suute ra, dí haalte gaal, saañce deyi Magadan.

16

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra (Saame Marka 8.11-13 ; Lúkké 12.54-56)

¹ Filoon fe, i farisenj a i sadusenj fahuu olsohi Yéésú ayute díi na, nahute ri pañ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri.

² Yéésú won wa tih : « [Na' home haal don ot sun-Koo luum raa, don na yúhú biti Koo ay maal key fín fë.

³ Mbée bee hagañ lahte don ot nérrë leboh feey raa, don na yúhú biti dí ay tob. Daaha, don mínú yúhsë' iña na teebe' yii nay lahe sun-Koo ra, don antee mínih yúhsë' iña na teebe' Koo woteh yee ra a ?]

⁴ Don fi bëy jamanii beh, don bosute te don yégúy Koope ; don meeluu kimtaani kola' díi na a ? Añcañ don ii teebe kimtaan hém henay yee húmú kat Sonaas ra. »

Tígí daaha, dí kolohte waa na saañce.

Tígë teem affi taalibe ya ra (Saame Marka 8.14-21)

⁵ Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi haalute gaal na suu búgí yíníi laaha. Na suu wa ra, taalibe ya halute kúrëelëh mbúurú.

⁶ Yéésú won wa tih : « Wëettíyíi affon ! Lah mëytíi lëwíirí farisenja a sadusenja* . »

⁷ Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah dí won yii bah. »

⁸ Bi yúh Yéésú yee na wonu wa ra, dí tahte won wa tih : « Don capituu yi biti don lahuy mbúurú ? Ngémën tasa'te ee !

⁹ Kon don yíh së' yúhë doom a ? Don nérsúuy mbúurú yí iippa woruu bëewí júnní iippa (5.000) ra a ? Négírúu ron wooñjiida ra, wa húmú líif dama díh ?

¹⁰ Don nérsúuy mbúurú yí paana ya woruu bëewí júnní iniilla (4.000) ra bal a ? Wooñjiida húmú négírúu ron ra húmú líif dama díh ?

¹¹ Na won mi ron moytohi lëwíirí farisenja a sadusenja ra, hena' dí níi don mínih yúh biti mi wonay ron woni mbúurú ? »

¹² Tígí daaha, wa na anuu yúh biti dí wonay wa woni lëwíirë na túmú mbúurú rë. Di won wa biti kay, wa moytoh iña na yëeddúu farisenja a sadusenja ra.

Woni Peer biti Yéésú daa Kiristaa (Saame Marka 8.27-30 ; Lúkké 9.18-21)

¹³ Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute na suu deyi Sesare Fílíp. Di meelte wa won tih : « Bëewë wonuu biti so' mi Koy-bëe' daa mi wah ? »

¹⁴ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu biti daa fu Sañ Batis, lahte yi wonu fu yonente Éelí, lahte yi wonu fu yonente Yéremí, i ow kay bal wonu ti fu ow di yonente ya. »

¹⁵ Di meelilte wa won tih : « A don, don wonu biti daa mi wah ? »

¹⁶ Simonj Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope, Koy Koope fa na pes da. »

¹⁷ Yéésú won dí tígí daaha tih : « Do fi Simonj koy Sonaas, fu lahte sos-keeñ. Yee won fu ra d'uhëey doo na, Baaso' fa sunaa-sun daa teebe ro baaha.

¹⁸ So' nék, mi won do tee : Daa fu Peer (daa ri : la'), te may yíppëe janjii so' sun fi la'i baaha ; te kúl kë ii rii mín ham.

¹⁹ May tíkë céebí yí Nguur ki sun-Koo ya'u : yii kaa' fu feey fi beh, deef dí kaa'uu daaha sun-Koo ; te yii tah fu feey fi beh, deef dí tahuu daaha sun-Koo. »

* **16:6 16.6** lëwíirí farisenja a sadusenja : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

²⁰ Yéésú antee kadda' taalibe yi wa won ow kay biti daa ri Buura Koo fal ri ra.

Woni Yéésú biti dī ay húl, dī këllú búudé rē
(Saame Marka 8.31-33 ; Lúkkë 9.22)

²¹ Dala'te bisi baaha, Yéésú yampe na teeḅ taalibe yi won wa tih : « Mi wadtee saañ Yerusalem, mi mok dín fë níi mok ya' yi baha ya gina, kélfë yí seeyoh ya a ya' yi yëeddëh yí kootii Mëyíis ; wa ay soo hawroh húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí sē', may këllú búudé. »

²² Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa won tih : « Fu wona' yii baa dī Yíkëe ? Koo ii yeris yii baa kat dō ! »

²³ Yéésú yíssëhté won dī tih : « Wuloh so' Seytaane ! Fu yaha' waal. Doni Koope bokuuy dee oluu ron yii bee ra ; fu ot olad' ow. »

Dee wadti ñéerúun a Yéésú rē
(Saame Marka 8.34 nú 9.1 ; Lúkkë 9.23-27)

²⁴ Yéésú antee yíssëh taalibe yi na, won wa tih : « Bëyí faha' ñéerë' a so', dī helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.

²⁵ Bëyí núp húl, ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa na dúmëh rē.

²⁶ Kaah neh biti alaḷ mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní ë ? Ñíiní yaayute ay tosuu dīh ?

²⁷ « So' mi Koy-bëe' mi yahti nimil raa, may ñéyrée a malaaka yi so' filiḅ ndami Baaso'. Bín fë rëe, ow fi ow béëḅ mi yíníl rí yii paḅ ri.

²⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot so' mi Koy-bëe', mi aye ayad' buur. »

17

Teeba'i Yéésú ndami
(Saame Marka 9.2-13 ; Lúkkë 9.28-36)

✧ 17:10 17.10 Saame Malasi 3.23

¹ Waal pëenë filoon fe, Yéésú dëekké Peer, Saak a Saḅ, hécëhté a wa, kúdté wë sun fi daḅi utte.

² Lahuu wa ra, Yéésú lofisohte fii wë : kanama man na' nen, búubbí naa' naa'o níi na tak.

³ Dee a deh, wa olute Mëyíis a yonente Éelí feeñiyuute na gonlu a ri.

⁴ Peer tahte won Yéésú tih : « Yíkëe, neḅpe biti yen homun tígí deh. Fu tah raa, mi yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. »

⁵ Peer hom wona, lahte nérí niñce saw acce húunté wë ; un dfohte filiḅ nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse dīi na níi sos. Síkíríi rí ! »

⁶ Keluu taalibe ya uni bah, wa tíitú tíitë níi lasuute feey, líhúuté.

⁷ Yéésú lebohte wa, leḅpe faanni wa, won wa tih : « Këlíi, ngënë tíití ! »

⁸ Tígí daaha, bëyrúu wë affi wa, wa olliluy ow, henay Yéésú a afi kut.

⁹ Wa kolu daaha na cépú daḅa. Wa homu cébë, Yéésú kadda'te wa bílíi yee olu wa ra níi bín këllúun dī fi Koy-bëe' búudé rē.

¹⁰ Taalibe ya meelute ri tígí daaha wonu ri tih : « Yi tah yëeddëh yí kootii Mëyíis na wonu biti Éelí wadtee nimil paay ?* »

¹¹ Di tahte won wa tih : « Ahaḅkay ! Éelí wadtee nimil paay yugusa' iña bëëḅ.

¹² Te so' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, ndaa wa yúhsúuy rí, wa pagute ri yii neba' wa. Te yee pagu wa ri ra, wa ay rii pagee so' mi Koy-bëe' daaha. »

¹³ Tígí daaha, taalibe ya na anuu yúh biti dī wona' wa Saḅ Batis.

Payi kúkëyë yin na ham dī ra
(Saame Marka 9.14-29 ; Lúkkë 9.37-43)

¹⁴ Tíluu wë níi wa lahute bëewë në rë, lahte bëyí lebohte Yéésú, yeddohte yekke fíyí

¹⁵ na daḅ ri won tih : « Yíkëe, yérmé koy so' : dī laha' yébitëh fí

daa na ham ri, te ri mokke níi mok. Di hoñ ðii kéendë' kii mbée muluð.

¹⁶ Mi kompe ri taalibe yu payi, ndaa wa mínih yin na. »

¹⁷ Tígí daaha, Yéésú tahte won bëewë tih : « Don fi bëy jamanii beh, ðon fi bossi yee gémúy Koope yee ra, may home ðon na mi mújdé ron níi kirih ? Kémí sè' kúkëyë deh ! »

¹⁸ Yéésú komute kúkëyë, ði digidte uni túuycé yébitëh fë ðuh ; yébitëh fë yíppée yeris kúkëyë, kúkëyë wahte.

¹⁹ Filoon fi baaha, taalibe ya hécuté a Yéésú, meelute ri wonu tih : « Yi tah lígí yébitëh fë wooñ fun ? »

²⁰ Yéésú won wa tih : « Néewë néewú ron ngém rë daa koma' ri ! Mee ron won kaaf ka ra ee : ðon lah ngém wuti yaha yutuud' koon sah, ðon nah ðani bee koloh laay dín, ði ay ñee wonon. Daa mi won ðon ði ee : yin ii ron wooñ ! » [

²¹ *]

Waaali ana fa wona' Yéésú biti ði ay húl, ði këllú búudé rë

(Saame Marka 9.30-32 ; Lúkkë 9.43-45)

²² Lahte bis, Yéésú a taalibe yi béeb homu íliy yínë Galile, ði won wa tih : « So' mi Koy-bëe', may yaayu bëewë,

²³ wa hap so' húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí sè', may këllú búudé. » Keluu taalibe ya unni yah, keeñni wa dúmpé.

Túmí Faam fi gaani Koope

²⁴ Tíluu wë níi wa lahute Kafarnawum ra, bëewë na yeeku túmí Faam fi gaani Koope ra ayute Peer na, meelute ri wonu tih : « Yéeddëhën na yera' túmí Faam fi gaana a ? »

²⁵ Peer won wa tih : « Di na yera' kay ! »

Laha' Peer faam ra, Yéésú jëltëhté rí won tih : « Simon, caa mi meel ro yin yínë : i wa daa na yeru buurra

feey fa túm ? Bëy ginni wa mbée bëy ginni kayya daa wa ílífú wë rë ? »

²⁶ Peer won ði tih : « Bëewí ginni kayya daa na yeruu. » Yéésú tahte won tih : « Kon bëewí wë nënih në ! »

²⁷ Dee mín rii man ra béeb, yen banuy haayil keeñni wa. Kon paye laahin fu yees caasu ; jénë nay roo débée jah ra, habe ri fu kúnís búgë : fay naa ðeef hanjar hélíis. Lah nísé rí, fu yed' ði yeekoh yi túmë, hen túmí yen ana. »

18

Bëe' lukki gaan ða

(Saame Marka 9.33-37 ; Lúkkë 9.46-48)

¹ Taalibe ya lebuute Yéésú wahtii baaha, meelute ri wonu tih : « Daa lukki gaan filið Nguur ki sun-Koo ? »

² Tígí daaha, Yéésú ðeekké kúkëy yutuud, kúdté rí leelii wa,

³ antee waa won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ðon lofuy pesad ðon man ti di madu tunka nen, ðon ii hëelíd Nguur ki sun-Koo.

⁴ Kon bëyí cépid' afi níi teemma' kúkëyí bee yin, bëyí baa daa lukki gaan Nguur ki sun-Koo.

⁵ Te bëyí af so' tah ði ham kúkëy ti bee nen a ya' ana, ðeef ði ham so'.

⁶ « Ndaa mas bëyí bek wuti yaha ow yínë bakaad' di taalibeyi so', wa fi tunki yee gémú soo na ra ! Biti ri poku la' gaan luum betu leelii kísí fë, ði lap, daa gén ðii na.

⁷ Mas ëldúnë di iña filið na bek ow bakaad' ra ! Yaaha mínéh ñak naam, ndaa mas bëe' nay waa komee ra !

⁸ Kon hena biti ya'u mbée kotu daa beka ro bakaad', lece ri fu bet ði baanjin. Fu haala' pesa na dúmëh rë a ya' yínë mbée kot yínë, daa gén biti fu betu filið kii kë ii mëssi yim rë a ya' ana a kot ana.

⁹ Te hena biti ílú ay roo beke bakaad', lukute ri fu bet ði baanjin.

* **17:21 17.21** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Yébitëh yë madu ðee ra, oor a ðanj Koope na ðonj daa mín wëe lík.

Fu haala' pesa na d'úméh rë a íl yínë kut daa gén bití fu betu njaar mi kí kí safara a íl ana.

Léehí har fa múuy dë
(Saame Lúkkë 15.3-7)

¹⁰ « Mëytí heef ow yínë sah di tunji yeh, wa fi taalibe yi so' ! Mee ron won ra ee : malaaka yi wa ínú hëbís Baaso' fa sunaa-sun, homute na. [

¹¹]

¹² « Cëe mi meel ron : ow lah har tíméer (100) an naa múuylé' yínë rëe, dí ay page yih ? Di ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) danja homu wa ra, dí saañ saame bee múuy dë ë ? ¹³ Mee ron won kaaf ka ra ee : dí saam dí ní ri ot dí raa, keeña ay sos ní sos. Sosi keeña laha' ri har fi yíníi baa múuy ní olute ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri harri sabay payniil a payniilli (99) kayya múuyúy rë.

¹⁴ Boffee ke ron sunaa-sun man daaha nen : dí fahaay bití ow yínë sah di tunji yee múuy. »

Di na tíluu a tooñoh

¹⁵ Yéésú baatte won tih : « Koyyaafu tooñ dó raa, paye fu daay a ri, fu won dí baaha. Dí síkírëh rë rëe, deef hanndal ki doni wëegíssé.

¹⁶ Dí kaa' síkírëhú rëe, lah paye fu saam ow yínë mbée ow ana doni wa ñéerë', fu nimil díi na ti di bíníyú rí Téerëe bitih : “*Balaa yin lecu béeb, lahan seede ana mbée éeyë.*”✧

¹⁷ Dí kaa' síkírëhí wë rëe, paye fu won dí janjin. Dí kaa' síkírëhí bëy janjaa raa, lah habee ri ti bëyí noneh bëewí Koope nen, mbée yeekoh tùm.

¹⁸ Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don kaa' ri feey fi beh, deef dí kaa'uu daaha sun-Koo ; te yii don tah ri feey fi beh, deef dí tahuu daaha sun-Koo.

¹⁹ « Cëe mi baat don bití ow ana don na goneel yin feey fi beh, a di míntí man yaa béeb, wa déngéen rí Baaso' fa sunaa-sun raa, dí ay waa rii tahid.

²⁰ Yúhí bití tígí af so' daa tahan bëewë teya', wuti wa yahun ow ana, maa leeli wa. »

Yii lenke baala'

²¹ Tígí daaha, Peer lebohte Yéésú, meelte ri won tih : « Yíkëe, koyyaaso' dékëe tooñi so' raa, may home daa mi baale ri níi kirih ? Nii hen waal paana a ? »

²² Yéésú won dí tih : « Èe-èe', mi wonay ro waal paana don, fu wadtee rii baala' waal sabay paana (70) níi hen waal paana !

²³ « Ti daaha nen, Nguur ki sun-Koo mín mëllúu a bití buur koloh léjëntë' kabut ka lahru ri súrgë yí rë.

²⁴ Dí na dal, dí komute bëyí lahidte ri hélsí caakke lool sah.

²⁵ Bi mínéh súrgëe yíníl kabut ki, buura naha'te bití ri yaayu bani belebi a koyyi wa hen ñaam, alal mi béeb yaayu bal, hélsë yíníluu kabut ka.

²⁶ Tígí daaha, súrgëe yedfohte hawohte kotti buura, yekke na dan dí won tih : “On so' rek Buur fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl béeb.”

²⁷ Buura yíppée rii yéréem baalte ri kabut ki béeb, yerisse ri saañce faam.

²⁸ « Súrgëe dúh dúhë rek, tee'a'te a ow di bëewë wani boku légéy rë, bi lahidte ri kabut ki miteh yin. Dí yíppée poñe bëe' níi wooyce ri, na daañjoh won tih : “Yíníl sè' hélsí sè' !”

²⁹ Bëe' yedfohte hawohte kotta, na dan dí won tih : “On so' rek kooja fu ham ya' ya fu yeris kotta, may ro waa yíníl.”

³⁰ Bee lahru ra nék, kaa'a'te síkírëh, dí antee naa tik téydehtë bëe' kasu níi bín yínílee rí bëe' kabut ka béeb rë.

³¹ Lahte bëewí bani wa daa boku légéy maasuute béeb ; keeñni wa dúmpé ces, wa payute bílluté buura yaa.

³² Tígí daaha, buura wola'te súrgëe pañ pagada ra won dí tih

: “Daa fu bos ní tígí teem bos ! Iña lahid fu so' ra béeb, mi baalay ro wa ndah bitu fu ðanke so' a ?

³³ Yi kaa' ro fu yérem moroomu ðo bal ti di yérmè' mi ro nen ?”

³⁴ Kola' buura daa a neebaa yi, ði tíkké rí ya' yi wohoh ya kasaa, ði moklu. Di ay home daaha ní bín yínlèe rí kabut ki béeb rë.

³⁵ Ti ðaaha nen, Baaso' fa sun ay henee ow fi ow ðon na béeb ðaaha bitu bée' baaleh koy-yaafi keeni. »

19

Yii lenke yes kood (Saame Marka 10.1-12)

¹ Woca' Yéesú wona ra, ði kolohte Galile, saañce deyi Yúdee di hatni yíní laahi Yurdeñ.

² I ow caak ñeyute tala ; ði payce jéríð caak daaha.

³ Lahte farisenñi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow wadtee mín yes belebi bitu wa mínlíih, a yii mín tah wa powa' béeb.

⁴ Di won wa tih : « Don yúhú yee bíníyú Téerëe rë maan ? Dalaana, Koo fa sak béeb rë “sak ow yaal a ow beleb”[☆],

⁵ ði won tih : “Yii baa daa tah ow yaal ay biséh a boffi a yaafi, pokoh belebi na, wa hen yínë.”[☆]

⁶ Daaha, wa henluy ana, wa tasu yínë. Kon iñi Koo daa boolla' wa, ow banan waa ðaralsa' ! »

⁷ Farisenña tahute wonu tih : « Yaha daaha raa, yi tah Mëyíis won bitu ow mín yes belebi bitu ri saam kéedí mín teeða' bitu ði yesse kooda ? »

⁸ Di won wa tih : « Súhí ron keeni daa tah Mëyíis on ðon yii bah, ndaa húmú lahay dalaana.

⁹ Te mee ron won ra ee : bëyí yes belebi te ðeefa belaa habuuy a yaal, kood beleb kay, njaaliyohte. »

¹⁰ Taalibe ya wonu ri tih : « Hanndal ki yaal a beleb yaha ðaa raa, banti kood daa gén ! »

¹¹ Di won wa tih : « Bëewë béeb neh daa mínú tah yii baaha, hém henay bëewë Koope on wa ri ra.

¹² Kaah bitu lahte bëewí míníh kood, ndah tasa'i wa yaal te wa límúu ðaa límëe ; lahte yi yéñké bitu pagad ow daa tah wa tasa' yaal ; lahte yi ii kood bal ndah légyírí Nguur ki sun-Koo. Bëyí mín tah yii baaha taha ri ! »

Yéesú a tunka

(Saame Marka 10.13-16 ; Lúkkë 18.15-17)

¹³ Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéesú i kúkëy, fahuu bitu ði tík ya' yi sun fi wa ðagid wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.

¹⁴ Yéesú won wa tih : « Yéðdí tunka ac soo na, ngënë kéddíi wë ! Yúhí bitu Nguur ki sun-Koo saamdu mani wa. »

¹⁵ Di antee tík ya' yi sun fi tunka barkelte wa, beyaatte waali na saañ.

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki sun-Koo

(Saame Marka 10.17-31 ; Lúkkë 18.18-30)

¹⁶ Yéesú hom saaña, lahte kúkëyí wahambaani lebohte ri, won ði tih : « Bahaa, mi wadti paga yii wuni bi ní mi lah pesa na ðúméh rë ? »

¹⁷ Yéesú won ði tih : « Fu meel so' yi sun fi yii wunte ? Koope kut daa na pañ wun. Fu faha' haal pesa na ðúméh rë rëe, lah page iña túuyé' Koope ra. »

¹⁸ Kúkëyí wahambaanaa meelte ri won tih : « Túuyé' yí yih ? » Tígí daaha, Yéesú won ði tih : « Ngënë mësú bëem ow ; ngënë mësú njaaliyoh ; ngënë mësú loh ; ngënë mësú felid ow ;

¹⁹ lah tēppítí baappon a yaayyon ; te di fahuu ron affon, lah fēhí moroommon ðaaha. »[☆]

²⁰ Di won Yéesú tih : « Yii wad so' iñyaa béeb mi pañke wa, kon mi tallil yih ? »

²¹ Yéesú won ði tih : « Fu faha' bitu fu júb ní júb rëe, paye fu yaay iña laha' fu ra béeb, fu wora' cadum

☆ 19:4 19.4 Saame Dalaana 1.27 ☆ 19:5 19.5 Saame Dalaana 2.24 ☆ 19:19 19.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12-16 ; Tali Léwí 19.18

fa ñëkídfë. Hen ðaaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñëe tal so' . »

²² Kela' kúkëyí wahambaanaa unni yah, bi caak ri alal ní caak, yaa misikke ri keeñi ní misik. Di kolohte na saañ.

²³ Yéésú won taalibe yi tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : haal Nguur ki sun-Koo kofeelte yíkëe alal na ! »

²⁴ Ahañkay ! Mi won tee bal : géleem haal gúl kúuc, daa lukki yoob biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »

²⁵ Keluu taalibe ya unni yah, affi wa kúnëhté, wa meelute Yéésú wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »

²⁶ Di yeelte wa, won tih : « Ow mínéh múcël afi, Koope kut daa mín ríi múcël. Lahay yii wooñ Koope ! »

²⁷ Peer won ði tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña béeb, fun ñeyute talu. Yi na seh fun na nék ? »

²⁸ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : filib pesi hasa na ac fii rë, so' mi Koy-bëe' may took ñaani Nguur ki so'. Yiin fin fa, ðon fa ñeyu tal so' ra, ðon bal ðon ay took ñaan Nguur sabboo a ñaan Nguur ana, ðon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel.

²⁹ Bëyí af so' tah ði hel faami, koy-yaayyi, boffi, yaafi, koyyi mbée feeyyi, ði ay lah yi luk yaa caak fap, te ði ay lah pesa na dúméh rë.

³⁰ Ow caak di bëewë këllúu woteh ra ay míllë' fayu, te ow caak di bëewë míllúu woteh ra ay këllëh fayu. »

20

Anili yíkí meeya a sùrgë yí

¹ « Nguur ki sun-Koo mín mëllúu a biti yíkëe meey koloh baab cúb, saañ saami sùrgë yí ay rii légéyíre meeyi.

² Ola' ri ra, bani wa júbúuté biti ði ay yínlé ow fi ow waa na béeb ðëñé* yíne, ði antee waa yeñ meeya.

³ Di dúhëetté siñaakada, ði otte i ow kay na cagaaluu këemí gina,

⁴ ði won wa tih : “Don bal tílí ðon légéyé meey so', mi yíníl ron.”

⁵ Bëewí yaa suute. Di dúhëetté laha' na' leelu af ra a wahtu éeyë filoon fi baaha bal, te faraah ði ot ow raa, ði wona' wa yaa yíne.

⁶ Míllëení dúh ðeef na'a na dal yëellëh rë, ði ðeefaatte i ow kay këemë, ði won wa tih : “Yi tah ðon na homu deh bis múlgús ðon légéyúy ?”

⁷ Bëewë wonu ri tih : “Ow daa beyay fun légéy.” Di won wa tih : “Kon tílí ðon légéyé meey so' bal !”

⁸ « Sosa' na'a ra, yíkí meeya won daga na tooppitoh alal mi ra tih : “Dëeké sùrgë yë, fu yíníl wë. Lah ðébéë bëewë míllúu beyu ra, fu míllë' yee ðébúu rë.”

⁹ Tígí daaha, sùrgë yë míllúu beyu bee na yëellë' na' ra, daa ðébúu ac, bëe' yínílté ow fi ow waa na béeb ðëñé yíne.

¹⁰ Nama' lah wahtii bëewë ðébúu beyu ra, wa sehu yíníl luk yah, ndaa ow fi ow waa na béeb yeru ðëñé yíne ti bëewí yín nen.

¹¹ Liiluu wa yíníl wë rë, yaa nebaay wa, wa payute na wonu yíkí meeya baaha

¹² wonu tih : “Bëewí yee daa míllúu ac, légéyú wahtu yíne kut, fu téydë'té wë a fun yíníl, fun fa enduu légéyí misiga ndin-ndini na'a ra a ?”

¹³ Yíkí meeya loffe won ow yíne waa na tih : “Kooja, mi tooñay ro ! Yen húmú júbúu biti may roo yínlé ðëñé yíne bisa neh a ?

¹⁴ Kon habe yee wad ðoo na ra fu saañ faam ! Neba' so' mi yed bëyéë míllë' rë teemi yuu raa, waal ow íníh në !

¹⁵ Mi waray bek hélsí sè' tígí neba' so' waro a ? Am fu eeñja' so' naa'i keeñ so' ?” »

¹⁶ Yéésú lúsdë' anili dah won tih : « Ti ðaaha nen, bëewë míllúu rë nay këllée fayu, bëewë këllúu rë míllë' . »

* **20:2 20.2 ðëñé** : Di hanjar héliis ; daa na yínlúu légéy sùrgë bis múlgús.

Waalí éeyë fë wona' Yéésú bití dī ay húl, dī koloh ra

(Saame Marka 10.32-34 ; Lúkkë 18.31-34)

¹⁷ Filoon fi baaha, wa beyute waala na suu Yerusalem. Wa homu waala wa na suu, Yéésú hécëhté a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih :

¹⁸ « Síkiríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-bëe' ya' yi kélfë yí seeyoh ya a yéeddëh yí kootii Mëyiis rë. Wa ay soo aattiya' húl,

¹⁹ tík sè' ya' yi bëewë yëwúf neh ra. Wa fi yaa ay soo ñaawal, labisa' so' laraw, an soo daay sun kurwah. Te waali éeyë fë filoon fi húlí sè', may këllú búudé. »

Bëe' lukki gaan da

(Saame Marka 10.35-45)

²⁰ Tígí daaha, beleb Sebede a koyyi lebuute Yéésú, belaa yekke fíyí, faha' dāñi yin.

²¹ Yéésú meelte ri won tih : « Fu faha' yi yaa ow ? » Di won dī tih : « Gap so' bití fu took Nguur ku fayuu raa, fu tēekíf koyyi ana yee ke so' yee hēbísú : bëyí yínëe hom ya'i ñamaa fu, yínëe hom ya'i sugu fu. »

²² Tígí daaha, Yéésú won tih : « Don yíih yee dagu ron ra. Mbaa ron kaañute han gulií kofeel ka nay mii hane ra ? » Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! »

²³ Di tahaatte won wa tih : « Kaah bití dōn ay han gulaa nay mii hane ra. Ndaa yi lenke toogi ya'i ñamaa fi so' mbée ya'i sugu fi so', daa mi na ona' ri neh ; bëewë Baaso' waayid wa tikkí yaa ra daa lahuu wa. »

²⁴ Keluu taalibe yi kayya yii baa ra, wa neebuute koy-yaayyi ana ya.

²⁵ Tígí daaha, Yéésú dēekké wë béeb, won wa tih : « Don yúhúté bití yíkëe yí ginna a bëewí gaanna hom ñaamluu bëewí kayya ñaamloo, noote wa ! »

²⁶ Yii baa waray laha' daaha handal kon. Ow di dōn na faha' hen ow gaan raa kay, dī henan sūrgíi bëewí kayya.

²⁷ Te bëyí faha' hen kélfë dōn na, dī henan ñaami bëewí kayya.

²⁸ Ti daaha nen, so' mi Koy-bëe' mi aay bití bëewë nay hene sūrgë yí sè'. Mi ac bití kay, daa mi nay hene sūrgíi bëewë ní mi yera' ñiin sè' tosaa pes ow caak. »

Payi búumídfí ana ya

(Saame Marka 10.46-52 ; Lúkkë 18.35-43)

²⁹ Lahuu Yéésú a taalibe yi Yéríkëe ní wa na dūhú gina ra, i ow caak ñeyute tala.

³⁰ Lahte búumídfí ana yi tookute búk waala. Keluu wa bití Yéésú daa na ñee daaha ra, wa na fogu wonu tih : « Yíkëe, sédí Dawit, yérém fun ! »

³¹ Bëewë na wonu affi wa, fahuu bití wa héddëh, kaa'eeh wa lukuu foñ na na wonu tih : « Yíkëe, sédí Dawit, yérém fun ! »

³² Tígí daaha, Yéésú canke, dēekké wë won wa tih : « Don fahuu bití mi pagira ron yih ? »

³³ Wa wonu tih : « Yíkëe, page ní íllí fun wërsëh, fun mín ot ! »

³⁴ Yéésú yérémpé wë, lebpe íllí wë. Íllí wë yíppée wërsëh, wa na olu, wa ñeyute tali.

21

Haali Yéésú Yerusalem

(Saame Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Sañ 12.12-19)

¹ Tíluu Yéésú a taalibe yi ní wa lebuute Yerusalem, yeedda' ki dāñi Ēlíiffë di hēbís Betfase ra, Yéésú wolte ow ana waa na

² won wa tih : « Pëyí gina fíi bín, dōn haale na rek, dōn ay naa deef mbaam beleb poku, koy ka hom hēbísí. Lah pēkísí wë, dōn kom so' wa. »

³ Ow tah dōn na raa, lah wēní rí bití Yíkëe daa sohla' wa. Hen daaha raa, dī ay ron yíppí yeris, dōn kúd wë deh. »

⁴ Yee húmú won yonentaa ra laha'te dah. Di húmú won tih :

⁵ « Wēní bëy Siyoñ tee :

Ēlí ! Buuron ee ac dōn na ra, sosse ní sos,

*yaagoh sun mbaam,
sun cúmbúr,
koy mbaam-séf.* »✧

⁶ Taalibe ya sayuu daaha, pagute yee nah wa Yéésú rë.

⁷ Wa kalute mbaam fi belaa a cúmbúré, larute sabidoorri wa sun, Yéésú yaagohte.

⁸ Dúukëlí bëewë húmú në rë, yee beyu sabidoorri wa larute waala, yee saamu i ya' kilik hilsid larute waala bal.

⁹ Bëewë béeb, dala'te yee paa'uu Yéésú fii a yee paa'uu ri filoon ra, béyruté unni wa sun na njoobu ri wonu tih :

« *Oosaanaa ! Sédí Dawit laha ndam !*

*Koo-Yíkëe barkela bëe' dī wol ri ra !
Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-
sun !* »✧

¹⁰ Yéésú na haal Yerusalem, gina béeb na hégyéh. Bëewë na meeluu na wonu tih : « Bëyéé wadti hena wah ? »

¹¹ Wa meelee raa, bëewë bani Yéésú ñéerúu rë tahe wone tih : « Yaa Yéésú, yonentaa dék Nasaret di Galile ra. »

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope

(Saame Marka 11.15-19 ; Lúkkë 19.45-48 ; Sañ 2.13-22)

¹² Laha' Yéésú gina nú ri haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra béeb, júlkeñcé taabulli bëewë në lofrantuu hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bédú yë,

¹³ dī antee won tih : « Koo wonay Téerëe bitih : *“Faam so' ay wonuu faam fa na daguu ra”*✧ a ? Ndaa don yíssuté rí *“faam lohoh”*✧ ! »

¹⁴ Filoon fi baaha, i búumídf a i lëfëñídf lebuute Yéésú baylaa daaha bal, dī payce wa.

¹⁵ Oluu kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Méyíis iñi éemíle' yë an dīi kola' pañ, wa olute tunjka na fogu Faam fi gaana na wonu : «

Oosaanaa ! Sédí Dawit laha ndam ! » ra, keeññi wa haayte,

¹⁶ wa wonu ri tih : « Fu keloh yee na wonu tunjka ra a ? » Di won wa tih : « Mi keloh na kay ! A don, don kéllúy unnee ke Téerëe yee neh a ? Téerëe won tih : *“Fu pañke ní wobiitta a baakerra na kañu ro.”*✧ »

¹⁷ Di antee waa hel daaha, saañce Betani, nee'te dín fë.

Cuñi eena lahay koy ra

(Saame Marka 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Yíilë' Koo kéy baab fin Yéésú na nimil Yerusalem ra, yaab hampe ri.

¹⁹ Di séenté tal een búk waala, dī dalte ; ndaa laha' ri na ra, gét nëe saaf, dī olay na koy. Tígí daaha, dī won tih : « Fii límíl koy yee tas fíi rë ! » Una na lús, tal eena súhté ní lahte keeña.

²⁰ Oluu taalibe ya yii baaha, wa tíitú tíitë ní na wonu tih : « Tal eeni bee minë' sùh sùhí gaawi bee díh ? »

²¹ Yéésú tahte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don gém te don lëhíh nuf ana koon, mi teyay ron biti don ay mín yee pañ mi tal eeni baa ra don, ndaa don nah dañi bee dofoh dee saañ yípée kísí, dī ay rii pañ.

²² Don gém dëe, yúhí biti yii don dañ ri Koope béeb don ay rii líil. »

Tígë d'úhë' sañ-sañi Yéésú rë

(Saame Marka 11.27-33 ; Lúkkë 20.1-8)

²³ Filoon fi baaha, Yéésú haalte Faam fi gaani Koope, na yëeddë'. Kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina deefute ri daaha, wonu ri tih : « Fu paga' iña na pañ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro pañi wa ? »

²⁴ Yéésú loffe wa won tih : « So' bal may ron meel yin yínë. Don tiil so' na raa, may ron teeb bëe' yed' so' sañ-saña na paga' mi wa ra.

²⁵ Wëní së' : bëtsë në húmú bëtís Sañ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? » Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, dī ay

yen meel yee tah nîi yen gémúy iña won Saṅ ra.

²⁶ Te yen won biti bēewē daa nahu ri raa, yen helun nuf bēewē nē, ndée wa bēeb habuu biti Saṅ hómú yonente. »

²⁷ Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíih yin na ! » Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bēe' yed' so' sañ-sañ na paga' mi wa ra. »

Anili koy-yaayyi ana ya

²⁸ Yéésú baatte won tih : « Don yúhú yi anili beh ? Lahte bēyí hómú laha' koy ana. Lahte bis, dī payte otte bēyí yínēe won dī tih : “Fii pay fu yér meey woteh aa kooja ?”

²⁹ Koy ka won dī tih : “Mi ebaay pay meey woteh baap !” Ndaa hompe nîi dī réecciyēhté yee won dī boffa ra, dī kolohte saañce meey.

³⁰ Filoon fi baaha, boffa payte otte bēyí ana fa túuycé rí waali meeya. Bēyí yínii bee won dī tih : “Kotta yee baap !” Ndaa dī millēey pay.

³¹ Cēe mi meel ron : Bēyí bih, di wa fi ana yi yaaha daa paṅ yee faha' boffa ra ? » Bēewē wonu tih : « Bee dēb dē ! » Yéésú tikké won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Yeekoh yi túmē a belebba na tilú rē ay ron hel, wa haal Nguur ki Koope.

³² Ahaṅkay, Saṅ acce teeḅpe ron di na pesuu pesi júbpé, te don gémúy woni ; ndaa yeekoh yi túmē a belebba na tilú rē gémúté rí. Te filoon fi bee oluu ron yaa ra bēeb, dara hégyēy ron nîi tah don lofisoḅ, don gém woni. »

Anili línēh yí reseña sohooru ra (Saame Marka 12.1-12 ; Lúkkē 20.9-19)

³³ Yéésú wonil wa tih : « Síkíríi anili yínii beh : Laha' bēyí hómú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígē nay pooyuu reseña ra, saampe dút, dī antee rii yera' ndalu, saañce baab.

³⁴ Nona' reseña ra, dī wolte sùrgē yí línēh yē nē, nda wa yed' dī wodi.

✧ 21:42 21.42 Saame Kañaaya ya 118.22-23

³⁵ Ndaa lahuu wa ra, línēh yē habute wa, labute bēyí yínēe labbi misikke, hawute yínēe húl, bee tikēh nē rē wa tawsuute ri la'.

³⁶ Filoon fi baaha, yíkíi meeya wolaatte i sùrgē kay yi luku yee dēb dē caak. Lahuu wa ra, línēh yē pagute wa yee pagu wa bēewē dēbú rē.

³⁷ Di millē' wol koy ki yaali, won nufi tih : “Man biti wa ay yed' koy so' cér !”

³⁸ Ndaa séenúu línēh yē koy ka, wa wonu hanndaḅ ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Eyí yen hap dī húl, yen beḅ meeya.”

³⁹ Laha' ri ra, wa yípútée rii ham, dúhrúté rí meeya, hawute ri húl.

⁴⁰ Mi meel ron leegi : yíkíi meeya ac raa, dī ay page línēh yí yaa yih ? »

⁴¹ Wa wonu ri tih : « Di ac daa, dī ay bēem línēh yē sohooru yaa ra bēeb, dī anti yed' meeya línēh kayyi ay rii yed' wodi biti reseña non fayu. »

⁴² Yéésú baatte won tih : « Don yúhú yee bíníyú Téerēe bee ra maan ? “La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa millē' ham lasa. Koo-Yíkēe daa paga' ri daaha te ri neḅpe yeel lool.”✧

⁴³ Daa tah mi won don biti Nguur ki Koope ay paketu ya' yon, yeru bēewí légyí wē ay púl kaah. [

⁴⁴ Yii lenke la'i baa nék, bēyí baḅoh na bēeb ay korsa', te la'a keen sun ow raa ay rii dakaya'.] »

⁴⁵ Keluu kélfē yí seeyoh ya a farisenṅa unni yah, wa yúhúté biti Yéésú wona' wa.

⁴⁶ Wa na saamu dee nay wa rii habee ra, ndaa bi bēewē bēeb habuu Yéésú yonente, wa kaañuy.

22

Anili bēewē gapu ndaje ma ra (Saame Lúkkē 14.15-24)

¹ Yéésú ñeyaatte wa léeh won tih :

² « Nguur ki sun-Koo man biti lah buuri húmbélíḅ koohi kíllēek rē nen.

3 Di wolte súrgë yí pay dëegi bëewë gapu kilëegë rë, wa kaa'uute ac.

4 Di wolaatte i súrgë kay woni wa bitih : “Mi waayce kilëegë. Mi happe fañnji so' a júre lukki dúuf rë. Iña béeb wocce, wa talluu ac !”

5 Ndaa bëewë dëekú rë tikúy gaba nuffi wa : yee suute meey, yee sohle yi wa,

6 bëewí kayya habute súrgë yë, moklute wa nii bëemuté wë.

7 Kela' buura yaa, keeña haayte, di yeñce soldaarri dakaya'i bëewí sêhëeríddí yaa bëemúu ow yaa ra, wa tam gin wa.

8 Tígí daaha, di won súrgë yí tih : “Ñami ndaje ma nonte, ndaa bëewë gapu ra cëlih rí.

9 Kon tilí séllíkkí waalla, bëyí don ot di béeb dëekí rí ndaje ma.”

10 Tígí daaha, súrgë yë koluute, tawute affi wa waalla, dëekuté bëewë bani wa tee'uu ra, yee bosu a yee wunu ra béeb tee'uute ndaje ma nii faam fa líiffé.

11 « Tígí daaha, buura acce kénsëhí bëewë. Laha' ri ra, di otte bëyí bekaay yéré yë waf dñi bekoh ra.

12 Di won bëe' tih : “Kooja, fu haala' dee díh a yéré yë faanu ?” Bëe' lahay yii wona ri.

13 Tígí daaha, buura won súrgë yí tih : “Hëbí rí don pokalsa' kotta a ya' ya, don bet di ñúusë èssín, di foge dín fë ñafee nii tíñë lec.” »

14 Yéésú baatte won tih : « Ow caak dëekuté naam, ndaa yee tansu ra caakuy. »

Túmí buur
(Saame Marka 12.13-17 ; Lúkkë 20.20-26)

15 Farisenja koluu daaha, hécuté na peenuu dee nay wa rii fiirée rë, di iña na won ri ra.

16 Tígí daaha, wa yejute i ow di taalibe yi wa dñi na, ñéerúuté a i ow di bëewí Erot. Bëewí yaa wonu Yéésú tih : « Bahaa, fun yúhuté biti fu wona' kaah : fu yëeddë' yee naha'

Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmí, fu na yeddeh ow kúreelëh rë.

17 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay. »

18 Bi yúh Yéésú nuffi bossa waa na, di won wa tih : « Don fi yee wonni ron teem búkkën yee ra, don ay fiiré sè' è ?

19 Téebí sè' hélsí hanjara na yeruu túm dëe dee noo mi ot ! » Wa komute ri hanjara.

20 Di won wa tih : « Netli wah a tii wah daa na ? »

21 Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. » Di won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed Koope yee laha' ri ra ! »

22 Keluu wa uni bah, wa éemuté nii éem, helute ri daaha suute.

Yii lenke koloh búudé
(Saame Marka 12.18-27 ; Lúkkë 20.27-40)

23 Yiin fi baaha, i saduseñ, wa fa wonu biti koloh búudé lahay ra ayute Yéésú në, wonu ri tih :

24 « Bahaa, Mëyíis húmú túuyë'té bitih, bëyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñéedë wadtee lam belaa, saamid bahii tal.✱

25 Te kíilë, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, di húlté, hella'te ri ñéedë.

26 Bee ñee na ra koodte belaa, ñeete kotta húlté. Bëyí éeyë fë tikéhté në ti daaha nen bal, húlté. Na hen daaha nii wa fi paana ya béeb ñeyute kooda, húlúte te ow lahay na koy.

27 Filoon fe, di fi belaa tahte bal húlté.

28 Kon leegi, yiin nay kolee bëewë búudé rë, daa nay lahee belaa waa na te wa béeb koorute ri ? »

29 Yéésú won wa tih : « Don yíih yee won Téerëe rë a dee laha' Koope doole ra daa tah don hëllé'.

30 Yiin nay kolee bëewë búudé rë, yaal a beleb ii kooranta' : pesi wa

* 22:17 22.17 Sesaar : Bín fë, bëyí húmú hen buur di Rom béeb dëekúu daaha. ✱ 22:24 22.24 Saame Nersí Kootaa 25.5-6

kay ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.

³¹ Te yii lenke kolohi bëewë húlú rë búudé, ñon yíh yee won ñon Koope ra a ? Di won tih :

³² “Daa mi Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop.”* Kon Koope, ñi Koope fi bëewë húlú rë neh, ñi Koope fi bëewë na pesu ra. »

³³ Bëewë húmú keluu iñyaaha ra béeb éemuté ñee na yeeddë' rí rë.

Túuyë'ë lukki gaan ña

(Saame Marka 12.28-34 ; Lúkkë 10.25-28)

³⁴ Keluu farisenña biti Yéésú téycé búkkí sadusenña ra, wa olantuute filiñ fi wa.

³⁵ Ow yínë waa na, non yeeddëh yí kootii Mëyíis, faha' olsohi Yéésú, meelte ri won tih :

³⁶ « Bahaa, túuyë'í bi daa lukki lah solo filiñ Kootaa ? »

³⁷ Yéésú won ñi tih : « “Lah fëhú Koo-Yíkëe Koope fon ñi keññon béeb, ñi peson béeb a nuffon béeb.”* »

³⁸ Baa daa túuyë'ë lukki lah solo ra.

³⁹ Te lahte na kay bi lahte solo ti baa nen, won tih : “Di fahuu ron afon, lah fëhú moroommon ñaaha.”* »

⁴⁰ Túuyë' yí ana yi yah, daa wa níillí Kootaa a iña yeeddúu yonente ya ra béeb. »

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?

(Saame Marka 12.35-37 ; Lúkkë 20.41-44)

⁴¹ Bi lísú farisenña tígë, Yéésú nampee waa meel won wa tih :

⁴² « Don yúhú yi Buura Koo fal ri ra na ? Don habuu biti ñi sédí wah ? » Wa wonu ri tih : « Di sédí Dawit. »

⁴³ Yéésú won wa tih : « Kon yi tah húmú haala' Ruuhi Koope Dawit ra, ñi ñéekë' Buura Koo fal ri ra Yíkëe ? Di húmú won tih :

⁴⁴ “Koo-Yíkëe won Yíkú së' tih, tooke hëbís së', ya' i ñamaa fi so' deh,

nú bín nëy mú kéendëe kaa'oh yu kottu feey ra.”*

⁴⁵ Di fi Dawit ñéekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí ñi ? »

⁴⁶ Ow yínë sah di waa na mínëh rii lof di yee meel wa ri ra. Kola'te bah, ow kaañlay rii meelil yin kay.

23

Yee na seh farisenña a yeeddëh yí Kootaa ra

(Saame Marka 12.38-40 ; Lúkkë 11.39-52 ; 20.45-47)

¹ Filoon fi baaha, Yéésú yíssëhté bëewë a taalibe yi na, won wa tih :

² « Yeeddëh yí kootii Mëyíis a farisenña daa nahu yeeddë'í kootii Mëyíis.

³ Kon lah ñéyí yii wa won ñi ron, ñon pañ iña na yeeddú wë ñon ña ; ndaa ngënë mëlíi wë pagadñi wa, ndah wa na pëgíh iña na yeeddúu wë rë.

⁴ Wa hom pokuu sayyi gaante, wa en wa bëewë, te wa na hëbríih wë ñalaa sah.

⁵ Yii pañ wa béeb, wa fahuu biti bëewë ot wa. Ngérté yí unni Koo ya na poku wa ya' yi wa a púkkí wë rë daa na lukki gaan, te mbacci búubí wë ña daa na lukki ut*.

⁶ Daa wa na fahuu ñébpí ñam biti ndaje lah, te wa tookuu ñaanna këllëh ñi ílíyyë na ñaguu Koope ra.

⁷ Wa fahuu biti wa woduun wodañ kélfë biti wa hom këemmë.

⁸ Don nék, ngënë tēhí biti ow woda' ron wodañ kélfë, ñon béeb i koy-yaay te ñon lahuu kélfë yínë kut.

⁹ Ngënë ñéekíi ow “Baap” hanndal kon, ñon lahuu Baap yínë kut : ñi bín sun.

¹⁰ Ngënë tíkí affon ñjiit, ñon lahuu ñjiit yínë kut : ñi Buura Koo fal ri ra.

¹¹ Bëe' lukki gaan ñon na ra daa nay hene súrgëen béeb.

* 22:32 22.32 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.6 * 22:37 22.37 Saame Nersí Kootaa 6.5 * 22:39

22.39 Saame Tali Léwí 19.18 * 22:44 22.44 Saame Kañaaya 110.1 * 23:5 23.5 ngérté : Yëwúddë húmú home ñañ Koope raa, wa húmú pokuu ngérté púkkí wë a ya' yi wa ; ngértíi bah, iña túuyë' Koope ra daa na hom filiñ. Wa saamid búubí wë mbac níi tah tígí teem ow waa na béeb nersëh Koope.

12 Yúhí biti bëyí béyíd' afi béeb ay cépirú, te bëyí cépíd' afi béeb ay béyrú.

13 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Don kaa'uute bëewí kayya haal Nguur ki sun-Koo. Don fi yah, don kaa'uute haal, don anutee kaa' wa fa fahuu ra haal. [14 †]

15 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Lahay tígí don bekuy na kotton saam wuti yaha ow yiné kut, don bek dī yoonon ; te don ot dī nī dī haal don na raa, don yah ri nī ri luk ron bos, coono fi safara wad dī ana.

16 « Mas don fi njiitti yee búumíd' yee ra ! Don wonu ti ow añoñ ñeya' ri Faam fi gaani Koope raa, dī mín banti pañ yee añoñ ri ra, bëe' ñeyaa añoñi úrisë Faam fi gaana raa nék, dī wadtee pañ yaa.

17 Tisoh yi yulkid' dī yeh ! Búumíd' dī yeh ! Hanndal ki úris a Faam fi gaana bi daa lukki lah solo ? Di Faam fi gaana fa tah úrisë sela ra neh a ?

18 Don wonute biti bal ow añoñ ñeya' ri tígë na hawruu ra raa, dī mín banti pañ yee añoñ ri ra, dī ñeya' añoñi yee hawu sun fi tígë rë rëe nék, dī wadtee pañ yaa.

19 Búumíd' dī yeh ! Hanndal ki tígë na hawruu ra a yee hawu ra bi lukki lah solo ? Di tígë na hawruu tah yee hawu ra sela ra neh a ?

20 Yee lah ra biti kay, bëyí añoñ ñeya' ri tígë na hawruu ra, añoñi kúreelëhté tígë a iña sun fi hawraa béeb.

21 Te bëyí añoñ ñeya' ri Faam fi gaana na, añoñi kúreelëhté Faam fa a Koope fa dék në rë.

22 Bëyí añoñ ñeya' ri sun-Koo, añoñi kúreelëhté ñaani Nguur ki Koo a dī fi Koope fa took na ra.

23 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Yii lín don béeb, don wod' na Koope nī luka' yee lukki ñak solo ra, don sargana' iña lukki lah solo Kootaa : ti júb, naa'-keeñ a pesa' unni Koo ra nen. Añcañ yaa daa iña wadti pagun koon ra, yee tas dā banti halu.

24 Don fi njiitti yee búumíd' yee ra, don ay hédís hanon kaa' hon cëef kë lukki yin dā, don anti hon yii teempe ti géleem nen.

25 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Èlí dëe madu ron ra : don hom hosuu fëel fi guluñja a loonna don hel filib. Don hosuu faannon don hel keeññon : don caakute nuf lohoo te don bosute nuf.

26 Don fi farisenja búumú yee ra, débii hos filib fi guluñjon a loonnon nī lan paay, fëel fi wë ay lan filoon fe.

27 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Don madu a luuyyi bulaasuu naa', nebpe yeel ëssë nī neb, dëefa búudé yí yahte daa filib.

28 Ti dāaha nen, don madu bëewí júbúté nen illí bëewë, ndaa iña na wonu ron ra teem búkkën te don na ñéyih woni Koope.

29 « Mas don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja, don fa wonnon teem búkkën dë ! Don tabahuu luuyyi yonente ya nī wun, don yugus yi bëewë júbú rë nī et,

30 don anti won tih : “Fun dëefa' jamani caacca koon, fun ii ñeerë' a wa bëemí yonente ya.”

31 Yee wonu ron baa ra, daa tee'ba' biti don daa séttí bëewë bëemú yonente ya ra.

32 Kon lúsdí yee dalu caaccon dā !

33 Goñji yeh ! Tisoh yi hiliññi yeh ! Don ay mínée múc safara dīh ?

† 23:14 23.14 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Don fi yëeddëh yí Kootaa a don fi farisenja wonnon teem búkkën dë, don ay toroh ndah don daa lukuu kaañ maañ dāñ faha' tee'ba'i affon, añcañ daa ron na beyu alal mi belebba yaalli wa húlú rë. Daa tah daanon nay lukee misik.

34 Ëlí ! May wol i yonente, i baha a i yeeddëh yí Kootaa : don ay bëem yee don daay wa kurwah, don labisa' yee laraw filib ílíyyë na d'aguu ron Koope ra, don ñee talli wa don dabaate wa ginoo gin.

35 Daa tah yee bëemúu bëewë júbú rë ay keen sun fon, dala'te bëemí Abeel* fa júb dë níi bëemí Sakari fi Baraki, bee bëemú ron baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígí selaa a tigë na hawruu ra.

36 Mee ron won kaaf ka ra ee : iñyaa béeb ay keene sun fi bëy jamanii beh.

Yéésú a bëy Yerusalem (Saame Lúkkë 13.34-35)

37 « Don fi bëy Yerusalem daal, don fa na bëemú yonente ya ra, don fa na tawu bëewë Koope wol wa don na la' níi wa húl rë, hente waal díh ma na faha' négirë'í ron hëbís sè' ti di na négirë' paan yiilli paabi nen ? Ndaa don fahuuy ! 38 Kon Koope yedda'te ron ginon‡.

39 Mee ron won ra ee : dala'te woteh, don ii soo olil níi bín wonuun ron bitih : *"Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra !"* * »

24

Ban fi poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rë

(Saame Marka 13.1-13 ; Lúkkë 21.5-19)

1 Yéésú kola' dah, dúhté Faam fi gaani Koope na saañ. Tígí daaha, taalibe yi lebuute na wonu ri yii lenke dee tabahuu Faam fa ra kaar.

2 Di won wa tígí daa tih : « Síkiríi sè' ! Mee ron won kaaf ka ra ee : di man dí dee béeb, bis ay lah dí ay bëp béeb níi la' ii tíkëh sun la'. »

3 Tíluu wë níi wa lahute danji Ëlíiffë rë, Yéésú tookke a afi, taalibe yi lebuute ri, meelute ri wonu tih : « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a yee nay teebee nimilu a túkkíi ëldúnë rë. »

4 Di won wa tih : « Mëytíi ! Ow banay ron nofa'.

5 Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay nofa' ow caak.

6 Don ay keloh yodad' haa' yi lebohte a ban fi haa' yi laha' ginni wulohte. Síkiríi sè' ! Lah ngënë tíití, iñyaa wadti laha laho, ndaa deefa túkkíi ëldúnë laheh doom.

7 Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; yaab ay haal i ílíy feey fa, lah ílíyyí feey fa ay naa hégíyëh.

8 Yaa béeb ay madee a misiga na kat beleb biti lowa ham ra nen.

9 « Tígí daaha, don ay yaayu, don moklu te don ay hawu húl. Af so' ay tah heetta feey fa béeb kaa' ron.

10 Bín fë, ow caak ay yeris ngémí wë, wa yaayanta', wa kaa'anta' filib fi wa.

11 Yonente padfah caak bal ay koloh nofa' ow caak.

12 Kaa'a'i bëewë ñee woni Koope ay baatee baatoo níi fahanta' ëylëh ow caak na.

13 Ndaa bëyí ham hín níi dúmëenë rë, ay muc.

14 Te Uni Nebi Nguur ki sun-Koo ay waariyu ëldúnë béeb níi heetta feey fa béeb mit na, ëldúnë anti túkkí.

15-16 « Kon tíl níi don ot yii bosa na sobeyil ra hom filib tígí selaa, bee na húmú wona' yonente Dañeel* ra raa, tígí daaha, bëewë nay home Yúdée rë heguun danjin (bëyí jani yii bee yühën !)

17 Bëyí dúh këem, banan haal kali yin faam ;

18 te bëyí liilti saañ meey, banan nimil kali búuɓ faam.

19 Mas belebba nay poke loo bín fë a yee nay bëpíré rë !

20 Dëgí Koope hegohi ron banti tee'a' a líy, mbée bisa na hílsúu rë.

21 Mee ron won kaaf ka ra ee biti jamanii baaha ay misik misigi lëhírëy saka' Koo ëldúnë níi a deh, te mani ii lëhíd' faw.

* 23:35 23.35 Saame Dalaana 4.1-8 ‡ 23:38 23.38 Koope yedda'te ron ginon : Di gerek, bíníyú deh : Koope yedda'te ron faamon. Mín hen Faam Koope bal. * 23:39 23.39 Saame Kaña ya 118.26 * 24:15-16 24.15-16 Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11

22 Te Koo cagay eylí bissi yaaha koon, tin ow ii múc bín fë ; ndaa bëewë dī tanis wa ra daa tah dī eylī wë.

23 « Bëyí won dōn tígí daaha bití “Buura Koo fal ri ra abeh”, mbée “dī abín” béeb, ngënë gémí rí.

24 I kiristaa a i yonente padfah ay ac paŋ i kimtaan a iñi éemilë'té, faha'i bití koon wa nofa' sah bëewë Koo tanis wa ra.

25 Mi wonte ron ri abah !

26 Bëyí won dōn bití Buura Koo fal ri ra ín luufin, ngënë pëyí ! Bëyí won dōn bití dī hom tígí dapohte, ngënë gémí !

27 Di na hélyë' Koo hawaan feey fa béeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen.

28 Tígí eta' médë, suulla tee'uu na.

Nimili Koy-bëe'

(Saame Marka 13.24-37 ; Lúkkë 12.41-48 ; 17.26-30, 34-36 ; 21.25-33)

29 « Jamanii misigi baa gété rek, na'a a céyín fë yímé, hulla hélkísëh keen, doole ya sun béeb bëlkísëh.✱

30 « Tígí daaha, ay lah yii ay feeñ sun-Koo teeba'i bití wahtii ayi so' lahte, te bëewë feey fa béeb ay líh ya' yi wa affi wa, wa ole so' mi Koy-bëe' mi aye filiñ nérrë, mi ñéerë' a doole a ndam gaan.

31 Un kúlúb ay tiil, mi wol malaaka yi so' wër feey fa béeb, négirë'í bëewë tansu ra, dalaani feey fa níi lúsëenín. »

32 Yéesú baatte won tih : « Hëbí yee tinnndúu tal karad'ra affon : dōn ot tal karad' capuse rek, dōn yúh bití lee ri lah koy.

33 Ti daaha nen, dōn ot iñyaaha béeb lahe raa, lah yúhí bití nimili so' mi Koy-bëe' lebohte níi leboh.

34 Mee ron won kaaf ka ra ee bití bëy jamanii bee ii múk te iñyaaha béeb laheh.

35 Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mëssí múk.

36 « Yii lenke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yéeh yin na : malaaka

ya sun neh, so' mi Koy ka sah, mi yéeh yin na ; Boffa kut daa yúh.

37 Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen :

38 balaa mulii mbënë më cép bín fë, bëewë húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu níi yiin haal Nowe gaala ra.

39 Wa séentúuy rí níi yiin ac mbënë më kúdté wë béeb rë. Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen ; daa mi won ron ri.

40 Yiin fin fa, ow ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúrú, bëyí yínë helu.

41 Beleb ana bal ay hom hod' : ow yínë waa na ay kúrú, bëyí yínë helu.

42 « Kon kélii affon ! Don yíih bisa nay nimile Yíkíi ron ra.

43 Don yúhuté bití yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dī ii nee' pëní kaa' ri poo faam fa.

44 Kon kélii affon dōn bal, ndée so' mi Koy-bëe', may nimile wahtii nuffon paay na.

45 « Médíi a sùrgíi ñeya' woni kélfií te ñaañce, bi kélfií tik sùrgë yí kayya béeb ya'i yeri wa ñam, bití wahtaa lah ra.

46 Lahte sos-keeñ, sùrgíi baa yéŋké bití yiin nay nimile kélfií faam fa ra, deefa ri page yee nahu ri ra.

47 Mee ron won kaaf ka ra ee, kélfií ay tik iña laha' ri ra béeb ya'i.

48 Ndaa ri hena sùrgíi wuneh koon, dī won tih : “Kélfií së' aay doom”

49 níi tah dī yam sun fi sùrgë yí kayya hawsee wa, dī ñame ñami neŋpe, ñéerëe a mëníyíddë hane raa,

50 kélfií ay nimil wahtii dī yéeh rí te deefa ri seheh ri.

51 Tígí daaha, kélfií ay rii bëkdë' bëewë wonni wa teem búkkí wë rë, mokil ri mokli misikke. Tígí daaha dī ay looy, ñafoh níi tíñë lec. »

✱ 24:29 24.29 Saame Isayii 13.10 ; 34.4

25

Anili tunji cafayyi sabboo ya

¹ Yéesú baatte won tih : « Nguur ki sun-Koo ay made biti kúkëy cafay sabboo këríd lampa yi wa, sayu téebilëh yíkëe kílëek nen.

² Lahte iippi ñaañuy, iippa tas ñaañute.

³ Iippa ñaañuy ra, beyuu wa lampa yi wa ra, nuffi wa paay kúrëelëh pitinol daay,

⁴ ndaa iippi kayya beyuu wa lampa yi wa ra, kúrëelúuté i bütéel pitinol.

⁵ Wa homu sehi yíkii kílëegë níi wa béeb pënyúté, millúuté nee'.

⁶ Hom homo níi un dfohte leelii elga won tih : "Yíkii kílëegë acce ! Tíí don téebilée rí !"

⁷ Wa fi sabboo ya béeb koluute, na waayu lampa yi wa.

⁸ Tígí daaha, yee ñaañuy ra wonu iippi kayya tih : "Èní fun na pitiroli ron, lampa yi fun ee saañ yímé rë !"

⁹ Yee ñaañu ra wonu wa tih : "Baa mínéh hen ! Yee lahuu fun ra mínéh yen kúd béeb. Pëyi don lome !"

¹⁰ Wa koluu daaha sayute lom. Wahtaa sayuu wa ra, yíkii kílëegë laha' na. Iippa wocu ra ñéerúuté a yíkii kílëegë haalute faam fa, ilë wodute.

¹¹ Hompe níi, yee payu lom pitinol ra namutee ac, wa béyrúté unni wa na wonu tih : "Bahaa, kúnsíd fun !"

¹² Di won wa tih : "Wéerté sè' biti mi yéeh rën !" »

¹³ Yéesú baatte won tih : « Daa tah mi won don tee : tēekí don yeele, ndée don yíh bisa a wahtaa nay mi nimile ra. »

Anili kélfëe déjéén súrgë yí hélíis rë

(Saame Lúkkë 19.11-27)

¹⁴ Yéesú baatte won tih : « Nguur ki sun-Koo mín mëllúu a biti ow koloh saañ baaß, dëek súrgë yí, déjéén wë alal mi nen.

¹⁵ Di yedte ow yínë waa na hanjar úris iip, bëyi ana fa dī yedte ri hanjar ana, dī yedte bëyi éeyë fë

hanjar yínë bi yúh rí ow fi ow waa na béeb. Di antee koloh saañce.

¹⁶ Bëe' yeru hanjarri iippa ra yíppée yam légéyë, úrisë na baatoh níi wa límpé hanjar iip kay.

¹⁷ Bee yeru hanjar ana ra hente daaha bal níi hanjara límpé ana kay.

¹⁸ Bee yeru hanjar yínë rë nék nampee pay hacce nuñ, bekke hanjari kélffi filií, púuþpé.

¹⁹ « Hompe níi filoon fe, kélffi súrgë yë acce dëekké wë, wa léhín dī légéyí wë.

²⁰ Bëe' húmú yeru hanjar úris iip ra, kúrëelëhté hanjar iippi kayya lah ri sun fi yín dë, won tih : "Bahaa, fu húmú yed so' hanjar úris iip neh a ? Mi légéyíté níi mi lahte iip sun ayeh !"

²¹ Kélfëe won dī tih : "Eera ! Fu súrgii wunte ! Ow mín dëe lekoh. Hémm daa fu ñee woni so' fu panke yii yutuudi baa raa, may roo déjéén yii luk baa maanaa. Aye yen bok ndama."

²² Bee húmú yeru hanjar úris ana ra acce bal won tih : "Bahaa, fu húmú déjéén sè' hanjar úris ana neh a ? Mi légéyíté níi mi lahte ana kay sun ayeh !"

²³ Kélfëe won dī tih : "Eera ! Fu súrgii wunte ! Ow mín dëe lekoh. Hémm daa fu ñee woni so' fu panke yii yutuudi baa raa, may roo déjéén yii luk baa lah maanaa. Aye yen bok ndama !"

²⁴ Millëenë, bee húmú yeru hanjar úris yínë rë nampee ac won tih : "Bahaa, mi yúhté biti fu bëyi súhté keeñ : fu leca' yii fu sohay ri, fu beena' tígí fu bekay na tisoñ,

²⁵ daa tah mi kaañay ro, mi hacce nuñ mi bekke hélsú feey. Beye hélsú ayeh !"

²⁶ Kélfëe won dī tígí daaha tih : "Fu súrgii bosse ! Fu dëpësid ! Fu won neh mi leca' yii mi sohay ri, mi beena' tígí mi bekay na tisoñ a ?"

²⁷ Kon haala' yi níi fu wëtdëey hélsí sè' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tikëh sun a ?"

²⁸ Di yíssëhté súrgë yí kayya na, won wa tih : "Nëefi bee dīi na, don

yed' di bëe' laha' sabboo ra."

²⁹ Ahan'kay ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay baatu nú keeña sos. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu.

³⁰ Di fi bee lahay njiriñ bee ra, betí rí ñúusë ëssín, dí looye dín fë ñafee ní tíñë lec. »

Bis-këem

³¹ Yéesú baatte won tih : « Yiin nay mii nimile so' mi Koy-bëe' mi ayee a ndami so', mi ñéerë' a malaaka ya béeb rë, may tooke ñaani Nguur ki gaani so' na.

³² Tígí daaha, heetti bëewë feey fa béeb ay teya' fii së', mi bísë' wë goomal ana ti di na bísë' níirëh harri a pe' yi.

³³ Ti daaha nen, may tík bëewë júbú rë ya'i ñamaa fi so', mi tík yee júbúy rë ya'i sugu fi so'.

³⁴ Bín fë rëe, so' mi buura may wone bëewë paa'uu so' ya' ñamaa ra tih : "Ëyí don fa Baaso' barkel ron ra. Hëelí Nguur ka waayid' dí ron dalaani ëldúnë rë,

³⁵ ndah húmú yaaba' mi ní yaab ra, don onute so' ñam ; mi húmú sifirohte, don onute so' mulub ; mi húmú doha-ndéem, don tahuute so' a ya' ana ;

³⁶ mi húmú lahay búub, don bekute so' ; mi húmú jéríd, don caguute so' ; mi húmú téyúté kasu, don yérúté së'."

³⁷ Tígí daaha bëewë júbú rë ay soo meel won so' tih : "Yíkëe, fun olu ro fu yaaþpe kiri, fun yerute ro ñam ? Fu sifiroh kirih, fun onute ro mulub ?

³⁸ Fu hen doha-ndéem kirih, fun tahuute ro a ya' ana, mbée fu lahay búub, fun bekute ro ?

³⁹ Fu jér kirih, fu téyúté kirih, fun yérúté rë ?"

⁴⁰ So' mi buura may waa lofe tígí daaha tih : "Mee ron won kaaf ka ra ee : wahtii húmú pagiruun ron ri ow di koy-yaayyi so' béeb, wuti yaha bee lukki hen yeru raa sah, deef don pagiru so' mi bee ri."

⁴¹ « Mi kola' daa raa, mi yíssëh bëewë paa'uu so' ya' sugu ra, mi won wa tih : "Wúlí së' don fa Koo alak ron ra, don haale filiþ kii kë ii mëssi yím rë waaydu Seytaane a dakki ra,

⁴² ndah húmú yaaba' mi ní yaaþ ra, don onuy so' ñiip ñam sah ; mi húmú sifirohte, don onuy so' siit mulub sah ;

⁴³ mi húmú doha-ndéem, don yeeluy so' sah ; mi húmú lahay búub, don bekuy so' ; mi húmú jérté, mi téyúté kasu, don yérúy së'."

⁴⁴ Tígí daaha, wa ay soo nampi meel won so' tih : "Yíkëe, fun olu ro fu yaaþpe, fu sifirohte kirih ? Fun olu ro fu hente doha-ndéem kirih, fu lahay búub kirih, fu jérté mbée fu téyúté kasu kirih, fun hílípúy rë ?"

⁴⁵ May waa lofe tígí daaha tih : "Mee ron won kaaf ka ra ee : wahtii húmú kaa'ruun ron pagid' ow di koy-yaayyi so' iñyaa béeb, wuti yaha bee lukki hen yeru raa sah, deef don kaa'ru so' mi bee ri."

⁴⁶ « Te bëewí yaa suu pesee daana na dúmëh rë. Ndaa bëewë júbú rë suu haale pesa na dúmëh rë. »

26

*Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2 ; Sañ 11.45-53)*

¹ Woca' Yéesú woni bëewë iñyaa béeb rë, dí won taalibe yi tih :

² « Don yúhúté biti tas waal ana feedi Paaga lah maan ? Daa ri wahtaa nay yaayuu so' mi Koy-bëe', mi daayu sun kurwah ra. »

³ Wahtii baaha, kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina tee'uute faam Kayif, seeyohi gaana ;

⁴ wa béeb habute biti wa ay bon ní wa ham Yéesú hap dí húl.

⁵ Di filiþ yaaha béeb, wa wnantuute biti banay hen filiþ feeda, toñeh bëy gina ay kolee sun fi wa.

*Belaa yün Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Marka 14.3-9 ; Sañ 12.1-8)*

6 Yéésú kola' dah saañce Betani, haalte faam Simonj fa mæssée guuñ ða,

7 tookke na ñam. Lahte belii lebohte ri, hampe bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi kofeelte, yíinté rí wë af.

8 Oluu taalibe ya yii bah, yaa nebaay wa, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yahi bee laha' njiriñ mi bih ? »

9 Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon cadum fa yeru ñëkíððé è ? »

10 Bi yúh Yéésú yee na wonu wa ra, ði won wa tih : « Don moklu belii bee yi ðeeha ? Yee pagíð so' ri bee ra, yii wunte ! »

11 Ñëkíð ii koloh filið fon ; ndaa so' mi bee mii hom filið fon dee faraah.

12 Don ot belii bee túm sè' laakkoloñ, ði waayíð hacadi so'.

13 Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba èldúnë bééð, yee pañ belii bee ra ay naa bíllú, nuffi bëewë pay ðii na. »

Canj Yudaas yaayi Yéésú

(Saame Marka 14.10-11 ; Lúkkë 22.3-6)

14 Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya payte kélfë yí seeyoh ya na,

15 meelte wa yee nay wa rii yere biti ði yaay wa Yéésú rë. Wa yerute ri hanjar hélíis sabay éeyë (30).

16 Kola'te baaha, Yudaas na anti saam wahtaa nay rii ðamaalee Yéésú ní ri yaay ri wa ra.

Míllëení Yéésú reer a taalibe yi

(Saame Marka 14.12-25 ; Lúkkë 22.7-23 ; Sañ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

17 Bisa ðéð bissi feedi mbúurú njeñe ya ra, taalibe ya ayute meelute Yéésú wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayíðun ðo reeri Paaga tígí dih ? »

18 Di won wa tih : « Pëyí faam díw filið ginin, ðon won ði tih : “Yëeddëhë daa nah fun won ðo biti

wahtii lahte. Di ay ñamee reeri Paaga faamu, bani taalibe yi.” »

19 Taalibe ya kolu daaha suute, pagute yee nah wa Yéésú rë, wa waayute reeri Paaga.

20 Fíniin fín, Yéésú a taalibe yi sabboo a ana ya goorute na reeru.

21 Wa homu reera, ði won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di ðon na ay soo yaay. »

22 Keeññi taalibe ya ðúmpé, wa na meelu Yéésú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh Yíkëe ? »

23 Di won wa tih : « Bëe' nay soo yaaye ra ee ðek ya'i loon a so' ra.

24 Kaah biti so' mi Koy-ðëe' mi wadtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so' Téerëe nen ; ndaa mas bëe' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén ðii na. »

25 Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra nampee won tih : « Mbaa ri so' neh Bahaa ? » Yéésú won ði tih : « Fu wonte ri, ði ðo fi bah ! »

26 Wa homu ñama, Yéésú bëbpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Bényí ðon ñam, mbúurí bee faan so'. »

27 Filoon fi baaha, ði bëbpe kaas bëeñ, símpé Koope, yedte wa won tih : « Bényí ðon han ðon bééð,

28 bëeñí yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a bëewë rë. Wa ay keen ndah ow caak. Daaha, wa baalu bakaadfi wa.

29 Mee ron won kaaf ka ra ee : dala'te woteh, mii hanil bëeñ ní yiin nay mii hane bëeñ has a ðon Nguur ki Baaso' ra. »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Marka 14.26-31 ; Lúkkë 22.31-34 ; Sañ 13.36-38)

30 Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu ðañj Èlíiffë.

31 Yéésú won taalibe yi tígí daaha tih : « Elgee woteh beh, ðon bééð ðon ay sélít ndah yee nay soo kate ra ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : “May

hap nírèhè húl, te harra yuba ay hasla'."☆

³² Di wona' ri Téerée daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may këllú búudé, mi këllèh rën Galile. »

³³ Peer won dī tígí daaha tih : « Wuti bëewí kayya bééβ sélít af yee nay roo kate raa, mii naa mëssi non. »

³⁴ Yéésú tahte won tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee Peer : elgee woteh beh, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sè' ní hen waal éeyè. »

³⁵ Peer tíkké won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a dō, ndaa mii mëssi taasa' biti mi yúh rē. » Wa fi taalibe yi kayya bééβ bal ñeyute una, na wonu yaa yínè.

Dañi Yéésú di Setsemani
(Saame Marka 14.32-42 ; Lúkkè 22.39-46)

³⁶ Tíluú Yéésú a taalibe yi ní wa lahute tígè nè wonuu Setsemani ra, dī won wa tih : « Hémí deh, mi pay dāñ Koope. »

³⁷ Na saañ dī ra, dī kúreelèhté Peer a koyyi Sebede, Saak a Sañ. Súfúñ dabpe ri, keeña d'úmpé ces.

³⁸ Di won wa tígí daaha tih : « Keeñ so' d'úm d'úmè ní mí mínléh ; hémí soo na deh, te dōn yeele ! »

³⁹ Di antee hécèh yutuud, yedfohte, líhèhté feey, na dāñ won tih : « Baap, mín hen koon fu éccíd guli coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín d'íi man bééβ, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

⁴⁰ Kola' ri dah, dī nimilte taalibe yi éeyè yè nè, deeffe wa na nee'u. Di won Peer tih : « Don míníh yeel wuti yaha wahtu yínè kut a so' a ? »

⁴¹ Yéelí dōn dāñ, toñeh dōn ay keene fiirí Seytaane. Ow na faha' pañ yin wun ndaa ri mitay ! »

⁴² Di hécíilté, yampe na dāñ won tih : « Baap, hena biti yin mínéh kaa' mi han guli coono fi bee raa, yee faha' fu ra lahan. »

⁴³ Di nimilaatte taalibe yi na, deefaatte wa na nee'u, bi luk wa pèní fè doole.

⁴⁴ Tígí daaha, dī yerisse wa daaha hécíilté na dāñ, ñeyaatte unna déβ dē.

⁴⁵ Nimilaata' ri taalibe ya na waali yíníi bee ra, dī deefaat wa na nee'lu, dī won wa tih : « Don daa na nee'lu dee dōn na hílsúu è ? Síkiríi ! Wahtaa nay yaayuu so' mi Koy-béè', mi tíkú ya' yi bakaaroh ya ra lahte. »

⁴⁶ Kélii yen saañ ! Èlsíi, béè' yaay so' ra ee ac dā ee. »

Hami Yéésú
(Saame Marka 14.43-50 ; Lúkkè 22.47-53 ; Sañ 18.3-12)

⁴⁷ Yéésú hom wona, Yudaas, ow di taalibe yi sabboo a ana ya na ac, ñéerè'té a dúukèl ow, yi kúrú jépíl a duud. Kélfé yí seeyoh ya a baha ya gina daa wolu wa.

⁴⁸ Deef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teebpe wa yee nay rii page ra ní wa yúhsè' rí rē. Di húmú won wa tih : « Bèè' nay mii fèené rē, dī baaha ; lah hébí rí. »

⁴⁹ Laha' ri ra, dī júβ sun fi Yéésú cid won dī tih : « Bahaa, yerne ! » Di fèenté rí.

⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Kooja, yee ac fu ra page ri ! » Bèewè lebuu Yéésú tígí daaha, yejuute sun fi, habute ri.

⁵¹ Ow di taalibe yi Yéésú fúulté jépílí wahtii baaha, paanke ri súrgú seeyohi gaana, lenne nufa.

⁵² Yéésú won dī tih : « Nimilire jépílú mbari ! Yúhé biti bëyí na haa' a jépíl bééβ ay húlée jépíl. »

⁵³ Nufu onay roo biti mi mín dèek Baaso', dī wola' so' dúukèl malaaka sabboo a dúukèl ana dee leegi wa ac sèmlé'í sè' è ?

⁵⁴ Ndaa mi pañ dī raa, yee bíníyú Téerée rē ay lahee d'íh, te bíníyúté biti iñyaa wadti lahaa dāaha ? »

⁵⁵ Yéésú antee won dúukèlí bëewè tih : « Don ayuu yi deeha a jépíl a i duud hami so' man mi banndi nen ? Mi húmú homa' filíβ fon faraah mi yèeddée Faam fi gaani Koope te dōn habuy so' ! »

⁵⁶ Ndaa iñyee bééβ wadti lahaa deeha, nda yee húmú bíníyú

yonente ya ra lah. » Tígí daaha, taalibe yi béeb heguute, helute ri.

Tëekrí Yéésú këemí yëwúdfë
(*Saame Marka 14.53-65 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Sañ 18.13-14, 19-24*)

⁵⁷ Bëewë habu Yéésú rë kúrúte rí faam Kayif, seeyohi gaana, tígë tee'uu yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina ra.

⁵⁸ Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéésú níi rí lahte faam seeyohi gaana, dí haalte baylaa tookke a wohoh ya, na olsoh dee nay millée yaa ra.

⁵⁹ Kélfë yí seeyoh ya a bëy këemí gaani yëwúdfë béeb saamute yii mntí yabun Yéésú níi tah dí hawu húl.

⁶⁰ Dee teyu bëewë yabu ri ra, caakuu wa níi caak, tahay wa ot yii mín tah dí hawu húl. Millëenë, ow ana ayute

⁶¹ wonu tih : « Bëyí bee daa won biti dí mín poo Faam fi gaani Koope, dí tabahaat dí filib waal éeyë. »

⁶² Seeyohi gaana kolohte tígí daaha, meelte Yéésú won tih : « Fu lahay yii lofa fu di yee yabu ro bëewí yee ra a ? »

⁶³ Yéésú hente tid hëddëhté. Seeyohi gaana tahaatte won dí tih : « Añee ri, fu won di tii Koope fa na pes da, hém daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope raa ? »

⁶⁴ Yéésú won dí tih : « Fu wonte ri. Cëe mí baat don sun : kola'te woteh, don ay ot so' mi Koy-bëe', mi took hëbís Koope fa mín béeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te don ay ot mi aye filib nerrë sun. »

⁶⁵ Kela' seeyohi gaana unni yah, dí dadte búubí won tih : « Di solte Koope unna won dí yaa ra ! Yen ay paglee seede yih ? Don kellirute affon sola !

⁶⁶ Don wonu yi na ? » Wa wonu tih : « Di wadti húlë húlë ! »

⁶⁷ Wa na anuu rii tuulsa' kanam, na maagu ri kít. Lahte yi na fúuru rí mbey,

⁶⁸ wonu ri tih : « Hém daa fu Buura Koo fal ri ra raa, teeb fun biti

fu yonente, fu won bëe' laf do ra ! »

Taasa'i Peer yúhí Yéésú
(*Saame Marka 14.66-72 ; Lúkkë 22.56-62 ; Sañ 18.15-18, 25-27*)

⁶⁹ Wahtii baaha, deef Peer húmú ëssë, baylaa filib faam fa. Ow di belebba na légéyú faam seeyohi gaana ra lebohte ri won tih : « Do fi bee bal, doni Yéésú fée ké bëy Galile bee daa na húmú ñéerúu. »

⁷⁰ Ndaa Peer taasa'te won ffi bëewë béeb tih : « Mi yéeh yee faha' fu won da. »

⁷¹ Bi na yuloh ri waal ílín, ow kay di belebba na légéyú faam fa ra otte ri, won bëewë húmú daaha ra tih : « Bee ee yínë bi non bëewë në húmú ñéerúu a Yéésú fi bëy Nasaret ra. »

⁷² Peer kaa'aatte aňohte tíkké sun won tih : « Mi yéeh bëyí bah ! »

⁷³ Tíkëh yutuud, bëewë húmú hatni baa ra lebuute Peer, wonu ri tih : « Lahte íl bal ! Do fu non bëewí Yéésú, miteh taasa' ! Bëyí keloh ro fu wone raa kep yúh baaha ! »

⁷⁴ Peer hampe yee ham dí ra rek, aňohte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' dí baaha ! Mi yéeh bëyí bah ! » Una na lús, paan na fiisoh.

⁷⁵ Tígí daaha, dí nersëhté yee húmú won dí Yéésú rë biti fiisiin ki paan, dí ay taasa' biti dí yúh rí níi hen waal éeyë. Di antee dúh ëssín, na looy looyi misikke.

27

Kúrí Yéésú fii Pilaat
(*Saame Marka 15.1 ; Lúkkë 23.1 ; Sañ 18.28*)

¹ Yíilë' Koo baabin cúb, kélfë yí seeyoh ya béeb a baha yi yëwúdfë tookute, fahuu hawrohi Yéésú húl.

² Wa pokruute ri, komute ri gëernëer Pilaat.

Naadohi Yudaas

³ Yudaas fa yaay Yéésú rë, ola' ri biti Yéésú aattiyuute húl rë, dí réecciyëhté : dí payte nimiliri kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina hanjarri sabay éeyë (30),

⁴ won wa tih : « Mi bakaadte di yee yaaya' mi jaambura pagay yin bee na suu hawu húl rë ! » Wa wonu ri tih : « Waal fi fun yi na ? Baa saf ðo ! »

⁵ Tígí daaha, Yudaas bette hélsë filiḅ Faam fi gaani Koope daaha, saañce pokke níh lúumí, naadohte.

⁶ Kélfë yí seeyoh ya píyúté hélsë, anutee won tih : « Yen waruy boolla' hélsí yeh a alal mi Faam fi gaana ; wa héliis ñif. »

⁷ Tígí daaha, wa dëekúuté took, habute biti hélsë lomuu meey yugusohi yaadḁa ndín, hen haca ya doha-ndéemmë.

⁸ Daa tah ní a woteh, feey fi baa wonuu « Meeyi ñif ma ».

⁹ Yee húmú won yonente Yérémi rë laha'te ḁah. Di húmú won tih : « *Wa beyute hanjarri sabay éeyë yë (30), daa wa cadum fa wonantuu ri koyyi Israyel ra,*

¹⁰ *wa lomuute wa meey yugusohi yaadḁa, ti di naha' so' ri Koo-Yíkëe nen.* »[☆]

Tígí Yéésú húl

(Saame Marka 15.2-15 ; Lúkkë 23.3-5, 13-25 ; Sañ 18.33 níi 19.16)

¹¹ Caga' Yéésú fíi gëernëer Pilaat ra, gëernëerë meelte ri won tih : « Daa fu buuri yëwúḁḁë ë ? » Yéésú won ḁi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

¹² Kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina ayute na yabu ri yin caak filoon fe, ndaa ḁi tahay búkí waa na.

¹³ Pilaat won ḁi tígí daaha tih : « Fu kelaay iña na wonu wa sun fu bééḅ rë keloo a ? »

¹⁴ Ndaa Yéésú haagay búkí waa na yínë sah na lof di iña yabu ri ra. Yaa kúnté af gëernëer pak.

¹⁵ Lahaa Paak bééḅ, gëernëer ḁúhíd ow kasaa, bee fahuu bëy gina biti daa ri yedḁun ra.

¹⁶ Deef lahte bëyí síiwte húmú kasaa, hínú Barabaas.

¹⁷ Pilaat meelte dúukëlí bëewë tee'uu daaha ra won tih : « Handal ki Barabaas a Yéésú fë né

wonuu Kiristaa ra, ḁon fahuu biti mi ḁúhrírë ron wah waa na ? »

¹⁸ Di fi Pilaat yúhté biti nagajek bëewë iñaanuu Yéésú iñaanoo daa tah wa kom ri ri.

¹⁹ Te paya' ri níi tookke këem buur ra, belaa liiltee wola' ḁii na woni biti ḁi banti haal iñi bëyí júbí bah, ndah ḁi heeyce heeji téycé afa lool sun fi bëe' elgin.

²⁰ Di filiḅ yaaha bééḅ, kélfë yí seeyoh ya a baha ya gina bekute dúukëlí bëewë nuf, nda wa won Pilaat biti Barabaas daa yedḁun, Yéésú hawu húl.

²¹ Pilaat meelaatte dúukëlí bëewë won tih : « Don fahuu biti mi yedḁan wah wa fi ana ya ? » Wa bëyrúté unni wa sun wonu tih : « Fun fahuu Barabaas ! »

²² Pilaat cagohte wa won tih : « Mantee bal, kon Yéésú fë na wonuu Kiristaa ra, may rii hene ḁih ? » Wa bééḅ wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

²³ Pilaat tahlite won tih : « A ri pañ yii bosí bih ? » Ndaa wa baatuutee ḁaañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

²⁴ Ola' Pilaat biti ḁi mínéh yin waa na, te wa baatuu haayloh baatoo ra, ḁi ḁañke mulub, na booñjoh fíi wë, won tih : « Mi lante yee nay yúfé ñif mi bëyí júbí beh. Baa waal fon ! »

²⁵ Wa bééḅ tahute wonu tih : « Ñif mi keenan sun fi fun a sun fi koyyi fun ! »

²⁶ Tígí daaha, Pilaat ḁúhríḁté wë Barabaas kasaa. Di fi Yéésú nék, ḁi labirohte ri laraw, antee wa rii yedḁa' wa daaye ri kurwah.

Këekkëlí soldaarra Yéésú

(Saame Marka 15.16-20 ; Sañ 19.2-3)

²⁷ Filoon fi baaha, soldaarra beyute Yéésú kúruté rí faam gëernëer, wani kayya filiḅ bééḅ gíiwuté rí.

²⁸ Wa nísuté yéré yë faana, lofute ri paltu luum,

²⁹ beyute ñap yugusute baane, bekute afa, anutee rii bek kankaniit

bëhëer ya'i ñamaa fi, na yeku fiyí na këekkilíyúu rí wonu tih : « Coleere buuri yëwúdfë ! »

³⁰ Wa na tuulsuu ri, beyute kankaniidi bëhëerë ya'i, na labisuu ri af.

³¹ Këekkilíyúu wë rí ní wocce ra, wa nísuté paltaa faana, bekaatute ri búubí, na suu kúrí daaji kurwah.

Daayi Yéésú sun fi kurwaha
(Saame Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43 ; Sañ 19.17-24)

³² Dúhrúu soldaarra Yéésú gina, wa tee'uute a bëyí dék Siren hínú Simoñ, wa enute ri kurwahi Yéésú.

³³ Lahuu wa tígë në wonuu Golgo-taa ra (daa ri : kën-af),

³⁴ wa yerute Yéésú béení boolluu a yii haayte hek, ndaa díkísë' rí wë rë, dí kaa'a'te han.

³⁵ Daaha, wa daayute ri kur-waha. Filoon fi baaha, wa púlúfúte búubí, woruute wa hanndal ki wa,

³⁶ anutee took na wuhu ri.

³⁷ Wa tíkúte unna won yee tah dí tíkú húl rë yeedda' ki afa sun. Unna won yii beh : « Bëyí bee daa Yéésú, buuri yëwúdfë. »

³⁸ Lahte banndi ana yi daayaaluute kurwah bal hëbís Yéésú : bëyí yínëe paa'te ri ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu.

³⁹ Bëewë na ñeyu hatni baa ra, na solu Yéésú, hégíyé affi wa,

⁴⁰ wone tih : « Do fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu tabahaat dí filib waal éeyë rë, namee sëmlë' afu ! Hena biti fu Koy Koope raa, nuule kurwaha ! »

⁴¹ Kélfë yí seeyoh ya, yëddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina na ñaawlu ri bal wonu tih :

⁴² « Di sëmlë'té i ow kay, dí antee mínéh sëmlë' afi ! Di hena' buuri Israyel díh ? Di nuulan kurwaha book fun gém díi na ! »

⁴³ Won neh dí tík yaakaari Koope na, a biti daa ri Koohi a ? Hena biti Koope faha'te ri raa, sëmlëe rí leegi ! »

⁴⁴ Wa fi banndi ya daayu kurwah homute hëbísí rë bal na ñaawlu ri ti daaha nen.

Húli Yéésú
(Saame Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49 ; Sañ 19.28-30)

⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina béeb ñúussé túd ní mitte wahtu éeyë.

⁴⁶ Wahtii éeyë fë, Yéésú d'aasse fon won tih : « Eloyi, Eloyi, lama sabaktani ? » * Daa ri : Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ?

⁴⁷ Lahte i ow di bëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu tih : « Di ee dëek Éelí rë kan ! »

⁴⁸ Ow di waa na yíppée múkë, beŋpe líl sooppe ri bineegar, pokke ri af baan bëhëer, yulidte ri búk Yéésú na faha' hënní.

⁴⁹ Bëewí kayya na wonu tih : « Yédfí yen olsoh nda Éelí ay ac sëmlë'í rëe. »

⁵⁰ Tígí daaha, Yéésú d'aasaatte fon, yedfohte lússé.

⁵¹ Tígí daaha, rídíi bídí Faam fi gaani Koope d'ap tígí selaa níi sela ra, d'adte dala'te sun níi feey, bísëlsë'té ana. Wahtii baaha, feey fa na hégíyëh, la' yi gaanna na d'arsa',

⁵² lahte luuyi kúnsëhté, i ow caak di bëewí Koope këlluté búudé,

⁵³ d'uhúte nuññi wa. (Wa fa d'uhú nuññi wa yaaha ra, filoon fi bee këllúu Yéésú búudé rë, wa haalute Yerusalem gini selaa níi ow caak olute wa sah.)

⁵⁴ Kélfíi soldaara a bëewée ké rí në húmú wuhu Yéésú rë, oluu wa hégíyëhí feey fa a ña lah béeb rë, tíituté níi tíit, wonu tih : « Bëyí bee Koy Koope kaah ! »

⁵⁵ Lahte i beleb caak húmú cëhúuté na olsuu ; daa wa belebba na húmú ñéerúu a Yéésú na toop-pituu ri homa' ri Galile níi a dee ra.

⁵⁶ Mari fi bëy Makdala hómú waa na, a Mari yaafi Saak a Suseef, a yaafi koyi Sebede.

* 27:46 27.46 Saame Kañaa ya 22.2

Haji Yéésú

(*Saame Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56 ; Saŋ 19.38-42*)

⁵⁷ Sosa' na' ra, lahte bëyí caakke yin dék Arimate acce, dī hínú Suseef. Di non taalibe yi Yéésú bal.

⁵⁸ Di payte meelte Pilaat búudé fi Yéésú. Pilaat tahte, naha'te biti dī yeru ri.

⁵⁹ Suseef beŋpe búudé fë, payte líiwte rí a perkal has,

⁶⁰ d'appe ri kolom ki anuu yotu loo la', bi dī saamid dī afi koon. Di píníŋké la' gaan kúnté nuŋa antee saañ.

⁶¹ Di filib yaaha béeb, Mari fi bëy Makdalaa a Mari fi yínëe homute tasute daaha, tookute jaannduute luuya.

⁶² Kéy fín fë, yiin bisa na hílsúu rë, kélfë yí seeyoh ya a farisenŋa ñéerúuté, payute Pilaat na

⁶³ wonu ri tih : « Gëernëer, fun nersúuté biti na pesa' felohi baa ra, dī húmú wonte biti waal éeyë filoon fi húlí, dī ay kállú búudé.

⁶⁴ Kon wohree luuya ní waali éeyë fë ; page ní taalibe yi banti loh búudé fë, anti wone bëewë filoon fe biti dī kálluté búudé. Baa lah raa nay lukee bos fellee merees. »

⁶⁵ Pilaat won wa tih : « Wohoh ya ínín në woo ? Béyí wë wa woh luuya di fahuu ron ri ! »

⁶⁶ Wa koluute suute luuyin, ñofute ílë pak leewute ri, tikúté wohoh ya daaha.

28*Kolohi Yéésú búudé*

(*Saame Marka 16.1-10 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saŋ 20.1, 11-18*)

¹ Dúmë' bisa na hílsúu yëwúdfë rë, dímeesë baabin cúb, Mari fi bëy Makdalaa a Mari fi yínëe suute kénsëhí luuyi Yéésú.

² Dee a deh, feey fa na hégíyëh hégíyëhí misikke : malaaka di malaaka yi Koo-Yíkëe kola'te sun céppé, acce píníŋké la'a kúnúu luuya ra hatin, tookke sun.

³ Malaakaa niiñ niiño ní na tiriñ ; búubí naa' naa'o ní na tak.

⁴ Wohoh ya tíitú tíitë ní na saaku, keenute ti húlíd nen.

⁵ Tígí daaha malaakaa won belebba tih : « Ngënë tíití ! Mi yúhté biti don saamu Yéésú fë húmú daayu kurwaha ra.

⁶ Di ínín deh, dī kálluté búudé ti dee húmú wona' ri ra nen. Èyí don olsoh tígë húmú fëndú rí rë.

⁷ Yípíi pay don won taalibe yi biti dī kálluté búudé, te ri kállëhté rën Galile. Don ay rii oleé dín fë. Unni so' yaa koon. »

⁸ Belebba yípútëe koloh luuya a tíitëe yí wë, ndaa keeññi wa sosse ní sos, wa múkëyuté komi taalibe ya wona.

⁹ Dee a deh, Yéésú na ac téebílehí wë, won wa tih : « Célii paŋ ! » Belebba lebuute ri, yabaaluute kotta, na jaamiyuu ri.

¹⁰ Di won wa tígí daaha tih : « Ngënë tíití ! Pëyí don won koy-yaayyi so' saañ Galile : wa ay soo oleé dín fë. »

¹¹ Homuu belebba waala wa na suu ra, lahte soldaarri nonu yee na húmú wuhu luuya ra, na nimilu ginin léhíní kélfë yí seeyoh ya ña lah yaa ra béeb.

¹² Wa fi kélfë yí seeyoh ya namutee dëek baha ya gina, wa gonlute ní pokute, anutee yed soldaarra juur héliis,

¹³ wonu wa tih : « Lah wëní bëewë biti taalibe yi Yéésú daa ayu elek lohute búudé fí deef don na nee'u.

¹⁴ Woni baa tíl ní sít nuf gëernëer rëe, fun ay yúh dee nay fun dīi nofantee ní don d'uh në rë.

» ¹⁵ Soldaarra beyute hélsë, pagute yee nahu wa ra. Woni wa líiwëlsë'té filib fi yëwúdfë, te lísúu wonu ní a deh.

Feeñiyohi Yéésú taalibe yi

(*Saame Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49 ; Saŋ 20.19-23 ; Tíledí apootarra 1.6-8*)

¹⁶ Léhínúu wë belebba ra, taalibe yi sabboo a yínë yë koluute suute Galile, lawute daŋa húmú tíisë' wë Yéésú rë.

¹⁷ Séenúu wë rí, wa yabute na jaamiyuu ri. Filiḅ fi baaha bééḅ, lahte yi lahute nuf ana dñi na.

¹⁸ Tígí daaha, Yéesú lebohte wa, won wa tih : « Mi onute sañ-sañi pagaa mi yin bééḅ sun a feey :

¹⁹ kon pëyí ḁon haal ginna ëldúnë bééḅ, ḁon saamid so' i taalibe, ḁon bëtís wë di tii Boffa, tii Koy ka a tii Ruuh-Pesen,

²⁰ te ḁon yëedíd wë, wa ñee iña won mi ḁon ra bééḅ. Yúhí biti mee leeloon faraaḅ ní kiri fi kirih. »

Uni Neba bíní Marka ra Kúnsée

Di baahi jaŋaa Marka daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Marka nék, húmú apootari Yéésú neh, bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame 2 Timooté 4.11). Wonute biti sah, di ñéerè'té a Peer ḅal (Saame 1 Peer 5.13) te iña bíní rí téerèe rē, di kela' wa Peer na.

Iña bíní rí téeríi bee ra, daa tah ḅéewē haba' biti dī yulid' wa ḅéewē yēwúf' neh ra. Di teeḅa'te biti Yéésú Koy Koope (1.1 ; 3.11 ; 5.7 ; 15.39).

Marka wonte sun fi :

- yii lenke iña yēedíḅ dī ḅéewē yēeddē'í ñéerē' a sañ-sañ ra (1.27 ; 6.34),
- yii lenke lígí yébitēh yē (1.21-34 ; 5.1-20),
- yii lenke payi jéríḅḅē (2.1-12 ; 3.10 ; 6.53-56),
- yii lenke kimtaanni caakka paŋ dī ra (4.35-41 ; 6.33-52),
- yii lenke húlí (8.31 ; 15.1-37),
- a yii lenke kolohi búudé (16.1-8).

Bēyí fí jaŋi téeríi bee ḅééḅ ay yúh biti Yéésú Koy Koope kaah.

Warii Saŋ Batis

(Saame Maccēe 3.1-12 ; Lúkkē 3.1-18 ; Saŋ 1.19-28)

¹ Uni Neba len Yéésú-KiristaaKoy Koope na ra dala' deh.

² Di bíníyúu rí téeríi yonente Isayii sun fi, Koope won dī tih :

« Olsee ! May wol ow kēllēh ḅadḅí ro waal. »

³ Lahte un ḅēyí ḅofohite luufa, na won tih :

“Dēḅḅí Yíkēe waal, ḅon yugusid' dī waalla nay rii ñeye ra níi júḅ.” »

⁴ Saŋ homa' luufa ḅaaha, na won ḅéewē biti wa warutee lof pesad, wa ḅétsú, Koope baal wa bakaadḅí wa.

⁵ Bēy Yerusalem a ginni kayyi deyi Yúḅéé ḅééḅ húmú ayuu Saŋ na, wa wone bakaadḅí wa, dī ḅétsé wē filiḅ laahi Yurdeŋ.

⁶ Saŋ húmú ḅeka' búubí yugusuu a fēnúf' géléem, dī pokoh geŋu hun kinohi ; dī húmú pesa' pay a kúum.

⁷ Di húmú wona' ḅéewē tih : « Filoon fi so', ḅēyí luk soo gaan ee ac ḅa, te mi haayayti liil kotti*.

⁸ Mi ḅétsé' ron a muluḅ, ndaa dī ay ron ḅétsée a Ruuh-Peseŋ. »

Bétsí Yéésú

(Saame Maccēe 3.13-17 ; Lúkkē 3.21-22)

⁹ Bín fē, Yéésú kola' Nasaret di Galile acce, Saŋḅétíssé rí laahi Yurdeŋ.

¹⁰ Tígē nē ḅúhē' rí mulaa ra, dī otte sun-Koo yíppée kúnsēh, Ruuh-Peseŋ na cép sun fi man ḅéḅú nen.

¹¹ Lahte uni kola'te sun-Koo tígí daaha, won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse ḅoo na níi sos ! »

Saami Seytaane fíirí Yéésú

(Saame Maccēe 4.1-11 ; Lúkkē 4.1-13)

¹² Ruuh-Peseŋ yíppée yeñ Yéésú, kúḅté rí luufa.

¹³ Di hompe dín fē waal sabay iniil (40), Seytaane na saam fíirí. Yéésú a raḅḅa luufa daa húmú dékú, malaaka ya na tooppituu ri.

Taalibe ya ḅéḅpí ḅéek Yéésú rē

(Saame Maccēe 4.12-22 ; Lúkkē 4.14-15 ; 5.1-11)

¹⁴ Hompe níi, Saŋ ḅekute kasu. Filoon fi baaha Yéésú saañce Galile, na waare Uni Neba kola' Koope na ra

¹⁵ na won tih : « Wahtaa lahte, Nguur ki Koope lebohte ; léfí pesad te ḅon géem Uni Neba. »

¹⁶ Lahte bis, Yéésú ñee ḅúk laahi Galile, otte Simoŋ a Anndere koy-yaafi, na bacu mbaali wa laaha. Wa húmú i seeḅoh.

✧ 1:2 1.2 Saame Malasi 3.1 ✧ 1:3 1.3 Saame Isayii 40.3 * 1:7 1.7 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú deh : te mi yinte sah pēkísí nīh yí ñafadḅí.

17 Di dëekké wë won wa tih : « Ñéyí tal so' mi yëedídf don, don hen seeboh ow. »

18 Wa yípútée hel mbaalli wa, ñeyute tala.

19 Laha' Yéésú fíi rë, dí otte Saak a Sañ koyyi Sebede : wa húmú filib gaali wa, na yugusu mbaalli wa.

20 Yéésú yíppée wëe dëek ; wa helute boffi wa filib gaala a bëewë në légéyú díi na ra, ñeyute tal Yéésú.

*Bëewí caakka pay Yéésú rë
(Saame Maccëe 8.1-4, 14-17 ;
Lúkkë 4.31-44 ; 5.12-16)*

21 Yéésú a bëewí koluute suute Kafarnawum. Laha' bisa na hílsúu rë, Yéésú haalte tígë na daguu yëwúddë Koope ra, na teebe' yee won Téerëe rë.

22 Bëewë në síkírúu rí rë éémúté dee na yëeddë' rí wë rë, ndah di na yëeddë' rí maday a di na paguu ri yëeddëh yí kootii Mëyíis, bi na yëeddë' rí a sañ-sañ.

23 Wahtii baaha, deef bëyí laha' yébitëh haalte tígë na daguu yëwúddë Koope ra, na foñ won tih :

24 « Yéésú fíi bëy Nasaret, fu faha' pañi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. »

25 Tígí daaha, Yéésú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! »

26 Tígí daaha, yébitëh fë kéenídté bëe' kéendí misikke, na anti foñ saleet sun na yeris díi bëe' rë.

27 Bëewë béeb baatuutee éem, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee yi kan ? Bee yëeddë'í hasi ñéerë' a sañ-sañ kan ! Yébitëh yë sah ñeyuu woni biti díi túuy wë yin ! »

28 Tii Yéésú yíppée hen lëyëñ filib Galile béeb.

29 Dúhúu wë tígë na daguu yëwúddë Koope ra, Yéésú ñéerë'té a Saak a Sañ, wa suute faam i Simon a Anndere.

30 Lahi wa, deef jér fënídté pacool Simon beleb, faana tampe núu tam. Yéésú yíppée wonu baaha.

31 Di lebohte jérdë, hampe ya'a kélídté rí. Tami faana yíppée ríi yeris, díi yampe na tooppitoh wa.

32 Fíniin fín, haala' na'a ra, jérídfë a bëewë yébitëh na ham wa ra béeb komute Yéésú.

33 Bëy gina béeb tee'uute ílí faam fa.

34 Yéésú payce jérídf caak yi maduy jér. Di líkké yébitëh caak bal, te wa yúhú daa ri wa. Di kadda'te wa won yin sun fi, ndée díi fahaay biti daa wa teebuun díi.

35 Hagadin deef Koo líssí ñúus, Yéésú kolohte, dúhté gina, saampe tígí daayte, na dañ.

36 Kolu Simon a bëewë bani wa ñéerúu rë bal, wa suute saami.

37 Oluu wa ri ra, wa wonu ri tih : « Bëewë béeb ee roo saamu ra. »

38 Di won wa tih : « Yen saañ ílíy kay yen haal ginna leboh dee ra, mi waare dín fë bal, ndée yii baa daa tah mi koloh. »

39 Daaha, díi haalte ílíyyë na daguu yëwúddë Koope ra díi Galile béeb, na waare, na lík yébitëh yë.

40 Bisa ín, lahte guuñdi lebohte Yéésú, yekke fíyí, na dañ ri won tih : « Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat bëewë në.† Fii soo rií pagídf a ? »

41 Yéésú yérémpé rí, yedte ya'i tíkké sun fi, won díi tih : « Mi tahte dañu. Yíppée wah ! »

42 Guuña yíppée lan faan bëe', díi wahte.

43 Yéésú yíppée rí túuy saañ, na won afa tih :

44 « Síkírée ! Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na, díi olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusëh, teebe bëewë béeb biti fu lante. »

45 Ndaa saya' bëe' rë, tígí ñee ri béeb díi bílíd yee lah ra níi yaa hente lëyëñ. Yii baa tahte níi Yéésú mínléh haala' gin fii bëewë. Di yeelti homa'

† 1:40 1.40 Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat bëewë në : Di gerek, bíníyú deh : Mi yúhté biti fu mín sëe bukut mi lan.

dey-dey ka di ílýyí daayte, ndaa kaa'eeh bëewë d'uhée hatinna béeb aye d'ii na.

2

Payi lëfëñidë

(*Saame Maccëe 9.1-8 ; Lúkkë 5.17-26*)

¹ I waal filoon fe, Yéésú nimilte Kafarnawum. Keluu bëewë biti d'ee faam ra,

² faam fa yíppée líif ow níi kot d'amleh na níi luka' ilë. Yéésú na teeb wa Unni Koope.

³ Wahtii baaha, lahte bëewí komete ri lëfëñidí ow iniil daa kúrú rí.

⁴ Ndaa caagi bëewë tahte níi wa míníh líil d'ii na a lëfëñidë. Daaha, wa lawute sun fi lasa, pëensúte yeedda' ki tígë húmú Yéésú rë, ñéyrúte lëfëñidë fëndú dila ra tígë pëensú wë baaha ra, yëellírúte rí níi rí lahte feey.

⁵ Ola' Yéésú dee gémúu wë rí rë, d'í won lëfëñidë tih : « Yaal kowa, fu baalute bakaad'fu. »

⁶ Lahte yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi húmú filib fi bëewë, na wonu nuffi wa tih :

⁷ « Bëyí bee wona' wonadi bee d'íh ? Di solte Koope ! Daa mín baala' bakaad' henay Koope ? »

⁸ Yéésú yíppée yúh yee hom nuffi wa ra, won wa tih : « Don níbúu yii baa d'íh ? »

⁹ Yi daa lukki yoob biti mi won bëyí beh : fu baalute bakaad'fu, mbée kolee fu beb dilu fu tíl ?

¹⁰ Woteh don ay yúh biti so' mi Koy-bëe', mi lahte sañ-sañi baalaa mi bakaad' feey fi beh. »

¹¹ Di won lëfëñidë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi túuy dë rí. »

¹² Lëfëñidë yíppée koloh fíi bëewë béeb, ponte dili, saañce. Wa béeb éemuté níi éem, na kañu Koope wonu tih : « Ow ëllëy yii man d'eh. »

Dëegí Yéésú Léwí

(*Saame Maccëe 9.9-13 ; Lúkkë 5.27-32*)

¹³ Filoon fi baaha, Yéésú d'uhëettë, saañce búk laahi Galile. Ow caak na ayu d'ii na, d'í yëeddë wë.

¹⁴ Di hom waali, otte yeekoh túm tookke tígë në légéyë' rí rë ; d'í hínú Léwí, d'í koy Alfe. Yéésú won d'í tih : « Kolee fu ñee tal so'. » Léwí yíppée koloh wa ñéerúuté.

¹⁵ Na húmú reeru Yéésú a taalibe yi faam Léwí rë, wani i yeekoh túm a i bakaaroh kay, yi caakute daa húmú në, ndée mani bëewí yaa caak na húmú ñeyu tali.

¹⁶ Oluu farisenja na yëeddúu rë biti Yéésú a bëewí yaa daa boku ñam ra, wa wonu taalibe yi tih : « Yi tah Yéésú na bok ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

¹⁷ Kela' Yéésú yee wonu wa baa ra, d'í won wa tih : « Jéríddë daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh. Bakaaroh ya daa tahu mi koloh ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéésú a oora

(*Saame Maccëe 9.14-17 ; Lúkkë 5.33-39*)

¹⁸ Lahte bis, taalibe yi Sañ a farisenja húmú oorute ; i ow waa na ayute Yéésú në, meelute ri, wonu tih : « Taalibe yi Sañ a yi farisenja na ooru, kon yi tah yuu na ëeríh ? »

¹⁹ Yéésú won wa tih : « Bee kílek lahte ra, don habuu biti kooyya warutee oor te d'eefa bëe' kood' da lís leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Hena biti bëe' kood' da lís waa na raa, wa míníh oor. Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood' baa ra hom a kooyyi ra nen.

²⁰ Bis ay lah mi këllú leelii wa, yiin fi baaha nék, wa ay oor.

²¹ « Ow na daafeeh búub kíilíf a nuf píis has. Henun daaha raa, nuf píisí hasa hécéh sun fi búubí kíildë rëe, dara ay lukee gaan na.

²² Te ow na soreh béeeñi hasi anti dal poosa' filib mbúus hun* kíilíf.

* **2:22 2.22 mbúus hun** : Bëy gini baaha húmú túmúu han filib mbúus hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na míníleh baaysoh.

Henun daaha raa, béeñe ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah. Béeñ has kay, soruu mbúus has. »

Yéésú a bisa na hílsúu rë
(Saame Maccëe 12.1-8 ; Lúkkë 6.1-5)

²³ Bisa na hílsúu yëwúddë rë ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaannga yi belaa, na buluñu na húñú.

²⁴ Farisenña meelute Yéésú tígí daaha wonu ri tih : « Ole ! Haala' yi níi taalibe yu na pagu yíi Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? »

²⁵ Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú pañ Dawit, bee yaabuu bani bëewí rë, anutee lahuy yíi ñamun wa ra maan ? »

²⁶ Jamanaa hena' Abiyataar seeyohi gaani yëwúddë rë, Dawit húmú haal Faam Koope†, ñampe na mbúurëe yefu fíi Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bëewí, wa ñamute bal. »

²⁷ Yéésú baatte won wa tih : « Bisa na hílsúu rë daa saamdu ow, ow neh daa saamdu bisa na hílsúu rë. »

²⁸ Daa tah so' mi Koy-bëe', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

3

Yéésú a bëe' ya'a beedoh ra
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Lúkkë 6.6-11)

¹ Lahte bis, Yéésú haalilte tígë na dagaau yëwúddë Koope ra. Bëyí ya'a beedohte húmú në.

² Farisenña na olsuu Yéésú nda ri ay pay bëe' bisa na hílsúu yëwúddë rë, nda wa lah yíi yabun wa ri.

³ Tígí daaha, dī won bëe' tih : « Kolee fu cañ fíi bëewë béeb deh. »

⁴ Di antee won bëewë tih : « Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rë ? Pañ yin wun mbée pañ yin bos ? Sëmlë' ow mbée yeris bëe' húl ? » Wa béeb henute tid.

⁵ Di yeela'te bëewë haay keeñ ; dee sùhúu wë keeñ ra misikke ri níi misik. Tígí daaha, dī won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppëe wah kolon.

⁶ Farisenña dūhúte tígë na dagaau yëwúddë Koope ra, na yípuu peen a i ow di bëewí Erot dee nay waa page níi wa hap Yéésú húl rë.

Bëewí caakka ayu Yéésú në rë

⁷⁻⁸ Yéésú a taalibe yi koluu daaha suute búk laahi Galile. Bëewí caakute níi caak na ayu dīi na. Wa dūhúu Galile, Yerusalem a ginni kayya Yúdëe béeb, Ídúmëe, ginna hom floon laahi Yurden ra, a bëy deyí Tíir a Sidon. Bëewí yaa béeb ayuu dīi na bití wa keluute iña na pañ ri ra.

⁹ Tígí daaha, dī nahte taalibe yi saamid dī gaal yutuud, kaa'a'i bití bëewë bañ ri.

¹⁰ Bití dī payce ow caak, tahte bëewë jérú rë béeb hom yejuu sun fi, fahee lebi.

¹¹ Te bëewë yébitëh na ham wa ra ot Yéésú rëe, wa keenu keeno fiyí, foge sun wone tih : « Daa fu Koy Koope ! »

¹² Ndaa Yéésú kadda'te wa lok wa won daa ri wa.

Tansi apootarra

(Saame Maccëe 10.1-4 ; Lúkkë 6.12-16)

¹³ Filoon fi baaha, Yéésú lappe sun dan, dëekké bëewë neba' ri ra, wa ayute dīi na.

¹⁴ Di tansa' bëewí sabboo a ana ya daaha, falte wa apootar, nda wa hom hëbísí, dī wole wa waarii bëewë,

¹⁵ ñéerë' a sañ-sañi nay wa líké yébitëh yë.

¹⁶ Yee daa tii yi apootarri sabboo a ana ya : Simon, bee Yéésú yed dī tii Peer ra,

¹⁷ Saak a Sañ koyyi Sebede, yee Yéésú yed wa tii Bowanerses ra (daa ri : bëewí madduu pillin nen) ;

† 2:26 2.26 Faam Koope : Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

18 ƙaatte Anndere, Fílíp, Bartalemi, Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Taddee, Simon fi jambaara*

19 a Yudaas Iskariyot fa millë'tée yaay Yéesú rë.

*Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Maccëe 12.22-32 ; Lúkkë 11.14-23 ; 12.10)*

20 Nimiluu wa faam ra, ow caak tee'luute daaha, tahte nii Yéesú a taalibe yi taluy sah ñamaa.

21 Keluu mboko yi yii baa ra, wa habuu biti afa ínlíh nē tahte nii wa koluute kalii.

22 Yēeddēh yí kootii Mēyíis, yi d'úhúu Yerusalem, na wonu dī ñéerē' a Belsebul buuri yébitēh yē, daa tah dī mín wēe lík.

23 Yéesú dēekké wē, na léeh wē won tih : « Seytaane mínē' lík afi d'íh ? »

24 Bēewí daa boku nguur haa'ee filib fi wa raa, nguur ki baa ay minée maañ d'íh ?

25 Te bēewí daa boku faam haa'ee filib fi wa raa, faam fi baa ay millée poo.

26 Kon hena biti Seytaane haa' afi ti daa nen koon, nguur ki ay darsa' keen, dī d'úmlē'.

27 « Ow mínēh haal faam bēyí mitte ow, poo faam fa, te d'ébéeh rii pokalsa'. Di pokalsa' ri nii woc raa kay, dī mín beɓ alal mi.

28 « Mee ron won kaah ra ee : bakaadi pañ ow béeb mín d'ii baalu nii luka' sola' ya yuloh Koope na ra.

29 Bēyí sol Ruuh-Peseñ raa nék, dī ii mēssí baalu ; deef dī lahte bakaadi mínēh lan. »

30 Woni ɓosa wonu bēewē sun fi Yéesú biti dī laha' yébitēh rē daa tah dī won wa unni yah.

*Bēy faam i Yéesú
(Saame Maccëe 12.46-50 ; Lúkkë 8.19-21)*

31 Lahuu yaafa a koy-yaayyi Yéesú faam fa ra, wa cagu éssē nahuute dēegí.

32 Bēewē húmú tooku tooko, wērúte rí. Ow won dī tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú éssín, na meeluu ro. »

33 Yéesú tahte won tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »

34 Di na anti yeel bēewē húmú hēbísí rē, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.

35 Yúhí biti bēyí nē pañ yee faha' Koope ra béeb, bēyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

4

*Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)*

1 Yéesú sayilte búk laahi Galile, na yēeddē'. Bēewí caakute nii caak ayute wērúte rí, tahte nii dī millē' haal gaal filib laaha, tookke na, bēewē homute búk laaha.

2 Di ñeya'te léeh na teɓ wa yin caak won wa tih :

3 « Síkírí ! Lahte bēyí húmú koloh sohi meeyi.

4 Di hom hasli tisoḥ ka, lahte peppi keente búk waala, yakka ayute tanute wa béeb.

5 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;

6 ndaa kola' na'a sun da, bi nooray níllē, wa yíppée tam.

7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe d'úhrēy yin.

8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, d'úhídté íl, laaɓpe nii laaɓ. Tal fi tal béeb yera'te yee waɗ rii yeraa ra* . »

9 Yéesú ƙaatte won wa tih : « Bēyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

*Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?
(Saame Maccëe 13.10-15 ; Lúkkë 8.9-10)*

10 Daayuu wa a Yéesú rē, bēewē na ñéerúu a ri merees ra a taalibe yi sabboo a ana ya meelute ri yii lenke léeh yí.

* **3:18 3.18 jambaara** : Mín hen bēyí far-farlohte kootii Mēyíis, mbée bēyí non bēewē na haa'uu nguur ki bēy Rom ra. * **4:8 4.8 Tal fi tal béeb yera'te yee waɗ rii yeraa ra** : Di gerek, bíníyú deḥ : Lahte yi lím pep sabay éeyē (30), yee pep sabay pēenē (60) mbée pep tímēer (100).

11 Di won wa tih : « Don, kúmpíi Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya béeb teya' léeh,

12 *nda wa yeele raa wa ëlîh në, te wa kelee raa wa yíh yee na wonu ra, toñeh keeñni wa ay kúnsée ndín, wa lof pesad†, wa baalu bakaadfi wa. »**

Iti fi anili feeyya maduy ra (Saame Maccëe 13.18-23 ; Lúkkë 8.11-15)

13 Yéésú baatte won wa tih : « Don yíh yee faha' won léehí baa raa, don ay mínée yúh yee won léeh yí kayya ra dñi ?

14 « Síkiríi ! Tisoh ka sohu ra Unni Koope.

15 Búk waala keen tisho ka ra, daa bëewë yéñké biti keluu wa Unna ra, Seytaane yíppée ac, pahte wa keeñni wa ra.

16 Feey fa laha' la' tisho ka keen na ra, daa bëewë yéñké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;

17 ndaa Unna yípëy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yíppée wëe dañ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémé.

18 Feey fa na paal ñobitaan tisho ka keen na ra, daa bëewë yéñké biti keluute Unna ra.

19 Tíil tílë níi nék, sohle yi ëldúnë, alal ma na nofa' ow ra a neb pes lúfílté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.

20 Feey fi looba keen tisho ka ra, daa bëewë yéñké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana : ow fi ow waa na béeb njiriñce yee wad dñi njiriñ ra‡. »

Léehí lampaa

(Saame Lúkkë 8.16-18)

21 Yéésú wonil wa tih : « Ow na beñ lampa líh if sun fi, mbée bek ri fëgërëh tugal woo ? Lampa líkúu tígí neh a ?

22 Yúhí biti yii d'apu béeb ay yúhú, yii laku béeb ay olu.

23 Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na. »

24 Yéésú wonil wa tih : « Lah héní wun iña na keluu don da ! Dee na natduu don bëewë rë, Koope ay ron natdee daaha níi tíkíd don§.

25 Yúhí biti bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu*. »

Léehí tisho ka paal ra

26 Yéésú wonil tih : « Nguur ki Koope mada' a bee ow bekke tisho ki feey ra nen.

27 Di kola' daaha, elga lah dñi fanoh, Koo yíil dñi koloh, te tisho ka ay paal, wa ood, te dñi yéeh sah dee na laha' iñyaaha ra.

28 Feey fa daa na tah lec lah : gañcah daa na débpí koloh, tíkëh yaañngaa, peba anti dúh.

29 Wa non raa deef lec lahte ; bëe' beñ sarcii lec wa. »

Léehí pebi tisho ki yutuuda

(Saame Maccëe 13.31-32, 34 ; Lúkkë 13.18-19)

30 Yéésú wonil tih : « Yen ay mëllée Nguur ki Koope a yih ? Léehí bi daa mín teeña' dee man dñi ra ?

31 Nguur ki Koope mada' a pebi yutuudi† baa sohu raa, luka' ri yin peppi tisho ya béeb níi,

32 dñi liilti paal raa, tala ood níi luk talli gañcaha meeya béeb, ya'

† 4:12 4.12 *nda wa yeele raa wa ëlîh në, te wa kelee raa wa yíh yee na wonu ra, toñeh keeñni wa ay kúnsée ndín, wa lof pesad* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Daaha wa yeele raa wa ëlîh në, te wa kelee raa wa yíh yee wonu ra, henay baa wa ay yíssíd keeñni wa Koope na.* * 4:12 4.12 Saame Isayii 6.9-10 ‡ 4:20 4.20 *ow fi ow waa na béeb njiriñce yee wad dñi njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú deh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tímëer (100).* § 4:24 4.24 *Dee na natduu don bëewë rë, Koope ay ron natdee daaha níi tíkíd don* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Don ay aattiyuu ti dee na aattiyuu don ow kay ra, níi don tíkrú sun.* * 4:25 4.25 *bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra (saame saar 24), dñi húl fayu raa, dñi ay ñak béeb. † 4:31 4.31 *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú deh : *tisho mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

ya gaan ní yakka mín nēe túf, sēegúlēh nē. »

³³ Yéésú yēeddē' bēewē Unni Koope a léeh yí man dah. Di wonte wa na caak ní tígí teem yee mínú wēe yúh rē.

³⁴ Di na húmú woneh a bēewē te ñeyeeh léeh ; ndaa bani taalibe yi daay raa, dī teeḅ wa yee faha' won léeh yē rē bēéḅ.

Yéésú luk ngilaaw doole

(Saame Maccēe 8.23-27 ; Lúkkē 8.22-25)

³⁵ Sos-na'in fa, Yéésú won taalibe yi tih : « Yen saañ búk laaha hatni bín. »

³⁶ Taalibe ya heluu bēewē daaha, wa yejute gaala húmú Yéésú rē filib laaha wa ñeerúuté. I gaal kay bedute wa.

³⁷ Hom homo ní ngilaaw gaan yíppée yeñ, mboowaanna na sod gaala muluḅ.

³⁸ Di fi Yéésú húmú tal gaala, giginte afi na nee'. Taalibe yi na fogu yúunúté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlé rē Bahaa ! Fu oleh na olo deé déy ? »

³⁹ Kola' Yéésú rē, dī digidfte uni, túuycé ngilaaw ma a mulii laaha héddēh won wa tih : « Héddíi, don hen tid. » Ngilaaw ma yíppée woc, mulii laaha hente tid.

⁴⁰ Di antee won taalibe ya tih : « Don tíitú yí deeha ? Don gémúy Koope gémē doom a ? »

⁴¹ Wa tíitú tíitē ní wa na meelan-tuu hanndal ki wa wonu tih : « Bēyí bee mēn dí ow bal ní ngilaaw ma a mulii laaha sah na ñeyu woni ? »

5

Yéésú luk yébitēh doole

(Saame Maccēe 8.28-34 ; Lúkkē 8.26-39)

¹ Húusúu wē laaha ra, Yéésú a taalibe yi teeruu gina na wonuu Gerasaa ra.

² Dúhē' rí gaala ra, bēyí laha' yébitēh yíppée dúh haca ya, acce téebilēhí.

³ Bēe' húmú dék haca ya, te ow húmú mínēh ríi pok ní rí fúséh ; wuti ri pokuun a tiinj raa sah dī fús.

⁴ Yee eena, na lah kotta a ya' ya pokalsuu a tiinj, ndaa faraah dī korsa' wa, te ow lahay doolii mín dīi ham.

⁵ Na' a elek bēéḅ dī homa' haca ya mbée saañ danjin, liike, gaañsee afi la' ya.

⁶ Séenē' bēe' Yéésú rē, dī daayce múkē, acce yekke fíyí,

⁷ daañjohte won tih : « Do fi Yéésú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na dan do ri, di tii Koope, ngana torohal fun ! »

⁸ Biti deef Yéésú déḅpée won yébitēh fē yeris bēe', daa tah dī won yii bah.

⁹ Yéésú antee rii meel won dī tih : « Daa fu hínú díh ? » Bēe' won dī tih : « Mi hínú Dúukēl, ndée fun caakute. »

¹⁰ Di na anti dan Yéésú danj misikke biti ri ban waa dúhíd gina.

¹¹ Deef lahte yubi mbaam-túgellí caakute na píisúu ñam araal danja.

¹² Yébitēh yē na dagu Yéésú wonu ri tih : « Yeñ fun mbaammi yín nē, fun haal waa na. »

¹³ Di onte wa yee dagu wa ra, wa dúhúte bēe' nē, suute haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yéellēen kí danja, mbaamma bēéḅ soruute laaha, húlúte. Wa húmú warutee hen mbaam júnní ana (2.000).

¹⁴ Níirēh yí mbaamma heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra. Tígí daaha, bēewē namutee ac kénsēhí yee na wonuu ra.

¹⁵ Lahuu wa hēbís Yéésú rē, wa deefu bēe' dúukēl yébitēh húmú ham ri ra, bekohte búuḅ, tookke, ñeerē'té a sago fi. Wa yípútée tíit.

¹⁶ Bēewē maasuu yee kat bēe' a mbaamma ra, bíllúu wē yee lah ra,

¹⁷ bēy gina dagute Yéésú dúh gin wa saañ.

¹⁸ Di hom haali gaala, bēe' dúukēl yébitēh húmú ham ri ra na dan ri nda wa mínú ñeerē'.

19 Yéésú tahray ri, ndaa won dī tih : « Nimile mboko yu na faam, fu bílíd wë dee naa'a' Yíkëe keeñ dōo na nīi pagidte ro yīi bee ra. »

20 Daaha, bëe' saañce deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, na bílíd iña pagid dī Yéésú rë béeb. Bëewë në síkírúu rí rë béeb éemuté.

Yéésú luk jér a húl doole

(Saame Maccëe 9.18-26 ; Lúkkë 8.40-56)

21 Yéésú nimilte búgí yínii laaha a gaala. Di hom daaha, i ow caak ayute wërúte rí.

22 Tígí daaha, ow di njiittí tígë na dāguu yëwúddë Koope ra hínú Yayrus, aya' daaha otte Yéésú, yeddohte kotti,

23 cagohte ri na dāŋ won tih : « Bahaa, koy ki belii so' ee maannda' húl rë ; aye fu tik ya'u faana nda ri koloh ! »

24 Bani Yéésú ñéerúuté na suu. Ow caak ñeyute talli wa, na yejan-tuu na babuu Yéésú në.

25 Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi dī yúfë' ñif.

26 Di mokke ya' payoh caak. Di túmpé në iña laha' ri ra béeb ndaa ri piyëy yoofaa ; jërë luk naa baatoh baatoo sah.

27-28 Bì keloh ri ban fi Yéésú, dī won nufi tih : « Na mi leba búubí rek, may wah ! » Di acce húussé leelii bëewë, ñeya'te ri filoon, lebpe búubí.

29 Di na leb búubë, ñif ma yíppée léciíd, dī yéŋké faani biti dī wahte.

30 Yéésú yíppée yéŋ biti lahte doolii kolohte dīi na. Di yíssëhté bëewë në, won tih : « Daa leb búubí sè' ? »

31 Taalibe yi wonu ri tih : « Fu otte biti bëewë béeb ee yejantuu ra na babuu dōo na, fu na meela' bëe' leb dōo na ra a ? »

32 Ndaa Yéésú bette illí filib fi bëewë, na saam bëe' paŋ yaa ra.

33 Yúhë' belaa biti daa ri na saamu ra, dī títté nīi na saak ; tígí daaha, dī acce yeddohte kotta, wonte ri kaaf ka béeb.

34 Yéésú won dī tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma, fu wahte. »

35 Yéésú hom wona, lahte bëewí dūhúu faam Yayrus ayute, wonu kélfii wë tih : « Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ; koohu húlte ! »

36 Ndaa Yéésú síkírëey woni wa, tahte won Yayrus tih : « Ngana néekíñë', fu laakira' gém kut. »

37 Na saañ Yéésú rë, dī tahay biti ow kay ben dī, henay Peer, Saak a Saŋ koy-yaafi Saak.

38 Lahuu wa faam fin ra, wa deefu na pasooß fi misikke : bëewë na fogu, na hawuu.

39 Haaluu wa ra, Yéésú won bëewë tih : « Pasooß fi misigi bee haala' yih ? Kúkëyë húlëy, dī nee' nee'o rek. »

40 Bëewë yabute na yenu ri. Tígí daaha, dī naha'te dūhrí bëewë béeb, hampe boffi kúkëyë dīi na, yaafa a taalibe ya bedu ri ra, wa haalute lasa húmú kúkëyë rë.

41 Yéésú hampe ya' kúkëyë, won tih : « Talitaa kúm ! » Daa ri : « Kolee kúkëy beleb ! Daa mi nah ro ri. »

42 Kúkëyë yíppée koloh na tíl. Bëewë béeb éemuté nīi éem. Di húmú laha' kíil sabboo a kíil ana.

43 Yéésú cagohte bëewë, kadda'te waa won yee lah ra, antee waa nah oni kúkëyë ñam.

6

Yéésú a bëy Nasaret

(Saame Maccëe 13.53-58 ; Lúkkë 4.16-30)

1 Yéésú kolohte daaha, saañce gin wa, ñéerë'té a taalibe yi.

2 Laha' bisa na hílsúu rë, dī haalte tígë na dāguu yëwúddë Koope ra na yëeddë'. Goomali bëewë na húmú síkírúu rí rë éemuté nīi na wonu tih : « Di kola' iña na won dī ra dih ? Daa on dī ham-hama a doolaa paga' ri kimtaanni yee ra ? »

3 Bee daayoha saa bal ! Hanaa yaa koy Maryaama neh ? Bee koy-yaafi Saak, Soses, Yúf a Simoŋ saa ? Koy-yaayyi beleb ínih ee na pesu leelii

yen a ? » Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémúy rí.

⁴ Ndaa Yéésú won wa tih : « Yonente heefuu gina dék dí rë, mboko yi na, a bëy faam wa na kut. »

⁵ Yéésú húmú mínéh pañ kimtaan daaha, henay jérídfí yínë-yínë yé tík dí ya' payce wa ra.

⁶ Gémë gémúy rí bëewë rë beettite ri.

Wola wol Yéésú taalibe yi sabboo a ana ya ra

(Saame Maccëe 10.5-15 ; Lúkkë 9.1-6)

Yéésú kola' dah, saañce ñeete ginna hatni baaha béeb, na yeeddë'.

⁷ Lahte bis, dí dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, na wola' wa ana-ana. Di onte wa sañ-sañ líkëe yébitëh,

⁸ antee waa won tih : « Henay duud' ya' yon, ngënë kúrëelí yin waalon : yii ñamun neh, nafa neh, hélíis faannon neh.

⁹ Békíi ñafad'don, te ngënë kúrëelí búub lofaa.

¹⁰ Don lah ílý rëe, lah hémí faam fa nay ron hanluu ra níi bín koluun ron gini baaha ra.

¹¹ Te don pay ílý bëewë kaa' hamon haneel, kaa' síkírëhën rëe, lah kélíi daaha, don paañ pënë mí kotton, teebi wa biti wa homuy kaah. »

¹² Taalibe ya koluu daaha suute, na wonu bëewë biti wa warutee lof pesad.

¹³ Wa líkuté yébitëh caak bal, payute jérídf caak, na leefu wa díw*.

Húli Sañ Batis

(Saame Maccëe 14.1-12 ; Lúkkë 9.7-9)

¹⁴ Bi hen tii Yéésú lëyëñ gina, buura hínú Erot ra kelohte ban fi. Lahte bëewí wonu biti Sañ Batis daa wadti kállú búudé daa tah dí mín pañ kimtaan.

¹⁵ Yee wonu yonente Éelí daa ayaat. Lahte yi wonu ti bal, dí yonente ti yee merees nen.

¹⁶ Kela' Erot wonaa ya ra, dí won nufi tih : « Kon Sañ fa mi húmú lecdoh lúumë rë daa kállú búudé ! »

¹⁷ Bee daa yee húmú kat Sañ Batis ra : Erot daa húmú bekroh Sañ kasu af Erojat. Yii baa húmú laha' deh : Erot húmú naaf Erojat beleb Filíp koy-boffi.

¹⁸ Sañ won Erot bín fë tih : « Waal neh fu naafe beleb koy-boffu ! »

¹⁹ Yii baa tahte Erojat húmú neeba'te Sañ níi faha'te hawrohi húl, ndaa ri húmú mínéh yin na,

²⁰ ndah Erot húmú yedte Sañ cér. Bi yúh rí biti dí júbpé te ri bëyí Koope, dí kaa'a'te ow pañ ri yin bos. Sañ húmú wone díi na koon raa, wanna jam ri, ndaa kaa'eeh dí faha'te síkírëhí.

²¹ Nimila' biša límú Erot kíilí baaha ra, dí cégídté ndaje gaan, dëekké dakki, kélfë yí soldaarra a bëewí gaanna Galile. Di fi Erojat nék húmú séhídf mani bisi baaha koon sah faf.

²² Koy ki belaa haalte na bec, beja neba'te Erot a haneelli. Di won kúkëyí cafay ka tígí daaha tih : « Meel so' yii neba' ro, mi yed do ri ! »

²³ Di tíkké në añohte, won tih : « Yii meel fu so' béeb may roo rii yed ; wuti yaha hatni yíní gin so' raa sah mi yed do ri ! »

²⁴ Kúkëyí cafay ka dúhté, won yaafa tih : « Yaay, may meelee yih ? » Yaafa won dí tih : « Meelee af Sañ Batis. »

²⁵ Kúkëyí cafay ka yíppée nimil buura na kotta-kotta, won dí tih : « Mi faha' biti fu tík af Sañ Batis sun wa', fu yed so' ri dee leegi deh. »

²⁶ Keeñ buur dúmpé ces, ndaa bi añoñ ri fii haneella tahte dí mínéh rii kaa'id.

²⁷ Di yíppée túuy wohoh kom dí af Sañ Batis. Wohoha payte kasiin, lenne af Sañ Batis

²⁸ tíkké rí wa', kompe ri kúkëyí cafay ka, kúkëyë yedte ri yaafi.

* **6:13 6.13** na leefu wa díw : Jérídf húmú yahti d'agiru wah raa, na ñëerë' a leef dúuléen.

29 Keluu taalibe yi Sanj yaa ra, wa ayute, beyute búudé fë, ðapute ri kolom.

*Nimili apootarra
(Saame Lúkkë 9.10)*

30 Ayuu apootarra waala dúhúu wë rë níi wa goorute hëbís Yéésú rë, wa bíllúté rí ñña pagu wa ra a yee yeeddúu wë rë béeb.

31 Bi caaku ayoh ya a sayoh ya níi caak, wa lahuy jodi túmúun wë yin búkkí wë. Yéésú won wa tígí ðaaha tih : « Èyí yen saañ tígí ðaayte, ðon hílsëh yutuud. »

32 Wa yeeluutee haal gaal, na suu hécëh tígí ðaayte, wulohi bëewë.

*Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Lúkkë 9.11-17 ; Sanj 6.1-14)*

33 Ow caak olute Yéésú a taalibe yi na suu, nuffi wa payte tígë na suu wa ra. Tígí ðaaha, ginna béeb na dúh ow, wa múkëyúté, këllúuté wë në.

34 Cépë' Yéésú gaala ra, ði otte bëewí caakute níi caak. Tígí ðaaha, keeña dúmpé waa na ces, ndah wa madu harri lahuy níiréh nen. Daaha, ði hompe a wa yíi maañce, yeedídté wë yin caak.

35-36 Bi na yëellëh na'a, taalibe ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yíi túmún wë búkkí wë, tígë homu yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »

37 Di won wa tih : « Don fi yah, yé rí wë yíi nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fu won díh ? Hélsí mín ñëmíd bëewí yee béeb ay dúhúu dih ? »

38 Di tahte won wa tih : « Don lahuu mbúurú díh ? Pëyí ðon kénsëh ! » Payuu wa ra, wa ayute, wonu ri tih : « Mbúurú iip a jén ana daa deh. »

39 Tígí ðaaha, Yéésú nahte taalibe ya won bëewë tooka' goomal-goomal sun fi gaaw fi hilsida.

40 Bëewë tookuute goomal, yee lahte ow tíméer (100), yee ow sabay iip (50).

41 Di bebpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, béyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yedte wa taalibe ya, nahte wa wora' wa bëewë. Di hente jénní ana ya ðaaha bal níi bëewë béeb mitute na.

42 Bëewë béeb ñamute níi laalute.

43 Négírúu wooñjiidi mbúurëe a jénë rë, wa líffé dama sabboo a dama ana.

44 Ow yaal júnní iip (5.000) húmú nonu bëewë ñamu na ra.

*Tílí Yéésú sun fi mulaa
(Saame Maccëe 14.22-33 ; Sanj 6.15-21)*

45 Filoon fi baaha, Yéésú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí búgí yíníi laaha na'-na' hatna Betsaydaa, ði fi baa ði pëkís bëewë paay.

46 Pëkísë' rí wë rë, ði saañce ðan Koope sun fi ðanjin.

47 Elgi Koo ðeef gaala lahte leelii laaha. Yéésú a afi daa húmú tasu ëssë.

48 Di otte biti joowa misikke taalibe yi na, ndah wa jaannduu ngilaaw ma. Laha' hagada ra, ði tíl tilë sun fi mulaa, na saañ ri ðeefri wa ra‡.

49 Oluu wa Yéésú na tíl sun fi mulaa ra, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa yabute na fogu.

50 Wa béeb olute ri, te wa tíitúté níi tíit. Yéésú yíppée wëe won tih : « Hëbí affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »

51 Di na haal gaala, ngilaaw ma seemmite. Taalibe ya éemúté níi éem,

52 ndah nagajek bi túl affi wa, wa húmú yíih yee faha' won kimtaana pañ Yéésú níi mbúurëe caakke caagi baaha ra.

*Dee payuu bëewë Senesaret ra
(Saame Maccëe 14.34-36)*

† 6:37 6.37 Hélsí mín ñëmíd bëewí yee béeb ay dúhúu dih ? Di gerek, bíníyú ðeh : Fun ay beye ðëné tíméer ana (200) fun loma' mbúurú ë ? Dëné yínë daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús.

‡ 6:48 6.48 na saañ ri ðeefri wa ra : Lahte bëewí habuu ri ðeh : na yuloh roommbohi wa.

⁵³ Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.

⁵⁴ Wa na cépú gaala, bëewë në yúhsúu Yéésú,

⁵⁵ yípútée múkë deyi baa béeb tee'ba'i ayi. Tígí keluun bëewë ayi béeb, wa tík jérídfë sun fi dilla, kúf wa díi na.

⁵⁶ Tígí pay ri béeb, gin-taah neh, ginna a faamma luufa neh, bëewë kúruu jérídfë këemmë, wa dage ri le' wuti yaha nuf búubí kut. Te bëewë lebu na ra béeb wahute.

7

Yéésú a baahi caacca (Saame Maccëe 15.1-20)

¹ Lahte bis, i farisenj a i yëeddëh yí kootii Mëyíis koluu Yerusalem ayute Yéésú në.

² Lahuu wa ra, wa olute biti i ow di taalibe yi Yéésú na ñamu te wa laduy, daa ri biti wa booñjuuy ti di baahuu caacci wa nen.

³ Wa fi farisenja a yëwúdfë béeb habu baahi caacci wa níi wa damuuy roo ñamid te wa bëeñjiih booñjohi ñeete waal.

⁴ Te wa kola' le' fin raa, wa ii roo ñamid te wa búkúti. Caakke baah yi kayyi wa habute wa : yíi man ti dee na hosuu kaas, yaad, a kuluj ra nen*.

⁵ Farisenja a yëeddëh yí Kootaa meelute Yéésú wonu ri tih : « Yi tah taalibe yu në pëgíh yee baahuu caacca ra ? Yi tah wa na ñamu te wa booñjuuy booñjohi ñeete waal ? »

⁶ Yéésú won wa tih : « Don fi yee wonnon tem búkkën yee ra, yonente Isayii húmú wona' ron, te ri won kaah na bíní rí unee Koope bee ra :

“Kaña na kañu so' bëewí yee ra tem búkkí wë.

Yee hom keeñni wa ra haayaay a yee naha' mi ra.

⁷ *Jaamiyoha na jaamiyuu wa so' ra lahay njiriñ ;*

ina na yëeddúu wë rë, ow don daa sak wa.”* »

⁸⁻⁹ Yéésú baatte won tih : « Don heluu túuyë' yí Koope dín, don habute baah yee ke ron baah ow ra. Don habuu biti don homu kaah daa a ? »

¹⁰ Don yúhúte biti neh Mëyíis won tih : *“Lah tēppítii baappon a yaayyon”**, te *“bëyí won bos sun fi boffi mbée sun fi yaafi wafti hawun húl”** è ?

¹¹ Ndaa don, don yëeddúu biti bëyí won boffi mbée yaafi biti kut, yee wa'f mi ron yed' koon ra hente korban, daa ri sarahi ay yeru Koope raa, bëyí baaha lahriray boffi mbée yaafi yin.

¹² Tígí daaha, don onute ri yíi ay tah dí ii pagril boffi a yaafi yin yee tas fíi rë.

¹³ Daaha, don nísúte ina túuyë' Koope ra, don tíkúte baah ya na yëeddúu don ra. Te don lahute mani baah yi yaaha caak. »

¹⁴ Yéésú antee dëekëet bëewë, won wa tih : « Don béeb síkíríi sè', te don bek inyee affon ! »

¹⁵ Ina na ñam ow ra béeb, lahay bi na tah ri sobe ; yee na kola' keeñ ow ra kay, daa na tah dí sobe. [

¹⁶ Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na !]

» ¹⁷ Kola' Yéésú bëewë në daaha níi lahte faam ra, taalibe yi meelute ri yee faha' rii won unni yaa ra.

¹⁸ Di won wa tih : « Don fi yee nam, affon lahay daaha bal a ? Don yíih biti yíi dúhë' fëel haal faan ow mínéh ríi sobeyil a ? »

¹⁹ Don warutee yúh biti yíi ñam ow na haaleh nuf bëe', ndaa haala' lowa dúh faana ! » Yéésú won daaha bitih : ñam béeb dagante.

²⁰ Di baatte won tih : « Yee na dúhë' nuf ow ra daa na tah dí sobe.

²¹⁻²² Nuf ow daa na koma' iní bossi yee béeb : njaaliyoh a yíi tappe njaaliyoh béeb, loh, bëem ow, faha', bos nuf, nofa' ow, búgúlëm, bos-íl, yah tii, gaan-gaanloh, ñak faale yin.

* **7:4 7.4** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúte në « dil » bal. * **7:7 7.7** Saame Isayii 29.13 * **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12 * **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 21.17

²³ Iñi bossi yaa béeb d'uhë' nuf ow te daa na tah ow sobe. »

*Ngémí belaa yëwúdf neh ra
(Saame Maccëe 15.21-28)*

²⁴ Yéésú kolohte daaha, saañce deyi Tíir. Laha' ri ra, d' haalte faam, hompe na. Di húmú fahaay ow yúh biti d' aa daaha, ndaa ri mínéh múuy.

²⁵ Lahte belii yébitéh na ham koy ki belii, kelohte ban fi Yéésú, yíppée ac d'ii na, yedfohte kotta.

²⁶ Bëyí belaa yëwúdf neh ; d' bëyí Fénésí di Sírí. Di d'anke Yéésú lígí yébitéh fë ham koohi ra.

²⁷ Yéésú won d' tih : « Yedfe tunka ñam paay ní loo yi wa may ; bosse biti ñami tunka yúfdëe buh†. »

²⁸ Belaa loffe ri won tih : « Baa kaah bahaa, ndaa kaa'eeh buh ñam ruuysiitta keena' ya' yi tunka ra ! »

²⁹ Yéésú won d' tígí daaha tih : « Una won fu baa ra tahte fu mín nimil faam : yébitéh fë yerisse koohu. »

³⁰ Nimila' belaa faam ra, d' deef koohi larohte tugal ka, yébitéh fë yerisse ri.

Payi likida

³¹ Yéésú kola' Tíir daaha, ñeete Sidon, húussé deya na wonuu Gintaah-sabboo ra, nimilte laahi Galile.

³² Laha' ri ra, lahte bëewí komute ri bëyí likke, d'agute ri nda ri t'ík d'í ya'.

³³ Yéésú d'uhídté rí filiḅ fi bëewë, bani éccúuté, bekke kunni nuffa, leeffe ri muluuc pereema ;

³⁴ d'í antee béyídf afi yeelte sun, læeysídté keeñ, won bëe' tih : « Efataa ! », daa ri : « Kúnsée ! »

³⁵ Nuffi bëe' yíppée kúnsëh, pereema pëkísëhté, d'í na won woni lante.

³⁶ Yéésú kadda'te bëewë bíl'ídf yii len na ; ndaa yii luk waa rii kadda' béeb, wa lukuu bíl'ídf në.

³⁷ Bëewë húmú éémú éémë ní na wonu tih : « Yii pañ d'í béeb wun ní wun ! Di na pay likídf ní rí kelee,

pay bëyí mínéh won ní pereema lan ! »

8

*Mbúurú yí paana ya a i koy jén
(Saame Maccëe 15.32-39)*

¹ Waalli yaaha, ow caak tee'lute Yéésú në, te wa lahuy yii ñamun wa. Yéésú dëkké taalibe yi tígí daaha, won wa tih ;

² « Mi yérémpé bëewí yeh ! Hente waal éeyë woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa.

³ Mi yeris wa wa saya' faam a loo holoñ raa, wa ay koh waala. Filiḅ fi wa, lahte bëewí koluu íl'íy wul. »

⁴ Taalibe yi wonu ri tih : « Yii mín ñémídf bëewí yee ní loo yi wa may ay d'uhúu dih luufi péréedí beh ? »

⁵ Yéésú meelte wa won tih : « Don lahuu mbúurú d'íh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana. »

⁶ Tígí daaha, d'í wonte bëewë béeb took feey. Di bebpe mbúurú yí paana ya, símpé Koope, lecsa'te wa yedte taalibe yi, nahte wa wora' wa bëewë. Taalibe ya beyute mbúurëe, woruute wa bëewë.

⁷ Wa húmú lahute i jén yin-yin bal. Yéésú bebpe wa, símpé Koope, antee nah taalibe yi wora'i wa bëewë bal.

⁸ Bëewë béeb ñamute ní laalute. Négírúu wooñjiida ra, wa líífë dama paana.

⁹ Yéésú antee waa pëkís, wa suute. Bëewë húmú warutee mit ow júnní iniil (4.000).

¹⁰ Yéésú a taalibe yi yípútée haal gaala, wa suute deyi Dalmanutaa.

*Kimtaana kaa'id' Yéésú farisenja
ra
(Saame Maccëe 16.1-4)*

¹¹ Lahte bis, i farisenj saamu olsohi Yéésú, ayute na gonlu a ri. Wa nahute ri pañ kimtaani nay teeḅee biti Koope daa wol ri.

¹² Yéésú læeysídté keeñ, won tih : « Yi tah don fi bëy jamanii beh, don na meeluu kimtaani kola' Koope na

† 7:27 7.27 Yëwúdfë t'íkú bëewë yëwúdf neh ra buh.

? Mee ron won kaaf ka ra ee : don ii teebu kimtaan. »

¹³ Yéésú antee waa hel daaha, haalaatte gaala, bani taalibe yi na suu búgí yinií laaha.

*Tígè teem affi taalibe ya ra
(Saame Maccëe 16.5-12)*

¹⁴ Na suu wa ra, taalibe ya halute kúrèelèh mbúurú. Wa húmú lahuu mbúurú yinè kut waa na filið gaala.

¹⁵ Yéésú na líkín wè won tih : « Wèettíyí affon ! Lah méytíi lèwíiri farisenña a lèwíiri Erot* . »

¹⁶ Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah dí won yii bah. »

¹⁷ Bi yúh Yéésú yee na wonu wa ra, dí tahte won wa tih : « Don capituu yi bití don lahuy mbúurú ? Kon don yíih sè' yúhè doom te don kélíih nè è ? Affon túlè'té rí è ? »

¹⁸ Don na èlìh te don lahute il è ? Don na kélíih te don lahute nuf a ? Don nersúuy

¹⁹ bee húmú lecsa' mi mbúurú yí iippa woruu bëewí júnna iippa (5.000) ra a ? Négírúu wooñjiida ra, wa líif dama díh ? » Wa wonu ri tih : « Wa húmú líif dama sabboo a dama ana. »

²⁰ Di baatte won wa tih : « A bee húmú lecsa' mi mbúurú yí paana ya yeru bëewí júnna iniilla (4.000) ra, négírúu wooñjiida ra, wa húmú líif dama díh ? » Wa wonu ri tih : « Wa húmú líif dama paana. »

²¹ Di won wa tígí daaha tih : « Don kélíih nè keloo doom a ? »

Búumndè pay Yéésú rë

²² Yéésú a taalibe yi lahute Bet-saydaa. Di komute búumíð daaha, dagute bití dí tík ya'i sun fi.

²³ Di hampe ya' búumndè, nookke ri, dúhícté rí gina, antee rii leef muluuc il, tikké ya' yi sun fi, meelte ri won tih : « Fu ot yin na woo ? »

²⁴ Búumndè yeelte, won tih : « Mi otte i ow na tilú, ndaa wa madduu tí tal kilik nen. »

²⁵ Yéésú tíkèetté ya' yi illè. Yeela' búumndè ngèey dè, dí wahte, illè lante ces.

²⁶ Tígí daaha, Yéésú nahte ri saañ faam na won ri tih : « Ngana ñeya' filið gina ! »

Woni Peer bití Yéésú daa Buura Koo fal ri ra

(Saame Maccëe 16.13-20 ; Lúkkè 9.18-21)

²⁷ Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute na suu ginna hëbís Sesare Fílíp. Homuu wa waala ra, dí meelte wa won tih : « Bëewè wonuu bití daa mi wah ? »

²⁸ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu bití daa fu Sanj Batis, lahte yi wonu fu yonente Éelí, i ow kay ßal wonu ti fu ow di yonente ya. »

²⁹ Di meelilte wa won tih : « A don, don wonu bití daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »

³⁰ Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won ow yii leñ na.

Woni Yéésú bití dí ay húl, dí koloh búudé rë

(Saame Maccëe 16.21-23 ; Lúkkè 9.22)

³¹ Yéésú dala' teebi taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « So' mi Koy-ßèe', mi wadtee mok níi mok : ßaha ya, kélfè yí seeyoh ya a yèeddèh yí kootii Mèyíis ii soo faha' tík il ; may hawu húl, te waali éeyè fè filoon fi húlí sè', may koloh búudé. »

³² Di wonte wa unni lante yii baaha. Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa.

³³ Ndaa Yéésú yíssèhté, yeelte taalibe yi, na anti won af Peer won tih : « Wuloh so' Seytaane ! Doni Koope bokuuy dee oluu don yii bee ra ; fu ot olad ow. »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Lúkkè 9.23-27)*

³⁴ Yéésú antee dëek bëewè a taalibe yi, won wa tih : « Bëyí faha' ñéeré' a so', dí helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.

* **8:15 8.15** lèwíiri farisenña a lèwíiri Erot : Lèwíir daa na tah mún mè na yugusuu mbúurú rë poosa'.

35 Bëyí núp húl ay ñak ñiini ; ndaa bëyí tah ñagi ñiini af so' a Uni Neba, ay lah pesa na dúmeh rë.

36 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñiini ë ?

37 Ñiini yaayute ay tosuu dñh ?

38 Bëyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fii bëy jamanii bee yégúy Koope te dékúu bakaaf yee ra, so' mi Koy-bëe' may rii súugéh yiin nay mii aye filið ndami Baaso', mi ñéeré' a malaaka yi sela ya ra. »

9

1 Yéésú baatte won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope aye a doole. »

Teeba'i Yéésú ndami (Saame Maccëe 17.1-13 ; Lúkkë 9.28-36)

2 Waal pëenë filoon fe, Yéésú dëekké Peer, Saak a Sañ, hécëhté a wa, kúdté wë sun fi danj utte. Lahuu wa ra, Yéésú lofisohte fii wë ;

3 búubbi naa' naa'o ní na tak. Lahay bëyí ee feey fa mín hos búub ní naa'a' daaha.

4 Dee a deh, wa olute yonente Éelí a Mëyiis feeñiyuute na gonlu a ri.

5 Peer tahte won Yéésú tih : « Bahaa, nebpe biti yen homun tígi deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyiis yínë, Éelí yínë. »

6 Peer húmú yéeh iña na won dñ ra ndah tíidë homuu bani taalibe yi ana ya ra.

7 Tígi daaha, lahte nérí acce, húunté wë ; un dfohte filið néré won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri ní faha'. Síkiríi rí ! »

8 Taalibe ya yípútée olsoh hatni baa béeb, ndaa wa olliluy ow, henay Yéésú a afi kut daa tasu waa na.

9 Wa kolu daaha na cépú danja. Wa homu cébë, Yéésú kadda'te wa bíllí yee olu wa ra ní bín kolaa dñ fi Koy-bëe' búudé rë.

10 Wa habute yee won wa Yéésú rë, ndaa wa na meelantuu hanndal ki wa biti yi daa koloh búudé.

11 Tígi daaha, wa meelute Yéésú wonu ri tih : « Yi tah yëeddëh yí kootii Mëyiis na wonu biti Éelí wadtee nimil paay ? »*

12 Di tahte won wa tih : « AhanKay ! Éelí wadtee nimil paay yugusa' iña béeb. Ndaa wona won Téerëe biti bal Koy-bëe' ay mok ní mok, te bëewë ii rii faha' tík il rë, don oluu ri dñh ?

13 So' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, bëewë pagute ri yii neba' wa ti dee biníyúu rí Téerëe rë nen. »

Payi kúkëyë yin na ham dñ ra (Saame Maccëe 17.14-21 ; Lúkkë 9.37-43)

14 Tíluu wë ní wa lebuute taalibe yi kayya ra, wa olute biti lahte dúukéli bëewí wërúte wë, te i ow di yëeddëh yí kootii Mëyiis na gonlu a wa.

15 Oluu bëewë Yéésú rë, wa béeb éemúte, wa yípútée rii téebíleh na suu wodohi.

16 Yéésú meelte wa won tih : « Doni wa gonlu sun yih ? »

17 Ow di bëewë tahte won dñ tih : « Bahaa, mi kom do koy ki yaali so' koon ; dñ laha' yébitëh fí kadda'te ri won.

18 Tígi habaa ri yébitëh fë béeb, hom kéendë' rí feey, búgë púumé, dñ dofe síssí, faana hen jid'díl. Mi danke taalibe yu lígí yébitëh fë, ndaa wa mínih yin na. »

19 Yéésú tahte won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee gé múy Koope yee ra, may home don na mi mújdé rën ní kirih ? Kémí së' kúkëyë deh ! »

20 Di komute ri. Ola' ri Yéésú, yébitëh fë hégyécé faan kúkëyë béeb, kéenídté rí feey, dñ na píníñëh, búgë në púum.

21 Yéésú meelte boffa won dñ tih : « Yii bee dal ri ham kirih ? » Boffa won dñ tih : « Yaa dal ri ham deef dñ yutuud ní a deh.

22 Yee ee na yébitëh fë ham dñ raa sah, hom yeja' ri filið kii mbée filið muluð fahee hawi húl. Fu mín yin na raa, yérem fun, fu habra' fun na. »

* 9:11 9.11 Saame Malasi 3.23

23 Yéésú won dī tih : « Fu won nda mi mín yin na raa a ? Lahay yii wooñ bëyí gémpé. »

24 Boffi kúkëyë yíppée tah won tih : « Mi gémpé, ndaa habra' so' filib ngémí yutuuda laha' mi ra ! »

25 Ola' Yéésú biti bëewë ee ßaatu ac ða, dī digidte uni won yébitëh fë tih : « Yébitëh fí bee na likil ow kadda' ri won ra, daa mi na túuy ðë yeddi kúkëyí beh, te ngana habil ri ! »

26 Yébitëh fë yíppée ðaas fon, hégyécé faan kúkëyë hégyí misikke antee rii yeris. Kúkëyë hente limaac ti húlíd nen, tahte níi lahte ow caak di bëewë maasuu ra habuu biti dī húlté.

27 Ndaa Yéésú hampe ya'a kélídté rí, kúkëyë canke.

28 Laha' Yéésú faam níi ßani taalibe yi ðaayute ra, wa meelute ri wonu tih : « Yi tah lígí yébitëh fë wooñ fun ? »

29 Di won wa tih : « Yébitëh yë madu ðee ra, ðañ Koope na don daa mín wëe lík. »

Wali ana fa wona' Yéésú biti dī ay húl, dī koloh búudé rë

(Saame Maccëe 17.22-23 ; Lúkkë 9.43-45)

30 Kolu wa daaha ra, wa na húusú Galile, te Yéésú húmú fahaay biti ow yúh baaha ;

31 dī faha' biti dī teya yeeddi taalibe yi. Di won wa tih : « So' mi Koy-bëe', may yaayu bëewë, wa hap so' húl, te wali éeyë fë filoon fi húl sè', may koloh. »

32 Ndaa taalibe ya húmú yíh yee faha' ri waa won ða, te wa kaañuy rii meel.

Bëe' lukki gaan ða

(Saame Maccëe 18.1-5 ; Lúkkë 9.46-48)

33 Lahuu wa Kafarnawum wa haalute faam ra, Yéésú meelte wa won tih : « Don húmú gonluu yi waala ? »

34 Ndaa wa lofuy ri, af biti homuu wa waala ra, wa taasantuu bëe' lukki gaan waa na ra.

35 Tígí daaha, dī tookke, dëekké wa fi sabboo a ana ya, won wa tih : « Bëyí faha' kèllëh, dī tahan millë', hen súrgíi bëewë bëeb. »

36 Di antee bëeb kúkëy yutuud, kúdté rí leeli wa, meebpe ri tikké rí ßani antee waa won tih :

37 « Bëyí af so' tah dī ham kúkëy ti bee nen a ya' ana, ðeef dī ham so' ; te bëyí ham so', ðeef dī habay so' don, ndaa hampe bëe' wol so' ra bal. »

Bëe' në líkë' yébitëh a tii Yéésú rë (Saame Maccëe 18.6-9 ; Lúkkë 9.49-50 ; 17.1-2)

38 Sañ won Yéésú tih : « Bahaa, fun olute bëyí líkë' yébitëh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »

39 Yéésú won tih : « Ngënë keddí rí ! Ow mínéh paga' kimtaan tii so' níi woc, dī anti wone yin bos sun fi so' filoon fe.

40 Yúhí biti bëyí kaa'aay yen, ñéerë' a yen.

41 Te bëyí on ðon muluß han wuti yaha yutuud ðaa sah, af biti ðon nonu bëewí sè' mi Kiristaa na raa, mee ron won kaaf ka ra ee biti bëyí baa ay liil waafi.

42 Ndaa mas bëyí bek ow di taalibe yi so' bakaad, wa fi tunki yee gému soo na yee ra ! Biti ri poku la' gaan luum betu kísí, daa gén dīi na.

43 Kon hena biti ya'u ay roo beke bakaad, lece ri, fu haala' pesa na dúméh rë a ya' yínë kut, daa gén biti fu haala' safara a ya' ana, filib kii kë ii mëssí yím rë. [

44 *]

45 Hena biti kotu ay roo beke bakaad, lece ri, fu haala' pesa na dúméh rë a kot yínë kut, daa gén biti fu betu safara a kot ana. [

46 †]

* 9:44 9.44 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : tígí cégínnë na ñamu faan ra na húláh, te kii kë ii yím. † 9:46 9.46 Saame 9.44 di bínëe feey fi téerëe.

47 Te hena biti ílú ay roo ðeke bakaad, lukute ri, fu haala' Nguur ki Koope a íl yínë kut, daa gén biti fu betu safara a íl ana,

48 tígí cégínnë na ñamu faan ra na húlíh, te kúí kē ii yím faw.*

49 Yúhí biti bëyí ot fu bééß ay ðaanuu kíi.

50 Miraa yii wunte, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa ðíh ? Lah lèhí cafka ti miraa nen, te ðon lah jaamma hanndal kon. »

10

Yii lenke yes kood

(Saame Maccëe 19.1-12 ; Lúkkë 16.18)

1 Filoon fi baaha, Yéésú kolohte daaha saañce deyi Yúdée a hatni yíníi laahi Yurden. Laha' ri ra, i ow caak aylute ðíi na, ðí yampe na yeedíd wë ti di na paga' ri merees nen.

2 Lahte farisenñi ayute na saamu olsohi, meelute ri nda ow wadtee mín yes belebi raa.

3 Di won wa tih : « Mëyiis won ðon yih ? »

4 Wa wonu ri tih : « Mëyiis won biti ow mín yes belebi biti ri saam kéedí mín teeßa' biti ðí yesse kooda. »

5 Yéésú won wa tígí daaha tih : « Súhí ðon keeñ daa tah Mëyiis bíníyíd ðon yii bah.

6 Ndaa, bíníyúté Téerëe biti dalaani éldúnë, Koope "sak ow yaal a ow beleß ;*

7 yii baa daa tah ow yaal ay bísëh a boffi a yaafi, pokoh belebi na,

8 wa hen yínë." Daaha, wa henluy ana, wa tasu yínë.*

9 Kon íñi Koo daa boolla' wa, ow banan waa ðaralsa' ! »

10 Lahuu wa faam ra, taalibe ya meelute Yéésú yii lenke yii baaha.

11 Di won wa tih : « Yaali yes belebi, kood beleß kay, njaaliyohte.

12 Te belii yes yaali, kooroh a yaal kay, njaaliyohte bal. »

Yéésú a tunjka

(Saame Maccëe 19.13-15 ; Lúkkë 18.15-17)

13 Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéésú i kúkëy, fahuu biti ðí tik ya' yi sun fi wa barkel wa, ndaa taalibe ya na wonu affi wa.

14 Ola' Yéésú yii baaha, keeña haayte, ðí won wa tígí daaha tih : « Yéðdí tunjka ac soo na, ngënë kéddii wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamdu mani wa.

15 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí habaay Koope buur ti ðee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelíd Nguur ki. »

16 Yéésú antee beß tunjka, tíkké ya' yi sun fi wa barkelte wa.

Bëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccëe 19.16-30 ; Lúkkë 18.18-30)

17 Yéésú hom saaña, lahte bëyí acce a múkë, yekke fiyí, meelte ri won tih : « Yëeddëhí baahi beh, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na ðúmëh rë ? »

18 Yéésú won ðí tih : « Fu ðëek' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bëyí baahte.

19 Fu yúh íña túuyë' Koope ra maan ? "Ngënë mësú bëem ow ; ngënë mësú njaaliyoh ; ngënë mësú loh ; ngënë mësú felid ow ; ngënë mësú nofa' ow ðon beß íñi ; lah tēppítí baappon a yaayyon."* »

20 Bëe' won ðí tih : « Bahaa, yii wad so' ínyaa bééß mi ñee na kúkëy kí së' níi a deh. »

21 Yéésú yeela'te ri íllí wunte, antee ri won tih : « Fu talla' yin yínë : paye fu yaay íña laha' fu ra bééß, fu wora' cadum fa ñëkíððë. Hen ðaaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »

22 Ndaa kela' bëe' unni yah, kanama ñúussé, ðí kolohte na saañ. Bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.

* 9:48 9.48 Saame Isayii 66.24 ✧ 10:6 10.6 Saame Dalaana 1.27 ; 5.2 ✧ 10:8 10.8 Saame Dalaana 2.24 ✧ 10:19 10.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12-16

²³ Yéésú yeelte taalibe yi, won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkée yí alalla na ! »

²⁴ Unni yaa kúnté affi taalibe ya. Yéésú beyaatte una won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte kēewé ! »

²⁵ Géléem haal gúl kúuc, daa lukki yoob bití yíkée alal haal Nguur ki Koope. »

²⁶ Affi taalibe ya baattee kúnēh, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »

²⁷ Yéésú yeelte wa, won tih : « Ow mínéh múcēl afi, Koope kut daa mín rii múcēl, ndée lahay yii wooñ Koope. »

²⁸ Peer won dī tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña béeb, fun ñeyute talu. »

²⁹ Yéésú won dī tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af so' a Uni Neba tah dī hel faami, koy-yaayyi, yaafi, boffi, koyyi mbée feeyyi,

³⁰ dī ay lah bina-bina waa na béeb tímээр (100) di pesee ke yen feey fi beh : faam, koy-yaay, yaay, baap, koy a feey, boolla' bití dī ay moklu ; te fayu, dī ay lah pesa na dúméh rē.

³¹ Ow caak di bëewē kēllúu woteh ra ay míllē' fayu, te ow caak di bëewē míllúu woteh ra ay kēllēh fayu. »

Waalí éeyē fē wona' Yéésú bití dī ay húl, dī koloh búudé rē

(Saame Maccēe 20.17-19 ; Lúkkē 18.31-34)

³² Filoon fi baaha, Yéésú kēllēhté wē, wa na suu Yerusalem. Keeññi taalibe ya tookay, te bëewē ñeerúu a wa ra néekiñúuté. Yéésú dēekílté taalibe yi sabboo a ana ya, na teef wa yee na saañ rii kate ra.

³³ Di won wa tih : « Síkiríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-bēe' ya' yi kēlfē yí seeyoh ya a yēeddēh yí kootii Mēyíis rē. Wa ay soo aattiya' húl, tík sē' ya' yi bëewē yēwúf neh ra.

³⁴ Wa fi yaa ay soo ñaawal, tuulsa' so', labisa' so' laraw, an soo hap húl.

Te waali éeyē fē filoon fi húlí sē', may koloh búudé. »

Yee fahuu koyyi Sebede ra (Saame Maccēe 20.20-28)

³⁵ Saak a Sañ koyyi Sebede lebuute Yéésú, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu bití koon fu pagid fun yee nay fun roo dāge ra. »

³⁶ Di won wa tih : « Don fahuu bití mi pagira ron yih ? »

³⁷ Wa wonu ri tih : « Fun dāgu bití koon fu hom ndamu fayu raa, fu on fun fun took hēbísú : bëyí yínēe hom ya'i ñamaa fu, yínēe hom ya'i sugu fu. »

³⁸ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Don yíh yee dāgu don ra. Mbaa don kaañute han gullí kofeel ka nay mii hane ra ? Don kaañute húus coono fa nay mii bëtsúu bëtsí henay bëtís a muluŕ ra a ? »

³⁹ Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! » Di tahaatte won wa tih : « Kaah bití don ay han gulaa nay mii hane ra, don ay húus coono fa nay mii bëtsúu rē.

⁴⁰ Ndaa yii lenjke toogi ya'i ñamaa fi so' mbée ya'i sugu fi so', daa mi na ona' ri neh ; bëewē Koope waayid wa tikkí yaa ra daa lahuu wa. »

⁴¹ Yúhúu taalibe yi sabboo ya tasu ra yii baaha ra, wa neebuute Saak a Sañ.

⁴² Yéésú dēekké wē béeb tígí daaha, won wa tih : « Don yúhúté bití yíkée yí ginna a bëewí gaanna hom ñaamluu bëewí kayya ñaamloo, noote wa ! »

⁴³ Ndaa yii baaha waray laha' daaha hanndal kon. Ow di don na faha' hen ow gaan raa kay, dī henan súrgíi bëewí kayya.

⁴⁴ Te bëyí faha' hen kēlfē don na, dī henan ñaami bëewí kayya béeb.

⁴⁵ So' mi Koy-bēe' sah, mi aay bití bëewē nay hene súrgē yí sē'. Mi ac bití kay, daa mi nay hene súrgíi bëewē níi mi yera' ñiin sē' tosaa pes ow caak. »

Payi búumndē hínú Bar-Tímé ra (Saame Maccēe 20.29-34 ; Lúkkē 18.35-43)

⁴⁶ Lahuu Yéésú a taalibe yi Yérikée níi wa na d'uhú gina ra, i ow caak ñeyute talli wa. Lahte búumndí hínú Bar-Tímé, húmú took búk waala na saraatoh. Di koy Tímé.

⁴⁷ Kela' ri biti yaa Yéésú fí bëy Nasaret ra, dī fonke won tih : « Yéésú, sédí Dawit, yérém sè' ! »

⁴⁸ Ow caak na wonu afa, fahuu biti dī héddèh ; ndaa ri lukki fon na na won tih : « Sédí Dawit, yérém sè' ! »

⁴⁹ Tígí daaha, Yéésú canke, won tih : « Wéní rí ac. » Wa dëekuté rí wonu ri tih : « Namee héddèh fu koloh ! Di ee roo dëek rë. »

⁵⁰ Búumndë bette sabidoori, hente bërít kolohte, deefidte ri.

⁵¹ Yéésú meelte ri won tih : « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Búumndë won dī tih : « Bahaa, page ní illi sè' wërsèh, mi mín ot ! »

⁵² Yéésú won dī tih : « Fu mín saañ, ngémú tahte fu wahte. » Illë yippée wërsèh, dī na ot. Di ñeete tal Yéésú wa na suu.

11

*Haali Yéésú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Sañ 12.12-19)*

¹ Tíluu Yéésú a taalibe ya níi wa lebuute Yerusalem, yeedda' ki Bet-fase a Betani, hëbís danjì Èlíiffë rë, Yéésú wolte ow ana waa na

² won wa tih : « Pëyí gina fíi bín, don haale na rek, don ay naa deef cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, don kom so' ri.

³ Ow meel ron yee tah don na pëkísú rí rëe, lah wéní rí biti Yíkëe daa sohla' ri, te dī woc na raa, dī ay rii yíppí nimilid. »

⁴ Taalibe ya kolu daaha suute. Lahuu wa ra, wa deefute cúmbúr pokute il faam di búk waala ; wa pëkísúté rí.

⁵ I ow di bëewë húmú daaha ra wonu wa tih : « Don pagu yi bal ? Yi tah don na pëkísú cúmbürë ? »

⁶ Taalibe ya wonute wa yee nah wa Yéésú rë ; daaha, bëewë yeddfute wa suute.

⁷ Wa komute Yéésú cúmbürë, larute sabidoori wa sun, Yéésú yaagohte.

⁸ I ow caak anutee beë sabidoori wa larute waala, yee haalu luufa saamute i ya' kilik hilsid, larute waala bal.

⁹ Bëewë bëeë, dala'te yee paa'uu Yéésú fí a yee paa'uu ri filoon ra béyruté unni wa sun na njoobu ri wonu tih :

« Oosaanaa ! Koo laha ndam !
Koo-Yíkëe barkela bëe' dī wol ri ra !^{!*}

¹⁰ Koo barkela Nguur ka na ac da !
Koo barkela Nguur ki ciffi yen Dawit !

Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »

¹¹ Yéésú lahte Yerusalem, haalte Faam fi gaani Koope, kénsëhté filib bëeë. Bi elkuu wa, bani taalibe yi saboo a ana ya koluute suute Betani.

*Cuñi eena lahay koy ra
(Saame Maccëe 21.18-19)*

¹² Na d'uhú wë Betani key fin rë, yaaß hampe Yéésú.

¹³ Di séenté tal eni kiffé, dī dalte kénsëhí nda ri lahte koy raa ; ndaa laha' ri na ra, gét nëe saaf, dī olay na koy, deef wahtu been een lahay doom.

¹⁴ Yéésú won eena tígí daaha tih : « Ow d'amaayti ñamil koyyu faw ! » Taalibe ya koluute yee won dī ra.

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-17 ; Lúkkë 19.45-48 ; Sañ 2.13-22)

¹⁵ Lahuu wa Yerusalem Yéésú haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī yampe na lík yaayoh ya a lomoh ya homu na ra, júlkéñcé taabulli bëewë në lofrantuu hélíis rë a ñaanni yaayoh yi bédú yë.

¹⁶ Di kadda'te ow kúcf yii tappe iñyaaha daaha, di Faam fi gaani Koope.

* 11:9 11:9 Saame Kañaa ya 118.26

17 Di na yeedíƒ wë won tih : « Koo wonay Téerëe bitih : “Faam so' ay wonuu faam fa na daguu so' heetta béeb ré”[✧] è ? Ndaa don yíssuté rí “faam lohoh”[✧] ! »

18 Keluu kélfë yí seeyoh yi Faam fi gaani Koope a yeeddëh yí kootii Mëyíis iñyaaha ra, wa na saamu dee nay wa rii hawee húl ré ; ndaa wa kaañuy ri af biti dúukéli bëewë éemuté iña na yeeddë' rí ré.

19 Fíniin fín, Yéésú a taalibe yi dúhuté gina.

*Tal eena cuju ra
(Saame Maccëe 21.20-22)*

20 Na suu wa káy ßaab fin cúb ré, wa olute biti tal eena súhté níi lahte keeña.

21 Peer nérséhté yee húmú lah ra, dí won Yéésú tih : « Bahaa ole kan ! Tal eena cuñ fu ra súhté kok. »

22 Yéésú won wa tih : « Gémí Koope.

23 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyi nah danj bee dofoh dee saañ yípée kísí, te dí laheh nuf ana na, dí gém biti yee won dí ra ay lah raa, dí ay ri rii pagid.

24 Daa tah mi won don tee : yii dan don Koope béeb, lah gémí biti don liilute ri níi wocce ; yii baaha ay lahee daaha.

25 Te don koloh dan Koope deefa don habrute ow yin keeññon raa, lah bëelí rí, nda Boffee ke ron sunaa-sun mín ron baal tooññon bal. [

26 *] »

*Tígë dúhë' sañ-sañi Yéésú ré
(Saame Maccëe 21.23-27 ; Lúkkë 20.1-8)*

27 Lahaatu wa Yerusalem ra, Yéésú haalte filið Faam fi gaani Koope na tilëesëh. Kélfë yí seeyoh ya, yeeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya deefrute ri,

28 wonu ri tih : « Fu paga' iña na pañ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro pañi wa ? »

29 Yéésú won wa tih : « May ron meelee yin yínë kut. Don tiil so' na raa, may ron teeb bëe' yed so' sañ-sañ na paga' mi wa ra.

30 Bëtsë në húmú bëtís Sañ bëewë ré, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? Tíilí së' ! »

31 Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, dí ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Sañ ra.

32 Te yen won biti bëewë daa nahu ri raa, yen ay oluu díh ? » (Wa kaañuy, ndée bëewë béeb habuu Sañ yonente kaah).

33 Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíh yin na ! » Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed so' sañ-sañ na paga' mi wa ra. »

12

*Anili línëh yí reseñña sohooru ra
(Saame Maccëe 21.33-46 ; Lúkkë 20.9-19)*

1 Filoon fe, Yéésú na goneel a wa ñeya'te wa anil won wa tih : « Laha' bëyi húmú yíp meey reseñ, líkké rí, yugusse tígé nay pooyuu reseña ra, saampe dút, dí antee rii yera' ndalu, saañce ßaab.

2 Nona' reseña ra, dí wolte súrgë línëh yë në, nda wa yed dí wodi.

3 Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dí nimila'te ya' holon.

4 Yíkii meeya wolaatte súrgë kay línëh yë në. Laha' ri ra, wa labute ri af, solute ri solli misikke.

5 Di wolaatte súrgë kay. Laha' dí fi baa ra bal, línëh yë hawute ri húl. Di wolte súrgë caak filoon fe. Lahluu wa fi yaa ra, línëh yë labute yee labbi misikke, hawute yee húl.

6 Koy ki yaala dí faha'te ri níi faha' ra daa tas díi na. Di wolte dí fi baa línëh yë në bal, na won nufi tih : “Man biti wa ay yed koy so' cér !”

✧ 11:17 11.17 Saame Isayii 56.7 ✧ 11:17 11.17 Saame Yérémi 7.11 * 11:26 11.26 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë ré, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Ndaa don baaluy bëewí kayya raa, Boffee ke ron sunaa-sun ii ron baal bakaadfa pagu don da bal.

7 Ndaa laha' koy ka ra, línèh yè wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Èyí yen hap dī húl, meeya hen bi yen.”

8 Wa yípútée ríi ham, hawute ri húl, betute búudé fē énfí meeya. »

9 Tígí daaha, Yéésú won bēewē tih : « Yíkí meeya ay millée paŋ yih ? Di ay aye ayo, hap línèh yè béeḅ húl, anti saam i línèh kay, yed wa meeya.

10 Don mēsútée tee'a' a unni yee Téerēe maan ?

“La'a habuu tabahoh ya bití lahay njiriñ ra

daa millè' ham lasa.

11 Koo-Yíkēe daa paga' ri daaha te ri neḅpe yeel lool.”* »

12 Yúhúu kélfē yí yēwúdfē bití Yéésú yulid' anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee ra, ndaa bi kaañuy wa dúukēli bēewē, wa heluu ri daaha, suute.

Túmí buur

(Saame Maccēe 22.15-22 ; Lúkkē 20.20-26)

13 I farisen a i ow di bēewí Erot woluute Yéésú nē, nda wa mín ríi fiir di iña na won ri ra.

14 Wa ayute, wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté bití fu wona' kaah, te fu neehay ow ; fu na yeeleeh ow jēmmíi. Fu yēeddē' yee naha' Koope ra kah-kah. Kon won fun nda kootii yen ona'te bití Sesaar* yeru túm mbée onaay. Fun warutee yera' aa, fun waruy yera' ? »

15 Bi yúh Yéésú bití wonni wa teem búkkí wē, dī won wa tih : « Don ay fiiré sē' è ? Kēmí sē' héliis hanjar dee mi ot. »

16 Wa komute ri hanjara, dī antee waa meel won tih : « Netli wah a tii wah daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »

17 Di won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed Koope yee laha' ri ra ! » Wa éémúté wona níi éem.

Yii lenke koloh búudé

(Saame Maccēe 22.23-33 ; Lúkkē 20.27-40)

18 I sadusen, wa fa wonu bití koloh búudé lahay ra ayute Yéésú nē bal, wonu ri tih :

19 « Bahaa, Mēyíis húmú túuycé yen bitih, bēyí húl hel beleḅ te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedē wadtee lam belaa, saamid' bahii tal.

20 Te kíilē, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dī húlté.

21 Bee ñee na ra koodte belaa, wa lahay koy, baa húlté. Bēyí éeyē fē ñeyilte kotta, húlté.

22 Na hen daaha níi wa fi paana ya béeḅ, ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy. Filoon fe, dī fi belaa tahte bal húlté.

23 Kon leegi, yiin nay kolee bēewē búudé rē, daa nay lahee belaa waa na te wa béeḅ koorute ri ? »

24 Yéésú won wa tih : « Bití don yíih yee won Téerēe rē, a dee laha' Koope doole ra, daa tah don hélii' neh a ?

25 Yiin nay kolee bēewē búudé rē, yaal a beleḅ ii kooranta' ; pesi wa kay, ay madee a pesi malaaka ya sun-Koo nen.

26 Te yii lenke kolohi bēewē húlú rē búudé, don yíih yee bíní Mēyíis filib téerēe rē è ? Koope wonte filib dúufē na njaaroh ra bití daa ri Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop. »*

27 Yéésú baatte won tih : « Kon Koope, dī Koope fi bēewē húlú rē neh, dī Koope fi bēewē na pesu ra. Don héliiúté hélii'í misikke. »

Túuyē'è lukki gaan da

(Saame Maccēe 22.34-40 ; Lúkkē 10.25-28)

28 Ow di yēeddēh yí kootii Mēyíis kelohte gonli wa, te dī otte bití Yéésú wonte unni lante na lof dī sadusenja ra. Di yíppée ríi leboh won ri tih : « Túuyē'í bi daa lukki lah solo di túuyē' yē nē béeḅ ? »

* 12:11 12.11 Saame Kañaa ya 118.22-23 * 12:14 12.14 Sesaar : Bín fē, bēyí húmú hen buur di Rom béeḅ dēekúu daaha. * 12:26 12.26 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.6

29 Yéésú won dī tih : « Túuyè'è lukki lah solo ra daa ri beh : “Síkírú dón fī Israyel ! Koope daa Yíkú yen, te dī kut daa Yíkèe ;

30 kon lah fēhú Koo-Yíkèe di keeññon béeb, di peson béeb, di nuffon béeb a dooloon béeb.”[☆]

31 Túuyè'è ñee na ra daa ri beh : “Di fahuu ron affon, lah fēhú moroommon daaha.”[☆] Lahay túuyè' kay bi luk yaa lah solo. »

32 Bèe' won Yéésú tih : « Bahaa, baa kaah ! Yee won fu ra lahte. Yíkèe yínè kut, te henay ri lahay Koo kay.

33 Ow béeb wadtee rii faha' keeñi béeb, di nufi béeb, a doolii béeb ; te ri wadtee faha' moroomi ti dee faha' ri afi ra nen. Yaa daa gén hawidfa na tamru bëewë Koope ra béeb ní sooy ra, a sarah béeb. »

34 Ola' Yéésú biti bée' ñaañce dee wona' ri ra, dī won ri tih : « Fu wulaay Nguur ki Koope. » Kola'te bah, ow kaañlay rii meelil yin kay.

*Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-12 ; Lúkkë 20.41-47)*

35 Yéésú hompe filiḅ Faam fi gaani Koope na yëeddë', meelte bëewë won wa tih : « Yëeddëh yí kootii Mëyíis mínúu won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ?

36 Te dī fi Dawit, húmú haala' ri Ruuh-Pesëj ra, dī won tih :

“Koo-Yíkèe won Yíkú sè' tih :
tooke hëbís sè', ya'i ñamaa fi so' deh,
nii bín nëy mú kéendëe kaa'oh yu
kottu feey ra.”[☆]

37 « Di fi Dawit dëekë' rí Yíkèe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí díh ? » Woni neba'te dúukëli bëewë nè síkírúu rí rë.

38 Filiḅ yëeddë'í Yéésú, dī won bëewë tih : « Lah mëytíi yëeddëh yí Kootaa, wa fa tílëesúu a búuḅ gaan ra, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë.

39 Wa tookuu ñaanna këllëh di ílýyë na daguu yëwúddë Koope ra, te daa wa na débúu ñam biti ndaje lah.

40 Daa wa lukuu maañ dañ ndah teeḅa'i affi wa, te añañ daa wa na beyu alalli beḅḅa yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

*Sarahi belaa yaali húl rë
(Saame Lúkkë 21.1-4)*

41 Yéésú antee took, jaanndohte ifi saraha Faam fi gaani Koope, na olsoh dee na bekuu bëewë hélíis filiḅ ra. Caakke yíkèe alalli bekute na hélíis wun-wun.

42 Belii yaala húlté, ñakke ní ñak acce, bekke hanjar yutuud ana, yi taabeh yin.

43 Yéésú dëekë taalibe yi tígi daaha, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñékídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bëewí kayya béeb lah solo.

44 Bëewí kayya béeb yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiḅ ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra béeb, yee wad rii pesaa koon ra. »

13

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fū rë

(Saame Maccëe 24.1-28 ; Lúkkë 21.5-24)

1 Dúhë' Yéésú Faam fi gaani Koope ra, ow di taalibe yi olsohte taah ya baylaa, won dī tih : « Bahaa, olsee dee gaana' la' ya a dee wuna' taah ya ra. »

2 Yéésú won dī tih : « Fu otte dee gaana' taah yi yee ra béeb è ? Bis ay lah, wa béeb ay bëp ní la' ii tíkëh sun la'. Daa mi won dō ri ! »

3 Tíluu wë ní wa lahute dañi Èlíiffë rë, Yéésú tookke, yíssëhté Faam fi gaani Koope. Peer, Saak, Sañ a Anndere dëefrute ri daaha, meelute ri wonu tih :

4 « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a yee nay teeḅee biti yii baa ee saañ lahe ra. »

5 Tígi daaha, Yéésú yampe na won wa tih : « Mëytíi ! Ow ñanay ron nofa'.

6 Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay nofa' ow caak.

7 Don keloh yodaɗ haa' yi lebohte, a ban fi haa' yi wulohte raa, ngënë títí, iñyaa wadti laha laho, ndaa ɗeefa túkkí ɛldúnè laheh doom.

8 Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ay lah ílýí feey fa ay naa hégíyèh, yaaɓ haal i ílýí feey fa. Yaa béeb ay madee a misiga na kat beleb biti lowa ham ra nen.

9 « Don fi yaa nék, lah héní wun affon, ndée af so' ay tah ɗon tēkrú kēem filib ílýíyè na ɗaguu yēwúɗɗè Koope ra, ɗon labu laraw. Don ay cēgírú fii i gēernēer a fii i buur ɗon seede yee yúhú ɗon soo na ra fii wè.

10 Uni Neba wadtee waariyu heetta béeb paay balaa túkkí ɛldúnè.

11 Te ɗon habu ní ɗon kúrú kēem rēe, ngënë sídí : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' ɗon a, ay kolee Ruuh-Pesen na.

12 Bín fè, ow ay yaay koy-yaafi hawroh ri húl, baap a koohi ɗaaha bal, tunjka ay koloh sun fi baappi wa a yaayi wa, hawroh wa húl.

13 Af so' ay tah bēewè béeb kaa' ɗon, ndaa bēyí ham híin ní ɗúmēenè rēe, ay múc.

14 « Tíl ní ɗon ot yii bosa na sobeyil ra hom tígí ɗí waray naa hom raa, tígí daaha, bēewè nay home Yúdee rē heguun danjin (bēyí janjii bee yúhèn !)*

15 Bēyí ɗúh kēem, banan haal kali yin faam ;

16 te bēyí liilti saañ meey, banan nimil kali búub faam.

17 Mas belebba nay poke loo bín fè rē a yee nay bēpíré rē !

18 ɗēgí Koope iñyaaha banti tee'a' a líy.

19 Mee ron won kaaf ka ra ee biti jamanii baaha ay misik misigi lēhírèy saka' Koo ɛldúnè ní a ɗeh, te mani ii lēhíd faw.

20 Te Koo-Yíkèe cagay èylí bissi yaaha koon, tin ow ii múc bín fè ;

ndaa bēewè ɗi tanis wa ra, daa tah ɗí èyíl wè.

21 Bēyí won ɗon tígí daaha biti “Buura Koo fal ri ra abeh”, mbée “ɗi abín” béeb, ngënë gémí rí.

22 I kiristaa a i yonente paɗɗah ay ac paɗ i kimtaan a iñi éemílè'té, faha'i biti koon wa nofa' sah bēewè Koo tanis wa ra.

23 Mi wonte ɗon iña béeb abah ! Kon lah hélí nuf na ! »

Nimili Koy-bēe'

(Saame Maccèe 24.29-44 ; Lúkkè 21.25-33)

24 Yéesú baatte won tih :
« Filoon fi loola bín fè rēe,
na'a a céyín fè ay yím,

25 *hulla bal hélkísèh keen,
doole ya sun béeb bēlkísèh.**

26 « Tígí daaha, bēewè ay ot so' mi Koy-bēe' mi aye filib nérrè, mi ñéerè' a doolii gaante a ndam.

27 May wol malaaka yi so' wèr feey fa béeb négírè'í bēewè tansu ra, dalaani feey fa ní lúsēenín. »

28 Yéesú baatte won tih : « Hēbí yee tīnndúu tal karaɗ ra affon : ɗon ot tal karaɗ capuse rek, ɗon yúh biti lee ri lah koy.

29 Ti ɗaaha nen, ɗon ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti nimili so' mi Koy-bēe' lebohte ní leboh.

30 Mee ron won kaaf ka ra ee biti bēy jamanii bee ii múk te iñyaaha béeb laheh.

31 Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mēssí múk.

32 « Yii lenjke bisa a wahtaa nay mii nimile ra, ow yéeh yin na : malaaka ya sun neh, so' mi Koy ka sah mi yéeh yin na ; Boffa kut daa yúh.

33 Kélí affon ɗon hel nuf na, ndée ɗon yíh wahtaa !

34 Di mín mēllúu a biti ow koloh saañ baab : ɗi yahti saañ raa, ɗi hel faam fa ya' yi súrgè yí, bēyí nē béeb a yee nay rii page ra, anti nah wohoha caɗ afi.

35 Kon kélí affon ! Don yíh wahtaa nay nimile yíkí faam fa ra

* 13:14 13.14 Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11 ; Maccèe 24.15-16 * 13:25 13.25 Saame Isayii 13.10 ; 34.4 ; Eseyel 32.7 ; Suwel 2.10

: mín aya fíniin, mbée leelu elek, mbée hagam, mbée baab.

³⁶ Mëytii ayi beetti ron, te deefa don nee'e.

³⁷ Yee won mi ron bee ra, mi wonid di bëewë béeb : Cëgí affon ! »

14

Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Lúkkë 22.1-2 ; Sañ 11.45-53)

¹ Waal ana balaa Paagi yëwúdfë a feedi mbúurú njeñe ya, kélfë yí seeyoh ya a yëddëh yí kootii Mëyiis na saamu nufa nay waa tikée Yéésú ya' ndañ feey, wa hap ri húl rë.

² Wa wonantuute biti banay hen filib feeda, toñeh bëy gina ay kolee sun fi wa.

Belaa yiin Yéésú laakkoloñ ra
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Sañ 12.1-8)

³ Yéésú húmú Betani faam Simon fa mëssée guuñ dfa, tookke na ñam. Lahte belii haalte kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, líiffé a laakkoloñ naarde kah-kah. Belaa konte un bútlé, yíinté laakkoloña af Yéésú.

⁴ Lahte bëewí húmú në yaa nebaay wa, na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yahi laakkoloñi yee laha' njiriñ mi bih ? »

⁵ Wa yaayeeh héliis caak* koon cadum fa yeru ñékídfë è ? » Wa yabute na wonu af belaa woni misikke.

⁶ Ndaa Yéésú won wa tih : « Bëelí jaambura afi ! Don moklu ri yi deeha ? Yee pagid so' ri bee ra, yii wunte ! »

⁷ Ñékídfë ii koloh filib fon, don mínú wëe pagid wahtii neba' ron ; ndaa so' mi bee mii hom filib fon dee faraah.

⁸ Belaa pañ yee mín dí rë ; dí túm së' laakkoloñ waaydi hacadi so'.

⁹ Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba ëldúnë béeb,

yee pañ belii bee ra ay naa bíllú, nuffi bëewë pay dii na. »

Canji Yudaas yaayi Yéésú
(Saame Maccëe 26.14-16 ; Lúkkë 22.3-6)

¹⁰ Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya canke yaayi Yéésú. Di payte kélfë yí seeyoh ya na, wonte wa baaha.

¹¹ Keluu wa woni ra, keeñni wa sosse ní sos, wa gapute ri héliis. Yudaas na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéésú ní di yaay ri wa ra.

Millëeni Yéésú reer a taalibe yi
(Saame Maccëe 26.17-30 ; Lúkkë 22.7-23 ; Sañ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

¹² Bisa déb bissi feedi mbúurú njeñe ya te daa bisa na hawuu har fi Paaga ra, taalibe ya meelute Yéésú wonu tih : « Fu faha' biti fun waayfun do reeri Paaga tígí dih ? »

¹³ Di wolte ow ana di taalibe yi won wa tih : « Pëyi filib ginin, don ay tee'a' a ow yaal kúdf pen mulub. Lah ñéyi tala »

¹⁴ ní tígë nay rii haale ra. Don lah na raa, wëni yíkí faam fa tih : « Yëddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra. »

¹⁵ Hen daaha raa, di ay ron teeë lasi gaani paa' sun, bi yugusute ní wocce : yii nay yen sohlee béeb ín në. Don ay waayee reeri Paaga daaha. »

¹⁶ Taalibe ya koluu daaha suute ginin ; wa deefute iña béeb ti dee húmú wona' wa Yéésú rë nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

¹⁷ Fíniin fín, Yéésú a taalibe yi sabboo a ana ya ayute faam fa.

¹⁸ Homuu wa reera ra, di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na, bi na reer a so' ee, ay soo yaay. »

¹⁹ Wona dúmëlté keeñni taalibe yi, wa na meelu Yéésú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh ? »

* 14:5 14.5 héliis caak : Di gerek, biníyú deh : ðëñé tímëer éeyë (300). Daa ganjarma légéy súrgë kíil múlgús.

20 Di won wa tih : « Di ow di don fi sabboo a ana ya, bi na soop mbúurii a so' filiḅ loona yíně. »

21 Kaah biti so' mi Koy-bée' mi wadtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so' Téerée nen ; ndaa mas bée' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén díi na. »

22 Wa homu ñama, Yéésú beḅpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi, won wa tih : « Béyí, mbúurii bee faan so'. »

23 Filoon fi baaha, dí beḅpe kaas béeñ, símpé Koope, yedte taalibe yi, wa bééḅ hanute na.

24 Di antee waa won tih : « Yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a béewě rě. Wa ay keen ndah ow caak.

25 Mee ron won kaaf ka ra ee : mii hanil béeñ níi yíin nay mii hane béeñ has Nguur ki Koope ra. »

26 Filoon fi baaha wa haalute yeekaa yi kaña ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu dañi Éliffě.

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccěe 26.31-35 ; Lúkkě 22.31-34 ; Sañ 13.36-38)

27 Yéésú won taalibe yi tígí daaha tih : « Don bééḅ, don ay sélít ti di bíníyúu rí Téerée bitih : *“May hap níirěhě húl, te harra bééḅ ay hasla’.”* »

28 Di baatte won tih : « Di wona' ri Téerée daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may kěllú búudé, mi kěllěh rěn Galile. »

29 Peer won dí tih : « Wuti béewí kayya bééḅ sélít rěe, mii naa non. »

30 Yéésú won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : elgee woteh beh, fiisiin ki paan waal ana, fay taasa' biti fu yúh sě' níi hen waal éeyě. »

31 Peer baattee ham híin won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a do, ndaa mii měssí taasa' biti mi yúh rě. » Wa fi taalibe yi kayya bééḅ bal ñeyute una na wonu yaa yíně.

Dañi Yéésú di Setsemani

(Saame Maccěe 26.36-46 ; Lúkkě 22.39-46)

32 Tíluu Yéésú a taalibe yi níi wa lahute tígě ně wonuu Setsemani ra, dí won wa tih : « Hémí deh, mi pay dañ Koope. »

33 Na saañ dí ra, dí kúrěelěhté Peer, Saak a Sañ. Di dalte néekíñě', keeña dúmpé ces.

34 Di won wa tih : « Keeñ so' dúm dúmě níi mí mínłéh ; hémí deh, te don yeele ! »

35 Di antee hécěh yutuud, yeddohte líhěhté feey, na dañ biti mín hen raa, yíi misiga nay rii kate wahtii baaha ra wuloh ri,

36 na won tih : « Baap†, do fa mín bééḅ rě, éccíré gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín díi man bééḅ, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

37 Kola' ri dah, dí nimilte taalibe yi éeyě yě ně, deeffe wa na nee'u. Di won Peer tih : « Simoñ, fu nee' nee'oo ? Fu míněh yeel wuti yaha wahtu yíně kut a ?

38 Yéelí don dañ, toñeh don ay keene fíirí Seytaane. Ow na faha' pañ yin wun, ndaa ri mitay ! »

39 Di hécíilté na dañ, ñeyaatte unna déḅ dě.

40 Woca' ri ra, dí nimilaatte taalibe yi na, deefaatte wa na nee'u, bi luk wa pění fě doole. Wa lahuy yíi wonun wa ri.

41 Nimila' ri waali éeyě fě rě, dí deefaat wa na nee'lu, dí won wa tih : « Don daa na nee'lu dee don na hílsúu è ? Dúmpé ! Wahtaa lahte. Élí ! So' mi Koy-bée' may yaayu mi tíkú ya' yi bakaaroh ya.

42 Kělíi yen saañ ! Élśíi, bée' yaay so' ra ee ac da ee. »

Hami Yéésú

(Saame Maccěe 26.47-56 ; Lúkkě 22.47-53 ; Sañ 18.3-12)

43 Yéésú hom wona, Yudaas ow di taalibe yi sabboo a ana ya yíppée ac, ñéerě'té a dúukěl ow, yi kúrú jépíl a duud. Kélfě yí seeyoh ya a yéedděh

☆ 14:27 14.27 Saame Sakari 13.7 † 14:36 14.36 Bíníyú Abbaa, Baap. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yěwúdfě.

yí kootii Mëyíis a baha ya gina daa wolu wa.

⁴⁴ Deef Yudaas fa nay rii yaaye ra, teebpe wa yee nay rii page ra ní wa yúhsë' rí rë. Di húmú won wa tih : « Bëe' nay mü fëené rë, dī baaha ; lah hëbí rí te dōn hof biti dōn yah rii kúf. »

⁴⁵ Laha' ri ra, dī júf sun fi Yéésú cid won dī tih : « Bahaa ! » Di fëenté rí.

⁴⁶ Bëewë yípútée yejoh sun fi Yéésú, habute ri.

⁴⁷ Ow di bëewë húmú në rë fúulté jépíli, paanke rí súrgii seeyohi gaana, lenne nufa.

⁴⁸ Yéésú won bëewë tih : « Don ayuu yi deeha a jépil a i duud hami so' man mi banndi nen ? »

⁴⁹ Mi húmú homa' filib fon faraa mi yëeddée filib Faam fi gaani Koope te dōn habuy so' ! Ndaa yii bee wadti lahaa deeha, nda yee biníyú Téerëe rë lah. »

⁵⁰ Tígí daaha, taalibe yi béeb heguute, helute ri.

⁵¹ Lahte kúkëyí wahambaanii húmú ñeete tal Yéésú bal. Di húmú lamboh úuf. Ndaa bëewë na yuluu hami,

⁵² dī helte úufë ya' yi wa, hegohte a faan holon‡.

Tëekrí Yéésú këemí yëwúdfë

(Saame Maccëe 26.57-68 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Saŋ 18.13-14, 19-24)

⁵³ Bëewë kúrúté Yéésú faam seeyohi gaana, tígë tee'uu kélfë yí seeyoh ya, a baha yi yëwúdfë a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë.

⁵⁴ Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéésú. Di haalte baylii faam seeyohi gaana, tookke a wohoh ya na yoonndoh.

⁵⁵ Kélfë yí seeyoh ya a bëy këemí gaani yëwúdfë béeb saamute yii yabun wa Yéésú ní mín tah dī hawu húl, ndaa wa oluy.

⁵⁶ Ow caak yabute ri iñi lahay, te wonna ñéerëey.

⁵⁷ Lahte bëewí millúutée koloh, yabute ri yii lahay wonu tih :

⁵⁸ « Fun keltuute dī wonte biti dī ay poo Faam fi gaani Koope bee ya' ow tabah ri ra, te filib waal éeyë dī ay tabahaat kay, bi ya' ow ii naa leb. »

⁵⁹ Ndaa yii lenke yii baa sah, wonni wa ñéerëey.

⁶⁰ Tígí daaha, seeyohi gaana koloh te canke leelii bëewë meelte Yéésú won ri tih : « Fu lahay yii lofa fu di yee yabu ro bëewí yee ra a ? »

⁶¹ Ndaa Yéésú hente tid héddëhté. Seeyohi gaana meelilte ri, won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa na kañu bëewë rë ë ? »

⁶² Yéésú won tih : « Daa mi ! Te dōn ay ot so' mi Koy-bëe', mi took hëbís Koope fa mín béeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te dōn ay ot mi aye filib nérrë sun. »

⁶³ Seeyohi gaana dadte búubí tígí daaha, won tih : « Yen ay pagilee seede yih ? »

⁶⁴ Don keltuute dee sola' ri Koope ra. Don wonu yi na ? » Bëewë béeb wonu tih : « Di wadti húlë húlë ! »

⁶⁵ Lahte bëewí na tuulu sun fi, pokute illë, na maagu ri kít anutee rii won tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bëe' lab dō ra ! » Wohoh ya bal na namuu rii fúuf mbey.

Taasa'i Peer yúhí Yéésú

(Saame Maccëe 26.69-75 ; Lúkkë 22.56-62 ; Saŋ 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Wahtii baaha deef Peer húmú baylaa feey. Ow di belebba na légéyú faam seeyohi gaana ra ñeete daaha,

⁶⁷ otte ri na yoonndoh, dī yíidté rí ní antee rii won tih : « Do fi bee bal, dōni Yéésú fee ke bëy Nasaret bee daa na húmú ñéerúu. »

⁶⁸ Di taasa'te won tih : « Mi keleehe wonu, mi yéeh yee na faha' fu won ra. » Di antee koloh baylaa daaha, saañce ílí këemín. [Tígí daaha, paan fiisohte.]

⁶⁹ Belaa olilte ri daaha, ñeyaatte una wonte fii bëewë húmú në rë tih : « Bëyí bee non wa fi yaaha na ! »

‡ 14:52 14.52 Ow caak habuu biti kúkëyí wahambaanii bah, daa Saŋ fa na wonuu Marka ra, Marka fa biní Uni Neba ra. Di na dëekúu Saŋ Marka bal.

⁷⁰ Peer taasiilte. Tíkēh yutuud, bëewë húmú hatni baaha ra wonu ri tih : « Lahte íl bal ! Fu non wa fi yaaha na ! Miteh taasa', ndah do bal, fu bëy Galile. »

⁷¹ Peer hampe yee ham dī ra rek, añohte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' dī baaha ! Mi yéeh bëe' na wonuu don so' ra ! »

⁷² Una na lús, paan na fiisoh waali ana fa, dī yíppée nérsēh yee húmú won ri Yéésú rē biti fiisiin ki paan waal ana, dī ay taasa' biti dī yúh rí nīi hen waal éeyë. Di yíppé afi tígí daaha na looy.

15

Kúrí Yéésú fī Pilaat

(*Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Lúkkë 23.1-5 ; Sañ 18.28-38*)

¹ Yíilë' Koo baabin cúb, kélfë yí seeyoh ya tookute a baha yi yéwúddë béeb a yéeddēh yí kootii Mëyíis, bëy këemí gaani yéwúddë béeb daal tookute. Wa pokiruute Yéésú komute ri Pilaat.

² Pilaat meelte Yéésú won dī tih : « Daa fu buuri yéwúddë è ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

³ Kélfë yí seeyoh ya na yabu Yéésú yin caak daaha.

⁴ Pilaat meelilte ri won tih : « Fu mínéh lof a ? Fu keleh ína na yabu ro bëewí yee ra béeb è ? »

⁵ Ndaa Yéésú wonlilay yin ; yii baaha kúnté af Pilaat.

Tígí Yéésú húl

(*Saame Maccëe 27.15-26 ; Lúkkë 23.13-25 ; Sañ 18.39 níi 19.16*)

⁶ Lahaa Paak béeb, Pilaat dúhíd ow kasaa, bee fahuu bëy gina biti daa ri yedfun ra.

⁷ Deef lahte bëyí hínú Barabaas téyúté kasaa a bëewí bani wa húmú haa'uute nguur ka níi ow húlté.

⁸ Tígí daaha, dúukél ow deefidte Pilaat faam, meelte ri yee baaha' ri pagidi wa ra.

⁹ Pilaat won wa tih : « Don fahuute biti mi yessid don buuri yéwúddë è ? »

¹⁰ Di fi Pilaat yúhté biti nagajek kélfë yí seeyoh ya ínaanuu Yéésú ínaanoo daa tah wa kom dī ri.

¹¹ Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya sorute dúukélí bëewë nuf, nda wa mín won Pilaat biti dī yedfan Barabaas.

¹² Pilaat wonil bëewë tih : « Mantee bal, kon don fahuu biti mi hena bëe' në wonuu ron buuri yéwúddë rē dīh ? »

¹³ Wa béyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

¹⁴ Pilaat won wa tih : « A ri pañ yii bosí bih ? » Ndaa wa baatuutee daañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »

¹⁵ Bi faha' Pilaat yii neba' bëewë, dī dúhrídté wë Barabaas kasaa, labirohte Yéésú laraw, antee wa rii yedfa' wa daaye ri kurwah.

Këekkëlíi soldaarra Yéésú

(*Saame Maccëe 27.27-31 ; Sañ 19.2-3*)

¹⁶ Soldaarra beyute Yéésú, kúrúte rí baylaa filib faam géernëer, deekúté soldaarri kayya filib béeb.

¹⁷ Wa tikúté paltu luum sun fi, beyute ñap yugusute baane, bekute afa,

¹⁸ na anuu rii wodoh wonu tih : « Coleere buuri yéwúddë ! »

¹⁹ Tígí daaha, wa na labisuu ri kankaniit bëhëer af, na tuulsuu ri, na anuu yek fiyí, na sígímírú rí.

²⁰ Këekkëlíyúu wë rí níi wocce ra, wa nísúté paltii luuma faana, bekaatute ri búubbí, anutee rí dúhíd èssín na suu daaji kurwah.

Daayi Yéésú sun fi kurwaha

(*Saame Maccëe 27.32-44 ; Lúkkë 23.26-43 ; Sañ 19.17-27*)

²¹ Lahte bëyí hínú Simoñ, dī bëy Siren, daa ri boffi Iliksaan a Rufus. Di húmú kola' meey koon, bani soldaarra tee'uute, wa enute ri kurwahi Yéésú.

²² Wa kúrúte Yéésú tigë në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këeñ-af).

²³ Wa yerute ri béeeñí boolluu a míir, ndaa ri hanay.

24 Wa kolu daaha, daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlúfúte búubí, woruute wa hanndal ki wa.

25 Wahtaa daayu wa ri kurwaha ra tee'a' siñaakada.

26 Lahte bínii tíkú af kurwaha, tee'ba'i yee tah Yéésú tíkú húl rē. Unna won yii beh : « Bëyí bee daa buuri yëwúdfē. »

27 Wa daayaaluute banndi ana bal kurwah hëbís Yéésú : Bëyí yínëe paa'te ri ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu. [

28 Yee bíníyú Téerëe rē laha'te daaha, bitih : « *Di kíðeelúuté bëewi bossa na.* »*]

29 Bëewë nē ñeyu hatni baaha ra, na hégíyú affi wa na solu ri wonu tih : « Do fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu tabahaat dí filib waal éeyë rē,

30 namee sëmlë' afu, fu nuul kurwaha. »

31 Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis bal na ñaawlu ri hanndal ki wa wonu tih : « Di sëmlë'té i ow kay, dí antee mínéh sëmlë' afi !

32 Buura Koo fal ri ra fa, buuri Israyel ra, nuulan kurwaha noo. Di nuul níi fun tík dí íl rëe, fun ay gém díi na. » Bëewë daayu kurwah hëbísí rē, ñaawlute ri bal.

Húlí Yéésú

(Saame Maccëe 27.45-56 ; Lúkkë 23.44-49 ; Sañ 19.28-30)

33 Laha' na' leelu af ra, gina béeb ñúussé túd níi mitte wahtu éeyë.

34 Wahtii éeyë fë, Yéésú daasse fon won tih : « *Eloyi, Eloyi, lama sabaktani ?* » Daa ri : « *Koope, Koope, fu súugëh sē' yi taan ?* »*

35 Lahte i ow di bëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu tih : « Kélii woni, dí ee dëek Éelí rē kan ! »

36 Ow di waa na múkëtë bëbpe líil sooppe ri bineegar, pokke ri af baan bëheer, yulidte ri búk Yéésú na faha' hënní, na won tih : «

Yédfí yen olsoh, nda Éelí ay ac nuulid dí raa. »

37 Tígí daaha, Yéésú daasse fon, yedfohte lússé.

38 Wahtii baaha, rídii bídí Faam fi gaani Koope dap tígí selaa níi sela ra dadte dala'te sun níi feey, bísëlsë'té ana.

39 Kélfii soldaara húmú cañ fii Yéésú rē, ola' ri dee húlë' rí rē, won tih : « Bëyí bee Koy Koope kaah ! »

40 Lahte belebbi húmú cëhúuté, na olsuu. Mari fi bëy Makdalaa húmú waa na, Salome, Mari yaafi Saak Yutuud a Soses.

41 Wa na húmú ñéerúu a Yéésú homa' ri Galile ra, na tooppituu ri. Beleb caak kay húmú nē bal, yi húmú ñéerúu a Yéésú na ac ri Yerusalem ra.

Haji Yéésú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Lúkkë 23.50-56 ; Sañ 19.38-42)

42 Yiin húl Yéésú rē teya' a bisi waaja, daa ri bisa këllëh bisa na hílsúu yëwúdfē rē, te na' sosse haat.

43 Daa tah Suseef fi bëy Arimate fa húmú lahte tii kélfë yí yëwúdfē nē rē, te na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope ra bal, kola' daaha pokke fídí, payte Pilaat na, meelte ri búudé fí Yéésú.

44 Ndaa kela' Pilaat húlí Yéésú rē, yaa gaawa'te ri. Di dëekrëhté kélfii soldaarra, meelte ri nda Yéésú maañcee húl rëe.

45 Wona' ri kélfii soldaarra biti dí húl'té kaah ra, Pilaat wonte Suseef biti dí mín beë búudé fë.

46 Tígí daaha, Suseef payte lompe perkal, nuulidte búudé fë kurwaha, líiwë'té rí perkala, dappe ri kolom ki yotu loo la', antee píníj la' gaan, kúnë'té nuja.

47 Mari fi bëy Makdalaa a Mari yaafi Soses homute na olsuu tígé hacuu búudé fí Yéésú rē.

16

Kolohi Yéésú búudé
(*Saame Maccëe 28.1-8 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saṅ 20.1-10*)

¹ Gétë' bisa na hílsúu yëwúdfë rë, Mari fi bëy Makdalaa a Salome a Mari yaafi Saak lomute i yin heeñlaa, yugusii búudé fi Yéésú.

² Púli na' baabi dímeesë cúb, wa koluute na suu tígë hacuu Yéésú rë.

³ Homuu wa waala ra, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Daa nay yen píníjírë la'a búk luuya ? »

⁴ Ndaa béyrúu wë affi wa ra, wa olute biti la'a húmú búk luuya ra, di gaana' ri béeb píníjúté hatin.

⁵ Wa haalute luuya, olute wahambaanii bekoh sabidoor naa' tookke ya' ñamaa ; wa yípútée tíit.

⁶ Ndaa bëe' won wa tih : « Ngënë tíití ! Mi yúhté biti don saamu Yéésú fi bëy Nasaret fa húmú daayu kurwaha ra. Di íníh deh, di kèllúté búudé. Èlsii tígë húmú fëndú rí rë.

⁷ Yípii pay don won Peer a taalibe yi kayya biti di kèlléhté rën Galile, don ay rii olee dín fë ti di húmú wona' ri ron nen. »

⁸ Belebba dúhúté luuya na suu a múkë, wa tíitú tíitë ní na saaku. Tíidë tíitú wë rë tahte wa wonuy ow yin waala.

Feeñiyoh yi Yéésú
(*Saame Maccëe 28.9-10, 16-20 ; Lúkkë 24.13-49 ; Saṅ 20.11-23 ; Tíledí apootarra 1.6-8*)

[
⁹ Kola' Yéésú búudé baabi dímeesë rë, di débpí feeñiyoh Mari fi bëy Makdalaa fa di húmú líkíd dí yébitëh paana ra.

¹⁰ Mari payte bílídte bëewë në húmú ñéerúu a Yéésú rë yee lah ra, deef keeñni wa líssí líif, wa na looyu.

¹¹ Wona' wa Mari biti Yéésú ee pes da te ri otte ri ra, wa gémúy rí.

¹² Filoon fi baaha, Yéésú feeñiyoh te taalibe ana yi homu waal. Wa yúhsúuy rí wahtii baaha bi lofiso ri.

¹³ Tíle' ní wa yúhsúuté rí rë, wa nimilute, bíllúté taalibe yi kayya baaha, ndaa wa gémúy wë fal.

¹⁴ Yéésú míllë'tée feeñiyoh taalibe yi sabboo a yínë yë deef wa homu ñam ; di na won affi wa di yee lahuy wa ngém rë, a súhí wë keeñ af biti wa gémúy woni bëewë olu ri filoon fi bee kèllúu rí búudé rë.

¹⁵ Di antee waa won tih : « Pëyi don waare bëy èldúnë béeb Uni Neba.

¹⁶ Bëyi gém Uni Neba te di bëtsú, di ay múc ; bëyi gémëy nék, ay daanu.

¹⁷ Bëewë gémú rë ay tíinnúu deh : di tii so' wa ay lík i yébitëh, wa won wonad has,

¹⁸ wuti wa ham goṅ ya' yi wa mbée wa han sot raa sah, yin ii waa kat. Te wa tíkë' jéríd ya' tii so', jérdë ay wah. »

Nimili Yéésú sun-Koo
(*Saame Lúkkë 24.50-53 ; Tíledí apootarra 1.9-11*)

¹⁹ Wona' Yéésú-Yíkëe a wa ní wocce ra, Koo béyídté rí kúdté rí hëbísí sun, di hompe ya'i ñamaa fi.

²⁰ Taalibe ya sayuu daaha na waariyu Uni Neba èldúnë béeb. Di fi Yíkëe habra'te wa légyí wë ní yii won wa béeb ñéerë' kimtaan.]

Uni Neba bíní Lúkkè rè Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Lúkkè daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa bití daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Lúkkè nék húmú payoh, te ri húmú yëwúf neh. Di bíníté tééré kay, daa ri bee won sun fi tílédí apootarra ra. Di húmúy apootari Yéésú dé', bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Di meelsa' meelsoo níi dí lahte yíi lante ri sun fi pesi Yéésú, dí na anti bíní unni yeh. Di bíní unna bëyí hínú Tewofil.

Lúkkè bíníté íñi lahte solo pesadi Yéésú : Koope wolte Yéésú éldúnè nda bëyí gém díi na bééḅ múc. Di teeḅa'te bití ḅal Yéésú daa Yíkëe.

- Filiḅ téeríi beh, dí wonte sun fi :
- yíi lenke dee aya' Saŋ Batis éldúnè rè (1.5-25 ; 1.56-80),
  - yíi lenke dee aya' Yéésú éldúnè rè (1.26-55 ; 2.1-20),
  - yíi lenke payi Yéésú jérídfé (4.38-41 ; 5.12-26),
  - yíi lenke kimtaanni caakka paŋ ri ra (7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17),
  - yíi lenke anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra (10.29-37),
  - yíi lenke bee paya' Yéésú faam i Martaa a Mari ra (10.38-42),
  - yíi lenke kolohi Yéésú Galile dí na saañ Yerusalem (13.22-30 ; 18.31-34),
  - yíi lenke anili kúkëyë múuy níi olute ra (15.11-32),
  - yíi lenke húlí Yéésú (23.13-56),
  - a yíi lenke kolohi búudé (24.1-49).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee bééḅ ay yúh bití Yéésú daa Sëmlëhí bëewë gémú díi na ra bééḅ.

Yee tah Lúkkè bíní unna ra

¹ Bah Tewofil, ow caak bíníyúté dí oluu wa ri, di yíi lenke íña lah filiḅ fi fun dee bín fë rè,

² ti di ḅíllúu wë bëewë maasuu íñyaaha dalaani wa ra, te daa wa bëewë na waariyu Unni Koope ra.

³ So' ḅal, mi nampee meelsa' yíi lante sun fi íñyaaha bééḅ, mi na téebíd, dala'te dalaani wa, mantee ot bití ette mi bíníyíd fë wë.

⁴ Hen daaha raa, fay yúh bití íña teeḅu fu ra bééḅ kaah.

Woni ban fi límí Saŋ Batis

⁵ Jamanaa hena' Erot buuri Yúdée rè, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, dí non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Beleḅi hínú Ilsabet, dí sédí Aaron seeyohi gaana.

⁶ Wa bééḅ ana húmú júbúté íllí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa na pagu íña naha' Koo-Yíkëe rè bééḅ.

⁷ Wa húmú lahuy koy, af bití Ilsabet húmú mínéh pok loo, te wa bééḅ ana bahayute.

⁸ Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yulíd Koope na ra, ndah goomali daa eyuu paŋi.

⁹ Di baahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, këdrí Koope curaay tígë lukki sela filiḅ Faam fi gaani Koo-Yíkëe rè. Bee yínée tansa keen sun fi.

¹⁰ Wahtaa na kara' cuuraaya ra, bëewë bééḅ húmú èssë na ḅagu.

¹¹ Sakari hom filiḅ níi ri otte malaakii Koo-Yíkëe hatna paa' tígë na tamuu cuuraay ra ya' ñamaa.

¹² Di títté, afa kúnëhté.

¹³ Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tíit Sakari ! Koope tahte ḅaŋu : beleḅu Ilsabet ay roo límíd koy yaal, lah dëekée rí Saŋ.

¹⁴ Keeñu ay naa sos níi sos te límí ay neba' ow caak.

¹⁵ Di ac ow gaan íllí Koo-Yíkëe. Di ii han bëeñ mbée hani mín maniyil bééḅ. Balaa ri límú, dí ay líif a Ruuh-Peseŋ.

¹⁶ Di ay nimilíd ow caak di bëy Israyel Koope na, Yíkíi wë.

¹⁷ Di ay këllëh Yíkëe, ñéerë' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí nè rè, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimilíd bëewë sùgúu Koope ra, wa ñéerë' a bëewë júbú rè. Di ay saam dúukëlí bëewí ay homḅe Koo-Yíkëe. »

¹⁸ Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhée biti yii baa ay lah díh ? So' mi bahate te beleb so' bitiffe. »

¹⁹ Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mi Gaburyel, mi homa' hēbís Koo. Daa ri wol so' dōo na, komu uni nebi bah.

²⁰ Yee won mi ro baa ra ay lahee dāaha biti wahtaa lah. Ndaa gémē gémēy fu so' ra tahte fii míníl won níi yiin nay lahe iñyaaha ra. »

²¹ Yaaha béeb bēewē hómú èssé na sehu, wa éémúté maaña maañ Sakari filib tígí selaa ra.

²² Dúhē' rí rē, dī mínéh won waa na, dī wona' a wa wonad likid. Tígí daaha, bēewē anutee yúh biti ri ot yin tígē.

²³ Dúmlē' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, dī nimilte faam.

²⁴ Gétē' iñyaa béeb rē, hompe níi Ilsabet belebi pokke loo, hompe yii mitte céyín iip faam dúhēy. Di won nufi tih :

²⁵ « Èlí yee pagid so' Koo-Yíkēe rē kan ! Nufa payte soo na, dī níssé gacaa hómú homa' mi leelii bēewē rē. »

Woni ban fi límí Yéésú

²⁶⁻²⁷ Céyín pēenē filoon fi heni Ilsabet loo, Koope wolte malaaka Gaburyel kúkēy cafay na, hínú Maryaama ; dī dék Nasaret di Galile. Di hómú onute yaal ; yaala Suseef sédí Dawit.

²⁸ Laha' malaakaa faam Maryaama ra, dī won ri tih : « Coleere Maryaama, dō fa Koo-Yíkēe on dō mal ra. Di ee dōo na. »

²⁹ Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; dī na níb yee wadti fahaa won wodohi baa ra.

³⁰ Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tíit Maryaama, Koope daa on dō mal.

³¹ Síkirée ! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dēekée rí Yéésú*.

³² Di ac ow gaan te ri ay dēekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkēe ay rii yed ñaani nguur ki Dawit ciffi.

³³ Di ay hen buuri bēy Israyel faraah, Nguur ki ii mēssí dúm. »

³⁴ Maryaama won malaakaa tih : « Yii baa ay mínée lah díh te mi yéeh yaal ? »

³⁵ Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Peseñ ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun ay teeba' doolii dōo na. Daa tah kúkēyí selaa nay fuu lahee ra ay dēekúu Koy Koope.

³⁶ Bitifa' mboko mu Ilsabet níi, dī pokke loo ; dī fa hómú wonu biti mínéh lah koy ra, dī hom céyín fí pēenē fí woteh.

³⁷ Lahay yii wooñ Koo. »

³⁸ Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgí Koo-Yíkēe ; yee won fu ra lahaan dāaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

Yéerí Maryaama Ilsabet

³⁹ Tíkēh i waal, Maryaama kolohte yíppée saañ gini hom danji deyi Yúdéé.

⁴⁰ Laha' ri ra, dī haalte faam Sakari, wodohte Ilsabet.

⁴¹ Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégíyēhté, Ruuh-Peseñ yíppée rii haal.

⁴² Tígí daaha, dī báyídté uni sun won tih : « Koope lukki barkel ro belebba feey fa béeb te koy ka lowu barkelte bal.

⁴³ Daa mi wa níi, yaafi Yíkíi sē' na ac yéerí sē' ?

⁴⁴ Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte ri na hégíyēh.

⁴⁵ Fu lahte sos-keeñ, gémē gém fu biti iña wonu fu te kola' Koo-Yíkēe nē rē ay lah. »

⁴⁶ Maryaama won tígí daaha tih :

⁴⁷ « Mee kañ dee gaana' Koo-Yíkēe rē, dī fa na sēmlē' sē' rē tahte keeñ so' sosse níi sos,

⁴⁸ di yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgē díi na kut ra.

Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih, bēewē ay soo dēekée sos-keeñ fe.

⁴⁹ Koope fa mín béeb rē pagidte so' yii gaante ;

tiyi selate.

* **1:31 1.31** Tii Yéésú di ébrē daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sēmléhē.

- 50 Dee ní kiri fi kirih,
 di ay teeḅ béewë neehu ri ra naa'-
 keeñ.
- 51 Di teeḅa'te doolii, paṅke i yin
 gaan ;
 di tasaara'te béewë në gaan-
 gaanluu ra.
- 52 Di cépídté buurra ñaanni nguur
 ki wa,
 béyídté béewë lahuy doole ra.
- 53 Di onte béewë yaabu ra njél,
 líkké béewë caaku yin ra wa suute
 a ya' holoṅ.
- 54 Di sëmlè'té bëy Israyel súrgë yí,
 teeḅpe wa naa'-keeñ,
- 55 ti di húmú gapa' ri caacci yen
 nen, Abraham a séttí ní kiri
 fi kirih. »

Límí Saṅ Batis

- 56 Maryaama hompe Ilsabet na yii
 mitte céyín éeyë antee nimil faam.
- 57 Laha' loo Ilsabet ra, di lahte koy
 yaal.
- 58 Keluu béewë dékú a ri ra a
 mboko yi biti Koo-Yíkëe teeḅpe ri
 naa'-keeñ ní rë, bani wa béeb
 bokute lahute na sos-keeñ.
- 59 Nimila' bisa límú kúkëyë rë,
 béewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii
 Sakari koon, boffa ;
- 60 ndaa yaafa tahte won tih : « Èe-
 èe', di hínú Saṅ. »
- 61 Wa wonu ri tih : « Lahay bëyí
 hínú ðaaha mboko yu na. »
- 62 Wa anutee won a boffa wonaḁ
 likiḁ, meelute ri tiya nay yeru koohi
 ra.
- 63 Tígí daaha, Sakari meela'te ar-
 duwaas, bínité në unni yeh : « Di
 ay hínú Saṅ. » Béewë béeb éemúte
 në.

64 Pereem Sakari yíppée pëkísëh,
 di dalaatte won, di yampe na sím
 Koope.

65 Béewë bani wa dékú rë béeb
 títúté. Wona hente lëyëṅ deyí
 danṅi Yúdée béeb.

66 Béewë keluu iñyaa ra béeb na
 níbú yii leṅ na, wa na meelu affi wa
 yee nay míllée kúkëyë rë, ndée lante
 biti Koo-Yíkëe ñéerë'té a ri.

Kaṅi Sakari Koope

67 Ruuh-Peseṅ haalte Sakari boffi
 kúkëyë, di na léhín unni kola' Koope
 na won tih :

68 « Béewë béeb símún Yíkëe, Koope
 fi bëy Israyel, di yee yeela' ri
 béewí, sëmlè'té wë rë.

69 Di kompe yen bëyí gaani nay yen
 sëmlée, bi dúhë' tali Dawit
 súrgíi.

70 Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te
 ri yonente yi sela yi ra.

71 Di húmú wonte yen biti ri ay yen
 sëmlè' ya' yi haa'oh yi yen a
 kaa'oh yi yen.

72 Di teeḅpe caacci yen naa'-keeñ,
 hampe yee húmú pok ri han-
 ndal ki wa ra.

73 Koope añohte ciffi yen Abraham
 biti

74 di ay yen sëmlè' ya' yi kaa'oh
 yi yen, nda yen néekíñiñ
 jaamiyohi ;

75 nda pesi yen béeb, yen hen béewí
 selayute te júbúté illí.

76 Te ðo fi koy so', fay dëekúu yonen-
 tii Koope fa sunaa-sun, ndée
 fay këllëh Yíkëe, fu ðarid' ri
 waali,

77 fu teeḅe béewí biti ri ay waa
 sëmlè', baal wa bakaad'fi wa.

78 Koope fi yen baahte te ri naa'te
 keeñ, daa tah di ay yen
 hawaan a niiñi dúhë' sun ti
 na'a na púl rë nen,

79 niiñli yen fa homu ñúus te tasuu
 seh kúl kë rë, di tík yen waali
 jaammaa. »

80 Saṅ na ood, afa na baatti
 kúnsëh. Di húmú pesa' luufa ní
 yiin teekiroh ri bëy Israyel ra.

2

Límí Yéésú

(Saame Maccëe 1.18-25)

1 Jamanii baaha, buura hínú Ègís
 rë túuyë'té kíní béewë dékú ginna
 Rom ílíf wë rë béeb.

2 Lahi kínë dëb baa ra, ðeef
 Kiriñus daa kélfii gini Síri,

3 te ow fi ow béeb saya' bíníyëh
 gina coosaana' ri ra.

4 Di fi Suseef bal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit.

5 Na saañ Suseef bíníyèh rë, ñani Maryaama ñéerúu. Deef Maryaama húmú pokke loo.

6 Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ;

7 ñi saawohte koy yaal. Di lëmëssé baakera ndíimú, fënídté rí mbalka ñamaa júr, bi ñeef wa húmú ñémíh lasa na hanluu ayoh ya ra*.

8 Húmú lahte níirèh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha.

9 Malaaka yínè di malaaka yi Koo-Yíkèe púlèhté waa na, niiñi ndami Yíkèe hawaante wa. Tígí daaha, wa títúté ní tít.

10 Malaakaa won wa tih : « Ngënë títí ! Mi ac wonon yii nebpè keloh, yii ay sosil keeñni bëewë béeb níi sosil.

11 Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sëmléhí límdúté rën, daa ri Kiristaa, daa ri Yíkèe.

12 Te ñon ay rii yúhsée ñeh : ñon ay ot baakeri lëmësú ndíimú, fëndú mbalka ñamaa júr. »

13 Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée ríi ñeefid, wa na njoobru Koope wonu tih :

14 « Koo laha ndam di sunaa-sun, te bëewë ri faha' wa ra béeb lah jaamma feey fa. »

15 Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, níirèh yè na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen yíppí koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teef yen Koo-Yíkèe rë. »

16 Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama a Suseef, wa ñeefute baakera fëndúté mbalka ñamaa júr.

17 Oluu wa kúkèyè rë, wa bíllúté yee won wa malaakaa sun fi ra.

18 Bëewë keluu bíllí níirèh yè rë béeb éemúté woni wa níi éem.

19 Di fi Maryaama hampe iñyaa béeb afi, na níb në.

20 Níirèh yè anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na njoobru ri di iña keluu wa te olute wa ra. Iña béeb lahte ti ñee húmú wona' wa malaakaa ra nen.

21 Nimila' bisa límú kúkèyè rë, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; ñi yerute tii Yéésú ti di húmú naha' ri malaakaa ñeef yaafa pokay loo doom ra.

Kúrí Yéésú Faam fi gaani Koope

22 Hompe níi wahtaa wad' waa púusúun rë lahte ti ñee túuyè' rí kootii Mëyiis rë nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúte Yéésú Yerusalem, jébélúté rí Koo-Yíkèe,

23 ndée bíníyúté di kootii Koo-Yíkèe bitih : « *Koy ki saawi yaali límú béeb ay jébélú Koo-Yíkèe.* »*

24 Wa yeruute hawra na naha' kootii Koo-Yíkèe rë bal : hëtè ana mbée bédú teem-teem ana†.

25 Húmú lahte bëyí dék Yerusalem, ñi hínú Simewon. Di júbpé, gémpé Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi bëe' nay sëmlée bëy Israyel ra. Ruuh-Pesen húmú haalte ri,

26 te teefpe ri biti ñi ay ot Buura Koo-Yíkèe fal ri ra, balaa ri húl.

27 Daaha, Ruuh-Pesen yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúrúu Suseef a Maryaama koy wa Yéésú pañi yee naha' kootii Mëyiis rë,

28 Simewon bebpè kúkèyè boppe ri, símpé Koope na won tih :

29 « Koo-Yíkèe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu mín sëe yeris so' mi súrgúu mi húl, mi saañ a jaamma,

30 ndée mi tíkké íllí së' ngëey sun fi Sëmléhè wol fu ra,

31 te bëy èldúnè béeb ay rii ot.

32 Daa ri niiña nay tahe heetta feey fa béeb yúh rë rë ; ñi ay on bëewú, bëy tali Israyel ndam. »

* 2:7 2.7 Jamanii baaha, bëewë ginna luufa deyi baaha a júre húmú mínú nee' lasa yínè. Deefuu wa lasa na hanluu ra líffé rë, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júre rë. ✨ 2:23 2.23 Saame Kolohi koyi Israyel Ésip 13.2, 12, 15 ; Kíni bëy Israyel 18.15-16 † 2:24 2.24 Kootaa húmú naha' hawid har a hëtè mbée har a bédú teem-teem, ndaa bëyí húmú lahay cadum har raa, ñi mín yera' hëtè ana mbée bédú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

33 Boffa a yaafa éemúté yee won Simewon sun fi kúkèyè rè.

34 Simewon dagidte wa antee won Maryaama yaafi Yéésú tih : « Koope daa wol kúkèyí beh, kéendí a béyri ow caak Israyel. Di ay hen tínnndèe te bëewè ay rii kaa'.

35 Di ay tah ow caak tee'ba' yee hom nuffi wa ra ; te d'ó fi yaafa, fay lah yii ay roo misik keeñu ní misik. »

36 Húmú lahte yonentii bitiffe ní bitif hínú Aane ; dí koy Penuwel fa tali Aseer. Bani yaala húmú kood' ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala antee húl.

37 Kola'te baaha, dí pesse ní ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te ri lahaatay yaal kay. Di homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, d'age.

38 Di laha' daaha d'eeffe wa na, dí yampe na sím Koope, na won bëewè nè sehaaluu biti Koope ay sèmlé' Yerusalem ra bééβ yii lenke kúkèyè nè.

39 Wocuu boffi Yéésú a yaafa pañi yee naha' kootii Koo-Yíkèe rè, wa nimilute gin wa Nasaret di Galile.

40 Yéésú na ood, afa na baatti kúnsèh na won wonad' baha. Di húmú nebpè nuf te Koope yedday ri.

Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra

41 Húmú lahaa kíil bééβ, boffi Yéésú a yaafa pay feedi Paa-gaYerusalem.

42 Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin, di baahuu wa ri.

43 Dúmè' feeda ra, bëewè nè nimilu, ndaa Yéésú tasse Yerusalem te boffa a yaafa yíih yin na.

44 Wa habuu biti koon ñani kooyya ñéerúu rè daa homu, ní wa tílúté bis múlgús. Kanuu wa ri ra, wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na.

45 Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri.

46 Waali éeyè fè, wa d'eeфу ri filib Faam fi gaani Koope tookke yéeddèh yè nè, na síkírèh wè, na meel wa.

47 Bëewè nè síkírúu rí rè bééβ, éemúté dee ñaaña' ri ra a dee na lofa' ri won ra.

48 Boffa a yaafa éemúté ní éem oluu wa ri ra. Yaafa won ri daaha tih : « Do fu paga' fun yii bee d'íh ? Funi boffu moku moko saamu ní mok. »

49 Di won wa tih : « Don saamuu so' yih ? Don yíih biti mi wadti homa faam Baaso' a ? »

50 Ndaa wa yíih yee faha' ri waa won baa ra.

51 Yéésú kolohte ñani wa nimilute Nasaret. Di tassi ñeya' woni wa. Yaafa hampe iña lah yaa ra bééβ afi.

52 Yéésú na ood, nufa na baatti neβ ; dí baattee neba' Koope a bëewè.

3

Waaríi Sañ Batis

(Saame Maccèe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Sañ 1.19-28)

1 Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, d'eeф Poos Pilaat daa húmú gèernéerí Yúdée, Erot kúdté Galile, Fílíp bahii kúdté Ítúré a Tarakonit, Lisañas kúdté Abilen ;

2 Haan a Kayif daa húmú seeyoh yi gaanna. Kíilí baaha, Sañ fi Sakari hom luufa, lilte Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra.

3 Daaha, dí wérté deyi Yurden bééβ, na won bëewè biti wa waruttee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaad' di wa

4 ti dee húmú bíníyúu rí téeríi yonente Isayii ra bitih :

« Lahte un bëyí d'ofohite luufa na won tih :

“Dèd'í Yíkèe waal,
d'on yugusid' dí waalla nay rii ñeye
ra ní júb.

5 Húlúbbè bééβ púubún,
danña a dúññè bééβ d'eeлу ;
waalla lúgúyèh rè yugusuu,
waalla lah ngas ra leeñu.

6 *Hen daaha raa, bëewë béeb ay ot biti Koope ay sëmlë'.* » ☆

7 Ow caak ayute bëtsëh Saŋ na, dī won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don biti don minú hegoh daanee ke Koope na ac ra ? »

8 Hena biti kaah don lofute pesaf raa, lah téebii rí pagadfon. Ngënë hëbí affon biti don séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope min yídís la' yi yeh wa hen séttí Abraham !

9 Wëettiyyi affon ! Yíinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ béeb ay lecu, betu kii. »

10 Bëy mboolo ma na meelu Saŋ wonu ri tih : « Koope faha' biti fun pagun yih ? »

11 Di tahte won wa tih : « Bëyi lah búub ana, ona bëyi lahay búubí yínee ; te bëyi lah yii ñama ri, wora' a bëyi lahay ñam. »

12 I yeekoh tùm ayute bëtsëh bal, meelute ri wonu tih : « A fun nék bahaa, fun wadti pagun yih ? »

13 Di tahte won wa tih : « Ngënë méelii yii luk yee nahu ron meela' tùm rë. »

14 I soldaar ayute bal, meelute Saŋ wonu ri tih : « A fun ! Fun wadti henun díh ? » Di won wa tih : « Ngënë nëeffi héliis ow, te ngënë féli ow ron beeb hélsí. Lah téyi iña na yínlú ron ra. »

15 Bëewë lahute yaakaar nii wa béeb na wonu nuffi wa nda Saŋ daa Buura Koo fal ri ra neh.

16 Saŋ won wa béeb tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a muluβ, ndaa lahte bëyi ee ac ra, dī luk soo gaan fap, mi haayayti liil kotti*. Di ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ a kii.

17 Di hampe ifi ya'i : dī ay faaf too ka, sod peba misahi, tam fikid fa filiβ kii kí yíméeh. »

18 Saŋ ñeya' yëeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye bëewë Uni Neba.

19 Di wonte af gëernëer Erot bal, naafa naaf ri Erojat beleb bahii ra a iñi bossi caakki kayya paŋ ri ra.

20 Erot pagilte bi luk yaa bos, dī bekrohte Saŋ kasu.

Bëtsí Yéesú

(Saame Maccëe 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

21 Saŋ hómú bëtíssë bëewë hómú daaha ra béeb, dī bëtsëelëhté Yéesú në bal. Na hómú dan Yéesú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnsëhté,

22 Ruuh-Peseŋ céppé sun fi man bédú nen, antee lah uni dühë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro nii faha' ! Keeñ so' sosse doo na nii sos ! »

Coosaani Yéesú

(Saame Maccëe 1.1-17)

23 Na dal Yéesú légéyi rë, deef ri wadti lahaa kíil sabay éeyë (30). Bëewë hómú habuu biti dī koy Suseef fi Héelí.

24 Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef

25 fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ;

26 Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Sémeyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda

27 fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Néri ;

28 Néri koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er

29 fi Yéesú ; Yéesú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ;

30 Léwí koy Simewoŋ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy Eliyakim

31 fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ;

32 Dawit koy Yéssëe fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson

* **3:16 3.16** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, biníyú deh : *te mi yinte sah pëkísí nñh yí ñafadñi.*

³³ fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa

³⁴ fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ;

³⁵ Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa

³⁶ fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ;

³⁷ Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan

³⁸ fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fiiri Yéésú
(*Saame Maccée 4.1-11 ; Marka 1.12-13*)

¹ Yéésú lííffé a Ruuh-Peseñ, kolohte laahi Yurdeñ, Ruuha kúdté rí na ben ri luufa.

² Di hompe dín fē waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fiiri. Waalli yaaha béeb, dī tūmēy yin loyi ní yaabi misikke míllé'té ríi ham.

³ Seytaanaa won dī tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'i bee yíssēh ñam. »

⁴ Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerēe bitih : *"Ow pesa' ñam neh kut."* »

⁵ Seytaanaa kúdté rí sun fi dañutte, yíppée ríi teeñ ginna feey fa béeb,

⁶ antee rii won tih : « May roo yednguur ka a alal ma ginni yee béeb ; wa béeb ee ya' so', te mi mín wēe on bëyí neba' so'.

⁷ Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa béeb. »

⁸ Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerēe bitih : *"Fay yekre Koo-Yíkēe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut."* »

⁹ Filoon fi baaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem, cégídté rí jibi Faam fi gaani Koope, antee rii won tih : «

Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeddee feey.

¹⁰ Bíníyúy Téerēe biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ?

¹¹ Bíníyúté biti bal : *"Wa ay roo meeb tenel, toñeh fay kabinee la!"* »

¹² Yéésú won dī tih : « Bíníyúté Téerēe bitih : *"Koo-Yíkēe daa Koope fu, ngana saam olsohi."* »

¹³ Filoon fi bee ñeya' ri pagadfa ra béeb na saam fiiri Yéésú rē, Seytaane saañce na séhídf waal kay.

Nimili Yéésú Galile
(*Saame Maccée 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6*)

¹⁴ Yéésú kola' daaha, ñéerēté a doolii Ruuh-Peseñ nimilte Galile. Tiyi hente lēyēñ deyi baa béeb.

¹⁵ Di húmú yēeddē' filib ílíyyē na daguu yēwúddē Koope ra, bëewē béeb kañe ri.

¹⁶ Lahte bis, Yéésú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yēwúddē rē, dī payte haalte tígē na daguu Koope ra ti di na húmú paga' ri meres nen ; dī kolohte janii Unni Koope.

¹⁷ Di yerute téerēe bíní yonente Isayii ra. Kúnsē' rí téerēe rē, dī otte tígē bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :

¹⁸ « *Ruuhi Koo-Yíkēe ee soo na, dī falte so' waarii ñékídfē Uni Neba, dī wolte so' woni bëewē tēyú kasu ra biti wa ay yedfu,*

woni búumídfē biti wa ay ot a sēmlē'í bëewē moklu ra.

¹⁹ *Di wolte so' woni bëewē biti kíilē nay waa teebe Koo-Yíkēe naa'-keñ ra ee ac ra. »* »

²⁰ Janiya' ri unna níi wocce ra, Yéésú kúnté téerēe, nimilidte ri bëe' nē tooppitoh yíi lenke tígē na daguu Koope ra, tookke ay yēeddēe. Bëewē húmú daaha ra béeb na yeelu ri.

²¹ Di won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerēe keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »

22 Keeñni bëewë béeb sosse Yéésú nè te wa éemuté unni neβba won ri ra, na wonu tih : « Añcañ yaa koy Suseef kep ee ! »

23 Di won wa tih : « Mi yúhté biti don ay soo won léehí beh : “Do fi naahee, paye afu !” Don ay soo won biti bal : “Fun keluute iña pañ fu Kafarnawum ra béeb ; page mani wa filiβ ginu noo, fun ot !” »

24 Di baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíríih gina dék rí rë.

25 Cëe mi won ron : lante biti beleβbi yaalli wa húlúté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú tobay ní hente kíil éeyë a caan, tahte yaabi misikke labpe gina béeb.

26 Añcañ, Koope húmú wolay Éelí ow yínë sah beleβbi yaa na ; dí wol ri bi dék Sareptaa dí deyi Sidon, te ri yëwúdf neh.*

27 Guuñid caak bal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rë ; añcañ, ow yínë sah waa na guuña laday faana ; faan Naamaan fa dék Síri rë kut daa lan guuña, te ri yëwúdf neh.* »

28 Keluu bëewë húmú tígë na daguu Koope ra unni yah, keeñni wa béeb haayte ní haay.

29 Wa koluute, dúhruté Yéésú gina, kúruté rí af daña yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey.

30 Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

*Payi bëyí yébitëh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)*

31 Yéésú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hílsúu yëwúdfë rë, dí na yeedid bëewë yee won Téerëe rë.

32 Wa éemuté dee na yeeddë' rí rë, bi na yeeddë' rí a sañ-sañ.

33 Deef bëyí laha' yébitëh húmú waa na, di tígë na daguu yëwúdfë Koope ra, dí fonke sun won tih :

34 « Yéésú fí bëy Nasaret, fu faha' pañi fun yih ? Fu ac múklí fun a ?

Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. »

35 Tígí daaha, Yéésú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! » Yébitëh fë kéenidté bëe' feey fii bëewë béeb, yerisse ri te yin misikay ri.

36 Bëewë béeb éemuté, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee wonad mën dí kan ? Bëyí bee túuyë' yébitëh yë a sañ-sañ a doole : dí túuy wë yeris ow raa, wa yeris ri. »

37 Tii Yéésú yíppée hen lëyëñ deyi baa béeb.

*Bëewí caakka pay Yéésú rë
(Saame Maccëe 8.14-17 ; Marka 1.29-34)*

38 Yéésú dúhté tígë na daguu yëwúdfë Koope ra, saañce faam Simon*. Laha' ri ra, deef jér fënidté pacool Simon beleβ, faana tampe ní ti palob nen. Yéésú dagute payi.

39 Tígí daaha, dí sígimpé sun fi jérdë, digidte uni túuycé tami faana yeris dí. Tami faana yerisse belaa, dí yíppée koloh na tooppitoh wa.

40 Haala' na' ra, bëewë lahu jéríd rë béeb, a di míntí man jéré, komute wa Yéésú. Di tíkké wë béeb ya' payce wa.

41 I yébitëh yeddfute jéríd caak bal, na fogu wone tih : « Daa fu Koy Koope ! » Ndaa Yéésú digidte uni sun fi wa, kadda'te waa won, ndah wa fi yaa yúhuté biti daa ri Buura Koo fal ri ra, te dí fahaay biti daa wa wonun yii baaha.

*Kolohi Yéésú Kafarnawum
saañce na waare Yúdee
(Saame Marka 1.35-39)*

42 Lada' Koo ra, Yéésú dúhté gina, saañce tígí daayte. Ow caak koluute saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri sañ hel wa.

43 Ndaa ri won wa tih : « Mi wadtee pay ginni kayya bal, mi waare wa Uni Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. »

* 4:26 4.26 Saame 1 Buurra 17.8-16 * 4:27 4.27 2 Buurra 5.1-14 * 4:38 4.38 Simon fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéésú yedf dí tii Peer ra.

⁴⁴ Daaha, di kolohte na waare íllyyè na daguu yèwúddè Koope Yúdee rë.

5

Taalibe ya débpi dëek Yéésú rë
(*Saame Maccëe 4.18-22 ; Marka 1.16-20*)

¹ Lahte bis, Yéésú húmú búk laahi Senesaret*, ow caak ayute na yejan-tuu hëbísí, na fahuu síkírèhí Unni Koope.

² Di otte gaal ana búk laaha, deef seeboh ya cépúté na hosu mbaalli wa.

³ Tígí daaha, di haalte gaali yínëe, bi Simon daa laha' ri, nahte ri yeñi gaala filib mulaa, di hécèh yutuud búk laaha. Di tookke filib na yeedídf bëewë.

⁴ Woca' ri wona ra, di won Simon tih : « Kúré gaala tígí noodte, don anti bac mbaallon, don seeb. »

⁵ Simon won di tih : « Bahaa, yee mínú fun ra fun pagute rí elga béeb, fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' pañi raa, fun ay bac mbaalla. »

⁶ Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénnë habu wa ra caak caako ní mbaalla dalte pas.

⁷ Tígí daaha, wa heegute bëewë húmú gaali yínëe rë ya', wa ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa líifruté gaalli ana ya jén ní gaalla talla' honoh.

⁸ Ola' Simon Peer yii bah, di yeddohte yekke fii Yéésú, won di tih : « Damaay mi lebee ro Yíkëe, ndée mi bakaaroh. »

⁹ Simon a bëewë bani húmú rë béeb tíitúté, bi caak jénnë habu wa ra ní caak.

¹⁰ Saak a Sañ koyyi Sebede, yee wani Simon boku légéy rë tíitúté bal. Ndaa Yéésú won Simon tih : « Ngana tíit ! Dala'te woteh, fay soo tasee saamid ow. »

¹¹ Tígí daaha, wa teerute, helute iña lahuu wa ra béeb ñeyute tal Yéésú.

Payi guuñda

(*Saame Maccëe 8.1-4 ; Marka 1.40-45*)

¹² Lahte bis, Yéésú húmú gin-taah deyi baaha, bëyí faana yahte a guuñ púlèhté dii na. Ola' bëe' Yéésú, di yeddohte kotti lihèhté feey, na dañ ri won tih : « Bahaa, mi yúhté biti fu mín sèe pay mi haalaat bëewë nè†. Fii soo rii pagid a ? »

¹³ Yéésú yedte ya'i tíkké sun fi, won di tih : « Mi tahte dañu. Yípée wah ! » Guuña yíppée lan faan bëe'.

¹⁴ Yéésú kadda'te ri bilídf won di tih : « Ngana won ow yii beh. Paye seeyoha na di olsoh ro, te fu yera' saraha naha' Mëyíis rë fu púusèh, teebi bëewë béeb biti fu lante. »

¹⁵ Filib fi baaha béeb, tii Yéésú baatee hen lëyëñ ; ow caak na ayu síkírèhí, jérídfé filib fi wa nahee pay.

¹⁶ Ndaa hom ní rëe Yéésú saañ tígí daayte, di hom dín fè dage Koope.

Payi lëfëñidë

(*Saame Maccëe 9.1-8 ; Marka 2.1-12*)

¹⁷ Lahte bis, Yéésú hom yeeddë', i farisen a i yeeddëh yí kootii Mëyíis maasuute ; wa d'uhúu ginna luufa di Galile a Yúdee, lahte yi d'uhúu Yerusalem bal. Doolii Koo-Yíkëe húmú Yéésú nè, tahte ri na pay jérídfé.

¹⁸ Lahte bëewí kúru lëfëñídf sun dil ayute, na fahuu haal faam fa, komi ri Yéésú.

¹⁹ Ndaa wa yíh tígë nay wa rii ñeyré rë af caagi bëewë. Wa míllúu rii lëwídf sun fi lasa, saamute buut anutee yëellídf lëfëñidë hom sun fi dila ra fii Yéésú leelii bëewë.

²⁰ Ola' Yéésú dee gémúu wë rí rë, di won lëfëñidë tih : « Yaal kowa, fu baalute bakaad'fu. »

²¹ Yeeddëh yí kootii Mëyíis a farisenja na wonu nuffi wa tih : « Bëyé na sol Koope bee ra wa ? Daa mín baala' bakaad' henay Koope ? »

* **5:1 5.1** Senesaret : Tii yínii laahi Galile. † **5:12 5.12** Mi yúhté biti fu mín sèe pay mi haalaat bëewë nè : Di gerek, bíníyú deh : Mi yúhté biti fu mín sèe bukut mi lan.

22 Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tih : « Don níbúu yii baa dīh ? »

23 Yi daa lukki yoob bití mi won bëyí beh : fu baalute bakaadfu, mbée kolee fu tīl ?

24 Woteh don ay yúh bití so' mi Koy-bée', mi lahte sañ-sañ baalaa mi bakaad feey fi beh. » Di won lëfëñidë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. Daa mi túuy dë rí. »

25 Lëfëñidë yíppée koloh fii bëewë béeb, ponte dila húmú fëndú rí rë, na saañ faam, na kañ Koope.

26 Bëewë béeb éemuté nii éem, na kañu Koope ñéerë'té a tít na wonu tih : « Bee woteh bee lëhírëy. »

Dëegí Yéésú Léwí

(Saame Maccëe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)

27 Filoon fi baaha, Yéésú dúhté, otte yeekoh túm tookke tígë nè légéyë' rí rë ; dī hínú Léwí. Yéésú won dī tih : « Kolee fu ñee tal so'. »

28 Léwí yíppée koloh, yerisse béeb, wa ñéerúuté.

29 Léwí antee cëgícf ndaje faami, teeriyohi Yéésú. Wani i yeekoh túm caak a i ow kay daa boku ñama.

30 Farisenja a yëeddëh yí kootii Mëyíis, yee nonu waa na ra, bi nebaay wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéésú tih : « Yi tah don na boku ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »

31 Yéésú won wa tih : « Jérídfë daa sohluu payoh ndaa bëewë wahu ra neh.

32 Bakaaroh ya daa tahu mi koloh nda wa lof pesaf, ndaa bëewë júbú rë neh. »

Yéésú a oora

(Saame Maccëe 9.14-17 ; Marka 2.18-22)

33 I farisenj wonu Yéésú tih : « Taalibe yi Sañ na caakuu oor, dage ; yi farisenja henuu daaha bal, ndaa taalibe yu dékúu ñam a han. »

34 Yéésú won wa tih : « Bee kíleek lahte ra, don habuu bití don mínú oorloh kooyya, te deefa bëe' kood da lísë leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a bëe' kood baa ra hom a kooyyi ra nen.

35 Bis ay lah, mi këllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »

36 Yéésú wonte wa léehí bee bal : « Ow na leceh nuf búub has daafa' ri búub kíilícf. Henun daaha raa, búubí hasa ay lah d'ad, te nuf piisí hasa ii ñéerë' a búubí kíildë.

37 Te ow na soreh béehí hasi anti dal poosa' filiíb mbúus hun[‡] kíilícf. Henun daaha raa, béehé ay poo mbúusë, wa yúfëh, mbúusë yah.

38 Béehí has kay, soruu mbúus has.

39 Bëyí meedte hani poosa'te na faheeh han has ; dī haba' bití hana poosa' ra daa lukki neñ. »

6

Yéésú a bisa na hílsúu rë

(Saame Maccëe 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

1 Bisa na hílsúu yëwúdfë rë ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filiíb i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaannga yi belaa, na buluñu na húñú.

2 Lahte farisenji wonu wa tih : « Haala' yi ní don na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? »

3 Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú pañ Dawit bee yaabuu bani bëewí rë maan ? »

4 Di húmú haal Faam Koope*, ñampe na mbúurëe yefu fii Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bëewí, wa ñamute bal. »

5 Yéésú baatte won wa tih : « So' mi Koy-bée', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

‡ 5:37 5.37 *mbúus hun* : Bëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínlíleh baaysoh.

* 6:4 6.4 *Faam Koope* : Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

Yéésú a bëe' ya'a beedoh ra
(*Saame Maccëe 12.9-14 ; Marka 3.1-6*)

⁶ Lahte bis hílsëe kay, Yéésú haalte tígë na daguu yëwúddë Koope ra, yampe na yëeddë'. Bëyi ya'i ñamaa fa beedohte húmú në.

⁷ Yëeddëh yí kootii Mëyiis a farisenña na olsuu Yéésú nda ri ay pay ow bisa na hílsúu rë, nda wa lah yii yabun wa ri.

⁸ Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha dí won bëe' tih : « Kólee fu cañ fii bëewë béeb deh. » Bëe' kolohte canke daaha.

⁹ Yéésú antee waa won tih : « Cëe mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rë ? Pañ yin wun mbée pañ yin bos ? Sëmlë' ow mbée yeris bëe' húl ? »

¹⁰ Di yeelte bëewë béeb níi, antee won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah kolon.

¹¹ Ndaa keeñni bëewë ñéerúuy a Yéésú rë haayte níi wa na peenu yee nay wa rii mínée pañ ra.

Tansi apootarra
(*Saame Maccëe 10.1-4 ; Marka 3.13-19*)

¹² Lahte bis, Yéésú lappe sun dan ñaŋi Koope, dí ñaŋke elga béeb.

¹³ Lada' Koo ra, dí ñéekké taalibe yi, tanisse na ow sabboo a ow ana, falte wa apootar.

¹⁴ Tii yi wa daa wa yeh : Simon fa Yéésú yed ri tii Peer ra a Andere koy-yaafi, Saak a Sañ, Fílíp, Bartalemi,

¹⁵ Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simon fi jambaara†,

¹⁶ Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa millë'tée yaay Yéésú rë.

Yëeddë'í Yéésú a payi bëewë
(*Saame Maccëe 4.23-25*)

¹⁷ Yéésú kolohte bani apootarri na cépú ñaŋa. Laha' ri tígí yëeddë'té di araal ñaŋa ra, dí canke daaha ñeef taalibe caak húmú në. I ow caak kay húmú në bal : yee d'uhúu Yerusalem

a ginni kayya Yúdée béeb, yee i gintaah búk kisi fë : Tíir a Sidon.

¹⁸ Wa húmú ayu síkirëhí Yéésú a payohi jérrí wë. Yee yébitëh na ham wa ra wahute bal.

¹⁹ Bëewë béeb na saamu lebi faan Yéésú af biti lahte yii na d'uhë' ñii na paye wa béeb.

Bëewë lahu sos-keeñ a yee torohu ra

(*Saame Maccëe 5.1-12*)

²⁰ Yéésú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih :

« Don lahute sos-keeñ ñon fi ñékidde :

daa ron lahuu Nguur ki Koope.

²¹ Don lahute sos-keeñ ñon fa yaabu ra :

ñon ay lah njéli doyte.

Don lahute sos-keeñ ñon fa na looyu ra :

ñon ay lah neñ.

²² Don lahute sos-keeñ biti bëewë kaa' ron, tik ñon ñin, sol ron te wa haba' biti ñon ow bos af so' mi Koy-bëe'.

²³ Dëmií ñon bec ndah sos-keeñ biti ñiñaaha lah :

waafi mitte ín ñon seh sun-Koo ra. Yúhí biti caacci wa húmú mokluu yonente ya ñaaha.

²⁴ Ndaa mas ñon fi yíkëe yí alalla :

ñon pesute nebi ron níi wocce !

²⁵ Mas ñon fa lahu njéli doyte ra :

ñon ay yaab.

Mas ñon fa nebluu ra :

ñon ay lah dígëem ñon looy.

²⁶ Mas biti bëewë béeb wone wun sun fon.

Caacci wa húmú henuu yonente yi pañd'ah ya ñaaha. »

Yii lenke kaa'oh yon

(*Saame Maccëe 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35*)

²⁷ Yéésú baatte won tih : « Don fa síkirúu sè' yee ra, mi won ñon tee : lah fëhii kaa'oh yon ñon pagid haa'oh yon yin wun ;

²⁸ yéenyíi bëewë në cuju ron ra yin wun, ñon dagid bëewë na moklu ron ra.

²⁹ Ow lañ ro mbey, lah yere ri kakaabi yínee. Ow naaf sabidooru,

† 6:15 6.15 *jambaara* : Mín hen bëyi far-farlohte kootii Mëyiis, mbée bëyi non bëewë na haa'u nguur ki bëe Rom ra.

ngana kadda' ri ðeyi búubí jítlèe ðal.

³⁰ Bèyí ðaŋ ro one ri. Bèyí ðeð yii daa fu laha' ri, ngana meel ðí ri.

³¹ Iña fahuu ron biti ðèewè pagid' ðon wa ra, lah pègíríi wè ðèewí kayya ðaaha.

³² « Don fahuun ðèewí fahuute ron kut raa, ðon séentúu nè waafi mèn ðíh ? Bakaaroh ya sah fahuute ðèewè daa fahuu wa ra.

³³ Don pagrún yin wun ðèewè nè pagiru ron yin wun kut raa, ðon séentúu nè waafi mèn ðíh ? Bakaaroh ya sah henuu ri ðaaha.

³⁴ Te ðon wètdún ðèewè habuu ron biti kut wa ay ron yíníl rée, ðon séentúu nè waafi mèn ðíh ? Bakaaroh ðal na wétíd' bakaaroh, séentée biti ri ay yínílú teemi yee wètdè' rí rë.

³⁵ Daa neh ! Lah fèhíi kaa'oh yon, ðon pagid' wa yin wun te ngènè séentíi yíníl biti ron wètdè'. Hen ðaaha raa, waafon ay gaan. Don ay teeðee biti ðon koyyi Koope fa sunaa-sun ðaaha, ndée keeña naa'te ðèewè nè gérmíh a yee bosu ra na.

³⁶ Di naa'a' Boffon keeñ níi naa', lah mèdí ðaaha nen naa'-keeñ.

³⁷ Don heefuy ow raa, Koope ii ron heef ðal ; ðon habruy ow yin raa, Koope ii ron habid' yin ðal ; lah bëelíi, Koope ay ron baal.

³⁸ Èní ðèewí kayya, Koope ay ron on : boonnon ay túmú níi líif, ðegu níi yúfée. Dee na natduu ðon ðèewè rë, Koope ay ron natdee ðaaha. »

³⁹ Yéésú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumíd' mínéh nook búumíd' neh a ? Lahaa ðaaha raa, wa bëeð ana ay keen ngas.

⁴⁰ Yoodoh lukeh yèeddèhí mín ; ndaa yoodohi yoon níi dúmèl bëeð ay mín ti yèeddèhí nen.

⁴¹ « Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénsèey dúuñè ílú ?

⁴² Do fa olay sah dúuñè ílú rë, fu mínè' won koy-yaafu biti fay rii nísíd' losa ílú ðíh ? Wonu teem búkú ! Nísé dúuñè ílú níi íllú lan paay, fanti mín nís losa íl koy-yaafu.

⁴³ « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ.

⁴⁴ Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh koy ða'.

⁴⁵ Bèyí naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ; bëyí bosse keeñ nék hom wona' yii bosse ndah bosí keeña homa' ri ra. Yii won ow bëeð dúhè' rí keeñi kaah.

Bèyí hoffè

(Saame Maccèe 7.24-27)

⁴⁶ « Yi tah ðon dékéé ðèekè'í sè' Yíkèe te ðon na pègíh iña na won mi ron ra ?

⁴⁷ Cèe mi teeð ron ðee na man bëyí na ac soo na bëeð, na síkírèh unna na won mi ra te paga' wa ðaaha :

⁴⁸ ði mada' a bëyí saañ tabahe faam, hacce feey fa níi dabpe ngaña, yíppé tabaha sun. Aya' mbènè mè rë, mulaa na hùt na laboh faam fa, ndaa mínéh ríi bëp bi híin tabaha.

⁴⁹ Ndaa bëyí síkírèh sè' te anti ñeyay woni so', ði mada' a bëe' tabah faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa labohte faam fa ra, ði yíppée bëp, poysa'te bëeð. »

7

Ngémí kélfíi soldaara

(Saame Maccèe 8.5-13)

¹ Woca' Yéésú woni ðèewè iña ri faha' waa won ra bëeð, ði kolohte saañce Kafarnawum.

² Daaha, lahte kélfè soldaari lahte súrgíi ri fonkote ri níi fonko. Súrgèe antee jér níi na ñaatoh.

³ Kela' kélfèe ban fi Yéésú rë, ði wolte i baha yèwúdf' ðii na, woni biti ði ac sèmlè' súrgíi kúl kè.

⁴ Lahuu wa Yéésú nè rë, wa caguute ri na ðagu wonu tih : « Bèe' wol fun ðoo na ra cal habra',

⁵ ndée ði faha'te yen fi yèwúdf'è, te daa ri tabahroh tígè na ðaguu bëy gina Koope ra. »

⁶ Yéésú kolohte ñéerè'té a wa. Lebuu wa faam fa ra, kélfíi soldaara

wolte i kooy d̄ii na, lah wa wonid̄ ri unni yeh : « Bahaa, ngana mokil afu, mi caleh fu haale faam so' ;

⁷ daa tah mi haba' biti mi yinte canj fiyú. Wone un yínè kut, súrgii sè' ay wah.

⁸ Fu ot mi won d̄o ri, biti so' mi bee mi lahte kélfè yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfè i soldaar bal. Mi won ow yínè waa na gété rée, d̄i saañ. Mi won ow kay aye raa, d̄i ac. Te mi won súrgii sè' page yii bee raa bal, d̄i pañ yaa. »

⁹ Kela' Yéésú unni kélfií soldaara ra, d̄i éempé woni. Di yíssèhte dúukélí b̄ewè ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi èllèy b̄eyí gémè'té d̄eh ! Tali Israyel sah, mi èllèy mani na. »

¹⁰ Nimiluu kooyya wolu ra faam kélfèe rē, wa d̄eefu súrgèe wahte.

Belaa koohi kèllú búudé rē

¹¹ Filoon fi baaha, Yéésú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra, taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri.

¹² Leba' ri haalaani gina ra, lahte búudé fí na kúrú haca yin. Húldè húmú koy yínè yaafi na ; d̄i fi yaafa yaala húlté. I ow caak di b̄ey gina na b̄edu yaafa.

¹³ Ola' d̄i fi Yíkèe belaa ra, keeña d̄umpé d̄ii na, d̄i won d̄i tih : « Yed̄de looya. »

¹⁴ Di antee leboh, tikké ya' yi jaada, b̄ewè kúrú búudé fè rē cagute. Di won búudé fè tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy d̄e rí ! »

¹⁵ Húldè yíppée koloh, tookke na won. Yéésú won yaafa tih : « Koohu abeh ! »

¹⁶ B̄ewè b̄éeb títúté ní tít, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente gaan acce yen na ; Koope acce sèmlè'í b̄ewí. »

¹⁷ B̄ey Yúdee a b̄ey deyi baa b̄éeb kèluute yee pañ Yéésú rē.

Yee won Yéésú sun fi Sañ Batis ra (Saame Maccèe 11.2-19)

¹⁸ Taalibe yi Sañ bílluté kélfií wè iña na pañ Yéésú rē b̄éeb. Tígí daaha, Sañ d̄éekké ow ana waa na,

¹⁹ wolte wa d̄i fi Yíkèe nē, meeli nda daa ri Sèmlèhè nē séentúu rē mbée b̄ewè wadti sehun ow kay.

²⁰ Lahuu taalibe yi Sañ Yéésú nē rē, wa wonu ri tih : « Sañ Batis daa wol fun meelu nda daa fu Sèmlèhè nē séentúu rē mbée b̄ewè wadti sehun ow kay ? »

²¹ Guutaa baaha, Yéésú payce na ow caak : i jérí, i misikid̄, b̄ewí lahuu yébitèh, a i búumí.

²² Di antee won taalibe yi Sañ tih : « Nímíli Sañ na d̄on bílíd rí iña olu ron a yee keluu ron ra. Wèní rí biti búumíddè yeelute, lèfèníddè koluute, guuñid̄fa wahute*, likid̄fa ee keluu ra, b̄ewè húlú rē kèlluté búudé, ñékíddè kèluute Uni Neba.

²³ B̄eyí af iña so' taheh d̄i yeris ngémí, b̄eyí baa lahte sos-keñ. »

²⁴ Bi na suu b̄ewè húmú wolu d̄ii na ra, Yéésú yampe na goneel a dúukélí b̄ewè yii lenke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal b̄ehèerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ?

²⁵ Kon d̄on húmú payu olsoh yih ? B̄eyí bekoh búub̄bí wunte neh maan ? Yíkèe yí búub̄bí wunna na pesu pesi nebpe ra oluu faam buur.

²⁶ Mantee, d̄on húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti d̄i yonente kaah ; d̄i luk sah yonente gaan !

²⁷ Daa ri b̄ee' nē wona' Koope Téerèe rē bitih : « Olsee ! May wol ow kèllèh d̄ad̄d̄i ro waal. »* »

²⁸ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay b̄eyí límúte feey fi beh te luk Sañ Batis gaan. Añcañ b̄ee' lukki yin Nguur ki Koope ra luk d̄ii gaan. »

²⁹ B̄ewè b̄éeb ní luka' yeekoh yi túmè húmú síkírúu Sañ ní rí b̄etíssé wè rē tahute biti Koope júbpé.

³⁰ Ndaa farisenja a yèeddèh yí kootii Mèyíis tahuy yee faha' Koope

* 7:22 7.22 guuñid̄fa wahute : Di gerek, bíníyú d̄eh : guuñid̄fa ladute. ✧ 7:27 7.27 Saame Malasi 3.1

ra, wa húmú kaa'uute biti Saṅ bētís wē.

³¹ Yéésú baatilte won tih : « May mínée mēldē' bēy jamanii bee a yih ? Wa maduu a yih ? »

³² Wa maduu a tunḡi tooku kēem, yee na wonu affi yee tih : « Fun poosute, ḡon becuy ! Fun fogute, ḡon hílpúy fun ! »

³³ Húmú aya' Saṅ Batis kaa'a'te ñam a han ra, ḡon wonu ḡi laha' yébitēh.

³⁴ Aya' so' mi Koy-bēe', mi na ñam maa han ra, ḡon wonu tih : « Élí ! Bēyí bee ñam a han kut daa afa, te ḡi kooya' yeekoh yi túmē a i bakaaroh kay. »

³⁵ Añcaṅ bēewē ñeyu Unni Koope ra bēeb olute biti waalli júbpé. »

Yéésú a belii bakaaroha

³⁶ Húmú lahte farisenḡi hínú Simonḡ dēekké Yéésú ñam faami. Yéésú saañce faam fin, lahte wa na ñamu.

³⁷ Gini baaha, húmú lahte belii bosse pesad. Kela' ri biti Yéésú ín ñam faam farisenḡa ra, ḡi kúḡté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi neḡpe,

³⁸ hompe kotti Yéésú na looy, muun mi na hilsid kotta. Di antee bēb fen fi moosse wa, fēenté† wē, túmpé wē laakkoloña.

³⁹ Ola' farisenḡa dēek Yéésú faami ra yii bah, ḡi won nufi tih : « Bēyí bee hena yonente koon, tin ri ay yúh belaa leḡ ḡii na bee ra a pesadi bosa homa' ḡi ra. »

⁴⁰ Yéésú won farisenḡa tígí daaha tih : « Simonḡ, mi lahte yii nay mi roo wone. » Simonḡ won ḡi tih : « Wone mi keloh bahaa. »

⁴¹ Yéésú won ḡi tih : « Lahte bēewí ana yi húmú lahrute bēyí nē wēḡḡé' kabut. Bēyí yínēe lahidte ri kabut caak, yi yínēe luk yaaha sabboo. »

⁴² Bi ow yínē waa na sah mínéh ríi yíníl kabut ka, ḡi baalte wa bēeb ana. Tígí daaha, fu haba' biti bēyí bi ḡi wa fi yaaha nay lukee faha' bēe' wēḡḡé' rē ? »

⁴³ Simonḡ won ri tih : « Mi haba' ri bēe' kabut ki lukki caak ra. » Yéésú won ḡi tih : « Fu won kaah. »

⁴⁴ Di antee yíssēh belaa na, won Simonḡ tih : « Ole yee paṅ belii bee ra ! Haala' mi faamu, fu onay so' muluḡ hosaa kot ; ndaa belaa hosse kotti so' a muun mi, moosse wa a fen fi. »

⁴⁵ Fu fēenēy sē' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee níinén, belaa yedḡḡay fēení kotti so'.

⁴⁶ Fu túmēy díw af so' sah ; ndaa belaa baabpe laakkoloñ kotti so'.

⁴⁷ Daa tah mi won ḡon tih : « dee faha' so' ri níi faha' ra daa teeḡa' biti ri baalute bakaadḡi caakki ; ndaa bēe' baalu bakaad yutuud ḡa, faha'i na gaaneh. »

⁴⁸ Yéésú antee won belaa tih : « Fu baalute bakaadḡu. »

⁴⁹ Bēewē bani wa húmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Bēyēe daa wa níi na kaañ baala' bakaad ? »

⁵⁰ Ndaa Yéésú won belaa tih : « Ngémú sēmlé'té rē ; kolee fu saañ a jaamma. »

8

Bēewē nē húmú ñéerúu a Yéésú rē

¹ Filoon fi baaha, Yéésú saañce na wēr filib ginna bēeb, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Bani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu

² a beleḡbi ḡi húmú líkíḡté wē yébitēh, yee ri payce jérrí wē. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi bēy Makdalaa bee líkḡú yébitēh paana ra,

³ Saan beleḡ Kusaa fa iña faam Erot tiku ya'a ra, Susaan a i beleḡ caak kay. Beleḡbi yaa bēeb beyu alalli wa, na habruu Yéésú a taalibe yi.

Anili feeyya maduy ra (Saame Maccēe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)

⁴ Bēewē húmú ḡúhúu gin-taah ya bēeb na ayu Yéésú nē. Bēewē na baatuu caak, ḡi yampe na won wa léehí beh :

† 7:38 7.38 Fēenē fēen belaa kotti Yéésú rē teeḡa' biti ri yedḡe Yéésú cér.

5 « Lahte bëyí húmú koloh sohi meeyi. Di hom hasli tisoḥ ka, lahte peppi keente búk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa béeb.

6 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi siit feey fa, wa yíppée tam.

7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pèeltúté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe.

8 Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, dúhídté íl, laabpe níi laab*. » Yéésú baatte won wa tih : « Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéésú na ñeya' léeh ?

(Saame Maccëe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)

9 Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë.

10 Di won wa tih : « Don, kúmpé yí Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya béeb teya' léeh, nda wa yeele raa, wa élih në, te wa kelee raa, wa yúh yee na wonu ra.✱

Iti fi anili feeyya maduy ra

(Saame Maccëe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)

11 « Léehí baa faha' woni yii beh : tisoḥ ka daa Unni Koope.

12 Búk waala keen tisoḥ ka ra daa wa bëewé yéŋké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeñni wa, toñeh wa ay géme Koope, wa múc.

13 Feey fa laha' la' ra daa bëewé yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ; ndaa Unna yípëy níil keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris géme.

14 Feey fa na paal ñobitaan ra daa bëewé yéŋké biti keluu wa Unna ra, tíl tílë níi sohle yi éldúnë, alal a neḥ pes hampe wa tahte níi kaah púlëy waa na.

15 Feey fi looba daa bëewé yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana, habuute wa a keeñni naa'te, wa pokuute na níi wa dúhruté njiriñ ra. »

Léehí lampaa

(Saame Marka 4.21-25)

16 Yéésú baatte won tih : « Ow na kédédéh lampa líh if sun, mbée bek ri fégërëḥ tugal. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na.

17 Yii dāpu béeb ay yúhú, yii laku béeb ay olu.

18 Yúhí dee na síkírúu ron Unni Koope ra ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dī lahte ri ra sah ay naafu†. »

Bëy faam i Yéésú

(Saame Maccëe 12.46-50 ; Marka 3.31-35)

19 Koy-yaayyi Yéésú a yaafi wa ayu dīi na koon, ndaa caagi bëewé tahte wa míníh lah dīi na.

20 Tígí daaha, lahte bëyí won dī tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú èssín, na meeluu ro. »

21 Ndaa Yéésú won bëewé béeb tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa bëewé në síkírúu Unni Koope, te ñeye na ra. »

Yéésú luk ngilaaw doole

(Saame Maccëe 8.23-27 ; Marka 4.35-41)

22 Lahte bis, Yéésú a taalibe yi haalute gaal, dī won wa tih : « Yen saañ búk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu.

23 Wa homu húusí laaha, Yéésú fanohte na nee'. Hom homo níi ngilaaw gaan yíppée laḥ laaha ; mulaa na maannda' líifrí gaala, lool daḥpe wa.

24 Taalibe ya lahute Yéésú në tígí daaha, na fogu yúunuté rí wonu ri tih : « Yen ee suu húlé rë Bahaa ! » Yéésú kolohte, digidte uni túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa béeb hente tid.

* **8:8 8.8** laabpe níi laab : Di gerek, biníyú deh : *tal fi tal béeb límpé pep tíméer (100)*. ✱ **8:10 8.10** Saame Isayii 6.9 † **8:18 8.18** bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti dī lahte ri ra sah ay naafu : Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dī húl fayú raa, dī ay ñak béeb.

²⁵ Di won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémèn tasa'te ee ! » Wa tíitú tíitè níi ñéerè'té a éem, wa na meelantuu hanndal ki wa tih : « Bèyí bee mèn dí ow bal níi dí túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddèh rée sah, wa ñee woni ? »

Yéésú luk yébitèh doole

(Saame Maccèe 8.28-34 ; Marka 5.1-20)

²⁶ Húusúu wè laaha ra, Yéésú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, búgí yíníi laaha jaannda' Galile ra.

²⁷ Kot Yéésú na lah feey, ow yaal di bëy gina, bi yébitèh caak na ham ri, téebilèhté rí. Hente yii maañce, dí na bekeeh búub, na homeh faam. Di dék hacaayin.

²⁸ Ola' bëe' Yéésú rë, dí yeddohte kotta daañjohte won tih : « Do fi Yéésú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na ñaŋ ño ri, ngana torohal so' ! »

²⁹ Biti Yéésú ee lík yébitèh fë ñii na ra daa tah ri won yii bah. Yébitèh fë haba'te bëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiinj kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébitèh fë yeñ ri luufin.

³⁰ Yéésú meelte ri won dí tih : « Daa fu hínú díh ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Dúukél. » Biti yébitèh caak daa húmú ñii na daa tah ri won yii bah.

³¹ Yébitèh yë na anuu ñaŋ Yéésú biti ri ñan waa bet ngaara mi nuña.

³² Deef lahte yubi mbaam-túgèllí caakute na píisúu ñam araal ñaŋa hatni baaha. Yébitèh yë na ñaŋ Yéésú nda wa mínú haal mbaammi yaaha na raa. Yéésú onte wa ri.

³³ Yébitèh yë yípútée yeris bëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yéelléen kí ñaŋa, mbaamma bëeβ soruute laaha, húlúté.

³⁴ Oluu níirèh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na bíllú yee lah ra.

³⁵ Bëewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéésú rë, wa deefu bëe' yébitèh yë húmú habu ri ra ñekohte búub, tookke

hëbís Yéésú ñéerè'té a sago fi. Wa yípútée tíit.

³⁶ Bëewë maasuu ra bíllúté wë dee payuu bëe' yébitèh yë húmú habu ri ra.

³⁷ Tíidí misiga tahte bëy Gerasaa bëeβ ñagute Yéésú ñúh gin wa saañ. Di yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.

³⁸ Bëe' yébitèh yë yeris ri ra ñaŋke Yéésú nda wa mínú ñéerè' rëe. Yéésú tahray ri, ndaa won ri tih :

³⁹ « Nimile faam, fu bílíd íña pagíd ro Koope ra bëeβ. » Tígí daaha, bëe' ñeete filib gina na bílíd íña pagíd dí Yéésú rë bëeβ.

Yéésú luk jér a húl doole

(Saame Maccèe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)

⁴⁰ Nimila' Yéésú rë, dúukélí bëewë téebilèhté rí. Wa bëeβ húmú sehu ri.

⁴¹ Lahte bëyí hínú Yayrus, njíidí tígè na ñaguu yëwúddë Koope ra, acce wahtii baaha, yeddohte kotti Yéésú, na ñaŋ ri ac faami,

⁴² ndah ri hela' koy ki belii na ñaatoh. Di laha' koy kí yíníi baa kut, bi wadti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéésú hom saaña, dúukélí bëewë darute ri.

⁴³ Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfè' ñif. Di túmpé íña laha' ri ra bëeβ faammi payoh ya, ndaa ri píyëy yoofoa.

⁴⁴ Di ñeya'te Yéésú filoon, leŋpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta.

⁴⁵ Yéésú meela'te won tih : « Daa leŋ soo na ? » Taasuu bëewë bëeβ rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay biti bëewë bëeβ ee yejantuu ra, na baŋuu ñoo na hatinna bëeβ è ? »

⁴⁶ Ndaa Yéésú won tih : « Ow leŋpe soo na : mi yéŋké biti lahte yii kolohte faan so' . »

⁴⁷ Ola' belaa biti yee paŋ ri ra yúhúté rë, dí acce, yeddohte kotti Yéésú faana bëeβ na saak. Di bílídte fii bëewë bëeβ yee tah ri leŋ Yéésú në rë a dee waha' ri kotta-kotta ra.

48 Yéésú won dī tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma. »

49 Yéésú hom wona, lahte bëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfíi tih : « Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ; kooHu húlté ! »

50 Kela' Yéésú wona ra, dī won Yayrus tih : « Ngana néekíñë'. Fu laakira' gém kut, kooHu ay koloh. »

51 Laha' Yéésú faam fa ra, dī tahay bití ow kay haal a ri, henay Peer, Sañ, Saak, boffi kúkëyë a yaafa.

52 Húlí kúkëyë tahte bëewë béeb na fogu na hawuu. Yéésú won tígí daaha tih : « Ngënë fëgí : kúkëyë húlëy, dī nee' nee'o rek. »

53 Bëewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté bití kúkëyë húlté kaah.

54 Ndaa Yéésú hampe ya' kúkëyë, bëyídté uni won dī tih : « Kolee, kúkëyë beleb ! »

55 Kúkëyë yíppée koloh. Yéésú nahte wa yeri ñam.

56 Boffi kúkëyë a yaafa éemúté níi éem, ndaa Yéésú kadda'te wa bílíd yee lah ra.

9

Woli Yéésú taalibe yi sabboo a ana ya

(Saame Maccëe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)

1 Lahte bis, Yéésú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa hamham a sañ-sañ líkëe yébitëh béeb a payaa jérídfë.

2 Di antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jérídfë.

3 Di won wa tih : « Ngënë kúrëelíi yin waalon : duud neh, nafa neh, yii ñamun neh, hélíis neh, te ow banan kúrëelëh búuf lofaa.

4 Tígí habuun ron haneel béeb, lah hémí faam fa níi bín koluun ron gini baaha ra.

5 Te don pay íláy bëewë kaa' hamon haneel raa, lah dúhí daaha, don paan pënë mí kotton, teebi wa bití wa homuy kaah. »

6 Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa béeb na waariyu Uni Neba, na payu jérídfë.

7 Kela' Erot gëernëerí Galile íña na pagu Yéésú a taalibe yi ra, afa kúnëhté, ndah lahte bëewí wonu ti Sañ Batis daa wadti kéllú búudé.

8 I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay di yonente ya dëb rë daa kéllú búudé.

9 Ndaa Erot won nufi tih : « Mi lecdohnte luum Sañ Batis. Kon bëe' na pañ íñi éemíle' yí yaa béeb rë, wadti henan wa ? » Erot na anti faha' oli Yéésú.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Sañ 6.1-14)

10 Kolu apootarra waala húmú wol wa Yéésú rë, wa bílluté rí íña pagu wa ra béeb. Wa béeb ñéerúuté, hécuuté waal gin-taaha na wonuu Betsaydaa ra.

11 Keluu dúukélí bëewë bití Yéésú saañce ra, wa koluute téebídi. Lahuu wa dīi na ra, dī teeriyohnte wa, wonte wa yii lenke Nguur ki Koope, payce jérídfë.

12 Bi na yëellëh na'a, taalibe yi sabboo a ana ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bëewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yii túmún wë búkkí wë a tígí homun wa, tígë homu yen dee ra lahay yin. »

13 Ndaa dī won wa tih : « Don fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana kut. Fu wonay bití fun nay lomre bëewí yee béeb ñam maan ? »

14 Bëewí yaalla húmú nè rë warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéésú won taalibe yi tih : « Wëní wë tooka' goomal-goomal, bina-bina béeb wadtee hen ow sabay iip (50). »

15 Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tēekrúuté bëewë béeb daaha.

16 Yéésú bebbe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, bëyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee waa lecsa',

yedte wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa bëewë.

¹⁷ Bëewë béeb ñamute níi laalute, Négírúu wooñjiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

Woni Peer biti Yéésú daa Kiristaa (Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)

¹⁸ Lahte bis, Yéésú hécèhté na ðañ Koope ; taalibe ya homute hëbísí. Di meelte wa won tih : « Bëewë wonuu biti daa mi wah ? »

¹⁹ Wa wonu ri tih : « Lahte bëewí wonu biti fu Sañ Batis, lahte yi wonu yonente Éelí, i ow kay bal wonu ti fu ow kay di yonente yee meres bi koloh búudé. »

²⁰ Yéésú meelte wa won tih : « A ðon, ðon wonu biti daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »

²¹ Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won tih : « Ngënë wëní ow kay yin na. »

²² Di antee baat won tih : « So' mi Koy-bëe', mi wadtee mok níi mok : baha ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyiis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali éeyë fë filoon fi húlí sè', may këllú búudé. »

Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë (Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 níi 9.1)

²³ Yéésú antee won bëewë béeb tih : « Bëyí faha' ñéerë' a so', ði helan íni afí, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'.

²⁴ Bëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa na ðúmëh rë.

²⁵ Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní, sañku afi a ?

²⁶ Bëyí íni so' a wonni so' tah ri sopoh fíi bëewë, so' mi Koy-bëe' may rii súugëh yiin nay mii aye filib ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra.

²⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bëewí ewu ðon na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

Teeba'i Yéésú ndami (Saame Maccëe 17.1-8 ; Marka 9.2-8)

²⁸ Yii wadtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri iñyaa ra, Yéésú ðëekké Peer, Sañ a Saak, wa lawute sun ðañ, ði na ðañ Koope.

²⁹ Di hom ðañ, kanama lofisohte, búubí na' naa'o níi na hap íl.

³⁰ Dee a deh, ow ana feeñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyiis a yonente Éelí.

³¹ Wa fi yaa bal, búubí wë naa' naa'o níi na hap íl. Wa gonlu sun fi húlë wadti húl Yéésú Yerusalem ra.

³² Peer a kooyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wë rë, wa olute ndami Yéésú a bëewí ana ya homu a ri ra.

³³ Tígë në takuu bëewë a Yéésú rë, Peer won ði tih : « Bahaa, nebpë biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyiis yínë, Éelí yínë. » Peer húmú yéeh íña na won ði ra.

³⁴ Di hom wona, lahte nérí acce húunté wë. Taalibe ya tíituté húunë húun wë néré rë.

³⁵ Lahte uni ðofohte filib néré won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkíríí rí ! »

³⁶ Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute biti Yéésú a afi kut daa tasu tígë. Wa habute yii baa waa na, te bín fë, wa bíllúy ow yee olu wa ra.

Payi kúkëyë yin na ham ri ra (Saame Maccëe 17.14-18 ; Marka 9.14-27)

³⁷ Kéy fín fë, cépúu Yéésú a taalibe yi ðañ ra, lahte dúukëlí bëewí ayute téebílehí.

³⁸ Ow di bëewë béyídté uni won tih : « Bahaa, mi ðañ ro biti fu olsid so' koy so'. Mi laha' ri koy kut.

³⁹ Yébitëh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp ríi beka' liik, hégíy faana hégíyí misikke, púmíl búgë ; balaa yébitëh fë yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo níi !

⁴⁰ Mí ðañke taalibe yu lígí yébitëh fë, ndaa wa míníh yin na. »

⁴¹ Yéésú tahte won bëewë tígí daaha tih : « Don fi bëy jamanii beh, ðon fi bossi yee gé múy Koope yee ra, may home ðon na mi mújdé rën

níi kirih ? » Di antee won bée' tih :
« Kom so' koohu deh ! »

⁴² Kúkèyè na ac Yéésú nè, yébitèh fè kéenídté rí feey, hégíycé faana hégíyí misikke. Ndaa Yéésú digidte uni túuycé yébitèh fè d'uh líkké rí, yedte kúkèyè boffi.

⁴³ Bèewè béeb éemuté níi éem di dee gaana' Koope doole ra.

*Woni Yéésú biti ri ay yaayu
(Saame Maccèe 17.22-23 ; Marka 9.30-32)*

Bi homu bèewè béeb éemí wè di iña pañ Yéésú rè, d'í won taalibe yi tih :

⁴⁴ « Hèbí yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mi Koy-bée', may yaayu bèewè. »

⁴⁵ Ndaa taalibe ya húmú yíh yee faha' ri waa won da. Koo onay wa nufi yúhúun wè wona bín fè, te wa kaañuy meel Yéésú yin na.

*Bèe' lukki gaan da
(Saame Maccèe 18.1-5 ; Marka 9.33-40)*

⁴⁶ Filoon fe, taalibe ya na taasan-tuu bée' lukki gaan waa na ra.

⁴⁷ Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, d'í béeb kúkèy yutuud cégídté hébísí,

⁴⁸ antee waa won tih : « Bèyí af so' tah d'í ham kúkèy ti bee nen a ya' ana, deef d'í ham so' ; te bèyí ham so', deef d'í ham bée' wol so' ra. Bèe' haba' afi biti daa ri lukki yin don na ra, daa ri lukki gaan. »

⁴⁹ Sañ won tígí daaha tih : « Bahaa, fun olute bèyí líkè' yébitèh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. »

⁵⁰ Yéésú won tih : « Ngèné kèddíi rí ! Yúhí biti bèyí kaa'aay ron, ñéerè' a ron. »

*Bèy Samari ya kaa'uu teeriyohi
Yéésú rè*

⁵¹ Leba' wahtaa wad rii béyrèe Koope sun ra, Yéésú canke lok biti ay saañ Yerusalem.

⁵² Di wolte i ow kèllèh rí. Wa suute, haalute gin di Samari, saamdí tígè nay rii home ra.

⁵³ Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem tahte bèy gina kaa'uute.

⁵⁴ Keluu Saak a Sañ yii baa ra, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa, fu fahaay biti fun kéeníd pilliña sun fi wa, múkíl wè woo ? »

⁵⁵ Di yíssèhté waa na, wonte affi wa.

⁵⁶ Wa anutee koloh na suu gin kay.

*Bèewè fahuu ñéerè' a Yéésú rè
(Saame Maccèe 8.19-22)*

⁵⁷ Homuu wa waala ra, lahte bèyí won Yéésú tih : « Tígí mín fúu saañ béeb, may ñee talu. »

⁵⁸ Yéésú won d'í tih : « Tílé yè lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so' mi Koy-bée', mi lahay dék. »

⁵⁹ Yéésú won ow kay tih : « Aye fu ñee tal so' » Ndaa bée' won d'í tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. »

⁶⁰ Yéésú won d'í tih : « Légéyú hac búudé neh* ; kolee fu waareye Nguur ki Koope. »

⁶¹ Ow kay wonil Yéésú tih : « Bahaa, may ñéerè' a ro, ndaa on so' paay, mi pay takohi bèyí faam so'. »

⁶² Yéésú won d'í tih : « Bèyí tilè' tilèe heelte, mínèh non Nguur ki Koope. »

10

*Woli Yéésú taalibe yi sabay paana
a ana (72) ya*

(Saame Maccèe 11.20-24)

¹ Filoon fi baaha, Yéésú-Yíkèe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa kèllèh rí gin-taah ya a íl'yyè wad rii ñeya ra béeb.

² Di won wa tih : « Meeya laabpe te lecoh ya mítíh yin ; kon d'égí yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja. ³ Kèlíi mi wol ron ti ndenji suu filíib i gúmú nen.

⁴ Ngèné kúrèelíi hélíis, mbée nafa, mbée ñafad lofaa ; ngèné cègèelíi wodoh ow waala.

⁵ Don haal faam, d'ébíi dagid bèy faam fa jaamma.

* **9:60 9.60** Légéyú hac búudé neh : Di gerek, bíníyú deh : yéd'í húlí'd'èe hac húlí'd'èe.

⁶ Bëyí sosse hom na raa, jaammaa d'agu d'on ra ay cép sun fi. Bëyí sosse homay na raa nék, jaammaa nimil d'on na.

⁷ Lah hémí faam fi baaha, d'on ñam te ron han yii yeru ron na. Bëyí légéy wadtee yínlú opa'i. Ngënë jëebëntii faamma.

⁸ Don haal gin, d'on habu na haneel raa, yii yeru ron lah ñëmí.

⁹ Lah pëyí jérídfë gini baaha, te ron won bëewë dékú nè rë béeb bití Nguur ki Koope lebohte wa.

¹⁰ Ndaa ron haal gin, d'on habuy na haneel raa, lah d'uhí këmëm, d'on won bëewë tih :

¹¹ "Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teebi ron bití d'on homuy kaah. Añcañ, yúhí bití Nguur ki Koope lebohte ron na."

¹² Mi won d'on tee : yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom misik. »

¹³ Yéésú baatte won tih : « Mas d'on fi bëy Korasin ! Don torohute, d'on fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin d'on da, paguun Tíir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeba'i bití wa lofute pesaf. »

¹⁴ Daa tah yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tíir a bi bëy Sidon misik.

¹⁵ A d'on fi bëy Kafarnawum, mbaa d'on habuu bití d'on ay béyrú níi sun-Koo neh ? Èe-èe' ! Añcañ, d'on ay cépírú níi safara. »

¹⁶ Yéésú baatte won taalibe yi tih : « Bëyí síkírèh rën, deef d'i síkírèh sè' ; bëyí kaa' síkírèhí rën, deef d'i kaa' síkírèhí sè' ; te bëyí kaa' síkírèhí sè', deef d'i kaa' síkírèhí bëe' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

¹⁷ Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeñni wa sosse níi sos. Wa wonu Yéésú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu

fun túuy yébitèh yë pañ yin raa sah, wa ñee na. »

¹⁸ Yéésú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkísè'té sun, keente ti héléy nen.

¹⁹ Síkíríi : mi onte ron sañ-sañi tilúun d'on sun goñ a sun dagal a dakaya'i Seytaane a dee gaana' ri doole ra béeb, te yin ii ron míníl dara.

²⁰ Ndaa bití yébitèh yë ñeyute wonon banan hen damaa d'on na ; demíi bití kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpëe teebu bëewë bëy èldúnë heefu wa ra

(Saame Maccëe 11.25-27 ; 13.16-17)

²¹ Wahtii baaha, Ruuh-Pesen sosilte keeñ Yéésú níi sosil. Yéésú yíppée won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeba' fu bëewë bëy èldúnë heefu wa ra iña d'ap fu baha ya a bëewë janjiyu ra. Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' daaha ! »

²² Yéésú baatte won bëewë tih : « Baaso' tíkké iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teeb ra. »

²³ Di antee yíssèh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ bëewë olu yee olu ron ra.

²⁴ Mee ron won da ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu d'on da, wa keluuy ri. »

Anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra

²⁵ Tígí daaha, ow di yeeddèh yí kootii Mëyíis kolohte na saam olsohi Yéésú, meelte ri won tih : « Bahaa, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na d'uméh rë ? »

²⁶ Yéésú won d'i tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? »

²⁷ Bëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : "Lah fëhú Koo-Yíkëe di keeñnon béeb, di peson béeb, di dooloon béeb a nuffon béeb. Di

fahuu ron affon, lah fēhú moroom-mon daaha."☆ »

²⁸ Yéésú won dī tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu paŋ yii baa raa, fay lah pesa na dúméh rē. »

²⁹ Ndaa bēe' na saam layaa, meelte Yéésú won dī tih : « A wa daa moroomi so' ? »

³⁰ Yéésú won dī tih : « Lahte bēyí húmú kola' Yerusalem na saañ Yéríkēe. Di hom waali, i banndi gecsute ri, naafute búuǂbí, labute ri labbi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes. »

³¹ Deef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri bēe' rē, dī ñeete búk waala hatni yínēe saañce.

³² Ow di bēewē na habruu seeyoh ya ra* ñeete daaha bal, otte bēe', ñeete búk waala hatni yínēe bal saañce.

³³ Ow di bēy Samari saañ baab ñeete waali baaha bal. Laha' dī fi baa daaha otte bēe' rē, keeña dúmpé ces.

³⁴ Di lebohte bēe', bebpe bēeñ a díw payce gaañña†, ñaawte wa, antee rii tík sun fi mbaam fi, kúdté rí tígí dī mín nēe payu, tooppitohte ri.

³⁵ Kéy fín fē, dī yedte yíkí faam fa hélíis caak, antee rii won tih : "Tooppitee bēyí beh ; mi ñeyaatee dee raa, yii tikēh sun fi hélsē yed mi ro yee ra bēeǂ, may roo waa yíníl." »

³⁶ Yéésú meelte ri won tih : « Di bēewí éeyē yí yah, fu haba' biti bēyí bi waa na daa pagid' bēe' hawu ra, ti di wadti pagraa ow moroomi nen ? »

³⁷ Yēeddēhí Kootaa won dī tih : « Bēe' teeb ri naa'-keeñ, payce ri ra. » Yéésú won dī tígí daaha tih : « Tílé fu hen daaha. »

Hanliri Yéésú Martaa a Mari

³⁸ Yéésú hom waali a taalibe yi, dī lahte gin, ow beleb di bēy gina hampe ri haneel faami. Bēyí belaa hínú Martaa.

³⁹ Di lahte koy-yaafi hínú Mari. Koy-yaafa acce, tookke hēbís dī fi Yíkēe, na síkírēh iña na won dī ra.

⁴⁰ Martaa nék, légéyí caaga faam fa hampe ri. Hompe ní ri lahte Yéésú nē, won dī tih : « Yíkēe, fu olay bití koy-yaaso' helte légéyí faam fa bēeǂ ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. »

⁴¹ Di fi Yíkēe won dī tih : « Do fi Martaa, iña mokil do ra caakke,

⁴² ndaa yínē kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén dē, te ow mínéh rii kaa' síkírēhí sē'. »

11

Dee na d'aguu Koope ra (Saame Maccēe 6.9-13 ; 7.7-11)

¹ Lahte bis, Yéésú húmú ílíy na daŋ Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi won dī tih : « Yíkēe, yēedíd' fun di na d'aguu Koope, ti dee húmú yēeddē' Saŋ taalibe yi ra nen. »

² Yéésú won wa tih : « Don yahti daŋ Koope raa, lah wēní tih :

Baap, bēewē yúhún bití tiyu selate. Nguur ku lahan bēewē nē.

³ Bisi yíilēe Koo bēeǂ, lah on fun njél.

⁴ Baal fun bakaaddi fun ; ndēe bēyí tooñ fun bēeǂ, fun baal ri bal.

Ngana yeris nuf bos haal fun. Démíin ! »

⁵ Yéésú wonaat wa tih : « Ow di don na pay faam kooyi leelu elek koon, won dī bitih : "Wētíd' sē' bookaa kiid' éeyē daa noo, yaal kowa ;

⁶ mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri." »

⁷ Te kooji baa won dī bití raa : "Ngana ñogol so' ! Mi wonte ílí las so' níi wocce, te funi koyyi so' fanuute. Mi mínéh koloh yeru yin !" »

⁸ Daa mi won don dī ee bití dī ay koloh yeri ñam. Di ii kola' yeri ñam bití dī kooji dé' ; dī ay rii yed

* **10:32 10.32** Ow di bēewē na habruu seeyoh ya ra : Di gerek, bíníyú deh : ow di bēy tali Léwí.

† **10:34 10.34** Bēeñ hosi gaañña, díwē éylí misiga.

iña sohla' dī ra béeb, ndah bēe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek*.

⁹ « Mi won don tee bal : dēgí don ay onu, sēmí don ay ot, lēbí ilē don ay kúnsírú.

¹⁰ Ahaṅkay ! Bēyí daṅ ay onu, bēyí saam ay ot, te bēyí laḅ il ay kúnsírú.

¹¹ Boffi koy ki bi don na, nay yere kooḅi goṅ biti ri daga ri jén,

¹² mbée yera ri dagal biti ri daga ri wah ?

¹³ Bosuu don níi, don mínú pagid koyyon yin wun. Kon don mínú yii baaha raa, deef luka' Boffa sunaa-sun neh : bēyí daṅ dī Ruuh-Peseṅ, dī ay ri rii on. »

*Sañ-sañi Yéésú kola' waa na ?
(Saame Maccée 12.22-30, 43-45 ;
Marka 3.22-27)*

¹⁴ Lahte bis, Yéésú hom payi bēyí laha' yébitēh fí kadda' ri won. Yedda' yébitēh fē bēe' rē, bēe' dalaatte won. Bēewē húmú daaha ra béeb éemuté.

¹⁵ Ndaa i ow waa na wonu dī ñéerè' a Belsebul buuri yébitēh yē, daa tah dī mín wēe lík.

¹⁶ I ow kay na saamu olsohi, nahute ri paṅ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri.

¹⁷ Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tígí daaha tih : « Bēewí daa boku nguur haa'ee filiḅ fi wa raa, nguur ki baa ii míllē' keen a ? Bēewí daa boku faam haa'ee filiḅ fi wa raa, faam fi baa ay míllēe poo.

¹⁸ Kon hena biti Seytaane haa' aḫi koon, nguur ki ay mínée caṅ dīh ? Don wonu neh Belsebul daa yed' so' sañ-sañi líkēe mí yébitēh è ?

¹⁹ Hena biti Belsebul daa yed' so' sañ-sañi na líkē' mi yébitēh rēe, kon daa yed' bēewēn sañ-sañi na líkúu wē yébitēh rē ? Wa fi yaa teebute ron biti don homuy kaah !

²⁰ Yee lah ra biti kay, mi ñéerè' a Koope daa tah mi mín lík yébitēh.

Baa daa teeḅa' biti Nguur ki Koope lahte níi don na.

²¹ « Bēyí mitte ow ham ngodi, caṅ wohi faami raa, ow ii leḅ alal mi.

²² Ndaa bēyí luk dī doole ac, yejoh ri haa' baṅ dī raa, dī ay naaf ngoda húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña beḅ ri dīi na ra béeb.

²³ « Bēyí ñéerēey a so', kaa'a'te so' ; te bēyí habraay so' négírè'í yubi so', bēyí baa hasla' hasloo.

²⁴ « Yébitēh dūh ow na raa, saya' mbale luufin saame tígí hílsēe rí. Di olay raa, wona' nufi tih : “May nimil tígé húmú kola' mi ra.”

²⁵ Di nimil deef bēe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa,

²⁶ tígí daaha, dī ay pay saam yébitēh paana kay, yi luku rii so-hoor, wa ac dék bēe' nē. Hen daaha raa, dee nay míllēe bēe' rē ay luk dee man dī débēenē rē bos. »

²⁷ Yéésú hom wona, un beleb dofohte filiḅ fi bēewē won dī tih : « Belaa kúd dē éldúnē bēpídte rē rē lahte sos-keēñ. »

²⁸ Ndaa Yéésú won dī tih : « Bēewē nē síkírúu Unni Koope te na ñeyu na ra kay, daa lahu sos-keēñ. »

*Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccée 12.38-42)*

²⁹ Bi na baatuu bēewē caak hēbís Yéésú, dī won wa tih : « Don fi bēy jamanii bee don bosute ; don meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcaṅ don ii teeḅu kimtaan hém henay yee húmú kat yonente Sonaas ra.*

³⁰ Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teebpe bēy Níníif doolii, dī ay ñeyee so' mi Koy-bēe' nē daaha bal, teeḅ bēy jamanii bee doolii.

³¹ Yiin nay aattiyee Koope bēewē rē, buuri belaa húmú ílif deyi Sabaa ra ay koloh, caṅ fii don fi bēy jamanii beh, teeḅ don biti don homuy kaah. Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra neh, acce síkírēhí wonnee ke Salomoo neḅ keloh níi rē è ?

* **11:8 11.8** dī ay rii yed' iña sohla' dī ra béeb, ndah bēe' na meela' ra bekay na sopoh, ñaakke meela'a rek : Lahte bēewí habuu ri deh : ndaa bēe' ay kaa' lah gace yed' ri iña sohla' dī ra béeb.

☆ **11:29 11.29** Saame Maccée 12.40

Añcañ, bëyí luk Salomoo gaan daa deh.

³² Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, bëy Níniif bal ay koloh cañ fii ðon fi bëy jamanii beh, teef ðon biti ðon homuy kaah. Keluu bëy Níniif waarii Sonaas ra, wa lofute pesaf neh a ? Añcañ, bëyí luk Sonaas gaan daa deh. »

Léehí lampaa

(Saame Maccëe 5.15 ; 6.22-23)

³³ Yéesú baatte won tih : « Ow na këdédéh lampa ðap ri, mbée líh if sun fi. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na.

³⁴ Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii niiña ; ndaa íllú nebay raa, fu homa' ñúusë.

³⁵ Kon lah olsee afu nda niiña ðoo na ñúus neh.

³⁶ Hena biti fu homa niiñ ní cér yínë sah homay ñúus rëe, fay home niiñ ti ðee na hawaana' ro lampii niiñce ra nen. »

Yee na seh farisenña a yëeddëh yí Kootaa ra

(Saame Maccëe 23.1-36 ; Marka 12.38-40)

³⁷ Woca' Yéesú wona ra, lahte farisenji dëekké rí ñam faami. Laha' ri faam fa ra, ði haalte wa na ñamu.

³⁸ Farisenña éempé, ola' ri biti Yéesú booñnjaay booñnjohi ñeete waal na dal ri ñam ra.

³⁹ Di fi Yíkëe won ði tígí daaha tih : « Élí ðon fi farisenña di madu ðon : ðon hom hosuu fëel fí gulunña a loonna ðon hel filib. Don hosuu faannon ðon hel keeñnon : ðon caakute nuf lohaa te ðon bosute nuf.

⁴⁰ Don daa luhú nuf ! Bëe' sak fëel rë, daa sak filib bal neh a ?

⁴¹ Éní ñëkíddë kay iña lahuu ðon ra. Hen ðaaha raa, ðon ay lan ces.

⁴² Mas ðon fi farisenña ! Yii lín ðon béeb, ðon wod na Koope ní luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa ðon sarganuute pañ yii júbpé a faha'i Koope. Añcañ, yaa daa iña wadti pagun koon ða, yee tas ða banti halu.

⁴³ Mas ðon fi farisenña ! Don fahuu took ñaanna këllëh di íllyyë na ðaguu Koope ra, te ðon fahuu biti ðon woduun a ya' ana këemmë.

⁴⁴ Mas ðon fa madu a luuyyi tíinndúuy, bëewë ñeyuu sun, te wa yíih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

⁴⁵ Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis won ði tih : « Bahaa, fu wonaa ðaaha raa, ðeef fee fun sol ra bal. »

⁴⁶ Yéesú won ði tih : « Íi ! Mas ðon fi yëeddëh yí Kootaa ! Don tíkúu bëewë eni bítté te ðon na hëbiríih wë dalaah sah.

⁴⁷ Mas ðon fa tabahuu luuyyi yonente ya caaccon húmú bëemú wë rë tabah yi wunte ra.

⁴⁸ Daaha, ðon teebuute biti ðon ñéerúuté a yee húmú pagu caaccon ra : wa bëemúté yonente ya, ðon ayute ðon na tabahu luuyyi wa.

⁴⁹ Yii baa daa tah Koope fa yúh béeb ðë won tih : “May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil.”

⁵⁰ Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi éldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi bëy jamanii beh :

⁵¹ dala'te bëemí Abeel* níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won ða ee : kaah biti bëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéendú yaa ra béeb.

⁵² Mas ðon fi yëeddëh yí Kootaa ! Don wodute ílë në yúhúu yee won Koope ra ; ðon fi yah, ðon kaa'uute haal, ðon anutee kaa' bëewë fahuu ra haal. »

⁵³ Kola' Yéesú tígí daaha ra, yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenña haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin béeb.

⁵⁴ Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéesú taalibe yi

(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ;

* 11:51 11.51 Saame Dalaana 4.1-8

12.32)

¹ Wahtaa na wona' Yéésú farisenŋa na a yéeddëh yí kootii Mëyíis rë, i ow júnñí-júnñí na baatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki wa. Yéésú débé' taalibe yi na won wa tih : « Lah mëytii lëwíirí farisenŋa*, daa ri wonnee ke wa teem búkkí wë rë.

² Yii laku bééß ay olu, yii ðapu bééß ay yúhú.

³ Yii ðon won ði filiß ñúus bééß ay keluu na' këtëŋ, te yii ðon mëddë' rí filiß las bééß ay ðaañjuu këem.

⁴ « Mi won ðon na, ðon fi kooyyi so' : ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mínih yii luk baaha.

⁵ Cëe mi teeb ðon bëe' warun ðon neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap húl rëe mín bek safara. Mi won ðon tee bal, ðon wadti neehun ði.

⁶ « Ndiit iip na yëeyíh fittíŋ ana woo ? Añcaŋ, yínë sah na múuyéh në Koope.

⁷ Baatte biti fen fi affon sah kídu'té ! Kon ngënë sídíi yin, ðon génu líir ndiit fap !

⁸ « Mi won ðon tee : bëyí won fii bëewë biti ði non bëewí so' mi Koy-bëe', may won fii malaaka yi Koope biti bëyí baa non bëewí së'.

⁹ Bëyí won fii bëewë biti ði yéeh së' nék, may won fii malaaka yi Koope biti mi yéeh bëyí baaha bal.

¹⁰ Bëyí won yin bos sun fi so' mi Koy-bëe' bééß, ði mín baalu. Yaha sun fi Ruuh-Pesen raa nék, bëyí baa ii baalu.

¹¹⁻¹² « Don tēekrú këem filiß ílíyyë na ðaguu yëwúddë Koope ra mbée fii njíittí gina a bëewë homru nguur ka ra, ngënë sídíi : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' ðon na, ay kolee Ruuh-Pesen na. »

Léehí yíkú alal ma lúh nuf ra

¹³ Tígí daaha, ow di bëewë won Yéésú tih : « Bahaa, wone bahii so' wod' so' na alal ma helid' fun boffi fun ra. »

¹⁴ Yéésú won ði tih : « Kooja, daa fal so' aattiya'i iñon mbée wora'i alal mon ? »

¹⁵ Di antee baat won bëewë bééß tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal níi lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíini. »

¹⁶ Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkíi alal mi húmú laha' meeyi laaŋpe níi laaß.

¹⁷ Di won nufi tih : “May hene ðí ðeh, bee lahay mi tígí túmë mí pebi so' bee ra ?

¹⁸ Mi ot na ! May hene ðeh : may baate misah yi so', mi túm pebi so' a iña laha' mi ra bééß filiß.

¹⁹ Mi anti won af so' tih : mi lahte alal mi ay soo mín kúf kíil caak ; mi talla' hílsëh, mi ñame, mi hane níi keeñ so' sos siib.”

²⁰ Ndaa Koo won ði tih : “Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa nay lahee iña yefid' fu afu ra bééß leegi ?” »

²¹ Yéésú baatte won tih : « Bëyí homa' négirë' alal mi saañ afi na kut, saamay Koope, hom míllë' ðaaha. »

Koo daa na ona'

(Saame Maccëe 6.19-21, 25-34)

²² Yéésú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won ðon tee : ngënë sídíi yii ñamun ðon, mbée yii bekuun ðon.

²³ Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo bal.

²⁴ « Èlsíi ñaakka : wa na sëhíh níi púlë lec, wa lahuy misah, lahuy túmëe, ndaa Koope ee waa ñëmíd rë ! Don nék, ðon lúkíh yakka lah solo a ?

²⁵ Wa ðon na, sídë'ë në sídë' rí rë, mín fehe níi baat yin yutuud pesi ?

²⁶ Hém ðon daa mínih yii yutuudi baa raa, ðon sídúu yi yin kay ?

²⁷ « Èlsíi ðee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyíh te wa na mëkíh díis búuß. Añcaŋ, mee ron won ra ee : ði fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal

* 12:1 12.1 lëwíirí farisenŋa : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

níi, dī lahay búuḅbí mada' a capussi gaaw fi yaa wun !

²⁸ Ngémèn tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man dāaha wun, te teem káy wa ay luuhu tamu raa, dī ay lukee ḅek ḅon fi yaa búuḅ neh a ?

²⁹ Kon ngènè mèklí affon saami yii ñamun ḅon mbée yii hanun ḅon ; ngènè sídii.

³⁰ Bëewë nèníh bëewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha bëeb. Ndaa ḅon fi yah, Boffon yúhté bití ḅon sohluute wa bëeb.

³¹ Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas ḅa ín ya' Koo !

³² Don fa yubi yutuudi beh, ngènè néekíñíi, ndée Boffon daa faha' bití ḅon haal Nguur ki.

³³ Yëeyí alal mon ḅon sarah ñèkíḅḅè cadum fa. Sëemí tígí wëerté, négíríi alal mi mínéh ḅúm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh.

³⁴ Yúhí bití tígí hom alal mon, nuffon homa' na ḅal.

Dee wadti sehuun ayi Yéésú rë (Saame Maccëe 24.45-51)

³⁵ « Pèkíi, ḅon këríd lampa yon.

³⁶ Mëdíi a súrgë yí sehu kélfií saañ kílek, nda ri ac lab ílë rëe, wa yíp ríi kúnsíd.

³⁷ Lahute sos-keñ, súrgë yí yaa yéjké bití aya' kélfií wë rë, deef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : dī fi kélfëe ay pokoh, tëekíd súrgë yë, yed wa ñam.

³⁸ Wuti kélfëe elka' níi elka' raa sah, te deef wa sehe ri, wa ay lah sos-keñ.

³⁹ « Don yúhúté bití yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dī ii rii yeris poo faam fa.

⁴⁰ Kon kélíi affon ḅon ḅal, ndée so' mi Koy-ḅëe', may nimile wahtii nuffon paay na. »

⁴¹ Peer won Yéésú tígí daaha tih : « Yíkëe, fu wonid fun kut léehí bah, mbée fu ḅekke bëewë bëeb nè ? »

⁴² Dī fi Yíkëe won dī tih : « Mëdíi a súrgíi ñeya' woni kélfií te ñaañce,

bi kélfií tík súrgë yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam bití wahtaa lah ra.

⁴³ Lahte sos-keñ, súrgíi baa yéjké bití yiin nay nimile kélfií faam fa ra, deefa ri page yee nahu ri ra.

⁴⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee, kélfií ay tík iña laha' ri ra bëeb ya'i.

⁴⁵ Ndaa hena bití koon súrgíi baaha won nufi tih : « Kélfií sè' aay doom », níi tah dī yam sun fi súrgë yí kayya hawsee wa, dī ñame ñami neḅpe, hane maniye,

⁴⁶ kélfií ay nimil wahtii dī yéeh rí te deefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélfií ay rii bëkdë' bëewë gémúy Koope ra, mokil ri mokli misikke.

⁴⁷ Súrgíi yúh yee faha' kélfií rë, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay labu labbi misikke.

⁴⁸ Ndaa súrgíi yéeh yee faha' kélfií rë, anti paḅ yii cal hap, ii labu lab caak. Bëyí onu yin caak ay meelu caak ; bëyí déjéénú yin caak ay meelu yi luk yi bëyí déjéénú yutuud. »

Yéésú kúd jaamma mbée ḅaralsa' ?

(Saame Maccëe 10.34-36)

⁴⁹ Yéésú baatte won tih : « Mi ac yíin kíi feey fa, a dee faha' mi bití dī yíppí kaḅ haat ḅa !

⁵⁰ Mi wadtee ñee coono†, keñ so' antee tookay níi lëhín kí.

⁵¹ Don habuu bití mi ac kúd jaamma feey fa a ? Èe-ëe', mi won ḅon tee : mi ac ḅaralsa'.

⁵² Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay ḅaralsa' : bëewí éeyë yë múuyë' a bëewí ana ya, bëewí ana ya múuyë' a bëewí éeyë yë.

⁵³ Baap ay múuyë' a koy ki yaali, koy ka múuyë' a boffi. Yaay ay múuyë' a koy ki belii, koy ka múuyë' a yaafi. Pacool ay múuyë' a beleḅ koohi, beleḅ koy ka múuyë' a pa-cooli. »

Tíinndë' yí jamanaa

(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)

† 12:50 12.50 Mi wadtee ñee coono : Di gerek, bíníyú deḅ : Mi wadtee bëtsú.

⁵⁴ Yéésú baatte won bēewē tih : « Don ot Koo húuh rēe, don yíppí yúh bití dī ay toḅ ; te yii baa daa na lah.

⁵⁵ Te ngilaaw ma kúlēe rēn waal tagu raa, don yúh bití dī ay mbēeyē ; te yi baa daa na lah.

⁵⁶ Wonnon teem búkkēn ! Don fa mínú tínnēdē' iña na teeḅa' yii nay lahe feey fa a sun ra, haala' yi níi don míníh tínnēdē' iña na teeḅa' Koo woteh yee ra ?

⁵⁷ « Yi tah don míníh yúh yee wadti pagun ra ?

⁵⁸ Ow yam do yin níi doni saye faam buur raa, don lah waala, lah saame bití doni júḅē', toñeh doni lah dín fē dī ey ro, buur tík rē ya' yi alkaati ya, fu téyú.

⁵⁹ Daa mi won don dī ee : fi dūh kasaa níi bín yínlēe fu kabut ka béeb rē. »

13

Lof pesad mbée húl

¹ Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéésú bití Pilaat hawrohte i ow di bēy Galile húl, deef wa na hawru Koope sarah.

² Yéésú won wa tih : « Don habuu bití bēemēdē bēemú bēy Galile yi yaa ra teeḅa' bití wa luku bēewí kayya Galile ḅos aa yih ?

³ Mi won don ti ēe-ēe' ! Te don lofuy pesad, don béeb ay san̄ku ḅal.

⁴ A bēewí sabboo a peeye yi yaa ḅakaya' taahi uda Silowe na ḅēp dī rē, don habuu bití daa wa luku bēewí kayya Yerusalem ḅos aa yih ?

⁵ Mi won don ti ēe-ēe' ! Te don lofuy pesad, don béeb ay san̄ku ḅal. »

Léehí tal eena na líméh rē

⁶ Yéésú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte bēyí húmú laha' tal een meeyi. Di acce na saam koy een ndaa ri olay.

⁷ Tígí daaha, dī won sūrgēe nē lín meeya ra tih : « Ole ! Kíil éeyē ayee béeb, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Di ay homee

naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri ! »

⁸ « Ndaa sūrgēe won dī tih : “Bahaa, yedde ri kíilí beh, may júkēt tala mi toh ri.

⁹ Henu ḅaaha raa, heeyce dī lím kíirkí ; dī límēy rēe fu hawroh ri.” »

Belaa goḅ ra payu bisa na hílsúu rē

¹⁰ Bisa na hílsúu yēwúḅḅē rē ín, Yéésú hompe na yēeddē' flíḅ tígē na ḅaguu yēwúḅḅē Koope ra.

¹¹ Ow beleḅ misikid húmú nē : dī laha' yéḅítēh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), dī na mínéh caḅ níi júḅ dalaa sah.

¹² Ola' Yéésú belaa, dī dēekké rí, won dī tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! »

¹³ Di tíkké ya' yi sun fi belaa, belaa yíppēe júḅ, yampe na kañ Koope.

¹⁴ Ndaa paya pay Yéésú belaa bisa na hílsúu rē nebaay njíidí tígē na ḅaguu Koope ra. Tígí daaha, dī won bēewē tih : « Lahte waalli pēenē yí bēewē wadti légéyún nē ; lah ēyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rē neh ! »

¹⁵ Di fi Yíkēe loffe ri unni yeh won dī tih : « Wonnon teem búkkēn ! Bisa na hílsúu rē, ow fi ow don na béeb na pay yugin, pēkis fanfi mbée mbaam fi, pay hēnndí neh a ?

¹⁶ A belii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, dī waruyti sēmlúu pokki bisa na hílsúu rē ē ? »

¹⁷ Yee won Yéésú baa ra sēpíḅté kaa'oh yi béeb ; ndaa keeñni bēewí kayya béeb sosse di iñi wunna na paḅ ri ra.

Léehí pebi tisoḅ ki yutuuda a bi lēwúirē

(Saame Maccēe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

¹⁸ Yéésú baatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mēllēe a yih ?

* **13:19** **13.19** *pebi yutuudi baa* : Di gerek, bíníyú deḅ : *tisoḅ mutarda*. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

19 Di mada' a pebi yutuudi baa* beβ ow, sohte ri meeyi ra nen : dī paalte, oodte nīi hente tal kilik ; yakka ayute tífuté ya' ya. »

20 Yéésú wonil tih : « May mēllée Nguur ki Koope a yih ? »

21 Di mada' a lēwíirē beβ ow beβ, boolla'te wa a mún caak, iyídté wē nīi wa béeb fuudte ra nen. »

Ílí yutuuda

(Saame Maccēe 7.13-14, 21-23)

22 Yéésú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yēeddē'.

23 Lahte bēyí meelte ri won tih : « Bahaa, bēewē nay múcé rē ac yutuud a ? » Yéésú won bēewē maasuu ra tih :

24 « Pēgí béeb nīi dōn haala' ílí yutuuda ; daa mi won dōn dī ee : ow caak ay étífd haal te wa ii rii mín.

25 Yiin kolaa yíkíi faam fa nīi won ílē deefa dōn hēelíh rē, dōn ay home èssē, dōn laβe ílē, dōn wone tih : “Bahaa, kún sífd fun !” Di ay ron lofe tih : “Mi yéeh rēn !”

26 Don ay rii wone tígí daaha tih : “Yen bokuy ñam a han, te fu yēeddē'té kēemmē gin fun a ?”

27 Di ay baat won dōn tih : “Mi yéeh rēn ! Wúlí sē', dōn fa paguu yin bos ra béeb !”

28 Don ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya béeb filiβ Nguur ki Koope, dōn anti líkú dōn saañ èssín rēe, dōn ay looyee daaha, dōn ñafoh nīi tíññēn lec.

29 Bín fē, ay lah bēewí kola' tígí hom ow feey fa béeb, ac ñami ndaje ma cēgífd Koope Nguur ki ra.

30 Di bēewē míllúu woteh yee ra, lahte na yi ay kēllēh yiin fa, te di yee kēllúu woteh yee ra, lahte na yi ay míllē' yiin fa. »

Yéésú a bēy Yerusalem

(Saame Maccēe 23.37-39)

31 I farisen lebuute Yéésú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee

fu saañ ílíy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rē. »

32 Yéésú won wa tih : « Pēyí dōn wonífd so' tisoḥ ki gúmfi baa biti woteh a kēy mí lík yébitēh mi na pay jérífd, nah mi dómēl légéyí sē'.

33 Woteh, kēy a nah béeb mi wadti homa waali Yerusalem fi so', ndée yonente waruy hawuu húl ílíy kay henay dín fē.

34 « Don fi bēy Yerusalem daal, dōn fa na bēemú yonente ya ra, dōn fa na tawu bēewē Koope wol wa dōn na la' nīi wa húl rē, hente waal dīh ma na faha' nēgírē'í rēn hēbís sē' ti di na nēgírē' paan yiilli pabbi nen ? Ndaa dōn fahuuy !

35 Kon Koope yedda'te ron ginon† ! Mee ron won ra ee : dōn ii soo olil nīi wahtaa nay ron wonee bitih : “Koo-Yíkēe barkela bēe' dī wol ri ra !”[☆] »

14

Payi Yéésú bēyí laha' jér hufil bisa na hílsúu rē

1 Bisa na hílsúu yēwúddē rē ín, Yéésú dēekuté ñam faam ow di kēlfē yí farisenḡa. Bēewē húmú nē rē yípúte íllí wē sun fi na olsuu ri.

2 Bēyí laha' jér hufil húmú nē.

3 Yéésú won yēeddēh yí kootii Mēyíis a farisenḡa tih : « Kootii yen ona'te ow pay jérífd bisa na hílsúu rē ēe onaay ? »

4 Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, dī tíkkē jérdē ya' payce ri, wonte ri saañ faam.

5 Di antee won bēewē tih : « Ow di dōn na lah koy mbée fanfi keen filiβ yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rēe, dī ii rii yíppí nís ē ? »

6 Wa lahuy yii wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

Líkínē'í yulífd ndaje

7 Yéésú otte biti haneella tansuu tíkkē kēllēh rē, dī na líkín wē won wa tih :

8 « Ow gap ro ndaje raa, ngana pay fu tooke tíkkē kēllēh rē. Mín lah bēyí luk roo gaan dēekuté,

† 13:35 13.35 Koope yedda'te ron ginon : Di gerek, bíníyú dēh : Koope yedda'te ron faamon. Mín hen Faam Koope bal. ☆ 13:35 13.35 Saame Kaḡaa ya 118.26

⁹ yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : “Kolee fu on bëyí bee took.” Fay sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke níi tíkkè míllè' rë.

¹⁰ Ngana hen ðah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkkè míllè' rë ; ðaaha, yíkíi ndaje ma ac raa mín rëe won tih : “Lebee dee kooja, fu took tíkkè kèllèh rë.” Hen ðaaha raa, bëewë ðoni wa tooku ra béeb ay roo haba' ow gaan.

¹¹ Yúhí biti bëyí béyíð afi béeb ay cépirú, te bëyí cépíð afi béeb ay béyrú. »

¹² Yéésú antee won yíkíi ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana gap kooyyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yíkée yí alalla ðoni wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha mínú rëe dëek ñam bal, te bín fë rëe, deef wa yínlú rë yee pagíð fu wa ra.

¹³ Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñékíððé nen, bëewë cérrí wë mitay ra, lëfëñíððé mbée búumíððé.

¹⁴ Fu pañ yii baa raa, keeñu ay naa sos ; wa míníh rëe yíníl, Koope nay roo yínlé yiin nay rii kèllé bëewë júbú rë búudé. »

*Anili bëewë gapu ndaje ma ra
(Saame Maccëe 22.1-10)*

¹⁵ Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéésú tih : « Bëe' nay maasee ñam Nguur ki Koope ra, keeña ay sos. »

¹⁶ Yéésú ñeya'te ri léehí beh won ði tih : « Lahte bëyí cëgíðté ndaje, gappe ow caak ñama.

¹⁷ Tígè nè waaya' ñama woc ra, ði wolte súrgíi woni bëewë gapu ra biti ñama nonte.

¹⁸ Ndaa bëyí rí pay ðii na béeb, bëe' won ði biti ði ii mín ac. Bëe' déb ðé won ði tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi líltee lom meey te mi wadtee pay kénsèhí.”

¹⁹ Ow kay won ði tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te mi saañ étdí wë lín ðee koon.”

²⁰ Ow kay wonil tih : “Lah wone ri manti ðúhè' kood daa tah mii mín ac.”

²¹ « Súrgëe nimilte kélfëe nè, léhinté rí iña wonu ri ra. Keeñ kélfëe haayte, ði won súrgëe tih : “Yípée pay këemmë a waalla gina, fu kúd ñékíððé deh, bëewë cérrí wë mitay ra, búumíððé a lëfëñíððé.”

²² « Hompe níi súrgëe acce, won tih : “Bahaa, mi pañke yee nah fu so' ra ndaa tíkkè líssí tas.”

²³ Kélfëe won súrgíi tígí daaha tih : “Tawee waalla luufa, fu cagoh bëewë ðoni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif.

²⁴ Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di bëewë ðébbúu gapu ra ii haal looni so'.” »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë
(Saame Maccëe 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)*

²⁵ Lahte bis, Yéésú na saañ, ow caak ñéerúuté a ri. Di yíssëhté waa na, won wa tih :

²⁶ « Bëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, belebi, koyyi, koy-yaayyi, mbée ði fi afi na raa sah, ði mínéh hen taalibeyi so'.

²⁷ Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', mínéh hen taalibeyi so'.

²⁸ « Ow faha' tabah taahi utte raa, ði ii took paay olsoh iña wad naa haal ra, ði yúh nda ði ay lah hélsí ay mín lúsíð taaha a ?

²⁹ Henay bah, ði dal tabah anti mínéh lúsíð rëe, bëewë nay ole yii baaha ra béeb ay rii ñaawal

³⁰ wone tih : “Élí bëyéé dal tabah bee te mínéh lúsíð rë !”

³¹ « Te buur koloh haa' a buur kay raa, ði waray took paay olsoh nda bëewí júnni sabboo (10.000) ya laha' ri ra, ði ay naa mín haa' a buura na yejoh ðii na a bëewí lecsuu yii ana ra a ?

³² Hena biti ði mínéh rí rëe, ði ay wol i ow buuri yínëe nè balaa ri koloh, wa ðañ ri nda wa mín júbè'.

³³ Ti ðaaha nen, ow yínë di ðon na mínéh hen taalibeyi so', hém ri takaay a iña laha' ri ra béeb.

³⁴ « Don yúhúté biti miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafka raa, wa ay nimiliruu cafkii wa ðíh ?

35 Di lahay njiriñ tígí daaha, dī wuneh sah tohaa ; dī ay yúfú sénín. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

15

Léehí har fa múuy dē a bi hélsē múuy dē

(Saame Maccēe 18.12-14)

1 Yeekoh yi tǔmē a i bakaaroh kay lebuute síkírèhí Yéésú.

2 Yaa nebaay farisenṅa a yēeddēh yí kootii Mēyíis, tahte wa na won-aaluu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa ñam bee raa ! »

3 Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léehí beh won wa tih :

4 « Ow di dón na lah har tíméer (100), an naa múuylē' yínē rēe, dī ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) níirēe yē, dī saañ saame bee múuy dē níi dī ot dī a ? »

5 Te dī ot dī raa, keeña ay sos níi sos, dī beḅ har fa tēgúm rí,

6 dī saañ faam, anti dēek kooyyi a bëewē bani wa dékú rē, won wa tih : “Yen bokun yen lah sos-keeñ, ndée mi otte har fee ke so' hómú múuy dē !”

7 Mee ron won dā ee : ti daaha nen, bakaaroh yínē kut lof pesad raa, Koope laha' sos-keeñ dāaha. Sosi keeña laha' ri bëe' lof pesad baa ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri bëewí sabay payniil a payniilla (99) júbú te sohluuy lof pesad dā. »

8 « Mbée lah belii lahaa hanjar úris sabboo, an naa múuydē' úris yínē rēe, dī ii kērid lampa, saak faam fa saame níi ot ri a ? »

9 Te ri ot dī raa, dī ay dēek kooyyi a bëewē bani wa dékú rē, won wa tih : “Mí otte hanjari úrisē múuydē' mí rē ; ëyí yen bok yen lah sos-keeñ !”

10 Mee ron won dā ee biti ti daaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-keeñ biti bakaaroh yínē kut lof pesad. »

Anili koy ka múuy dē

11 Yéésú baatte ñeya'te wa anili bee na léeh wē won tih : « Lahte bëyí hómú laha' koy yaal ana.

12 Lahte bis, bee paa' kúkēy rē won boffi tih : “Baap, mi faha' biti koon fu yed' so' wodí so' di alal ma lahuu yen ra.” Tígí daaha, boffa wora'te wa alal ma.

13 « Tíkēh i waal, koy ka paa' kúkēy rē yaayte yee laha' ri ra, beḅpe hélsē saañce gini wulte, hompe dín fē na paṅ yii neḅa' ri níi ri yahte alal mi dāaha.

14 Yaaya' ri hélsē bëeḅ rē, yaabi misikke haalte gina, dī lahlay yii ñama ri.

15 Di yeeltee saañ, haalte légéy ow di bëy gina na ; bëe' yeñce ri meeyyin níirí mbaam-túgèllí.

16 Yaaba' ri níi yaab dā, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na oneh ri na.

17 « Tígí daaha, afa kúnsēhté, dī yíppée won nufi tih : “Bëewē nē légéyírú baaso' ra caakute ñam níi mínih yin na, mi anti home dee mi húlé a yaab a ? »

18 May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won dī tih : Baap, mi bakaadte fii Koope te mi tooñce ro bal.

19 Mi caleh fu habee so' koohu ; beḅ so' mi légéyíd dē ti bëewí kayya nen.”

20 « Di yíppée koloh na nimil boffi na. Di teem hanndal boffa séenté rí, keeña d'úmpé dīi na ces ; dī múkēté téebílehí, yabaalohte faana, wodohte ri níi wodoh.

21 Koy ka won dī tígí daaha tih : “Baap, mi bakaadte fii Koope te mi tooñce ro bal, mi caleh fu habee so' koohu.”

22 Ndaa boffa yíppée lec woni, yíssēhté súrgē yí nē won wa tih : “Yípii kali búubē lukki wun dā, dón bek ri koy so' ; bëkí rí supi kuna, dón bek ri ñafad.

23 Kèlí fanfa lukki wun faan dā, dón hap ri, yen cēgíd ndaje.

24 Koy kee ke so' hómú haba' mi biti húlte rē nimilte yeelíd ; dī hómú sooyce te mi otte ri !” Ndaje ma yíppée dal.

25 « Wahtii baaha, dfeef koy ki saawi bëe' hómú meey. Na nimil ri

níí rí lebohte faam fa ra, dí kelohte típpè a becca.

²⁶ Di dëekké ow yínè súrgè yè nè, meelte ri yee lah ra.

²⁷ Súrgèe won dí tih : “Ñéedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki wun faan da, af biti ri otte koohi te yin katay ri.”

²⁸ Koy ki saawa yíppée neeb, kaa'a'te haal faam fa. Boffa dúhté díi na, danke ri haal filib.

²⁹ Ndaa ri won boffa tih : “Síkíreh sè' baap ! Hente kíil caak mi na hap faan so' légéyíru, te yii túuy fú sè' béeb mi pañ ri. Añcañ, fu endëy sè' wuti yaha ndeñ sah mi hap ri, funi kooyi so' cégíd ndaje.

³⁰ Ndaa aya' koohu ra, dí fa yah alal mu a belebba na tílú rë, fu hawidte ri fanfa lukki wun faan da.”

³¹ Boffa won dí tih : “Koy so', fu mëssi hom soo na, te iña laha' mi ra béeb daa fu laha' wa bal.

³² Ndaa yen warutee cégíd ndaje nam, yen lah sos-keñ ! Ñéedé ke ro bee húmú haba' mi biti húlté rë nimilte yéelíd ; dí húmú sooyce mi otte ri.” »

16

Anili daga lah nuf ra

¹ Yéésú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wë won tih : « Bëyí caakke yin húmú laha' daga daa na tooppitoh alal mi ; dí antee keloh biti daga yaha' alal mi yahoo.

² Bëe' dëekké daga, won dí tih : “Yee keloh mi doo na ra nebaay so' ! Teeb so' dee légéyè' fú rë ; woc raa fu yeris légéyè.”

³ Daga won nufi tih : “Bee nay mii líkúu légéy bee ra, may hene díh ? Mi lahay doole línèe te mi sopohte saraatoh.

⁴ Mi otte yee nay mii page ra, hen daaha mi líkú légéyí sè' rëe, lah bëewí mín sèe yef faam wa.”

⁵ Tígí daaha, dí dëekké bëewë lahru kélfíi kabut ra béeb yínè-yínè. Di won bee déb dë tih : “Fu lahid kélfíi sè' yih ?”

⁶ Bëe' won dí tih : “Mi lahid dí bërgú dúuléen tíméer (100).” Daga

won dí tih : “Kéedí kabut ku abeh ; yípee took fu bíní bërgú sabay iip (50).”

⁷ Di antee dëek ow kay, won dí tih : “Fu lahid kélfíi sè' yih ?” Bëe' won dí tih : “Mi lahid dí saaku pep tíméer (100).” Daga won dí tih : “Kéedí kabut ku abeh ; bíníyè saaku sabay peeye (80).”

⁸ Kélfèe laasse dee laha' daga júbëy rë nuf. Kaah biti bëewë fahuu ëldúnè rë luku bëewë homu niña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »

⁹ Yéésú baatte won tih : « Mantee ron won tee : sëmí kooy a alal ma lahuu ron feey fi bee ra, nda tíl níi don lahluy wa raa, Koope tah don faami níi kiri fi kirih.

¹⁰ Bëyí júb di yin yutuud, ay júb di yin gaan bal ; bëyí júbëy di yin yutuud, ii júb di yin gaan.

¹¹ Kon hena biti don júbúy di na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, don habuu biti don ay déjéenu alal ma lukki lah solo ra a ?

¹² Te hena biti don júbúy di yii lenke alal ow kay raa, don yaakaaru biti don ay liil alal ma wad don lahuun faraah ra a ?

¹³ Lahay súrgíi mín légéyíd kélfè ana : dí ay kaa' ow yínè waa na, pokoh bëyí yínèe nè ; dí ay ñee won ow yínè waa na, kaa' síkírehí bëyí yínèe. Ti daaha nen, don mínih boolla' fonko Koope a fonko hélíis. »

Kootaa a Nguur ki Koope

(Saame Maccèe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

¹⁴ Farisenña tíkú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéésú yaa ra, wa béeb na këekkélíyú rí.

¹⁵ Yéésú won wa tih : « Don fahuu biti bëewí kayya haba' ron bëewí júbúte, ndaa Koope yuh yee keeññon. Yee na habuu bëewë biti daa lukki lah solo ra, dí yii bosse níi bos Koope na.

¹⁶ Balaa Sañ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a téeré yí yonente ya yeeddé. Aya' Sañ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te

bëyí faha' naa haal béeb fay naa cagoh.

¹⁷ Biti sun a feey muuy daa lukki yoob bití koy una lukki yin di Kootaa ra múuy.

¹⁸ Yaali yes belebi, kood beleb kay, njaaliyohte. Te bëyí kood belii yesute, njaaliyohte bal.

Anili yíkú alal ma a Lasaar

¹⁹ « Húmú laha' bëyí caakke alal, dí beka' búubí wunte te kofeelte, faraah dí ñama' neb.

²⁰ Bín fè, húmú lahte ñékídí hínú Lasaar, faana béeb liiffé puul, fëndúté helute ílí faam bëe'.

²¹ Nufa tasse wooñjiidi ñami bëe', ndaa ri liileh na. Baatte bití buh ya na ayu deewe puulla faana.

²² « Hompe níi ñékídè húlté, malaaka ya kúrúte rí hëbís Abraham. Yíkíi alal ma húlté bal, hacute,

²³ saañce safara, na mok dín fè. Béyrè' rí afi ra, dí séenté Abraham, Lasaar tookke hëbísí.

²⁴ Di won Abraham tígí daaha tih : «Caac Abraham yéré m sè', fu wol Lasaar soop kuni muluβ kom so', mi hilsid gol-gol so', ndée mi mokke filib kí kí yee níi mok.»

²⁵ Ndaa Abraham won dí tih : «Koy so', nérsée bití fu liilte nebu na húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Dí liilte nebi leegi, fu hompe coono.

²⁶ Baatte bití nuñ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow mínéh koloh fun na ac don na, te ow mínéh koloh don na ac fun na.»

²⁷ Yíkíi alal ma won Abraham tih : «Kon mi na dan do Caac, fu wol Lasaar faam fun ;

²⁸ mi lahte na ñeyíd iip, lah raa dí líkín wè, toñeh wa ay soo deefre coono fi beh.»

²⁹ Abraham won dí tih : «Wa lahute kootii Mëyíis a tééré yí yonente ya waa na níi wocce, wa ñeyun iña wonu na ra.»

³⁰ Yíkíi alal ma won dí tih : «È-èe' caac Abraham, yaa doyay ; ndaa ow koloh búudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesad.»

³¹ Abraham won dí tih : «Wa kaa' keloh woni Mëyíis a yonente ya raa, wuti ow koloh búudé deefid wa raa, wa ii rii síkírèh.» »

17

Líkíni Yéésú taalibe yi

(Saame Maccèe 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)

¹ Yéésú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay beke ow bakaad. Ndaa mas bëe' nay waa komee ra !

² Di poku la' gaan lúum betu kísí, daa nay géné díi na, balaa ri bek wuti yaha ow yínè di tunki yee bakaad, wa fi taalibe yi so' !

³ Kon cègí affon !

« Koy-yaafu tooñ do, tēekdé rí fu won díi na. Dí réecciyèh rí níi ri won do baaha raa, lah baale ri.

⁴ Wuti dí tooña' ro waal paana bisa raa sah, te faraah dí ac wonu bití dí réecciyèhté rée, lah baale ri. »

Yee mín ngém rë

⁵ Apootarra wonu Yéésú-Yíkèe tih : « Baate ngémí fun ! »

⁶ Di won wa tih : « Don lah ngém wuti yaha yutuud koon sah, don nah tal kilki bee saañ yípée kísí, dí ay ñee wonon. »

Yee wad súrgè nè rë

⁷ Yéésú wonil tih : « Ow di don na lah súrgíi línè' línèe mbée níirè' níirèe koon, dí ot dí ac meey fa raa, dí ay rii yíppí dèek ñam a ?

⁸ È-èe' ! Dí ay rii wone ti kay : «Lofee búub, fu pagid so' ñam, fu tíkíd sè' loona mi ñam. Mi woc daa, fu anti mín ñam.»

⁹ Kon dí lahay yii nay rii gérmée súrgíi ; súrgèe pañ yee wad díi na ra !

¹⁰ Ti daaha nen, don pañ iña nahu ron ra béeb rée, lah hëbíi bití don i súrgè kut, don pagu yee wad don na ra. »

Guuñidfi saboo ya pay Yéésú rë

¹¹ Yéésú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile.

12 Tílé' rí nǐ lebohte gin ra, guuñid sabboo tébilúuté rí, cagute handal,

13 anutee dfaañnjoh na wonu ri tih : « Bahaa yérém fun, hém neba' ro ! »

14 Ola' wa Yéésú rē, dī won wa tih : « Pēyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.

15 Ow yínē waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, béyídté uni sun na kañ Koope.

16 Laha' ri Yéésú nē rē, dī yeddohte kotta, yippé púkí feey na sím rí. Di fi baa bëy Samari.

17 Yéésú won tígí daaha tih : « Bëewí sabboo ya béeb daa wahu neh a ? A bëewí payniilla dih ? »

18 Ow níbéy nimil kañ Koope sah henay bëyéé yēwúdf neh bee ra. »

19 Yéésú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

Dee nay aye Nguur ki Koope ra (Saame Maccèe 24.23-28, 37-41)

20 Lahte bis, i farisenj meelute Yéésú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Di won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a íl neh.

21 Ow mínéh won bitih : “Élí, dī abeh !” mbée “Di abin !” Yúhí biti dī ee leeloon ee. »

22 Di antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, don ay faha' hom a so' mi Koy-bëe', wuti hena bis yínē kut, te don ii rii lah.

23 Don ay wonu biti Koy-bëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngënë tíkí nē nuffon, ngënë pēyí nē.

24 Di na hélyé' Koo hawaan feey fa béeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made dfaaha nen.

25 Ndaa balaa baaha, bëy jamanii bee ii soo faha' tík íl te mi wadtee mok níi mok.

26 « Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen.

27 Jamanii Nowe, bëewē húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu, níi yiin haal Nowe gaala

ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúdté wē béeb.

28 « Di ay madee a jamanii Lot* nen bal : bëewē homute na ñamu na hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na tabahu ;

29 ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo tof kii a la' yi na kad, níi muuyilte wa béeb.

30 Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made dfaaha nen ; daa mi won don dī.

31 « Yiin fa, bëyí dúh këem, banan haal kali yin faam ; bëyí liilti saañ meey, banan nimil faam.

32 Nérsii yee húmú kat beleb Lot da.*

33 Bëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa bëyí tah ñagi ñíiní ay lah pesa na dúméh rē.

34 Mee ron won da ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tical ka yínē : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínēe helu.

35 Beleb ana bal ay hom hod' : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínēe helu. [

36 Yaal ana ay hom meey : ow yínē waa na ay kúru, bëyí yínēe helu.] »

37 Taalibe ya meelute Yéésú wonu tih : « Yíkée, yii baa ay lahee tígí dih ? » Di won wa tih : « Tígí eta' médé, suulla tee'uu na. »

18

Anili belaa yaali húl rē a aattiyoha

1 Filoon fe, Yéésú na teeb taalibe yi biti ow wadti daga Koope dago faraaah banti jëbël. Di ñeya'te wa anili beh na léeh wē won tih :

2 « Lahte aattiyohi húmú gina kíilē ; dī neehay Koope te dī yeray ow cér.

3 Lahte belii húmú gina bal yaala húlté, hom paya' payoo faraaah deefre aattiyoha, wone ri tih : “Aattiya' funi kaa'ohi so'.”

4 Hente yii maañce, aattiyoha kaa'a'te síkírēhí belaa. Hompe níi

* 17:28 17.28 Lot : Di koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmú heeltoh yíssèhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.

☆ 17:32 17.32 Saame Dalaana 19.26

lahte bis, dī won nufi tih : “Kaah biti mi neehay Koo te mi yeray ow cér ;

⁵ ndaa may paŋ yee wadʹ belii bee na ñogol soʹ faraah bee ra. Henay baa dī ay dékée ac, te dī ay soo milléʹ mokil níi mi tallee húl.” »

⁶ Di fi Yíkée antee haat won tih : « Kélíi yee won aattiyohi bosí baa ra !

⁷ Don habuuy tígí daaha biti dī fi Koope ii yedʹ bēewē ri tanis wa ra kaah, wa fa na fogu dīi na naʹ a elek ra a ? Di ay waa yeris daa wa sehe a ?

⁸ Mee ron won ra ee bitih : dī ay waa yíppí yedʹ kaah. Ndaa soʹ mi Koy-bēeʹ mi ac raa, mbaa may deef ngém feey fa ? »

Anili fariseŋa a yeekohi túmē

⁹ Yéésú antee ñeyaʹ anili beh na léeh bēewē habuu affi wa biti júbúté íllí Koope te wonuy yin bēewí kayya ra, won tih :

¹⁰ « Húmú lahte bēewí ana yi haalu daŋ Faam fi gaani Koope : bēyí yínēe fariseŋ, yínēe yeekoh túm.

¹¹ Fariseŋa hom a afi na daŋ Koope won tih : “Koope, mi na sím rē dī yee maday mi a bēewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a bēewí bossi kayya. Mi na sím rē dī yee maday mi a yeekohi túmí bee ra.

¹² Bis níi nimil ki bis, mi na oor na waal ana, te yíi lah mi béeb, woruun sabboo raa, mi yedʹ do wodi yínēe.”

¹³ Di fi yeekohi túmē hompe filoon, kaañay sah béyídʹ afi, yampe na lab araali won tih : “Koope yérém sēʹ, soʹ mi bakaarohi beh.” »

¹⁴ Yéésú baatte won tih : « Mee ron won da ee bitih : nimílaʹ yeekohi túmē faam ra, Koope habaʹte dī fi baa bēyí júbpé, ndaa habaay ri fariseŋa. Yúhí biti bēyí béyídʹ afi béeb ay cépírú, te bēyí cépídʹ afi béeb ay béyrú. »

Yéésú a tunjka

(Saame Maccēe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

¹⁵ Filoon fi baaha, lahte bēewí homu komi Yéésú i kúkēy, fahuu biti dī tík yaʹ yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yíi baa ra, wa na wonu affi wa.

¹⁶ Ndaa Yéésú dēekrēhté tunjka, won tih : « Yédʹdí tunjka ac soo na, ngēnē kéddíi wē ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamdú mani wa.

¹⁷ Mee ron won kaaf ka ra ee : bēyí habaay Koope buur ti dee habaʹ kúkēy Koope ra nen, ii hēelídʹ Nguur ki. »

Bēewē caaku alal ra a Nguur ki Koope

(Saame Maccēe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

¹⁸ Ow di kélfē yí yēwúdfē meelte Yéésú won tih : « Yēeddēhí baahi beh, mi wadti paga yi níi mi lah pesa na dúméh rē ? »

¹⁹ Yéésú won dī tih : « Fu dēekēʹ sēʹ baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bēyí baahte.

²⁰ Yen nimil yee meelaʹ fu koon ra ; fu yúh iña túuyēʹ Koope ra maan ? “Ngēnē mēsú njaaliyoh ; ngēnē mēsú bēem ow ; ngēnē mēsú loh ; ngēnē mēsú felidʹ ow ; lah tēppítí baappon a yaayyon.”* »

²¹ Bēeʹ won dī tih : « Bahaa, yíi wadʹ soʹ iñyaa béeb mi ñee na kúkēy kí sēʹ níi a deh. »

²² Kelaʹ Yéésú unni yaa ra, dī won bēeʹ tih : « Fu tallaʹ yin yínē : paye fu yaay iña lahaʹ fu ra béeb, fu woraʹ cadum fa ñékídfē. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal soʹ. »

²³ Kelaʹ bēeʹ unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.

²⁴ Olaʹ Yéésú biti yaa misikke bēeʹ rē, dī won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkēe yí alalla na !

²⁵ Géléem haal gúl kúuc daa lukki yooḅ biti yíkēe alal haal Nguur ki Koope. »

²⁶ Bēewē nē húmú síkírúu rí rē wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »

* 18:20 18.20 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12-16

²⁷ Yéésú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »

²⁸ Peer won tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña húmú lahuu fun ra béeb, fun ñeyute talu. »

²⁹ Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, belebi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi,

³⁰ dī ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu dī ay lah pesa na dūméh rē. »

Waalí éeyè fè wona' Yéésú bití dī ay húl, dī koloh búudé rē

(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

³¹ Filoon fi baaha, Yéésú hécèhté yutuud a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih : « Síkíríí ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña bíníyú yonente ya sun fi so' mi Koy-bëe' rē béeb ay lah.

³² May tíkú ya' yi bëewë yëwúf neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal, solsa' so', tuulsa' so',

³³ laḃisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyè fè filoon fi húlí sè', may koloh búudé. »

³⁴ Ndaa taalibe ya húmú yíih yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi wa.

Payi búumndë

(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

³⁵ Na leboh Yéésú Yéríkëe rē, deef lahte búumndí húmú took búk waala na saraatoḥ.

³⁶ Kela' ri dúukèlí bëewë në gétú rē, dī meela'te yee lah ra.

³⁷ Bëewë wonute ri bití Yéésú fi bëy Nasaret daa na ñee daaha.

³⁸ Di fonḃe tígí daaha won tih : « Yéésú, sédí Dawit, yérém sè' ! »

³⁹ Bëewë këllúu rē na wonu afa, fahuu bití dī héddëh, ndaa ri lukki fon na, na won tih : « Sédí Dawit, yérém sè' ! »

⁴⁰ Tígí daaha, Yéésú caḃke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yéésú meelte ri won tih :

⁴¹ « Fu faha' bití mi pagira ro yih ? » Di won tih : « Yíkëe, page nū íllí sè' wërsëh, mi mín ot ! »

⁴² Yéésú won dī tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. »

⁴³ Íllë yíppëe wërsëh, dī na ot. Di ñeete tal Yéésú na kañ Koope. Oluu bëewë yee lah ra, wa béeb na kañ Koope.

19

Haali Yéésú faam Sase

¹ Yéésú haalte Yéríkëe na húus gina.

² Daaha, húmú lahte bëyí hínú Sase ; daa ri kélfíi yeekoh yi túmë, dī húmú yíkëe alal.

³ Di húmú faha' oli Yéésú, ndaa bi lúh rí, dī mínéh rii ot af caagi bëewë.

⁴ Di yíppëe múkë, këllëhté, lappe tal kilik, faha'i oli Yéésú fè ay ñeye daaha ra.

⁵ Laha' Yéésú tígí daaha ra, dī bëyídté afi won Sase tih : « Yíppëe cép Sase ; mi waḃti hanlire ro woteh. » ⁶ Sase yíppëe cép, kúdté rí faami, hampe ri haneel a sos-keñ.

⁷ Bëewë maasuu ra béeb, yaa nebaay wa, tahte wa na wonu tih : « Bëyéé ay hanlire bakaaroh a ? »

⁸ Sase kolohte, won Yéésú tih : « Síkírëe noo Yíkëe, may on ñëkíddë hatni yíníi alal mi so' béeb, te bëyí mi liiltee rii nofa' mi beḃpe hélsí béeb, may rii nimilid teemi wa iniil. »

⁹ Yéésú won dī tih : « Bëy faam fi bee múcúté woteh. Íi, bëyí bee ḃal non séttí Abraham.

¹⁰ Yúhí bití so' mi Koy-bëe', mi ac saami bëe' múuy dë, mi sëmlë' rí. »

Anilí kélfëe déñëen súrgë yí hélsis rē

(Saame Maccëe 25.14-30)

¹¹ Bëewë homute na síkírúu rí. Bi lebuu wa Yerusalem, te bëewë habuu bití Nguur ki Koope leḃ cép, dī ñeya'te wa anilí beh na léeh wë

¹² won tih : « Húmú lahte bëyí non tal kélfë, dī hom koloh saañi gini

wulte nda ri lah dín fë falu buuri gin wa raa, dī nimil.

¹³ Balaa ri saañ, dī dëekrëhté ow sabboo di sùrgë yí, yedte ow di waa na béëb hanjar úris yínë, antee waa won tih : “Béyí hélsí yeh, ðon légyé' wë ní bín nimilaa mi ra.”

¹⁴ « Béyí bah, bëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa yejute i ow filooni nda bëewí yaa lah raa, won biti wa fahuuy bëyí baa buur.

¹⁵ Kaa'eeh bëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, dī dëekrëhté sùrgë yë dī húmú déngéen wë úrisë rë, yúhí ñña tíkëh sun ra.

¹⁶ Bëe' débpi ac ða won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris sabboo sun fi bee déngéen fú sè' rë.”

¹⁷ Buura won dī tih : “Eera ! Fu sùrgíi wunte ! Hém daa fu ñee woni so', fu panke yii yutuudi baa raa, mi yedte ro fu kúf gin sabboo.”

¹⁸ Sùrgíi ana fa acce, won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris iip sun fi bee déngéen fú sè' rë.”

¹⁹ Buura won dī fi baaha tih : “Do bal, mi yedte ro fu kúf gin iip.”

²⁰ Sùrgë kay acce won tih : “Bahaa, úrsë déngéen fú sè' rë abeh ; mi húmú jok ri líil, mi ðappe ri.

²¹ Sühë süh fú keeñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu bëya' yii fu yefay ri, te fu leca' yii fu sohay ri.”

²² Buura won dī tih : “Fu sùrgíi bosse ! May roo aattiyee unna won fu ra. Fu won neh mi bëyí súhté keeñ, mi bëya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii mi sohay ri a ?

²³ Kon haala' yi ní fu wëtdëey hélsí sè' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tíkëh sun a ?”

²⁴ « Di antee won sùrgë yë húmú daaha ra tih : “Nëefi bee dīi na, ðon yed dī bëe' laha' sabboo ra.”

²⁵ Wa wonu ri tih : “Bahaa, bëyí baa líiltee lah úris sabboo ní wocce !”

²⁶ Di won wa tih : “Mee ron won ða ee bitih : bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii

baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu.

²⁷ Di yii lenke kaa'oh yee ke so' fahuuy biti mi hen buuri wa ra, kéli wë deh, ðon hap wa húl fii sè'.” »

*Haali Yéésú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Sañ 12.12-19)*

²⁸ Wona' Yéésú níi wocce ra, dī këllëhté bëewë, wa ñéerúuté, dī na saañ Yerusalem.

²⁹ Tíle' rí níi lebohte Betfase a Betani, hëbís ðañi Èlíiffë rë, dī wolte ow ana di taalibe yi

³⁰ won wa tih : « Pëyí gina fii bín. Don haale na raa, ðon ay naa ðeef cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, ðon kom so' ri deh.

³¹ Ow meel ðon yee tah ðon na pëkísú rí rëe, lah wëní rí biti Yíkëe daa sohla' ri. »

³² Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa ðeefu ñña ti ðee wona' wa Yéésú rë nen.

³³ Wa homu pëkísí cúmbürë, yíkëe yë wonu wa tih : « Yi tah ðon na pëkísú cúmbürë ? »

³⁴ Wa wonu tih : « Yíkëe daa sohla' ri. »

³⁵ Wa anutee kom Yéésú cúmbürë, larute sabidoorri wa sun, habruute Yéésú yaagohte.

³⁶ Di na saañ, bëewë bëyute sabidoorri wa larute waala.

³⁷ Leba' ri Yerusalem, na cép ðañi Èlíiffë rë, keeññi mboolo mi taalibe ya béëb sosse níi sos, wa bëyruté unni wa sun na njoobu Koope di kimtaanna olu wa ra béëb

³⁸ na wonu tih : « *Koo-Yíkëe barkela buura dī wol ri ra ! Jaamma laha sun, Koo laha ndam di sunaa-sun !* »*

³⁹ Lahte farisenñi húmú bëewë në, na wonu Yéésú tih : « Bahaa, wone taalibe yu héddëh ! »

⁴⁰ Yéésú won wa tih : « Mee ron won ða biti wa héddëh rëe, la' ya ay waa tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

* 19:38 19.38 Saame Kañaa ya 118.26

⁴¹ Baata' Yéésú leboh Yerusalem níí rí otte ri ra, dí na looy af yee nay kate gina a bëewë filib ra,

⁴² na won tih : « Don fi bëy Yerusalem, don yúh yee nay ron one jaamma bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, don míníh ríí ot.

⁴³ Ay lah jamanii yéngké bití kaa'oh yon ay ron geel, hac jul míirë, yégítèh rí, an don yejoh haa'.

⁴⁴ Wa ay hap bëewë béeb húl, ðakaya' gina níí la' ii tíkèh sun la'. Yaa béeb bití don yúhsúuy wahtaa ac Koope sèmlè'èn rè. »

Yëeddë'í Yéésú filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Sañ 2.13-22)

⁴⁵ Laha' Yéésú gina níí dí haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dí yampe na lík yaayoh ya homu na ra,

⁴⁶ na won wa tih : « Koo wonay Téerëe bitih : “Faam so' ac faam ðagaa”[☆] a ? Ndaa don yíssuté rí “faam lohoh”[☆] ! »

⁴⁷ Yéésú homa' Faam fi gaana faraah yëeddëe. Kélfë yí seeyoh ya, yëeddèh yí kootii Mëyiis a baha ya gina na saamu hawi húl,

⁴⁸ ndaa wa húmú yíih ðee nay wa rii pagee ra, af bití bëy gina béeb húmú sikírúu rí nuffi wa.

20

Tígè d'uhè' sañ-sañi Yéésú rë
(Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33)

¹ Lahte bis, ðeef Yéésú na yëeddë' filib Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddèh yí kootii Mëyiis a baha ya ðeefute ri daaha,

² wonu ri tih : « Won fun sañ-saña na paga' fu iña na pañ fu ra. Daa nah ro pañi wa ? »

³ Di won wa tih : « So' bal may ron meel yin yínë. Wëní sè' :

⁴ bëtsë nè húmú bëtís Sañ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? »

⁵ Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won bití Koope daa nah ri raa, dí ay yen meel yee tah níí yen gémúy iña won Sañ ða.

⁶ Te yen won bití bëewë daa nahu ri raa, bëewë ay yen tap la' níí yen húl, ndée wa béeb gémuté bití Sañ yonente. »

⁷ Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíih bëe' nah ri bëtís rë. »

⁸ Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed' so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili línèh yí reseña sohooru ra
(Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12)

⁹ Filoon fi baaha, Yéésú ñeya'te bëewë anil na léeh wë won tih : « Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee sañ baabi dí ay naa maañ.

¹⁰ Nona' reseña ra, dí wolte súrgë línèh yë nè, nda wa yed' dí wodi. Ndaa laha' ri ra, línèh yë habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dí nimila'te ya' holoñ.

¹¹ Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay. Laha' ri ra, wa labute ri labbi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holoñ.

¹² Di wolaatte súrgë kay. Laha' dí fi baa ra bal, wa gaañute ri gaañni misikke anutee rii d'uhíd meeya.

¹³ « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi níí faha' ra ; mín hen wa yed' dí cér.”

¹⁴ Ndaa séenúu línèh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Eyí yen hap dí húl, meeya hen bi yen.”

¹⁵ Laha' ri ra, wa yípútée ríí ham, d'úhruté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéésú won bëewë tih : « Yíkíi meeya ay page línèh yí yaa yih ?

¹⁶ Di ay aye ayo, hap wa béeb húl, anti saam i línèh kay, yed' wa meeya. » Keluu bëewë unni yaa ra,

wa wonu tih : « Yii baa d'amaayti lah ! »

¹⁷ Yéésú yeelte wa níi antee won tih : « Bíníyúté Téerée bitih :

“La'a habuu tabahoh ya bití lahay njiriñ ra daa mǐllè' ham lasa.”[✧]

« Unee ke Téerée baa faha' won yih ? »

¹⁸ Yéésú baatte won tih : « Bèyí baboh la'i baa bééβ ay korsa', te la'a keen sun ow ay rii dakaya' . »

Túmí buur
(Saame Maccëe 22.15-22 ; Marka 12.13-17)

¹⁹ Yúhúu yéeddèh yí kootii Mèyíis a kélfè yí seeyoh ya bití Yéésú yulid anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy bèewè.

²⁰ Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéésú, yejute i ow tala. Bèewè nè bèn'bèndúu, ayuute ti bèewí júbúté nen, na fahuu fiirí Yéésú di won. Wa húmú saamu yii ay mín tah gèernèer keen sun fi Yéésú.

²¹ Wa wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté bití fu wona' kaah : fu yéeddè' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jèmmí.

²² Kon won fun nda kootii yen ona'te bití Sesaar* yeru túm mbée onaay. »

²³ Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dí won wa tih :

²⁴ « Téebí sè' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, dí meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yí Sesaar. »

²⁵ Yéésú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed' Koope yee laha' ri ra ! »

²⁶ Wa míníh rii ham di iña won dí fii bèewè rè. Yee won dí ra kay éemíl wè éemílè níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

Yii lenjke koloh búudé
(Saame Maccëe 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

²⁷ Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu bití koloh búudé lahay ra, ayute Yéésú nè,

²⁸ wonu ri tih : « Bahaa, Mèyíis húmú túuycé yen bitih, bèyí húl hel beleβ te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñéedè wadtee lam belaa, saamid' bahii tal.

²⁹ Te kíilè, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, dí húlté.

³⁰ Bee ñee na ra koodte belaa, yee kat bahaa ra katte ri.

³¹ Bèyí éeyè fè ñeyilte kotta húlté. Na hen daaha níi wa fi paana ya bééβ ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy.

³² Filoon fe, dí fi belaa tahte bal húlté.

³³ Kon leegi, yiin nay kolee bèewè búudé rè, daa nay lahee belaa waa na te wa bééβ koorute ri ? »

³⁴ Yéésú won wa tih : « Bèewè feey fi bee na koorantuu ;

³⁵ ndaa bèewè yénké bití Koope otte bití wa warutee koloh búudé, wa haal pesa na ac ra, bín fè rée, wa ii kooranta'.

³⁶ Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa kéllé búudé.

³⁷ Bití bèewè húlú rè ay kéllú búudé, Mèyíis teeβa'te na yii lante filiβ Téerée na won dí Koo-Yíkée filiβ dúufè na njaaroh ra bití daa ri “Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop” ra. »[✧]

³⁸ Yéésú baatte won tih : « Kon Koope, dí Koope fi bèewè húlú rè neh, dí Koope fi bèewè na pesu ra ; ndée di díi na, wa fi éeyè yí yaa bééβ lísúu pes. »

³⁹ I ow di yéeddèh yí kootii Mèyíis beyute una tígí daaha wonu ri tih : « Bahaa, wonu ñeete waal. »

⁴⁰ Ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)

[✧] 20:17 20.17 Saame Kañaa ya 118.22 * 20:22 20.22 Sesaar : Bín fè, bèyí húmú hen buur di Rom bééβ dèekúu daaha. [✧] 20:37 20.37 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.6

⁴¹ Yéésú baatte won bēewē tih : « Ow mínè' won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ? »

⁴² Di fi Dawit won filiḅ téerēe laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : « *Koo-Yíkēe won Yíkú sē' tih : Tooke hēbís sē', ya'i ñamaa fi so' deh,*

⁴³ *nii bín nēy mú yíssée kaa'oh yu hen tíkēe yí kottu ra.* »^{*}

⁴⁴ Di fi Dawit dēekē' rí Yíkēe rēe, kon Buura Koo fal ri ra mínè' hen sédí díh ? »

⁴⁵ Bi na síkírúu rí bēewē bēeḅ, Yéésú won taalibe yi tih :

⁴⁶ « Lah mēytíi yēeddēh yí kootii Mēyíis, wa fa tilēesúu a búuḅ gaan, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana kēemmē rē. Wa tookuu ñaanna kēllēh di ílíyyē na ḍaguu yēwúḍḍē Koope ra, te daa wa na ḍébúu ñam biti ndaje lah.

⁴⁷ Daa wa lukuu maañ ḍañ ndah teeḅa'i affi wa, te añcañ, daa wa na beyu alalli beḅḅa yaalli wa húlú rē. Daani wa nay lukee misik. »

21

Saraha belaa yaali húl rē (Saame Marka 12.41-44)

¹ Filoon fi baaha, Yéésú béyídté afi, otte i yíkēe alal na beku hélíis ifi saraha filiḅ Faam fi gaani Koope.

² Di otte belii yaala húl té ḅal, bi ñakke níi ñak, bekke na hanjar yutuud' ana.

³ Di won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñēkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bēewí kayya bēeḅ lah solo.

⁴ Bēewí kayya bēeḅ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiḅ ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra bēeḅ, yee waḍ ḍii pesaa koon ra. »

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rē

(Saame Maccēe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)

⁵ Lahte bēewí na húmú wonu ḍee ḍama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wanna tabahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee jébélú bēewē Koope ra. Yéésú won wa tígí daaha tih : ⁶ «

Bis ay lah, iña olu ḍon yee ra bēeḅ ay bēp níi la' ii tíkēh sun la' kay. »

⁷ Bēewē meelute ri wonu tih : « Bahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teeḅee biti yii baa ee saañ lahe ra ? »

⁸ Yéésú won wa tih : « Mēytíi ! Ow banay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngēnē síkíríi wē.

⁹ Don keloh ban haa' gin a gin a ban tíkēntē' af raa, ngēnē títí : iñyaa waḍti laha laho paay, ndaa ḍeeḍa túkkíi ēldúnē laheh doom. »

¹⁰ Di baatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ' »

¹¹ feey fa ay hégíyēh hégíyēh yí misikke, yaab a jérrí na kara' ay haal i ílíy feey fa ; kimtaanni títḍé'té ḅal ay olu sun-Koo.

¹² Ndaa balaa yaaha bēeḅ rēe, af so' ay tah ḍon habu ḍon moklu. Don ay kúrú, ḍon tēekḍú kēem filiḅ ílíyyē na ḍaguu yēwúḍḍē Koope ra, wa aattiya' ron, ḍon beku kasu. Don ay kúrú fíi i buur a fíi i gēernēer.

¹³ Iñyaa ay tah ḍon seede yee yúhú ḍon soo na ra.

¹⁴ Kon yúhí biti ḍon lahuy yii sídúun ḍon di yee nay ron layee ra,

¹⁵ ndée bín fē rēe, daa mi nay ron teeḅe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, níi ow yínē sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof.

¹⁶ Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow ḍon na ay hawu húl.

¹⁷ Af so' ay tah bēewē bēeḅ kaa' ḍon.

¹⁸ Ndaa karal fen yínē sah ii kanoh affon.

¹⁹ Lah hēbí híin, ḍon ay múcée ḍaaha.

²⁰ Tíl níi ḍon ot i soldaar gíiw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina lebohte.

²¹ « Tígí daaha, bēewē nay home Yúdée rē heguun ḍaññin, bēewē nay home Yerusalem ra wuloh, te

^{*} 20:43 20.43 Saame Kañaa ya 110.1

bëewë nay home luufin ra banti haal gina.

²² Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi bëewë, ti dee biníyúu iña filib Téerëe rè béeb nen.

²³ Mas belebba nay poke loo bin fë rè a yee nay bëpiré rè ! Ndee bëy gina béeb ay mok níi mok, ndah Koope ay teeba' neebi.

²⁴ Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasлуу filib ginni kayya béeb, te bëewë yëwúf neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

Nimili Koy-bëe'

(Saame Maccëe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)

²⁵ Yéésú baatilte won tih : « Ay lah iñi ay tiinndúu na'a, céyín fë a hulla na. Húni mboowaanna kisi fë ay tah affi bëewë feey fa béeb kúnëh pak ;

²⁶ doole ya sun béeb ay bëlkísëh. Ay lah bëewí tiit níi maanndee húl ndah níbi yee nay lahe feey fa ra.

²⁷ Tígí daaha, bëewë ay ot so' mi Koy-bëe' mi aye filib nér, mi ñéerë' a doole a ndam gaan.

²⁸ Don ot iñyaaha dale lah rek, lah kélii don seh, don yúh biti lej ron muc. »

²⁹ Filoon fi baaha, Yéésú ñeyaatte wa léeh won tih : « Èlsii tal kilik :

³⁰ don ot di capuse rek, don yúh biti lee ri lah koy.

³¹ Ti daaha nen, don ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti Nguur ki Koope lebohte.

³² Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamanii bee ii múk te iñyaaha béeb laheh*.

³³ Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mëssi múk. »

³⁴ Yéésú baatte won tih : « Cëgí affon ! Keeññon banay dérkis ñammi nebba, hani misiga a iñi feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye.

³⁵ Di na haba' mbëp yak nen, yii baa ay beettiye bëewë feey fa béeb daaha.

³⁶ Cëgí affon, don dage Koope faraah, nda don mín lah doolii múcuun don iña nay lahe yaa ra

béeb, te don mín canj fii so' mi Koy-bëe'. »

³⁷ Yéésú enda' yëeddë' filib Faam fi gaani Koope ; ndaa finíin lah raa, di saya' sun fi danj Èlíiffë di nee' na.

³⁸ Te Koo yíil baab cúb rëe, bëewë béeb ayuu Faam fi gaani Koope sikirée ri.

22

Canj Yudaas yaayi Yéésú

(Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)

¹ Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra.

² Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyiis na saamu nufa nay waa hawee Yéésú húl rë, ndaa wa kaañuy bëy gina.

³ Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non taalibe yi sabboo a ana ya ra.

⁴ Daaha, Yudaas yippée pay kélfë yí seeyoh ya na a kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, wa peenute dee nay ri waa yaayee Yéésú rë.

⁵ Keeñni wa sosse níi sos, wa gapute ri hélíis.

⁶ Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahtaa nay rii famaalee Yéésú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rë.

Millëeni Yéésú reer a taalibe yi

(Saame Maccëe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Sanj 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

⁷ Filib feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte.

⁸ Yéésú wolte Peer a Sanj won wa tih : « Tíli don waaye reeri Paaga. »

⁹ Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun di tígí dih ? »

¹⁰ Di won wa tih : « Síkiríi ! Don haale gina raa, don ay tee'a' a ow yaal kúf pen mulub. Lah ñéyí tala níi faam fa nay rii haale ra.

¹¹ Don lah na raa, wëni yíkíi faam fa tih : « Yëeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra. »

* 21:32 21.32 Yerusalem poo kiil sabay iniil (40) filoon fe.

12 Hen ðaaha raa, ði ay ron teef lasi gaani paa' sun, bi yugusute ní wocce : yii nay yen sohlee béeb ín nē. Don ay waayee reeri Paaga daaha. »

13 Peer a Saᅇ suute, wa ðeefute iña béeb ti ðee húmú wona' wa Yéésú rē nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

14 Laha' wahtaa ra, Yéésú a apootarri goorute na reeru.

15 Di won wa tih : « A ðee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokluu ra lah !

16 Mee ron won ða ee bitih : mii ñamil reeri Paaga nii iti fi teeᅇuu Nguur ki Koope. »

17 Di beᅇpe kaas béēñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Béyí béēñi yeh, ðon wora' wa hanndal kon ;

18 te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béēñ ní bín nay ayee Nguur ki Koope ra. »

19 Filoon fi baaha, ði beᅇpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeᅇte taalibe yi won wa tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pēgí yii beh, nérsēhí sē'. »

20 Reeruu wa níi wocce ra, ði yeᅇte wa kaasi béēñē bal, won tih : « Kaasi béēñíi bee daa yii hasa pokalsa' Koope a béewē ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah ðon.

21 Yúhíi biti béē' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee.

22 Kaah biti so' mi Koy-béē' mi wadtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas béē' nay soo yaaye ra ! »

23 Tígí daaha, taalibe ya na mee-lantuu béē' nay page yii baa filib fi wa ra.

Béē' lukki gaan ra

24 Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa, fahuu yúh béē' wadti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra.

25 Yéésú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu béewí kayya, kélfē yē saame tii sun fi béewē.

26 Ndaa ðon waruy hena' ðaaha. Béē' lukki gaan ðon na ra kay, wadti habaa afi béē' lukki yin ða ; béē' nē túuyē' rē wadti habaa afi súrgíi béewē béeb.

27 Daa lukki gaan hanndal ki béē' took na ñam ra a súrgēe tikíð ðí loona ra ? Di bee na ñam ra neh a ? Añcaᅇ, mi man súrgē ðon na nen !

28 Don fi yeh, ðon mēsúy sēe hel na moklu so' béewē rē.

29 Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri ðaaha bal :

30 yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te ðon ay took ñaani Nguur ka, ðon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccēe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Saᅇ 13.36-38)

31 Filoon fi baaha, Yéésú won Peer tih : « Simoᅇ, síkírēh sē' ! Seytaane ðanke nda ri mín rēn hégíy ti di na níikē' beleb nen.

32 Ndaa mi ðagíðte ro nda fu ban soo súgēh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. »

33 Peer won ði tih : « Yíkēe, tígē nay fuu bekuu kasu ra, may naa beku ; fu hawun húl, may naa hawu. »

34 Yéésú won ði tih : « Mee roo won ða ee Peer : fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sē' níi hen waal éeyē. »

Woni Yéésú taalibe yi biti wa koloh affi wa

35 Yéésú antee waa won béeb tih : « Wola' mi ron, ðon suute, ðon kúrúy hélíis, ðon kúrúy nafa a ñafad' ra, ðon ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. »

36 Di won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, béyí lah hélíis kúrē, béyí lah nafa kúrē ; te béyí lahay ganaay wadtee yaay sabidoori lom yínē.

37 Yúhíi biti Téerēe won sun fi so' tih : « Di kíðēelúuté béewí bossa na. »* Mee ron won ða ee biti yii baa

* 22:37 22.37 Saame Isayii 53.12

wadti laha laho, te ri lahte ní wocce.
»

³⁸ Taalibe ya wonu tih : « Yíkèe, jépíl ana ayee ee ! » Yéésú won wa tih : « Wona d'úmpé ! »

Dañi Yéésú sun fi danjì Èlúiffè
(*Saame Maccèe 26.36-46 ; Marka 14.32-42*)

³⁹ Yéésú antee koloh saañce danjì Èlúiffè ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali.

⁴⁰ Lahuu wa dín fè rë, dī won wa tih : « Dégí Koope toñeh don ay keene fíirí Seytaane ! »

⁴¹ Di helte wa daaha hécéhté yutuud, yekke na danjì Koope

⁴² won tih : « Baap, hém neba' ro, éccíré gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín dīi man béeb, yee nay lahe ra banan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »

⁴³ [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílibí.

⁴⁴ Keeña d'úmpé ces, dī na baatti danjì. Di opa' opoo níi opa'a man ñif nen, na síit feey.]

⁴⁵ Woca' ri danjì ra, dī kolohte, nimilte taalibe yi na. Di deef wa súfúñú súfúñé níi wa na nee'u,

⁴⁶ dī won wa tih : « Don nee'u yih ? Kèlíi don danjì toñeh don ay keene fíirí Seytaane ! »

Hami Yéésú
(*Saame Maccèe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Sanj 18.3-11*)

⁴⁷ Yéésú hom wona, lahte dúukèlí bēewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas lebohte Yéésú, na faha' fēeni.

⁴⁸ Yéésú won dī tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-bēe' rēe, fay soo fēenē fēenē è ? »

⁴⁹ Bēewē ñéerúu a Yéésú rē, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkèe, fun beb jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? »

⁵⁰ Tígí daaha, ow yínē waa na paanke súrgíi seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa.

⁵¹ Yéésú won wa tih : « Yéddí ! Topaa baaha ! » Di lebpe nuf bēe', nufa wahte.

⁵² Di na anti won a kélfè yí seeyoh ya, kélfè yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a baha ya gina ayu hami ra tih : « Don ayuu yi deeha a jépíl a i duud hami so' man mi banndi nen ? »

⁵³ Mi húmú homa' don na faraah filiḅ Faam fi gaani Koope, te don kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

Taasa'i Peer yúhí Yéésú
(*Saame Maccèe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Sanj 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Wa habute Yéésú, kúrúté rí faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa filoon, ñeete talli wa.

⁵⁵ Lahte bēewí kéd'duté kíi filiḅ faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na.

⁵⁶ Lahte belii légyé' faam fa otte Peer níiñi kíi kē, yíidté rí níi won tih : « Bēyí bee bal non bēewí. »

⁵⁷ Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh bēe' na wona' fu ra yaa ow ! »

⁵⁸ Tíkèh yutuud, ow kay otte ri, won tih : « Do bal fu non bēewí. » Peer won dī tih : « Mi noneh na dé' ! »

⁵⁹ Hente kiis, ow kay ayilte, digidte uni won tih : « Lahte íl bal ! Bēyí bee non bēewí ; ndah dī bēy Galile. »

⁶⁰ Ndaa Peer won dī tih : « Mi yéeh yee na won fu ra do ! » Di hom wona, na mín ríi lúsíd dē paan fíisohte.

⁶¹ Yíkèe yísséhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérséhté yee húmú won dī Yíkèe rē bití fíisiin kíi paan, dī ay taasa' bití dī yúh rí níi hen waal éeyē.

⁶² Di antee d'úh éssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéésú
(*Saame Maccèe 26.67-68 ; Marka 14.65*)

⁶³⁻⁶⁴ Bēewē nē húmú wuhu Yéésú rē pokute íllē, na labisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bēe' laḅ do ra ! »

⁶⁵ Wa wonute ri i won bos kay caak.

Tëekrí Yéésú këemí yëwúdfë
(*Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Saŋ 18.19-24*)

⁶⁶ Yíilè' Koo ra, baha yi yëwúdfë, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute, tëekrúte Yéésú këem,

⁶⁷ meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Di won wa tih : « Mi won ðon biti daa mi, ðon ii soo gém,

⁶⁸ te mi meel ðon, ðon ii soo tiil.

⁶⁹ Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-bëe', may took hëbís Koope fa mín béeb rë, mi hom ya'i ñamaa fi. »

⁷⁰ Wa béeb wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Di won wa tih : « Don wonute ri, daa mi ! »

⁷¹ Wa wonu tígí daaha tih : « Yen ay pagilee seede yih ? Di dúhídté rí búkí níi wocce ! »

23

Kúrí Yéésú fí Pilaat
(*Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Saŋ 18.28-38*)

¹ Bëewë béeb koluute, kúrúte Yéésú Pilaat géernëerë në,

² na yabu ri iñyee wonu tih : « Di homa' daaha beke bëy gina nuf, kaddee wa yera' túm, te ri tík afi Buura Koo fal ri ra. »

³ Pilaat meelte Yéésú won ði tih : « Daa fu buuri yëwúdfë ë ? » Yéésú won ði tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »

⁴ Pilaat won kélfë yí seeyoh ya a bëewí kayya húmú në rë béeb tih : « Mi olay yii mín tah ow keen sun fi bëyí beh. »

⁵ Ndaa bëewë baatutee béyíð unni wa sun na wonu tih : « Di ñeya' yëeddë' yí, yahe nuffi bëewë. Di dala' Galile, ñeete Yúdée béeb níi rí lahte dee woteh. »

⁶ Kela' Pilaat unni yaa ra, ði meela'te won tih : « Di bëy Galile woo ? »

⁷ Bëewë wonu ri tih : « Di dék në kay ! » Pilaat yúhté biti Erot daa ílíf Galile fi baaha, te ði fi Erot húmú

Yerusalem waalli yaaha, ði yeeltee yeñ bëewë kúf Yéésú ði na.

⁸ Ola' Erot Yéésú rë, keeña sosse níi sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Di faha'te rii ot page kimtaan.

⁹ Di meelte ri yin caak, ndaa Yéésú tahay búkí ði na.

¹⁰ Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis digirute unni wa na yabu Yéésú yin caak.

¹¹ Erot a soldaarri bal na ñaawlu Yéésú, bekute ri búubí wunte na këekkëliyú rí. Filoon fi baaha, Erot yejaatte ri Pilaat na.

¹² Erot a Pilaat na húmú tëfrëntíih kii, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

Tígí Yéésú húl

(*Saame Maccëe 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Saŋ 18.39 níi 19.16*)

¹³ Pilaat dëekrëhté kélfë yí seeyoh ya, baha ya a bëy gina,

¹⁴ won wa tih : « Don wonu ti bëe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi bëy gina yahoo. Mi meela' ri fiiyën, ndaa mi olay yin di iña yabu ron ði ra.

¹⁵ Erot bal daaha, daa tah ði yeñ ri soo na. Bëyí bee pagay yii cal ði hawu húl.

¹⁶ Cëe mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. » [¹⁷ *]

¹⁸ Ndaa wa béeb na ðaañjoo wonu tih : « Hawe ri húl, fu dúhríð fun Barabaas. »

¹⁹ Di fi Barabaas húmú non bëewë na haa'uu njíttí gina ra, te ri húmú happe ow húl bal, daa tah ri téyú kasu.

²⁰ Bi faha' Pilaat yedfi Yéésú, ði beyaatte una, woni biti Yéésú pagay yin bos.

²¹ Ndaa bëewë baatutee ðaañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! »

²² Pilaat beyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri paŋ yii bosí bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl.

* **23:17 23.17** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Lahaá feedi Paak béeb, Pilaat wadtee dúhríð bëy gina ow yínë kasu, yeris ri.*

Cèe mi lahiroh ri laraw, mi yeris ri.
»

²³ Ndaa wa na baatuu dfaañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Daañjohi misiga kúreelèhté Pilaat

²⁴ ní ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra.

²⁵ Tígí daaha, Pilaat d'uhídté Barabaas fa fahuu wa biti daa yed'dun ra, dí fa yahi nuffi bëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yed'da'te wa Yéésú.

Kúrí Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë
(Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21)

²⁶ Na kúru soldaarra Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a bëyí dék Siren, hínú Simon, deef dí kola' meey. Wa habute ri, enute ri kurwaha, ñéyruté rí filoon Yéésú.

²⁷ Ow caak ñeyute filoon Yéésú. Beleb caak húmú filið fi wa, na fogu ri na hawuu.

²⁸ Yéésú yissèhté waa na, won wa tih : « Don fi belebbi bëy Yerusalem, ngënë léeyí sè', léeyí affon a koyyon ! »

²⁹ Jamanu ay lah, bëewë won tih : « Lahute sos-keen, belebba mínih pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë ! »

³⁰ Tígí daaha, bëewë ay nah danja keen sun fi wa, won dúñjë súuy wë. ✱

³¹ Kilik hilsid daa míntí henu dee raa, mas kilik sühid ! »

³² Soldaarra kúreelúuté banndi ana bal, yi ay hawu húl a Yéésú.

Daayi Yéésú kurwah
(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

³³ Lahuu wa tígë nè wonuu Këen-af ra, wa daayute Yéésú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya bal : bëyí yínëe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu.

³⁴ Yéésú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yih yee na pagu wa bee ra. » Soldaarra púlúfúté

búubbi Yéésú, woruute wa hanndal ki wa.

³⁵ Bëewë cagute na olsuu. Kélfë yí yëwúddë na ñaawlu Yéésú wonu tih : « Di sëmlëey i ow kay woo ? Di sëmlëe afi bal hena biti daa ri Buura Koo fal ri ra kaah ! »

³⁶ Soldaarra na ñaawlu ri bal. Wa beyute bineegar, lebuute ri na fahuu hënní,

³⁷ wonu ri tih : « Hena biti daa fu buuri yëwúddë rëe, sëmlëe afu ! »

³⁸ Wa biníyuté unni yee yeedda' ki afa sun : « Bëyí bee daa buuri yëwúddë. »

³⁹ Banndii yínëe hom sun fi kurwahi, na sol Yéésú won dí tih : « Fu won neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlëe afu, fu sëmlé' fun na bal ! »

⁴⁰ Ndaa banndii yínëe na won afa tih : « Do fu kaañce Koope dé' ! Doni bëyí bee daa boku daan ee.

⁴¹ Bi yen wadte : yen yínlú iña pagu yen da kat ! Ndaa dí fi bee pagay yin bos. »

⁴² Di antee won tih : « Yéésú, lah hele nuf soo na biti fu took Nguur ku. »

⁴³ Yéésú won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh, fay home soo na Aljana. »

Húlí Yéésú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Sanj 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Laha' na' leelu af ra, gina bëeb ñúussé túd ní mitte wahtu éeyë. Rídii bídí Faam fi gaani Koope dap tígí selaa ní sela ra, dadte dala'te sun ní feey, bisëlsé'té ana.

⁴⁶ Yéésú daasse foñ tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so' ya'u. » Wona' ri unni yaa ní wocce ra, dí yed'dohte lússé.

⁴⁷ Ola' kélfíi soldaara yee lah ra, dí kañce Koope won tih : « Bëyí bee bëyí júbpé kaah ! »

⁴⁸ Oluu bëewë maasuu ra yee lah ra, wa tókuté ya' yi wa affi wa na looyu na nimilu faam.

⁴⁹ Kooyyi Yéésú bëeb cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Belebba

✱ 23:30 23.30 Saame Oose 10.8

húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra húmú filib fi wa.

Haji Yéésú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Sañ 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Lahte bëyi dék Arimate di Yúdée, hínú Suseef, di non baha yi bëy këemí gaani yëwúdfë. Di bëyi baahte te júbpe, te ri na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope. Húlë tíkú baha ya Yéésú rë, di ñéerëy në.

⁵² Di payte Pilaat na meelte ri búudé fí Yéésú.

⁵³ Tahra' ri Pilaat ra, di nuulidte búudé fë kurwaha, lííwté rí perkal, kúdté rí dappe ri kolom ki yotu loo la', bi yëjké biti búudé hëcdfúy në.

⁵⁴ Wahtu ya tas balaa bisa na hilsúu yëwúdfë rë lah caaklilay.

⁵⁵ Belebba na húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef, wa olsuute nuña, olute dee fëndúu búudé fí Yéésú rë.

⁵⁶ Wa nimilute faam, waayute i yin heeñlaa a laakkoloñ, yugusii búudé fë. Laha' bisi hilsée rë, wa hilsúuté ti di túuyúu ri nen.

24

Kolohi Yéésú búudé

(Saame Maccëe 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Sañ 20.1-10)

¹ Dímeesë, belebba koluute miir-miirin, kúreelúuté ñni heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéésú rë.

² Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu búk luuya ra píníjúté hatin.

³ Wa haalute, wa deefuy na búudé fí Yéésú-Yíkëe,

⁴ affi wa kúnëhté. Ow ana yi bekuu búubbi na tak feeñiyuute wa tígí daaha.

⁵ Belebba títúté, líhúté púkkí wë feey. Bëewë wonu wa tígí daaha tih : « Bëyi ee pes da saamu dí filib bëewë húlú rë ? »

⁶ Yéésú ñíh në, di këllúté búudé. Nersii yee húmú won dí ron homa' ri Galile ra biti

⁷ dí fi Koy-bëe' wadtee yaayu bakaaroh ya, di daayu kurwah,

waali éeyë fë filoon fi húlí dí koloh búudé. »

⁸ Tígí daaha, wa nersúuté unna húmú won Yéésú rë.

⁹ Belebba koluute luuya daaha suute, bílluté ñnyaaha bëeb apootarri sabboo a yinë yë a bëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéésú rë bëeb.

¹⁰ Belebba yaa húmú Mari fi bëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i beleb kay. Bíllúu wë apootarra ra,

¹¹ wa habuu biti belebba yíh ñna na wonu wa ra, tahte wa gémúy wë.

¹² Filib fi baaha, Peer nampee múkë luuyin. Laha' ri yérëntëhté rë, di deef na boyya kut. Di nimilte faam éempé ní éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe ana di waali Emayus

(Saame Marka 16.12-13)

¹³ Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécëhté a Yerusalem yii mitte tíl wahtu ana,

¹⁴ na gonlu sun fi ñna lah ra bëeb.

¹⁵ Wa homu gonla unni wa na bëyrëh sun, Yéésú dabpe wa waala ñéerë'té a wa.

¹⁶ Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wë ní wa yúhsúuy rí.

¹⁷ Di won wa tih : « Don gonlu yi waala ? » Wa yípútée cañ, kanammi wa sáfúncé ní sáfúñ.

¹⁸ Ow di waa na hínú Kelewofaas won dí tih : « Doni afu kut di Yerusalem daa yíh yee lah waalli yee ra maan ? »

¹⁹ Yéésú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéésú fí bëy Nasaret ra a ? Di húmú yonentii lahte sañsañ di pagad a wonad fii Koope a fii bëewë bëeb.

²⁰ Kélfë yí seeyoh yi yen a njíttí yen kúrúte rí faam buur, di aatiyuute húl, daayute kurwah.

²¹ Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filib fi baaha, ñnyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin.

22 Añcañ, i beleb di fun na éemílúté fun. Wa payu luuyin miir-miira oroh,

23 wa oluy búudé fí Yéésú, wa ayute bíllúté fun biti i malaaka feeñiyuute wa, wonute wa biti dī ee pes dā.

24 Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu belebba ra béeb lahte. Di fi Yéésú nék, wa oluy ri ! »

25 Yéésú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Don gémúy iña wonu yonente ya ra gémè doom a ? »

26 Buura Koo fal ri ra wadtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. »

27 Di na an waa poysiid iña bíníyú sun fi ra béeb, dala'te kootii Mëyíis, ñeete téeré yè bíníyú yonente ya ra béeb.

28 Tíluu wè níi wa lebuute gina na suu wa ra, Yéésú na bēnbēndēh baret,

29 ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a yēellēhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha dī ñéeré'té a wa, wa suute faam.

30 Wa tooku reer, Yéésú bebpe mbúurú símpé Koope, lecsa'te ri yedte wa.

31 Affi wa kúnsēhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa olluy ri.

32 Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yii baa daa tah keeñni yen sos níi sos na won dī a yen waala, na poysiid yen iña bíníyú Téerēe rē ! »

33 Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa dēefute apootarri sabboo a yínè yè a bëewè nè ñéerúu a wa ra tee'uute.

34 Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yíkēe kēllúté búudé kaah ! Di feeñiyohite Simoñ. »

35 Wa fi ana yi yaa bal bíllúté wè yee lah waala ra a dēe yúhsúu wè rí na lecsa' ri mbúurēe rē.

Feeñiyohi Yéésú taalibe ya (Saame Maccēe 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Sañ 20.19-23 ; Tíledí apootarra 1.6-11)

36 Taalibe yi ana ya homu wona, Yéésú hente jalañ fíi wè béeb, won wa tih : « Cēlírí yaawe ! Hēmíi jaamma ! »

37 Ndaa wa tíitú tíitè níi affi wa kúnēhté ; wa habuu biti koon yaa yébitēh.

38 Yéésú won wa tih : « Don tíitú yih ? Haala' yi níi don na lahu nuf ana ? »

39 Èlsú ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Lébí faan so' don olsoh ! Yébitēh na lah bo' faan ti so' nen a ? »

40 Wona' ri wa iñyaa ra, dī teebepe wa ya' yi a kotti.

41 Sosi keeña a éemè homuu wa ra, tahte wa míníh ríi gém doom. Tígí daaha, dī meelte wa won tih : « Don lahute yii ñamun dee a ? »

42 Wa yerute ri koy jén hütú.

43 Di bebpe jénè ñampe ri fíi wè.

44 Di antee waa won tih : « Húmú homa' mi leeloon ra, mi wonte ron unni yeh : "Iña wonu sun fi so' filib kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya a Téeríi kañaa ya ra béeb wadtee lah." »

45 Tígí daaha, Yéésú pañke níi affi wa kúnsēhté, wa yúhúté yee won Téerēe rē.

46 Di won wa tih : « Bíníyúté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi wadtee mok níi mok, te waali éeyè fē filoon fi húlí sē', may koloh búudé.

47 Te dala'te Yerusalem, heetta èldúnè béeb warutee waariyu di tii so', wa lof pesad Koope baal wa bakaadfi wa.

48 Don daa seede yi so'.

49 Te so' mi beh, may cépíd sun fon Ruuh-Peseñ fa hómú gap don Baaso' ra. Don nék, ngēnè kēlíi Yerusalem dee níi doolaa nay kolee sun ra cép don na. »

50 Filoon fi baaha, Yéésú kúdté wè waal Betani, béyídté ya' yi na barkel wa.

51 Di hom barkeli wa na taka' a wa, Koo béyídté rí kúdté rí hēbísí sun.

52 Wa fi taalibe ya jaamiyuute ri anutee nimil Yerusalem, keeñni wa sosse níi sos.

⁵³ Faraah wa homuu filiḅ Faam fi
gaani Koope wa símé rí.

Uni Neba bíní Sanj ra Kúnsëe

Di baahi janjaa Sanj fa non apootarri sabboo a ana yi Yéésú rë daa bíní téeríi Uni Nebí bee, ndaa bití daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Sanj nék, bíníté iñi yénké bití Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Sanj wonte bití Yéésú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a bëewë, onte bëewë gémú díi na ra níi wa henute koyyi Koope (1.1-18). Di wonte bití Yéésú daa bëe' Koope wol ri ëldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filiḅ téeríi beh, Yéésú wonte bití daa ri ñama na ona' pes da (6.35), daa ri niiñi ëldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níirëhí kah-kah fa (10.11).

Sanj wonte sun fi :

- yii lenke iñi éemílë' yë pañ Yéésú teeḅa'i bití daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yii lenke tee'a'i Yéésú a Nikodem (3.1-21),
- yii lenke belaa dék Samari ra (4.1-42),
- yii lenke lëfëñíidë Betsataa (5.1-18),
- yii lenke bëe' límúu búumídf dë (9.1-7),
- yii lenke wahtaa nay kolee Yéésú feey fi bee saañ dëefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yii lenke bití bëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéésú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),
- a yii lenke d'anja d'agid' dí taalibe yi, déñéenté wë Boffi ra (17.1-26).

Bëyí fí jañi téeríi bee bëeḅ ay ot bití ow mínéh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéésú në, dí fa daa Koy ka ra. Bëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Bëe' na wonuu Una ra

¹ Dalaana dëef Una na ; Una a Koope daa húmú, te dí fi Una Koope.

² Una a Koope daa húmú dalaana.

³ Koope ñeya' díi na, sakke iña bëeḅ ; lahay yii sakute te ñeyay díi na.

⁴ Pesa hom díi na, te pesi baa daa niiñi bëewë.

⁵ Niiña na dad' ñúusë, ñúusë habay ri.

⁶ Koo húmú wolte bëyí hínú Sanj*.

⁷ Sanj acce seedii niiña, nda dí mín tah bëewë bëeḅ gém.

⁸ Di a faanañ fi, dí niiña neh ; seedii niiña daa tah ri koloh.

⁹ Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa yénké bití ac ëldúnë niiñli bëewë bëeḅ rë.

¹⁰ Una húmú ëldúnë. Koo ñeya' díi na sakke ëldúnë, añañ, bëy ëldúnë yíh rí.

¹¹ Di ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí.

¹² Añañ, kaa'eeh lahte bëewí síkírúuté rí, te gémúté rí. Te dí onte bëewí yaa bëeḅ níi wa henute koyyi Koope.

¹³ Wa henuuy koyyi Koope di pagaḅ yaal a beleḅ. Di yii ow daa faha' ri neh bal. Èe-ëe' ! Koo daa pañ níi wa henute koyyi.

¹⁴ Una hente ow, dí dékké filiḅ fi yen, ñéerë'té a kaah koceec a malli mínéh dúm, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama yed' Boffa Koy ka laha' ri yínë kut da.

¹⁵ Sanj fa seedeyid' dí ra, húmú bëyídté uni sun won tih : « Bee daa bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dí luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, dëef dí húmú në. »

¹⁶ Malla kúdf dí mínéh dúm dë, dí onte yen na yi caakke níi caak.

¹⁷ Koope ñeya' Mëyíis në pokke Kootaa, ñeyídté mal a kaah Yéésú-Kiristaa na.

¹⁸ Ow ëllëy Koope. Koy ka yínë kut daa ëlídf dí, te dí fi baa Koope. Di fa hom a Boffa ra daa teeḅa' dëe man dí fi Boffa ra.

* 1:6 1.6 Sanj fa na wonuu dee ra daa ri Sanj Batis.

Woni Sanj Batis biti di Kiristaa neh (Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

19-20 Sanj seedeya' Yéésú deh : kélfë yí yëwúddë homu Yerusalem wolute seeyoh ya a bëy tali Léwí Sanj na nda meel di di fi baa daa ri wa. Meeluu wa ri ra, di d'apay dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! »

21 Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí è ? » Di won wa tih : « Èe-èe', mi Éelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? » Di won wa tih : « Di so' neh dé' ! »

22 Wa míllúu rí won tih : « Kon daa fu wah ? Won fun bëe' hen fu ra, nda fun lah yii léhínún bëewë wolu fun da. »

23 Sanj lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una húmú d'ofoh luufa na won bitih : “Dëd'dí Yíkëe waala níi júb.”[✧] »

24 I farisej húmú filib bëewë wolu Sanj na ra.

25 Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa wadti ac ra neh. Kon yi tah fu na bëtís bëewë ? »

26 Sanj won wa tih : « Mi hom bëtsë' bëewë a muluþ ; ndaa lahte bëyí ee filib fi bëewë deh, te don yíih rí.

27 Di ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayti liil kotti†. »

28 Yii baa laha' énfí laahi Yurden di Betani‡, tígë nè bëtsë' Sanj bëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

29 Kéy fín fë, Sanj ot Yéésú na ac dii na, di yíppëe won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah§, hosii bakaad'di bëy éldúnë rë !

30 Daa ri bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon

so' ra, di luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, deef di húmú nè.

31 So' mi bee sah, mi húmú yéeh bëe' wad' dii hen koon da, ndaa yee kúcf aya ac mi, ma na bëtsë' muluþ ra, di biti koyyi Israyel yúh rí. »

32 Sanj wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man bédú nen, hompe dii na.

33 Mi húmú yéeh bëe' wad' dii hen koon da, ndaa Koope fa wol so' bëtís a muluþ ra húmú won so' tih : “Fay ot Ruuha cép hom ow na ; bëyí baa nay bëtsée a Ruuh-Pesej.”

34 Te so' mi Sanj mi otte yii baaha, te mi seedete biti bëyí baa daa Koy Koope. »

Taalibe ya d'ébúu ñee tal Yéésú rë

35 Kéy fín fë, Sanj ayaatte tígë húmú wë aa' fin ra, canke a ow ana di taalibe yi.

36 Ola' ri Yéésú na roommbiil, di won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! »

37 Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yéésú.

38 Heelta' Yéésú otte biti wa ñeyu tali ra, di meelte wa won tih : « Don saamu yih ? » Wa dëekúuté rí a tii bëyí nè yëeddë' Unni Koope, wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? »

39 Di won wa tih : « Èyí don ot. » Tígí daaha, bi deef na'a konte, wani Yéésú ñéerúuté, wa yúhúté tígë dék dí rë, wa yeelutee díidë' caan fi bisa a di.

40 Anndere koy-yaafi Simonj Peer, non bëewí ana ya keluu wa unni Sanj, wa ñeyute tal Yéésú rë.

41 Di d'éb'pí pay saami Simonj, won di tih : « Fun olute Mëssiífë ! » (Iti fi tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.)

42 Anndere kúdf'té Simonj Yéésú nè. Yéésú yeelte Simonj níi won di tih : « Daa fu Simonj, koy Sanj ; dala'te woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii

✧ 1:23 1.23 Saame Isayii 40.3 † 1:27 1.27 mi haayayti liil kotti : Di gerek, bíníyú deh : te mi yinte sah pëkísí nih yí ñafad'dí. ‡ 1:28 1.28 Betani : Betani fi bee bokaaya a bee dékú Lasaar a Martaa

a Mari ra. § 1:29 1.29 har : Di gerek, bíníyú deh : koy har.

baa daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

Filíp a Natanayel

⁴³ Kéy fín fē, Yéésú hampe waali Galile. Laha' ri ra, di tee'a'te a Fílíp, won dī tih : « Aye fu ñee tal so' ! »

⁴⁴ Fílíp dék Betsaydaa, bani Andere a Peer daa boku gin.

⁴⁵ Di fi Fílíp nampee pay otte Natanayel, won dī tih : « Fun olute bēe' nē wona' Mēyíis téeríi Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerēe rē : yaa Yéésú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. »

⁴⁶ Natanayel won dī tih : « Yin wun mín dūh Nasaret nagajek a ? » Fílíp won dī tih : « Yen saañ fu tíkíd afu íl ! »

⁴⁷ Wa beyute waala na suu. Ola' Yéésú Natanayel na ac dīi na, dī won dī tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí, bi yéeh nofa' ow ! »

⁴⁸ Natanayel won dī tih : « Fu yúh'e' sē' dih ? » Yéésú loffe ri won tih : « Homa' fu tal eena dēef Fílíp dēekēy rē doom ra, mi otte ro. »

⁴⁹ Natanayel béyídté uni won tih : « Bahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri Israyel ! »

⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Wona won mi ro biti mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém è ? Fay ot yi luk baa éemílè'. »

⁵¹ Di antee baat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay ot sun-Koo kúnsēh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-bēe' nē. »

2

Kílēegē lah Kanaa ra

¹ Waal ana filoon fi baaha, kíléek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéésú húmú nē.

² Yéésú a taalibe yi bal dēekúté kíléegē, wa ayute.

³ Dúmē' bēeñē ndaje ma ra, yaafa nduñutte Yéésú baaha won dī tih : « Wa lahluy bēeñ. »

⁴ Yéésú won dī tih : « Síkirēh sē' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? »

⁵ Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won don dī bēeb, lah pégí rí. »

⁶ Deef lahte yaad pēenē yí yugusuu la' húmú nē, yi yēwúddē yahti bukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na bēeb wadtee mín sod biñwaar iniil mbée pēenē.

⁷ Yéésú won koy-pagoh ya tih : « Néhi yaad dī yee muluḅ. » Wa nehute yaad dā nū líiffé pew. ⁸ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Leegi éfí nē mulaa don kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha.

⁹ Díkísē' koy ki gaana efa, dēef mulaa yíssēhté bēeñ. Di yéeh tígé koluu koy-pagoh ya bēeñē rē, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígí daaha, koy ki gaana dēekké yíkí kíléegē

¹⁰ won dī tih : « Ndaje mi lah bēeb bēewē dēbúu efa' bēeñē lukki neḅ da. Tí nū bēewē sampi píi faanni wa raa nék, yee loolay nū rē anti dúhrú ! Do nék fu henay dāh, fu yef bēeñē lukki neḅ da yefo nū a dēh. »

¹¹ Baa daa kimtaana dēbpí pañ Yéésú rē. Di paga' ri Kanaa di Galile. Daaha, dī teeḅa'te ndami, tahte taalibe yi gémúté rí.

¹² Filoon fi baaha, dī saañce Kafarnawum bani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

Yéésú a yaayoh ya filib Faam fi gaani Koope

(Saame Maccēe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkē 19.45-46)

¹³ Leḅa' Paagiyēwúddē rē, Yéésú kolohte saañce Yerusalem.

¹⁴ Laha' ri dī haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī dēef júlē yē wani harra a fañji wa filib, yaayoh yi bēdú yē, a bēewē nē lofrantuu hélíis rē.

¹⁵ Tígí daaha, dī saampe dúf níh yugusse njooraa, líkké wē, dúhídté wē bēeb éssín bani júri wē ; dī júlkeñcé taabulli bēewē nē lofrantuu hélíis rē, hasalte hélíí wē feey,

¹⁶ antee won yaayoh yi bēdú yē tih : « Kéllí iñyee bēeb deh ! Ngēnē tíkí faam Baaso' yaayaa ! »

17 Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna bíníyú Téerëe rë bitih : « *Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' !* »*

18 Tígí daaha, baha yi yëwúdfë wonu ri tih : « Pagid fun yii éemílë'í nay fun teebe bití fu lahte sañ-sañ paga' fu yii bee ra ! »

19 Yéésú tahte won wa tih : « Don poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may rii tabahaat filíß waal éeyë. »

20 Baha yi yëwúdfë wonu ri tih : « Faam fi bee tabahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, do fantee won fu mín díi tabahaat filíß waal éeyë è ! »

21 Ndaa Faam fa na wona' Yéésú rë, dí yin kay neh gét nëe wona' faan dí fi baaha.

22 Tílé' níi Yéésú këllúté búudé rë, taalibe ya nérsúuté bití Yéésú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémúté yee won Téerëe rë a una húmú won Yéésú rë.

Yii homa' ow béeb Yéésú yúh rí

23 Jamanaa homa' Yéésú Yerusalem feedi Paaga ra, ow caak gémúté rí oluu wa kimtaanna pañ dí ra.

24 Ndaa bi yúh Yéésú bëewë béeb, dí lekaay wa.

25 Di húmú sohlaay bití ow ac díi na won bití díw man deh, ndah yii homa' ow béeb dí yúh rí.

3

Yéésú a Nikodem

1 Lahte bëyí hínú Nikodem, dí non farisenja te ri kélfë yëwúdf.

2 Di acce elek deefidte Yéésú won dí tih : « Bahaa, fun yúhúté bití Koope daa wol ro yëeddí fun, ndah ow mínéh pañ kimtaanna pañ fu ra hém Koope ñeerëey a ri. »

3 Yéésú tahte won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínéh yúh iña Nguur ki Koope, hém dí límëetúy. »

4 Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl níi baha raa, dí ay límëetúu

díh ? Di ii nimil loo yaafi límëetú kay maan ? »

5 Yéésú tahte won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee ; ow mínéh haal Nguur ki Koope, hém dí ñeyay muluþ a Ruuh-Pesen, dí límëetú.

6 Bëyí límú ow, pesa' pesa' ow ; bëyí límúu Ruuhi Koope, pesa' Ruuhi Koope.

7 Yin banay roo jaahal di yee wona' mi ro bití bëewë warutee límëetú rë.

8 Ngilaaw ma laba' tígí neba' ri fu kelee na neh a ? Añcañ, fu yéeh tígë kola' ri a tígë na saañ dí ra ! Di daaha kep dí bëyí límúu Ruuhi Koope ! »

9 Nikodem won dí tígí daaha tih : « Baa mínë' lah díh ? »

10 Yéésú won dí tih : « Yëeddëhë teempe ti do nen Israyel fu yéeh yii baa a ?

11 Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu iña yúhú fun da, fun seede iña na olu fun da, ndaa don fahuuy fun síkírëh.

12 Mi won don iñi ëldúnë don gémúy së' rëe, don ay soo gémëe díh bití mi wona ron iñi sun-Koo ?

13 Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-bëe' fë kola' na ra don daa yúh rí.

14 « Dee kera' Mëyíis gon fa yugusuu përem sun fi duuda, bëyídté rí luufa ra*, so' mi Koy-bëe' mi wadti bëyrúun daaha,

15 nda bëyí gém së' béeb lah pesa na dúmëh rë.

16 Yúhí bití Koope faha' bëewë fahoo níi dí yera'te Koy ka laha' ri ra kut, nda bëyí gém díi na béeb banti sanju, lah pesa na dúmëh rë.

17 Koope wolay Koohi ëldúnë bití ri ac daani bëewë ; ëe-ëe', dí wol ri sëmlë'í wë.

18 Kon bëyí gém Koy ka na ii daanu ; bëyí gëmëy rí nék daanute níi wocce, af yee gëmëy bëe' dí fi Koy ki yíníi Koope kut ra.

19 Te yee haala' daana ra daa ri beh : níiña acce feey, ndaa

* 2:17 2.17 Saame Kañaa ya 69.10 * 3:14 3.14 Saame Kíní bëy Israyel 21.9

ñúusë daa génël bëewë niiña ndah pagadfi bossi wa.

²⁰ Bëyí na paŋ bos béeb wonay yin niiña, di hega' ri hegoo, ndah di kaa' biti pagadfi bossi feeñ.

²¹ Bëyí paga' kaah nék saama' niiña, nda bëyí ot pagadfi béeb yuh biti Koope daa bek di na. »

Yéésú a Sanj Batis

²² Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Di hompe i waal daaha a wa, di na bëtís bëewë.

²³ Sanj nampee hom Enon di hëbís Salim na bëtís daaha bal, bi caak tígë muluŋ. Bëewë aye dii na, di bëtsé wë.

²⁴ Baaha deef di téyúy kasu doom.

²⁵ Lahte bis, i ow di taalibe yi Sanj na taasuu a yëwúdf yii lenjke di na bukutu.

²⁶ Wa payute Sanj na wonu ri tih : « Bahaa, fu nersëhté bëe' doni húmú énfí laahi Yurdeŋ fu na seedeyid di ra a ? Di dalte bëtís te bëewë béeb yuluu dii na. »

²⁷ Sanj won wa tih : « Ow mínéh lah yii man dah, te Koo oneh ri ri.

²⁸ Don mínú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a biti Koope wol so' këlléhi donj.

²⁹ Kílëek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos níi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ so' sos níi sos.

³⁰ Di waŋti laha maakaama laho saye, bi so' éylée.

³¹ « Bëe' kola' sun-Koo ra daa paa' béeb sun. Bëyí feey fi beh, míntí nona feey te wona' yii lenj éldúníi beh. Bëe' kola' sun-Koo ra nék [daa paa' béeb sun] ;

³² di seedeya' iña ot di a yee keloh ri ra, ndaa ow na síkiréeh rí.

³³ Bëyí tah iña na won di ra, déggélté biti Koo wona' kaah.

³⁴ Bëe' Koope wol ri ra, léhínë' woni Koope, ndah Koope beb Ruuhi Peseni béeb sodte ri ri.

³⁵ Boffa daa faha' Koy ka níi tíkké iña béeb ya'i.

³⁶ Bëyí gém Koy ka lahte pesa na dúméh rë ; bëyí kaa' gémí rëe nék ii

yuh pesi bah, te Koope ay rii dékéé teeb haay-keeñ. »

4

Yéésú a belaa dék Samari ra

¹⁻² Waalli yaaha, fariseŋŋa keluute ban fi biti yee lah Yéésú taalibe, bëtíssé wë rë, luk yi Sanj Batis. (Deef nagajek di fi Yéésú neh daa na húmú bëtís, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.) Yuhë' Yéésú biti yii baa halte nuffi fariseŋŋa ra nék,

³ di kolohte Yúdée, na nimil Galile.

⁴ Di yahti saañ dín fë rëe, di waŋtee ñee Samari.

⁵ Daaha, di títé níi di lebohte gini hínú Sikaar non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra.

⁶ Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéésú waali, di tookke búk yéemë na hílsëh, deef na' lahte leelu af.

⁷⁻⁸ Taalibe yi suute filiŋ ginin saam yii nay waa ñame.

Lahte belii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéésú won di tih : « On so' muluŋ mi han yaa ow. »

⁹ Belaa won di tih : « Mantee bal, fu daga' so' muluŋ díh te fu yëwúdf, mi bëy Samari ? » (Deef wa fi yëwúdfde nagajek, fahuuy bok a bëy Samari dara.)

¹⁰ Yéésú won di tih : « Fu yuh yii na ona' Koo a so' mi bëe' na won a do ra koon, daa fay soo d'age muluŋ, mi on do mulaa na ona' pes da. »

¹¹ Belaa tahte won di tih : « Bahaa, do fu lahay hoc níi wocce, te yéemë noodte tíkké sun ! Fay d'uhée mulaa na ona' pes da di kon ?

¹² Ciffi fun Yakop daa helid fun yéemí beh. Di hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' biti fu luk dii gaan a ? »

¹³ Yéésú won di tih : « Bëyí han na mulii yéemí bee béeb, fay sifiraat ;

¹⁴ ndaa bëyí han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one ra kay, ay yíssée culi julli pesi na dúméh dii na. »

15 Belaa won dī tih : « Bahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yéemí beh. »

16 Yéésú won dī tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. »

17 Belaa won dī tih : « Mi lahay yaal. » Yéésú won dī daaha tih : « Fu won kaah biti fu lahay yaal,

18 ndah fu ñeete yaal iip, te bēe' d'oni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

19 Tígí daaha, belaa won dī tih : « Bahaa mi ot na, fu yonente !

20 Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi dañi beh, ndaa d'on fi yéwúddē, d'on wonu dī wadti jaamiyuun Yerusalem. »

21 Yéésú won dī tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay til ní jaamiyohi bēewē Baap-Koo sun fi dañi beh, mbée Yerusalem ii caak solo.

22 Don fi bēy Samari, d'on na jaamiyuu, ndaa d'on yíih Koope ; fun fi yéwúddē nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yéwúddē nē, múclí èldúnē.

23 Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wahtaa nay jaamiyee bēewē na saamu Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Pesen a kaaf ka ra. Baap-Koo saam mani bēewí yah.

24 Koope dī Ruuh, te bēyí na jaamiyoh ri wadti ñeyaa Ruuhi a kaah. »

25 Belaa won dī tih : « Mi yúhté biti Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Di ac d'aa, dī ay fun teeb béeb. »

26 Yéésú won dī tih : « Daa mi, so' fa na won d'oo na ra. »

27 Taalibe yi Yéésú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéésú na won a beleb ra, wa éemuté níi éem, ndaa ow di waa na kaañay meel Yéésú yee na saam dī ra, a yee tah dī na won a belaa ra.

28 Tígí daaha, belaa helte peni mulii, nimilte ginin won bēewē tih :

29 « Èyí d'on ot bēe' abee wonte so' iña pañ mi ra béeb. Di Buura Koo fal ri ra neh delem a ? »

30 Bēewē koluute, suute deefri Yéésú.

31 Filiḅ fi baaha, taalibe ya gangalu Yéésú ñam wonu tih : « Bahaa, tǔmé yin lowu book ! »

32 Ndaa dī won wa tih : « Mi lahte ñami d'on yíih rí. »

33 Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? »

34 Yéésú won wa tih : « Pañ yee faha' bēe' wol so' ra níi mit sēk, daa ñami so'.

35 « Don wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won d'on tee : élí meeyya ! Iña nonte níi seh lec.

36 Bēe' nē lec d'a ee liil yínlí rē, na négirē' peba na saañ pesa na d'uméh rē. Hen daaha raa, bēe' soh ra a bee lec d'a bok, lah sos-keñ.

37 Léehē won kaah bitih : “Bēe' soh ra bokaay a bee lec d'a.”

38 Mi yeñce ron lec meeyi d'on mēsúy nēe pañ dara. I ow kay daa légéyú rí, d'on daa njiriñuu ri. »

39 Kola'te bee wona' wa belaa biti Yéésú wonte ri iña pañ ri béeb rē, i ow caak di bēy Samari dékú gini baa ra gémuté Yéésú.

40 Te deefruu wa ri ra, wa dagute ri dī hom waa na daaha ; tígí daaha, dī hompe waal ana waa na.

41 Iña na won dī ra tahte wa baatuutee caak na haalu ngémé.

42 Wa wonu belaa tih : « Iña bílíd fu fun d'a daa tah fun gém neh don, ndaa biti fun kellirute affi fun dī na won, te fun yúhuté biti daa ri Sēmléhí èldúnē kaah. »

Koy daga pay Yéésú rē

43 Filoon fi waalli ana ya hom Yéésú daaha ra, dī kolohte saañce Galile.

44 Di wonidte afi bitih : « Yonente heefuu gina dék dī rē. »

45 Laha' ri Galile ra, bēy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña pañ dī filiḅ feeda ra béeb.

46 Daaha, Yéésú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígē húmú yíssē' rí mulaa béeñ rē. Deef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér.

⁴⁷ Kela' ri biti Yéésú kolohte Yúdée acce Galile ra, dī saañce dfeefidte ri, dñanke ri pay Kafarnawum payid dī koy kee ke ri na maannda' húl rē.

⁴⁸ Yéésú won dī tih : « Don oluy kimtaan a iñi éemilē'té rēe daal, won ti don ii gém múk ë ! »

⁴⁹ Daga won dī tih : « Bahaa, yípee ac faam balaa koy so' húl. »

⁵⁰ Yéésú won dī tih : « Nimile faam, koohu béyídté af, yin ii rii kat. » Bēe' gémpé yee won dī Yéésú rē, kolohte na saañ faam.

⁵¹ Di hom waali faam fa, súrge yí téebilúuté rí wonu ri tih : « Bahaa, koohu kolohte ! »

⁵² Di meelte wa wahtaa koloh kúkēyē rē, wa wonute ri biti faan kúkēyē woc tama bee wota' na' yutuud leelu af aa' fin ra.

⁵³ Boffi kúkēyē yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéésú biti koohi béyídté af ra. Kola'te baaha, bani bëy faami béeb gémuté Yéésú.

⁵⁴ Baa daa kimtaani ana fa pañ Yéésú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

5

Lëfëñidë pay Yéésú rē

¹ Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yëwúddë lahte Yerusalem, Yéésú kolohte saañce na.

² Gini baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa, hom hëbís ilë në wonuu Ílí Harra* ra. Di lahte mbaar iip.

³ I jérídf caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumíddë deh, bëewë në yíibú rē deh, lëfëñíddë deh. [

⁴ †]

⁵ Filib fi jérídfí yaaha, lahte na bëyí hente kíil sabay éeyë a kíil peeye (38) dī fanohte ri jér.

⁶ Ola' Yéésú bëe' fanohte feey te ri yúhté biti dī maañcee jér rē, dī meelte ri won tih : « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? »

⁷ Jérde won dī tih : « Bahaa, mulaa hégíyëh rēe, mi na laheh bëyí mín sēe bek filib laaha ; mi home étídf saañ haal raa, ow kay déb sē' filib. »

⁸ Tígí daaha, Yéésú won dī tih : « Kolee, fu pon dilu fu tíl. »

⁹ Bēe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.

Yiin pay Yéésú bëe' rē tee'a' a bisa na hílsúu yëwúddë rē.

¹⁰ Oluu baha yi yëwúddë bëe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeβ dilu bisee woteh beh, dī bisa na hílsúu rē ! »

¹¹ Bēe' won wa tih : « Bēe' pay so' ra daa won so' mi bëβ dili so' mi tíl. »

¹² Wa meelute ri wonu tih : « Bēe' won dō baaha ra wah ? »

¹³ Ndaa bëe' yéeh payohi, dī mínéh rii teeβa', bi múuy Yéésú filib dúukéli bëewë húmú daaha ra.

¹⁴ Filoon fe, Yéésú tee'a'te a bëe' filib Faam fi gaani Koope, won dī tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. »

¹⁵ Kola' bëe' dah, dī payte wonte baha yi yëwúddë biti bëe' pay dī ra Yéésú.

¹⁶ Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéésú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wë rē.

¹⁷ Ndaa Yéésú won wa tih : « Baaso' ee légéy rē na saañ, so' bal mee légéy rē maa saañ. »

¹⁸ Wona won dī baa ra, tahte baha yi yëwúddë baatuutee cañ hawi húl, ndah teyay biti don dī poote kootii bisa na hílsúu rē, ndaa dī wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti daa wa teyuu.

Sañ-sañi Koy ka

¹⁹ Yéésú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi pañ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii pañ

* **5:2.5.2** Gini Yerusalem bëeb húmú múrú múrë níi embite, dī antee lah il caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, bëewë habuu biti harra húmú ñeyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † **5:4.5.4** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Wa homuu daaha sehe hégíyëhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégíy mulaa, te jérde në déβpi haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérë bëeb.*

Baaso' béeb, so' mi Koy ka mi paga' ri.

²⁰ Di faha'te so', te di na teeb so' iña na pañ di ra béeb. Di ay soo teeb yi ay pagu kay, yi luk yaa gaan fap nii don éem :

²¹ di na källé' Baaso' ow búudé on di pes, so' mi Koy ka bëyi neß so' mi on di pes.

²² Baaso' na aatiyeeh ow, ndaa di onte so' mi Koy ka sañ-sañi aattiyaa mi béeb,

²³ nda bëewë béeb yed' so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. Bëyi yeray so' mi Koy ka cér, deef yeray Baaso' fa wol so' ra cér.

²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyi síkírèh woni so', te ri gém bëe' wol so' ra, lahte pesa na dùméh rë. Di ii daanu : di múccé kúl kè, haalte pesa.

²⁵ Kaaf ka bee búk sè' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte nii wocce, wahtaa nay kelee bëewë húlú rë un so' mi Koy Koope ra, te bëewë nay kelee woni so' ra ay pes.

²⁶ Di homa' pesa Baaso' na, di tahra' so' ri dāaha, pesa hompe soo na.

²⁷ Te ri onte so' mi Koy ka sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi Koy-bëe'.

²⁸ Yee won mi don ra banay ron jaahal : wahtaa ee ac da, bëewë húlú hacu feey fi bee ra béeb ay keloh un so',

²⁹ te wa ay koloh búudé. Bëewë húmú paguu yin wun ra ay koloh, haal pesa na dùméh rë, yee húmú paguu yin bos ra koloh, daanu.

³⁰ So' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi pañ, mi na pageh yee neba' so' ra, ndaa yee neba' bëe' wol so' ra. Mi hom aattiya' yee nah so' Koope ra, te aattiya'i so' júbpé.

Seede yi Koy ka

³¹ « Daa mi seedeyira af so' iñi so' koon kep, ow ii tah biti mi won kaah.

³² Ndaa ow kay daa na seedeyid' so', te mi yúhté biti iña na won di sun fi so' ra kaah.

³³ Don wolute i ow Sanj Batis na, te iña won di sun fi so' ra kaah.

³⁴ Seedii leñ sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa mi won don woni Sanj, nda don mín múc.

³⁵ Sanj húmú man lampii kédú hawaanaa nen, te don húmú dalute ot neß niiñi.

³⁶ Ndaa lahte seedii daa luk bi Sanj lah solo : daa wa iña na pañ mi ra. Yee nah so' Baaso' pañ ra won sun fi so', wa teeßa' biti Baaso' daa wol so'.

³⁷ Te Baaso' fa wol so' ra, seedeyid' so' bal. Yaa biti kay, don kállúy di na won, te don èllúy rí.

³⁸ Don habuy unni don na ndah don gémúy so' mi bëe' di wol ri ra.

³⁹ Don yahti yoon Téerëe rëe, don bekuu keeññon béeb filiß, ndah don séentúu pesa na dùméh rë në. Añcañ, Téerëe seedeyid' so',

⁴⁰ don anutee kaa' deefri so', don pes !

⁴¹ « Mi sohlaay kañi kola' ow na.

⁴² Mi yúh don : mi yúhté biti don fahuuy Koope.

⁴³ Mi ayid' Baaso', don kaa'uute síkírèhí sè'. Ndaa ow kay daa ayira afi raa, don síkírèh rí.

⁴⁴ Don fahuu biti rek don kañantee affon, don anutee fahuuy kañi kola' Koope fa yiné kut da ! Don ay soo gémée díh ?

⁴⁵ Ngënë hébii biti daa mi nay ron teebee a Baaso' ; Mëyiis daa nay ron teebee, di fa don tikú yaakaaron di na ra.

⁴⁶ Nagajek, don gém Mëyiis kaah koon, don warutee soo gém, ndah di bínité yii leñ soo na.

⁴⁷ Ndaa hém don gémúy iña bíní rí rëe, don ay gémée wonni so' díh ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya (Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17)

¹ Filoon fi baaha, Yéesú húussé laahi Galile fa na wonuu bal laahi Tiberiyat ra, saañce búgí yínëe.

² Bi olu bëewë kimtaanna na pañ di, di na wahil jéríddë rë, dúukël ow ñeete tala.

3 Laha' ri ra, dī lappe dan, tookke a taalibe yi.

4 Baaha, deef feedi yēwúdfē na wonuu Paak ra lebohte.

5 Bēyrē' Yéésú afi, dī otte bēewí caakute níi caak na ayu dīi na. Tígí daaha, dī meelte Fílíp won tih : « Yen ay lomee mbúuríi mín ñēmíd bēewí yee dih ? »

6 Di hom olsohi Fílíp, daa tah dī wona' ri dah ; deef dī yúhté yee nay ri page ra níi wocce.

7 Fílíp won dī tih : « Wuti yen lah hélsí tam d'úmléh wē koon*, ii mín lom mbúurú níi wa béeβ lah wuti yaha ñiip. »

8 Tígí daaha, ow kay di taalibe yi, Anndere koy-yaafi Simon Peer won dī tih :

9 « Lahte kúkēyí kúdté mbúurú loorso† iip a jén ana deh, ndaa wa ay taabe bēewí caakki yee yih ? »

10 Yéésú won wa tih : « Wēní wē took. » Deef tígē hómú caakke gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute. Bēewí yaalla hómú nē rē warutee mit ow júníi iip (5.000).

11 Yéésú bebpe mbúurēe, símpé Koope, wora'te wa bēewē. Di bebpe jénē hente daaha bal, wora'te wa bēewē níi ow fi ow waa na béeβ lahte yi doyte ri.

12 Ñamuu wa béeβ níi wa laalute ra, Yéésú won taalibe yi tih : « Négíríi wooñjiida, yin ban naa yah. »

13 Négírúu wooñjiidi mbúurú yi iippa ñamu bēewē rē, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

14 Ola olu bēewē kimtaana pañ Yéésú rē, tahte wa wonu tih : « Bēyí bee daa yonentaa hómú wonu bití wadtee ac éldúnē rē kaah ! »

15 Bi yúh Yéésú bití bēewē yuluu hami daaha tík dí buuri wa, dī héciilté lappe dana, bani afi njundun.

Tilí Yéésú sun fi mulaa
(Saame Maccée 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

16 Sos na'in, taalibe yi Yéésú cépúté búk laaha.

17 Wa haalute gaal na húusú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo elekke affi wa, deef Yéésú deefray wa doom.

18 Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégíyēh.

19 Sayuu taalibe ya níi wa homute yii mitte kilomet iip mbée pēenē filiβ laaha ra, wa séenúté ow na tíl sun fi mulaa, deef Yéésú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit.

20 Ndaa Yéésú won wa tih : « Ngēnē tíití ! Yaa so' ! »

21 Tígí daaha, taalibe ya homu woni dī haal gaala, wa yípútée teer tígē na suu wa koon da.

Ñama na ona' pes da

22 Yíilē' Koo káy fín fē, dúukēlí bēewē hómú tasu búk laaha ra hómú olute bití gaal yínē kut daa hómú daaha aa' fin ; te wa yúhúté bití na suu taalibe ya ra, Yéésú ñéerēey a wa filiβ gaala ; wani affi wa kut daa suu.

23 Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hēbís tígē hómú ñamuu wa mbúurēe, bee símé' Yíkēe Koope ra.

24 Bi olu wa bití dī fi Yéésú a taalibe yi hómúy nē, wa haalute gaalli yaaha, na suu Kafarnawum saami.

25 Deefuu wa ri búgí yíníi laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac dee kiri bahaa ? »

26 Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wēerté sē' bití mbúurēe ñamu don níi looyon mayce ra daa tah don na saamu so', ndaa bití don yúhú iti fi kimtaanni so' neh.

27 Ngēnē mēkí ñami ay míllée yah. Lah mēkí bee na ona' pesa na d'úméh rē kay, bee nay mii onee so' mi Koy-bēe' rē. Baap-Koo yedte so' sañ-sañi baaha. »

* 6:7 6.7 hélsí tam d'úmléh wē : Di gerek, bíníyú deh : *dēñé tímēer ana (200)*. Dēñé yínē, daa ganjarma yíníl légéy súrgē bis múlgús. † 6:9 6.9 loorso : Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.

28 Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' biti fun paŋ légéyí bih ? »

29 Di won wa tih : « Légéyë seh Koope don na ra biti don gém so' mi bëe' dī wol ri ra. »

30 Wa wonu ri tih : « Fay fun teebe kimtaani bi nūi tah fun gém dë ? Fay page yii bih ? »

31 Caacci yen ñamute maan‡ luufa ti di biniyúu rí Téerëe bitih : « *Di onte wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo.* »* »

32 Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Mëyíis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on don ñami kah-kah fa kola' sun-Koo ra. »

33 Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on bëewë pesa na dúméh rë. »

34 Tígí daaha, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa on fun ñami yaa faraah. »

35 Di won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Bëyí deefid so' wocce yaab, bëyí gém së' wocce sifiroh. »

36 Mi wonte ron ri : don olute so' ngëey, ndaa don kaa'uute gémí së'.

37 Bëyí Baaso' on so' ri béeb ay soo deefid, te bëyí deefid so' mii rii lík,

38 ndah mi cépëy feey fa paŋi yee faha' mi ra, ndaa paŋi yee faha' bëe' wol so' ra.

39 Yee faha' bëe' wol so' ra nék daa ri beh : mi banti ñak ow yínë di yee déjéén dī so' ra, ndaa mi wad waa källë källë búudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.

40 Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : bëyí yeel so' mi Koy ka béeb te ri gém së', dī liil pesa na dúméh rë, mi kélid dī búudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë. »

41 Wona won Yéésú biti daa ri ñama kola' sun da, tahte yëwúdfë në úlúm-úlúmú hanndal ki wa

42 wonu tih : « Yaa Yéésú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Di wona' biti dī kola' sun dīh ? »

43 Yéésú won wa tih : « Yéfi yee na wonu ron hanndal kon da. »

44 Ow mínëh sëe deefid hém Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may kélid bëyí baaha búudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.

45 Yonente ya biniyúté yii beh : « *Wa bëeb, Koope ay waa teeb.* »* Bëyí sikírëh Boffa bëeb te keloh woni, deefidte so'.

46 Baa homay won biti ow ëlídte Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa mi ot dī.

47 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém së' liilte pesa na dúméh rë.

48 Daa mi ñama na ona' pes da.

49 Caaccee ke ron ñamu maana luufa ra húlúy ë ?

50 Ndaa dee man ñama kola' sun yee ra, bëyí ñam na béeb ii húl.

51 Daa mi ñama kola' sun, na ona' pes ra. Bëyí ñam na ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda bëewë pes. »

52 Unna won Yéésú yaa ra tahte yëwúdfë bëyrúté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa wonu tih : « Bëyí bee mínë' yen yed faani dī nūi yen ñam ? »

53 Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ñamuy na faan so' mi Koy-bëe' te don hanuy na ñif mi so', don ii naa liil pesa. »

54 Bëyí ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na dúméh rë te may rii kélid búudé yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.

55 Faan so' ñamad kah-kah, ñif mi so' han kah-kah.

56 Bëyí ñam na faan so' te han na ñif mi so', dī pokohte soo na te mi pokohte dīi na.

57 Baaso' fa wol so' ra ee pes da, te daa ri tah mi na pes ; ti daaha nen, bëyí ñam na faan so', daa may tahe dī pes.

58 Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Bani yee húmú ñamu caac-

‡ 6:31 6.31 maan : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëyí Israyel koluu wa Ésip homute luufa nūi hente kíil sabay iniil (40) ra. * 6:31 6.31 Saame Kolohi koyi Israyel Ésip 16.4, 15 ; Kaŋaa ya 78.24 * 6:45 6.45 Saame Isayii 54.13

cee ke ron húlú rë maduy. Bëyí ñam na ñami yah, fay pes faw. »

⁵⁹ Na yëeddë' Yéésú unni yaa ra, deef dī hómú filiḅ tígè na daguu yëwúddë Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

⁶⁰ Sikírúu wë Yéésú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won dī ra nebeh keloh ! Wa ay tahuu dīh ? »

⁶¹ Bi yúhíd Yéésú afi biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won dī unni yaa ra, dī won wa tih : « Baa daa ñogol don a ? »

⁶² Don ot so' mi Koy-bëe' mi saye sun nimil tígè kola' mi raa, don ay page yih ?

⁶³ Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi don ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes.

⁶⁴ Ndaa i ow don na gémúy sè'. » Yaaha bééḅ, deef Yéésú maañcee yúh bëewë gémúy rí rë, a bëe' nay rii yaaye ra.

⁶⁵ Di baatte won tih : « Yii baa daa tah mi won don biti ow mínéh sèe deefid, hém Baaso' tahreh ri ri. »

⁶⁶ Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñéerë' a ri.

⁶⁷ Tígí daaha, Yéésú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A don, don nampi fahuuy saañ neh a ? »

⁶⁸ Simon Peer loffe ri won tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kúḍ ow pesa na dúméh rë. »

⁶⁹ Fun gémúté, te fun yúhúté biti daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. »

⁷⁰ Yéésú won wa tih : « Daa mi tanis don fi sabboo a ana ya neh a ? Añcaḅ, ow yínë don na seytaane gaan ! »

⁷¹ Deef dī wona' Yudaas koy Simon Iskariyot. Di fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi, daa ri nay rii yaaye.

7

Yéésú a mboko yi

¹ Filoon fi baaha, Yéésú hompe filiḅ Galile na wër ; dī fahaay pay Yúdée ndah baha yi yëwúddë fahuu hawi húl.

² Filiḅ fi baaha bééḅ, bi na leboh ndaje ma na homuu yëwúddë dúttë rë, »

³ koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya bééḅ ot iñi éemilë' yë na paḅ fu ra. »

⁴ Bëyí faha' biti yúhú na dapeeh paḅ iñi. Fu mín paḅ iñyee raa kay, feheye níi bëy ëldúnë bééḅ yúh rë. »

⁵ Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémúy rí.

⁶ Yéésú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa don, wahtu ya bééḅ wun don na. »

⁷ Bëewë míníh rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeḅa' mi wa biti pagaddi wa bosse ra.

⁸ Don fi yaa tilí don saañ feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. »

⁹ Filoon fi unnee ke ri yah, dī tasse Galile daaha.

Yéésú filiḅ feedi yëwúddë

¹⁰ Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, dī fi Yéésú nampee naa saañ ndaḅ feey, ow yéeh baaha.

¹¹ Baha yi yëwúddë homute filiḅ ndaje ma na saamu ri, na meeluu tígè wad dīi homa ra.

¹² Úlúm-úlúmí ban fi Yéésú misikke filiḅ fi bëewë. Yee na wonu biti dī bëyí wunte, yee kaa'uute na wonu biti dī yaha' nuffi bëewë yahoo.

¹³ Di filiḅ yaaha bééḅ, ow kaañay béyíd uni sun, ndah wa helute nuf baha yí yëwúddë në.

¹⁴ Tilë' feeda níi lahte leelaa ra, Yéésú saañce haalte Faam fi gaani Koope na yëeddë'.

¹⁵ Yëwúddë éemúté dee na yëeddë' rí rë, wonu tih : « Di yúhë' iñi caakki yee dih, te ri yooday ? »

¹⁶ Yéésú loffe wa won tih : « Iña na yëeddë' mí rë dúhëey soo na, dúhë' Koope fa wol so' ra. »

17 Bëyi canke pañi yee neba' Koope ra ay yuh nda ina na won mi ra kola' Koope na, nda mi won woni so'.

18 Bëyi wona' woni, saamda' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami bëe' wol so' ra, mi yëeh fel, mi wona' kaah.

19 Mëyiis yeray ron Kootaa a ? Añcañ, ow yinë don na pagay yee won di ra ! Don fahuu hawi so' hul yih ? »

20 Bëewë wonu ri tih : « Yëbitëh ham do neh a ? Daa faha' hawu hul ? »

21 Di won wa tih : « Mi pañ kimtaan yinë kut don bëeb éemuté !

22 Èlsii affon ! Mëyiis nahte ron leji tunka. Te yii baa dalaay dii na, kola' nii caacci na. Biti Mëyiis daa nah ron ri, don na pagu ri wuti yaha bisa na hilsuu rë, te ñogoleh ron.

23 Kon don ham kootii Mëyiis, don min lec kükëy bisa na hilsuu rëe, don ngaaruu so' yi paya pay mi ow mûlgus bisi baaha ra ?

24 Ngënë ëlí rek don yíppí aattiya', lah èettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

25 Filoon fi baaha, i ow di bëy Yerusalem wonu tih : « Bee daa bëe' na fahuu hap hul rë saa ?

26 Èlsii di na wona' ri sun te ow hégyëey. Këlfë yë habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri ra a ?

27 Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac daa ow ii yuh tige nay rii kolee ra a ? Bëyi bee nek yen yuh tige kola' ri ra ! »

28 Filiß yëeddë'í di Faam fi gaana, Yëesú bëyídté uni sun won tih : « Don wonu ti don yuhú sè' a tige kola' mi ra ! Yuhí biti nek nebaay so' neboo rek mi acce, bëe' mit wëelíyëh rë daa wol so', te don yih ri.

29 So' nek mí yuh rí ndah mi kola' hëbísí, te daa ri wol so'. »

30 Tígí daaha, lahte bëewí na fahuu hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tükëy rí ya'.

31 Di filiß yaaha bëeb, lahte bëewí caakki gémuté rí, wonu tih : « Buura Koo fal ri ra ac daa ay pañ kimtaanni luk yee pañ bëyi bee ra a ? »

Wola'i hami Yëesú

32 Yee na ulum-ulumu bëewë sun fi Yëesú rë siitë' rí nuffi farisenja, bani këlfë yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hami.

33 Lahuu wa ra, Yëesú won bëewë tih : « Mi talla'te hom filiß fon nii fii yutuud, mi anti saañ deefri bëe' wol so' ra.

34 Ay til nii don ay soo saam ndaa don ii soo ot, ndah don minih lah tige në saañ mi ra. »

35 Yëwúddë na wonantuu filiß fi wa tih : « Di ay saye di nii yen minih nëe lah ? Di saañ deefri yëwúddë tasaaruu ginni bëewí kayya ra neh, di yeel hom dín fë yëeddë bëewí kayya ginni yaaha a ?

36 Yee wona' ri biti ay til nii yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen minih lah tige në saañ di ra, di faha' won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes da

37 Bisa millë' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yëesú canke fii bëewë, bëyídté uni won tih : « Bëyi sifiroh, aya soo na mi on di han.

38 Bëyi gem soo na, di biníyúu rí Téerëe, culli mulii na ona' pes ay julli keeni. »

39 Di hom woni tigi daaha biti bëewë nay rii gemé rë ay liil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, deef Koope cépirëy Ruuha sun fi bëewë gému rë, ndah deef di teebaay ndami Yëesú doom.

Taasa'i bëewë sun fi Yëesú

40 I ow filiß fi bëewë keluu wa unni yah, wonu tih : « Bëyi bee daa Yonentaa kaah ! »

41 Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal ri ra min dühë' Galile a ?

42 Biníyúy Téerëe biti *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri*

ay d'uhée Betle'em[✠], gina húmú dék Dawit ra a ? »

⁴³ Af Yéésú tahte wonni bëewë kéldëey.

⁴⁴ I ow waa na fahuu hami, ndaa ow tíkëy rí ya'.

⁴⁵ Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolu ra, kélfë yí seeyoh ya a farisenḡa meelute wa yee tah wa kúrëelúuy Yéésú rë.

⁴⁶ Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won bëyí baa ra, ow mësëy wëe won ! »

⁴⁷ Farisenḡa wonu wa tih : « Bëe' kúrëelëhté ḡon bal a ? »

⁴⁸ Don olute kélfë mbée farisenḡa yínë gémpé rí è ?

⁴⁹ Bëewë gému rí rë yíh yin kootii Mëyíis ! Wa ay alkoh ! »

⁵⁰ Nikodem fa non wa fi farisenḡa, te húmú pëyídté deefri Yéésú rë won wa tih :

⁵¹ « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te deefa yen síkíríih rí ní yen yúh yee paḡ ḡi ra. »

⁵² Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile ḡo bal ! Kúnsé Téerëe fu saam nda yonente yínë kut wadtee d'uhë' Galile raa ! » [

⁵³ Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

8

Belaa habuu a yaal ra

¹ Yéésú kola' daaha, saañce danḡ Elíiffë.

² Kéy baab fin cúb, ḡi nimilte Faam fi gaani Koope, bëewë béeb deefrute ri. Di tookke na yëedíḡ wë.

³ Hom homo ní, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisenḡ kúrúte belii habuu a yaal. Wa tíkúte rí fíi bëewë béeb,

⁴ wonu Yéésú tih : « Bahaa, belii bee habuu a yaal.

⁵ Te di filiḡ Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani belii bee la' ní rí húl. Do nék, fu won yi na ? »

⁶ (Woni baa béeb, wa homu fíiri Yéésú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yéésú sígímpé, bebpe kuni yampe na fiis feey.

⁷ Bi caguu wa Yéésú na sehu biti ḡi lof wa, ḡi bëyídté aḡi won wa tih : « Ow di ḡon na, bi mësëy bakaad, débëe ríi tap. »

⁸ Di antee sígímëet, yampe na fiisëet feey.

⁹ Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu baha ra, wa sayuu yínë-yínë níi Yéésú a belaa kep daa tasu, belaa caḡke hompe tígë hom ḡi ra.

¹⁰ Di bëyrëetté aḡi, won belaa tih : « Bëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay bëyí daana ro waa na a ? »

¹¹ Belaa won ḡi tih : « Lahay, bahaa. » Yéésú won ḡi tih : « So' bal, mi daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéésú daa níiñi ëldúnë

¹² Yéésú wonaat bëewë filiḡ Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi níiñi ëldúnë ; bëyí ñee tal so' wocce tíl ñuus, ḡi ay tilé níiña na ona' pesa na ḡúmëh rë. »

¹³ Tígí daaha, farisenḡa wonu ri tih : « Gaad na peleh kukuumi ! Ow mínëh tah biti fu won kaah. »

¹⁴ Yéésú won wa tih : « Wuti mi seedeyid' af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa ḡon, ḡon yíh tígë kola' mi ra níi púlë tígë na saañ mi ra.

¹⁵ Dee na aattiyuu ḡon ḡa, homa' olad' ow ; so' mi na aattiyeeh ow.

¹⁶ Ndaa tíl níi mi aattiya' raa, lah tēhí biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu nē.

¹⁷ Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, deef kaah woo ?

¹⁸ Kon mi seedeyid' af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyid' so' bal ! »

¹⁹ Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu diḡ ḡo ? » Di tahte won wa tih : « Don yíh sē', ḡon yíh Baaso'. Don yúh sē' koon, ḡon ay yúh Baaso'. »

²⁰ Na won Yéésú unni yaa ra, deef ḡi na yëeddë' filiḡ Faam fi gaani Koope, hëbís tígë na bekúu sarah ya ra, ndaa ow étdëy hami, ndah deef wahtii lahay doom.

Tígë na saañ Yéésú rë

21 Yéésú wonil wa tih : « Mee saañ dā ee ; don ay soo saam ndaa don ay húlée filiḅ bakaadon. Don mínih lah tígè nè saañ mi ra. »

22 Tígí daaha, yëwúdfë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah dī won biti yen mínih lah tígè na saañ dī ra neh ? »

23 Yéésú won wa tih : « Don dékú feey, èldúnií beh, ndaa so' mi dékéh nè, mi dék sun. »

24 Yii baa daa tah mi won don biti don ay húlée filiḅ bakaadon. Mee ron won ra ee don gémúy biti daa mi^{*} raa, don ay húlée filiḅ bakaadon. »

25 Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Di won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bin fè ní a d'eh ! »

26 Mi caakke yii mín míi won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi léhín bëy èldúnè iña won so' b'èe' wol so' ra, te dī fi bëyí baa wona' kaah. »

27 Bi yíh wë biti Yéésú wona' wa Boffa sun,

28 dī baatte won wa tih : « Tíl ní don béyíd' so' mi Koy-b'èe' r'èe, don ay yúh biti daa mi, te don ay yúh biti ma na koleeh rek mi paṅ yin, ndaa mi léhínè' iña yéedíd' sè' Baaso' ra. »

29 Te dī fi b'èe' wol so' ra funi ñéerúu, dī yedday so' a af so', ndah mi déké' paṅ yee neba' ri ra. »

30 Filiḅ woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pèkís ow

31 Tígí daaha, Yéésú won yëwúdfë gémú rí rë tih : « Don pokoh unna won mi ron ra raa, deef don taalibe yi so' kaah. »

32 Hen daaha raa, don ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pèkís, don laha' affon. »

33 Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham, fun mësúy hen ñaam ! Fu wona' fun biti fun ay laha' affi fun díh ? »

34 Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí paṅ bakaad' béeb, deef dī ñaam bakaad' »

35 Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah.

36 Kon so' mi Koy ka daa mi pèkísè ron raa, don ac bëewí lahuute affon kaah.

37 Mi yúhté biti don séttí Abraham ndaa don fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi ron ra haaleh affon.

38 So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Don nék, don paguu iña keluu ron boffon na ra. »

39 Wa wonu Yéésú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéésú won wa tih : « Don henun koyyi Abraham kaah koon, tin don ñeyun kotti. »

40 Ndaa don paguy bah, don na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mësëy wëe paṅ.

41 Don paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéésú tih : « Fun koyyi píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínè, te ri Koope. »

42 Yéésú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin don faha' so', ndée mi kola' dīi na, te daa ri tah mi ac. Nebaay so' neboo rek mi acce, daa ri wol so'. »

43 Yi tah don kélíih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah.

44 Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paṅ yii neba' dī fi boffon, neba'te ron. Dalaana ní a d'eh, dī mësú sanjku ow sanjkuo. Di mësëy ñéerè' a kaah, ndah kaah ínih dīi na. Di home fel raa, dī na hélléeh yínè sah. Di pesa' fel, te fel coosaana' dīi na.

45 Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah don gémúy iña na won mi don ra.

46 Wa di don na daa mín caṅ won yii nay teebee biti mi bakaadte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' don gém iña na won mi ra ?

47 Bëyí non bëewí Koope, kela' iña na won dī Koope ra. Ndaa don nënih bëewí daa tah don kélíih iña na won dī ra. »

48 Yëwúdfë wonu Yéésú tih : « Fun wonuy kaah biti nagajek fu heedi bëy Samari, te yébitèh daa ham do a ? »

* 8:24 8.24 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

49 Di nampee waa won tih : « Yébitèh habay so' ! So' kay mi yed Baaso' cér ; don daa yeruy so' cér !

50 So' mi saamd'ay af so' ndam. Lahte bëyí daa na saamid' so' ri te daa ri na aattiya'.

51 Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñee woni so', ii mëssi húl. »

52-53 Wa wonu ri tih : « Wëerté leegi biti yébitèh daa ham do ! Fu haba' biti dee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham húlté, yonente ya húluté, fantee won biti bëyí ñee wonu ii mëssi húl è ? Fu tík afu yih ? »

54 Yéésú won wa tih : « Mi dëmndée af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Don wonu ti dī Koope fon,

55 don anutee rii yíh. So' mi bee mi yúh rí. Mi won biti mi yéeh rí rée, mi ac feloh ti don nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni.

56 Keeñ ciffon Abraham sosse ní sos séenté' rí biti mi ac ayo ra ; dī otte te keeña sosse. »

57 Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham díh, te fu lahay kíil sabay iip (50) doom ? »

58 Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham límú, daa mi. »

59 Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéésú múuycé filií bëewë, dúhté Faam fi gaani Koope.

9

Bëe' límú búumíd' dë

1 Filoon fi baaha, Yéésú hom waal otte bëyí límú búumíd'.

2 Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Bahaa, bakaadfi bëyí bee daa tah dī límú búumíd' mbée bakaadfi boffi a yaafi ? »

3 Yéésú won wa tih : « Ñeyaay dīi na, ñeyaay boffi a yaafi na. Don ot dī búum, Koope daa faha' ñeya' dīi na, teeɓa' doolii.

4 Na'a bëeɓ, yen warun pañ légéyí bëe' wol so' ra ; te leñ Koo elek, ow ii naa mín légéy.

5 Homi so' èldúnë bëeɓ, daa may niñle bëewë. »

6 Kola' ri woni unni yah, Yéésú tuulte feey, túpëlsé'té muluuc ma a feey fa, dī antee waa leef íllí búumndë,

7 won dī tih : « Paye fu súlmée laahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu wolo.) Búumndë payte dín fë súlméhté, nimilte yeelte.

8 Oluu ri bëewë wani dékú rë a yee na olu ri merees dī na saraatoh ra, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee bëe' húmú took na saraatoh ra saa ? »

9 Lahte bëewí wonu tih : « Yaa dī ! » Lahte yi wonu tih : « Èe-èe', yaa dī neh, wa madu mado rek ! » Bëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! »

10 Tígí daaha, bëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wédís íllú ? »

11 Di won wa tih : « Bëe' hínú Yéésú rë daa hilsid' feey, leeffe íllí sè' antee soo nah mi pay súlmèh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlméhté íllí sè' wërséhté. »

12 Bëewë meelute ri wonu tih : « Bëe' hom dīh ? » Di won wa tih : « Mi yéeh tígé hom dī ra ! »

13 Wa koluu daaha, beyute bëe', kúrúte rí farisenña na.

14 Deef Yéésú hilsid' feey fa wédísé íllí bëe' yiin bisa na hílsúu yëwúddë rë.

15 Wa fi farisenña bal namutee meel bëe' dee wërsé' íllí rë. Di won wa tih : « Di leef so' feey hilsid' íl, mi súlméhté, mi yíppée yeel. »

16 Tígí daaha, lahte farisenñi wonu tih : « Bëe' pañ yii baa ra mínéh hen bëyí Koope daa wol ri, ndah dī ñeyay yee won kootii bisa na hílsúu rë. » Ndaa lahte bëewí wonu tih : « Bakaaroh mínë' pañ kimtaanni man dee díh ? » Daaha, wonni wa kéldëey.

17 Farisenña meelaatute bëe' wonu ri tih : « A do, fu won yi bëe' wédís íllú rë ? » Bëe' won wa tih : « Di yonente ! »

18 Di filií yaaha bëeɓ, kélfë yí yëwúddë kaa'uute gém biti bëe' na ot bee ra húmú búumíd'. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi,

19 meelute wa wonu tih : « Won ti bëyi bee koohon kaah te ri límú búumíď ë ? Yi tah dı na ot leegi kon ? »

20 Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun dıa bitı dı koy fun sahsah, te ri límú búumíď kaah.

21 Yee tah ní dı na ot leegi ra nék, fun yíh rı, a fun yíh bëe' pay dı ra bal. Méelı rı dı teeb ron ! Di kúkëy woo ? »

22 Bitı wa kaañuy kélfë yı yëwúďďë daa tah wa lofa' dıah, ndah deef wa fı kélfë yı yëwúďďë pokute bitı bëyi won ow bitı Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígë na dıgúu yëwúďďë Koope ra.

23 Yıi baa daa tah wa won bitı wa meel ri, dı kúkëy neh.

24 Farisenña dëekëetútë bëe' húmú búum dë, wonu ri tih : « Fun yúhútë bitı bëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. »

25 Di won wa tih : « Di yaha bakaaroh mbëe bakaaroh neh bëeëb, mi yëeh yin na. Yee yúh mí rë bitı mi húmú búumíď, mi yeelte leegi. »

26 Tígı daaha, wa meelute ri wonu tih : « Di pañ dıo yih ? Di hen dıh níi payce íllú ? »

27 Bëe' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, dıon kaa'uute síkırëh. Don fahuu bitı mi wonaat dıon baaha yih ? Don fahuu hen taalibe yi man bitih ! »

28 Tígı daaha, wa solsuute ri anu-tee rii won tih : « Do kay, daa fu taalibii bëyi bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyiis.

29 Fun yúhútë bitı Koope wonte a Mëyiis, ndaa dı fı bah, fun lukki yíh tígë kola' ri ra sah ! »

30 Bëe' tahte won wa tih : « Don yíh tígë kola' bëe' rë, te ri payce íllı së ! Baa daa yee téy af ra !

31 Yen yúhútë bitı Koope na taheh dıañ bakaaroh, ndaa bëyi neeh ri, ñee woni te pañ yee faha' ri raa, dı tah dıanı.

32 Bitı ow payce íllı bëyi límú búumíď níi na yeel, kéllúy !

33 Kon bëe' pañ yii baa ra Koo daa

wol ri ; henay baa koon dı mínëh pañ kimtaan. »

34 Farisenña wonu ri tígı daaha tih : « Lí múu fú níi a dëh, fu mëssi hen bakaaroh, antee won daa fay fun yëddë ë ? » Wa koluu daaha, líkútë rı tígë na dıgúu ra, dúhrútë rı ëssın.

35 Kela' Yéesú bitı farisenña líkútë bëe' tígë na dıgúu ra, dı deefidte ri, won dı tih : « Fu gémpé Koy-bëe' ë ? »

36 Bëe' won dı tih : « Teeb so' ri bahaa, nda mi gé m dı. »

37 Yéesú won dı tih : « Fu otte ri, daa ri na won dıo na. »

38 Tígı daaha, dı yekke fıi Yéesú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkëe, mi gémpé rë. »

39 Yéesú antee won tígı daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fı beh, nda búumíďďë yeel, te bëewë na yeelu ra yıssëh búumíď. »

40 Lahte farisenñi húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéesú wonu ri tih : « Fun i búumíď fun bal a ? »

41 Yéesú won wa tih : « Don yahun búumíď koon, tin dıon ii lah bakaad ; ndaa dıon wonu ti dıon olu na, yıi baa daa tah bakaad dıon dék dıon na ! »

10

Nıirëhë a harri

1 Yéesú tíkkë won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyi ñeyaay ílí gélgı harra, anti dıara buut ñeyaa na, bëyi baa lohoh, dı banndi.

2 Ndaa bëyi haalaa gélgë ílë, deef daa ri níirëhı harra.

3 Di fı bah, wohohi yuba ay rii kúnsıď, te harra laha' ri ra ay yúhsë' una. Di ay ñee tii yi wa dëek wë, dúhıď wë ëssın.

4 Di dúhıď wë bëeëb níi woc raa, dı kéllëh, harra ñee tali, bi yúhsúu wë uni.

5 Wa ii ñee tal bëyi wa yíh rı nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíhşıih una ! »

6 Yéesú ñeya'te wa léehı bah, ndaa wa yíh yee faha' ri waa won dıa.

7 Tígí daaha, Yéésú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa mi ílí gélgí harra.

8 Bëewë húmú kèllúu sè' dee ra béeb, húmú i lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy wë.

9 Daa mi ílè. 'Bèyí ñeya' soo na haal, ay múc ; dí ay mín haal, dí d'úhé, dí lah yii pesaa ri faraah.

10 Lohoh aya' loh, bëem a saṅku kut. So' nék, mi ac biti bëewë pes, wa pes pesi nebpe.

11 Daa mi níirèhí kah-kah fa. Níirèh kah-kah hom gara' ñíiní ga-roo harri na.

12 Súrgè nék, dí lahaay harra ; dí níirèh kah-kah neh. 'Di ole gúmú aye rek, dí hegoh, gúm fë yejoh sun fi harra, hasla' yuba.

13 Súrgíi baa ay mínée hen d'aaaha, ndah dí séentèh héliis légéyí kut, harra tahay dí koloh.

14-15 Daa mi níirèhí kah-kah fa. Di yúhè' sè' Baaso' mi yúhté ri, so' mi yúhè' harri so' d'aaaha wa yúhúté sè'. Te af wa ay tah mi yera' ñíin sè'.

16 Mi lahte harri kayyi ínih gélgí beh, te mi wadtee waa níid bal ; wa ay yúhsè' un so', wani yee boolla' béeb hen yup yínè, níirèhè hen yínè.

17 May yera' ñíin sè', mi liilaat dí. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'.

18 Ow mínèh bek ñíin sè' feey, daa mi mín díi yera'. Daa mi mín díi yera', daa mi mín díi liilaat. Baaso' túuy sè' yii baaha. »

19 Unna won Yéésú yaa ra tahte yëwúddë kéldúuy won.

20 Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek d'on síkírúu wa ? Bee yébitèh daa ham dí bee ra a ? Bee yulkid bee ra a ? »

21 Ndaa lahte bëewí na wonu tih : « 'Bèyí yébitèh daa ham dí na woneeh deh ! Yébitèh mín wédís íl búumíd è ? »

22 Feedi yëwúddë, bee na nérsúu jébèlè jébélú Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmú Yerusalem jamanií sosa. Jamanií baaha filib feeda,

23 Yéésú na tiléesèh tígè nè wonuu Mbaar mi Salomoo di filib Faam fi gaana ra.

24 Tígí daaha, yëwúddë ayute giuwuté ri, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! »

25 Di won wa tih : « Yee meelu so' d'on d'aa, mi húmú wonte d'on dí, ndaa d'on gémúy sè'. Añcaṅ, iña na paṅ mi di tii Baaso' ra seedeyidte so',

26 ndaa d'on gémúy sè', af biti d'on nënih harri so'.

27 Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu tal so'.

28 May waa on pesa na d'úmèh rë. Mii waa mëssí ñak, te ow mínèh wëe naaf ya' so'.

29 Baaso' daa déñéen sè' wë, te daa ri lukki gaan béeb. Ow mínèh naaf yin ya' Baaso'.

30 Funi Baaso' daa lígínúu yínè. »

31 Wona' Yéésú uni bah, yëwúddë yabaatute na píyú la' ay rii bëemé,

32 dí won wa tígí daaha tih : « Mi paṅke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah d'on na fahuu bëemí sè' a la' ? »

33 Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuuy hawu húl biti fu paṅ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tík afu Koope a ? »

34 Yéésú won wa tih : « Bíníyúté filib téeríi kootii ron biti Koope won tih : *"Don i koope."* »

35 Yee won Téerèe rë ow mínèh rii nís maan ? Bëewë Koope yulid woni waa na ra, dí wona' wa biti wa i koope neh a ?

36 A so' fa Baaso' fal so', wol so' èldúnè rë, d'on wonuu biti mi sola' Koope soloo díh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ?

37 Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngènè gémí sè' !

38 Ndaa mi paṅ wa raa, wuti d'on gémúy iña na won mi raa sah, gémí iña na paṅ mi ra book, nda d'on ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee díi na. »

³⁹ Wona' Yéésú unni yah, wa yabaatute na fahuu hami, ndaa dī fússé wë.

⁴⁰ Yéésú kola' dah sayilte hatni yíní laahi Yurdeŋ, tígè nè húmú bëtsë'Saŋ Batis bëewë rë, dī hompe daaha.

⁴¹ I ow caak deefute ri daaha. Bëewë na wonantuu hanndal ki wa tih : « Kimtaan yínë sah Saŋ pagay ri, ndaa iña won dī sun fi bëyí bee ra béëb kaah. »

⁴² I ow caak gémuté Yéésú daaha.

11

Kolohi Lasaar búudé

¹⁻² Húmú laha' bëyí keente jér hínú Lasaar. Di húmú dék Betani, bani koy-yaayyi beleb Mari a Martaa. Mari daa belaa nay túmé laakkoloña kotti Yíkëe, an waa moos a fen fi ra.

³ Koy-yaayyi belebfi ana ya wolute ow woni Yíkëe bití kooji jéríí.

⁴ Kela' dī fi Yéésú baaha, tígí daaha dī won tih : « Jéri Lasaar jér húlëe neh ; Koo ay ñeye na teeba' gaanaa ki ndami ; hen daaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »

⁵ Yéésú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar.

⁶ Di filiib yaaha béëb, kela' ri bití Lasaar jéríí dë, dī hompe tígè hom dī daaha ra níi hente waal ana,

⁷ dī antee won taalibe yi bití bani wa ñeerë' nimil Yúdéé.

⁸ Taalibe yi wonu ri tih : « Bahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu bëem a la' dín fë, fan naa faha' nimil a ? »

⁹ Di won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Bëyí tíl na' ii kabinoh ndah dī ot kotti na níiñi feey fi beh.

¹⁰ Bëyí tíl ñúus nék ay kabinoh ndah níiña íníh dīi na. »

¹¹ Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, dī baatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun dí. »

¹² Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkëe, dī nee' nee'o saa ? Kon dī ay wah ! »

¹³ Taalibe ya habuu bití rek Yéésú won wa woni nee' pëní, deef dī won wa bití Lasaar húl húlë.

¹⁴ Tígí daaha, Yéésú míllë' wëe won tih : « Lasaar húl'té.

¹⁵ Don tahute keeñ so' sosse di yee deefay so' ri dín fë rë. Di laha' ri daaha daa nay tahe don gém. Këlí yen lah dīi na ! »

¹⁶ Tígí daaha, Toomaa fa na dëekúu Síisë rë won taalibe yi kayya tih : « Yen bal yen saañ hulé a kélfi yen ! »

¹⁷ Tíluu Yéésú a taalibe yi níi wa tímuté gina ra, dī kelohte bití Lasaar húl'té níi nee'te waal iniil feey.

¹⁸ Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa wafti hena kilomet éeyë.

¹⁹ I yëwúf caak ayute yérí Martaa a Mari na mëscú wë húlí koy-yaafi wa.

²⁰ Kela' Martaa bití Yéésú ee ac da, dī saañce téebílehí ; ndaa Mari tasse faam.

²¹ Tee'a' Martaa a Yéésú rë, dī won dī tih : « Fu homa dee koon Yíkëe koy-yaaso' húlëh.

²² Ndaa mi yúhté bití níi a dëh, yii fu daŋ dī Koope béëb, dī ay roo rií on. »

²³ Yéésú won dī tih : « Koy-yaafu ay koloh búudé. »

²⁴ Martaa won dī tih : « Mi yúhté bití dī ay koloh yiin nay kolee bëewë búudé rë bití ëldúnë túkkí. »

²⁵ Yéésú won dī tih : « Daa mi na kélííf bëewë búudé, daa mi na on wa pes. Bëyí gém soo na wuti dī húl rëe sah, dī ay pes ;

²⁶ te bëyí nè pes, gémpé së', ii mëssí húl. Fu gémpé baaha a ? »

²⁷ Martaa won tih : « Íi Yíkëe ! Mi gémpé bití daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa húmú wonu bití daa nay aye ëldúnë rë. »

²⁸ Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dëegí Mari koy-yaafi, mëddë'té rí won dī tih : « Yëeddëhé acce, te ri won fu ac fu tiil ri. »

²⁹ Kela' Mari woni bah, dī yíppéé koloh saañce téebílehí Yéésú.

30 Wahtii baa dēef Yéésú haalay gina doom, dī hómú lís tígē tee'uu bani Martaa ra.

31 Yēwúdfē hómú faam fa na mēsdú Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh na d'uh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu bití dī saañ looy luuyin.

32 Laha' Mari tígē hom Yéésú ní ri otte ri ra, dī yedfohte kotta feey, won dī tih : « Fu homa dee koon Yíkēe koy-yaaso' húléh. »

33 Ola' Yéésú Mari na foņ, bēewē ñéerúu a ri ra na fogu bal ra, keeña d'umpé ces, afa kúnēhté,

34 dī meelte wa won tih : « Don d'apuu ri dih ? » Bēewē wonu ri tih : « Bahaa, aye fu ot. »

35 Yéésú yampe na looy.

36 Tígí daaha, yēwúdfē na wonu hanndal ki wa tih : « Ēlí di hómú faha' ri ri kan ! »

37 Ndaa lahte yi na wonu waa na tih : « Di fa pay íllí búumndē rē, dī mínéh kaa' Lasaar húl koon a ? »

38 Keeñ Yéésú d'úmēetté ces, dī lahte luuyin. Luuya, kili kúnúu a la' gaan.

39 Di won bēewē tih : « Píníní la'a ! » Martaa koy-yaafi húlēhē won dī tih : « Búudé fē wadtee yah Yíkēe, hente waal iniil woteh, dī ee deh. »

40 Yéésú won dī tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. »

41 Tígí daaha, la'a pínínúté, Yéésú báyídté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím dē di yee taha' fu d'añi so' ra. »

42 Mi yúhté bití wahtii d'agaa mi ro bēeb fu tahid' so', ndaa fu ot mi won dī sun, bēewí yee gíwú sē' yee ra daa tah, nda wa gém bití daa fu wol so'. »

43 Woca' ri woni baa ra, dī báyídté uni sun won tih : « Lasaar, d'uhé deh ! »

44 Lasaar fa hómú húl rē d'úhté, kotta, ya' ya a afa bēeb líiwúté boy. Yéésú won tígí daaha tih : « Nísí boyya faana d'on yeris dī tíl. »

14.1-2 ; Lúkkē 22.1-2)

45 Ow caak di yēwúdfē hómú faam Mari te olute iña na paņ Yéésú rē, gémúté dīi na.

46 Ndaa i ow waa na payute olute farisenņa, bíllúté wē iña paņ ri ra.

47 Tígí daaha, kélfē yí seeyoh ya a farisenņa dēekúté bēy kēemí gaani yēwúdfē bēeb, wonu tih : « Yen ay hene d'ih bal ? Bēyí bee ee paņ kimtaanni caakke ra dé' ! »

48 Yen took yen olsee ri page iñyeh, bēewē bēeb ay gém dīi na, te bēy Rom ay koloh d'akaya' Faam fi gaani Koope a heedi yen ! »

49 Lahte bēyí hínú Kayif waa na, kíilí baaha dēef daa ri hómú seeyohi gaana, won wa tih : « Yin ínín affon ! »

50 Don yíh bití ow yínē kut ñak ñíní ndah bēewē, daa gém bití heedi yēwúdfē bēeb saņku a ? »

51 Yee won dī baa ra kolaay dīi na nék. Kíilí baaha, bi daa ri hómú seeyohi gaana, Koope daa wondoh ri d'aaaha teeba'i bití Yéésú ay húlíd' heedi yēwúdfē.

52 Te ri ii teem húlídí yēwúdfē doņ, dī ay húllé koyyi Koope bēeb, dī négírē' yee hasлуу ra, wa hen yínē.

53 Kola'te yiin fin fa, kélfē yí yēwúdfē habute bití wa ay hap Yéésú húl.

54 Yii baa tahte dī wocce haal filib fi yēwúdfē. Di kolohte saañce waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, dī hompe daaha a taalibe yi.

55 Leba' Paagi yēwúdfē rē, ow caak di bēy gina koluute na suu bukutoh a sehi feeda Yerusalem.

56 Wa homu filib Faam fi gaana na saamu Yéésú, na meelantuu filib fi wa wonu tih : « Di ayoh feeda aa dī ayoh neh ? Don wonu yi na ? »

57 Kélfē yí seeyoh ya a farisenņa nahuute wonu tih : « Bēyí yúh tígē hom dī ra, teebaa ri, dī habu. »

12

*Peeni hawi Yéésú húl
(Saame Maccēe 26.1-5 ; Marka*

*Mari yúnté Yéésú laakkoloñ kot
(Saame Maccēe 26.6-13 ; Marka*

14.3-9)

¹ Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéésú kolohte saañce Betani, tígë dék Lasaar fa dí húmú kélídf dí búudé rë.

² Laha' ri daaha ra, dí pagirute ñam. Martaa daa na húmú norsa' ñama. Lasaar húmú non bëewë boku a Yéésú loon ra.

³ Mari nampee bëb bútéel laakkoloñ, yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelte, bi mitte genwal liitër, yíinté wë kotti Yéésú, na an waa moos a fen fi. Faam fa bëeb liiwëlsë'té a ngedi laakkoloña.

⁴ Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi Yéésú, bee míllë' ríi yaay ra, won tígí daaha tih :

⁵ « Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon cadum fa yeru ñëkídfë è ? »

⁶ Yee won dí baa ra, dí wonday ri ñëkídfë dé' ! Biti ri lohoh te daa ri yef keesi wa, dí núhë' në tílé sohle yi daa tah.

⁷ Yéésú won dí tígí daaha tih : « Baale jaambura afi ! Di waay hacadi so' daa tah dí yef wa ní a deh.

⁸ Ñëkídf ii koloh filiíf fon ; ndaa so' mi bee mii hom filiíf fon dee faraah. »

Canji yëwúdfë hawi Lasaar

⁹ I ow caak di yëwúdfë keluu wa bití Yéésú ín Betani ra, wa suute dín fë. Af dí neh doñ daa kúdf wë në, ndaa olaalohi Lasaar fa dí kélídf dí búudé rë.

¹⁰ Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya habute bití Lasaar ay hawu húl bal,

¹¹ ndah af dí tahte yëwúdf caak helute wa, gémúté Yéésú.

Haali Yéésú Yerusalem

(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

¹² Kéy fín fë, bëewí caakka húmú ayu feedi Paaga ra koluute bití Yéésú ee ac Yerusalem ra.

¹³ Wa saamate soor-soor, dúhúté gina na téebílúu rí, bëyrúté unni wa sun na njoobu ri wonu tih : « Oosaanaa ! Koo-Yíkëe barkela bëe'

dí wol ri ra ! Koo barkela buuri Israyel ! »^{*}

¹⁴ Deef Yéésú húmú saampe cúmbúr mbaam. Di yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerëe bitih :

¹⁵ « Ngënë néekiñíi, don fi bëy Siyon ! Élí ! Buuron ee ac da, yaagoh cúmbúr. »^{*}

¹⁶ Filiíf fi iñyaaha bëeb, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tílë' níi Koope teeba'te ndami Yéésú rë, nuffi wa onte wa bití yee húmú bíníyú Téerëe rë won sun fi, te ri laha' daaha.

¹⁷ Bëewë húmú a Yéésú na won dí Lasaar dúh nuña kélídfé rí búudé rë, bíllúté yee olu wa ra.

¹⁸ Daaha, ow caak koluute bití Yéésú panke kimtaani bah, wa ayute téebílëhí.

¹⁹ Tígí daaha, farisenña na wnantuu filiíf fi wa tih : « Yen míníh yin na ! Bëewë bëeb ñeyuu tala ! »

Gerekka na saamu Yéésú rë

²⁰ Bëewë ayu feeda Yerusalem jaamiyohi Koope ra, lahte Gerekki húmú filiíf fi wa.

²¹ Wa lebuute Fílíp fi bëy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu oli Yéésú koon. »

²² Fílíp payte wonte Anndere baaha, wa bëeb ana ñéerúuté léhíní Yéésú.

²³ Wonuu wa ri baa ra, Yéésú won wa tih : « Wahtaa nay teebee Koope ndami so' mi Koy-bëe' rë lahte.

²⁴ Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep bití ñíinë haaleh feey. Ndaa ñíinë haal feey raa ay dúhídf pep caak.

²⁵ Ti daaha nen, bëyí pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa bëyí kaa' pokohi ñíiní èldúnë fi beh ay lah pesa na dúmëh rë.

²⁶ Bëyí hen súrgú së' ñeya tal so' ; te tígí hom mi, dí ay home na bal. Bëyí hen súrgú së', Baaso' ay rii béyídf.

Woni Yéésú yii lenjke húlí

²⁷ « Tígë homa' mi bee ra, af so' kúnëhté ní mi yéeh yii wona mi !

Mbaa may wone Baaso' biti sēmlē' sē' wahtii coono fa na saañ mii pese bee ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nék !

²⁸ Kon Baap, teebee ndamu ! » Tígí daaha, un dfohte sun won tih : « Mi teebpe bëewè ndami so' níi wocce, te may waa rii teebaat. »

²⁹ Bëewè húmú daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa híniŋ ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka daa won díi na ! »

³⁰ Ndaa Yéésú won wa tih : « Uni baa wonduy so', wondú don ! »

³¹ Wahtaa wadti aattiyuun èldúnè rē lahte ; kélfēe hom afa ra ay líkú leegi.

³² Te so', mi béyrú mi paa' feey fa sun raa, may héc bëewè béeb soo na. »

³³ Wonee ke Yéésú bah, dí teeba' dee nay rii húlée rē.

³⁴ Bëewè wonu ri tih : « Yee yoodu fun téeríi kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso faraah. Kon fu wona' biti Koy-bëe' ay keru sun díh ? Koy-bëe' fē wah ? »

³⁵ Di won wa tih : « Niiña ee filib fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tíli niiña bee homa' ri don na bee ra, toñeh ñúusè beetti ron, ndah bëyi tíl ñúus yéeh tígè na saañ dí ra.

³⁶ Gémí niiña bee homa' ri filib fon da, nda don hen bëy niiña. »

Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dí hécèhté, dapohte wa.

Kaa'a'i yëwúddë gém

³⁷ Kimtaanna paṅ Yéésú fíi bëewè rē béeb, taheh wa gém dí.

³⁸ Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te dah. Di húmú won tih : « *Yíkēe, daa gém yee wonu yen ra ? Yíkēe, fu teeb bídí ya'u wah ?* »*

³⁹ Isayii wonte yee tah bëewè mínih gém rē, won tih :

⁴⁰ « *Koope búumílté wë, súhílté keññi wa, toñeh wa ay ole, keññi wa ay kúnsée ndín wa lof pesađ, mi pay wa yee homuu wa ra.* »*

⁴¹ Isayii húmú wona' Yéésú bín fē, deef dí séenté ndami.

⁴² Filib fi yaaha béeb, kaa'eeh ow caak di kélfē yí yëwúddë gémuté Yéésú. Ndaa bi helu wa nuf farisenṅa na, wa kaañuy rii teeba' toñeh wa ay líkú tígè na dṅagu yëwúddë Koope ra,

⁴³ ndah biti ow daa kaña wa, daa génèl wë biti Koope daa kaña wa.

Iña won Yéésú rē daa na aattiya'

⁴⁴ Yéésú béyídté uni won tih : « Bëyi gém soo na, gémey soo na don, dí gémpe bëe' wol so' ra bal.

⁴⁵ Bëyi ot so', deef otte bëe' wol so' ra.

⁴⁶ So' mi ac èldúnè hawaanri bëewè, nda bëyi gém soo na dékéeh ñúusè.

⁴⁷ Bëyi keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac sēmlē'í bëy èldúnè ndaa daani wa neh.

⁴⁸ Bëyi fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won mi ra nay rii aattiyee yiin nay túkkíyè èldúnè rē.

⁴⁹ Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy sè' won iña yéeddè' mí rē.

⁵⁰ Te mi yúhté biti yee túuyè' rí rē daa na ona' pesa na dúmèh rē. Ti daaha nen, iña na won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso' nen. »

13

Hosi Yéésú kotti taalibe yi

¹ Bisa millè' balaa Paagi yëwúddë rē lahte. Yéésú yúhté biti wahtaa wad díi koloh èldúnè, dí deefid Boffi ra lahte. Di mēssí faha' bëewée ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teebpe wa dee faha' ri wa níi tígí teem faha' ra.

² Yéésú a taalibe yi homu reer, deef Seytaanaa bekke Yudaas koy Simoṅ Iskariyot nufa nay rii yaayee Yéésú rē.

³ Yéésú yúhté biti Boffi tíkké iña béeb ya'i, dí yúhté biti bal dí kola' díi na te ri ay nimile díi na.

⁴ Daaha, dī kolohte loona, níssé búubí, bébpe ndíimú moosaa pokke kinohi,

⁵ antee béb if, túmpé muluḅ, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosid dī kotti bééb, dī moosid dī wa a ndíimée pok dī kinohi ra.

⁶ Laha' ri Simoṅ Peer na ra, Peer won dī tih : « Do fi Yíkée, fu hosid so' kotti so' a ? »

⁷ Yéésú won dī tih : « Fu yéeh iti fi yee na paṅ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. »

⁸ Peer won dī tih : « Damaay fu hosde so' kotti so' ! » Yéésú tahte won dī tih : « Mi hosday ro kottu raa, deef hanndal ki yen d'úmpé. »

⁹ Peer won dī tih : « Kon Yíkée, ngana teem kotti so' kut, lahe níi ya' yi so' a af so' bal ! »

¹⁰ Yéésú won dī tih : « Bèyí kola' boohoh, faana bééb lante, sohlaay dī boohlee*. Don fi yee don ladute, ndaa don bééb daa ladu neh. »

¹¹ Deef Yéésú yúhté bée' nay rii yaaye ra, daa tah dī won biti wa bééb daa ladu neh.

¹² Hosa' Yéésú kotti taalibe yi níi wocce ra, dī bekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Don yúhú iti fi yee pagid' mi ron ra a ? »

¹³ Don dèekúu sè' yèeddèh a Yíkée, te don wonu kaah, mi dī.

¹⁴ Hém so' mi Yíkèen, so' mi yèeddèhèn, daa mi hos kotton raa, kon don warutee hosanta' kot hanndal kon bal.

¹⁵ Don ot mi pagid' don yii bah, deef mi faha' biti don pagee ri daaha.

¹⁶ Mee ron won kaaf ka ra ee : sùrgè lukeh kélfií gaan, bée' wolu ra lukeh bée' wol ri ra gaan.

¹⁷ Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, don ñee na raa, keeñnon ay sos.

¹⁸ Mi wonaay don bééb nék ! Mi yúh bèewè tanis mi ra. Ndaa yee bíníyú Téerèe rē wadti laha laho. Téerèe won tih : *“Bèe' funi woruu*

mbúurú sè' rē, daa millè' hen kaa'ohi so'.” ✧

¹⁹ Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen daa wahtaa lah raa, don ay géem biti daa mi ✧.

²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí tah bëyí daa mi wol ri a ya' ana, deef dī tah so' ; te bëyí tah so', deef dī tah bée' wol so' ra. »

Bèe' nay yaaye Yéésú rē

(Saame Maccèe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkè 22.21-23)

²¹ Woca' Yéésú woni baa ra, afa kúnèhté pak, dī won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di don na ay soo yaay. »

²² Taalibe ya yíh bée' na wona' Yéésú rē, wa na yeelantuu affi wa.

²³ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, húmú hēbísí.

²⁴ Tígí daaha, Simoṅ Peer paṅke yodaḅ, nahte ri meel Yéésú bée' na wona' ri ra.

²⁵ Taalibee sígímpé nuf Yéésú, meelte ri won tih : « Fu wona' wa Yíkée ? »

²⁶ Yéésú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : bée' nay mi rii yere ra, dī bëyí baaha. » Tígí daaha, Yéésú bébpe mbúurú, sooppe ri loona, yedte ri Yudaas fi Simoṅ Iskariyot.

²⁷ Yudaas na tah mbúurèe, Seytaane na haal ri. Yéésú won dī tih : « Yee nay fuu page ra, page ri gaaw ! »

²⁸ Ow yínè sah di wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha' rii won da.

²⁹ Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu biti Yéésú nah ri pay saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñèkíḅḅè sarah.

³⁰ Taha' Yudaas mbúurèe rē, dī yíppée dúh èssín. Wahtii baaha deef Koo elekke.

Túuyè'í hasa

³¹ Dúhè' Yudaas èssín dē, Yéésú won tih : « Leegi Koope teeba'

* **13:10 13.10** *sohlaay dī boohlee* : Bèewè húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bèewè rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *henay hosi kotta, sohlaay dī boohlee.* ✧ **13:18 13.18** Saame Kaña ya 41.10 ✧ **13:19 13.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.14-15

ndami so' mi Koy-bëe', mi teeβa' ndami dī fi Koope.

³² [Te mi teeβa' ndami Koope raa,] Koope bal ay teeβa' ndami so', te ri yuloh paŋi, maañlay.

³³ Yee talla' mi hom filiβ fon da gaanlay yaawe ! Don ay soo saam, ndaa cëe mí won don yee won mi yëwúddë rë : don mínih lah tígë në saañ mi ra.

³⁴ Mee ron yed' túuyë' has da ee : lah fëhëntii hanndal kon. Di faha' mi ron, lah fëhëntii daaha hanndal kon.

³⁵ Don fahanta' hanndal kon raa, tígí daaha bëewë bëeβ ay yúh biti don taalibe yi so' . »

Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkë 22.31-34)

³⁶ Filoon fi baaha, Simon Peer meelte Yéésú won tih : « Fu saañ di Yíkëe ? » Di loffe Peer won tih : « Tígë homu yen bee ra kep fu mínëh ñee tal so' ní fu lah tígë na saañ mi ra, sehe ní fayu, fay naa lah. »

³⁷ Peer won dī tih : « Yíkëe, yi tah mi mínëh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñiin sē' ndah do ! »

³⁸ Yéésú won dī tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñiinú ndah so' a ? Mee roo won kaaf ka ra ee : añaŋ, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sē' ní hen waal éeyë. »

14

Yéésú daa waala yulid' Boffa na ra

¹ Yéésú antee won taalibe yi bëeβ tih : « Affon banay kúnëh ! Gémí Koope, te don gém sē' bal !

² Faam Baaso' hanke ; may pay mi waayid' don tígí nay ron home. Henay baa koon mi woneh ron dī !

³ Mi pay mi waayid' don dī ní woc daa, may nimil mi kali ron. Hen daaha raa, tígë nay mii home ra, don ay home na bal.

⁴ Don yúhú waala yulid' tígë na saañ mi ra. »

⁵ Toomaa won dī tígí daaha tih : « Yíkëe, fun yíih tígë na saañ fu ra,

fun ay yúhëe waala yulid' na ra dīh ? »

⁶ Yéésú won dī tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona' pesa. Ow mínëh pay Boffa na te ñeyeh soo na.

⁷ Don yúhú sē' rëe kay, don ay yúh Baaso' bal ! Te dala'te woteh, don yúhúté rí te don olute ri ! »

⁸ Fílíp won dī tígí daaha tih : « Yíkëe, teeβ fun Boffa kut, fun sohluuy yin kay. »

⁹ Yéésú won dī tih : « Fílíp, maaña saañ mi filiβ fon da bëeβ fu yéeh sē' doom a ? Bëyí ot so', deef otte Boffa ! Kon fu wona' biti mi teeβ don Boffa dīh ?

¹⁰ Fu gémëy biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi don ra bëeβ, kolaay soo na, dī fi Boffa hom soo na ra kay daa na paŋ légéyí.

¹¹ Gémí sē' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Don gémúy unna won mi don yaa raa, iña na paŋ mi ra wadtee tah don gém book !

¹² Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí gém sē', dī fi bëyí baa bal ay paŋ iña na paŋ mi ra. Di ay paŋ yi luk waa gaan sah, ndah mi saañ Boffa na,

¹³ te yii don daŋ dī bëeβ, don ñeya' ri tii so', may ron rii pagid, nda so' mi Koy ka mi teeβa' ndami Boffa.

¹⁴ Yii don daŋ dī, don ñeya' ri tii so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéésú Ruuh-Pesen

¹⁵ « Don faha' so' raa, don ay ñee iña na túuy mí don da.

¹⁶ Daaha raa, may daŋ Baaso' kom don Dímlëh kay, bi ay home don na faraah.

¹⁷ Daa ri Ruuha na teeβ bëewë kaaf ka ra. Bëewë feey fi bee mínih rii haba' Dímlëh, ndah wa oluy ri, wa yíih rí. Don nék, don yúhú rí ; dī ee filiβ fon te ri ay home ow fi ow don na faraah.

¹⁸ Mii ron yedda' baayu, may ayaat don na.

¹⁹ Tasse yutuud' fii bëewë feey fi bee ii soo olil, ndaa don ay ot biti mee pes da, te don bal don ay pes.

20 Bín fē rēe, ḍon ay yúh biti mee Baaso' na, ḍon ewu soo na, te mi ee ḍon na.

21 Bëyí ham iña na túuyë' mí rēe aḍi te ri ñee na, ḍeef bëyí baa faha'te so'. Bëyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' bal may rii faha' te may rii teekiroh. »

22 Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéesú tih : « Yíkëe, yi tah fay teekiree fun, fii teekiroh bëewí kayya ? »

23 Yéesú won ḍi tih : « Bëyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso' ay faha' bëyí baaha, te funi Baaso' ay haal ḍii na, fun dék ḍii na.

24 Bëyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu ḍon maa won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.

25 « Mi won ḍon iñyah bee homa' mi leeloon bee ra.

26 Lahte Dímlëhí ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Pesëñ fa nay wolee Baaso' di tii so' ra. Di nay ron yëeddé béeb, ḍi nédís ḍon iña won mi ron ra béeb.

27 Mi saañ sayo, ndaa may ron helid jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii hellá' ti di na paguu ri bëyí èldúnë nen. Affon banay kúnëh, te ngënë tíití.

28 Don keluute woni so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat ḍon na ra maan ? Don faha' so' koon, saaña na saañ mi Baaso' na ra, keeññon ay naa sose soso. Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan ḍa.

29 Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fē rēe, ḍon gém.

30 Mii wonil caak a ḍon, ndah kélfíi feey fi bee ee ac ḍa. Di mínéh yin soo na, daa may rii yedḍee yee nay lahe ra.

31 Yaaha béeb, nda bëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na nah ri so' ra. Kélíi yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal béeñí kah-kah fa

1 Yéesú wonil tih : « Daa mi tal béeñí kah-kah fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal béeñë.

2 Ya'i tokoh so' mi tal béeñë béeb te límëy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na lím, ḍi ay rii yugus níi lan, ḍi baatti lím.

3 Don fi yee nék, ḍon yugusute níi ḍon ladute. Unna won mi ron ra daa yugus ḍon níi ḍon madute ḍaa lan.

4 Kon pëkíi soo na ti di poka' mi ḍon na nen. Ya' béeñí tokaay tala, bani aḍi kep dín mínéh lím ; ti ḍaaha nen, ḍon a affon kut ḍon míníh ḍúhíd njiriñ hém ḍon pokuuy soo na.

5 « Daa mi tal béeñë, ḍon daa ya' ya. Bëyí pokoh soo na, te mi pokoh ḍii na ay ḍúhíd njiriñ mi gaante. Don míníh pañ yin ḍeefa ḍon pëkíih soo na. 6 Bëyí pokaay soo na ay betu ti ya' béeñí lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi béeñí man ḍah ay luuhu luuhu, betu kíi wa tam.

7 Don pokoh soo na, te ḍon ham unni so' ḍon na raa, ḍégí yii neba' ron, ḍon ay rii liil.

8 Ndami Baaso' yúhúu biti ḍon ḍúhíd njiriñ caak, ḍon teeḍa' biti ḍon taalibe yi so'.

9 Di faha' so' Baaso', mi faha' ron ḍaaha. Pésíi filib faha'a faha' mi ron ra.

10 Di ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filib faha'a faha' ḍi so' ra, ḍon ñee túuyë' yí sē' rēe, ḍon ay pesëe ḍaaha filib faha'a faha' mi ron ra.

11 « Don ot mi won ḍon yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom ḍon na, te sosi keeñon mit sēk.

12 Túuyë'í sē' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fēhëntíi ḍaaha hanndal kon.

13 Lahay bëyí faha'te ow níi luk bëyí tah yera'i ñíiní af kooyyi.

14 Don pañ yii won mi ḍon raa, ḍeef ḍon kooyyi so'.

15 Mii ron dëekíil súrgë, ndah súrgë na yéeh yii pañ kélfíi. Mi dëekë' rën kooy, ndah mi teeḍpe ron iña kola' mi Baaso' na ra béeb.

16 Don neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, ḍon ḍúhíd njiriñ, njiriñ mi na

dúméh. Hen dāaha raa, yii dōn dāṅ dī bééḅ, dōn ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.

¹⁷ Filiḅ iñyaa bééḅ, mi faha' woni ron biti lah fēhētíi hanndal kon.

Taalibe ya a bëewë feey fi beh

¹⁸ « Don ot bëewë feey fi bee kaa' ron, yúhí biti wa dēbúu kaa' so'.

¹⁹ Don nonun bëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah dōn nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi dúhidté rēn waa na, tahte dōn nēnlíh waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron.

²⁰ Nérsíi yee húmú won mi ron biti súrgē lukeh kélfii gaan da. Bëewë moklute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon bal.*

²¹ Yii wa paṅ dī dōn bééḅ daa mi tah, ndah wa yíih bëe' wol so' ra.

²² Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígē homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa.

²³ Bëyí kaa' so', dēef kaa'a'te Baaso' bal.

²⁴ Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mēsēy wēe paṅ fii wē koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' bééḅ.

²⁵ Yee bíníyú téeríi kootii wa ra laha'te dah. Bíníyúté bitih : *“Yee kaa'uu wa so' ra lahay dala !”**

²⁶ Dímlēhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeḅa' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyid.

²⁷ Te dōn bal, dōn ay soo seedeyid ndah yen daa húmú dalaana níi a dēh. »

16

¹ Yéésú baatte won tih : « Don ot mi won dōn yii bah, nda dōn banti sélít.

² Yúhí biti dōn ay líkú ílíyyē na dāguu yēwúdfē Koope ra ; te ay til níi sah, bëyí yahti ron bëem ay rii habee biti jaamiyoh Koope.

³ Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' bal daa nay tahe wa paṅ yii baaha.

⁴ Mi won dōn yii baaha biti lah na bín fē rēe, dōn nérsēh yee húmú won mi ron ra. Biti mi mēssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerē' bín fē níi a dēh.

Pagadfi Ruuh-Peseṅ

⁵ « Leegi mee saaṅ bëe' wol so' na ra, te ow di dōn na meelay so' tígē nē saaṅ mi ra.

⁶ Yee won mi dōn baa ra tahte keeññon dúmpé ces.

⁷ Añcaṅ, mi won dōn kaah : biti mi saaṅ daa gén dōn na. Nagajek, mi saay raa, Dímlēhē waḍti ac dōn na ra ii ayil ! Ndaa mi saaṅ daa, may ron dīi wola'.

⁸ Te ri ac dāa, dī ay teeḅ bëy ēldúnē biti wa homuy kaah di yii lenke dēe na oluu wa bakaad dā, dēe na oluu wa júḅ dē, a dēe na oluu wa aattiya' ra :

⁹ wa homuy kaah di yii lenke bakaad, ndah wa gémúy sē' ;

¹⁰ di yii lenke júḅ, ndah mee saaṅ Baaso' na ra, te dōn ii soo ollil ;

¹¹ di yii lenke aattiya', ndah kélfii feey fi bee daanute níi wocce.

¹² « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígē homuu yen bee ra kep wa dāmeḅ affon.

¹³ Ruuha na teeḅa' kaaf ki Koope ra ac dāa, dī ay dōn ñéyídf kaaf ka bééḅ. Iña nay rii wone ra ii kola' dīi na, dī ay wone iña keloh ri ra, dī teeḅ dōn yii nay lahe.

¹⁴ Daa ri nay teeḅee ndami so', ndah dī ay beyee iña soo na, teeḅ dōn wa.

¹⁵ Yii Baaso' daa laha' ri bééḅ, daa mi laha'. Daa tah mi won dōn biti Ruuha ay beyee iña soo na, teeḅ dōn wa. »

Yee nay yíssíré súfúñ fē sos-keeñ ra

¹⁶ Yéésú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fii dōn ii soo ot, tíkēh i waal dōn an soo olaat. »

¹⁷ I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Di faha' won

yi biti tasse i waal yen ii rii ot, tikèh i waal raa yen an dñi olaat ? Di faha' won yi biti bal dñi saañ Boffa na ? »

¹⁸ Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, dñi faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! »

¹⁹ Yéésú otte biti wa fahuu meeli, dñi won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron biti tasse i waal don ii soo ot, tikèh i waal raa don an soo olaat ra, don meelantuu baaha a ? »

²⁰ Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay fon don hawoh, deefa bëy èldúnè homun sos-keen ; don ay sùfúñ lool, ndaa sùfúñ fè ay yíssèh sos-keen.

²¹ Loo belef ham raa na misik dñi na, ndah deef lowa daa lah ; dñi múc dèe nék, dñi hal misiga keeña sos nñi sos, ndah dñi kúdté koy èldúnè.

²² Don bal, tígè homuu don bee ra, don homuu misik a sùfúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos.

²³ Bín fè rée, don ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don dan dñi béef, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.

²⁴ Níi a deh, don ñeyuy tii so' don dagute yin. Mantee dègí, don ay liil ; daaha, keeññon ay sos dotooy. »

²⁵ Yéésú antee tik won tih : « Iña won mi ron yaa ra béef, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fii rè nék mii ron wonliil daaha, may ron wonee iñi Baaso' bëñéet.

²⁶ Bín fè rée, don ay ñee'ee tii so' don dan Boffa. Mi wonay ron biti may ron dagire dñi na, don daa nay dagire affon.

²⁷ Di fi Boffa faha'te ron ndah don fahuute so', te don gémuté biti daa ri wol so'.

²⁸ Mi kola' Boffa na mi acce èldúnè. Leegi may koloh èldúnè, mi nimil Boffa na. »

²⁹ Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Di deh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay léeh.

³⁰ Biti fu yuh béef te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun gém biti fu kola' Koope na. »

³¹ Yéésú won wa tih : « Don wonu kaah biti don gémuté leegi a ? »

³² A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron hasлуу ra, ow fi ow don na béef nimil faam wa, don hel so' njunduj ! Añcañ, mi homay a af so' njunuj kat, ndah Baaso' ee hëbís sè' !

³³ Don ot mi won don iñyah, nda don pokoh soo na, don lah jaamma. Don ay mok èldúnè nék ! Ndaa lah hëbí híin, mi banke nguur ki èldúnè ! »

17

Dagiri Yéésú taalibe yi

¹ Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dñi béyídté afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teebee ndami so' mi Koohu, nda mi mín teebe' ndamu bal.

² Fu onte so' sañ-sañ sun fi bëewè béef, nda mi mín on bëewè déjéén fú sè' rè béef pesa na dóméh rè.

³ Pesa na dóméh rè nék, toka' níil yúhí do fi Koope fi kah-kah fa yínè kut da, a yúhí so' mi Yéésú-Kiristaa fa wol fu ra.

⁴ Mi panke légéyè nah fu so' ra, mi teebe'te ndamu feey fa.

⁵ Baap, kon leegi on so' ndam hëbísú, ndama húmú laha' mi doo na, na lahay èldúnè doom ra.

⁶ « Bëewè beef fu èldúnè fu déjéenté sè' wè rè, mi teebe wa daa fu wah. Daa fu laha' wa, fu déjéenté sè' wè, wa ñeyute wonu.

⁷ Leegi, wa yúhuté biti iña on fu so' ra béef kola' doo na.

⁸ Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhuté biti mi kola' doo na kah-kah, wa gémuté biti daa fu wol so'.

⁹ Af wa daa tah mi na dan do. Mi dagiray bëewè feey fi beh, mi dagidf bëewè déjéén fú sè' rè, ndah wa yuu.

¹⁰ Yii lah mi béef daa fu laha', te yii lah fu béef daa mi laha' ; te ndami so' feeñce waa na.

¹¹ Tasse yutuud mii homil èldúnè ; mi yuloh doo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú èldúnè. Baap, do fa sela ra, níirée wè tii gaanu, bee on fu so' ra, nda di lígínúu yen ana yen henute yínè, wa hen yínè daaha.

12 Homa' mi a wa ra, mi húmú níiré' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níidté wë, te ow múuyëy waa na, henay bëe' wadti múuy dë, nda yee won Téerëe rë lah.

13 « Bi leegi mi yuloh d'oo na, mi won wa iñyah bee lís mí ëldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeñni wa sos dotooy.

14 Mi léhinté wë yee won fu so' ra, bëy ëldúnë anutee waa kaa', ndah wa nënính bëy ëldúnë ti so' nen.

15 Mi d'af d'oo bití fu sëmlé' wë ya' Seytaane, ndaa bití fu kélid wë ëldúnë neh.

16 Wa nënính ëldúnë ti so' nen.

17 Bukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka.

18 Mi wolte wa ëldúnë ti di wola' fu so' ëldúnë nen.

19 Af wa tahte mi jébelté rë af so' mi hente buu, nda wa bukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu bal.

20 « Mi d'agid wa neh don, ndaa a bëewë nay soo gémé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra.

21 Baap, mi d'af d'oo bití wa béeb hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe d'oo na, wa bal homuun yen na daaha. Hen daaha raa, bëy ëldúnë ay gém bití daa fu wol so'.

22 Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen,

23 mi hom waa na, fu hom soo na, wa béeb bok hen yínë. Hen daaha raa, bëy ëldúnë ay gém bití daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen.

24 Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te bití bëewë dénjéen fú sè' rë hom na bal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa ëldúnë saku.

25 Te Baap, d'oo fa júb dë, bëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te bëewëe ke so' yee yúhuté bití daa fu wol so'.

26 Mi teeþpe wa níi wa yúhuté daa fu wah, te may waa rii baatti teeþ, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' bal mi hom waa na. »

18

Hami Yéésú

(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)

1 Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, di kolohte dah bani taalibe yi húusuté húlbí Sedoron, haalute meey daaha.

2 Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéésú a taalibe yi na húmú nëfíh daaha.

3 Di kúdté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yénké bití kélfé yí seeyoh ya a farisenja daa yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay.

4 Bi yúh Yéésú iña nay rii kate ra béeb, di lebohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? »

5 Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fí bëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha béeb, deef Yudaas fa na saañ díi yaaye ra húmú filib fi wa.

6 Yéésú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey.

7 Yéésú meelaatte wa won tih : « Don saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fí bëy Nasaret. »

8 Di wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Don saamun so' kut daa, yédfí bëewí yee saañ. »

9 Yee húmú won Yéésú rë laha'te dah. Di húmú won tih : « Baap, mi ñakay ow yínë sah di bëewë dénjéen fú sè' rë. »

10 Deef Simon Peer kúdté jépíl. Di yíppée rii fúul, paanke ri súrgíi seeyohi gaana, lecce nufi ñamaa fa. Súrgëe nufa lecu ra hínú Malkus.

11 Yéésú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépílú mbari ! Gulii coono fa yed so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

Kúrí Yéésú fí Haan

(Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

12 Soldaarra a kélfi wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéésú tígí daaha, pokalsuute ri a níh.

13 Wa d'ebúu ríi kúf faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kíilí baaha ra.

14 Di fi Kayif daa húmú won yéwúdfé bití ow yínè kut ñak ñiini ndah bëewè daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéésú

(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

15 Na kúru wè Yéésú faam seeyohi gaana ra, Simon Peer a ow kay dí taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte dí fi taalibee a Yéésú daa hëeltú filib faam fa.

16 Ndaa Peer húmú èssín, hëbís ilè. Tígí daaha, taalibee koon dúhté, wonte a belaa na woh ilè rè, bekke Peer filib.

17 Belaa won Peer tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi bëyí bee nagajek a ? » Peer won dí tih : « Mi noneh na dé' ! »

18 Bi húmú sos Koo, súrgè yè a wohoh ya kèdfuté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh bal.

Yéésú fii Haan

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

19 Seeyohi gaana* yampe na meel Yéésú yii lenke taalibe yi na a yee na yéeddé' rí rè.

20 Yéésú won dí tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun bëewè béeb na keluu. So' mi mëssi yéeddé' filib íliyyè na daguu yéwúdfé Koope ra a filib Faam fi gaani Koope, te yéwúdfé béeb tee'uu na ; mi wonay yin las ! »

21 Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meelee wa bëewè síkirúu sè' rè. Wa yúhú iña won mi ra. »

22 Wona' Yéésú woni bah, lahte wohohi húmú nè, fúudté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana daaha a ? »

23 Yéésú won dí tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeḅ so' tígè hëllé' mí rè, ndaa hena bití mi wona kaah raa, deef fu laba' so' yih ? »

24 Tígí daaha, Haan yeñce Yéésú faam Kayif seeyohi gaana, deef Yéésú lís pokki.

Peer taasilte yúhí Yéésú

(Saame Maccëe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

25 Filib fi yaaha béeb, Simon Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte bëyí won dí tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won dí tih : « Mi noneh na dé' ! »

26 Filoon fi baaha, ow dí súrgè yí seeyohi gaana, mboko mi bëe' Peer lec nufa ra, won dí tih : « Mi ot do fi bee a dí filib meeya neh nagajek a ? »

27 Taasa' Peer waali yinée, paan yippée fiisoh.

Kúru Yéésú fii Pilaat

(Saame Maccëe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

28 Yéésú beyute faam Kayif daaha, kúrúte faam gëernëer baabin cúb. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filib, wa kaa'uu bití wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga.

29 Tígí daaha, Pilaat deefidte wa won wa tih : « Don wonu ti bëyí bee paṅ yih ? »

30 Wa lofute ri wonu tih : « Di henay ow bos koon fun këmí rè rí ! »

31 Pilaat won wa tih : « Don fi yaa bëyí rí, don ñee yee won kootii ron ra don aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tikuun fun húl sun ow, fun hap ri. »

32 Yee húmú won Yéésú rè laha'te dah sun fi dee nay rii húlée rè.

33 Tígí daaha, Pilaat nimilte filib faam fa, dëekrëhté Yéésú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yéwúdfé è ? »

34 Yéésú won dí tih : « Woni baa kola' doo na mbée ow daa won do baaha sun fi so' ? »

35 Pilaat tahte won tih : « Maa mi yéwúf è ? Bëy heedon a kélfé yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu paṅ yih ? »

* 18:19 18:19 Seeyohi gaana na wonuu dee ra, dí Haan. Bín fë nagajek deef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssee hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, bëewè húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

³⁶ Yéésú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgè yí sè' ay soo haa'id ní mi yéeyíh yéwúddè ; èe-èe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. »

³⁷ Pilaat won dī tih : « Kon fu buur a ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te bëyí hom kaaf ka béeb, helte nuf iña na won mi ra. »

³⁸ Pilaat won dī tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat dúhèetté èssín deefidte yéwúddè, won wa tih : « So' mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh,

³⁹ te don baahuu biti lahaa Paak béeb, mi dúhríd don ow yínè kasu. Don fahuuy biti mi yessid don buuri yéwúddè è ? »

⁴⁰ Tígí daaha, wa béyruté unni wa sun wonu tih : « Èe-èe' ! Di neh ! Dúhríd fun Barabaas. » Deef dī fi Barabaas fa banndi.

19

¹ Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúuddèhí Yéésú laraw.

² Soldarra beyute ñap yugusute baane, bekute ri af Yéésú, tíkuté paltu luum sun fi,

³ lebuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yéwúddè ! » Wa na anuu rii fúudsè' mbey.

⁴ Pilaat dúhèetté yéwúddè nè, won wa tih : « Cèe mi ac mi komdoh ron ri èssè, nda don yúh biti mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh. »

⁵ Tígí daaha, Yéésú dúhté, bani baanií yèlbí a paltii luumi. Pilaat won bëewè tih : « Bèe' abah ! »

⁶ Kélfè yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéésú, wa béyruté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « Bèyí rí don daayid dī affon. So' mi olay yii mín tíkú sun fi. »

⁷ Yéwúddè wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te

ri wonte biti dī Koy Koope. Kon dī wadti hawun húl ! »

⁸ Kela' Pilaat woni bah, dī baattee tiit.

⁹ Di haalaatte faam, meelte Yéésú won dī tih : « Fu dúhè' dih ? » Yéésú hente tid, lofay ri.

¹⁰ Tígí daaha, Pilaat won dī tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh biti mi mín dèe yeris te mi mín dèe daaydoh kurwah a ? »

¹¹ Yéésú won dī tih : « Fu mínèh yin yínè sah sun fi so', henay yee yed do Koope fa sun da. Yii baa daa tah bakaadi bëe' yeñ so' doo na ra luk buu gaan. »

¹² Pilaat kola' daaha na saam dee nay rii yeddee Yéésú rè. Ndaa yéwúddè béyruté unni wa wonu tih : « Fu yeris bëyí bee deef fu ñéerèey a Sesaar*. Bèyí tík afi buur, deef haa' Sesaar. »

¹³ Kela' Pilaat unni yah, dī dúhídté Yéésú fèel, antee took ñaana na aattiyuu, hom èssè dérúu a la', na wonuu yéwúddè Gabataa ra.

¹⁴ Yiin fi baaha, tee'a' a bisa míllè' waaji Paagi yéwúddè, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! »

¹⁵ Ndaa wa béyruté unni wa na wonu tih : « Di húlè bal ! Di húlè ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfè yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuy buur kay. »

¹⁶ Tígí daaha, Pilaat yedda'te wa Yéésú, wa daaye ri kurwah.

Daaji Yéésú kurwah

(Saame Maccèe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkè 23.26-43)

Soldarra yípútée ham Yéésú.

¹⁷ Di fi Yéésú daa enoh kurwahi, wa dúhúte gina, yullute tígè nè wonuu « Kèeñ-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrè.

¹⁸ Lahuu wa ra, soldarra daayute Yéésú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : bëyí yínèe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínèe

* 19:12 19.12 Sesaar : Bín fè, bëyí hómú hen buur di Rom béeb dèekúu daaha.

paa'te ri ya' sugu, Yéésú hompe leelaa.

¹⁹ Pilaat naha'te bíní a tíkrēhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéésú fí bēy Nasaret, buuri yēwúddē. »

²⁰ Bi wulay tīgē daayuu Yéésú rē gina, te unna bíníyú ébrē, lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúté yee bíníyú rē.

²¹ Yee bíníyú baa ra nebaay kélfē yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíní “buuri yēwúddē” koon. Fu wadti bíníyē bití “bēyí bee won ti daa ri buuri yēwúddē”. »

²² Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rē, mí bínité rí níi wocce. »

²³ Daayuu soldaarra Yéésú níi wocce ra, wa beyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee bēb búubée ké rí teru sun níi feey te lahay dīis dē,

²⁴ wonu tih : « Génē bití yen dārun ri dāro raa, yen púlúf rí yen ot bēe' nay rii lahee ra. » Yee hómú bíníyú Téerēe rē laha'te dāh. Téerēe hómú won tih : « *Wa woruute yéré yí sē', púlúfuté búubí sē'.* »* Dee bíníyú rí dāa ra, soldaarra paguu ri dāaha kep.

²⁵ Yaafi Yéésú hómú caṅ hēbís kurwaha bāni koy-yaafa bēleb, a Mari bēleb Kolopas, a Mari fi bēy Makdalaa.

²⁶ Yéésú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hēbísí, dī won tih : « Yaa ow, koohu abah. »

²⁷ Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee bēbpe yaafi Yéésú yeffe ri faami.

Húli Yéésú

(Saame Maccēe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkē 23.44-49)

²⁸ Nda yee won Téerēe rē lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéésú bití iña bēeb púlgísē'té leegi, dī won tih : « Mi sifirohte. »

²⁹ Deef lahte yaadi líffē bineegar hómú hatinni yaaha. Soldaarra yípútēe bēb líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri búk Yéésú na fahuu hēndí.

³⁰ Díkísē' Yéésú bineegara, dī won tih : « Iña bēeb púlgísē'té. » Di sígimpé, yeddohte lússé.

Yéésú tawute juun araal

³¹ Wahtu yi yaaha, deef bisa na hílsúu yēwúddē rē ee saañ dale ra. Kélfē yí yēwúddē fahuuy bití búudé hom sun kurwah bis hílsēe, baatte bití bisi hílsíi bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri bití dī naha' korsa'i kotti bēewē daayuu ra†, búudé yē kēllú tīgē.

³² Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute bēewē daayuu a Yéésú rē, korsuute kotti bee dēb dē, ñeyute ana fa na, korsuute kotta.

³³ Di fi Yéésú nék, lahuu soldaarra dīi na olute bití dī húlté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta.

³⁴ Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a muluḅ yíppée nēe dūh.

³⁵ Bēe' bílíd iñyee ra tíkké íllí nē ngēey, te iña won dī ra laha' dāaha. Dī a faanaṅ fi yúhté bití iña laha' dāaha. Don ot dī won iñyeh, nda don gém don bal.

³⁶ Iñyaa bēeb laha'te dāh, nda yee bíníyú Téerēe rē lah. Bíníyúté Téerēe bitih : « *Yuh yínē sah ii kon faana.* »*

³⁷ Bíníyúté bití bal : « *Wa ay yíid bēe' wa jabu ri ra.* »*

Haji Yéésú

(Saame Maccēe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkē 23.50-56)

³⁸ Filoon fi baaha, lahte bēyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri búudé fí Yéésú. Di non taalibe yi Yéésú ndaa bi hómú neeh ri kélfē yí yēwúddē, dī hómú teekiraay baaha. Pilaat tahidte ri, Suseef payte bēbpe búudé fē.

* **19:24 19.24** Saame Kaṅaa ya 22.19 † **19:31 19.31** Bín fē, bēewē hómú daay ow kurwah wa faha' bití bēe' yíppi húl rēe, wa hómú korsuu kotti bēe' korsoo. * **19:36 19.36** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 12.46 ; Kíní bēy Israyel 9.12 ; Kaṅaa ya 34.21 * **19:37 19.37** Saame Sakari 12.10

³⁹ Tígí daaha, Nikodem bal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mēssée pay yéí Yéésú elek.) Wa kúrúte laakkoloñi yugusuu míiri boolluu a barbosaa, yi wadtee mit kilē sabay éeyē.

⁴⁰ Wa beyute búudé fí Yéésú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di baahuu ri yēwúddē nen biti wa yahti hac búudé.

⁴¹ Tígē daayuu Yéésú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mēsúy nēe hacu húmú nē.

⁴² Bi na saañ dale bisa na hílsúu yēwúddē rē te kolom ka wulay daaha, wa dāpute búudé fí Yéésú nē.

20

Kolohi Yéésú búudé
(Saame Maccēe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkē 24.1-12)

¹ Hagadi dímeesē, Mari fi bēy Makdala kolohte saañce tígē haccuu Yéésú rē. Laha' ri ra, dī deef la'a húmú búk luuya ra éccírúte.

² Di yíppée múkē Simon Peer na a taalibii yínēe Yéésú kooya' ri ra, won wa tih : « Búudé fí Yíkēe beyute nuṅa, te fun yíih tígē kúrú rí rē. »

³ Tígí daaha, Peer a taalibii yínēe koluute na suu luuyin.

⁴ Wa húmú múkēyú múkēyē na suu wa ra. Bi luk taalibii yínēe Peer gaaw, dī débpé rí luuya.

⁵ Laha' ri ra, dī yérēntēhté otte boyya filiḅ, ndaa ri haalay.

⁶ Simon Peer laha' daaha, haalte na yeel boyya.

⁷ Boya húmú af Yéésú rē homay a boyyi kayya ; dī túlúñú túlúñē, hompe kay.

⁸ Taalibii yínēe débpí lah ra haala' daaha otte boyya, gémpé biti Yéésú kolohte.

⁹ Yúhí biti ní a baaha, deef taalibe ya yíih yee faha' won Téerēe rē doom, biti Yéésú wadtee koloh búudé.

¹⁰ Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéésú Mari fi bēy Makdala

(Saame Maccēe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

¹¹ Di fi Mari, nimila' ri ra, hom fēel fí luuya na looy. Di hom looya yérēntēhté filiḅ,

¹² otte malaaka ana yi bekuu búuḅ naa', tookute tígē húmú fēndú búudé fí Yéésú rē, bee hompe hatna húmú afa ra, yínēe hompe hatna húmú paa' kotta ra.

¹³ Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Di won wa tih : « Búudé fí Yíkí sē' beyute, te mi yéeh tígē kúrú rí rē. »

¹⁴ Di hom woni yii baa na heeltōh, dī otte ow cañke hēbísí ndaa ri yéeh bēe', deef yaa Yéésú.

¹⁵ Yéésú won dī tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba' Mari biti yaa wohohi meeya, dī won bēe' tih : « Bahaa, daa fu kúrē rí rēe, won so' tígē dāp fu ri ra, mi kale ri. »

¹⁶ Yéésú won dī tígí daaha tih : « Mari ! » Di yíssēhté Yéésú nē, won tih : « Rabbuni ! » (daa ri yēeddēh dī ébrē).

¹⁷ Yéésú won dī tih : « Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na doom. Tíle fu won koy-yaayyi so' biti mi hom kotti saañi Baaso' na daa Boffon dā, Koope fi so' na daa Koope fon dā. »

¹⁸ Mari fi bēy Makdala yíppée saañ, wonte taalibe ya biti dī otte Yíkēe, léhínté wē yee won dī ra.

Feeñiyohi Yéésú taalibe yi
(Saame Maccēe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkē 24.36-49)

¹⁹ Sosad' na'i dímeesí baaha, bi deef taalibe ya kaañuy kélfē yí yēwúddē, wa téyúutē faam. Yéésú acce hente bereeh leeli wa, won wa tih : « Célíri yaawe ! Hēmíi jaamma ! »

²⁰ Wona' ri wa iñyaa ra, dī teeḅpe wa ya' yi a hatni yíníi araali. Keeññi taalibe ya sos soso níi ola olu wa Yíkēe rē.

²¹ Yéésú wonaat wa tih : « Cèlírí yaawe ! Hémíi jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola' ron daaha. »

²² Kola' ri woni baa ra, dí éffé sun fi wa, won wa tih : « Téhí Ruuh-Pesej !

²³ Bëyí don baal ri bakaadfi, deef Koope baalte ri. Bëyí don habid dí bakaadfi, deef Koope habidte ri wa. »

Feeñiyohi Yéésú Toomaa

²⁴ Toomaa fa na dëekúu Síisè rë non taalibe yi sabboo a ana ya, deefaay na ac Yéésú rë.

²⁵ Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri biti wa olute Yíkëe rë, dí won wa tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi bekay kun so' ílíyyé daayuu ri faana ra, te mi bekay ya' so' lafi araali, mii mëssi gém biti dí kolohte búudé. »

²⁶ Nimila' bisi baa deef taalibe yi Yéésú téyëetuté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéésú acce hente bereeh waa na won tih : « Cèlírí yaawe ! Hémíi jaamma ! »

²⁷ Di antee won Toomaa tih : « Beke kunu nunji ya' yi so' fu olsoh ; beke ya'u araal so'. Yedde lah nuf ana, fu gém ! »

²⁸ Toomaa won dí tih : « Daa fu Yíkíi sè', daa fu Koope fi so' ! »

²⁹ Yéésú won dí tih : « Biti fu otte so' daa tah fu gém è ? Bëyí gém sè' te olay so', lahte sos-keñ. »

Yee tah téeríi bee koloh ra

³⁰ Yéésú panje kimtaan kay caak fii taalibe yi, yi yéñké biti bíllúy téeríi beh.

³¹ Yee filiñ téeríi bee nék, bíllú biti don gém biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, Koy Koope. Te don gém díi na raa, don ay pes ndah dí.

21

Kimtaani mbaala líif jén dë

¹ Filoon fi baaha, Yéésú feeñiyaatte taalibe yi búk laahi Tiberiyat*. Di feeñiya' wa deh :

² Simon Peer a Toomaa fa na dëekúu Síisè rë daa húmú, a

Natanayel fi bëy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéésú ana kay.

³ Simon Peer won wa tih : « Mee saañ seeb da. » Wa wonu ri tih : « Caa fun ñéeré' a ro fun bal. » Tígí daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa elgi baaha béeb wa habuy yin.

⁴ Yíilè' Koo ra, Yéésú acce canje búk laaha, ndaa taalibe ya yíihsíh rí.

⁵ Di won taalibe ya tih : « Don habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih : « Fun habuy yin. »

⁶ Di won wa tih : « Yéésí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, don ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe jén, líif líifé níi wa míníh ríi dúhíí' mulaa.

⁷ Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, won Peer tih : « Yaa Yíkëe ! » Kela' Simon Peer uni bah, dí yíppée bekoh búubée ké rí húmú nís dí na seeb dí ra, yíppée haal mulaa.

⁸ Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén dë. Wa húmú wuluuy búk laaha, yee talluu wa ra wañti hena jaak tíméer (100).

⁹ Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tíkuté sun kíi, mbúurú hompe hatni beh.

¹⁰ Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Jéné dúhúu ron ham da, kúrí i koy na deh. »

¹¹ Simon Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén dë, dúhíí'té rí èssé. Jéné béeb hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyé (153), te dee teem wa ra béeb tahay mbaala dad.

¹² Filoon fi baaha, Yéésú won wa tih : « Eyí don ñam ! » Ow yíné sah di taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhú'té biti yaa Yíkëe.

¹³ Yéésú lebohte, bebpe mbúurée wora'te wa, dí bebpe jéné bal hente daaha.

¹⁴ Baa daa waali éeyé fë feeñiyoh Yéésú taalibe yi, kéllúu rí búudé rë.

Yéésú a Peer

* **21:1 21.1** laahi Tiberiyat : non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

¹⁵ Ñamuu wa ní wocute ra, Yéésú meelte Simoṅ Peer won dī tih : « Simoṅ fi Saṅ, di faha' fu so' luk di fahuu so' bēewí yee a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté bití mi faha'te ro. » Yéésú won dī tih : « Lah tooppitee harri so'. »

¹⁶ Yéésú meelaatte ri won tih : « Simoṅ fi Saṅ, fu faha'te so' a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté bití mi faha'te ro kay ! » Yéésú won dī tih : « Lah níiré harri so'. »

¹⁷ Di wonil ri waali éeyē fē tih : « Simoṅ fi Saṅ, fu faha'te so' a ? » Yee meela' ri Yéésú waali éeyē fē bití nda ri faha'te ri ra, dúmēlté keeña. Di loffe Yéésú won tih : « Yíkēe, fu yúh béeḅ ! Kon fu yúhté bití mi faha'te ro ! » Yéésú wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'. »

¹⁸ Mee roo won kaaf ka ra ee ; hena' fu kúkēy rē, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu pay tígí neba' ro ; ndaa tíl ní fu baha raa, fay báyíḍ ya' yu, ow kay pokid' do geñuu, kúd' dē tígí fu fahaay naa pay. »

¹⁹ (Unna won Yéésú yaa ra, dī hom teeḅa'i dee nay húlée Peer ra. Peer ay teeḅee ndami Koope daaha.) Yéésú antee tík won dī tih : « Ñeye tal so'. »

Yéésú a taalibee dī kooya' ri ra

²⁰ Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee Yéésú kooya' ri ra na ac filoon wa. Daa ri taalibee húmú sígím nuf Yéésú homuu wa ñama, meelte dī fi Yíkēe bēe' nay rii yaaye ra.

²¹ Ola' Peer taalibee ra, dī meelte dī fi Yéésú won dī tih : « A dī fi bee nék Yíkēe ? »

²² Yéésú won dī tih : « Mi faha' bití dī pes ní mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? Fu laha' bití fu ñee tal so'. »

²³ Yaa bah, wona líiwēlsē'té filib fi bēewē gému Yéésú nē rē bití taalibii baa ii ñee húl. Añcaṅ, Yéésú wonay bití ri ii húl, dī won wono ndék tee : « Mi faha' bití dī pes ní mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »

²⁴ Di fi taalibee sah-sah daa bílíd' iñyaa bíníté wē, te fun yúhúté bití iña won dī ra kaah.

²⁵ Yéésú panke i yin kay caak yi fu yéṅké bití ñeyun yínē-yínē bíníyú koon, mi lahte yaakaari bití tééré yē ii dam feey fi beh.

Téerëe bíníyú tílèdí apootarra ra Kúnsëe

Téeríi bee bíníyú tílèdí apootarra. Daa ri téeríi ana fa bíní Lúkkë rë. Bee déb dñi bíní rë won sun fi pesi Yéesú feey. Bee bíní rí bee ra nék, won sun fi filoon fi bee lawa' Yéesú sun-Koo ra, kaa'eeh dñi líssi pes fliib taalibe yi, na bedda' wa a Ruuhi. Bëewí húmú gémú dñi na suute haalute i gin caak na waariyu. Jamanii baaha buuri gaani Rom daa húmú ílíf i gin caak.

Téeríi bee won sun fi :

- yii lenke saañi Yéesú sun-Koo (1.6-11),
- yii lenke cébí Ruuh-Pesen a jamanaa dala' jaŋaa fliib yëwúdfde di Yerusalem ra (2.1-47),
- yii lenke tolof toloffaa lah jaŋaa ana' rii dal ra (8.1-3),
- yii lenke haali ngémë fliib fi bëewë yëwúdf neh ra ti bëy faam Korney (10.1-48) ; bëy Añcos (11.19-26), bëy Fílip (16.11-40), bëy Korente (18.1-11) a ginni kayya nen (17.1-4, 10-12),
- yii lenke hami Pool téyúté Yerusalem (21.27-36 ; 22.24), kúrúté Sesare (23.23-35),
- a yii lenke kúrí Rom, na sehaaloh buuri gaana aattiya' ri (27.1 ní 28.31).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay yúh dee laha' waarii Uni Nebi Yéesú-Kiristaa njiriñ ní tígí hom ow ëldúnë béeb keloh ri ra.

Sehi Ruuh-Pesen

¹ Bah Tewofil, iña bíní mí téerée ké sè' déb dñe won sun fi iña paŋ Yéesú a iña yëeddë' rí rë béeb dala'te dalaana níi

² yiin béyrú rí saañce sun da. Balaa ri saañ sun, dñi ñeya'te doolii Ruuh-Pesen nahte bëewë dñi húmú tanis wa henute apootarri ra yee nay waa page ra.

³ Filoon fi húlí, dñi feeñiyoh te wa fi yah, ñeya'te wa pagad caak teebpe wa biti dñi ee pes da kaah. Hente bis sabay iniil (40), hom níi rëe dñi feeñiyoh wa wa ot dñi, dñi wone wa yii lenke Nguur ki Koope.

⁴ Bisa ín, dñi hompe na ñam a wa, dñi won wa tih : « Ngënë wúlfi Yerusalem, séhí yee gap don Baaso' ra, daa ri yee húmú wona' mi ron bitih :

⁵ Saŋbëtsë' a muluub, ndaa don, tasse yutuud don ay bëtsúu a Ruuh-Pesen. »

Nimili Yéesú sun-Koo

⁶ Filoon fi baaha, wa fi apootarra homu a Yéesú rë meelute ri wonu tih : « Wahtaa nay fuu cëgírëetë nguur ki Israyel ra lahte aa Yíkëe ? »

⁷ Di won wa tih : « Waal fon ínih jamanu a wahtu yi Baaso', daa ri lah sañ-sañ sun fi yii nay rii page ra kut.

⁸ Yúhí biti Ruuh-Pesen ay cép sun fon, on don doole, don hen seede yi so' Yerusalem, Yúdée a Samari béeb, a tígí teem feey fa béeb. »

⁹ Kola' Yéesú unni yah, dñi kolohte feey íllí wë na saañ sun-Koo. Lahte nérí yíppée ac dappe rí íllí wë.

¹⁰ Di na saañ, wa homute daa na yeelu sun-Koo, ow ana yi bekuu búub naa' yípútée caŋ fñi wë,

¹¹ wonu wa tih : « Bëy Galile yi yeh, don homu yi dee don na yíirú sun-Koo ? Yéesú fë koloh fíiyën béyrúté sun-Koo ra, di oluu ron ri dñi na saañ, dñi ay nimilee daaha. »

Dee tansuu Macaas hente apootar ra

¹² Apootarra koluute daŋa daaha, bee na wonuu daŋi Èlíiffë rë, suute Yerusalem. Daŋa wulaay a gina níi, hanndal ka wafti hena kilomet yínë.

¹³ Lahuu wa Yerusalem ra, wa lawute sun faam, haalute lasa na hoñuu waa tee'a' ra. Wa húmú Peer, Saŋ, Saak, Anndere, Fílip, Toomaa, Bartalemi, Maccëe, Saak fi Alfe, Simon fi jambaara a Yudaas fi Saak.

14 Wani Maryaama yaafi Yéésú a i beleḅ kay, a koy-yaayyi Yéésú yaal tee'uu daaha, faraah wa ḍage.

15 Lahte bis waalli yaaha, Peer kolohte canke leelii koy-yaayya filib ngemë, ḍeef wa warutee mit ow tíméer a ow sabay ana (120), won wa tih :

16 « Koy-yaayyi yeh, Ruuh-Pesen húmú wonte yin yii lenke Yudaas fa kúḍ bëewë habu Yéésú rë. Di húmú ñeya' Dawit na, wonte ri Téerëe ; te yii baa waḍti laha laho te laha' ḍaaha.

17 Yudaas húmú non fun na, te ri húmú yerute légéyí ti di yeruu ow fi ow fun na bii nen. »

18 (Hélsë yínlúu rí yii bosa paṅ ḍi ra, lomuu feey. Di keena' feey fi baaha. Na keen ḍi ra, ḍi keena' líhëh lowa lasse, liilla bééḅ bütëhté.

19 Yaa hente léyëṅ filib Yerusalem bééḅ. Kola'te baaha, bëy Yerusalem wonuu tígí daaha Hakeldama, daa ri : Feey fi ñif ma.)

20 Peer tíkké won tih : « Di yii lenke ḍi fi baaha, nagajek bíníyúté filib téeríi Kañaa ya bitih : *“Faam fa hena holon, ow ban naa dék.”*✧ Bíníyúté biti bal : *“Ow kay taha légéyí.”*✧

21 Lahte bëewí ewu yen na deh, funi wa daa mësúu ñéerë' a Yéésú-Yíkëe,

22 dala'te bín oluu yen Saṅ Batis na bëtís rí rë níi a bee këllúu rí leelii yen ra. Kon di mín ḍíi man bééḅ, waḍtee lah bëyí haal fun na di wa fi yaaha, seedeyid' Yéésú biti ri kolohte búudé. »

23 Tígí daaha, tii ow ana capute : bëyí yínëe Suseef fa na dëekúu Barsabaas mbée Yústús rë, yínëe Macaas.

24 Taalibe ya bééḅ yefuute ḍañi Koope wonu tih : « Yíkëe, ḍo fa yúh yii hom keeñ ow bééḅ rë, teeḅ fun bëe' tanis fu di wa fi ana yi yeh,

25 hen apootar tah tígí Yudaas fa hegoh légéyí saañce tígë waḍ ḍíi na ra. »

26 Filoon fi baaha, wa púlúfúté wa fi ana ya, púlúfë keente sun fi Macaas. Di yeeltee baatoh apootarri sabboo a yínë yë në.

2

Cébi Ruuh-Pesen

1 Laha' Pantakot ra, bëewë gémú Yéésú rë bééḅ tee'luute tígë në tee'uu wa merees ra.

2 Hom homo níi, wa keluute yodadi kola' sun man yodad' ngilaaw gaan nen, líiffé faam fa tooku wa ra del.

3 Wahtii baaha, wa olute i yin ti pereem nen, mada' kíi, hasla'te, bina-bina bééḅ céppé ow fi ow waa na.

4 Wa bééḅ yípútée líif a Ruuh-Pesen, ow fi ow waa na bééḅ a yee beya' ri Ruuha ra, na won wonad' kay.

5 Bín fë, ḍeef lahte yëwúḍḍí gémúté Koope níi gém, koluu ginna èldúné bééḅ ayute dékuté Yerusalem.

6 Keluu wa yodada ra, wa ayute caakute níi caak, tee'uute, éemuté níi éem ndah ow fi ow waa na bééḅ na keluu bëewë gémú Yéésú rë na wonu wonad'ḍa ḅapu wa ra.

7 Wa éemú éemé níi na wonu tih : « Bëewë në wonu yee ra, wa bééḅ bëy Galile saa bal ?

8 Kon hena' ḍíi níi ow fi ow yen na bééḅ na keloh iña na wonu wa ra di wonada ḅap ḍi ra ?

9 Te filib fi yen, yee koluu ginni Parta ya, yee koluu Médí, Elam, Mesopotami, Yúdée, Kapados, Ponto a Aasi ;

10 yee koluu Fírísí a Pamfili, yee Ésíp, yee koluu deya na wonuu Siren ra di Líbí ; lahte yi koluu Rom,

11 Keret a Arabi ; lahte yi yëwúḍḍí tígí-tígí, bokaay a yee ḍeefru yëwúḍḍë yooni wa ra. Te añcaṅ, yen ee waa keluu wonad'ḍi yen ḍa, wa na waariyu iñi gaanna paṅ Koo ra ! »

12 Wa béeb éemuté, affi wa kúnéhté wa na wonantuu filiḅ fi wa tih : « Bee yi kan ? »

13 Ndaa lahte bëewí na ñaawlu wa fi bëewé gémú rē wonu tih : « Bëewí yee mani talla' waa hap yee raa ! »

Gonli Peer

14 Tígí daaha, Peer kolohte bani apootarri kayyi sabboo a yínè yē, dī béyídté uni sun won tih : « Don fi yéwúddē a don fa dékú Yerusalem ra béeb, kúnsí nuffon don síkírēh sē' ndín don yúh yee lah ra.

15 Di habuu don dī affon lahaay daaha, bëewí yee maniyuy. Yen homu siñaakad' kep ee !

16 Yee lah baa ra, yonente Suwel húmú wonte ri. Di húmú won tih :

17 *“Koope won tih : Waalla nay millée rē,
may hasla' Ruuhi so' sun fi bëewé béeb,
tuŋki ron yíssēh yonente léhín woni so'.*

*I yin ay feeñiyoh tuŋkon,
baha ya ay olee heey.*

18 *Ahaŋkay ! Bín fē rēe, may hasla' Ruuhi so' sun fi súrgē yí sē',
yaal a beleb*

wa yíssēh yonente léhín woni so'.

19 *May teeḅa' i kimtaan sun-Koo dín,
a iñi éemílè'té feey fi beh ti ñif, kú a i nér dúukēe nen.*

20 *Na'a ay múf ñúus túd,
céyín fē luum nú ti ñif nen,
bala a bisa nay aye Yíkēe rē lah,
bisi gaana ñéerē' a ndam ra.*

21 *Te bëyí fī dēek Yíkēe béeb ay muc.”*✧

22 « Don fi bëy Israyel, síkíríi yee nay mi ron wone ra : Don yúhuté biti Yéesú fí bëy Nasaret, dī bëyí Koope ñéerē'té a ri, yii hente kimtaan béeb a iñi éemílè'té, Koope daa ñeya' dīi na dī na an waa paŋ fíiyèn.

23 Di fi baa yaayute ti di faha' ri Koope fa maañci tíḅ baaha ra nen. Te don daa hawu ri, don fa tahu »

bëewé nē ñéyíh woni Koope ra daay dī kurwah ra.

24 Ndaa Koope kélídté rí búudé, múcèlté rí coono fi kúl kē. Baa daa teeḅa' biti kúl kē mínéh ríi ham.

25 Nagajek Dawit húmú wonte yii bee sun fi :

*“Mi ola' Yíkēe fī sē' faraah,
te hém dī ee hēbís sē' rek,
mi lahay yii sídēe mí.*

26 *Yii baa daa tah keeñ so' sos,
te unni neḅpe na d'úh búk sē'.*

May fanee a yaakaar !

27 *Do fi Yíkēe, fīi soo hel filiḅ kúl kē,
fīi yeris so' mi bëwú, búudé fī sē' yah.*

28 *Fu teeḅpe so' waalla yulid' pesa ra,
fay home hēbís sē', fu sosil keeñ so'.”*✧

29 Peer baatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, cēe mi won don níi lan : ciffi yen Dawit húlté, hacute, te luuyi ee gin yen ee níi a deh.

30 Na húmú won dī woni baa ra, deef dī húmú yonente, te Koope gappe ri, aňohte ri biti ow di séttí ay ríi lam ñaani nguur ka.✧

31 Bín fē, dī otte biti Buura Koo fal ri ra ay koloh búudé, daa tah dī won biti dī heluy filiḅ kúl kē, búudé fí ii yah.✧

32 Te fun béeb fun mínú seede biti Koope kélídté Yéesú fē na wonuu ra búudé.

33 Filoon fi baaha, dī béyruté tikuté hēbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. Di fi Koo Boffa yedte ri Ruuh-Peseŋ fa gapa' ri ra, dī nampee ríi hasla' bëewé nē. Daa ri yee na olu don te na keluu don dee ra.

34 Dawit laway sun-Koo dé', ndaa dī wonte bitih :

*“Koo-Yíkēe won Yíkú sē' tih :
Tooke hēbís sē', ya'i ñamaa fi so' deh,*

35 *níi bín nēy mú yíssée kaa'oh yu
hen tikēe yí kottu ra.”*✧

36 « Kon don fi bëy tali Israyel béeb yúhí te don ham affon biti Yéesú fē daayu ron kurwah ra, Koope fal dī fi baaha Yíkēe a Buur. »

✧ 2:21 2.21 Saame Suwel 3.1-5 ✧ 2:28 2.28 Saame Kañaa ya 16.8-11 ✧ 2:30 2.30 Saame Kañaa ya 132.11 ; 2 Samiyel 7.12-13 ✧ 2:31 2.31 Saame Kañaa ya 16.10 ✧ 2:35 2.35 Saame Kañaa ya 110.1

³⁷ Unni yaa haalte bëewë në hómú síkírúu rë, wa meelute Peer a apootarri kayya wonu wa tih : « Fun wadti pagun yi nék koy-yaayyi yeh ? »

³⁸ Peer won wa tih : « Lëfi pesad, te ow fi ow don na béeb bëtsú di tii Yéésú-Kiristaa don baalu bakaadon. Hen daaha raa, Koope ay ron on Ruuh-Pesenj.

³⁹ Te Ruuha gapa' Koope baa ra, don daa lahuu ri doni koyyon a séttën, a bëewë dékú wul ra béeb bal, yee Koo-Yíkëe nay waa dëké fayu ra. »

⁴⁰ Peer wonte wa i yin kay caak na baat waa héc, na bedda' wa won tih : « Pëgí ní don fús di bëy jamanii beh, wa fi bëewí bossa. »

⁴¹ Iña won Peer yaa ra, ow caak waa na tahute wa, wa bëtsuté. Yiin fi baaha, yii mitte ow júnni éeyë (3.000) baatuute bëewë gémú rë.

Pesadi bëewë gémú rë

⁴² Kola'te baaha, bëewë gémú rë caguute lok na síkírúu iña na yëeddúu apootarra ra, wa bokute henute yínë, wa bokute woruute mbúurëe, wa na dagu yínë.

⁴³ Ow fi ow waa na béeb yéjké neeh faani, ndah Koope ñeya' apootarra na teebpe bëewë kimtaan a iñi éemílë'té caak.

⁴⁴ Bëewë gémú rë béeb henute yínë, yii wa lah ri béeb wa bok.

⁴⁵ Wa yaay iña lahuu wa raa, wa wora' hëlsë filiḅ fi wa, ow fi ow béeb yeru yii mín pay dee teem sohlii ra.

⁴⁶ Yíilëe Koo béeb, faraah wa tee'ee filiḅ Faam fi gaani Koope. Wa lah faammi wa raa, wa bok wora' ñammi wa, wa ñame a sos-keen lëhíh nuf kay na,

⁴⁷ wa njoobe Koope. Wa nebuute bëewë béeb. Te yíilëe Koo faraah, Yíkëe baat filiḅ fi wa bëewë múcël rí rë.

3

Payi lëfëñidë

¹ Lahte bis, Peer a Sanj na suu Faam fi gaani Koope maasa'i daja

na lah wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af ra.

² Deef lahte bëyí límú lëfëñid hómú tookke ilë na wonuu Ílí wuna hom Faam fi gaana ra. Faraah di kúrúu daaha tëekdú në, saraatee bëewë na haalu na ra.

³ Ola' ri Peer a Sanj na haalu ra, di danke wa héliis.

⁴ Peer a Sanj henute ri il jak, Peer won di tih : « Yíiré fun na noo ! »

⁵ Bëe' yippé íllí sun fi wa, na yeel wa, ndah di séentëhté yin waa na.

⁶ Peer won di tigi daaha tih : « Mi lahay dérem ! May roo yere yee laha' mi ra : Kolee fu til di tii Yéésú-Kiristaa fi bëy Nasaret ! »

⁷ Peer antee ham ya'i ñamaa fi bëe', na kélid rí. Kotti bëe' a púgúlúbbë yippée híin.

⁸ Bëe' foolte canke coltonj, yampe na til. Bani apootarri ana ya ñéeruté, haalute filiḅ Faam fi gaana, di na til, na fool, na njoob Koope.

⁹ Bëewë béeb olute ri di na til, na njoob Koope.

¹⁰ Yúhúu bëewë biti yaa bëe' na took saraatoḥ ilë na wonuu Ílí wuna di Faam fi gaana daaha ra, wa béeb tíituté, éemuté waha wah bëe' rë.

Yee won Peer filiḅ Faam fi gaana ra

¹¹ Bi yedday bëe' Peer a Sanj, bëewë béeb na múkëyú waa na di tige na wonuu Mbaar mi Salomoo daaha ra, ndah wa lísúu éem.

¹² Ola' Peer yii bah, di won bëewë tih : « Don fi bëy Israyel, yee waha' bëyí bee ra éemíl don yih ? Don yeeluu fun yi dee man fun lahuu ham-ham mbée biti fun bëewí júbuté daa tah bëyí bee til nen ? »

¹³ Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop, Koope fi caacci yen daa teeba' ndami súrgíi, ndami Yéésú. Don fi don, don daa yaayu ri, don kaa'uute yúhí fíi Pilaat, te añcañ, di fi baa hómú canke yeddi koon.

¹⁴ Don kaa'uute oli Yéésú, di fa sela te júb dë, don wonu ti yeris bëyí hawa' ow húl daa génë' don.

15 Don hawruute bée' na ona' pesa ra daaha, ndaa Koope kélídté rí búudé te fun béeb i seede.

16 Leegi don oluy bée' wah bee ra te don yúhú rí woo ? Doolii tii Yéésú a gémè gémú fun díi na ra daa tah dí wah kolon don béeb na olu. »

17 Peer baatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, filiḥ fi baaha béeb, mi yúhté biti doni kélfè yí rën yíh yúhé daa tah don ñeya' Yéésú dah.

18 Ndaa Koope daa ñeya' daaha, pañke yee húmú won dí ñeya'te ri yonente ya béeb rë. Di húmú wonte biti Buura Koo fal ri ra ay ñee mok.

19 Kon lëfí pesad, don yíssëh Koope na nda ri baal ron bakaadon.

20 Tígí daaha, Koo-Yíkëe ay ron on jamanu hílsëe te ri ay ron wola' Buura dí fal ri ra, bee maañ don díi saamid ra, daa ri Yéésú.

21 Yéésú-Kiristaa wadti homa sun na'-na' níi bín nay cagaate ña béeb rë, ti di húmú maaña' ri won Koope ñeya'te ri yonente yi sela yi ra nen.

22 Nagajek, Mëyiis húmú won tih : *“Koo-Yíkëe ay ron wola' yonente ti so' nen, bi ay dúhëe heedon. Yii won dí ron béeb, lah síkírú rí.*

23 *Te bëyí fi síkírëey yonentii baa béeb, ii nonlil bëewí Koope, dí hawu húl.”*✧

24 Te yonente ya béeb, dala'te Samiyel✧ tikéhté yee ayu filooni ra béeb, wonute yii lenke bissi yeh.

25 Yee gapa' Koope ñeya'te ri yonente ya ra bi ron bal, te don lahute wod filiḥ yee pok Koope handal ki bani caacon, na won dí Abraham bitih : *“May ñeyee ow yínë talu, mi barkel bëewë feey fa béeb.”*✧

26 Daaha, af don daa débpi tah Koope cépid súrgii. Di wolte ri barkeli ron, ow fi ow don na béeb súugëh pagadfi bossi. »

4

Yee tēekdúu Peer a Saḅ kēem rē

1 Bi homu Peer a Saḅ na wonu a bëewë di Faam fi gaani Koope, seeyoh ya, kélfi wohoh yi Faam fi gaana a saduseḅa ayute.

2 Deefuu wa Peer a Saḅ na waariyu bëewë biti di källúu Yéésú búudé, bëewë gémú díi na ra ay källúu búudé daaha ra, keeñni wa haayte.

3 Tígí daaha, wa habute wa, téyuté wë. Bi dal Koo ñúkúf, wa yefute wa daaha níi káy fin fë.

4 Filiḥ fi baaha béeb, ow caak di bëewë na húmú síkírúu ña wonu apootarra ra gémuté. Bëewë gémú rë warutee mit ow júnni iip (5.000).

5 Káy fin fë, kélfè yí yëwúdfë, baha ya gina a yëeddëh yí kootii Mëyiis tee'uute Yerusalem.

6 Filiḥ fi wa, Haan seeyohi gaana húmú në, Kayif, Saḅ, Iliksaan a bëy faam seeyohi gaana béeb.

7 Wa kalluute Peer a Saḅ kúrúte fii wë, wa meelute wa wonu tih : « Daa yed don sañ-sañ payuu don lëfëñidí bee ra ? Daa nah ron ri ? »

8 Peer yíppée líif a Ruuh-Peseḅ, won wa tih : « Kélfè yí yeh ! Baha yi yeh ! »

9 Hém paya payu fun lëfëñidí dë daa tah fun tēekdú kēem woteh raa,

10 don fi yeh, a bëy tali Israyel béeb, yúhí biti yee tah bëyí bee wah níi caḅ fiyën rë, ow kay neh daa tah dí koloh : Yéésú-Kiristaa fi bëy Nasaret don, bee don húmú daayu ri kurwah, Koope kélídté rí búudé rë daa tah.

11 Yéésú daa bée' në wona' Téerëe bitih : *“La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra daa millë' ham lasa.”*✧

12 Daa ri mín yen sëmlë' kut : henay ri, lahay bëyí ee feey fi bee mín yen sëmlë'. »

13 Oluu bëy kēemí gaana dee na wonuu Peer a Saḅ te wa bëewí jañiyuy, yíh yin ra, wa éemuté níi éem. Wa yúhúte biti bal wani Yéésú daa na húmú ñéerúu.

✧ 3:23 3.23 Saame Nérsí Kootaa 18.15, 18, 19 ✧ 3:24 3.24 Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13 ✧ 3:25 3.25 Saame Dalaana 22.18 ✧ 4:11 4.11 Saame Kaña ya 118.22

14 Wa olute bēe' payu ra caŋke hēbís Peer a Saŋ bal, tígí daaha, wa lahluy yii wonun wa.

15 Wa nahuute d'úhri wē èssín, wa na anuu wonanta' filiḅ fi wa tih :

16 « Yen ay hene bēewí yee díh ? Biti wa pagute kimtaan wēerté bēy Yerusalem bēeḅ te yen mínih rii kaa'.

17 Ndaa yen warutee paŋ níi yaa banti líiwēlsé' gina : yen hēbēl wē, wa banti won ow yii lenke Yéésú fí bah. »

18 Tígí daaha, wa dēekrúuté Peer a Saŋ, kaduute wa biyy wonu wa tih : « Níi ḁon won ow mbée ḁon waare yii lenke tii Yéésú rek ! »

19 Peer a Saŋ wonu wa tih : « Èlsíi yee lukki ñee waal ra, ḁon won nda fun wadti síkírúun ḁon mbée Koope !

20 Fun dé', fun yúhúté bití fun mínih héddēh yee olu fun a yee keluu fun ra. »

21 Bēy kēemē yaabaatute na hēblēetú wē, ndaa wa míllúuté wēe yeris. Wa lahluy yii pagun wa níi wa mín keen sun fi wa, ndah bēewē bēeḅ na kañu ndami Koope di yee lah ra.

22 Kíllí bēe' wah kimtaana ra, lukke kíil sabay iniil (40).

Dee na ḁaguu bēewē gémú Yéésú rē

23 Yedḁuu wa ra, Peer a Saŋ suute dēefrute kēewí wē, bíllúté wē iña wonu kélfē yí seeyoh ya a baha ya gina wa fi yaa ra bēeḅ.

24 Keluu yaawa iña bíllú wē yaa ra, wa yabute bēeḅ na ḁagu Koo wonu tih : « Koo-Yíkēe, daa fu sak sun, feey fa, kísí fē a iña filiḅ fi wa bēeḅ.

25 Daa fu ñee Ruuh-Peseŋ, fu wondohte ciffi fun Dawit sùrgúu tih :

“Bēy èldúnē híigúu yi dēeha bal ?

Heetta gapuu yi dēeha oroh ?

26 Buurra èldúnē koluute haa', bēewē kúrú gina ra tee'uute, tee'uute suu yejee Koo-Yíkēe nē, suu yejee a Buura ḁí fal ri ra.”✧

✧ 4:26 4.26 Saame Kañaa ya 2.1-2

27 « Te yee won Dawit ra laha' daaha, bee tee'uu Erot a Poos Pilaat filiḅ gini bee ra, ñéerúuté bēewí koluu i gin kay a talli Israyel, na gapuu sùrgúu Yéésú, sùrgúu selaa fal fu ra.

28 Daaha, wa pagute nufa maañ fuu tíḅ di gaanaa ku a di yee faha' fu ra.

29 Leegi, yeele dēe na gapuu wa fun ra Koo-Yíkēe, fu on fun fi sùrgé yú fidí waariyun fun unnu.

30 Teebee dooluu nda fun ñeya' tii sùrgúu Yéésú, sùrgúu seluu, fun pay jéríḁḁē, fun paŋ i kimtaan a iñi éemílē'té. »

31 Wocuu wa ḁaŋa ra, tígē homu wa ra yíppée hégíyēh, wa bēeḅ líifúté a Ruuh-Peseŋ, yefluute na waariyu Unni Koope a fít.

Di na pesuu bēewē gémú Yéésú rē

32 Wa fa gémú Yéésú rē bēeḅ henute yínē, bokute nuf. Ow yínē waa na, na haageh won bití iñi ay teye afi na kut ; èe-èe', bēewē bēeḅ daa teyu alal ma.

33 Dee na seedeyuu apootarra kolohi Yéésú-Yíkēe búudé rē lahte doole, te Koope onte bēewē gémú rē bēeḅ mali gaante.

34 Ow ñakay dara waa na, ndah bēyí fí lahte meey mbée faam waa na bēeḅ, paya' payoo yaay ri, kúḁ cadum fa

35 kom wa apootarra ; filoon fi baaha raa, hēlsē woruu filiḅ fi wa, ow fi ow bēeḅ yeru yii mín pay dēe teem sohlii ra.

36-37 Man ti bēyí bee hínú Suseef húmú yaay meeyi, kúḁté hēlsē kompe wa apootarra ra nen rek. Bēe' dék Síipēr, non tali Léwí. Apootarra húmú dēekúu rí Barnabaas. Iti fi tii baa daa ri : bēe' nē on ow doole ra.

5

Anañas a Safira

1 Nampee húmú lah bēyí hínú Anañas, belaa hínú Safira. Wa

húmú lahuu feey, wa béeb ana júbúuté yaayute ri.

² Di dappe hatni yíníi hélsè, kompe apootarra yee tas da, te belaa ñéerè'té a ri yii baaha.

³ Tígí daaha, Peer won dí tih : « Anañas, fu paŋ yi níi Seytaane na haal ro ? Fu felte Ruuh-Pesen, fu yeffe hatni yíníi hélsè yaaya' fu feey fa ra doo na ! »

⁴ Feey fa húmú buu neh hanaa ? Te yaaya' fu ri ra hélsè yuu neh bal a ? Kon haala' yi níi fa na paŋ pagadi bah ? Fu fel fun neh, doni Koope ! »

⁵ Kela' Anañas unni yah, dí yeddohte, keente húlté. Bëewë keluu yii baa ra béeb tíitúté níi tíit.

⁶ Tígí daaha, wahambaane ya ayute yugusute búudé fë, kúrúte dapute ri.

⁷ Wahtu éeyë daa wad naa tikëh, beleb Anañas haalte, deef dí yéeh yee lah ra.

⁸ Peer meelte ri won dí tih : « Won so' nda yee yaayuu don feey fa ra teem hélsè yera' yaalu yee ra. » Belaa won dí tih : « Teem yaaha kay ! »

⁹ Peer won dí tígí daaha tih : « Don kaañuu yap Ruuhi Yíkëe kaañi baa díh, doni yaalu béeb ana yi daaha ? Olsee, bëewë dúhúu haji yaalu ra lahute ilë ee, te daa fu tikëh në, wa yuluu kúrú deh. »

¹⁰ Wahtaa baaha, belaa yeddohte keente kotti apootara húlté. Wahambaane ya lahuu daaha deefute ri húlté ; wa yeeluutee rii kúd, hacute ri hëbís yaali.

¹¹ Bëy ílí jaŋaa béeb a bëewí kayya keluu yaa ra tíitúté níi tíit.

Kimtaanni caakka

¹² Filoon fi baaha, apootarra pagute i kimtaan a íni éemilë'té caak sun fi bëewë. Bëewë gémú Yéesú rë béeb négírúuté Mbaar mi Salomoo.

¹³ Ow di bëewí kayya kaañay waa deefid, añcaŋ, wa nebuute bëewë níi neba'.

¹⁴ I ow caak, yaal a beleb gémúte Yíkëe në, baatuute waa na.

¹⁵ Bëewë yabute na dúhrú jérídfë waalla : yee fëndú payaas, yee sun dil, wa na sehu biti Peer yahti roomboh raa, wuti yaha sëegú fí daa leba faanni wa rek raa sah, wa fahuute.

¹⁶ Lahte bëewí caakki koluu ginna hëbís Yerusalem, aye kúré i jérídf a bëewí yébitëh daa na ham wa, wa béeb wahute.

Mokla moklu apootarra ra

¹⁷ Tígí daaha, seeyohi gaana a bëewë bani wa ñéerúu rë, daa wa goomali saduseŋŋa, yípútee eeñja' apootarra, koluute sun fi wa,

¹⁸ habruute wa bekute wa kasu.

¹⁹ Ndaa malaaka di malaaka yi Yíkëe acce elgin, kúníssé illí kasaa dúhídfé wë, won wa tih :

²⁰ « Tíli don saañ Faam fi gaani Koope, don waareye bëewë yii lenke pesi hasi bee béeb. »

²¹ Apootarra ñeyute yee nah wa malaakaa ra, suute Faam fi gaanin baabin cúb, na waariyu.

Wahtaa homuu wa Faam fi gaana wa na waariyu ra, seeyohi gaana a bëewí dëekúuté took këem, woluute baha ya gina, nahuute kalií apootarra kasiin.

²² Ndaa lahuu wohoh ya kasiin ra, wa deefuy wa na. Wa nimilute léhíni bëewë wolu wa ra wonu wa tih :

²³ « Lahuu fun da, fun deefu kasaa téyúte níi hente gíŋ, wohoh ya homute ilë. Ndaa kúnúu fun kasaa ra, fun deefuy ow filib. »

²⁴ Keluu kélfíi wohoh yi Faam fi gaana a kélfë yí seeyoh ya yii bah, affi wa kúnëhté, wa na meelantuu yee wadti hen yii baa ra.

²⁵ Ow daa millë' ac deeffe wa daa won wa tih : « Bëewë beku ron kasu ra ínú filib Faam fi gaana, na waariyu bëewë. »

²⁶ Tígí daaha, kélfíi wohoh ya a bëewí payute kalute apootarra ndaa wa paguy wa yin toñeh bëewë ay waa yeese la'.

²⁷ Filoon fi bee kaluu wohoh ya apootarra cëgírúte wë këemí gaani

yëwúddë rë, seeyohi gaana won wa ;
daaha tih :

²⁸ « Fun húmú kadduuy ron wit waare yii lenke sun fi Yéésú ë ? Ndaa don kaa'uute keloh níi don líiwëlsúuté Yerusalem bééß a wonnon ! Baatte biti don na anuu faha' tígí húlí sun fi fun ! »

²⁹ Ndaa Peer a apootarri kayya wonu tih : « Ow wađti ñeya yee won Koope ra, ndaa iña na wonu bëewë rë neh.

³⁰ Yéésú fë húmú legu ron kurwaha níi húlté rë, Koope fa na húmú jaamiyuu caacci yen ra kélídté rí búudé.

³¹ Te dī béyídté rí, tíkké rí hëbísí, dī hompe ya'i ñamaa fi, dī hente kélfi gaana a Sëmlëhë, nda bëy Israyel lof pesađ, wa baalu bakaadfi wa.

³² Funi Ruuh-Peseñ daa seedeyu iñyaaha, te Koope on bëewë na ñeyu woni ra Ruuh-Peseñ fi baaha. »

³³ Keluu bëy këemë unni yah, keeñni wa haay haayo níi wa na fahuu hawí apootarra húl.

³⁴ Ndaa, lahte farisenji húmú filib fi wa, hínú Gamaliyel, dī non yëeddëh yí kootii Mëyíis, dī bëyí bëewë bééß. Di kolohte canke leelii bëewë, naha'te dúhri apootarra ëssín yutuud paay,

³⁵ antee won bëewë tih : « Don fi bëy Israyel, ëlsii affon don olsoh yee na suu ron page bëewí yee ra.

³⁶ Maañay-maañay rek, lahte bëyí hínú Tedaas acce, tíkké afi ow gaan níi bëewí mitute ow tíméer iniil (400) ñeyute tala neh a ? Ndaa hawuu ri húl rë, bëewë húmú ñeyu tala ra hasluuy, goomali wa múkké ë ?

³⁷ Filoon fi baaha, jamanaa na húmú kíduu bëy gina ra, lahte bëyí hínú Yudaas dék Galile, héccé ow caak dīi na. Ndaa hawuu dī fi baaha ra ßal, bëewë húmú ñeyu tali ra bééß hasluute.

³⁸ Leegi mi won tee : ngënë fëelíyíi bëewí yeh, yéđfi wë saañ ! Yee tah wa koloh ra a iña na pagu wa ra kolaa ow kut na raa, wa ay múuy

³⁹ kolaa Koope na raa nék, don ii naa mín yin. Wëettíyíi affon, toñeh don haa'uun Koope ! » Tígí daaha, bëy këemë ñéerúuté a yee won Gamaliyel ra.

⁴⁰ Wa dëekrúuté apootarra labiruute wa laraw, anutee waa kadda' won yii lenke Yéésú në, yedfdute wa suute.

⁴¹ Apootarra koluute waa na daaha, keeñni wa sosse níi sos di yee tiké' wë Koope bëewí warutee súfúñ af Yéésú rë.

⁴² Te faraah wa dékúu filib Faam fi gaana a filib faamma, wa waareye Uni Neba wone biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra.

6

Bëewí paana ya tansu habra'i apootarra ra

¹ Waalli yaaha, bi na baatoh taalibe ya, yëwúddë na wonu gerek ra na capituu sun fi yee límúu Israyel ra, na wonu biti wahtii woruun ñam faraah, beleßba yaalli wa húlú hatni wa ra halu.

² Tígí daaha, apootarri sabboo a ana ya dëekúté taalibe ya bééß took, wonu wa tih : « Fun mínih yeris waarii Unni Koope af wora' ñam.

³ Kon yen ay hene dëe koy-yaayyi yeh : don ay tanse ow paana filib fon, bëewí laasute wun, líífuté a Ruuh-Peseñ te teeyute níi teey, fun dëñéen wë légyí baaha.

⁴ Hen daaha raa, fun ay mín sígim daña a waarii Unni Koope. »

⁵ Bëewë bééß ñéerúuté a yee wonu apootarra ra, wa tansute Ecen fa gém níi gém líiffé a Ruuh-Peseñ ra, Fílíp, Porokoor, Nikanoor, Timoo, Parmenas, a Nikkol fi bëy Añcos, bee dëefid yëwúddë yooni wa ra.

⁶ Wocuu wa ra, wa komute wa apootarra. Apootarra tikúté ya' yi wa sun fi wa dagirute wa.

⁷ Unni Koope baattee líiwëlsé', taalibe ya na baatuu caak Yerusalem, i seeyoh caak ßal gémúté Yéésú.

Hami Ecen

⁸ Bi on Koo Ecen mal dī caakke doole, dī dékè' paŋ iñi éemílè'té a i kimtaan gaan filiḅ fi bēewē.

⁹ Bisa ín, lahte yēwúdfí sokute Ecen goneel. Wa nonu bēy tígē na dāguu, na wonuu Tígē nē dāguu ñaamma yeddu ra. Bēewē nē tee'uu tígí daaha ra, yee koluu Siren, yee Iliksaandiri, yee Sílísí, yee koluu Aasi.

¹⁰ Filiḅ gonla bééḅ, wa mínih yin dīi na, ndah Ruuh-Peseŋ daa na teeb dī nufa tah dī na won iña na won dī ra.

¹¹ Tígí daaha, wa yerute i ow héliis, bēewí ay wone bití wa keluute Ecen na won wonni bosse sun fi Mēyíis a sun fi Koope.

¹² Daaha, wa hēwrúuté Ecen a bēy gina, baha ya gina a yēeddēh yí kootii Mēyíis. Bēewí yaa yípútée hen Ecen kírtiŋ habute ri, kúrúte rí kēemí gaani yēwúdfē.

¹³ Wa kúrēelúuté i mbata seede ḅal yi wonu tih : « Bēyí bee dékè' won bos sun fi Faam fi gaani selaa a sun fi Kootaa !

¹⁴ Fun keluute ri na won bití Yéesú fí bēy Nasaret fi baa ay poo Faam fi gaani Koope, dī lof baah ya helid yen Mēyíis rē. »

¹⁵ Wonuu yii baa ra, bēewē kēemí gaana bééḅ henute Ecen íl jak, olute bití kanama man kanam malaaka nen.

7**Gonli Ecen**

¹ Seeyohi gaana meelte Ecen won dī tígí daaha tih : « Iña na wonu sun fu ra laha' daaha a ? »

² Ecen won tih : « Don fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, síkíríi sē' mi won don. Ciffi yen Abraham húmú homa' ri Mesopotami balaa ri saañ dék Haran ra, Koope fa lah ndam ra húmú feeñiyohite ri,

³ won dī tih : *“Kolee ginon, fu hel mboko yu ndín, fu saañ gina nay mi roo kúré rē.”*✧

⁴ Tígí daaha, Abraham kolohte gini Kalde daaha, saañce dékké Haran. Filoon fi baaha, húlè' boffi ra, Koope kélídté rí Haran kúdté rí gina homu ron woteh bee ra.

⁵ Bín fē, Koope onay ri feey deeha. Di luk dīi onay guuttaa lukki yin ra sah di feey, ndaa dī gappe ri won dī tih : *“May yere ro feey fi bee fu laha' ri, doni bēy talu.”*✧ Añcaŋ, bín fē dēef Abraham lahay koy doom.

⁶ Koope antee húmú tik sun won dī tih : *“Yúhé bití séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400).*

⁷ *Ndaa ay tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra. Tígí daaha, wa ay naa koloh, wa ac jaamiyohi so' tígí deh.”*✧ »

⁸ Ecen baatte won tih : « Koope antee pok yin hanndal ki bani Abraham. Yee tinnúu yee pok dī baa ra, ac bití bani bēy tali lecoh. Daaha, Abraham lecce koohi Isaak waali peeye fa filoon fi límí ; ti daaha nen, Isaak lecce koohi Yakop ; Yakop lecce koyyee ke ri daa caacci yen ra, wa fi kélfē yí talli sabboo a ana yi Israyel.

⁹ « Caaccaa ka yen yaa húmú eeñjuute koy boffi wa Suseef níi yaayute ri, dī kúrúte Ésíp hente ñaam. Ndaa Koope ñéerè'té a ri,

¹⁰ kélíssé rí coono fi bééḅ. Di onte ri nuf tahte dī neba'te buuri Ésíp. Buura tíkké rí af gina, tíkké iña faami bééḅ ya'i.

¹¹ Filoon fi baaha, yaab haalte filiḅ gina, labpe Ésíp bééḅ a Kanaan. Bēewē súfúñúte súfúñí misikke, caacci yen lahuy yii ñamun wa.

¹² Kela' Yakop bití pep ín yaayu Ésíp rē, déḅpée wol koyyee ke ri daa caacci yen ra dín fē.

¹³ Waali ana fa payuu wa dín fē rē, Suseef teekirohte koy-baappi, wonte buur bití iña bēy faam wa.

¹⁴ Filoon fi baaha, Suseef kallirohte Yakop boffi, a bēy faami bééḅ. Wa henute ow sabay paana a ow iip

(75).

15 Yakop saya' Ésíp dfaaha. Di húlè' nè, te koyyee ke ri daa caacci yen ra húlúu nè bal.

16 Búudé yí wë kúrúté, hacute haca ya hómú lom Abraham sétti Hamoor na a hélíis rë, di Sihem.

17 « Bi na hómú leboh wahtaa nay lahe yee gap Koope Abraham ra, tali yen na baatti gaan, wa na baatuu caak Ésíp.

18 Hompe níi lahte buuri acce filoon fe kúdté gina, dī kállëy yin yii lenke Suseef na.

19 Buuri baa hómú nofa'te bëy tali yen, mokilte caacci yen níi túuyé wë bedi koyyi baakerri wa, wa húl.

20 Mëyíis límúu jamanii baaha, baakeri wunte níi wun, neba'te Koope. Di yefute faam boffi níi hente céyín éeyë.

21 Di míllúutéé betu filoon fe, koy ki belii buur píité rí, kodte ri dī hente koohi.

22 Daaha, Mëyíis yoonte pesadi bëy Ésíp níi d'umpé ces. Di mínté won, te ri hereñce pagad.

23 « Tílè' níi dī lahte kíil sabay iniil (40) ra, nufa payte yérí mboko yi, bëy tali Israyel.

24 Paya' ri yérí wë, dī otte ow di bëy Ésíp na mokil ow waa na. Tígí daaha, dī yejohte yíllíri bée' na moklu ra, labpe bëyí Ésíp, bée' húl'té.

25 Di haba' biti koon mboko yi ay yúh biti Koope daa ñeya' dīi na sémle'í wë, ndeke wa yíih yin na.

26 Kéy fín fë, dī otte ow ana di bëy Israyel na haa'uu, dī na aattiya' wa won tih : “Don i koy-yaay yaawe ! Don haa'uu yi d'eeha ?”

27 Ndaa bee luk yínëe doole waa na ra yeñce Mëyíis, won dī tih : “Daa fal ro njíidí nay fun aattiyee ?

28 Fu faha' hawi so' húl ti di hawa' fu koy ki Ésíbé aa' ra neh a ?”

29 Kela' Mëyíis unni yah, dī hegohte saañce Majaan hompe dín fë. Di lahte koy ana daaha.✠

30 « Kíil sabay iniil (40) filoon fi baaha, malaaka feeñiyohthe Mëyíis njaar kíi filib dúuf, di luufa hom hëbís danj Sinayii* ra.

31 Ola' ri yii bah, dī éem éemë níi, na leboh olsohi yee tígë. Tígí daaha, dī kelohte un Koo-Yíkëe na won dī tih :

32 “Daa mi Koope fi ciffu Abraham, Koope fi ciffu Isaak, Koope fi ciffu Yakop.” Mëyíis tíit tíitë níi na saak, kaañay béyíid afi.

33 Koo-Yíkëe won dī tígí daaha tih : “Nísé ñafad'da kottu ; tígë hom fu ra tígí selate.

34 Mi otte pesi misiga homuu bëewí sè' Ésíp rë. Mi kelohte úní wë, te mi cép sémle'í wë. Leegi aye mi wol ro Ésíp.”✠ »

35 Ecen baatte won tih : « Bëy Israyel hómú kaa'uu Mëyíis níi wonute ri biti daa fal ri njíidí nay waa aattiyee woo ? Mëyíis fi baa daa ri bee ñeya' Koope malaakaa feeñiyohthe ri filib dúufë na kad' da, wolte ri nda ri hen njíidí bëewí, sémle' wë rë.

36 Daa ri d'uhíd wë Ésíp, na pañ dī iñi éemíle'té a i kimtaan filib gini baaha ra, di kíisí fí Bëhëerrë rë, a kíillí sabay iniilla (40) homu wa luufa ra.

37 Di fi Mëyíis bal daa won bëy Israyel bitih : “Koo ay ron wola' yonente ti so' nen, bi ay d'uhée hee-don.”✠

38 Hómú tee'uu bëy Israyel luufa ra, dī fi Mëyíis daa hómú hanndal ki caacci yen a malaakaa na hómú won dīi na sun fi danj Sinayii ra. Mëyíis liila' Unni Koope daaha, Unna na tah ow pes' da, te daa ri léhín yen fi bëy Israyel wa.

39 Ndaa caacci yen hómú kaa'uute síkírëhí, wa fahuuy rii ot, na fahuu

✠ 7:29 7.29 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.11-22 ; 18.3-4 * 7:30 7.30 Sinayii : Daa ri danj hómú lap Mëyíis na yed' dī Koope túuyé' yí sabboo ya ra. Di na wonuu Horep bal. ✠ 7:34 7.34 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.1-10 ✠ 7:37 7.37 Saame Nérsí Kootaa 18.15

nimil Ésip.

⁴⁰ Wa wonu Aaron tih : “Yípid’ fun yúul, källëh fun waala, ndah mbata Mëyíis fë d’úhíd’ fun Ésip rë, fun yíih yee homa’ ri ra.”[✠]

⁴¹ Tígí daaha, wa yugusute doon hente yúul, hawrute na, wa na anuu bíyëh keeñni wa sosse níi sos di yii yéjké biti daa wa yugusiru affi wa ri.

⁴² Koope súugë’ wë daaha, yerisse wa, wa na jaamiyuu ña sun, ti di biníyúu rí téerí yonente ya ra nen bitih :

“Don fi bëy Israyel,
kúllí sabay iniilla (40) homu don
luufa ra,
ña húmú hawu ron ra, don hawru
so’ wa a ?
Ña na húmú sarahu ron ra, don
sarahu so’ wa a ?

⁴³ Wa húmúy yi so’ neh a ?
Ndaa ñi yéjké biti don daa yugusu
wa a ya’ yon,
don jaamiyuu wa !
Ndah don kúrúte taantii yúulën

Molok,
don kúrúte huli yúulën Refan,
daa tah may ron lëeyíd,
mi yeñ don Babilon suc !”[✠]

⁴⁴ « Homuu caacci yen luufa ra, taantaa na nédís wë biti Koope ee leelii wa ra húmú waa na. Dee húmú naha’ Koo ri Mëyíis rë, dī yugusuu daaha, Mëyíis yugus mani bee húmú teeβ dī Koope ra.

⁴⁵ Taantaa hellute caacca tikúu në rë. Beya’ Yosuwe njiit kē rë, wa kúrúte taantaa gina liilu wa ra, bee habra’ wa Koope níi wa líkúte bëewë dékú në rë. Taantaa hom daaha níi bee laha’ nguur ki Dawit ra.

⁴⁶ Di fi Dawit, bi neβa’ ri Koope, dī danke Koo nda ri mín dīi tabahid’ Faam, dī fi Koope fi Yakop.

⁴⁷ Di filiβ yaaha bëeβ, Salomoo daa míllë’ rii tabahid’ Faam fa.

⁴⁸ Añcañ, Koope fa sunaa-sun dékéh faam fi ow daa tabah ri, ti di wonuu ri filiβ téerí yonente ya ra nen bitih :

⁴⁹ Yíkëe won tih : “Sun-Koo daa ñaani Nguur ki so’, feey fa daa tikú kotti so’.

Don ay soo mínée tabahid’ faam d’ih ?

Faam fi bi níi won ti daa mi nay naa déké ?

⁵⁰ Daa mi sak yaa bëeβ a ya’ so’ neh a ?”[✠]

⁵¹ Ecen tíkké won wa tih : « Don fi yee don wooñjuute, keeññon súhté te nuffon likke ti bëewí lecyu nen ! Don dékúu kaa’a’i síkírëhí Ruuh-Peseñ ! Don beyu caacson kep !

⁵² Lahay yonentii caacson mokluy ri ! Wa lukuu hap yee waariyu ayi Bëe’-júβ dë, te bëyí baaha daa ri bee yaayu ron, don hawute ri ra.

⁵³ Don daa liilu Kootaa ñéyíd Koope malaaka ya na ra, don antee naa ñeyuy ! »

Húlí Ecen

⁵⁴ Keluu bëy këemë unni yah, keeñni wa haay Ecen haayo níi madu bëewí sayu sayo nen.

⁵⁵ Ndaa bi líif Ecen a Ruuh-Peseñ, dī yíidté sun, otte ndami Koope, Yéésú canke hëbís Koope, hompe ya’i ñamaa fi.

⁵⁶ Di won tih : « Ëlí kan ! Mi otte sun-Koo kúnsëhté abeh, Koy-βëe’ canke hëbís Koope, hompe ya’i ñamaa fi. »

⁵⁷ Tígí daaha, wa na fogu sun, dapute nuffi wa, yípirúte rí,

⁵⁸ dúhrúte rí filoon gina, na tawu ri la’ hawi húl. Seede ya nísúte búuβbí wë, déjéénúte wë kúkëy wahambaane hampe wa, kúkëyë hínú Sool.

⁵⁹ Bi na tawu ri bëewë la’, Ecen na dan won tih : « Yéésú-Yíkëe, téebílee coonaa fi so’ ! » ⁶⁰ Di antee hen gítëp yekke, fonke won tih : « Yíkëe, ngana habiid’ wa bakaadi beh ! » Wona’ ri uni bah, dī lússé.

8

Mokla mokil Sool bëy ílí jañaa ra

1-2 Di fi Sool nék, húmú ñéerè'té a hawa hawu Ecen húl rë. I ow di bëewí gémúté Koope níi gém yugusute búudé fí Ecen hacute ri, looyute ri looyi misikke.

Yiin hawu Ecen ra, bëy ílí jaŋaa dalu mokil mokli misikke yiin fin fa di Yerusalem. Gét nêe apootarra, bëewë tasu ra béeb hasluute filib deyi Yúdée a deyi Samari.

3 Di fi Sool nampee caŋ múklí bëy ílí jaŋaa. Kola' ri daaha, na haal faam-ëe faam, na fúul bëewë gémú rë na bek wa kasu rek : yaal neh, beleb neh.

Waarii Fílíp Uni Neba di Samari

4 Tasaaruu bëewë gémú rë, wa haalute filib ginna na waariyu Uni Neba.

5 Di fi Fílíp kola' daaha saañce gin di Samari na waare bëy gina yii lenke Buura Koo fal ri ra na.

6 Bëy gina béeb kúnsuté nuffi wa na síkírúu rí, di yee keluu wa ra a yee oluu wa dí na paŋ kimtaan ra.

7 Wa olute biti lahte bëewí caakki fí yúhté biti líkđúté yébitèh, te yébitèh yë yahti dúh waa na raa wa foguú fogoo. I lëfëñíđ caak a bëewí yíibúu yíibëe wahute bal.

8 Daaha, keeñni bëy gina sosse níi sos.

9 Balaa baaha, deef lahte bëyí húmú gina merees hínú Simoŋ, dí luhusa' luhusoo. Bëy gina húmú éemúté iña na paŋ dí ra, te ri húmú tík afi ow gaan.

10 Bëy gina béeb, dala'te bee lukki yin níi bëe' lukki baha ra húmú síkírúu rí nuffi wa, na wonu tih : « Bëyí bee daa ya' Koope kan ! Daa ri bee na wonuu Lukki Gaan da. »

11 Yee tah wa na húmú síkírúu rí rë, haala' yee homa' ri daa yii maañce dí na éemíl wë a iña na luhus dí ra.

12 Ndaa gémúu bëy gina Uni Neba na waare Fílíp yii lenke Nguur ki Koope a ban fi Yéesú-Kiristaa ra, yaalla a belebba béeb bëtsúté.

13 Di fi Simoŋ sah gémpé, bëtsúté. Kola'te baaha, dí na takeeh a Fílíp. Di éempé kimtaanna a iñi éemílè' yë dí na ot ri page wa ra.

14 Apootarra húmú Yerusalem ra, keluu wa biti bëy Samari gémúté Unni Koope ra, wa yejute Peer a Saŋ waa na.

15 Lahuu wa Samari ra, Peer a Saŋ dagirute wa nda Ruuh-Peseŋ cép sun fi wa,

16 ndée ri húmú liilay ti cép sun fi wa koon ; wa húmú bëtsúu tii Yéesú-Yíkëe koon kut.

17 Tígí daaha, Peer a Saŋ tíkuté wë ya', Ruuh-Peseŋ céppé sun fi wa.

18 Ola' Simoŋ biti apootarra na tíkú bëewë ya' rek, Ruuh-Peseŋ na cép sun fi wa ra, dí na yed' Peer a Saŋ héliis,

19 won wa tih : « Yérí sè' sañ-sañi bah so' bal, nda bëyí mi tík dí ya' raa, Ruuh-Peseŋ cép sun fi. »

20 Ndaa Peer won dí tih : « Doni hélsú béeb yúlí dín ! Fu haba' biti dee fu mín lom yii Koope daa na ona' ri a ? »

21 Fu lahay waal deh, fu lahay yin deh ndah fu laday íllí Koope.

22 Líké nufi bosa d'oo na fu baaloh Koo-Yíkëe nda ri baal ro yii bosa hom afu baa ra.

23 Nagajek, mi otte biti fu súulté keeñ te bakaad' hampe ro ñaam. »

24 Tígí daaha, Simoŋ won Peer a Saŋ tih : « Kon d'égírí sè' Yíkëe nda iña wonu ron sun fi so' ra, yínë sah ban soo naa kat. »

25 Seedeyuu wa, wa waariyute unni Yíkëe daaha níi wocute ra, apootarri ana ya beyute waala na nimilu Yerusalem. Homuu wa waala ra, wa waariyute Uni Neba filib gin caak di Samari.

Fílíp a bëyí gaana dék Écépí rë

26 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi Yíkëe won Fílíp tih : « Tílé waal feey-feey, fu beb waala kola' Yerusalem na saañ Gaasaa ra. Di waali daayte. »

* 8:27 8.27 Bín fë, bëewë nê húmú légéyú nguur ki Écépí rë di jamanaa hena' buura beleb ra húmú búcuú búcée, kaa' biti nuffi wa ay home dí fi buura na.

27 Fílíp yíppée koloh saañce. Laha' ri waala ra, dī otte ow. Bëe' búc*, dék Écëpí. Di ow gaan nguur ka : daa ri kúdf alal mi Kanndaas buuri belii Écëpí. Di húmú ac jaamiyohi Koope Yerusalem,

28 dī na nimil faam. Di hompe sun fi wētíirí na janí téeríi yonente Isayii.

29 Ruuh-Peseñ won Fílíp tih : « Paye fu daβ wētíirí bín. »

30 Fílíp daayce múkë na saañ dabaadi bëe'. Leba' ri ra, dī kelohte bëe' na janí téeríi yonente Isayii. Tígí daaha, dī meelte ri won dī tih : « Fu hampe yin iña na janí fu ra saa bahaa ? »

31 Bëe' won dī tih : « May habee yin na díh te mi lahay bëyí nay soo waa poysiree ? » Di yíppée won Fílíp lap wētíirë took hëbísí. 32 Iña na húmú janí ri filiβ Téerëe rë daa wa yeh :

« Di man ti har fi kúrú suu oolu oolonen.

Di dúhrëy un ti koy har fi baa fënúffë homu huuf nen.

33 Di fonkoyuy, kaaf ki naafute !

Daa nay wone woni séttí ?

Di lahay koy nú pulé sét,

ndah pesi dúmëlúté feey fi beh. »*

34 Bëe' won Fílíp tih : « Teeβ so' hém neba' ro, nda yonentaa wona' afi nda ri wona' ow kay ! »

35 Tígí daaha, Fílíp beβpe wona, ñeya'te ri unnee ke Téerëe yaa na waare bëe' Uni Neba won sun fi Yéesú rë.

36 Wa homute waala na suu níi wa fúsuté tígí lahte muluβ. Tígí daaha, bëe' won Fílíp tih : « Yee muluβ saa ? Yi kaa' so' mi bëtsú ? » [

37 †]

38 Filoon fi baaha, dī naha'te cëgírí wētíirë. Di céppé bani Fílíp ñéerúuté, wa haalute mulaa, Fílíp bëtíssé rí.

39 Dúhúu wë mulaa ra, Ruuhi Yíkëe pahte Fílíp kúdté rí. Daaha, bëe' ollay Fílíp, ndaa kaa'aay dī

beyaatte waali na saañ, keeña sosse níi sos.

40 Di fi Fílíp fúsë' Asot, antee beβ waala ñeete ginoo gin na waare Uni Neba níi ri lahte Sesare.

9

Dee haala' Sool nonte janjaa ra

1 Filiβ yaaha béeb, Sool dékë' maannda' hawi taalibe yi Yíkëe húl. Lahte bis, dī payte otte seeyohi gaana,

2 woni bití dī bíníyíd dī unni ay kúrú filiβ ilíyyë na daguu yëwúddë Koope ra di Damaas, nda dī deef na bëyí non waali Yéesú-Yíkëe rëe, yaha yaal mbée beβ bëeb, dī mín ríi ham kúdf dī Yerusalem.

3 Di beβpe waali Damaas fa na saañ. Di na leboh gina, dee a deh, níiñ kola'te sun hawaante ri.

4 Di lasohte feey, kelohte uni na won dī tih : « Sool, fu mokil so' yi deeha bal Sool ? »

5 Sool tahte won tih : « Daa fu wa bahaa ? » Una won dī tih : « Daa mi Yéesú ! Daa mi bëe' na mokil fu ra !

6 Kolee leegi fu haal gina, fay teeβu yee wad fuu pañ ra. » 7 Bëewë wani Sool ñéerúu waala ra cagute, henute pë'. Wa kuluute una, ndaa wa oluy ow.

8 Sool kolohte feey fa, wëdíssé ilí ndaa ri ollileh na. Tígí daaha, bëewë habute ya'a nookute ri, kúrúté rí Damaas.

9 Di hompe waal éeyë daaha mínéh ot, baatte bití dī ñamay, hanay.

10 Filiβ Damaas daaha, lahte taalibii hínú Anañas. Yíkëe feeñyohte ri filiβ yodaβ deekké rí won tih : « Anañas ! » Di tahte won tih : « Yëew ! Fu won yi Yíkëe ? »

11 Yíkëe won dī tih : « Kolee fu saañ waala na wonuu Waala júβ dë, fu haal faam Yudaas, fu meela' bëyí hínú Sool te dék Tarse ra. Di hom dan tígë homuu yen bee ra kep,

* 8:33 8.33 Saame Isayii 53.7-8 † 8:37 8.37 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Fílíp won dī tih : « Gémú non d'o raa, fu mín bëtsú ! » Bëe' tahte won tih : « Mí gémpé bití Yéesú-Kiristaa Koy Koope. »

12 te mi teebpe ri filib yodad, di otte bëyí hínú Anañas haalte dii na, tíkké rí ya' nda illí nimil wërsëh. »

13 Anañas won di tih : « Yíkëe, ow caak wonute so' yii lenke bëyí baa na a iní bossa béeb paŋ di bëewú di Yerusalem ra.

14 Te ri aya' dee a sañ-sañ yeru ri kélfë yí seeyoh ya ra, nda ri ham bëyí na dëek dë béeb. »

15 Yíkëe won di tih : « Lahe dii na bal, mi tanisse ri pagiri so' yii beh : di nay teebe heetti kayya a buurri wa, a bëy tali Israyel tii so'.

16 Te so' may rii teeb coono ya wad dii ñeya ra béeb ndah so' ra. »

17 Tígí daaha, Anañas saañce. Laha' ri ra, di haalte faam fa, otte Sool tíkké rí ya' antee rii won tih : « Koy-yaaso', Yéésú-Yíkëe fë feñiyoh ro waala na ac fu dee ra daa wol so' d'oo na, nda illú nimil wërsëh, te fu líif a Ruuh-Peseñ. »

18 Tígí daaha, i yin ti kuf nen yíppée d'uh illí Sool keente, illë wërsëhté ; di kolohte, bëtsúté.

19 Filoon fi baaha di ñampe, faana pënsëhté.

Warii Sool di Damaas

Sool hompe i waal a taalibe ya di Damaas daaha,

20 yíppée yam na waare filib ílíyyë na d'aguu yëwúddë Koope ra, na won bëewë bití Yéésú Koy Koope.

21 Bëyí fi keloh di waareye béeb, éem níi wone tih : « Bee bëe' në mokil bëewë në dëekú Yéésú rë di Yerusalem ra neh hanaa ? Mbaa di ac dee hami mani bëewí yaaha neh, kom wa kélfë yí seeyoh ya ? »

22 Ndaa Sool hampe yee na won di ra fiic na waare, na poysiid wa dee hena' Yéésú Buura Koo fal ri ra. Yii baa kúnté affi yëwúddë dékú Damaas daaha ra.

23-24 Tíl tilë níi, wa caguute bití wa ay hap Sool húl. Wa saamute i ow, yi cagu illí míiri* gina béeb na wuhu na' a elek, fahuu hami hap di húl, ndaa di fi Sool kelohte baaha.

25 Tígí daaha, taalibe yi Sool koluute elek kúrúte rí, saamute dama bekute ri filib yëellúte rí énfí míiri gina.

Homi Sool Yerusalem

26 Nimila' Sool Yerusalem ra, di faha' ñéerë'í a taalibe yi Yéésú daaha, ndaa ow kaañay ri, ndah wa lekuuy taalibe ki.

27 Tígí daaha, Barnabaas daa millë' rii beb, kúdté rí apootarra na, bílídte wë dee tee'a' di fi Sool a Yíkëe waala ra, a dee wona' Yíkëe dii na ra. Di wonte wa dee na húmú waareya' ri a fit yii lenke Yéésú në di Damaas ra.

28 Kola'te baaha, Sool dalte ñéerë' a wa filib Yerusalem, di na haal na d'uh, na waare yii lenke Yíkëe në, te neehay yin na.

29 Di helay yëwúddë na wonu gerek ra bal, na goneel a wa, ndaa wa fi bëewí yaa na fahuu hawi húl.

30 Keluu koy-yaayya ya filib ngémë yii baaha, wa kúrúte rí Sesare. Daaha, wa yejute ri waali Tarse.

31 Moklilay wa ow ra, bëy ílí jaŋaa, dala'te Yúdée, ñeete Galile níi Samari béeb na anuu lah jaamma. Wa na baatuu yúh, na baatuu neeh Yíkëe, te Ruuh-Peseñ tahte wa na baatuu caak.

Dee paya' Peer Ene ra

32 Di fi Peer, bi hom di wërë filib gina faraah yérí bëewí Yéésú, lahte bis di payte yérí yín Lidda.

33 Laha' ri ra, di otte bëyí hínú Ene. Bëe' lëfëñíd, hente kíil peeye di fanohte ri tugal.

34 Peer won di tih : « Ene, Yéésú-Kiristaa payce ro. Kolee fu yugusid afu tugal ku ! » Bëe' yíppée koloh.

35 Oluu bëy Lidda a bëy Saron bití bëe' wahte ra, wa béeb kúnsúte keeñni wa Yíkëe në.

Kolohi Tabitaa búudé

36 Húmú laha' belii dék Yope hínú Tabitaa, maanam Dorkas di gerek. (Iti fi tii baa daa fandaay). Di húmú

* 9:23-24 9.23-24 Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërëluu a míiri utte te hínté, kaa' bití haa' lah raa gina ay yooë haal.

taalibe. Di húmú dékë' paŋ yin wun a habra'i ñëkíddë.

³⁷ Hom homo níi dí keente jér jamanu yi yaaha, dí húlté. Bëewë ayute beyute búudé fë yugusute ri, fëndúté rí lasi hom sun fi faam fa sun.

³⁸ Taalibe yi bëy Yope keluute biti Peer ín Lidda, te bi gina wulay daaha, wa wolute ow ana woni Peer biti dí habra' wa yíppí ac gaaw.

³⁹ Lahuu taalibe ya wonute Peer baaha ra, dí yíppée koloh ñéer'eté a wa saañce. Laha' ri ra, dí kúrúte lasa sun hom búudé fë rë. Belebba yaalli wa húlú rë béeb lebuute ri na looyu, na teebu ri búubbë yugus Tabitaa homa' ri leeli wa ra.

⁴⁰ Tígí daaha, Peer d'úhídté bëewë béeb èssín, yekke na ñaŋ. Kola' ri dah, dí yísséhté búudé fë në won tih : « Tabitaa, kolee ! » Wona bah, belaa kúníssé íllí otte Peer, kolohte tookke.

⁴¹ Peer onte ri ya' dí kolohte, antee dëek bëewí Yéesú a belebba yaalli wa húlú rë, teebpe wa ri dí na pes.

⁴² Bëy Yope béeb keluute yaa, te ow caak gémúté Yíkëe.

⁴³ Peer hompe yii maañce Yope daaha, di faam bëyí légyéyë' hun hínú Simon.

10

Wola'i Korney Peer na

¹ Lahte bëyí húmú Sesare hínú Korney. Di húmú kélfë goomal soldaarri bëy Rom na wonuu goomali Itali ra.

² Bëe' a bëy faami béeb húmú bëewí pokuute Koope na te wa neehute ri. Di dékë' habra'i ñëkíddí yëwúddë a ñaŋ Koope faraah.

³ Lahte bis, wahtu éeyë filoon fi lahi na' leelu af, di filib yodad, malaaka di malaaka yi Koo haalte faami, won dí tih : « Korney ! »

⁴ Di na yeel malaakaa faana béeb na saak, won tih : « Baaha yi Yíkëe ? » Malaakaa won dí tih : « Koope kelohte ñaŋŋu, otte iñi wunna na pagid fu ñëkíddë rë, hampe wa afi.

⁵ Leegi wole i ow Yope, wa pay bëe' hínú Simon na wonuu Peer ra, wa won dí ac.

⁶ Di hom faam bëyí légyéyë' hun hínú Simon, dék búk kisi fë. »

⁷ Saya' malaakaa na húmú won a ri ra, Korney dëekké ow ana di súrgë yí a soldaar yínë bi pokohte Koope na di soldaarra homu légyéyë rë,

⁸ bílídté wë iña béeb antee waa wol Yope.

⁹ Kéy fín fë, homuu wa waala wa na suu, na lebuu Yope ra, deef Peer lappe ñaŋ Koope sun fi faam fa, bee laha' na' leelu af ra.

¹⁰ Yaab hampe ri daaha nék, nufa tasse ñam. Di homu pagid ñam, lahte yii feeyohte ri.

¹¹ Di otte sun-Koo kúnsehté, lahte yii na cép në man ndíimí gaani nuffa habu habo nen, tíkëhté feey,

¹² heetti rabba béeb homute filib : yee lahuu kot iniil ra, yee na fasuu ra, a heetti yakka.

¹³ Lahte uni won dí tígí daaha tih : « Kolee Peer ! Hawe fu ñam ! »

¹⁴ Peer tahte won tih : « Damaay Yíkëe ! So' mi mësëy ñam yii kadduute, yii laday. »

¹⁵ Una wonil ri tih : « Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri yii laday. »

¹⁶ Wa ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimëe yíppée lawaat sun.

¹⁷ Filoon fi baaha, Peer hompe na níb iti fi yee wadti hen yee ot dí baa ra. Filib yaaha béeb, bëewë Korney húmú wol wa ra meelsuute faam Simon níi wa lahute íl faam fa.

¹⁸ Wa dëekrúte wonu tih : « Simon fa na wonuu Peer ra ee faam fi bee a ? »

¹⁹ Peer hompe rek na níb sun fi yee ot dí ra, Ruuh-Peseŋ won dí tígí daaha tih : « Ole ! Lahte bëewí éeyë yí ayute saamu.

²⁰ Yíppée cép fu ñéerë' a wa. Ngana lah nuf ana na, daa mi wol wa. »

²¹ Tígí daaha, Peer céppé deefidte wa won wa tih : « Bëe' na saamu don dá so'. Don sohluu yi koon ? »

22 Wa wonu ri tih : « Kélfii sol-daarra na wonuu Korney ra daa wol fun. Di bëyí júbpé, neehte Koope te yëwúddë béeb nawute ri. Malaaka di malaaka yi Koope daa túuy dí dëekrëhú faami, dí keloh yee nay fu rii wone ra. »

23 Léhínúu wë ní wocute ra, Peer wonte wa haal filiḅ, hampe wa nee'ute daaha.

Yíilë' Koo kéy fín fë rë, Peer beḅpe waala wa ñéerúuté. I ow di koy-yaayya filiḅ ngémë te dékú Yope ra ñéerúuté a wa bal.

24 Bisa tikëh në rë, dí lahte Sesare, deef dí fi Korney dëekké mboko yi a kooyyi gaanni, wa na sehu Peer.

25 Laha' Peer faam fa ra, dí hom haal, Korney téebilëhté ri yeddohte kotta sigímídté ri.

26 Ndaa Peer kélídté rí won dí tih : « Kolee do, so' mi ow kep ti do nen ! »

27 Di hompe na goneel a Korney ní dí haalte faam fa, deeffe ow caak filiḅ.

28 Di won bëewë tih : « Don yúhúté bití yëwúddë mëmíh caṅ a ow kay mbée haal faam wa maan ? Ndaa Koope teeḅpe so' bití ow waray haba' ow kay bëyí laday mbée kaa' caṅ a dí.

29 Daa tah dëekúu së' don da, so' mi yíppí koloh koloo mi acce. Leegi mi faha' yúh yee dëekúu së' don da. »

30 Korney won dí tih : « Yíilsën aa', wahtu éeyë filoon fi homi na' leelu af ti bee nen, mi hom daṅ faam so', bëyí bekoh búubí na tak hente fii së' jalañ,

31 won so' tih : “Korney, Koope kelohte daṅu te ri halay iñi wunna na pagid fu ñëkíddë rë.

32 Kon wole i ow Yope, wa pay dëekíd dë bëe' hínú Simon, na wonuu Peer ra. Di hom faam bëyí légéyë' hun hínú Simon, dék búk kísí fë.”

33 Wona' so' bëe' unni yaa ra, mi yíppée wol i ow dëegú, fu acce ; eera ! Fun béeb ayee fii Koope ee, síkírëhí yee wol ro Yíkëe fun na ra. »

Gonli Peer faam Korney

34 Tígí daaha, Peer beḅpe una won tih : « Mi anti yúh kah-kah bití Koope génëntëlëey ow.

35 Bëyí në béeb a heedi mín díi hen, dí neeh Koope te page yii júbpé, deef dí neba'te Koope.

36 Don yúhúté bití Koope wola' bëy IsrayelUni Neba kúf jaammaa ra, te jaammii baaha, dí ñeya' ri Yéésú-Kiristaa na, dí fa daa Yíkíi bëewë béeb rë.

37 Don yúhúté yee lah Galile ra tíkké Yúdee béeb rë, filoon fi bee na húmú waariya' Saṅ bití bëewë warutee bëtsú rë maan ?

38 Don yúhúté bití Koope cépídté Ruuh-Peseṅ sun fi Yéésú fí bëy Nasaret, onte ri doole maan ? Don yúhúté bití Yéésú húmú haalte ginna béeb bal, dí na paṅ yin wun, na pay bëewë yébitëh na ham wa ra maan ? Koope daa ñéerë' a ri daa tah dí mín paṅ iñyah.

39 Te fun fi yeh, fun i seede di iña paṅ ri Yerusalem a ginni kayyi yëwúddë rë. Di antee daayu kurwah, hawute húl.

40 Koope kélídté rí waali éeyë fë, onte ri feeñiyoh ow.

41 Di feeñiyaay bëewë béeb, dí feeñiyoh fun fi yee Koope maañ fun tanis fun henute seede yi ra, te fun ñamute, fun hanute a dí filoon fi bee kèllë' rí Koo búudé rë.

42 Di nahte fun waarii bëewë, fun seede bití daa ri bëe' Koope fal ri aattiya'i bëewë në pesu ra a yee húlú rë.

43 Yonente ya béeb wonute sun fi bití bëyí fí gém díi na, Koope ay ñee'ee díi na, baal bëe' bakaadfi. »

Cébi Ruuh-Peseṅ sun fi bëewë yëwúf neh ra

44 Bi hom Peer na won a wa na saañ, Ruuh-Peseṅ yíppée cép sun fi bëewë në síkírúu rí rë béeb.

45 Yëwúddë gémú Yéésú wani Peer ñéerúu daaha ra, affi wa kúnëhté oluu wa bití Ruuh-Peseṅ fa na ona' Koope ra céppé sun fi bëewí yëwúf neh ra sah book.

⁴⁶ Wa yúhúu baaha biti wa keltuute wa na wonu i wonad kay, wa na kañu gaanaa ki Koope. Tígí daaha, Peer won tih :

⁴⁷ « Daa mín kaa' bëewí yee bëtsú filib muluḅ, wa fa Ruuh-Peseḅ cép sun fi wa ti yen nen ra ? »

⁴⁸ Di antee naha' bëtsí wë di tii Yéesú-Kiristaa. Filoon fi baaha, wa d'agute Peer wa hom i waal waa na daaha.

11

Bíllí Peer bëewë yee lah ra

¹ Filoon fi baaha, apootarra a koy-yaayya homu Yúdée rë keltuute biti lahte bëewí yëwúḅ neh bal gémúte Unni Koope.

² Tílé' níi Peer nimilte Yerusalem ra nék, yëwúḅḅé gémú Yéesú rë na capituu afa

³ wonu tih : « Fu haalte faam bëewí yëwúḅ neh te fu bokke a wa ñam ! »

⁴ Tígí daaha, Peer na an waa bíllí iña lah ra bééḅ yínë-yínë won tih :

⁵ « Mi húmú Yoipe ma na d'añ, lahte yii feeñiyohete so' filib yodad : mi ot yii kola'te sun-Koo na cép, man ndíimíi gaani nuffa habu habo nen tikéhté feey hëbís së'.

⁶ Kénsë' mi filib ra, mi ot rabbi lahuu kot iniil, yee raḅ luuf, yee raḅbi fasuu fasoo, yee i yak.

⁷ Tígí daaha, mi kelohte uni na won soo na tih : “Kolee Peer ! Hawe fu ñam !”

⁸ Mi won dī tih : “Damaay Yíkëe ! Yii kadduute, yii laday mësëy haal búk së'.”

⁹ Una kola'te sun wonil tih : “Yii Koope wonte biti lante, ngana haba' ri yii laday.”

¹⁰ Funi ñeyute unni yaa níi hente waal éeyë, ndíimëe lawaatte sun.

¹¹ Wahtaa yíníi baaha, ow éeyë lahute faam fa húmú mí rë. Wa koluu Sesare wolu soo na.

¹² Ruuh-Peseḅ antee soo won tígí daaha tih : “Kolee fu ñéerë' a wa. Ngana lah nuf ana na.” » Peer tíkké won tih : « Koy-yaayyi pënenë yée ke yen yee filib ngémë ñéerúu a so'

yee ra, daa bedu so' Sesare, funi wa haalute faam bëe' wola' so' ra.

¹³ Di fi bëe' na anti bíllíḅ biti dī ot malaaka haalte faami, won dī tih : “Wole i ow Yoipe, wa pay bëe' hínú Simon na wonuu Peer ra, wa won dī ac.

¹⁴ Di ay roo won unni nay roo múclé, d'oni bëy faamu bééḅ.”

¹⁵ Woca' bëe' bíllë, mi dal won rek, Ruuh-Peseḅ céppé sun fi wa fa faam fa bééḅ, ti di húmú cépë' rí sun fi yen dalaanin nen.

¹⁶ Tígí daaha, nuf so' payte yee húmú won Yíkëe rë bitih : “San húmú bëtsë' a muluḅ, ndaa d'on, d'on ay bëtsúu a Ruuh-Peseḅ.”

¹⁷ Kon Koope tahid wa oni baa ti di húmú tahra' ri yen nen bee gémúu yen Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na raa, mi yin na neh níi mí hécëe a Koope ! »

¹⁸ Keluu bëewë unni yah, wa bééḅ cépírúte keeññi wa, na kañu Koope wonu tih : « Bëewí yëwúḅ neh sah bal, Koope onte wa níi wa mín lof pesad, wa liil pesa na d'úmëh rë ! »

Janjii Añcos

¹⁹ Filoon fi bee hawuu Ecen húl rë, bëewë gémú rë moklu moklo níi tahte wa hasluute. I ow waa na suute níi Fénésí, yee suute Síipër, yee suute Añcos, ndaa waarii wa Unni Koope bééḅ teem yëwúḅḅé në.

²⁰ Añcaḅ, filib fi baaha, lahte gémëh yí húmú filib fi wa dékú Síipër a Siren, suute Añcos na waariyu bëewí yëwúḅ neh Uni Neba won sun fi Yéesú-Yíkëe rë.

²¹ Wa ñéerúu a doolii Yíkëe, tahte níi i ow caak yíssúuté Yíkëe në, gémúte.

²² Keluu bëy ílí janjii Yerusalem baaha, tígí daaha wa yejute Barnabaas Añcos.

²³ Laha' ri dī otte mala cépíḅ Koope sun fi bëewë rë, keeña sosse níi sos, dī na won wa ham híin, wa baatti pokoh Yíkëe në.

²⁴ Di fi Barnabaas nagajek dī bëyí baahte, líiffé a Ruuh-Peseḅ, gémpe níi gém. I ow caak gémúu Yíkëe në daaha homa' Barnabaas daaha ra.

²⁵ Di kola' daaha, saañce Tarse saami Sool.

²⁶ Ola' ri ri ra, dī kúdté rí Añcos, wa béeb ana homute kiil múlgús bëy ílí jaŋaa na daaha, yeeddúte ow caak. Te taalibe d'ebpí d'ekúu kerceen Añcos daaha.

²⁷ Jamanu yi yaaha, lahte yonente yi koluu Yerusalem suute Añcos.

²⁸ Bëyí yínëe waa na hínú Agabus ra, bi teeβ dī Ruuh-Peseŋ, yampe na won bëewë bití yaabi misikke leŋ haal filiβ gina béeb. Te di wona' ri ri, laha' daaha jamaana homa' Kúlët nguur ka ra.

²⁹ Tígí daaha, taalibe ya koluute bití ow fi ow waa na béeb yera' yíi mín d'fi yera', woluu koy-yaayya homu Yúdée rë.

³⁰ Wa pagute yee wonu wa ra, yerute wa Barnabaas a Sool, woluute wa njiittí jaŋii bëy Yúdée.

12

Bëemí Saak a begi Peer kasu

¹ Jamanu yi yaaha, buura na wonuu Erot ra yampe na mokil i ow di bëy ílí jaŋaa.

² Di bëemrëhte Saak koy-yaafi Saŋ a jépíl.

³ Ola' ri bití yaa neba'te yëwúdfë rë, dī habrohte Peer bal filiβ feedi mbúurú njeñe ya.

⁴ Di haba' Peer daaha, bekke ri kasu, nahte goomal iniilli yéŋké bití bina-bina béeb soldaar iniil, wa éytée wohi. Filiβ fi yaaha béeb, dī hampe nufi bití dī ay rii aattiyee filiβ bëewë bití Paaga gét.

⁵ Peer téyúte hompe kasu, ndaa bëy ílí jaŋaa yabute na dagiru ri Koope rek.

Dee d'uhë' Peer kasaa ra

⁶ Elgi bisa na waay Erot aattiya'i ra koon, Peer hompe na nee' hanndal soldaar ana. Di húmú pokalsuu a níh tiŋ ana, baatte bití i soldaar homute ílí kasaa na wuhu.

⁷ Dee a deh, malaaka dī malaaka yi Yíkëe acce, lasa béeb na niñ. Malaakaa hente Peer pok-pok laf araal yúunte rí won tih : « Yípee

koloh ! » Níh yí tiŋŋa húmú ya' ya ra yíppée pëkisëh.

⁸ Malaakaa won dī tígí daaha tih : « Yugusee, fu bekoh ñafad'ú. » Peer paŋke yee won dī ri ra, malaakaa baatte won dī tih : « Bekee paltuu fu ñee tal so' . »

⁹ Peer ñeete tala, na d'uh kasaa. Filiβ yaaha béeb dī habaay bití yaa kah-kah, dī haba' bití rek dī hom heey.

¹⁰ Wa gétúte tígë homu wohoh ya d'eb dë, wa gétúte ana fa, wa lahute ílí tiŋka púlëh gina ra. Ílë kúnsëhte fii wë, wa d'uhúte. D'uhúu wë rë, wa tilúte wun-wun, dee a deh, malaakaa helte Peer.

¹¹ Tígí daaha, dī na anti yúh yee lah ra, dī won tih : « Mi anti yúh bití yaa kah-kah : Yíkëe daa wol malaakii, sëmlë'té së' ya' Erot a yíi bosa na sehu yëwúdfë bití dī ay soo rii paŋ koon d'a. »

¹² Gíníkë' Peer baa ra, dī saañce faam Mari yaafi Saŋ fa na wonuu Marka ra, deef i ow caak tee'uute daŋ Koo daaha.

¹³ Laha' ri labpe ílí faam fa ra, súrgë beleβ hínú Rode daa ac kúnsírí.

¹⁴ Yúhsë' rí un Peer ra, keeña sos soso ní nufa paay sah kúnsírí ílë ; dī daay múkë, nimilte filiβ woni bití Peer daa ílë.

¹⁵ Wona' ri baaha ra, bëewë na yabu ri dof, ndaa dī na baatti hínídf woni bití yaa un Peer kaah. Tígí daaha, wa wonu ti yaa waŋti hena malaakii kon.

¹⁶ Filiβ yaaha béeb Peer yampe na lab ílë rek. Míllúu wëe pay ní wa kúnsúte ílë rë, oluu wa ri, wa béeb éemúte.

¹⁷ Tígí daaha, Peer paŋke yodaf ya' yi woni wa bití unni wa banti d'uh sun. Laha' ri filiβ ra, dī bílídfte wë dee d'uhre' rí Yíkëe kasaa ra. Di wonte wa bití bal lah wa léhínún Saak a koy-yaayyi kayya filiβ ngémë baaha, dī antee d'uh saañce ílíy kay.

¹⁸ Yíilë' Koo key fín fë, úlúm-úlúm fë misikke filiβ fi soldaarra, wa na meelantuu tígë waŋti ñee Peer ra.

¹⁹ Erot saamfohte ri ní ndaa bo', dí oluy. Dí meellirohte soldaarra wohu ra, túuyë'té hawi wa húl. Erot antee koloh Yúdée daaha saañce Sesare, dí hompe i waal dín fë.

Dee húlë' Erot ra

²⁰ Jamanu yi yaaha, ðeef Erot neeba'te bëy Tíir a bëy Sidon. Bi ñami bëy Tíir a Sidon hom kola' gin Erot, wa fi yaa namutee pok biti wa pay oli. Wa gonlute a Balastus fa na tooppitoh ina faam buur ra, nahute ri habra', nda wani buur júbë'.

²¹ Yiin lah bisa habu wa oli ra, Erot bekohte búubí buur ki, tookke ñaani nguur ki na anti won waa na fii bëewë béeb.

²² Bëewë béyruté unni wa wonu tih : « A see ow kut na woneeh ðeh, Koope daa na won waay ! »

²³ Dee a ðeh, malaakii Yíkëe na pëyít dí, i cégin haalute ri dí húlté, ndah yee moommbira' ri ndami Koope ra.

²⁴ Daaha, unni Koope na baatti líiwëlsë' na saañ rek.

²⁵ Dúmlúu Sool a Barnabaas légéyí wë Yerusalem ra, wa nimilute Añcos ñéerúuté a Sañ fa na wonuu Marka ra.

13

Dee tansuu Barnabaas a Sool ra

¹ Dí filib bëy ílí janjii Añcos, húmú lahte i yonente a i yëeddëh. Daa wa i Barnabaas, Simewon fa na ðeekúu Níul rë, Lúsíyús fi bëy Siren, Manahen bee bani Erot fa húmú kúf Galile ra koruu kúkëy rë, a Sool.

² Lahte bis, wa homute na jaamiyuu Yíkëe wa na ooru, Ruuh-Pesen won wa tih : « Béri së' Barnabaas a Sool, wa pañ légéyë ðeekë' mí wë rë. »

³ Ooruu wa, wa ðagute ní wocute ra, tígí daaha wa tikúté ya' yi wa sun fi Barnabaas a Sool, pëkísuté wë suute.

Homi Barnabaas a Pool Sípër

⁴ Ruuh-Pesen wolte Barnabaas a Sool, wa suute Selasi beyute gaal yullute Sípër.

⁵ Lahuu wa Salamine di Sípër rë, wa yabute na waariyu Unni Koope filib ílíyyë na ðaguu yëwúdfë rë. Wa húmú ñéerúu a Sañ Marka, dí na habra' wa.

⁶ Wa húusuté Sípër béeb ní wa lahute Pafos. Lahuu wa Pafos daaha ra nék, wa tee'uute a luhusoh hínú Bar-Yéésú, dí yëwúf. Dí húmú mbata yonente oroh.

⁷ Dí húmú non bëewë lebuu Sersus Pawlus, gëernëerí gina ra. Dí fi Sersus húmú bëyí ñaañce. Lahte bis, dí ðeekrëhtë Barnabaas a Sool, ndah dí húmú faha'te síkírëhí Unni Koope ní faha'.

⁸ Ndaa dí fi luhusoha tii geregi hínú Elimaas ra, na bot wa, na faha' yahi nuf gëernëerë, kaa' dí gém Yéésú.

⁹ Tígí daaha, Sool fa na wonuu Pool bal ra, líiffé a Ruuh-Pesen, hente ri íl jak

¹⁰ antee rii won tih : « Do fu feloh gaan, fu paga' bos kep, fu seytaane, fu wonay dara yin wun ! Waalli Yíkëe béeb júbpé, ndaa fu dékë' faha'i ðëllí wë ! Fii yeris yee na pañ fu ra a ? »

¹¹ Caa fu ot leegi ! Yíkëe ay béyídf ya'i sun fu, fu búum kiis, fu olleh na'a. » Dee a ðeh, ílí Elimaas yíppée mírëef, ñúussé túf. Dí gíndëeyëhtë hatinni yaa béeb na saam bëyí nooka ri.

¹² Ola' gëernëer yee lah ra, unna wonu sun fi Yíkëe rë haalte ri ní dí yíppée gém.

Gonli Pool a bëy Añcos fi Písídí

¹³ Filoon fi baaha, Pool a bëewë wani ñéerúu rë haalute gaal Pafos, suute Perse di Pamfili. Sañ Marka taka' a wa daaha, nimilte Yerusalem.

¹⁴ Koluu wa Perse ra, wa beyaatute waala ní wa lahute Añcos di Písídí. Laha' bisa na hílsúu rë, wa haalute tígë na ðaguu yëwúdfë Koope ra, tookute.

¹⁵ Janjiyuu unna dúhë' téeríi Kootaa ra a téeré yí yonente ya ní wocce ra, njíttí tígë wolute ow waa na woni wa biti hena biti wa lahute

yii wonun wa oni bëewë doole raa, wa mín bëb una.

¹⁶ Tígí daaha, Pool kolohte béyídté ya'i won tih : « Don fi bëy Israyel a don fi bëewí kayya neehu Koope ra, síkíríi !

¹⁷ Koope fi yen fi bëy Israyel daa tanis caacci yen. Di baatte tala na homuu wa Ésíp rë, di antee wa naa d'uhíd a ya'i bítté.

¹⁸ Hente yii mit kíil sabay iniil (40) di kúdté wë rí luufa, di na mújíd wë.

¹⁹ Filoon fi baaha, di múkílté heet paana Kanaan, yedte ginni wa caacci yen, hente yi wa.

²⁰ Homi caacci yen dín fë, wadtee mit kíil tíméer iniil a kíil sabay iip (450).

« Filoon fi baaha, Koope saamidte caacci yen i laman na kúru gina ní a jamanii yonente Samiyel*.

²¹ Kola'te laman ki Samiyel, wa meeluu buur. Tígí daaha, Koope tíkídté wë Sawul hente buuri wa. Sawul koy Kís, di non tali Bensame. Sawul hompe kíil sabay iniil (40) nguur ka.

²² Cépíré' Koope Sawul ra, di tíkídté wë Dawit nguur ka, won tih : "Mi ot Dawit koy Yéssée. Daa ri bëe' neba' so' keeñ so' ra, di ay pañ iña faha' mi ra béeb."

²³ Di húmú gapa' wa ri, Koope d'uhre' Sëmléhí Israyel filíb séttí Dawit, daa ri Yéésú.

²⁴ Balaa Yéésú ac, Sañ húmú wonte bëy Israyel béeb biti wa lof pesad ndín, wa bëtsú.

²⁵ Te balaa Sañ húmú d'umël, di won tih : "Don habuu biti daa mi wah ? So' mi bëe' na sehu don da neh dé' ! Cëe mi won don : bëyí baa ee ac filoon fi so' ra, te mi haayayti liil kotti*." »

²⁶ Pool tíkké won tih : « Koy-yaayyee ke so' yeh, don fi séttí Abraham, a don fi bëewí kayya neehu Koope ra, Koope wola' yen unni, múclí yen.

²⁷ Bëy Yerusalem nék a kélfë yí wë yíh Yéésú daa ri wah, wa yíh yee won unna bíníyú yonente ya na janíyu lahaa bisa na hílsúu faraah ra. Kaa'eeh wa pagute yee won unna ra, tíkuté Yéésú húl !

²⁸ Wa oluy yii mín tah di tíkú húl, wa anutee nah Pilaat hawi.

²⁹ Gété' bee paguu wa ri iña húmú won Téerëe sun fi béeb níi wocce ra, wa cépíruté rí kurwaha, dapute rí kolom.

³⁰ Ndaa Koope kélídté rí búudé,

³¹ te ri feeñyohte bëewë wani húmú ñéerúu dala'te Galile níi Yerusalem ra bis caak, te bëewí yaa daa seede yi fíi bëewë woteh.

³² Fun fi yee nék, fun ayu waarii ron Uni Nebi beh : yee húmú gapu caacca ra,

³³ Koope pagidte ri yen fi séttí wë níi mitte, bee källé' rí Yéésú búudé rë. Ti daaha nen, Téeríi kaña ya wonte ri di kañii ana fa bitih : "Daa fu Koy so',

dala'te woteh mi Boffu."*

³⁴ « Koope kélídté Yéésú búudé, nda faana banti yah. Di won di tih : "May ron on barke yi selate te wëerté, yee húmú gap mi Dawit ra."*

³⁵ « Lahte tígí bíníyúuté rí ílíy kay, won tih : "Fii yeris so' mi bëwú, búudé fí sè' yah."*

³⁶ « Di fi Dawit homa' ri jamanii ra, húmú pañke yee faha' Koope ra, di antee húl hacute hëbís caacci, búudé fí yahte.

³⁷ Ndaa bëe' Koope kélídté rí búudé rë, búudé fí ñeyay yah.

³⁸⁻³⁹ Koy-yaayyee ke so' yeh, yuhí biti af Yéésú kep daa tah baala' bakaad na wonu. Kootii Mëyíis mínéh tah Koope haba' ow bëyí júbpé ; bëyí gém Yéésú nè béeb, Koope ay riíi haba' bëyí júbpé.

⁴⁰ Kon kélíi affon balaa yee bíníyú téeré yí yonente ya ra kat don. Síkíríi yee húmú won Koope ra !

* 13:20 13.20 Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13 bíníyú deh : te mi yinte sah pëkísí nih yí ñafad'di.

* 13:25 13.25 mi haayayti liil kotti : Di gerek, * 13:33 13.33 Saame Kaña ya 2.7 * 13:34 13.34 Saame Isayii 55.3 * 13:35 13.35 Saame Kaña ya 16.10

41 “Don fa wonuy yin soo na ra sikírí
!
Affon ay kúnèh, don húl tik sun ;
ndée filib jamanee ke ron beh,
may ron paŋ yii fí yúhté bití ow daa
bíllè don dí koon
don ii rii mēssí gém !”✧ »

42 Dúhúu Pool a Barnabaas tígè na daguu yèwúddè Koope ra, bëewè dagute wa bití bisa na hílsúu rē nimil raa, wa mín ayaat, nimilaat gonla dalu wa baa ra.

43 Filoon fi bee tasaaruu bëewè rē, yèwúf caak a bëewí deefrute wa yooni wa ñeyute tal Pool a Barnabaas. Wa ñéerúuté na gonlu, Pool a Barnabaas na wonu wa bití wa ham dee baaha' Koope waa na ra híin.

44 Nimila' bisa na hílsúu yèwúddè rē, wonoh bití bëy Añcos béeb tee'uute sikírèhí unni Yíkèe.

45 Oluu yèwúddè dee teyu bëewè rē, wa eeñjuute Pool na botu ri, na solsuu ri.

46 Tígí daaha, Pool a Barnabaas dapuy dara, wonu wa tih : « Unni Koope wadti débpi waariyun don koon ndaa bi kaa'uu ron sikírèhí wè teeba'te bití pesa na dúmèh rē jomute ron. Leegi cèe fun yíssèh heetti kayya na book,

47 ndée Yíkèe túuycé fun yii bee won tih :
“Mi falte ro fu hen niiñi heetta,
nda fu kúf unna na tah ow múc dē
tígí teem feey fa béeb !”✧ »

48 Keluu bëewè yèwúf neh unni yaa ra, keeññi wa sosse, wa na kañu unni Yíkèe. Bëewè Koope tanis wa nay haale pesa na dúmèh rē béeb gémuté.

49 Unni Yíkèe hente lèyèŋ deyí baa béeb.

50 Yèwúddè kolu daaha nék olute belebbi gaan músèerrè na jaamiyuu Koope ra a baha ya gina, bekute wa nuf, na moklu Pool a Barnabaas níi wa líkúte wè gin wa.

51 Líkúu wè rē, wa paagute pènè mí kotti wa, teebi wa bití wa homuy kaah, wa suute Ikoñum.

52 Wa fi taalibe ya Añcos nék, keeññi wa sosse níi sos, wa lífúte a Ruuh-Pesèŋ.

14

Pool a Barnabaas di Ikoñum

1 Lahuu Pool a Barnabaas Ikoñum ra, wa haalute tígè na daguu yèwúddè Koope ra bal, wa wonute wonni fí yúhté bití tahte yèwúf caak a i ow kay caak gémuté Yéesú.

2 Ndaa lahte i ow di yèwúddè yi kaa'uute gém, na yahu nuffi bëewí kayya yèwúf neh ra níi keeññi wa haayte koy-yaayya filib ngémè.

3 Di filib yaaha béeb, Pool a Barnabaas homute yii maañce Ikoñum daaha. Wa wèelíyúuté Yíkèe, neehuy iña na wonu wa ra. Yíkèe onte wa sañ-sañi paguun wa kimtaan a iñi éemilè'té, teeba'i bití mala na waariyu wa kola' díi na ra kaah.

4 Kola'te baaha, bëewè filib gina daruute : bëewí yee ñéerúté a yèwúddè, yee ñéerúté a apootarra.

5 Yèwúddè a yee yèwúf neh ra, wani kélfè yí wè cagute bití wa mokil Pool a Barnabaas, wa tap wa la' níi wa húl.

6 Yúhúu apootarri ana ya baaha ra, wa heguute yullute Likawni : di Lístèr, Derbe a ginna hatinni yaaha.

7 Homuu wa ñeyi ílíyyí yaaha ra, wa yabute bal na waariyu Uni Neba.

Pool a Barnabaas di Lístèr

8 Lahte bëyí húmú dék Lístèr, dí lèfèñíf ; dí mèsèy tìl ndah dí límú lèfèñíf.

9 Lahte bis, dí hompe na sikírèh iña na won Pool ra. Pool hente ri íl jak, otte bití ngémí bëe' mín tah dí wah,

10 dí béyídté uni sun won dí tih : « Kolee fu caŋ cot ! » Bëe' tébpe kolohte na tìl.

11 Oluu bëy Likawni yee paŋ Pool ra, wa wonu wonadi wa tih : « Ala ya yíssúu ow leegi cépúte yen na ! »

12 Wa beyute tii ala fi wa Sès, téyírúte rí Barnabaas, wa téyírúte

Pool ala fi wa Hermes ndah Pool daa wonoha.

¹³ Deef lahte yúulí hómú halaani gina, Sës hom hawruu na. Seeyohi Sës acce kúdté i yuuh fana yúulë, pokute wa capus kilik níi wunte, ßani bëewë na fahuu hawri wa Pool a Barnabaas.

¹⁴ Ndaa keluu apootarri ana ya baaha, wa ðarute búußbí wë, yípútée tap affi wa filib bëewë, na fogu sun wonu tih :

¹⁵ « Yee na pagu ðon yee ra yi yaawe ? Fun i ow kut ti ðon nen ! Fun ayu waarii ron Uni Neba, woni ðon biti ðon yeri yúullí yee lahay njiriñ yee ra, ðon yíssëh Koope fa na pes sak sun, feey fa, kísí fë a iña filib fi wa bëeb rë.

¹⁶ Hómú lahte jamanu yi fí yúhté biti ði hómú yeri heetta yedðo bëeb sayuute a affi wa.

¹⁷ Kaa'eeh faraa ði pagid bëewë wun, teeßa'i ðee man ði baah ra : ði ee ðon tobid ra níi meeyya laab, ði on ðon ðon ñam níi keeññon sos. »

¹⁸ Filib wonnaa ke apootarra yaa bëeb, balaa wa ey bëewë níi kaa' waa hawid misikke.

¹⁹ Filoon fi baaha, lahte yëwúðfi koluu Añcos di Písídí, yee koluu Ikoñum ayute bekute bëewë nuf, wa na tawu Pool la' níi wa habuu biti ði húlté, wa fasute ri ðúhruté ri gina.

²⁰ Ndaa ayuu taalibe yi Yéesú wëruté ri rë, ði kolohte nimilte gina. Yíilë' Koo ra, ði ñéerë'té a Barnabaas saañce Derbe.

Nimili Pool a Barnabaas Añcos

²¹ Lahuu Pool a Barnabaas Derbe ra, wa waariyute Uni Neba te i ow caak henute taalibe. Koluu wa daaha ra, wa nimilute ñeyaate Lístër, Ikoñum a Añcos

²² wa na baatuu on taalibe ya doole, na wonu wa ham ngémë híin, wonu wa tih : « Balaa yen haal Nguur ki Koope, yen warutee ñee coono caak. »

²³ Gini pay wa bëeb wa tanis njíitti nay kèllée bëy ílí jañaa. Kola' baaha raa, wa dal ðañ ñéerë' a oor, ðéñéen wë Yíkëe fë wa gémú ðii na ra.

²⁴ Filoon fi baaha, wa húusúté Písídí suute Pamfili,

²⁵ waariyute Unni Koope Perse, anutee saañ Atali.

²⁶ Wa koluute Atali daaha, bëyute gaal na nimilu Añcos di Sírí. Bëewë hómú ðéñéenúu wë Koope daaha, balaa wa hómú dal légyí wë.

²⁷ Lahuu wa ra, wa ðeekuté bëy ílí jañaa bílluté wë iña ñeya' Koope waa na bëeb pañke wa ra, a ðee paga' ri níi bëewí yëwúð neh sah haalute ngémë rë.

²⁸ Pool a Barnabaas homute yii maañce a bëy ílí jañaa di Añcos daaha.

15

Goneel sun fi yii lenke lecoh

¹ Hómú laha' bëewí koluu Yúdee ayute Añcos daaha na wonu koy-yaayya homu daaha ra biti wa lecu y ti ði túuyë' rí kootii Mëyiis nen raa, wa ii múc.

² Pool a Barnabaas ñéerúuy yee wonu wa ra, yejuute wa taasa'i misikke. Bëewë míllúu pok bitih, lah raa Pool, Barnabaas a i ow Añcos pay Yerusalem goneel a apootarra a njíitti jañaa yii lenke yaa.

³ Tígí daaha, bëy ílí jañii Añcos waayðute wa waali wa níi mitte. Koluu i Pool ra, wa húusúté Fénésí a Samari wa na bíllú ðee yíssúu bëewí yëwúð neh Yíkëe në rë. Keluu koy-yaayya unni yah, keeññi wa bëeb sosse níi sos.

⁴ Lahuu wa Yerusalem ra, bëy ílí jañaa, njíitti wë a apootarra teertuute wa, wa bílluté wë iña ñeyíð Koope waa na bëeb pañke wa ra.

⁵ Tígí daaha, lahte farisenñi haalute ngémë tahute wonu tih : « Wëni bëewë gémú te wa yëwúð neh ra biti wa lecoh te wa ñee yee túuyë' kootii Mëyiis ðë. »

⁶ Wonuu woni baa ra, apootarra a njíitti jañaa ðeekéntúuté olsohi yii baaha.

⁷ Uta' gonla ra, Peer kolohte won tih : « Koy-yaayyi yeh, ðon

yúhúté bití Koope maañcee soo taniis leeloon, mi waariyid dī bēewē yēwúf neh ra Uni Neba nda wa keloh ri, wa gém maan ?

⁸ Koope fa yúh yii hom keeñ ow béeb rē, teeḅa'te bití dī halay wa : dī cépidté Ruuh-Peseñ sun fi wa ti dī cépirē' rí rí sun fi yen nen.

⁹ Di bíssēey yeni wa yínē sah : gémē gémú wē rē daa tah dī ladil keeññi wa !

¹⁰ Kon ḁon kaañute Koope kaañi baaha ní ḁon na séfú taalibe yi yee eni caacci yen a yen fi yee sah mēsúy ríi mín ē ?

¹¹ Yee gémú yen ra bití kay, yen lahuu mal Yéésú-Yíkēe nē daa tah yen múc, te mali baaha daa tah wa fi yaa múc ḅal. »

¹² Tígí daaha, bēewē béeb henute tid na síkírú Barnabaas a Pool na bíllú kimtaanna a iñi éemilē' yē ñéyid Koope waa na wa pagute wa ginni bēewē yēwúf neh ra.

¹³ Wocuu Barnabaas a Pool wona ra, Saak ḅebpe una won tih : « Síkírú sē' koy-yaayyi yeh mi won ḁon !

¹⁴ Simoñ kola' bíllí yen bitih, ḁéḅeenē nuf Koope payte bēewē yēwúf neh ra, tanisse i ow waa na, wa hen yii

¹⁵ te yee húmú bíníyú yonente ya ra ñéerē'té a yii baaha. Nagajek Yíkēe won Téerēe tih :

¹⁶ "Filoon fi baaha, may nimil.

May nimil

mi yípēet taantii Dawit,

taantaa ḅēp ḁē

mi béyrēet rí,

mi cēgíd rí.

¹⁷ Tígí daaha, heetti kayya béeb ay soo saam so' mi Yíkēe, heetti kayya béeb ḁēek mí, wa non soo na ra

ay soo saam.

Daa mi won ḁon dī, so' mi Yíkēe

¹⁸ te mi wonte bēewē baaha ní wa yúhúté."*»

¹⁹ Saak ḅaatte won tih : « Yii baa daa tah mi ot bití yen banti tík bēewí yee yēwúf neh yee na yíssúu Koope na yee ra yii bítté.

²⁰ Yen ay waa bíníyē bíníyē, yen won wa bití kep wa banti ñam bo' yúul ndah laday, te wa banti pañ yii tappe njaaliyoh béeb, wa banti ñam bo' fi rabi ooluy a bo' fi líssí ñifil.

²¹ Kíilē níinén, i ow ee waariyu kootii Mēyíis gina ra, te lahaa bisa na hílsúu rē faraah, dī ee jañiyu filib ílíyyē na ḁaguu yēwúfḁē Koope ra. »

Yee habu njúttí jañaa a apootarra ra

²² Tígí daaha, njúttí jañaa a apootarra ñéerúu a ḅey ílí jañaa béeb habute bití wa ay yeje i ow waa na ñéerē' a Pool a Barnabaas, wa saañ Añcos. Wa tansute bēewí ana yi lahute un filib fi wa : Yúf fa na wonuu Barsabaas ra a Silaas,

²³ wolute wa kom bēewē húmú yēwúf neh ra unna bíníyú wē yee ra :

« Koy-yaayyi yeh, fun fi koy-yaayyon apootarra a njúttí jañaa na woduu ḁon fa yēwúf neh ḁékú Añcos, Sírí a Sílísi rē di tii yon a símēe yēn.

²⁴ Fun keluute bití lahte i ow di fun na ayute ginon, jaahlute ron a wonni wa, te ḁeef fun húmú woluy wa.

²⁵ Yii baa daa tah fun béeb ham bití fun taniis i ow, fun yeñ wa ḁon na, wa ñéerē' a kēewēe ké fun yeh, Barnabaas a Pool,

²⁶ wa fa kaañu yaayi ñíinní wē ndah Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ra.

²⁷ Yúf a Silaas nék, fun yeju wa ḁon na bití daa wa haagun búkkí wē léhín ḁon unnee ke fun yeh.

²⁸ Fun olute bití yee habu fun a Ruuh-Peseñ ra, daa ri bití fun ḅan ḁon tík iñi bítté. Fun nahu ḁon iñyeh, te mínéh ñak :

²⁹ ḁon banti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi ooluy, te ḁon banti pañ yii tappe njaaliyoh béeb. Don moytoñ iñyaa béeb rēe, ḁeef ḁon pagute yii wunte.

« Eera ! Hémíi wun-wun ! »

³⁰ Daaha, wa yejute bēewí ana ya suute Añcos. Lahuu wa ra, wa ḁēekuté bēewē gémú Yéésú nē rē

* 15:18 15.18 Saame Amos 9.11-12

béeb, yerute wa kéedë bíníyú unna ra.

³¹ Janiyuu unna ra, keeñni bëy Añcos sosse níi sos di ona on wa unna doole ra.

³² Yúd a Silaas, bi húmú wa fi yaa i yonente, homute na gonlu a wa yíi maañce unni kola' Koope na, na baatuu waa yeñ, na onu wa doole.

³³ Wa homute na i waal, koy-yaayya daaha anutee waa pëkís, ñagirute wa waali wunte, wa nimil bëewë wolu wa ra na. [

³⁴ *]

³⁵ Pool a Barnabaas tasute Añcos, wani i ow kay caak homute na yeeddúu, na waariyu Unni Yíkëe.

Daralsa'i Pool a Barnabaas waal

³⁶ I waal filoon fi baaha, Pool won Barnabaas tih : « Kooja, yen saañ yen ñeyaate ginna húmú waariyuu yen unni Yíkëe rë béeb, yen yér koy-yaayya níi yen yúh yee homuu wa ra. »

³⁷ Barnabaas nék faha' biti wani Sañ fa na dëekúu Marka ra daa ñéerúun waali wa.

³⁸ Ndaa Pool tahay biti Sañ ñéerë' a wa, ndah daa ri húmú hel wa Pamfili, lúsdëy légéyí a wa.

³⁹ Hécë'í wë misik misiko níi wa bísúuté waal. Barnabaas kúreelëhté Marka, haalte gaal bebpe waali Síipër.

⁴⁰ Di fi Pool nampee tanis Silaas, koy-yaayya ñagirute wa, dëñéénúte wë Yíkëe, Pool a Silaas suute.

⁴¹ Wa ñeyute Sírí a Sílísi na baatuu on bëy ílí jañaa doole.

16

Ñeyi Timoote tal Pool a Silaas

¹ Kola' Pool Sílísi, di ñeete Derbe, antee saañ Lístër. Di Lístër daaha, lahte taalibii hínú Timoote, yaafa yëwúdí haalte ngémë, ndaa boffa gerek.

² Koy-yaayya filiḅ ngémë dékú Lístër a Ikoñum ra seedeyirute ri íñi wunte.

³ Pool canke kúreelëhí wa ñéerë'. Tígí daaha di lecdöhte ri, ndah yëwúddë dékú hatinni yaaha ra béeb yúhúte biti boffa gerek.

⁴ Wa koluute suute. Gini wa ñee na béeb, wa won bëewë yee habu apootarra a njíttí janii Yerusalem ra, won wa ñeyi na.

⁵ Daaha, bëy ílí jañaa na baatuu gém, bisi yíilëe Koo béeb i ow kay haale ngémë.

Yodada teeḅ Koo-Yíkëe Pool ra

⁶ Bi kadda' wa Ruuh-Pesen wa waare Unni Koope Aasi, wa ñeyute Fírísí a Galasi.

⁷ Tíluu wë níi wa lebuute Mísii rë, wa homu saañ Bítíní koon, Ruuhí Yéésú kadda'te wa.

⁸ Tígí daaha, wa húusúte Mísii suute Torowas.

⁹ Daaha, Koope teeḅpe ri yodad elgin, di otte bëyí dék Maseduwaan canke na ñaḅ di won tih : « Lah ñeye Maseduwaan fu hílip fun ! »

¹⁰ Filoon fi yodadi baaha rek, fun* yípútee koloh waay waali Maseduwaan, ndah wëerté fun biti Koope daa dëek fun waarii bëewë dín fë Uni Neba.

Dee haala' Lídí ngémë rë

¹¹ Tígí daaha, fun haalute gaal Torowas daaha, fun teerute Samotaras. Yíilë' Koo ra, fun ñeyute Neyapolis,

¹² koluute daaha suute Fílip, gina lukki lah solo di deyi Maseduwaan ña, bi bëy Rom daa ílífú rí. Fun homute i waal daaha.

¹³ Laha' bisa na hílsúu yëwúddë rë, fun dúhúte gina na suu búk laahin, yaakaari biti fun ay ot tígí fun ay naa ñeef yëwúddë ñage. Lahuu fun ra, fun tookute na gonlu a belebba ñeefu fun daaha tee'uute ra.

¹⁴ Filiḅ fi belebba, lahte bi hínú në Lídí, di kola' Catiir, di yaaya' cúup luum, te ri na húmú jaamiyoh Koope. Di hompe na síkírëh fun,

* **15:34 15.34** Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yíi beh : *Di fi Silaas nék hampe biti ay tase Añcos daaha, tahte níi Yúd a aḱi daa nimilu Yerusalem.*

* **16:10 16.10** Fun : Bëe' bíní téeríi bee ra a Pool daa na húmú hoñci ñéerúu.

Yíkèe kúníssé keeña níi yii won Pool béeb dí tik nufi na,

¹⁵ dí yeeltee bêtsú bani bëy faami béeb. Filoon fi baaha, dí danke fun won tih : « Hena biti don habuu so' bëyí gémpé Yíkèe nè rëe, ëyí don hanlid' so' faam. » Te ri cagohte fun níi fun tahute.

Téjî Pool a Silaas

¹⁶ Lahte bis, fun homu saañ tígí fun mín nëe deef yëwúddë dage, fun tee'uute a súrgë beleb bi laha' yébitëh, tah dí díkísé yii na ac fii. Te yee na pañ dí baa ra na kom kélfë yí héliis caak.

¹⁷ Belaa ñeete talli funi i Pool na daañjoh won tih : « Bëewí yee súrgë yí Koope fa sunaa-sun ! Wa teebu ron waala nay tahe don muc dë ! »

¹⁸ Yíilëe Koo faraah, belaa paga' yaa. Laala' Pool iñi ra, dí yíssëhtë belaa na won yébitëh fë tih : « Mee roo rii túuy dë di tii Yéesú-Kiristaa, yedde belii beh. » Una na lús yébitëh fë yíppée yeris belaa.

¹⁹ Oluu kélfë yí belaa biti iñi wa béeb yahte ra, wa yípútée ham Pool a Silaas kúrúte wë këem fii njiitti gina,

²⁰ fii wa fi aattiyoh ya, wonu tih : « Bëewí yee poyuute gini bee pasar a iña na wonu wa ra. Wa i yëwúf,

²¹ te baah ya na yëeddúu wë rë fun mínih wëe tah, fun mínih nëe ñee, ndah fun nonu Rom. »

²² Dúukéli bëewë ñéerúuté a wa bal na yejuu Pool a Silaas na. Aattiyoh ya fúullírúuté yéré yë faanni wa, labduute wa laraw.

²³ Fúudfúu wë wë laraw níi wocce ra, wa téyúte wë kasu. Dí fi wohoha nék wonute biti dí hel nuf Pool a Silaas na.

²⁴ Wonuu ri yii baa ra, wohoha kúdté wë lasa hom ndooy-ndooy ki kasaa ra, jatanke kotti wa.

²⁵ Laha' leelii elga ra, Pool a Silaas homute na dagu Koo na yeeku, bëewí kayya kasaa na síkírúu wë.

²⁶ Hom homo níi feey fa hégíyëhtë hégíyëhí misikke, níi hégíycé tígë yípëh tabahi kasaa feey ra, illí

kasaa béeb yíppée wërsëh, níh yí tiñña pokuu bëewë kasaa ra béeb pëkísëhté.

²⁷ Yúunë' wohoha otte illë béeb wërsëhté rë, dí haba' biti bëewë kasaa heguute, dí fúulté jépílí saañ naadee koon.

²⁸ Tígí daaha, Pool fonke sun won dí tih : « Bëyít ! Ngana pañ dí, fun béeb ayeh ! »

²⁹ Kela' wohoha woni Pool, dí meela' te hawaanaa, yíppée hen lasa darac faana béeb na saak, yedfohte kotti Pool a Silaas.

³⁰ Dí dúhídté wë ëssín, meelte wa won tih : « Yaawi yeh, mi wadti paga yi níi mí muc ? »

³¹ Wa wonu ri tih : « Gémé Yéesú-Yíkèe nè don fay muc, do a bëy faamu béeb. »

³² Wa koluu baaha, na waariyu bëe' a bëewë homu faami ra béeb unni Yíkèe.

³³ Dí fi wohoha bebpe wa wahtii baaha elga, kúdté wë puulli wa hosute. Wocuu wa ra, dí bêtsúte bani bëy faami béeb.

³⁴ Koluu wa daaha ra, dí wonte Pool a Silaas lap faami sun, dí yedte wa ñam. Keeñ bëe' a bëy faami béeb sos soso níi di yee gémuu wë Koope ra.

³⁵ Yíilë' Koo ra, aattiyoh ya wolute i alkaati wohoha na woni biti dí yeris Pool a Silaas.

³⁶ Wohoha acce léhíní Pool baaha won dí tih : « Aattiyoh ya woluute deh woni biti don yedfu. Don mínú saañ leegi a jaamma. »

³⁷ Ndaa Pool won alkaati ya tih : « Wa labuu fun laraw fii bëewë béeb deef wa aattiyuuy fun te fun nonu bëewë Rom ílíf wë rë. Teyay bah, wa maagute fun kasu, wa na anuu faha' ñeya' feey dúhíd' fun kasaa a ? Baa fun mínih rí tah ! Lah wa fi yaa daa wa ayrun affi wa dúhíd' fun ! »

³⁸ Alkaati ya payute léhínúte aattiyoh ya unni yah. Keluu wa biti Pool a Silaas nonu bëy Rom ra, wa tíitúte níi tíit.

³⁹ Wa fi aattiyoh ya koluu daaha, deefrute wa kasiin baaluute wa,

dúhruté wë, na anuu waa ðaŋ wa koloh gina.

⁴⁰ Dúhúu wë kasaa ra, Pool a Silaas suute faam Lídí. Oluu wa koy-yaayya daaha wa baatuutee waa on doole níi wocce ra, wa koluute daaha suute waali wa.

17

Pool a Silaas di Tesalonik

¹ Koluu wa Fílíp wa ðeyute waali wa ra, wa ñeyute Amfipolis a Apoloni suute Tesalonik. Tesalonik daaha, lahte tígí yëwúdfë ðaguu Koope na.

² Di na baaha' rii paŋ, Pool payte dín fë. Di paya'te dín fë yii mitte bis-hílsëe éeyë, na goneel bëewë filib yii lenke unna Téerëe.

³ Di na poysiif wa unna, na teef wa biti Téerëe wonte biti Buura Koo fal ri ra wadtee ñee mok, ði koloh búudé ; ði na an waa won biti Yéésú fë na wona' wa ri ra, daa ri Buura Koo fal ri ra.

⁴ Daaha, lahte yëwúdfí fí yúhté biti gémuté woni, wa deefrute Pool a Silaas. Lahte Gerekki na húmú jaamiyuu Koope. Filiß fi wa, lahte caakki ñéerúuté a wa bal, a beleßbi caakki lahute tii.

⁵ Yii baa tahte yëwúdfë eeñjuute wa, ñeyute waalla saamute i lëmbëyídf, négírúuté mboolo bekute wa nuf, jahasuute gina. Wa koluute suute faam Sason saami Pool a Silaas wa kúdf wë këem.

⁶ Bi deefuy wa Pool a Silaas daaha, wa habute Sason a i ow di koy-yaayya filib ngémë, kúrúuté wë fii njiittí gina na ðaañjuu wonu tih : « Bëewë powu ëldúnë rë lahute deh,

⁷ te Sason bekke wa faami ! Bëewí yee bëeb ña na pagu wa ra ñéerëey a yee naha' buur ra, ndah wa wonu ti oroh, lahte buur kay hínú Yéésú. »

⁸ Keluu mboolo ma a njiittë unni yah, yaa nebaay wa dalaa,

⁹ tahte Sason a bëewí kayya míllúu waa yedf hélíis wa ham na'-na', wa na anuu waa yeris. Gina seemmi fayuu raa, wa nimilidf wa wa.

Kofoel ka keen sun fi wa Bere ra

¹⁰ Koo na elek rek, koy-yaayya filib ngémë daaha yípútee yeñ Pool a Silaas Bere. Lahuu wa dín fë rë, wa suute haalute tigë na ðaguu yëwúdfë Koope ra.

¹¹ Bëy Bere nék luku bëy Tesalonik fa koluu wa ra yúunëh, ndah wa síkírúuté Unni Koope nuffi wa. Te yíilëe Koo faraaah, wa jañi Téerëe, wa olsoh nda ña na won Pool ra ñeete waal.

¹² Ow caak waa na gémuté, te di filib Gerekki, beleßbi lahute tii a i ow yaal caak gémuté bal.

¹³ Yëwúdfí bëy Tesalonik nék keluu wa biti Pool ín waare Unni Koope Bere ra bal, wa ayute daaha bekute mboolo ma nuf, jahasuute wa.

¹⁴ Tígí daaha, koy-yaayya yípútee kúdf Pool waal búk kísí, ndaa Silaas a Timoote tasute Bere daaha.

¹⁵ Bëewë bedu Pool ra kúrúuté rí níi Aten. Wa na lahu dín fë, na nimilu ; Pool kéyr'té wë Silaas a Timoote na woni wa biti wa yíp ðii deef dín fë.

Homi Pool Aten

¹⁶ Bi na hom Pool Aten daaha na seh Silaas a Timoote, keeña dúmpé ces di dee líifë' gina yúul rë.

¹⁷ Di yeelti paya' tígë na ðaguu yëwúdfë Koope ra, ði gonle a yëwúdfë a bëewí kayya na jaamiyuu Koope ra, ði paye këemí gina faraaah gonle a bëyí bani mín nëe tee'a'.

¹⁸ I yíkëe af húmú në na gonlu a ri bal : yee nonu taalibe yi Epikuur, yee nonu taalibe yi Senon. Filiß fi wa, lahte yi wonu tih : « Pereemohi bee won yi búkí bal ? » Lahte yi oluu wa Pool na waare sun fi Yéésú a kolohi búudé, wonu tih : « Man hen ðaa raa, ði won sun ala yi yen yíih wë nen dih ! »

¹⁹ Tígí daaha, wa ðeyute ri, kúrúuté rí këemë na wonuu Arewopaas ra, meelute ri wonu tih : « Fu mín fun teef ñi hassa na yëeddë' fú rë ë ? »

²⁰ Fun kéllúy yee búkú yeh ! Teeb fun iti fi wa. »

21 Bín fë nagajek ðeef bëy Aten, doha-ndéemmë filiḅ fi wa béeb hom enduu goneel a síkirëh yii hente has rek.

22 Tígí daaha, Pool canke leelii bëewë këemë, won tih : « Don fi bëy Aten, so' mi otte biti ðon tikúte nuffon ðañ lool.

23 Ndée nagajek, tilëesë' mi filiḅ ginon mi otte yúullën rë, lahte na sah bi bíníyú : “beh, bi bee fun yíh rí rë”. Kon bee yíh ðon baa ðon na jaamiyuu ri ra, mi ac waarii ron yii lenke sun fi ðeh :

24 Koope fa sak ëldúnë a iña filiḅ béeb rë, ði fa daa Yíkíi sun a feey ra, dékéh faam fi nay rii jaamiyuu, bi ya' daa tabah ri.

25 Di sehay yin ya' ow ðal man biti ði ñakke yin nen, ndah daa ri na ona' pes, daa ri kúð ñiin a yii tas béeb.

26 Di déḅpí sak ow yínë kut. Di ñeya' bëyí yíníi baa na sakke heetta béeb nda wa hasla' feey fa béeb. Deef ði lenne wahtu ya filiḅ kíilë béeb (líyyë, a yoh ya a yii tas), a ílýyë warun waa dék ðë*.

27 Don ot Koope paga' ri ðaaha, lah yúhí biti rek ði faha' biti bëewë saam ði, wa lahe yaakaar oli, labee saye, añcañ ðeef ði wulaay ow yínë sah yen na.

28 Daa ri tah yen na pesu, daa ri tah yen na hégíyúu, te daa ri tah yen hen, ti di húmú wonuu ri i ow di bëelúyën nen na wonu wa bitih : “Yen koyyi kay !”

29 Kon yen hen koyyi Koope raa kay, yen waruy haba' biti Koope mada' a yii tíbúu úrís, tiin helíis mbée peluu la', bi ow daa níḅ ðí, yugusse ri a ya' yi !

30 Koope nék yeellilay bëewë di jamanaa húmú yíh wë rí rë. Leegi ði faha' biti wa béeb, a tígí mín hom ow béeb lof pesaḁ.

31 Yúhí biti ði saampe bisa nay rii aattiyee bëewë béeb aattiya'i júḅpé rë, falte ow, déñéenté rí yii baaha.

Di teeḅpe bëewë béeb baaha ní lante, bee këllë' rí bëyí baaha búudé rë. »

32 Keluu bëewë Pool na won ban koloh búudé, lahte bëewí na këekkílyú rí, ndaa lahte yi na wonu biti kodee raa wa ay ac síkirëhí.

33 Tígí daaha, Pool ðúhté leelii wa, saañce.

34 Añcañ, filiḅ mboolo ma, lahte bëewí ðeefrute ri woni, gémuté : filiḅ fi wa, lahte bëyí hínú Dénís non aattiyoh ya këemë na wonuu Arewopaas ra, a belii hínú Damaris a i ow kay.

18

Homi Pool Korente

1 Hela' Pool bëewë Arewopaas daaha ra, ði kolohte Aten saañce Korente.

2 Laha' ri ra, ði tee'a'te a bëyí hínú Akilaas, ði yëwúð, límúu Ponto, belaa hínú Pírísíl. Deef bëe' anti kola' Itali bani beleḅi, ndah buura na wonuu Kúlet rë daa húmú won yëwúðḁé béeb koloh Rom wa saañ. Di fi Pool payte ðeefidte wa.

3 Bi wa béeb i yugusoh taanta bani wa boku légéy, ði yeeltee hom waa na, na légéy.

4 Lahaa bisa na hílsúu rë faraañ, Pool beḅ un tígë na ðaguu yëwúðḁé Koope ra, waareye yëwúðḁé a yee yëwúð neh ra béeb.

5 Silaas a Timoote koluute Maseduwaan tígë húmú hela' wa Pool ra, ðeefrute ri Korente. Ayuu wa ra nék, Pool yeeltee teem waaraa, na ñee yëwúðḁé na won wa biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra.

6 Ndaa yëwúðḁé kaa'uute tah iña na won ði ra, na solsuu ri ; tígí daaha, ði paanke pëndë më búubḁí, won wa tih : « Ay teye affon, mi pañke yee mín mí rë. Leegi, cëe mi yuloh bëewë yëwúð neh ra. »

7 Kola' ri daaha ra, ði saañce faam bëyí na jaamiyoh Koope hínú Títíyús Yústús, dék hëbís tígë na ðaguu yëwúðḁé Koope ra.

* 17:26 17.26 ílýyë warun waa dék ðë : Lahte bëewí habuu ri ðeh : tígë nay teye pes ow ra.

8 Njídí tígè na ðaguu ra hínú Kíríspús. Di fi baa gémpé Yíkèe, ði a bëy faami béeb bal. Caakke i ow di bëy Korente, keluu wa unni Pool ra, wa gémúté, te wa bëtsúté.

9 Elga ín, Yíkèe feeñiyohnte Pool filib yodad won ði tih : « Ngana neeh, wone fu saye fu banti héddèh,

10 mi ot ðoo na. Ow ii roo pañ yin ndah mi caakke ow gini beh. »

11 Daaha, Pool hompe Korente daaha yii mitte kíil a caan ði na yeedíð bëewë béeb yii lenke Unni Koope.

Kúrí Pool fii gèernèer Galliyon

12 Jamanaa hena' Galliyon gèernèerí Akaay ra, yèwúððé bokute yejuute Pool na, kúrúte rí kèemí buur

13 wonu tih : « Bëyí bee hom yeja' bëewë jaamiyað kay bi ñéerëey a Kootaa. »

14 Pool na faha' won, Galliyon loffe yèwúððé won tih : « Don fi yèwúððí yeh, ðon wonun so' bití ði pañ bos mbée kofeel gaan koon, tin mi síkírèh rën moos.

15 Ndaa yaha bití ðoni kéldúuy kéldée di wonað, di i tii, a yii lenke kootii ðon raa, baa mi noneh na ! Don daa yúhú ! »

16 Tígí daaha, ði líkké wë kèemë.

17 Koluu wa daaha, wa habute njídí tígè na ðaguu yèwúððé Koope ra hínú Sosten, wa na hawu ri hëbís kèemë daaha, ndaa Galliyon yeelay wa sah.

Nimili Pool Añcos

18 Filoon fi baaha, Pool homaatte yii maañce Korente daaha, ði antee takoh koy-yaayya, ñéerë'té a Pírísíl a Akilaas haalte gaal bebpe waali Sírí. Di húmú liiltee nenoh Sañkere koon, ndah lahte yii ði gapanta'te ri a Koope.

19 Lahuu wa Efes ra, Pool helte Pírísíl a Akilaas, saañce tígè na ðaguu yèwúððé Koope ra, na goneel a yèwúððé.

20 Wa fi yaa wonute ri hom daaha níi fii ndaa ri kaa'a'te.

21 Na koloh ri waa na daaha ra ði won wa tih : « May nimil ginon hém neba' Koo ! » Di haalte gaal Efes daaha, saañce.

22 Tílé' gaala níi lahte Sesare ra, ði ðébpí pay Yerusalem wodohi bëy ílí jañaa daaha paay, ði na anti saañ Añcos.

23 Di hompe i waal daaha antee koloh saañce, húussé Galasi tíkké Fírísí na toñ taalibe ya nda wa ham ngémë híin.

Homi Apolos Efes a Korente

24 Húmú laha' bëyí hínú Apolos acce Efes. Di yèwúð te ði bëy Ilik-saandiri. Di húmú yoonte Téerëe níi níycé te ri mín won.

25 Di húmú teebute yii lenke waali Yíkèe. Di húmú sawoor te níi sawoor, te ði húmú waareya' íñi Yéésú yeeddée wë yeeddë'í ñeete waal, ndaa bëtsé yúh rí rë húmú teem bi Sañ.

26 Di hompe tígè na ðaguu yèwúððé Koope ra na won íñi wëerë'té rí. Síkírúu rí Pírísíl a Akilaas níi wocce ra, wa ðéekúte rí, baatuute rii ladil waali Koope.

27 Filoon fi baaha, Apolos kolohte bití saañ Akaay. Koy-yaayya Efes daaha habruute ri na, bíníyúte un kéyrúute rí bëy ílí janii Akaay, woni wa bití wa taha' Apolos a ya' ana. Laha' ri ra, Koope onte ri níi tahte ði lahidte bëewë haalu ngémë rë njiriñ mi gaante níi gaan, ndah

28 woni bani yèwúððé féenngíyë' rí béeb, ði ey wa fii bëewë. Di ñeya' wa unna Téerëe teeb wa bití Yéésú daa Buura Koo fal ri ra.

19

Homi Pool Efes

1 Bi na hom Apolos Korente, Pool ñeete deya lukki béyrèh gina ra saañce Efes. Laha' ri ra, ði ðeeffe na i taalibe,

2 ði meelte wa won wa tih : « Haaluu ðon ngémë rë, Ruuh-Peseñ céppé sun fon a ? » Wa lofute ri wonu tih : « Fun kéllúy ban Ruuh-Peseñ kéllë sah ! »

3 Tígí daaha, Pool meelaatte wa won tih : « Kon don bêtsú bêtsí bih ? » Wa wonu ri tih : « Fun bêtsú bêtsí Saŋ. »

4 Pool won wa tih : « Bêtsé na húmú bêtis Saŋ bëewë rë, teeḅa' bití wa lofute pesaḁ ; te ri húmú wona' bëewë bití lahte bëyí na ac filooni, wa waḁti gémún dí, te bëyí baaha Yéésú. »

5 Keluu taalibe ya unni yah, wa bêtsúté di tii Yéésú-Yíkëe.

6 Pool tíkë' wë ya' daaha nék, Ruuh-Pesëj haalte wa, wa na wonu i wonaḁ kay, na léhínú unna ñeyíḁ Koope waa na ra.

7 Wa fi bëewë warutee mit ow sabboo a ow ana.

8 Pool hompe Efes daaha, faraah dí aa waali tigë na ḁaguu yëwúḁḁ Koope ra, beye un gonle a bëewë waareye wa yii lenke Nguur ki Koope. Di húmú kaañce iña na won dí ra, hompe daa yii mitte céyín éeyë.

9 Ndaa i ow waa na ḁahuute iñi, kaa'uute gém, faaliyuuy iña na won dí sun fi waali Yéésú-Yíkëe rë fii bëewë bééḅ. Tígí daaha, Pool míllë' wë hel helo, beḅpe taalibe ya kúḁté wë tigë në yéeddë' Tiranus ra, faraah dí gonle a wa.

10 Di hompe a wa kíil ana daaha, tahte níi bëewë dékú Aasi, yëwúḁḁ a yee yëwúḁ neh ra bééḅ keluute unni Yíkëe.

Kimtaanna lah Efes ra

11 Koope ñeya' Pool na Efes daaha, pañke kimtaanni gaante.

12 Daaha, bëewë húmú beyuu líillí leḅpe faan Pool ndín, kom wa jéríḁḁ, yee jérrí wë pún, yee yébitëh yë yeris wa.

13 Húmú lahte naah yi yëwúḁḁ na húmú wërú líkdí bëewë yébitëh në hílip wë rë. Tígí daaha, wa namutee étíḁ na ñee'uu tii Yéésú-Yíkëe lígí yébitëh yë wone tih : « Daa mi túuy ḁë di tii Yéésú-Yíkëe fë në waare Pool ra, ḁúhé bëyí bee na ! »

14 Húmú lahte ow yaal paana yi húmú henuu ḁaaha bal. Seeyohi gaani yëwúḁí hínú Sewaa daa lím wë.

15 Lahte bis wa homu ñeyi kotta, yébitëh fë won wa tih : « Mi yúh wa daa Yéésú te mi yúh wa daa Pool bal, ndaa mi yéeh rën ; ḁon daa i wa níi ḁon na wonu so' baaha ? »

16 Bëe' yébitëh fë ham dí ra yíppëe húḁëh sun fi wa lukke wa doole, mokil wa moklo níi naaffe búubbí wë, wa heguute ḁúhúḁé faam fa a faan holon, a gaaññi misikke.

17 Bëy Efes, yëwúḁḁ a yee yëwúḁ neh ra bééḅ keluute yaa. Keluu wa ri nék, wa tíítú tíitë níi na kañu tii Yéésú-Yíkëe.

18 Filoon fe, lahte bëewí caakki húmú gémúté Yéésú, ayute na wonu iñi bossa pagu wa ra.

19 I naah caak kúrúḁé tééré yí wë fii bëewë bééḅ tamute wa. Olsuu bëewë ḁee waḁti teya cadum fi tééré yë rë, wa hente hélíis caak*, hélíí mín yíníl ow sabboo a ow pëenë níi hen kíil sabboo !

20 Daaha, unni Yíkëe na ḁaatti líiwëlsë', na ḁaatti teeḅa' doolii.

Haaylohi bëy Efes

21 Filoon fi baaha, Pool hampe bití dí ñee Maseduwaan a Akaay, dí saañ Yerusalem. Di wonte nufi bití dí lah dín fë rëe dí waḁtee pay Rom bal filoon fe.

22 Tígí daaha, dí yeñce ow ana di bëewë na habruu ri ra, Timoote a Erasta, wa suute Maseduwaan, dí fi baaha tasse hompe i waal Aasi daaha.

23 Waalli yaaha, gina hégíyëhtë hégíyëhí misikke ndah waali Yéésú-Yíkëe.

24 Bín fë, ḁeef lahte sísíbí hínú Démétíríyús, hom tíbë' netli yúulë hom ala fa na wonuu Artemis ra, te ri caaka' yin na bani bëewë na légéyú a ri ra.

25 Di payte négírë'té bëewë wani boku légéyí baa ra bééḅ na yah nuffi wa won tih : « Yaawi yeh, ma na

* 19:19 19.19 hélíis caak : Di gerek, bínyú ḁeh : hanjar júnní sabay iip (50.000).

wodoh ron di tii yon a sîmëe yën. Don yúhúté biti iña lahuu yen dā béeb kola' légéyí beh.

²⁶ Filiḅ fi baaha, ḁon olute mbée ḁon keluute biti mbata Pool fa na wonuu ra wonte biti netli ow daa yugus dī a ya'i haanaa, tikkiyay dara. Ow caak nék gémúté woni di Efes deh ; teyay Efes doḅ, ndaa deyi Aasi béeb ow caak gémúté woni.

²⁷ Yii baa yulid yahri yen, te ii teem yahri yen doḅ ndaa ay kéenid yúulē níi Artemis fi gaana ii lahil maakaama, dī fi Artemis fa bëy Aasi béeb a bëy èldúnē béeb yúulúu dīi na ra ! »

²⁸ Keluu bëewē wonni yah, keeññi wa béeb yíppée koloh wa na fogu wonu tih : « Artemis fi bëy Efes daa gaan kaah ! »

²⁹ Gina béeb kolohte. Bëewē habute ow ana yi dékú Maseduwaan, yi na ñéerúu a Pool, wa fi Gayus a Aristarka, wa béeb maabayute yullute këemí gina.

³⁰ Tígí daaha, Pool na yuloh haal filiḅ bëewē, ndaa taalibe ya kaduute ri.

³¹ Lahte sah i ow gaan di nguur ka wa kooyi Pool, woluute dīi na woni biti dī banti pay këemín.

³² Yaaha béeb, deef këemē paameeh : yee dāañjee wone dee raa, yee dāañjee wone yin kay, te ow caak waa na yíh yee tah bëewē tee'a' daaha ra.

³³ Lahte bëewí wonute bëyí hínú Iliksaan yee lah ra, yëwúddē yejute ri fii bëewē, dī na heeḅ ya' yi na faha' habra'i bëewē yabu yaa ra.

³⁴ Ndaa yúhúu wē biti dī fi baa dī yëwúdd rē, wa béyrúté unni wa béeb na wonu una yínē yii mitte wahtu ana tih : « Artemis fi bëy Efes daa gaan kaah ! »

³⁵ Yíkíi gina daa millē' nofanta' a bëewē níi wa héddúuté, dī antee waa won tih : « Don fi bëy Efes, bëewē béeb yúhúté biti ginee ki Efes bee daa na woh yúulí Artemis fi gaana a netlee ke ri kola' sun céppé feey ra,

³⁶ te ow èe ow mínéh ríi kaa'. Kon ḁon warutee teey ḁon yúh yii na pagu ḁon !

³⁷ Añcaḅ, bëewē kúrú rën dee ra lohuy yin filiḅ yúul te wa wonuy yin bos sun fi ala fi yen.

³⁸ Démétíríyús a bëewē wani boku légéy rē lah yii yabun wa ow raa, dee lahte këem, lahte i aattiyoh : wa kúrún wē dín fē.

³⁹ Te ḁon lah yii kayi ay ḁon léjëntée rēe, yen ay rii kuré yoon dī anti léjëntúu,

⁴⁰ ndah tígē homuu yen bee ra kep, yen mínú yabu bëewí haa'uu a nguur ka. Te baaha lah raa, yen ii lah yii mín tah yen lah kaah di tee'a'ee ke yen beh. » Woca' ri wona ra, dī pëkíssé bëewē suute faam.

20

Ñeyi Pool Maseduwaan a Gerees

¹ Filoon fi bee seemmiya' iñyaa ra, Pool négirē'té taalibe ya wonte a wa oni wa doole, takohte wa saañce Maseduwaan.

² Laha' ri ra, dī ñeete ginna filiḅ, lahte i tee'a' caak a i taalibe, na won a wa oni wa doole. Kola' ri daaha ra, dī saañce Gerees,

³ hompe céyín éeyē daaha. Di faha' beb gaal saañ Síri koon, dī kelohte biti yëwúddē ee rii gapuu ra. Tígí daaha, dī cañke kotti nimil, ñeya' ri Maseduwaan.

⁴ Lahte bëewí koluute beni, tii yi wa daa wa yeh : Sopater koy Pírús fa dék Bere ra, Aristarka a Sekundus dékú Tesalonik, Gayus fi bëy Derbe, Tísík a Torofiim dékú Aasi, a Timoote.

⁵ Wa fi yaa këllúuté na sehu fun Torowas.

⁶ Fun nék, fun haalute gaal Filíp filoon fi bee gétē' feedi mbúurú njeñe ya ra, fun deefute wa dín fē waal iip filoon fe, fun homute waal paana daaha.

Homi Pool Torowas

⁷ Sos na'i gaawiin, fun tee'uute wora'i mbúurēe, Pool yampe na goneel a bëewē. Bi deef dī saañ sayo

kéy fín fë, dí hompe na goneel ní leelu elek.

⁸ Lampa caak húmú lasa homu fun sun fi faam fa ra.

⁹ Lahte kúkëyí yaali hínú Ētík húmú búk falanteeri lasa, tookke. Bi maañ woni Pool, pëní hampe kúkëyë, dí na nee'. Nee'a ham dí habo ní dí fússé keente feey. Dee uta' tígë kola' ri ra, tahte béyrúu rí, ðeef dí húlté.

¹⁰ Tígí daaha, Pool céppé kénsëhté rí, béyídté rí won bëewë tih : « Hëbí affon, yin katay ri ! »

¹¹ Kola' Pool dah, fun lawaatute sun, Pool lecsa'te mbúurëe fun bééß ñamute. Filoon fi baaha, dí yabilte na goneel ní Koo yíilté, dí kolohte saañce.

¹² Dí fi kúkëyë nék, bëewë beyute ri kúrúte rí yéelíd faam, keeññi wa bééß yëellëhté.

Kolohi Pool Torowas saañce Milet

¹³ Fun nék, fun beyute gaal fun këllúuté Pool Asos, tígë nay fun ðii bëyee ra ti di faha' ri ri nen, ndah dí faha' biti dí bëya waala.

¹⁴ Deefa' ri fun Asos ra, fun bekute ri gaala fun beyute waali Mitileen.

¹⁵ Koluu fun daa fun suute, kéy fín fë fun lahute yeeda' ki Siyo. Bisa tíkëh në rë, fun lahute Samos, bee tíkíil në rë, fun haalute Milet.

¹⁶ Dí fi Pool nék, cañke biti fun ay roommbee Efes roommboo kaa' dí ay maañe deyi Aasi, ndah dí húmú sesoh lah Yerusalem maasa'i Pantakoda.

Takohi Pool bëy Efes

¹⁷ Pool hom Milet, wola'te Efes woni njíittí jañaa biti wa ac ðeefíd dí.

¹⁸ Léhínúu baha ya baaha ra, wa ayute ðeefrute ri, dí won wa tih : « Hena' mi cotok deyi Aasi ní a ðeh, ðon olute ðee na pesa' mi a ðon ða maan ? »

¹⁹ Mi légyídté Yíkëe te mi teebaay na af so' yínë sah. Mi

légyírë' rí filiß looy a coono fa húus mí, na gapuu so' yëwúddë rë.

²⁰ Mi helay dara : yii ay ron baatee lahid njiriñ baato bééß mi wonte ron ri. Mi yëedídté rën këem, mi yëedídté rën faam.

²¹ Yëwúddë a bëewí kayya bééß mi ðëekké wë, wa yíssëh Koope na, wa gém Yéésú Yíkíi yen na.

²² Tígë homu yen bee ra kep, mi yuloh Yerusalem ti di túuyë' sè' rí Ruuh-Peseñ nen, te mi yéeh yee na seh so' na ra.

²³ Yee yúh mí rë biti kep gini yuloh mi bééß, Ruuh-Peseñ teeß so' biti kasu a coono ín so' naa seh ra.

²⁴ Ndaa mi pokaay pesi so' pokohi baaha ní ; yee lah solo ra biti mi tíl kotti so', mi pañ légyë nah so' Yéésú-Yíkëe rë ní mit sèk : daa ri biti mi waare Uni Neba won yii lenke yee pañ Koope ndah faha'a faha' ri múclí yen ða.

²⁵ « Leegi mi yúhté biti ðon ii soo ollil, ðon fa yéñké biti mi húmú leeloon ma na waare Nguur ki Koope ra.

²⁶⁻²⁷ Yii baa daa tah mi won ðon woteh fee Koo bee bitih, mi pañke yee mín mí ðon na ra, mi waarete ron iña naha' Koope ra bééß te mi ðapay ðon na dara. Kon bëyí yin kat dí ðon na yiin bis-këem bééß, ðeef so' neh kat !

²⁸ Këlíi affon ðon níid bëewë Ruuh-Peseñ ðéñéen ðon wa ra. Cëgíi bëy ílí jañaa saamid' Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra*.

²⁹ So' mi yúhté biti mi one ron filoon rek, gúmú yí yaabute haale filiß fon, te wa ay palsa' júre yuba.

³⁰ Te filiß fi ron sah, ay lah bëewí ay bek affi wa fel, kúreelëh i ow di taalibe ya talli wa.

³¹ Kon hëfí te ðon nérsëh biti mi hompe kíil éyë, na' neh elek neh ma na túuy ow fi ow ðon na bééß moytoh. Mi wona' wonoo ðon na ní illí sè' kaan muun.

³² « Leegi mi ee ron ðéñéen Koope

* **20:28 20:28** jañaa saamid' Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra : Lahte bëewí habuu ri ðeh : jañaa yípid' Koope afi a ñif mi dí fi baaha ra.

ra a unni mala' yi. Koope ay ñee'ee unni yaa nîi tah don ham ngémë don saye, dî tahid don, don bok iñi wanna yefid dî bëewí béeb rë.

³³ So' mi sehay yin ow na : héliis neh, úris neh, búub neh.

³⁴ Don yúhruté affon biti sah so' mi paya' sohle yi so' a sohle yi bëewë funi wa na ñéerúu rë opa'i so'.

³⁵ Yaa béeb, mi mës don teeb biti don wadti légéyún légéyë nda don mín dímlë' ñékíddë. Yen nersëh unna húmú won dî fi Yéésú-Yíkëe rë bitih : “Ow luka' lah sos-keen' biti dî onaa onoo, ndée biti ri taha taho neh.” »

³⁶ Kola' Pool unni yaa ra, dî yekke bani bëewë béeb na dagu Koope.

³⁷ Bëewë béeb anutee yam na looyu, yabaaluute faana na takuu ri.

³⁸ Keeñni wa lukki dúmë' wona won wa Pool biti wa ii rii ollil ra. Filoon fi baaha, wa bedute ri nîi gaalin.

21

Saañi Pool Yerusalem

¹ Filoon fi bee takuu fun a njíttí janjii bëy Efes ra, fun beyute gaal, fun yullute gina na wonuu Kos da cid. Kéy fín fë, fun suute Rodes ; fun kollute dah fun suute Patara,

² deefute gaal daaha bi saañ Fénésí, fun yeeluutee naa haal fun suute.

³ Tilúu fun nîi fun lebuute Síipër rë, fun ñee'uute ri waal feey-feey, fun beyute waali Sírí, fun teerute Tiir ndah gaala wadti cépírëe iña séf dî rë daaha.

⁴ Cépúu fun daaha ra, fun saamute nîi fun olute i taalibe yi Yéésú, fun homute waa na bis nîi bis nimilte. Ruuh-Peseñ teebe wa, wa wonute Pool biti dî banti saañ Yerusalem.

⁵ Dúmë' waalla homuu fun daaha ra, fun koluute na suu. Wa fi yaa béeb na bedu fun, bani belebbi wa a koyyi wa nîi fun dúhuté gina, funi wa yekute búk kísí fë fun na dagu.

⁶ Filoon fi baaha, funi wa takantuute, fun haalute gaala, wa na nimilu faam.

⁷ Koluu fun Tiir rë, fun cépúu Pa-tolemayis, funi gaala takuute daaha. Daaha, fun woduute koy-yaayya filiñ ngémë, fun homute a wa bis múlgús.

⁸ Kéy fín fë, fun kolluute fun suute Sesare. Lahuu fun daaha ra, fun haalute faam Fílíp fë non bëewë na waariyu Uni Neba ra, fun dalute daaha. Di fi Fílíp bal non bëewí paana ya Yerusalem, yee húmú tansu wora'i ñamma ra.*

⁹ Di húmú lahte koy cafay iniilli hom léhínúu unni kola' Koope na.

¹⁰ Fun homute i waal daaha nîi lahte bëyí léhínë' unni kola' Koope na hínú Agabus kola' Yúdée acce,

¹¹ lahte fun na bebpe geñii Pool, pokalsa'te kotti a ya' yi won tih : « Ruuh-Peseñ won tee : bëe' laha' geñii bee ra, yëwúddë ay rii pokalsee deeha Yerusalem, wa yaay ri bëewë yëwúf neh ra. »

¹² Keluu fun fi yee a bëy ílî jañaa daaha uni bah, funi wa na mucu Pool na wonu ri biti dî banti pay Yerusalem.

¹³ Ndaa dî won tih : « Don looyu yi dee don na saamu gooyli faan so' ? Mi tahte biti sah mi hawu húl Yerusalem af Yéésú-Yíkëe. May neehe pokalsa' a ? »

¹⁴ Bi wonu fun nîi fun mínih yin dîi na, fun míllúuté yeris fun wonu tih : « Yee faha' Yíkëe rë lahan daaha. »

¹⁵ Filoon fi bissi yaa homuu fun daaha ra, fun waayute, koluute beyute waali Yerusalem.

¹⁶ Lahte taalibe yi dékú Sesare koluute, bedute fun nîi dín fë, kúrúte fun faam bëyí hínú Manason, bee nay fun yefe faami ra. Bëe' coosaana' Síipër, dî maañcee haal ngémë.

Pool a njíttí janjii bëy Yerusalem

* 21:8 21.8 Saame Tilëdí apootarra 6.1-6

17 Yiin lahu fun Yerusalem ra, koy-yaayya filiḅ ngémē teertuute fun a sos-keñ.

18 Kéy fín fē, Pool ñéerè'té a fun faam Saak, deef njíttí jaṅaa béeb tee'uute daaha.

19 Lahuu fun ḍa, Pool wodohte wa, bílíd'té wē toṅ iña paṅ Koope béeb di yee légéy rí leelii béewē yēwúḍ neh ra.

20 Wa kañute Koope unna won wa Pool yaa ra, wa anutee rii won tih : « Fu ottee koy-yaay, i yēwúḍ júnńi-júnńi gémúté Yéesú, te wa béewí pokuute Kootaa.

21 Wa nék keltuute biti oroh, fu yēeddē' yēwúḍḍē dékú filiḅ fi béewē yēwúḍ neh ra biti wa tík kootii Mēyíis dín fu wone wa biti wa ḅanti lec koyyi wa, wa yef baah yi wa.

22 Ay henu díh leegi ? Ndée wēerté biti wa ay keloh biti fu acce.

23 Síkirée, fay page yee nay fun ḍoo wone bee ra : lahte béewí iniilli ewu leelii fun ee, gapantuute a Koope.

24 Kúré wē, fu bok a wa ḍon bukutoh, fu yera' iña na saañ saraha ra, wa nenu. Hen ḍaaha raa, béewē béeb ay yúh biti yee na wonu sun fu ra kaah neh, te ḍo fi baa fu helay yin yee won Kootaa ra.

25 Di yii lenke béewē yēwúḍ neh haalute ngémē rē nék, fun bíníyúté fun woluute waa na biti wa ḅanti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi ooluy te wa ḅanti paṅ yii tappe njaaliyoh béeb. »

26 Tígí daaha, Pool tahte yee wonu wa ra. Kéy fín fē, ḍi bebpe béewí iniilla kúdté wē ḅani wa bokute bukutuute. Kola' ri daaha, ḍi haalte Faam fi gaani Koope wonte wahtaa nay dúmé bissi bukutoha ra, woc ḍaa ow fi ow waa na yera' sarahi.

Hami Pool filiḅ Faam fi gaani Koope

27 Bissi paana yi bukutoha na leboh dúm, yēwúḍḍē kolu deyi Aasi ra olute Pool filiḅ Faam fi gaani Koope. Wa yípútée gēyíl, hégíyúté dúukélí béewē, wa habute Pool,

28 na fogu sun wonu tih : « Dúhí dee déey yaalla Israyel ! Bēe' nē yídeelēh ginna béeb, na yēedíḍ béewē béeb yin bos sun fi bēy Israyel, sun fi Kootaa a sun fi Faam fi gaani Koope fa ra abee kan ! Di lukki bek beko béewí yēwúḍ neh sah filiḅ Faam fi gaana, sobeyilte tígí selaa book ! »

29 Yee tah wa won yii baa ra, ola húmú olu wa Pool ñéerè'té a Torofim fi bēy Efes filiḅ gina ra daa tah wa haba' biti ḍi bekke ri Faam fi gaana.

30 Gina béeb líiwēlsè'té a hégíyēh, béewē ḍúhúu hatinna béeb na múkēyú na ayu, wa beyute Pool ḍúhrúté rí Faam fi gaana, íllē yíppée wodu.

31 Wa yuluu hawi Pool húl koon, deef lahte bēyí payte wonte kélfíi gaani soldaarra homíḍ Rom ra biti Yerusalem béeb hégíyēhté.

32 Kela' ri yaa, kélfíi gaani soldaarra yíppée koloh, ñéerè'té a i kélfē soldaar a i soldaar kay, múkēyúté yullute dúukélí béewē nē. Oluu béewē kélfíi gaana a soldaarra, wa yedḍute labi Pool.

33 Tígí daaha, kélfíi gaana lebohte Pool, habrohte ri, naha'te pokirohi a níh tiṅ ana, ḍi na anti meela' daa ri wah a yee paṅ ḍi ra níi béewē nē henu ri ḍaaha ra.

34 Ndaa bi filiḅ dúukélí béewē, yee ḍaañjee wone de raa, yee ḍaañjee wone yin kay, kélfēe mínéh lah dara yii lante ri iña na wonu wa ra. Di míllē' naha' kúrí Pool faam soldaarra.

35 Kúruu wē Pool níi wa lahute lawaani faam fa ra, soldaarra míllúu rí meeḅ meeḅo ndah haaylohi dúukélí béewē,

36 di dee ñeyuu wa talli wa na ḍaañjuu wonu tih : « Di hawun húl bal ! Di hawun húl ! »

Layi Pool fii yēwúḍḍē

37 Wahtaa na fahuu soldaarra bek Pool faam fa ra, ḍi won kélfēe tih : « Fu mín sēe on mi won ḍo a ḅahaa ? » Kélfēe won ḍi tih : « Do fu keloh gerek woo ? »

38 Kon fu bëyée ké Ésip yee baa neh a ? Bee húmú kúf hégíyēhí gina, kúdfé bëemēh yí henute ow júnní iniil (4.000) luufa ra. »

39 Pool won dī tih : « So' mi yēwúdf, mi límúu Tarse gini síwté di Sílísí. Do mi daŋ dō biti fu on so' mi won a bëewí yeh, hém neba' ro. »

40 Kélfēe tahidte ri baaha. Pool canke ílí faam fa sun, heenke bëewē ya' nda wa héddēh. Bëewē béeb héddúuté, Pool dalte na won a wa di wonadi yēwúddfē won tih :

22

1 « Don fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, síkíríi sē' mi lay dōn. »

2 Oluu wa biti dī wona' a wa wonadi wa, wa baatuutee hen tid. Tígí daaha, Pool won wa tih :

3 « So' mi yēwúdf te mi límúu Tarse di Sílísí, ndaa mi koruu Yerusalem deh te Gamaliyel daa yēedídf sē' di na ñeyuu Kootaa ton, Kootaa ñeyu caacci yen da. Mi húmú pokohte Koope na lool ti di pokuu dōn dīi na woteh, dōn béeb nen.

4 Mi mokilte níi mi happe sah húl bëewí ñeyu waali Yéesú-Yíkēe. Mi hampe i ow, mi bekke wa kasu : yaal neh beleb neh,

5 te seeyohi gaana a baha ya gina mínú soo seede biti mi won kaah. Wa fi yaa bíníyírúté sē' unni saañ koy-yaayyi yen yēwúdfín Damaas na. Mí kolohte payi hami bëewē gémú Yéesú dín fē rē, mi kúdf wē Yerusalem ndín wa koru. »

6 « Ndaa homa' mi waala ma na leboh Damaas deef na' lahte leelu af ra, dee a deh níiñi saasse kola'te sun hawaante so',

7 mi lasohte feey. Mi kelohte uni na won so' tih : “Sool, fu mokil so' yi deeha bal Sool ?”

8 So' mi tahte mi won tih : “Daa fu wa bahaa ?” Una won so' tih : “Daa mi Yéesú fí bëy Nasaret ! Daa mi bëe' na mokil fu ra.”

9 Kooyya funi wa ñeerúu rē olute níiña, ndaa wa keluuy un bëe' na won soo na ra.

10 Tígí daaha, mi meela'te mi won tih : “Mi wadti paga yi Yíkēe ?” Yíkēe tahte won so' tih : “Kolee fu saañ Damaas, fu lah na raa fay tee bu iña nahu fu paŋ da béeb.”

11 Bi hap níiña íllí sē' níi mi ollileh na, kooyya funi wa ñeerúu waala ra habute ya' so' nookute so', kúrúte sē' Damaas.

12 « Lahte bëyí hínú Anañas di gini baaha, dī bëyí gémpé Koope níi gém, na moyeh kootii Mëyíis. Yēwúddfē Damaas béeb nawute ri.

13 Bissi yaaha, dī acce deefidte so' won so' tih : “Koy-yaaso' Sool, íllú nimila wërsēh !” Wona' ri uni baa rek, íllí sē' yippée wërsēh mi otte ri.

14 Di baatte won tih : “Koope fi caacci yen daa tanis dō nda fu yúh yee faha' ri ra, fu ot Bëe'-júb dē, fu keloh un dī fi baaha,

15 ndah daa fu wadti hena seedii, fu waare bëewē béeb yee ot fu a yee keloh fu ra.

16 Leegi fu seh yi ? Yípée koloh fu dëek Yíkēe fu bëtsú, dī bukut dō bakaadfu.”

17-18 « Hompe níi mi nimilte Yerusalem. Lahte bis, mi hom daŋ filiḅ Faam fi gaani Koope, di filiḅ yodaḅ, mi otte Yíkēe won so' tih : “Yípée koloh gaaw fu dúh Yerusalem, ndah yii won fu sun fi so', bëy gini bee ii rii tah.”

19 So' mi won dī tígí daaha tih : “Yíkēe, wa yúhrúte affi wa biti mi húmú paya' filiḅ ílíyyē na dāguu Koope ra mi habe bëewē gémú roo na ra mi beke wa kasu, mi labiree wa.

20 Te Ecen fa na húmú seedeyid dō ra hawuu húl fíi sē' bal. Hawa hawu ri bëewē rē, mi húmú ñeeré'té nē mi habidte wa búubí wē.”

21 Tígí daaha, Yíkēe won so' tih : “Kolee bal ! May roo wole tígí wulte, may roo wole heetti bëewí kayya na.” »

Pool a kélfí gaani soldaarra

22 Bëewē síkírúu Pool síkírēe níi a dah, ndaa laha' ri unna millē' yaa ra, wa béeb bëyrúte unni wa sun na wonu tih : « Kéllí bëyí bee ëldúnē

waay ! Asee bëyí man dee waray yedfu pes feey fi beh ! »

²³ Wa homute daa na fogu sun, na betu búuɓbí wë, na haslu feey fa sun.

²⁴ Kélfii gaani soldaarra naha'te begi Pool filiɓ faam soldaarra a fúudëhí laraw, wa meel ri níi yúh yee tah bëewë na fogu ɗaaha afa ra.

²⁵ Ndaa pokuu ri níi tas laɓ ɗa, Pool won kélfii soldaara húmú daaha ra tih : « Bëyí non Rom, ɗon lahute sañ-sañi labuun ɗon ɗi te ɗon èettíyíh rí è ? »

²⁶ Kela' kélfii baa unni yah, ɗi payte otte kélfii gaani soldaarra won ɗi tih : « Fu faha' paɗ yi koon ? Bëyí bee non Rom ! »

²⁷ Kélfii gaani soldaarra acce lebohte Pool meelte ri won tih : « Won so' nda fu non Rom kaah raa. » Pool won ɗi tih : « Ahaɗkay, mi non Rom ! »

²⁸ Kélfii gaana won ɗi tígí daaha tih : « So' mi yera' hélíis caak ma na anti mín non Rom ee ! » Pool won ɗi tih : « So' nék mi límúu rí límëe ! »

²⁹ Bëewë na suu laɓi koon fahuu wonɗohi ra yípútée sajal filoon ; ɗi fi kélfii gaana títté yúhë' rí biti Pool non Rom a yee naha' ri pokirohi ra.

Kúrí Pool këemí gaana

³⁰ Kélfii gaani soldaarra, bi faha' ri yúh níi lan yee yabu yëwúɗɗë Pool ra, key fín fë ɗi pëkísirëhté rí, ðëekrëhté kélfë yí seeyoh ya a bëewë nonu këemí gaani yëwúɗɗë rë bëeɓ. Ayuü bëewí yaaha ra, ɗi kalite Pool kúɗté rí fii wë.

23

¹ Kúruu Pool këemí gaani yëwúɗɗë rë, ɗi hente kélfë yë il jak won wa tih : « Koy-yaayyi yeh, níi a ɗeh mi mëssi tilë' a Koope a afi tookke. »

² Anañas, seeyohi gaana nahte bëewë lebuu Pool ra laɓ ɗi búk.

³ Pool won ɗi tígí daaha tih : « Koope ay roo laɓ, ɗo fa wonu teem búkú rë ! Fu tooka' dee biti fay

aattiye Kootaa, fu antee rii tík dín fu na naha' laɓirohi so' a ? »

⁴ Bëewë lebuu Pool ra wonu ri tih : « Fay sole seeyohi gaana Koope fal ri ra a ? »

⁵ Pool won wa tih : « Mi yéeh biti koon yaa seeyohi gaana koy-yaayyi yeh, ndée bíníyuté bitih : "ow waray won bos sun fi kélfii heedi." »

⁶ Bi húmú yúh Pool biti bëewë këemë, yee i saduseɗ yee i fariseɗ, ɗi bëyídté uni won fii bëewë tih : « Koy-yaayyi yeh, so' mi fariseɗ te fariseɗ daa lím së'. Gëmë gëm mí biti ow húl rëe ay koloh búudé rë daa tah mi tEEKDÚ këem woteh. »

⁷ Wona' ri uni baa nék, fariseɗna a saduseɗna dalute capa'a, bëewë ɗaruute won.

⁸ Deef saduseɗna wonute biti na-gajek koloh búudé, malaaka a yin ti yébitëh nen, yínë sah lahay na. Ndaa wa fi fariseɗna gémuté biti yaaha bëeɓ lahte.

⁹ Bëewë na baatuu ɗaañjoh sun. Lahte yëeddëh yí kootii Mëyíis yi nonu fariseɗna na, yípútée koloh yejuute íñë' wonu tih : « Fun oluy yin bos bëyí bee na kat ! Mín hena ɗaa ala mbée malaaka daa feeñiyoh ri ! »

¹⁰ Íñë'ë misik misiko níi kélfii gaani soldaarra neehte biti bëewë peysa' Pool. Di túuycé soldaarri cép bëewë në, naaf Pool ya' yi wa, nimilid ɗi filiɓ faam soldaarra.

¹¹ Yíkëe feeñiyohite Pool elgin won ɗi tih : « Habe híin ! Fu seedeyidte so' Yerusalem, tasse biti fu hen ɗaaha Rom ɓal. »

Peeni hawi Pool húl

¹² Yíilë' Koo key fín fë, lahte yëwúɗɗí tee'uute, peenute dee nay waa hawee Pool húl rë. Wa ańuute biti wa ii ñam, ii han níi bín nay wa rii hawee húl rë.

¹³ Bëewë peenu hawi húl rë lukute ow sabay iniil (40).

¹⁴ Wa payute olute kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina wonu wa tih : « Fun habute biti ñam ii haal búkkí

fun nii bín nay fun hawee Pool húl rë, te fun añuute yii baaha.

¹⁵ Kon ðon fa këemí gaana béeb, mëgíníi ðon won kélfíi gaani soldaarra kom ðon Pool, ðon lakaata' biti ðon ay ríi baatee síkírèh síkírèe nii ðon lah yii lante ron ðii na. Fun nék, fun ay yúh yee nay fun page ra nii fun hap ði húl balaa ri lah deh. »

¹⁶ Filiß fi baaha béeb, yaa síitté nuf jarbaadi Pool. Di saañce haalte faam fa beku ri ra, teebi yee waaydu ri yëwúddë rë.

¹⁷ Tígí daaha, Pool dëekké ow di kélfë yí soldaarra wonte ri biti ði kúf kúkëyë léhín kélfíi gaani soldaarra una kúf dí rë.

¹⁸ Kélfíi soldaara kúdté kúkëyë, kompe ri kélfíi gaani wa won ði tih : « Pool fa habu ra daa won so' mi kom ðo kúkëyí bee léhín ðë una kúf dí rë. »

¹⁹ Kélfíi gaana hampe ya' kúkëyë, hécèhté a ri meelte ri won ði tih : « Fu laha' yii ay fu soo wone a ? »

²⁰ Kúkëyë won ði tih : « Ahan kay, ndah lahte yëwúddí peenuute biti wa ay roo won fu kúf Pool këemí gaani fun fi yëwúddë kéy, te wa ay lakaatee biti wa baat ðii síkírèh nii wa yúh yee homa' ri ra.

²¹ Lah ngana gém wë dé' bahaa, ndah bëewí lukute ow sabay iniil (40) waa na caguute ðamaalohi, te wa añuute biti ñam ii haal búkkí wë te wa hëwíh rí húl. Wa sehu ro don nék ! »

²² Filoon fi baaha, kélfíi gaani soldaarra wonte kúkëyë biti ði banti bílíd ow biti ði wonte ri baaha, te ri nimil faam.

Lëeyíri Pool Sesare

²³ Filoon fi baaha, kélfíi gaana dëekké ow ana di kélfë yí soldaarri won wa tih : « Négíríi soldaar tíméer ana (200), jégë sabay paana (70) a bëewí tíméer ana (200) yi ganaayuu juun ðon waay, elga haale ðon tíkèh waali Sesare.

²⁴ Sëemdí Pool yii yaagaa ri, ðon kúf dí ðon kom ði gëernëer Fílís te yin banay rii kat. »

²⁵ Woca' ri woni wa baa ra, ði bínité unni yee nay yeru gëernëer yee ra won tih :

²⁶ « Gëernëer, so' mi Kúlèt Lisiyas daa ma na wodoh ro di tiyu a símúu.

²⁷ Bëe' yeñ mi ðoo na baa ra, yëwúddë daa na húmú yeejuu ri na fahuu hawi. Kela' mi biti nék ði non bëy Rom ra, funi soldaarri so' anutee rii húlíp fun sëmlúuté rí.

²⁸ Bi húmú faha' mii yúh yee yabu ri yëwúddë rë, mi liiltee rii kúf këemí gaani wa,

²⁹ te yee bëya' mi na ra biti wa yabu ri ñni yuloh kootii wa fi yaaha. Yii yabun ow nék nii tah ði hawu húl mbée ði téyú mi olay ri na.

³⁰ Mi antee keloh biti yëwúddë peenute feheyidi, mi wonti caa mi yíp rii yeñ ðoo na. Mi wonte wa biti lah raa wa hëwrë' rí ðoo na. Unni so' yaa koon kat ! Era ! »

³¹ Soldaarra pagute yee nahu wa ra, wa bëyute Pool elek na suu nii lahute Antipataris.

³² Yíilë' Koo kéy fín fë, soldaarra tilúu kot ða nimilute faam fin yedðute yíkëe yí pënissë suute a Pool.

³³ Lahuu wa Sesare ra, wa komute gëernëer unna bíníyú rë, wa teebute ri Pool.

³⁴ Gëernëer janite unna, meelte Pool gina dék rí rë. Yúhë' rí biti Pool dék deyí Sílisí rë,

³⁵ ði won ði tih : « Bëewë yabu ro ra ac raa, mi an ðoo meel. » Filoon fi baaha, ði naha'te yefrohi Pool faam fa na wonuu Faam-buur-Erot ra.

24

Íña won Tertulus sun fi Pool ra

¹ Waal iip filoon fi bee kúrúu Pool Sesare ra, Anañas seeyohi gaana ñéerë'té a i baha gina, a layoha na wonuu Tertulus ra ayute hëwrë'í Pool gëernëer Fílís në.

² Pool dëekuté, Tertulus bebpe una na yam ði ñnyee won tih : « Gëernëer, daa fu tah fun homa' a jaammaa fahuu fun ða, te ñaaña ñaañ fu ra lofisse yin caak heedi fun.

³ Fun símúté rë lool di iña na olu fun faraah fu na pañ wa di tígí teem ow gina bééβ.

⁴ Ndaa bi fahaay mi roo maañil, mi ðañ ðo biti fu síkírëh fun yutuudf hém neba' ro te mí yúhté biti fu mín dí.

⁵ Fun olute biti daal bëyí bee wuneh yínë sah ! Di fi bee njiit di goomali bëewë na wonuu nasareyen ñeyu waali padfah fa ra, te kúdté capa' filib yëwúdfde ëldúnë bééβ.

⁶ Tilté níi sah dí étídté yin na faha' sobeyil Faam fi gaani Koope, ndaa fun habute ri. [

⁷]

⁸ Do fu meel dí fi bee raa, ðo fay olid afu biti sah iña yabu fun dí ra bééβ kaah. »

⁹ Yëwúdfde ñéerúuté wona, na baatuu digidf.

Laya'i Pool

¹⁰ Woca' layoha ra, gëernëer yedte Pool una, Pool na lay won tih : « Gëernëer, so' mi yúhté biti hente i kíil dí kíil daa fu na aattiya' fun, daa tah mi lekoh af so' tígë në suu yen teye a layi bee ra.

¹¹ Fu meela' raa, fay yúh biti gétëy bis sabboo a bis ana filoon, so' mi húmú payte jaamiyohi Koope Yerusalem.

¹² Laha' mi na ra bal, ow olay so' ma na goneel a ow yin a di mín díi hen bééβ te ow olay so' ma na sodf bëewë nuf, filib Faam fi gaani Koope neh, íllyyë na daguu yëwúdfde Koope ra neh, mbée tígí mín díi hen filib gina.

¹³ Te bëewí yee mínih rëe won dara yii nay teeβee biti iña yabu wa so' yee ra kaah.

¹⁴ So' nék, mi kaañcee won fíyú biti mi ee jaamiyoh Koope fa na húmú jaamiyuu caacci yen da, te mi gémpé iña won Kootaa a yee biníyú téeré yí yonente ya ra bééβ, mi ñeya'te ri waali Yéesú-Yíkëe na wonuu wa biti waal padfah ra.

¹⁵ So' mi lahte yaakaar Koope na ti di lahuu wa yaakaar díi na nen biti

bëyí në bééβ, yaha bëyí júβpé mbée bëyí júβëy bééβ ay këllú búudé.

¹⁶ Yii baa daa tah tígí mín mii teem bééβ, mi saama' biti mi lah afi tookke fii Koope a fii bëewë.

¹⁷ « Filoon fi bee homa' mi i kíil luufa ra, mi nimilte Yerusalem komi bëy gin fun sarah, a hawidf Koope na.

¹⁸ Mi hom kotti iñyah, wa deefute so' filib Faam fi gaana deef mi bukutohte ; funi dúukël ow ñéerúuy, coow lahay.

¹⁹ I ow di yëwúdfde dékú deyí Aasi ra húmú daaha ee, tii koon daa wa kúrún së' fíyú woteh neh biti wa lah yii yabun so' wa a ?

²⁰ Mbée book, bëewí yee deefuu bee cëgírúu mí këemí gaani yëwúdfde rë, wonun yii bosa pañ mi ra !

²¹ Iñyee bééβ, biti mi bëyídté un so' sun mi wonte fii yí wë bitih : « Gémë gém mí biti ow húl rëe ay koloh búudé rë daa tah mi tëekdú këem woteh ! »

²² Wona' Pool níi kéenídté rë, bi húmú keloh gëernëer Fílís yii lante ri di waali Yéesú-Yíkëe, dí pëkíssë bëewë won wa tih : « Lisiyas, kélfii gaani soldaarra ac ðaa, may léjënté' yii ron. »

²³ Di antee nah kélfii soldaara βek Pool kasaa, ndaa ri on dí jaamma, te ri yeris kooyya ac tooppitoh ri.

²⁴ Tíkëhté i waal filoon fe, Fílís acce ñéerë'té a βeleβi Dúrsil, βelaa yëwúdf, deekrëhté Pool síkírëhí yii lenke gém Yéesú-Kiristaa na.

²⁵ Pool dalte na goneel yii yuloh júβ, a biti ow ëe ow wadtee ham afi, a yii lenke yiin bis-këem. Fílís nék tíitë' rí afi filib unni yah, dí won Pool tih : « Leegi fu mín nimil, mi lah jot ðaa may roo deekëet. »

²⁶ Di fi Fílís bal na húmú hel nuf biti Pool mín díi neehal hélíis daa tah dí na hoñ díi deek goneel.

²⁷ Kíil ana filoon fe, Fílís kolohte ñaani nguur ka, Poorsiyus Festus tookke. Fílís nék, bi húmú faha' ri pañi yii neba' yëwúdfde, helte Pool kasaa.

25

Pool fii Festus

¹ Waal éeyë filoon fi toogi Festus nuur ka di Sesare, di kolohte daa saañce Yerusalem.

² Laha' ri ra, kélfë yí seeyoh ya a njiitti yëwúddë ayute na hëwrúu ri a Pool, dagute ri wonu tih :

³ « Nagajek fu mínéh fun on fu nimilid Pool Yerusalem a ? » Deef wa peenuute biti wa lah waala raa, wa hap di húl.

⁴ Festus won wa tih : « Pool ín kasií Sesare, te so' mi lenj nimil dín fë.

⁵ Njiitti don ñéerúun a so' Sesare. Yaha biti di panke yin bos raa, wa won yii baaha dín fë. »

⁶ Festus wadti homa waal peeye mbée waal sabboo Yerusalem daaha kep, nimilte Sesare. Kéy fín fë, di dúhté këmë wola'te Pool komu ri.

⁷ Aya' Pool ra, yëwúddë koluu Yerusalem ayute ra giíwuté ri na anuu rii yam iñi caakke te bosse, yi fi yúhté biti wa mínih won affa a lúkkë.

⁸ Tígí daaha, Pool na lay won tih : « So' mi tooñay koy yínë sah : sun fi kootii yëwúddë neh, sun fi Faam fi gaani Koope neh, sun fi Buuri gaani Rom neh. »

⁹ Festus fa deh, bi faha' rii pan yii neba' yëwúddë, won Pool tih : « Fu fahaay biti fu saañ Yerusalem mi aattiya' ro di yee yabu fu bee ra dín fë ë ? »

¹⁰ Pool won di tih : « Tígë cañ mi bee ra kep, mi hom këmí Buur te mi wadti aattiyuun deeha. So' mi pagay dara yin bos yii yuloh yëwúddë në te fu yúhídté afu baaha sah.

¹¹ Hena biti mi homay kaah te mi panke yii cal mi hawu húl rëe, so' mi kaa'aay biti mi hawu húl. Ndaa iña tikú bëewí yee sun fi so' ra lahay il rëe kay, ow waray soo yedda' a wa. Mi yejun Buuri gaana na book ! »

¹² Tígí daaha, Festus payte ola'te a bëewë na baatu ri nuf wun da, nimilte won tih : « Fu faha' biti Buuri gaana daa aattiyaa ro saa, lah raa fu saañ dii na book ! »

Pool fii Agiripaa

¹³ I waal filoon fe, buura na wonuu Agiripaa ra a koy-yaafi beleb hínú Bérénis ñéerúuté, ayute Sesare wodohi Festus.

¹⁴ Bi sam buura maañis daaha, Festus goneelte a ri yin sun fi Pool won di tih : « Lahte bëyí ee deh, Fílís daa hel ri kasaa.

¹⁵ Paya' mi Yerusalem ra, kélfë yí seeyoh ya a baaha yi yëwúddë hëwrúuté ri a so' wonute so' mi keen sun fi.

¹⁶ Mi wonte wa biti nuur ki Rom baahaay biti ow yabu yin rek di yíppí keen sun fi, te deefa bëe' jaandeeh a bëewë yabu ri yaa ra paay, laya' a wa !

¹⁷ Na koloh mi dín fë rë, wa ñéerúuté a so' ayute. Kéy fín fë, so' mi sehay mi yíppée dúh këmë mi wola'te bëe' acce.

¹⁸ Ayuü bëewë yabu ri ra, mi haba' biti koon wa ay wone biti di pan yin bos sah, ndaa yaa bëeëb mi olay na dara.

¹⁹ Wa daal, wa hécuu yii lenke waali wa a yii lenke bëe' hínú Yéesú oroh húlté, Pool antee won ti di kolohte búudé.

²⁰ So' nék, ola' mi biti léjënté'í yii baa ay soo kofeel, mi wonte Pool biti di faha' raa, di saañ Yerusalem ndín di aattiyuu dín fë.

²¹ Ndaa Pool tahte won ti lah raa di yeju buuri gaana na aattiya' ri. Tígí daaha mantee naha' nimili ri kasu níi bín nay mi rii minée kúddëh buuri gaana na ra. »

²² Agiripaa won Festus tígí daaha tih : « So' mi faha'te biti mi síkírëh bëyí baa ee ! » Festus won di tih : « Koo yíil kéy rëe, fu síkírëh rí. »

²³ Yíilë' Koo ra, Agiripaa a Bérénis ayuute a ayi yaañnjate haalute këm-buur, ñéerúuté a i kélfë soldaar a i njiit di gina. Festus wola'te kalii Pool kasiin. Aya' Pool ra,

²⁴ Festus won Agiripaa tih : « Do fi Buur, a don fa homu a fun dee ra bëeëb, don olu bëyí bee na maan ? Yëwúddë bëeëb ayute soo na, Yerusalem neh, gini bee neh, na

hëwrúu rí soo na béyrúté unni wa sun wonu ti pes warlay ri.

²⁵ So' nék, mi kénséhté ndaa mi olay yii paṅ dī nīi tah dī wadti hawu húl. 'Di fi bee nam won ti lah raa dī kúrú buuri gaana na aattiya' ri ; wona' ri baa ra bal, mi hampe biti may ri rii wola'.

²⁶ So' nék, mi lahay yii wëerë'té sè' sun fi nīi mí mín nēe bíní Buuri gaana, daa tah mi kúdf dī fīi yèn woteh ; mi luk dīi kúdf fiyú sah dō fi Buur Agiripaa, nda filoon fi toogi bee raa mi lah yii bíníyë mí.

²⁷ Mi haba' biti ow waray beḅ bëyí habu habo kasu rek, yeñ dī kúrú Rom te fu woneh yee yabu ri ra. »

26

Layi Pool fī Agiripaa

¹ Filoon fi woni Festus, Buur Agiripaa won Pool tih : « Fu mín layid afu leegi. » Tígí daaha, Pool béyídté ya'i sun ay laye won tih :

² « Buur, keeñ so' sosse caṅa caṅ mi fiyú woteh ma na saaṅ layee iña yabu so' yëwúdfde rë béeb,

³ ndah fu yúh baah yi yëwúdfde a iña na gonlu wa ra. Yee daṅ mi ro ra biti fu baal so' fu síkírëh sè' a nuf, fu baṅ soo síkírëh a keeñ.

⁴ « Yëwúdfde béeb yúhú dee pesa' mi filiḅ heedi so' kúkëy kí sè' nīi a dëh, nīi luka' yee Yerusalem.

⁵ Wa maañute soo yúh te wa mínú sèe seede hém wa faha' ri biti mi mësí pesa' biti mi fariseṅ, mi non goomali bëewë lukuu híin yooni fun dā.

⁶ Yee kúdf sè' kēem woteh ra nék biti mi lahte yaakaar di yee húmú gap Koope caacci fun dā oroh.

⁷ Talli sabboo a ana ya heedi fun fi bëy Israyel moo sehu gapa'i baaha, habute Koope híin na jaamiyuu ri na' a elek ee ! Yëwúdfde kalaamuu so' yaakaari baaha oroh ee Buur !

⁸ Biti Koope na kélídf ow búudé, yi tah mínéh haal affi bëewë ee na dōn na ?

⁹ So' mi bee sah, mi húmú haba' biti mi wadti paga béeb nīi mí yím tii Yéesú fī bëy Nasaret

¹⁰ te daa ri yee paṅ mi Yerusalem ra. Mi húmú liilte sañ-sañ kola' kélfë yí seeyoh ya na nīi mí téycé ow caak di bëewí Koope ; te lah yi wadti hawun húl rëe, mi ñéerë' nē bal.

¹¹ Ma na húmú hoñ waa mokil filiḅ ílíyyë na dāguu Koope ra, nda wa yeris yee gémú wë rë. Yee húmú habiid mi wa ra daa misik nīi mi pay sah ginni kayya, mi mokle wa. »

¹² « Daaha lahte bis, mi na saaṅ Damaas a sañ-sañ a unna wolu so' kélfë yí seeyoh ya ra.

¹³ Mi hompe waala Buur ma na saaṅ nīi bee laha' na' leelu af ra, mi otte nīiñi kola' sun luk na'a nīiñ, hawaante so' a kooyya funi wa ñéerúu waala ra.

¹⁴ Fun béeb fun lasuute feey, mi kelohte uni na won soo na di wonadi yëwúdfde won tih : “Sool, fu mokil so' yi dëeha bal Sool ? Fu mok pëtíh ti mbaam fi tíkë' yíkíi af, labaa raa yeese dagun rek ra nen.”

¹⁵ Mi meelte ri mi won tih : “Daa fu wa bahaa ?” Yíkëe won so' tih : “Daa mi Yéesú ! Daa mi bëe' na mokil fu ra !

¹⁶ Kolee fu caṅ ! Fu ot mi feeñiyoh ro, mi faha' biti daa fu yaha súrgíi sè' a seedii so' di dee feeñiya' mi ro dee ra, fu waare dee nay mi roo feeñiyee fii rë.

¹⁷ May roo sëmlë' yëwúdfde nē a heetti kayya nay mi roo wole waa na ra.

¹⁸ Mi wol ro waa na nda fu wëdis íllí wë wa ot, fu dúhídf wë ñúusë fu kúdf wë nīiña, fu dúhídf wë ya' Seytaane fu kúdf wë Koope na. Wa gém soo na raa, wa ay baalu bakaadfi wa, wa beku filiḅ bëewí Koope.” »

¹⁹ « Te dala'te bín fë Buur, mi ñee yee feeñiyoh so' dúhë' Koope na ra toṅ :

²⁰ mi débpi waare bëy Damaas, mi tikké bëy Yerusalem, mi ñeete bëy Yúdee nē a bëewí kayya yëwúdf neh ra ; mi wonte biti wa lof pesad, wa yíssëh Koope na te wa teeḅa' biti wa lofisuute dí pagadfi wa.

²¹ Af yii baa daa tah yëwúdfde ham so' Faam fi gaani Koope fa oroh, na

fahuu hawi so' húl.

²² Ndaa Koope daa níid sè' bín fë níi a dëh, te mi homa' dee seedii fii baadoole ya a bëewí gaanna béeb. So' mi wonay yin kay gét nëe iña wonu yonente ya a Mëyíis biti ay lah ra. Wa húmú wonute biti

²³ Buura Koo fal ri ra wadtee ñee mok, di nay débéé koloh búudé, te di nay waareye yëwúddë a heetti kayya yii lenke níiña. »

²⁴ Bi na hom Pool na lay, Festus bëyídté uni sun won di tih : « Do fu dofay aa Pool ? Janjii misiga yahte afu do ! »

²⁵ Pool tahte won di tih : « So' mi dofay dé' gëernëer. Iña na won mi ra kaah te mi won wonad ow.

²⁶ Buur kelohte iña na won mi yee ra, daa tah mi kaañ rii won fíyí. Wëerté sè' biti dara múuyëy rí iña na won mi ra, ndah wa laha' fii yí bëewë ngëey.

²⁷ Do fi Buur, fu gémëy iña wonu yonente ya ra gémë ë ? Wëerté sè' biti fu gémépé ! »

²⁸ Buur Agiripaa won di tih : « Guutaa bee a bee rek, fu nartee soo bek bëewí Kiristaa a ? »

²⁹ Pool won di tih : « Guutaa yin di maañ béeb, mi dañ Koope biti ðanti teem doo na doñ, ndaa don fa na síkirúu sè' woteh ra béeb, gét nëe níh yí tiinña poku mi yee ra, don mada' a so' don gém. »

³⁰ Filoon fi unni yah, buura, gëernëer, Bérénis a bëewë tooku a wa ra koluute,

³¹ hécúuté na wonu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee pagay yii cal hap húl mbée téy kasu. »

³² Tígí daaha, Agiripaa won Festus tih : « Henay biti koon bëyí bee liiltee won biti buuri gaana nay rii aattiye koon, tin di yeddoh saañ. »

27

Bee yejuu Pool waali Rom ra

¹ Lecuu uni biti fun ay haale gaal ra, fun beyute waala fun na suu Rom di Itali. Pool a i ow kay di bëewí téyú téyë tíkuté ya' kélfii soldaara hínú Síliyús, di non goomali soldaarra na wonuu soldaarri buuri gaana ra.

² Fun haalute gaali bëy Adaramit, bi ay ñeye waah* yi Aasi, fun tíkúuté waala. Aristarka fi bëy Tesalonik di Maseduwaan, húmú fun na.

³ Kéy fín fë, fun teerute Sidon. Síliyús nék, bi tooppitoh ri Pool tooppitohi wunte, onte ri pay yér kooyi daaha tíl sohle yi.

⁴ Koluu fun daa ra, fun beyu búk kísí fí Sípër fë daa gisa' fútëh rë, ndah dëef ngilaaw ma aya' fun fii.

⁵ Húusúu fun kísí fí Sílisí a bi Pamfili ra, fun teeruu Míir di Lísí.

⁶ Daaha, kélfii soldaara otte gaali kola' Iliksaandiri, bi na saañ Itali, di bekke fun na.

⁷ Fun homute bis caak waala fun na suu ndañka-ndañka, fun na híinndúu níi fun lahute yeedda' ki Síniit. Bi mokil fun ngilaaw ma kadda'te fun waali bah, fun ñee'uute Salmone a hatni yínii Keret†, fútëhí ngilaaw ma.

⁸ Fun híinndúuté fun na hadduu níi fun lahute gina na wonuu Neb-teeraa hom hëbís Laase ra di Keret.

⁹ Baaha, dëef fun maañute waala, te dëef kísí fë nebeh gét ndah wahtaa na ooruu yëwúddë rë gétté‡. Tígí daaha, Pool won wa tih :

¹⁰ « Koy-yaayyi yeh, mi otte biti waali yen nartee misik : ay bos gaala a iña eb di ra, te teyay baaha doñ ndaa ñíinní yen fa filiíb mín nëe teem. »

¹¹ Di filiíb baaha béeb, kélfii soldaara síkirëey woni Pool. Di lukki lekoh bëe' kúd gaala a yíkíi gaala.

¹² Baatte biti jamanii sosa, tígë në teeruu ra na nebeh hom te lukki wuneh gaala na sah faf. Yii baa tahte ow caak di bëewë filiíb gaala faha' koloh daaha wa saañ. Wa fahuu biti wa yippí lah waaha na

* **27:2 27.2 waah** : Daa ri tígë në teeruu gaalla ra. † **27:7 27.7 Keret** : Di gin filiíb muluþ. Di lahte i gin kay filiíb. Ginni yaa daa wa yeh : Féníksí, Neb-teeraa, Salmone a Laase. ‡ **27:9 27.9 wahtaa na ooruu yëwúddë rë gétté** : Wahtii baa lah raa, kísí fë na nebeh haal, ndah ngilaaw ma daa na gaan.

wonuu Féníksí rē di Keret, jaannda' waal haalaan na'S ra.

Ngilaaw mi gaana filib kisi fē

¹³ Wa homu iñyaaha, lahte ef-efi kola'te waal feey-feey na laḅ, wa yípútée haba' biti yee níbú wē rē ay hen. Wa dofute dúuññē dootuu gaala ra, tígí daaha wa na suu, na hadduu búk kisi fí Keret.

¹⁴ Ndaa ḏee a ḏee rek, lahte ngilaaw mí gaani wonuu Erakilon ḏofohte waal danḡi Keret, labpe.

¹⁵ Ngilaaw ma lukke gaala doole, gaala mínléh saañ fíi. Fun yeeluutee yeris ngilaaw ma na kúḏ fun.

¹⁶ Bi haw fun fút gina hom filib muluḅ na wonuu Kodaa ra ngilaaw ma, fun pagute níi fun rawleyute gaali yutuudi sēmlēe.

¹⁷ Bēewē nē légyú gaala ra lēwírúte rí, anutee pokalsa' gaali gaana a níh yí wērēls'eté rí. Bi neehu wa saañ díipé dúḡḡi feey ya na wonuu Sírtē waal búk kisi fí Libí rē, wa yeesute dúuññí dootaa ya mulaa hawti ham yin gaala, fun na sayuu ḏaaha a ngilaaw ma.

¹⁸ Yíilē' Koo kéy fín fē ḏeef ngilaaw ma líssí hawoh ra, wa yabu sun fi iña eḃ gaala rek na betu mulaa.

¹⁹ Bisa tíkēh nē rē ḃal, daa wa wookru affi wa súde yē nē légyúu gaala ra, na betu.

²⁰ Hente waal caak, íl tíkēey na' tíkēey hul, ngilaaw ma hompe na hawoh rek ; títé níi nuffi fun taslay biti sah fun mínú múc.

²¹ Fun homute yíi maañce fun ñamuy. Tígí daaha, Pool kolohte caḡke leelii bēewē won tih : « Don síkírēh sē' koon níi yen banti koloh Keret koon yaawi yeh, tin coono fi bee a iña yah yee ra dabeh yen.

²² Leegi mi ḏaḡ ḏon biti ḏon banti sídē' yin, ow yínē sah ii ñak ñíni ḏon na, gaala kut nay yahe.

²³ Nagajek, Koope fa so' mi non ḏíi na te mi jaamiya' ri ra, wolte malaakii feeñyohte elga,

²⁴ won so' tih : “Ngana tíit Pool ! Fay toppi caḡ fíi buuri gaani Rom, te Koope tahidte ro níi ñínní bēewē ḏoni wa ñéerúu rē bēeḃ ay múc.”

²⁵ Kon hēbí híin yaawe, mi gémpé Koope biti iña wonu mi yaa ra ay lah.

²⁶ Yen suu yúfée gin, filib kisi fē. »

²⁷ Elgi sabboo a iniil fa homuu fun filib gaala na jaayoh kisi fí Adiratik ra, hom homo níi leelii elga, bēewē kúrú gaala ra hememute biti gaala lebohte tígí lahte feey.

²⁸ Wa jēecḏúte mulaa, wa olute biti nooraa ka hente kap sabay éeyē a kap paana (37) ; wa saylute níi fíi, wa jēecḏēetúte wa olute biti nooraa ka hente kap sabay ana a kap peeye (28).

²⁹ Bi neehu wa biti gaala kabinoh i la', wa bekute dēlēḡké gaan iniil filib mulaa filoon gaala, homute na wohu na sesuu yíilí Koo.

³⁰ Di filib yaaha bēeḃ, wa fa kúrú gaala ra na fahuu ḏúh gaala wa hegoh ; wa cépírúte gaali yutuuda filib mulaa, wa na lakaatuu biti wa ay beke dēlēḡké mulaa fíi gaala.

³¹ Tígí daaha, Pool won kélfíi soldaara a soldaarri kayya tih : « Bēewí yee ḏúh gaala ḏon ii múc. »

³² Wona' wa ri yíi baa ra, soldaarra yípútée lec níh yē pokuu gaali yutuuda ra, yedḏute ri saañce.

³³ Bi homu wa na sehu yíilí Koo, Pool na nofanta' wa nda wa ñam won wa tih : « Hente waal sabboo a waal iniil ḏon túmúy yin looyon, ḏon homute na sehu rek !

³⁴ Mí won ḏon tee ñēmí ḏon pes, faannon ay rii sola' ! Karal fen ii kanoh af ow yínē sah ḏon na. »

³⁵ Wona' ri unni yaa níi wocce ra, ḏi beḃpe mbúurú, símpé Koope fíi bēewē bēeḃ, lenne na ñam.

³⁶ Keeññi bēewē bēeḃ yíppée took, wa fi yaa bal na ñamu.

³⁷ Fun fa húmú filib gaala ra bēeḃ henute ow tímēer ana a ow sabay paana a ow pēenē (276).

§ 27:12 27.12 jaannda' waal haalaan na' : Di gerek, bíníyú ḏeh : waal feey-feey a haalaan na' (Sud-Ouest), a waal haalaan na' a waal yuunḡ (Nord-Ouest).

38 Ñamuu fun nii loo yi fun mayce ra, belaa yufute kisi fe kaa' bitli gaala.

39 Yilè' Koo ra, bëewë kuru gaala ra seenute tin kisi fi caakay mboowaan ndaa wa yihsiih tige. Wa na anuu faha' saan teeree din fe biti min hen.

40 Wa pekisute delenké ye be-tute wa kisi fe, wa pekiseelute nih yi duuda na kud gaala ra, pensute ndimii gaana paa' af gaala ra yedfuute, ngilaaw ma na yen gaala, na yulid tin kisi fin.

41 Gaala saan sayo nii haalte tigi laha' feey, diippe, afa nucohte feey fa kaa'a'te saan ; misigi mboowaanna konte tala.

42 Tigi daaha, soldaarra na fahuu hawi bëewë téyú ré húl kaa' ow feey waa na hegoh,

43 ndaa kelfii soldaara, bi humu faha' rii semle'i Pool, kadda'te wa pani yii baaha. Di tuuyce bëewë minú feey ré wa débpi petoh mulaa saan tin kisi fin,

44 bëewë tasu ra ñee filoonni wa habaaloh barngal mbée poysiitti gaala. Bëewë béeb dühuté tin kisi fe daaha, yin katay ow.

28

Homi Pool Malta

1 Mucuu fun nii muc de, fun keluute biti gina hom filið mulaa fusuu fun da hinu Malta.

2 Bëy gina teertuute fun teertohi nepe. Bi na humu toð Koo, fiyoon fa yeñce, wa njaarute kii deekute fun béeb yoonndoh.

3 Pool fa dee nampee saam i koy kilik saan beke kii ke koon, lahte hiliñ fi taanngaayi kii ke hampe ri, duhte ne ñaape ri ya'.

4 Oluu bëy gina yii bah, wa wnantuu hanndal ki wa tih : « Bëyi bee wadti hena hawoh ow kaah : di mucce kisi fe ndaa yee nay keene sun fi ra yedday ri de' ! »

5 Ndaa Pool hiliikke gon fa keente kii ke, yin katay ri.

6 Bëewë habuu biti di ay hufil mbée di yippi keen hul ré, homute

na sehu. Sehuu wa nii wa olute biti yin katay ri ra, wa lofute won, wonu tih : « Bee ñeeré'té a yin kan ! »

7 Lahte bëyi hinu Puubiliyus daa ri yiki gina, di lahte feey hatinni yaaha. Bëyi baaha teertohte fun teertohi nepe, yeffe fun faami waal éeyë.

8 Bi deaf boffi Puubiliyus faana humu nugute te een-loo keenidte ri, Pool deefidte ri, danke Koo tikke ri ya', di wahte.

9 Filoon fi baaha, jericdi kayya gina ayute, wa wahute bal.

10 Tigi teem on ow cer béeb wa onute fun di, te na kolu fun daaha ra, ina sohluu fun waala ra béeb wa yerute fun wa.

Lahi Pool Rom

11 Fun homute céyin éeyë daaha fun na anuu saan. Na kolu fun daaha ra, fun haalu gaal di gaalli bëy Iliksaandiri, bi hinu Joskuur. Gaala humu gina daaha jamanii sosa béeb.

12 Kolu fun daa ra, fun lahute gina na wonuu Sirakuus ra, fun homute waal éeyë daaha.

13 Kolu fun daaha ra, fun hadduete buk kisi fe nii fun lahute Resiyo. Key fin fe, ngilaaw ma duhé'té waal feey-feey labpe, fun lahute Pusol waal ana filoon fe.

14 Lahuu fun daaha ra, fun deefute na i koy-yaay filið ngemé, wa habute fun waal paana daaha. Fun henu daaha nii fun lahute Rom.

15 Keluu koy-yaayya gini baa biti fun ayute ra, wa koluute tébiléhi fun : yee deefute fun tige ne wonuu Keemi Apiyus ra, yee tige ne wonuu Hanlaa yi Éeyë ye ré. Ola' wa Pool ra, di simpé Koope, baattee ham hin.

16 Haalu fun Rom ra, Pool onute biti di beb faam fi homa ri kay, bani soldaara na woh ri ra.

Homi Pool Rom

17 Waal éeyë filoon fi bee haala' ri Rom ra, Pool deekrehte kelfe yi yewudde gina. Ayuu wa ra, Pool won wa tih : « Koy-yaayi yeh, so' déy, mi pagay bëy heedi yen yin,

te mi jotaay a baahi caacci yen, mi antee habu Yerusalem mi jébelúté bëy Rom.

¹⁸ Meeluu so' bëy Rom yii lenke hanndal ki funi mboko yi yen yëwúddë níi wocce ra, wa na fahuu yeddi so' ndah wa oluy yii mín tah mi hawu húl.

¹⁹ Di filiḅ yaaha béeb, yëwúddë habute yee habu wa ra, mi antee millë' won biti mi kúrún buuri gaani Rom na book aattiya' so', ndaa biti mi yam heedi so' yin neh.

²⁰ So' mi dëekë' woni don yii baa koon, a biti bëe' yaakaaru bëy Israyel ra daa tah mi pokalsuu deh.

» ²¹ Kélfë yí yëwúddë wonu ri tih : « Fun déy, fun liluy uni d'úhë' Yúdée wonte yii lenke doo na, te ow di mboko yi yen yínë sah kolaay dín fë acce deh léhinté fun mbée wonte fun yin bos sun fu.

²² Ndaa fun fahuu biti koon daa fu wona fun keloh ro, ndah tígí mín fuu pay béeb, ow wonay yin yoona gém fú baa ra. »

²³ Daaha wa habute bisi nay waa tee'ee a ri, wa ayute caakute níi caak deefute ri faam fa hom di ra. Wa homute Pool na poysiid' wa baabin níi sos na'in, na waare wa yii lenke Nguur ki Koope na héc wë yíssëh Yéesú në, ñeya'te wa kootii Mëyíis a tééré yí yonente ya.

²⁴ Lahte bëewí gémuté woni, lahte yi kaa'uute gém.

²⁵ Bi na suu wa nék deef wa ñéerúuy un, Pool baatte wa un yínë kut won wa tih : « Ruuh-Pesen hómú won kaah na won di caaccon na bín fë rë. Di hómú ñeya' ri yonente Isayii na, won di tih :

²⁶ "Tilé fu ot bëy tali Israyel fu won wa tih :

Don ay keloh a nuffon, don ii yúh.

Don ay tik illën ngëey, don ii ot.

²⁷ *Bëewí yee sühuté keeñ,*

wa dapute nuffi wa,

toñeh wa ay naa kelee.

Wa ñíiputé,

toñeh wa ay naa ole,

*keeñni wa ay kúnsée ndín
wa lof pesad, mi pay wa yee homuu
wa ra."**

²⁸ « Yúhí biti leegi Koope wola'te un bëewí yëwúf neh na, teebi wa waala nay waa ñee ra níi wa muc dë, te wa fi yaaha ay rii síkírëh ! » [²⁹]

³⁰ Pool hompe kíil ana faam fa beḅ di ra, na dalal bëewë na ayu dñi na béeb rë,

³¹ na waare Nguur ki Koope, na yëeddë' yii lenke Yéesú-Kiristaa Yíkëe në a fit, te ow ñogolay ri na.

* 28:27 28.27 Saame Isayii 6.9-10

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Rom ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool kerceenni bëy Rom ra. Di fi Pool neh nêk daa yíp janii Rom. Na bíní rí wë unna ra ðeef ði pëyrëy nê.

Di bíní wë woni wa biti gém Koope na kep daa na tah Koope haba' ow júß, ndaa ñee yee won Kootaa ra neh (3.21-23). Di wonte wa biti bal lahay kootii mín múcël ow bakaad, Ruuh-Pesen daa mín habra' ow, Yéésú-Kiristaa kúd bëe' Koope na (3.24).

Pool wonte sun fi yëwúdfë, wa fa Koope daa tanis wa wa henute bëewí rë, a sun fi kerceenna yéjke biti i yëwúdf neh ra (11.17-24).

Di wonte wa biti wa nonute na mala ona' Koope ra, ndah doolaa húmú lah bakaad sun fi bëewë rë tahte Yéésú-Kiristaa húlté te ri húlé' waal yínë kut teempe waali yínii baaha tosse wa. Kon wa banuy yeris bakaad ham wa ñaam níi wa jébélé faanni wa pagad bos. Wa kay, wa warun jébélúun Koope na (6.13 ; 12.1). Di wonte biti bëewë maanam i cérrí bokuuy, yi tokalsuu tokalsoo henute faana yínë : bëyí Koope onte ri yii mín ðii habra' moroomi, paga ri. Hen ðaa raa, wa ay pesa' a jaamma wa hen yínë hanndal ki wa, wa non Yéésú nê (12.4-21).

Di wonte wa :

- yii lenke faha'i ayi yérí wë nda ri kom wa mali Koope (1.1-11),
- yii lenke pagadfi bossa ëldúnë tah níi ow lahay layaa fii Koope ra (1.18-20),
- yii lenke aattiya'i Koope a bëewë bëeb (2.1-7),
- yii lenke lecohi teem bo' faan kut a lecoh kah-kah (2.28-29),
- a yii lenke yee uutiyuu Aadama a Yéésú rë (5.12-17).

Bëyí fi janí téeríi bee bëeb ay ot biti yen bëeb daa teyu. Yen bëeb i

bakaaroh te gém Yéésú-Kiristaa na kep daa nay tahe yen múc.

Wodohi Pool bëy Rom

¹ Don fi bëy Rom, so' mi Pool, so' mi súrgii Yéésú-Kiristaa daa mi na wodoh ron. Koope daa ðeek sê' falte so' apootar, tanisse so' waarii Uni Neba kola' ðii na ra.

² Koope maañcee ñeya' yonente ya na, gapa'te Uni Nebi baa filið téeré yí sela ya.

³ Uni Neba won sun fi Koohi, di yee hena' ri ow, coosaana'te Dawit na ra,

⁴ a di yee teeða' Ruuh-Pesen a doole biti ri Koy Koope bee kola' ði fi Yéésú-Kiristaa Yíkii yen búudé rë.

⁵ Mi laha' mal Yéésú nê, Koo tanisse so' mi hente apootar, nda mi pay waare níi heetta bëeb gém rí, ñee woni, ði lah ndam.

⁶ Don nonu bëewí yaaha bal, ðon fa Koo ðeek ðon, ðon non Yéésú-Kiristaa na ra.

⁷ Don fa Koo faha' ron níi faha' ra, ðon fa homu Rom ði ðeek ðon ðon non bëewí rë, Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron bëeb mal, on ðon jaamma !

Faha'i Pool pay yérí bëy Rom

⁸ May ðébée sím Koope, mi ñeya' ri Yéésú-Kiristaa na, di yii lenke ðon na bëeb, biti bëy ëldúnë bëeb na wonu gémë gémú rën Kiristaa na ra.

⁹⁻¹⁰ Koope fa na jaamiyoh mi keeñ so' bëeb, di waaraa na waare mi Uni Nebi Koohi ra, mín sêe seede biti wahtii homaa mi ðan bëeb, nuf so' pay ðon na, te faraah mi ðaga' biti mi lah ílí ayaa mi níi mi yér rën hém neða' ri.

¹¹ Mi sesohte oli ron lool, nda mi kom ðon mali kola' Ruuh-Pesen na ndín, ngémën baatti híin.

¹² Mi faha' woni biti mi ac leeloon raa, yen tojanta' filið ngémë boku yen ra.

¹³ Koy-yaayyi yeh, yúhí biti mi maañcee faha' ac yérën, ndaa níi a ðeh, laha' yii daa kaa' so' mi ac. Mi

faha'te biti légéyí sè' d'úhíd njiriñ ginon bal, ti di d'úhrè' rí njiriñ bëewë yëwúdf neh ginni kayya ëldúnë rë.

14 Mi wadtee pay bëewë në béeb : yee yúunúu ëldúnë a yee yúunúuy rë, yee janíyu a yee janíyuy ra.

15 Yii baa daa tah don fa homu Rom ra bal, mi faha' ac waarii ron Uni Neba.

Doolii Uni Neba

16 So' mi sopaay waarii Uni Neba. Daa ri doolii Koope, bee na ñeya' ri, múclí bëewë gému' d'ii na ra béeb. Uni Nebi baa dala' yëwúdfë në, kadte heetti kayya.

17 Uni Neba daa na teeβa' dee na haba' Koope ow bëyí júbpé rë : yii baa dala' ngémë, teempe ngémë, lússé ngémë ti di bíníyë' rí Téerëe bitih : « *Bëyí fi yéñké biti ngém daa tah d'i habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes.* »*

Ow lahay layaa fii Koope

18 Koope hom sun, na cépídf neebi sun fi bëewë kaañu ri ra, sun fi bëewë júbúy rë. Júbéyë júbúy wë baa ra, tahte kaaf ka dapohte.

19 Koope cépídfé neebi sun fi wa ndah yee mín ow yúh Koope na ra lante affi wa. Di fi Koope teeβpe wa ri níi lante,

20 ndée saka' Koo ëldúnë níinén, iña ow mínéh wëe tík il d'ii na ra, feeñce ngëey filíβ iña sak d'i ra : doolee ke ri mínéh d'úm rë, a hena hen d'i Koope ra. Yii baa tahte ow lahay layaa.

21 Nagajek, wa yúhú Koope, ndaa wa kaa'uute kañi, kaa'uute símí ti di wad d'ii pagrún nen. Affi wa túl túlë níi wa múuyúté, iña na níbú wë rë lahay af a lúk.

22 Wa tíkú affi wa bëewí ñaañute, ndaa wa yíssúuté dof.

23 Wa pëemíh jaamiyohi Koope fa líif a ndam, na pes faraah ra, wa jaamiyuu netal ow kut, mbée yak, mbée raβba na tílú feey fa ra, mbée yee na fasuu ra.

24 Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa pagad'fi bossa neba' wa ra, wa na pagu iñi sèpíré' yë na sobeyil faanni wa ra.

25 Wa lofruute Kaaf ki Koope a yin pad'fah. Wa na jaamiyuu yee saku sako ra, súugúuté Bëe' sak yaa ra, d'i fa daa mit sím dee níi kiri fi kiri ra ! Démiin !

26 Yii baa daa tah Koope jëbëlté, helte wa iñi sèpíré' yë neba' wa ra. Beleβba yed'fute fanoh a yaal fa wad koon da, wa na pagu bee waray ra, na fanantuu hanndal ki wa.

27 Yaalla henuu daaha bal : wa na fënliih a beleβ, wa dékúu saam fananta' hanndal ki wa, te yii baa sèpíré'té. Wa liiluu daana wad waa na ra daaha, af múujë múuyú wë rë.

28 Bi kaa'uu wa yúhí Koope, Koope jëbëlté, helte wa nuffi bossi wa, wa na pagu iñi wa waruy waa pañ.

29 Pañ yii ñeyay waal kut daa affi wa, pagad' bos, a faha' yin ow ; wa sohoorute, iñaanute, bëemúu ow ; wa pesuu iñë' a nofa' ow ; wa bosute yodad', yabuu ow yii lahay,

30 yahuu tii ; wa wonuy dara Koope na te wa bosute búk ; wa gaan-gaanluu gaan-gaanloo, wa béyré affi wa ; wa níbúu dee nay waa pagee yin bos ra kep te wa na kélíih won baap, na kélíih won yaay ;

31 wa lahay af te yii wa won d'i, wa na pégíh rí ; wa súhúté keeñ, wa lahay yermaande.

32 Añcañ, wa yúhúté yee aattiya' Koope ra, te aattiya'i baa júbpé. Koope aattiya' bitih : bëyí pesa' daaha wadti húlë húlë. Ndaa wa homute yee homu wa ra, baatte bitih wa na habruu bëewë na pagu wa ra.

2

Bëewë béeb ay aattiyuu

1 Do nék, a bëyí mín fúu hen béeb, do fa ola' bos ow rek ra, fu lahay layaa, ndah fu ot bosu bëe', te fu

* **1:17 1.17** *Bëyí fi yéñké biti ngém daa tah d'i habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Bëe' júb illí sè' rë, ay pesëe ngém.* Saame Habakuk 2.4.

paga' ti dī nen raa, dēef dō fa na ot bosī bēe' rē fu daante afu.

² Yen yúhúté bitī Koope daan bēewē na pagu iñi bossi yaa ra rek, dēef dī ñee kaaf ka.

³ Do fa ola' bos ow te fu paga' ti dī nen ra mbaa fu haba' bitī Koope ii roo daan neh ?

⁴ Mbaa fu heefay dēe naa'a' Koope keeñ níi naa', dēe mínē' rí múñ, a dēe baaha' ri ra ? Fu yéeh bitī baahi Koope wadtee tah fu lof pesad a ?

⁵ Ndaa fu kaa'a'te keloh, te fu cagay lof pesad. Yii baa daa tah yiin nay teebee Koope neebi ra, daanu ay lukee misik na te dēef daa fu koma' ri afu. Yiin fi baaha, dī ay aattiya' bēewē aattiya'i júbpé,

⁶ yíníl ow fi ow bēeb yee pañ dī ra.

⁷ Bēewē nē habu híin page yin wun, saame ndam, saame bitī Koope laas wa ra, saame pesa na dúméh rē, bēewí yaa Koope ay waa on pesa na dúméh rē.

⁸ Bēewē nē tíkēntúu Koope af ra nék, na kaa'uu kaaf ki, na dékúu pañ yii júbéy rē, Koope ay haayloh teeḅ wa neebi.

⁹ Bēewē na pagu yin bos ra, ay lah yii misikke wa níi misik, keeñni wa dúm ces. Ay dalee yēwúddē nē, kad heetti kayya bēeb.

¹⁰ Bēewē na pagu yin wun ra nék, Koope ay waa on ndam, laas wa, wa lah jaamma. Ay dalee yēwúddē nē, kad heetti kayya bēeb,

¹¹ ndée Koope na génentéléeh.

¹² Bēewē na bakaaru, te yíih kootii Mēyíis rē ay sanju, te dēef Kootaa habay wa ; bēewē na bakaaru te yúhú yee pok Kootaa ra nék, ay aattiyuu Kootaa ndah Kootaa hampe wa.

¹³ Bēewē júbú illí Koope ra, wa yee na síkírúu yee won Kootaa ra neh, wa yee na pagu yee pok Kootaa ra.

¹⁴ Bēewē nēnīh bēewí Koope ra nēnīh Kootaa. Wa pes pesadi ñéeré' a yee won Kootaa ra raa, nēnīh wē Kootaa níi, wa lahute kootii affi wa.

¹⁵ Daaha, wa tee buute bitī yee naha' Kootaa ra aa waa na ; nuffi wa tee ba'te ri. Te bitī hom níi rēe, wa yúh bitī wa homuy kaah, mbée wa on affi wa kaah, tee ba'te ri bal.

¹⁶ Bisi aattiya'a lah raa, iñyaaha bēeb ay feeñ. Uni Neba na waare mi ra, wonte bitī Koope ay ñeya' Yéésú-Kiristaa na aattiya' yii d'apu pes ow bēeb.

Yēwúddē bal lahuy layaa

¹⁷ Do fa won ti fu yēwúddē, dō fa tík yaakaaru Kootaa, fu na dama' bitī fu non bēewē Koope tanis wa ra, mi won dōo na.

¹⁸ Fu won ti fu yúh yee faha' Koope ra, te Kootaa yēedídté rē níi fu yúhsé'té yee gén dē.

¹⁹ Fu ham afu bitī dēe daa fu nookohi búumíddē, a níiñi bēewē homu ñúus rē.

²⁰ Fu won ti daa fu na yēedídf bēewē yíih yin dā, fu na teeḅ bēewē yúunúuy rē. Fu ham afu bitī dēe Kootaa ona' ow ham-ham, tee ba' ow kaah.

²¹ Leegi nék daa fu na yēedídf bēewí kayya raa kay, yi tah fu yēeddēy afu ? Daa fu na waare bitī ow waray loh, yi tah fu na loh ?

²² Daa fu na kadda' njaaliyoh, yi tah fu na pañ ri ? Daa fu na kaa' yúul, yi tah fu na pay na saami yii laha fu ?

²³ Fu dama' Kootaa, yi tah fu na poo ri, fu na sēpídf Koope ?

²⁴ Baa daa ri yee bíníyú Téerēe bee ra bitih : « *Don tahute heetti kayya na wonu bos sun fi Koope.* »*

Njiriñ mi lecoh

²⁵ Fu pañ yee pok Kootaa raa, dēef lecohu lahte njiriñ. Fu pagay ri raa nék, dēef man bitī fu lecu y nen.

²⁶ Bēyí lecu y te na pañ yee naha' Kootaa ra raa, Koope ii rii haba' ti bēyí lecu te nen a ?

²⁷ Do fi baa na poo Kootaa ra, wuti fu yoon dī, te fu hena bēyí lecu te raa sah, fu yahti aattiyuu, dī fa lecu y te na pañ yee pok Kootaa ra ay cañ fíyú, seede bitī fu homay kaah.

* 2:24 2.24 Saame Isayii 52.5

²⁸ Hen yëwúdf kah-kah nék, dī yii oluu jëmmë ow kut neh, te lecoh kah-kah, dī lecohi teem bo' faan kut neh.

²⁹ Hen yëwúdf kah-kah ín keeñ, te lecoh kah-kah ín keeñ. Yii baa kola' Ruuhi Koope na, ndaa Kootaa na neh. Koope daa mín laas mani bëyí bah, ndaa ow neh.

3

¹ Yëwúdf lungid' ow kay yih ? Mbée lecoh laha' njiriñ mi bih ?

² Njiriñ ma gaante lool di iña béeb. Yee nay mii débéé won da daa ri bitih : Koope dénjéen yëwúdfë unni.

³ Kaah biti i ow waa na paguy iña won dī ra. Yee paguy wa fi yaa iña won dī ra mín tah Koope hon uni a ?

⁴ Mi yaakaaray ri ! Yen yúhún biti Koope wona' kaah, te bëewë béeb i feloh, ndée di yii lenke Koope na, bíníyúté Téerëe bitih :

« Yii won fu béeb,
bëewë oluun dī biti fu júbpe,
te fu aattiyuun aattiyoo koon,
faraah daa fu nay lahee kaaf ka. »*

⁵ Ndaa hena biti júbëyë júbúy yen da teebea' dee júbë' Koope ra raa, yi nay wonu ? Kon Koo daan yen raa, mbaa yen ii won biti dī fi Koope júbëy ? (Mi won wonad' ow kut tígí dah.)

⁶ Mi yaakaaray ri ! Hena biti Koope júbëy koon, dī ay mínée aattiya' bëy éldúnë díh ?

⁷ Hena biti nék, fela na fel mi ra baatti teebea' kaaf ki Koope, na baat ndami raa, so' may habiluu bakaaroh yi níi mi daanaa ?

⁸ Kon yi tah woneeh bitih : « Yen pagun yin bos, nda lím yin wun » ? Lahte bëewí fellirute so', na wonu biti mi waariya' uni bah. Wa ay liil daana wad' waa na ra.

Lahay bëyí júbpe

⁹ Kon nék yi nay wonlu ? Fun fi yëwúdfë, moo fun génú heetti

kayya a ? Èe-ëe' kay ! So' mi teebea'te biti yëwúdfë a heetti kayya béeb, bakaad' hampe wa ñaam,

¹⁰ ti di bíníyúu rí Téerëe bitih :

« *Lahay bëyí júbpe,
bi júbpe yínë sah íníh në !*

¹¹ *Lahay bëyí yúh íñi Koope,
lahay bi na saam Koope !*

¹² *Bëewë súugúuté Koope,
wa béeb bokute lahluy njiriñ !*

*Lahay bëyí në pañ yin wun,
bi na pañ yin wun yínë sah íníh në !**

¹³ *Iña na dúh búkkí wë rë na hawa',
búkkí wë beedohte nofa' ow,
iña na wonu wa ra man danar gon
nen !**

¹⁴ *Wa haayute búk,
te faraah wa dúhrúu cuñ búkkí wë !**

¹⁵ *Wa gaawute bëem ow !*

¹⁶ *Tígí ñee wa béeb,
wa yahsa', hel na sífúñ !*

¹⁷ *Wa yúh yii na koma' jaamma !**

¹⁸ *Wa neehuy Koope dalaa !* »*

¹⁹ Yen yúhúté biti yii won Kootaa béeb, wonid' bëewë Kootaa ham wa ra, nda ow banti lah layaa, te bëy éldúnë béeb keen daani Koope.

²⁰ Yii baa daa tah pañ yee naha' Kootaa ra taheh Koope haba' ow bëyí júbpe. Kootaa teebea' bëewë biti kut wa bakaarute.

Ngém nay tahe Koope haba' ow bëyí júbpe

²¹ Ndaa leegi, Koope teebea'te biti dee na haba' ri ow bëyí júbpe rë ñeyaay Kootaa na. Kootaa a faanañ fi a téeré yí yonente ya wonute ri.

²² Bëyí gém Yéesú-Kiristaa béeb, Koope haba' ri bëyí júbpe. Di téydë' bëewë béeb tígë yínë,

²³ ndah ow fi ow waa na béeb bakaad' te, ow fi ow waa na béeb liilay ndami Koope.

²⁴ Ndaa Koope sehay yin waa na, onte wa mali haba'te wa bëewí júbuté, ndah múclé múcíl wë Yéesú-Kiristaa ra.

²⁵⁻²⁶ Koope yera'te Kiristaa sarah, dī séffé rí daani bëewë gémú rë,

* **3:4 3.4** Saame Kaña ya 51.6 * **3:12 3.12** Saame Kaña ya 14.1-3 ; 53.2-4 * **3:13 3.13** Saame Kaña ya 5.10 ; 140.4 * **3:14 3.14** Saame Kaña ya 10.7 * **3:17 3.17** Saame Isayii 59.7-8 ; Léeh yë 1.16 * **3:18 3.18** Saame Kaña ya 36.2

nda wa baalu bakaadfi wa. Daaha, Koope teeḅa'te biti dī júbpe. Di fi Koope mēssí júb júbē, na húmú mújíd rí bēewē, daanay wa pagadfi bossi wa ra ; te ri líssí júb ní a deh. Daaha, dī júbpe te bēyí gém Yéésú bēeb, daa ri na paṅ ní bēyí baa hen bēyí júbpe.

²⁷ Kon daa mín damoh ? Ow yínē sah mínéh rí ! Yi tah ow mínéh rí ? Yee tah ra bitih, júbē júbú yen dā tíkēey sun fi yii ay pagu pago, dī tíkēh sun ngém.

²⁸ Fun habu biti ngém daa na tah Koope haba' ow bēyí júbpe, ndaa paṅ yee pok Kootaa ra yin na neh.

²⁹ Koope homid yēwúdfē kut woo ? Maa ri Koope fi heetti kayya neh bal a ? Ahaṅkay ! Di homid heetta bēeb,

³⁰ ndée ri yínē kut. Di ay haba' yēwúdfē bēewí júbuté, biti wa lah ngém, haba' heetti kayya bēewí júbuté bal, biti wa lah ngém.

³¹ Maa ngém na kaa' Kootaa lah njiriñ a ? Mi yaakaaray ri ! Di baat rii cēgíd cēgírē ní mit sah kay.

4

Ngémí Abraham

¹ Leegi, di yii lenke Abraham ciffi yen fi yēwúdfē, dī liil yi Koope na ?

² Hena biti iña paṅ Abraham ra daa tah Koope haba' ri bēyí júbpe koon, dī ay mín damoh, ndaa lahaay daaha. Kon, dī lahay yii damaa ri fii Koope,

³ ndah Téerēe won wono tih : « *Abraham gempé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bēyí júbpe.* »[☆]

⁴ Bēyí légéy ay yínlú opa'i. Yii baa dī onuy ri ono, ndaa wad dī waro.

⁵ Bēyí tíkēy yaakaari sun fi iña na paṅ ri ra, dī tíkē yaakaari Koope fa na haba' bakaaroh ya gémú dīi na bēewí júbuté rē, bēyí baa Koope ay rii yeela' ngémí, haba' ri bēyí júbpe.

⁶ Dawit wonte biti bēe' Koope haba' ri bēyí júbpe te yeelaay ri iña

na paṅ ri ra, lahte sos-keēñ. Di won na tih :

⁷ « *Lahute sos-keēñ, bēewē Koope baal wa tooññi wa, hosse bakaadfi wa ra.*

⁸ *Lahte sos-keēñ, bēe' Koo-Yíkēe habray ri bakaad d'a ! »[☆]*

⁹ Yen fa lecu ra kut daa lahu sosi keēñi bah, mbée bēewí kayya nonu na ? Yen wonu koon ti neh ngémí Abraham daa tah Koope haba'te ri bēyí júbpe è ?

¹⁰ Koope haba' Abraham bēyí júbpe kirih ? Balaa ri lecu mbée filoon fi baaha ? Di haba' ri bēyí júbpe balaa ri lecu, ndaa filoon fe neh !

¹¹ Abraham lecu filoon fe, tinnendé'í biti Koope haba'te ri bēyí júbpe ndah gémé húmú gém rí deef ri lecu doom ra. Yii baa daa tah Abraham hen ciffi bēewē gémú, te wa lecu ra. Daaha, bēewí yaa Koope haba'te wa bēewí júbuté bal.

¹² Daa ri ciffi bēewē lecu ra bal te teyuy lecoha kut ndaa gémuté Koope ti di húmú gémé' Abraham Koope deef ri lecu doom ra nen.

Yi nay tahe ow liil yee gapuu ra ?

¹³ Koope gappe Abraham a séttí biti wa ay laha' feey fa bēeb. Gapa'i baa ñeyaay biti Abraham paṅke yee pok Kootaa ra, ndaa biti Koope haba'te ri bēyí júbpe ndah ngémí.

¹⁴ Hena biti paṅ yee pok Kootaa nay tahe ow liil yee gapuu ra koon, kon ii sohla' ow gémé Koope te tígí daaha gapa'a ii lah njiriñ.

¹⁵ Nagajek, Kootaa taha' Koope neeḅa' bēewē. Tígí lahay koote nék, poo koote lahay na bal !

¹⁶ Daaha, gapa'i Koope tíkēh sun ngém nda ri hen on-Koo, kad séttí Abraham bēeb. Di teyay bēewē na pagu yee pok Kootaa ra kut, dī kadte bēewē gémú ti Abraham ra nen bal. Abraham ciffi yen bēeb,

¹⁷ ti di bíníyúu rí Téerēe bitih : « *May paṅ ní fu hen caac goomal i tal.* »[☆] Abraham daa ciffi yen di fii

Koope fa gém rí rë. Koope fi baa daa na kélídf búudé, daa ri na pañ yii lèhrëy.

¹⁸ Abraham gémpé, tíkké yaakaari tígí ow lahay na yaakaar. Yii baa daa tah dí hen « caac goomal i tal », ti di húmú wona' ri Koope bitih : « *Séttú ay caak ní caak.* »✧

¹⁹ Abraham húmú wadtee lah yii mitte kíil tíméer (100) : dí otte biti faani maante, te belebi Saara mínéh pok loo, ndaa taheh ngémí èyléh.

²⁰ Abraham ñakay yaakaar, te ri lahay nuf ana yee gapa' Koope ra. Ngémí baat ri on doole baato sah, dí na kañ Koope.

²¹ Húmú wéerté rí kën bitih Koope mín pañ yee gapa' ri ra.

²² Ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpé.

²³ Nagajek, Téerée wonte bitih : « *Koope haba'te ri bëyí júbpé* » ; ndaa unni yaa wondu Abraham neh kut.

²⁴ Wa wondu yen bal, yen fa gémú Koope fa kélídf Yéésú Yíkíi yen búudé rë. 'Di fi Koope ay yen haba' bëewí júbúté.

²⁵ Tooñni yen daa tah Koope yera' Yéésú hawu húl, dí antee ri kélídf búudé, nda ri mín yen haba' bëewí júbúté.

5

Yee júbëlë' yeni Koope ra

¹ Daaha, ngémí yen tahte Koope haba'te yen bëewí júbúté rëe kay, kon yen lahute jaamma a ri af Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen.

² 'Di fi Yéésú-Kiristaa daa saamidf yen waal níi yen lahute on-Koo, yen na pesuu ri ndah ngémí yen, te yen damuu yaakaara lahuu yen bitih Koope ay yen boolla' ndami ra.

³ Baatte bitih wuti yen homun misik raa keeñni yen sos, ndée yen yúhúté bitih misik daa na tah ow múñ,

⁴ múñ daa na tah ow maan, te maan ow daa na tah bëe' lah yaakaar.

⁵ Yaakaari baaha ii yen sèpídf, ndah Koope faha'te yen níi faha', te faha'i baaha dí ñéyídf dí Ruuh-Pesen fa on dí yen dá.

⁶ Na húmú mínlih yen affi yen yin dá, Kiristaa húlídfte yen fi bakaaroh ya, laha' wahtaa faha' Koope ra.

⁷ Tah húlídf bëyí júbpé yoobay, ndaa ñakay lahte bëyí mín tah húlídf bëyí baahte.

⁸ Kiristaa nék húlídfte yen te deef yen húmú i bakaaroh. 'Daaha, Koope teebpe yen deef faha' ri yen ra.

⁹ Keeni ñif mi Kiristaa tahte Koope haba'te yen bëewí júbúté rëe kay, kon dí fi Kiristaa ay lukee tah yen múc neebi Koope neh a ?

¹⁰ Yen húmú kaa'oh yi Koope, ndaa húlí Koohi tahte yeni júbúuté. Húlí Koohi tahte yeni júbúuté rëe kay, kon pesa na pes Koohi leegi ra ay lukee tah yen múc neh a ?

¹¹ Te teyay daa kut : Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen tahte keeñni yen sosse Koope na, dí fa tah yeni Koope júbë' woteh ra.

Yee uutiyuu Aadama a Yéésú rë

¹² Af ow yínë kut, te ri Aadama daa tah bakaadf haal èldúnë. Te bakaadf daa kúdf kúl kè. Kúl kè laf bëewë bëeëf, ndah bëewë bëeëf bakaarute.

¹³ Bala Koope yera' Kootaa, deef bakaadf húmú èldúnë, ndaa bi deef Koope húmú cépírëy Kootaa bín fë, dí na húmú habeh bakaadf.

¹⁴ Añcañ, dala'te jamanii Aadama níi Mëyíis në, kúl kè húmú hampe bëewë bëeëf ñaam níi yee bakaaruy mani bakaadi Aadama ra sah, bee kaa'a' ri ñee yee won dí Koope ra. Aadama fi baa daa netli bëe' na húmú sehu ra.

¹⁵ Ndaa tooña tooñu ra haayaay a mala ona' Koope ra. Tooñi bëe' yínë kut tahte ow caak húlúté naam, ndaa mala ona' Koope te sehay yin na ra daa lukki gaan fap. 'Di ñéyídf dí bëe' yínë kut, dí fi Yéésú-Kiristaa na, te mala ona' ri baa ra lafpe ow caak.

16 Yee na paŋ mali Koope ow na ra, haayaay a yee na paŋ bakaadi bēe' yínē kut dā. Bakaadi bēyí yíní baaha daa tah aattiya'i Koope koma' daani bēewē. Yee ona' Koope ra nék koma' yii beh : a dēe caakuu bēewē tooñ ra bēeβ, dī fi Koope haba'te wa bēewí júbúté.

17 Tooñi bēe' yínē kut tahte kúl kē hampe bēewē bēeβ ñaam raa kay, af ow yínē kut, Yéesú-Kiristaa, ay lukee tah i ow ay pes, wa falu ti buur nen neh a ? Daa wa bēewē Koope on wa mal caak, haba'te wa bēewí júbúté rē.

18 Kon daaha, tooñi bēe' yínē kut labpe bēewē bēeβ tahte wa bēeβ daanute. Pagadi júbí bēe' yínē kut bal labpe bēewē bēeβ tahte wa bēeβ habuute bēewí júbúté, ñeya'te daaha wa lahute pes.

19 Yee ñeyay ow yínē kut woni Koope ra, tahte ow caak henute bakaaroh. Ti daaha nen, yee ñee ow yínē kut woni Koope ra, tahte ow caak habuute bēewí júbúté.

20 Aya' Kootaa ra, bakaadfa baattee caak. Tígē baata' bakaadfa ra nék, mali yeni Koope lukki baatoh na,

21 nda di húmú haba' bakaad bēewē bēeβ kúdté kúl kē rē, mali yeni Koope ham yen ñeya' ri hama haba' ri yen bēewí júbúté rē, kúf yen bēeβ pesa na dúméh rē, ñeya' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na.

6

Yeni Kiristaa kúl kē, yeni pesa

1 Kon leegi yi nay habu woni bah ? Yen ay pesee bakaad yen saye nda mali yeni Koope lukee baatoh a ?

2 Mi yaakaaray ri ! Yen húlúté bakaad na yen takuute a ri, kon yen ay mínlee pesa' filiβ bakaad díh ?

3 Don yíih biti yen fa bētsú, yen nonute Yéesú-Kiristaa na ra bēeβ, bētsē bētsú yen dā daa ri biti yen bokute a ri yen húlúté ē ?

4 Boffa ñeya' katani ndami kélídté Kiristaa búudé. Ti daaha nen, bētsē bētsú yen dā daa ri biti yen húlúté

a Kiristaa yen hacute a ri, nda yen bal yen pes pes has.

5 Nagajek, hém daa yen henu a dī yínē yen húlúté ti dī nen raa, yen ay henee a dī yínē daaha, yen koloh ti dī nen.

6 Yen yúhún yii beh : mbínéeffē húmú henu yen filoon dā, daayute kurwah a Kiristaa, nda jíkíi bakaaroha húmú yen na ra koloh yen na faw, bakaad ban yen habil ñaam.

7 Bēyí húlté, múccé bakaad.

8 Yen húlúté a Kiristaa raa kay, kon wēerté yen biti yen ay pes a dī bal !

9 Nagajek, kállúu Kiristaa búudé rē, yen yúhúté biti dī ii húlíl : kúl kē lahlay doole sun fi.

10 Doolaa húmú lah bakaad sun fi bēewē rē tahte dī húlté, te ri húl'ē' waal yínē kut teempe waali yíní baaha. Leegi dī ee pes dā, te ri tassi homid Koope.

11 Ti daaha nen, don bal hēbii biti don húlúté te bakaad lahlay doole sun fon, don tasuu pesid Koope ndah nona nonu don Yéesú-Kiristaa na ra.

12 Kon bakaad banay habil faanee ke ron saañ húlé húl'ē rē ñaam ; don warluy paŋ iñi bossa na meela' faannon dā.

13 Ngēnē jébélílí cérri faannon bakaad ní don njiriñee wa pagad bos. Don kay, don wafti jébélúun Koope na, bi henu don bēewí koluu kúl kē nimilute pesa, te don jébél cérri faannon Koope don njiriñee wa pagad júβ.

14 Nagajek, bakaad ii lahil doole sun fon, ndah Kootaa habay ron, don nonu mala ona' Koope ra.

Hen ñaam Koope na daa gén

15 Kon yi nay habu ? Habaya habay yen Kootaa, yen nonute mala ona' Koope ra, tah yen bakaad woo ? Mi yaakaaray ri !

16 Don yíih biti don tanis hen ñaam ow légéyírí rēe, don ay mínée hen ñaami bēyí baa nay ron légéyé rē baa ra a ? Kon don tansun

hen ñaam bakaaf daa, dī ben don kúl kē ! Don tansun hen ñaam Koope na don keliid dī raa nék, don ay hen bëewí júbúté.

¹⁷ Filoon, bakaaf húmú hampe don ñaam. Leegi iña yeeddú don da béeb don ee waa pagu ra di keeñnon béeb. Kon yen símún Koope !

¹⁸ Don henluy ñaam bakaaf, don tasu ñaammi yii júbapé.

¹⁹ Don ot mi wona' don deeha yoob ní yoob, biti don i ow kut deh. Débëenë, don húmú haalute ní don honuute ti i ñaam nen, don jébéluté cèrrí faannon bakaaf a kaa' ñee woni Koope, nda don baatee waa njiriñoh kaa' ñee woni Koope. Ti daaha nen, leegi hëelí ní don honoh ti ñaam nen, don jébél cèrrí faannon Koope don njiriñee wa yii júbapé, nda don pes pesi selate.

²⁰ Húmú henuu don ñaam bakaaf da, doni yii júbapé húmú séekkiyúuy biti don ay rii pagid yin.

²¹ Iña pagu don yaa ra mës don baat yih ? Íníh ee don sopuute na leegi a ? Iñyaa daa na koma' húl !

²² Don henluy ñaam bakaaf leegi, don tasuu hen ñaammi Koope ; yee baat dī don da daa ri biti don ay tasee pes pesi selate, te baa daa na koma' pesa na dúméh rë.

²³ Yen yúhún biti kúl kē daa na yínlúu bakaaf ; ndaa mala na ona' Koope te sehay yin na ra, dī pesa na dúméh nay lahe ow nona non dī Yéesú-Kiristaa Yíkí yen na ra.

7

Kélfú hasa Kiristaa

¹ Koy-yaayyi yeh, don keltuute yee won Kootaa ra. Kon don yúhuté biti Kootaa hom haba' ow biti bëe' líssí pes maan ?

² Maanam yee ham beleb kooru ra hampe ri faw, hém yaala líssí pes. Ndaa yaala koloh ëldúnë rëe, deef yee húmú ham dī koora ra habilay ri.

³ Di nék, dī húmú lah yaal kay na pesa' yaala ra koon, deef dī njaaliyohte. Ndaa deefa yaala koloh ëldúnë rëe kay, dī mín kooroh a yaal kay, te deef dī njaaliyaay ndah yee húmú ham dī ra habilay ri.

⁴ Don madu daaha nen koy-yaayyi yeh : Kiristaa húlté, don húluté a ri. Kon don húluté Kootaa na nda don lah kélfé kay leegi, daa ri bëe' kélú búudé rë. Yaaha béeb, nda yen pañ yii ay kome Koope njiriñ.

⁵ Na húmú pesuu yen yee neba' yen ra, iña na yeñ yen bakaaf Kootaa na gëyíl wë rë hampe yen ní yen húmú tassi paguu yii koma' húl.

⁶ Leegi nék, bee húlúu yen yee na húmú ham yen ñaam ra, yen taa'luuy dara a Kootaa. Daaha, yen jaamiyoh Koope jaamiyaaf has, Ruuh-Pesen kúf yen, ndaa biti yen ay jaamiyee Koope jaamiyadee débëenë bíníyú Kootaa ra neh.

Iti fi Kootaa húmú yih ?

⁷ Leegi, yi nay habu woni bah ? Ay wonu biti Kootaa bakaaf aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Kootaa daa tah so' mi yúh yi daa bakaaf nék, ndah mi yúh yi daa bos íl koon biti Kootaa wonay uni beh : « Ngënë mësú bos íl. »^{*}

⁸ Bakaaf yeeltee ñeya' yee túuyë' Kootaa baa ra bekke so' yii hente bos-íl béeb. Henay Kootaa koon, bakaaf mínléh ow yin.

⁹ Na húmú habay so' Kootaa ra, deef maa pes ; ndaa cépë' túuyë'ë rë, bakaaf daltee cañ jíñkëm,

¹⁰ so' mi yíppée húl. Di fi túuyë'ë daa wadti beka ow pesa ra, bekke so' kúl kē.

¹¹ Bakaaf ñeya' túuyë'ë në nefa'te so', ñeya'te túuyë'ë në bekke so' húl.

¹² Kon book, Kootaa selate, túuyë'ë selate, júbapé te wunte.

Bakaaf hampe ow ñaam

¹³ Yii wunte daa yee tah so' mi húl rë ë ? Baa mi yaakaaray ri ! Bakaaf kay daa tah so' mi húl.

^{*} 7:7 7.7 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.17 ; Nérsí Kootaa 5.21

Di teeḅa' ḁee man ḁi ra ḁeh : ḁi ñeya' yii wuna na, yeñce so' kúl kě. Daaha, bakaad' ñeya' yee túuyě' Kootaa ra baattee yen teeḅ bití lahay yii teemma' bakaad' bos.

¹⁴ Yen yúhúté bití Kootaa kola' Koope na ; ndaa so' mi bee mi ow kut, mi yaayute mi hente ñaam bakaad'.

¹⁵ Mi yéeh yee kat so' ra : maa pageh yee faha' mii paḅ koon ḁa, mi paga' yee kaa' mi ra.

¹⁶ Paḅa na paḅ mi yee fahaay mii paḅ koon ḁa nék, daa teeḅa' bití mi yúhídté af so' bití Kootaa yin wun.

¹⁷ Kon so' mi bee neh daa maa pagil yaa, ndaa bakaada daa na paḅ ñeya' ri soo na.

¹⁸ So' mi yúhté bití yin wun íníh soo na, maanam yin wun íníh so' fa ow kut bee ra. Faha' paḅ yin wun ee na sah naam, ndaa paḅa daa wooñ so',

¹⁹ ndah maa pageh yii wuna faha' mii paḅ koon ḁa, mi paga' yii bosa fahaay mii paḅ ḁa.

²⁰ Kon mi paḅ yii bosa mi fahaay rii paḅ koon ḁa raa, ḁeef ḁi so' mi bee neh daa maa pagil yaa, bakaada daa na paḅ ñeya' ri soo na.

²¹ So' nék mi ot yii bee na : mi faha' paḅ yin wun ḁaa, yin bos daa na ac nuf so'.

²² Kootii Koope neḅa'te so' keeñ so' lool,

²³ te daa ri doolaa hom nuf so' ra. Ndaa mi otte bití lahte doole kay bi ee soo na, na haa' a bee hom nuf so' ra. Yii baa tahte níi mi hente ñaami ḁi fi doolii bakaada hom soo na ra.

²⁴ So' mi sífúñcé ! Daa nay soo sémlee faanee ke so' bee na yeñ so' kúl kě rě kan ?

²⁵ Yen sím Koope, ḁi fa nay ñee'ee Yéésú-Kiristaa Yíkii yen sémle' yen ra !

Daaha, mi yúhté bití di nuf so', mi ñaami kootii Koope. Hena hen mi ow kut ḁa nék, mi ñaami doolii bakaada hom soo na ra.

8

Di na pesuu a Ruuhi Koope

¹ Kon leegi, bëyí fi non Yéésú-Kiristaa na béeb ii daanu,

² ndah doolii Ruuha na ona' pes bití ow non Yéésú-Kiristaa na ra, sémle'té yen doolii bakaada hom yen na ra, sémle'té yen doolii kúl kě.

³ Kootii Mëyíis nék mínéh baaha, ndah ow teem ow kut. Koope daa mín baaha, paḅke ri : ḁi wolte Koohi hente ow kut ti yen nen, yen fi bakaaroh yi yeh, nda ri sémle' yen bakaad'ḁi yen. Koope daana' bakaada hom bëewë henu ow kut ḁa ḁaaha.

⁴ Don ot Koope paḅ yii bah, nda júbë na naha' Kootaa ra mit sěk yen na, yen fa pesi yen ñeyaay yee neḅa' yen fa ow kut ḁa, ndaa ñeya' ḁee faha' ri Ruuh-Peseḅ nen ra.

⁵ Nagajek, bëyí fi pesa' yee neḅa' ri ḁi fa ow kut ḁa, nufa béeb homa' yee neḅa' ri ra ; ndaa bëyí fi pesa' yee neḅa' Ruuh-Peseḅ ra nufa béeb homa' yee neḅa' Ruuha ra.

⁶ Nuf ow homa' yii neḅa' ri ḁi fa ow kut rek raa, hom yeja' ri húl ; ndaa nufa homa' yii neḅa' Ruuh-Peseḅ rek raa, hom yeja' ri pes a jaamma.

⁷ Bëyí nufa homa' yee neḅa' ri ḁi fa ow kut raa, ḁeef ḁi kaa'ohi Koope ; ḁi ñeyay yee won kootii Koope ra. Di lukki mínéh nēe ñee ñeyo sah.

⁸ Bëyí fi pesa' yii neḅa' ri ḁi fa ow kut ḁaa, bëyí baaha mínéh neḅa' Koope.

⁹ Don fi yaa nék, ḁon pesuuy yee neḅa' ḁon ḁon fa ow kut ḁa, ḁon pesuu yee neḅa' Ruuha ra, ndah Ruuhi Koope ee ḁon na. Bëyí Ruuhi Kiristaa íníh ḁii na, ḁeef bëyí baaha noneh Kiristaa na.

¹⁰ Kiristaa hom ḁon na raa, kaa'eeh faannon húl ndah bakaad', ndaa Ruuh-Peseḅ ay ron on pesa, ndah Koope haba'te ron bëewí júbúté.

¹¹ Ruuhi Koope fa kélíḁ Yéésú búudé rě hom ḁon na raa, ḁi fi Koope fa kélíḁ Kiristaa búudé rě ay ñee'ee Ruuha hom ḁon na ra, on faanee ke ron saañ húl húl rě pesi kah-kah fa.

12 Kon koy-yaayyi yeh, yen lahute yii yen wad̄ d̄ii pagun pago naam, ndaa d̄i biti yen wad̄ti pesuun yii neba' yen fa ow kut d̄a neh.

13 Don pesuun yee neba' ron d̄on fa ow kut d̄a raa, d̄on ay húl ; ndaa d̄on hawa' pagad̄d̄i bossa na pagu ron faannon ra a doolii Ruuhi Koope raa, d̄on ay pes,

14 ndah b̄ewí Ruuhi Koope daa na tíisē' wē, b̄ewí yaaha koyyi Koope.

15 Ruuha onu d̄on d̄a, d̄i yii ay tahe d̄on hen ñaam bekaat d̄on neeh neh. Di kay, d̄i Ruuh-Peseñ fa tah d̄on hen koyyi Koope ra. Daa ri tah yen na d̄eekú Koope, yen wone sun tih : « Baap* ! »

16 Di fi Ruuh-Peseñ teeβpe yen keeñni yen biti sah yen koyyi Koope.

17 Hém yen koyyi raa kay, kon yen ay naa lah iña gap Koope b̄ewí rē. Yeni Kiristaa nay waa boke, ndah yeni ñéerúu coono fi raa kay, yeni nay boke ndami.

Ndama na ac f̄i rē

18 Mi nar c̄eldē' s̄ufúñ fē homuu yen woteh bee a ndama nay yen teeβe Koope fayu raa, wēerté sē' biti s̄ufúñ fē yin neh.

19 Nagajek, yii Koope sakke ri b̄eéβ sesoh wahtaa nay teeβee Koope koyyi ra,

20 ndah Koope pañke níi iña feey fi bee b̄eéβ madlay d̄i wad̄ waa mada koon. Di biti neh daa wa fahuu baaha, Koope daa bek wa na. Di filib fi baaha b̄eéβ yaakaar ee na.

21 Daa ri biti ay t̄il níi iña sak Koope yaa ra, ay múclú sañ-sañi yahoha ham wa ñaam ra, wa bok laha nay lahee koyyi Koope affi wa ra, a ndami wa.

22 Yen yúhúté bín fē níi a tígē homuu yen bee ra bitih, iña sak Koope ra ee ínú rē ndah mok ti belii lowa ham habo nen.

23 Teyay waa na doñ dé', yen fa liilu Ruuh-Peseñ fa d̄éβ iña ona' Koope ra, yen ee ínú keeñni yen ra

yen na sehu biti Koope múc̄el faanni yen, d̄i haba' yen koyyi.

24 Yen múc̄uté, ndaa mújí baa yen sehuu ri a yaakaar. Yaakaari olute, d̄eef yaakaar neh ! Daa nay yaakaare yii olute níi wocce ?

25 Yen yaakaarun yii yen oluy ri raa nék, yen ay múñ yen seh !

26 Ti d̄aaha nen, doolii yen tasa' raa, Ruuh-Peseñ ac habra'i yen, ndah yen yíih d̄ee warun yen d̄aga' ra. Di fi Ruuha nék daa na íin, d̄agid̄f yen d̄añi f̄i yúhté biti lahay b̄úgí mín won iti fi.

27 Di fi Koope nék, d̄i fa na ot yii hom keeñ ra, yúh yee faha' Ruuh-Peseñ ra, ndah Ruuha daa na d̄agid̄f b̄ewí Koope d̄aña Koo faha' ri ra.

28 Yen yúhúté biti b̄ewē fahuu Koope te ri d̄eekké wē nda wa bok yee níβ d̄í rē, yii mín wēe kat b̄eéβ Koope ay pañ níi wun waa na.

29 Yee tah yii baa ra biti Koope maañcee waa tanis, falte wa fi yaaha nda wa manna' Koohi wa hen koyyi ndín, nda d̄i fi Koy ka hen saawa filib faam fi gaani.

30 B̄ewē Koope maañ waa fal ra, d̄i d̄eekké wē ; yee d̄eek d̄í rē, d̄i haba'te wa b̄ewí júbúté ; yee d̄i haba' wa b̄ewí júbúté rē, d̄i onte wa ndam.

Faha'a faha' yen Koope ra

31 Kon yi nay habu woni bah ? Koope ñéerēey a yen a ? Kon daa mín̄el yen yin ?

32 Di fa t̄il níi yera'te Koohi sahsah, hawute húl ndah yen b̄eéβ rē, d̄i ii yen on yin kay b̄eéβ ē ?

33 Daa nay yabe b̄ewí Koope daa tanis wa yin, wa fa Koope haba'te wa b̄ewí júbúté níi wocce ra ?

34 Daa kaañ yen aattiya' on yen pad̄dah ? Lahay b̄eyí mín d̄í, ndah Yéésú-Kiristaa húlté, tíkké sun d̄i k̄ellúté búudé, saañce h̄ebís Koope, hompe ya'i ñamaa fi, na d̄agid̄f yen.

35 Yi daa mín yen b̄isē' a faha' a faha' yen Kiristaa ra ? Di kofeel ki keen sun fi yen mb̄ée d̄úm keeñ aa

* 8:15 8.15 Bíníyú Abbaa, Baap. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi ȳewúdc̄ē.

yih ? Di mok ya' ow mbée yaab aa yih ? Di ñak, mbée iñi ñíinní yen mín nēe teem, mbée húl ēe yih ?

³⁶ Bíníyúté Téerēe bitih : « *Fu tahte dala'te baab nū na'a haal, fun oluu húlē nē. Bēewē habuu fun harri suu kúf hap húl.* »✧

³⁷ Ndaa di mín díi man béeē, bēe' faha' yen da tahte yen daa baagu fap.

³⁸⁻³⁹ Ahanḡkay, wēerté sē' biti lahay yii mín yen bísē' a faha'a faha' ri yen ra : kúl kē neh, pesa neh, malaaka ya neh, mbínéeffē sun lahu sañ-sañ ra neh, iñi leegi neh, iñi ac ayo fayu neh, doole ya sun neh, yee feey neh, yi mín wēe hen béeē neh, mbínéef yínē sah neh. Lahay yii mín yen bísē' a faha'a faha' yen Koope ñéyídté rí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

9

Koope a bëy Israyella tanis dí ra

¹ Yee na saañ mi wone bee ra kaah. Ma na feleh ndah mi non Kiristaa na. Ruuh-Peseḡ fa na níid sē' rē a yee on so' nuf so' ra seedeyute baaha.

² Mi lahte yii misikke so' keeñ so', misiga kaa'a'te soo yeris.

³ Wuti Koope alak so', bísē' sē' a Kiristaa sah ndah mújí koy-yaayyee ke so' funi wa boku heet da koon, mi tahte.

⁴ Daa wa bëy Israyel : Koope daa tanis wa wa henute koyyi, teeḡpe wa ndami, pokke i yin caak hanndal ki bani wa, yedte wa Kootaa, teeḡpe wa dee nay rii jaamiyuu ra, gappe wa iña nay ri wa pagire ra.

⁵ Wa coosaanuu caaccee filoon húmú tanis Koope ra ; te Buura Koo fal ri ra aya' ri hente ow ra, non heedi wa, dí fa Koope ra te paa' béeē sun da. Yen dékúun símí faraah. Démiin !

⁶ Mi homay woni biti Koope pagay yee gapa' ri ra dé' ! Paḡke ri naam,

ndaa koyyi Israyel neh béeē daa nonu heedi kah-kah fi Israyel ;

⁷ hen sédí Abraham rek taheh Koope haba' bëyí baaha sédí kah-kah fi Abraham, ndah Koope won Abraham tih : « *Tala gap mi ro ra ay d'uhée Isaak na.* »✧

⁸ Baa daa ri bitih : séttée ké Abraham límúu di pagad' yaal a beleḡ ra béeē neh daa koyyi Koope, yee límúu gapa'a gapa' Koope ra daa koyyi kah-kah yi Koope.

⁹ Yee gapa' Koope ra daa ri beh : « *May nimil faamu wahtii bee kírki, te ay deef beleḡu Saara lah koy yaal.* »✧

¹⁰ Koope teyay baa kep. Koyyi ana yi Rebekaa✧ daa húmú boku boffa yínē neh a ? Boffi baaha dí Isaak fa daa ciffi yen da neh a ?

¹¹⁻¹² Tuḡka húmú síis, ndaa balaa wa límú nū wa paḡ yin wun mbée yin bos, Koope won Rebekaa tih : « *Bahaa nay hene súrgú ñeedē.* »✧ Don ot Koope paḡ yii bah, biti dí tansa' ow iñi wunna paḡ dí ra neh, ndaa ri tansa' bēe' neḡ dí ra nda yee koloh rii paḡ ra tílé saye.

¹³ Bíníyúté Téerēe bitih : « *Mi faha' Yakop, mi kaa'a'te Esawuu.* »✧

¹⁴ Kon leegi yi nay habu woni bah ? Koope paga' iñi júbëy ē ? Mi yaakaaray ri !

¹⁵ Nagajek dí húmú won Mëyíis tih : « *May yérmé bëyí neḡ so', may teeḡe naa'-keeñ bëyí neḡ so'.* »✧

¹⁶ Kon baa ñeyaay yee faha' ow ra, ñeyaay gēergēerlēhí, Koope daa na teeḡa' naa'i keeñ kep.

¹⁷ Di bíníyúu rí Téerēe, Koope won buuri Ésíḡ tih : « *Fu ot mi tēekíd dē fu hen buur biti kep mi ñeya' doo na mi teeḡa' doolii so', a biti tii so' hen lēyēḡ feey fa béeē.* »✧

¹⁸ Kon, di na teeḡa' Koope naa'i keeñi bëyí neḡ dí, dí súhlē' keeñ bëyí neḡ dí daaha.

✧ **8:36 8.36** Saame Kañaa ya 44.23 ✧ **9:7 9.7** Saame Dalaana 21.12 ✧ **9:9 9.9** Saame Dalaana 18.10 ✧ **9:10 9.10** Saame Dalaana 24.1-67 ; 25.19-26 ✧ **9:11-12 9.11-12** Saame Dalaana 25.23 ✧ **9:13 9.13** Saame Malasi 1.2 ✧ **9:15 9.15** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíḡ 33.19 ✧ **9:17 9.17** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíḡ 9.16

Haayi keeñ Koope a naa'i keeñi

19 Ñakay ow mín sée won bitih :
« Laha' d'aaha raa kay, dī lahte yii
wona ri yen a ? Daa mín kaa' pañ
yii faha' Koope ow na ? »

20 So' may wone bëyi baa tee : daa
fu wa nii fu tíkée Koope af te fu ow
kep ? Yaad' mín won bëe' moloñ dī
ra bitī dee yugusuu ri ra nebaay ri a
?

21 Yugusoh yaad' mín pañ yii neba'
ri dépēh, te di filiḅ dépēhī yaaha,
dī mín nēe moloñ yaadi ay laasu a
yaad' kay dee rek neh a ? 22 Kon
Koope faha' teeḅa'i haayi keeñi a
teeḅa'i katani daa tah dī hom yii
maañce na mújíd' bëewē keeña
haay wa ra, wa fa cagute sañku ra.

23 Daaha, Koope faha' teeḅi
bëewē ndami gaani, wa fi bëewē
keeñi naa' waa na ra, wa fa cagute
bok ndami baaha ra.

24 Bëewí yaa wa yen fa dī dëek wē
rē ! Di dëekëey filiḅ fi yëwúddē kep,
dī dëekē' filiḅ yëwúddē a filiḅ heetti
kayya ḅal.

25 Daa ri yee won dī filiḅ Téerēe
bíní yonente Oose ra bitih :

« Bëewí húmú henuy bëewí sē',
may waa wonee bëewí sē',
te bëewē húmú fahaay mi keeñ so' ra,
may waa wonee yee faha' mi keeñ so'
nii faha' ra. »*

26 Tígē nē húmú wona' mi wa bitih :
“Don bëewí sē' neh” ra,
wa ay dëekúu koyyi Koope fa na pes
ḅa. »*

27 Di fi yonente Isayii nék húmú
béyídté uni wonte yii lenke bëy
Israyel na won tih :

« Caakuu bëy Israyel nii ti peppi feey
fa búk kísí nen,
bëewē nay múcé filiḅ fi wa ra ii mit
yin ;

28 ndah Koo-Yíkēe ay pañ yee won dī
ra
ḅee luk dīi gaawa' ra feey fa,
te ay waa pañ béeb. »*

29 Di fi yonente Isayii húmú
maañcee won bitih ḅal :

« Koo-Yíkēe Kélfíi gaana helay i ow
tali yen koon,
tin yen ay made ti bëy Sodom a bëy
Gomoor* koon nen. »*

Yëwúddē kaa'uute yúhí Uni Neba

30 Kon leegi yi nay habu woni bah
? Heetti kayya saamuy júḅ illí Koope
ra, Koope haba'te wa bëewí júḅuté
illí, ndah ngémí wē !

31 Bëy Israyella húmú ñee'uu
Kootaa na saamu júḅ faraaḅ illí
Koope ra nék, liiluy yee na sehu wa
Kootaa ra.

32 Baa haala' yih ? Haala' bitī kep
wa saamuy ñeya' ngémē nda wa júḅ
illí Koope. Wa tíkú yaakaari wa bitī
koon iña na pagu wa ra daa nay tahe
wa júḅ illí Koope, wa anutee keen
sun fi « la'a na kabina' » ra,

33 daa ri bee bíníyú Téerēe rē bitih
:

« Èlsí ! Mee yíp la' Siyoñ ra,
la'i na kabina',
la'i gaani na kéendē',
ndaa bëyi fí gém dīi na, fii sopoh. »*

10

1 Koy-yaayyi yeh, yee faha' mi
keeñ so' te daa yee na ḅañ mi Koope
ra, daa ri bitī yëwúddē múc.

2 So' mi mín wēe seedeyid bitī wa
pokuute Koope na níi pokoh, ndaa
wa yíih waala.

3 Wa yíih yee tah Koope na haba'
ow bëyi júḅpé rē, wa anutee saamid'
affi wa waali wa. Daaha, wa
kaa'uute ñee waala ḅad' Koope na
tah dī haba' ow bëyi júḅpé rē.

4 Kootaa yímē' bee aya' Kiristaa
ra, te bëyi fí gém dī fi baa na béeb,
Koope ay rii haba' bëyi júḅpé.

Bëyi gém Yíkēe béeb ay múc

5 Mëyiis húmú bínité yii lenke júḅí
kola' Kootaa, won tih : « Bëyi fí ñee
túuyē' yí Kootaa, Kootaa ay on bëyi
baa pes. »*

✧ 9:25 9.25 Saame Oose 2.25 ✧ 9:26 9.26 Saame Oose 2.1 ✧ 9:28 9.28 Saame Isayii 10.22-23

* 9:29 9.29 Sodom a Gomoor : Wa ginni Koope húmú muuyilte wa. Saame Dalaana 19.23-28.

✧ 9:29 9.29 Saame Isayii 1.9 ✧ 9:33 9.33 Saame Isayii 28.16 ✧ 10:5 10.5 Saame Tali Léwí 18.5

⁶ Ndaa júbë kola' ngém rë won yii beh : « *Ngana won nufu bitih : "Daa nay lawe sun-Koo ?"* »* Baa mada' biti bëyí baa faha' biti Kiristaa cép feey nen.

⁷ Di wonaatte bitih : « *Ngana won biti bal : "Daa nay cépé gin bëewé húlú rë ?"* »* Baa mada' biti bëyí baa faha' kállí Kiristaa búudé nen.

⁸ Júbë kola' ngémé rë won yii beh : « *Una ee hëbísú, dí ee búkú te ri ee keeñu.* »* Uni baa daa ri Uni ngémé na waariyu fun ra.

⁹ Bëyí fí cañ fíi bëewé béeb, haan búkí won biti Yéésú daa Yíkëe te ri gém keeñi biti Koope kélídté ri búudé, bëyí baa ay múc.

¹⁰ Gém ee keeñ, te Koope haba' ow bëyí júbpé ngémí ; bëyí fí gém fay rii dúhré dúhré búkú, te bëyí fí pañ dí, Koope ay rii múcël.

¹¹ Bíníyúté Téerëe bitih : « *Bëyí fí gém díi na, fíi sopoh.* »*

¹² Daaha, yëwúddë a heetti kayya béeb yínë : wa béeb daa boku Yíkëe fë bëyí fí dëek dí béeb dí tiil ro, baah doo na níi baah ra.

¹³ Nagajek, bíníyúté bitih : « *Bëyí fí dëek Yíkëe béeb ay múc.* »*

¹⁴ Ow ay rii dëekée dí nék te gémëy rí ? Ow ay rii gémée dí te kállëy ow na won dí ri ? Ow ay rii kelee díh te waariyuy ri ?

¹⁵ Ay waareyuu díh te lahay bëyí wolute yii baaha ? Bíníyúté Téerëe biti neh : « *Aya na ayu bëewé kúru Uni Neba ra daa neb yeel !* »*

¹⁶ Ndaa bëewé béeb neh daa ñeyu yee won Uni Neba ra. Isayii won tih : « *Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ?* »*

¹⁷ Kon gém beyuu yee na síkírëh ow una na waariyu ra, te una daa waaraa na waariyu Kiristaa ra.

¹⁸ Leegi mi meela' yii beh : Yëwúddë keluuy Uni Neba keloo a

? Añcañ wa keluute ri ee ! Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« *Unna líiwëlsë'té feey fa béeb, te tígí teem ow feey fa béeb kelohte wa.* »*

¹⁹ Mi meelaat yin kay : wona laday affi bëy Israyel lado a ? Añcañ débéenë, Mëyiis bíní Téerëe biti Koope won tih :

« *May pañ nú don fi bëewí së', don eeñja' bëewí heedi wa tikkiyay, keeññon haay heedi bëewí yúunúuy.* »*

²⁰ Isayii tíkëhté në, kaañce níi bíníté Téerëe biti Koope won tih :

« *Bëewí në húmú sëemíh së' olute so', mi feeñiyohte bëewí në húmú méelíh së'.* »*

²¹ Ndaa yii lenke bëy Israyel na, Koope won wa tih :

« *Mi heenke ya' so' ma na dëek bëewí së' baabin nú elgin, wa kaa'uute keloh, wooñjuute.* »*

11

Koope yedday bëy Israyel

¹ Kon cëe mi meelaat yin yínë kay : yaha daaha raa, daa ri biti Koope yerisse bëy Israyel bëewí ë ? Mi yaakaaray ri ! Moo so' mi bee mi bëy Israyel ee ! Mi coosaana' Abraham na, mi non tali Bensame ee !

² Koope yedday bëewéé ké rí dí maañ waa tanis da dé' ! Don yúhú yee bíníyú Téerëe, na hëwrë' yonente Éelí bëy Israyel a Koope ra maan ? Di húmú won tih :

³ « *Yíkëe, wa hawute yonente yu húl, horsuute ílíyyë na hawruu fu ra. Daa mi tas ee kut te wa ee fahuu begi ñiin së' feey ra.* »*

⁴ Koope lof ri yi nék ? Koope won dí tih : « *Mi yefidte af so' ow júnní paana (7.000), daa wa bëewé mësdúy yekid ala fa na wonuu Baal ra.* »*

* **10:6 10.6** Saame Nérσί Kootaa 30.12 * **10:7 10.7** Saame Nérσί Kootaa 30.13 * **10:8 10.8** Saame Nérσί Kootaa 30.14 * **10:11 10.11** Saame Isayii 28.16 * **10:13 10.13** Saame Suwel 3.5 * **10:15 10.15** Saame Isayii 52.7 * **10:16 10.16** Saame Isayii 53.1 * **10:18 10.18** Saame Kañaa ya 19.5 * **10:19 10.19** Saame Nérσί Kootaa 32.21 * **10:20 10.20** Saame Isayii 65.1 * **10:21 10.21** Saame Isayii 65.2 * **11:3 11.3** Saame 1 Buurra 19.10, 14 * **11:4 11.4** Saame 1 Buurra 19.18

⁵ Ti daaha nen bal, di jamanaa homu yen woteh bee ra, tasse bëewi caakuy, yi fi yúhté biti mali Koope daa tah wa tansu.

⁶ Mali Koope tah wa tansu raa kay, kon wa tansuuy biti wa pagu iñi wunte. Yaha baa koon deef mala tah wa tansu ra mal neh !

⁷ Yen ay wone yi kon ? Ow caak di bëy Israyel liiluy yee na húmú saamu wa ra. Yee fu yénké biti Koope daa tanis wa ra kep daa liilu ri. Wa fi kayya nék, keeñni wa súhruté

⁸ ti di biníyúu rí Téerée nen bitih :

« Koope túlilté affi wa :

dappe illí wë,

dappe nuffi wa,

níi a woteh. »*

⁹ Di fi Dawit won ti bal :

« Looni wa yaha fir waa na,

yaha firí ñaallu wa,

yaha la'i na kéendë' waa na,

nda Koope daan wa.

¹⁰ Koope dapa illí wë toñeh wa ay ole. Di déké séfi wë yii bitté níi bit. »*

¹¹ Mi meela' yin yínë : Kabinuu yëwúddë rë, wa kabinuu nda wa keen hom daaha faraah aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Ndaa nék, Koope ñeya' tooñi wa múclí heetti kayya nda wa fi yëwúddë bosa' heetti yaaha íl.

¹² Af tooñi yëwúddë caak daa tooñu ri, tah bëewë feey fa lah iñi wunte, keena keenu wa ra tah heetta béeb lah iñi wunni gaante raa kay, kon ay lah iñi wunni lukki gaan biti wa non mújë níi mit sèk !

Mújí heetti kayya

¹³ So' mi won don na leegi don fa yëwúddë neh ra : daa mi apootari bëewë yëwúddë neh ra, te légyé yed so' Koope ra, mi bek ri keeñ so'.

¹⁴ Don ot mi bek ri keeñ so', mi faha' biti bëy heedi fun bosa' ron íl, nda lah yi múc waa na.

¹⁵ Nagajek, húmú yedda' Koope yëwúddë rë, heetta feey béeb a Koope júbúuté. Koope tahaat wa

raa, yi nay lahe nék ? Baa daa ri kola' kúl kë nimil pesa neh a ?

¹⁶ Koope jébélú buñ mbúurú rëe, deef mún më yugusuu mbúurëe rë béeb selate neh a ? Koope daa lahaa níllí kilka raa, ya' ya yii neh a ?

¹⁷ Heedi Israyel man ti tal ëlíifí hom meey, Koope lecce na i ya' nen. Leca' Koope ya' yi yaa ra nék, di saam i ya' ëlíif-luuf, yi cëllúu a don fi heetti kayya, toka'te ya' yi ëlíifë hom meeya ra. Leegi, don fi heetti kayya, don pesuu ñif ma hom níllí ëlíifí baaha ra. ¹⁸ Ngënë héefí ya' yi ëlíifë. Don neh daa kúru níllë, wa fi níllë daa kúru rën. Kon don lahute yii nay ron gaan-gaanlee a ?

¹⁹ Mín hen don won bitih : « Ya' yi ëlíifë lecute nda fun toku tígí wë ! »

²⁰ Don won di raa deef kaah. Gémëyé gémúy wë rë nék daa tah wa lecu ; te don, gémë gémú don da daa tah don hen gín tígë húmú wë rë. Ndaa ngënë gëen-gëenlíi në múk nék ! Mëytíi affon moytoo kay,

²¹ ndah Koope baalay yëwúddë daa ya' yi ëlíifë meeya raa, lah don fi ya' yi ëlíifë luufa raa, taheh ow won.

²² Èlsíi dee naa'a' Koope keeñ a dee híinë' rí rë : bëewë keenu ra, di híinté waa na, di ay naa'-keeñ don na biti don pokoh dee naa'a' ri keeñ ra. Henay bah, don bal don ay lecu ti ya' kilik nen.

²³ Te wa fi yëwúddë, wa koloh yee homuu wa ra wa gém rëe, wa ay nimiliru toku tígë húmú koluu wa ra, ndah Koope mín wëe tokaat.

²⁴ Don fi heetti kayya, don daa ya' yi tal ëlíifí luufa lec Koope tokke tal ëlíifë meeya ra. Don yuhuté biti baa yii yoobay ti lah maan ? Wa fi yëwúddë nék daa ya' yi tal ëlíifë meeya. Koope ay waa lukee yoobpi tokaat tal ëlíifë koluu wa ra na.

Mújí bëy Israyel

²⁵ Koy-yaayyi yeh, mi faha' teeñon yee waay Koope te ow húmú yéeh yin na ra, toñeh don ay habee affon bëewí ñaafute : hatin yínë di bëy

* 11:8 11.8 Saame Nérsí Kootaa 29.3 ; Isayii 6.10

* 11:10 11.10 Saame Kañaa ya 69.23-24

Israyel keeñni wa ay sùhé sùhë ní bëewë nay múcé heetti kayya ra béeb non bëewí Koope.

26 Daaha, bëy Israyel béeb ay múc, ti di bíníyúu rí Téerëe nen bitih :

« Sëmlëhë ay d'úhëe Siyon,

dí ay nís séttí Yakop

kaañi Koope fa homuu wa ra.

27 Baa daa yee nay mii poke hanndal ki funi wa ra

biti mi yahti waa nísídf bakaad'fi wa.

»✧

28 Wa yíirúun kaa'a kaa'uu wa tahi Uni Neba raa, wa homuu kaa'oh yi Koope te baa daa yee wun don na ra ; ndaa wa yíirúun biti Koope tanis wa tanso raa, deef wa lísúu fahuu ndah caacci wa.

29 Koope na naafeh yee liil rii ona' ra, te na líkëh bëewë dí dëek wë rë.

30 Don húmú kaa'uute ñee woni Koope débëenë ; ndaa leegi don liilute naa'i keeñ Koope af bitih yëwúddë kaa'uute ñee woni Koope.

31 Ti daaha nen, wa kaa'uute ñee woni Koope leegi, nda don liil naa'i keeñ Koope, te wa fi yaaha bal mín liil naa'i keeñ Koope leegi.

32 Nagajek, Koope daa bek bëewë béeb kaa'a'i baaha, nda ri teeb wa béeb naa'-keeñ.

Koope daa mit kañ

33 Koope lahay man kan ! Dee naa'a' ri keeñ a dee ñaaña' ri a dee laha' ri ham-ham ra lahay teem ! Daa mín poysa' yee ham ri bitih ay page ri ra ? Daa mín yúh yee waay dí ra ?

34 Bíníyúté Téerëe bitih :

« Daa yúh nuf Yíkëe ?

Daa mín d'íi baat nuf ? »✧

Bíníyúté bitih bal :

35 « Daa yed' dí yin

níi rí wadti yíníl bëyí baaha ? »✧

36 Iña béeb d'úhë' díi na, daa ri tah iña béeb lah, iña béeb homídf dí. Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

12

Di wadti pesuun ílí Koope

1 Koy-yaayyi yeh, Koope daa teeb don naa'i keeñi baa raa kay, so' mi dan don bitih don jébél affon Koope, peson hen sarah díi na, sarahi neba'te ri. Baa daa ac jaamiyohi kah-kah fa lahru ron ri ra.

2 Ngënë ñéyí kotti bëewë ëldúní beh, yéddí Koope kom don níb has, lofis don. Tígí daaha, don ay mín yúhsë' iña faha' Koope ra : yii wunte, yii neba'te ri a yii ñeete waal níi ñee.

3 Mala on so' Koope ra daa tah mi na won ow fi ow don na béeb tee : ngënë tíkí affon tígí don lahuy na. Don kay, ñée'íi rí di teem ngémë on Koope ow fi ow béeb don na ra, don yúh affon.

4 Yen lahuu faan yínë kut bi laha' i cér caak neh a ? Cérrí yaa nék bokuy iña na pagu wa ra.

5 Ti daaha nen, caakuu yen níi, yen béeb yen tokalsuu tokalsoo nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, yen henute faana yínë.

6 Ow fi ow yen na béeb Koope onte ri yee mín dí rë bi bokaay a bi moroomi. Bëyí fí onu bitih fay léhínë unni Koope, fu wadtee rii pan tikh sun fi ngémë.

7 Bëyí Koope on dí doolii habraa ri ow, paga ri. Bëyí Koope on dí mín yëeddë', paga ri.

8 Bëyí Koope on dí mín on ow doole, paga ri. Bëyí Koope on dí mín ona', onaa dí teem na. Bëyí Koope on dí këlleh i ow, pagaa ri wun. Bëyí Koope on dí teeb ow naa'-keeñ, pagaa ri a sos-keeñ.

9 Bëyí faha' moroomi, fahaa ri keeñi. Këe'íi yin bos, don pokoh yii wunte.

10 Fëhëntíi hanndal kon ti i koy-yaay nen. Ow fi ow don na béeb saama bitih daa lukaa yed' moroomi cér.

11 Lah héní bëewí sawoorute don banti tidëh, don hen bëewí nuffi wa

a keeññi wa béeb homa' yee na pagu wa ra, don légéyí Yíkée.

¹² Keeññon sosa laha lahu ron yaakaar ra. Kofeel keen sun fon, lah mújí. Lah dékíi ñaṅ Koope faraah.

¹³ Lah hēbiríi bēewí Koope ya sohluu habra' ra, don tooppitoh bēyí ac faamon di mínúu don dī béeb.

¹⁴ Dēgí Koope barkel bēewē nē moklu don ña ; ngēnē fēhíi bití wa alkoh, dēgírí wē ña giro.

¹⁵ Ow hom neb lah dēefrí rí nē, ow hom nakare don deefid dī na bal.

¹⁶ Lah kéldíi filiḅ fon. Ngēnē héní bēewí yégúté affi wa, héní bēewí bítlúy pesi wa. Ngēnē hēbíi bití don yúhú béeb.

¹⁷ Ow paṅ don bos, ngēnē nímílí rí rí. Lah cēgí paṅi yíi fu yéṅké bití bēewē béeb oluun dī wun.

¹⁸ Pēgí béeb níi doni bēewē béeb pesa' jaamma hanndal kon bití mín hen.

¹⁹ Don fi kooyee ke so' faha' mi níi faha' ra, ngēnē yíllírí affon, yéddí Koope neebí don, ndah Koo-Yíkée wonte Téerēe bitih : « *Daa mi nay yíllírí, daa mi nay yínlé yíi paṅ ow bal !* »*

²⁰ Wonute Téerēe bití bal : « *Kaa'ohu yaab raa one ri ñam ; dī sifiroh raa one ri han. Fu paga' ri ñaaha raa, man bití fu yíin dī gél af nen.* »*

²¹ Ngēnē tēhí bití bos luk don doole. Don kay, hēbí paṅ wun don luk bos doole.

13

Koope daa na yera' nguur

¹ Koy-yaayyi yeh, ow fi ow béeb wadtee yed bēyí hompe nguur ka béeb cér, ndah nguur ki ot fu béeb Koope daa na yera' ri, te daa ri na tík ow nguur.

² Kon bēyí fí kaa' ñee yíi won bēyí non nguur, deef kaa' yee tík Koope ra ; te bēyí fí paṅ yíi baaha, ay daanu.

³ Nagajek, ow lahay yíi ay rii neehe bēyí ee nguur, hém henay

bēyí fí paṅ yin bos. Ow faha' bití neekeh bēyí ee nguur ka raa, wadti paga yin wun dī símú,

⁴ ndah dī fi bēe' hom nguur ka ra légéyí Koope, nda bēewē homa' jaamma. Bēyí paṅ yin bos ña nék, wadtee rii neeh, ndah dī lahte sañ-sañ daana', te ri paga' ri ñaaha. Koope daa nah rí légéyí baaha, teeḅa'i neebi sun fi bēe' paṅ bos ra.

⁵ Yíi baa daa tah don wadti ñee ña na wonu bēyí nguur ka ra. Don ii rii paga' bití kep don banti daanu, pēgí rí nda affon took.

⁶ Yíi baa daa tah bal, don na yeruu túm ndah bēewē homu nguur ka ra Koope daa tík wē nē te wa ee pagu légéyí wē rē.

⁷ Yíi don lahid dī ow béeb, yínlí rí rí : bēyí don wad dīi yed túm, don yed dī ri ; bēyí don wad dīi yed juuti, don yed dī ri ; bēyí don wad dīi on cér, don on dī cér ; bēyí don wad dīi síkírēh, don on dī nuf.

Yíi lenke fahanta'

⁸ Ngēnē lēhírí ow kabut, henay faha'a wad hanndal ki doni moroommon ra. Bēyí faha' moroomi, deef dī ñeete yee faha' Kootaa ra.

⁹ Ndée nagajek túuyē' yí yee won bitih : « *Ngēnē mēsú njaaliyoh, ngēnē mēsú bēem ow, ngēnē mēsú loh, ngēnē mēsú bos il yíi moroomon daa laha' ri* »*, a túuyē' yí kayya béeb, tee'uu túuyē'í yínlí beh : « *Di fahuu ron affon, lah fēhíi moroomon ñaaha.* »*

¹⁰ Bēyí fí faha' moroomi, na pageh ri yin bos yínlé sah. Kon bēyí faha'te moroomi, deef dī ñeete yee faha' Kootaa ra.

Dee nay sehuu nimili Kiristaa ra

¹¹ Lah héní rí ñaaha, ndah don yúhú wahtaa homu yen ña : wahtaa lahte, yúuní ! Wahtaa nay yen sēmlée Koope ra baattee yen leboh. Di maday a bee anuu yen haal ngémē rē.

* 12:19 12.19 Saame Nērsí Kootaa 32.35   * 12:20 12.20 Saame Léeh yē 25.21-22   * 13:9 13.9 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.13-17   * 13:9 13.9 Saame Tali Léwí 19.18

¹² Elga wulte, Koo ee saañ yíilé rë. Yen yeris iña na pagu ñúusë rë, yen ham ganaayya yef yen Koope ra nda yen pesa' niiña.

¹³ Yen pañ iñi lante ti iñi pagu na' nen. Yen yef mbumbaay, lukusid han, njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh béeb, iñë' a eeñja' ow.

¹⁴ Gënëeyii Yéesú-Kiristaa Yíkii yen, don banti tik nuffon pesa' yii neba' don don fa ow kut da.

14

Ow waray aattiya' moroomi

¹ Hëbii bëyi maanay ngémë a ya' ana filib fon, don banti taasanta' wonni.

² Mìn lah : bëyi bee ngémí on di di mìn ñam béeb ; bëyi bee ngémí maaneh, ñama yii kola' gañcah kep.

³ Bëe' na ñam béeb dë waray heef bëe' na ñameh yii kúdté ñiin dë, te bëe' na ñameh yii kúdté ñiin dë waray heef bëe' na ñam béeb dë, ndah Koope hampe di fi baaha bal a ya' ana.

⁴ Bëyi bi daa lah sañ-sañ ní kénsée légéyi súrgii henay bii ? Bëyi baa cañ légéyi cagay na béeb, baa waal fi bani yíkii ! Yíkëe ay rii habra' ní di cañ na.

⁵ Mìn lah : bëyi bee habaa biti lahte bissi luk bissi kayya lah solo, bëyi yínëe haba' biti wa béeb yínë. Ow fi ow waa na béeb yee ham di ra, yaha bee kola' keñi ra.

⁶ Bëe' haba' biti lahte bisi daa lukki lah solo ra koloh na béyri Yíkëe. Bëe' na ñam béeb dë koloh na béyri Yíkëe bal, ndah di sim Koope di ñama on di ri ra. Bëe' na ñameh béeb dë bal, koloh na béyri Yíkëe a sími Koope.

⁷ Yen yuhún biti ow di yen na pesaay biti daa ri laha' afi, te ow di yen na hülëey biti daa ri laha' afi bal.

⁸ Yen pes daa deef yen pesuu béyri Yíkëe, te yen hül rëe deef yen hülúu béyri Yíkëe bal. Daaha, yen pes yen hül béeb Yíkëe daa laha' yen,

⁹ ndah Kiristaa húlté kolohte búudé, nda ri hen Yíkii yee húlú a yee na pesu ra béeb.

¹⁰ Kon ow hom aattiya' koy-yaafi yih ? Di hom heefa' moroomi yih ? Yen béeb yen ay cañ fii Koope di aattiya' yen,

¹¹ ndah biníyuté Téerëe bitih :
« Di tii so' mi Koo-Yíkëe fë na pes da, mi won tee :
bëewë béeb ay yek fii së',
te ow fi ow waa na béeb
ay haañ búki won so' biti daa mi Koope. »*

¹² Daaha, ow fi ow yen na béeb ay wonid afi iña pañ di ra.

Ow waray bek koy-yaafi bakaad

¹³ Kon yen yeris aattiya' hanndal ki yen. Yen cañ biti yen banti kabin koy-yaayyi yen, yen ban waa bek bakaad.

¹⁴ Nona non mi Yéesú-Yíkëe në rë tahte ní wéerté së' biti lahay yii sobete ñam. Lah bëyi fi ot biti yii bee sobete ñam raa nék, deef sobe ñam dii na.

¹⁵ Hena biti ow ay ñame yii ay misik koy-yaafi raa, deef di teebay ri biti di faha'te ri. Af yii ñamuu ñamoo waray tah ow sanju koy-yaafee ke ri Kiristaa húlíd dí rë !

¹⁶ Wuti ow ot biti yii bee wun dii na raa, di banan on ow kay lí wonaa ri bos sun fi yii baaha,

¹⁷ ndée Nguur ki Koope di yii lenke ñam neh, yii lenke han neh ; di júb, pesa' jaamma a sos-keñ, te Ruuh-Peseñ daa na ona' wa.

¹⁸ Bëyi fi ñeya' tal Kiristaa daaha, ay neba' Koope, te bëewë ay rii laase laaso rek.

¹⁹ Kon, yen saamun yii ay kúré jaamma, yii ay baate ngémí ow fi ow yen na béeb.

²⁰ Af ñam banay tah ow yah légéyi Koope. Lahay yii sobete ñam naam, ndaa ñam yii ay beke koy-yaafu bakaad wuneh.

²¹ Yee wun da daa ri biti ow moytoh ñam bo', han béëñ a yii mìn

* 14:11 14.11 Saame Isayii 45.23

díi hen béeb, yaha biti ay beke koy-yaafi bakaad.

²² Yee gém ow di iñyaa ra daal, teya hanndal ki bani Koope. Lahte sos-keñ bëyí sídëey yin yee haba' ri biti wun da.

²³ Bëyí fi homa ñam yin nék wone nufi nda yaa sobete mbée sobeyay, Koope daante ri ndah yee na pañ dī ra tíkëey ngém. Te yii pañ ow béeb tíkëey ngém rek, deef bakaad.

15

¹ Koy-yaayyi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen wadti habruun bëewë maanuy ngémë rë habroo, yen banti saam yii neba' yen.

² Ow fi ow yen na béeb wadti saama yee neba' moroomi ra bi ay rii lahid njiriñ, baate ri filib ngémë.

³ Kiristaa mësëy saam yee neba' ri ra, ndah biníyúté Téerëe bitih : « *Solla yulid doo na ra, daa mi na macoh wa.* »*

⁴ Iña mësí biníyú Téerëe rë béeb, saamu yëeddi yen. Daa wa tah yen na mújú, yen na lahu doole, nda yen lah yaakaar.

⁵ Koope fa na tah bëewë múñ na on wa doole ra, ona ron don ñee kotti Yéésú-Kiristaa don kéldë' hanndal kon.

⁶ Hen daa raa don béeb don bok nuf, don ñeerë' una yínë don kañ Koope, dī fi Boffi Yéésú-Kiristaa Yíkí yen.

⁷ Kon hëbëntíi hanndal kon a ya' ana ti di haba' ron Yéésú-Kiristaa nen, nda bëewë kañ Koope.

⁸ Mee ron won da ee biti Yéésú-Kiristaa hente súrgíi yëwúddë pañi iña gap Koope caacci wa, teebi wa biti yii won Koope béeb pañ dī.

⁹ Di acce feey fa bal nda heetti kayya kañ Koope di naa'i keeni ti di biníyúu rí Téerëe bitih :

« *Yii baa daa tah may roo kañ filib fi heetta, may roo yeek.* »*

¹⁰ Biníyúté Téerëe biti bal :

« *Heetta béeb kéli don bíyëh a bëewí Koope !* »*

¹¹ Biníyëetúté biti bal :

« *Njëebí Koo-Yikëe don fi heetta béeb !*

Këñí rí don fi bëy ëldúnë béeb ! »*

¹² Isayii wonte bal bitih :

« *Sédí Yéssée ac ayo, dī ay koloh cañ ílíf heetta, te wa fi heetta ay tík yaakaari wa dīi na.* »*

¹³ Koope fa na ona' yaakaar ra, ona ron sos-keñ a jaamma ndah ngémën. Hen daa raa, dī ñeya' doolii Ruuh-Peseñ don líif del a yaakaar.

Bëewë tah Pool koloh ra

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, wëerté së' biti don baahute ní tígí teem baah. Iña wadti yuhún dë béeb don yuhúte wë te don mínú líkinëntë' filib fon.

¹⁵ Lahte ílíyyí ee filib unna biní mí don da, mi wonte don wa bëñëet mi dapay na dara nérsí rën iñi don yuhúte wë níi wocce. Don ot mi hena' ri daaha, Koope daa on so' mal

¹⁶ mi hente súrgíi Yéésú-Kiristaa, mi na légéy légéy seeyoh, mi na waare bëewë yëwúddë neh ra Uni Nebi Koope, nda dī ñeya' ri Ruuh-Peseñ wa hen bëewí, wa man ti sarahi neba'te ri nen.

¹⁷ Kon so' mi mín dama' légéyë na légéyíid mi Koope ra, ndah mi nonte Yéésú-Kiristaa na.

¹⁸ So' nék, mi lah yii nay mii wone raa, dī biti kep Kiristaa ñeya'te soo na yíssídté bëewë yëwúddë neh ra Koope na, wa na pagu yee faha' ri ra kep. Di fi Kiristaa ñeya' soo na di won a pagad,

¹⁹ di kimtaanni gaante a iñi éemílë'té, a di doolii Ruuhi Koope. So' mi waariya' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa daaha tígí pay mi béeb, dala'te Yerusalem níi deyi Ílírí.

²⁰ Di filib fi baaha béeb mi cañ biti may waariyee Uni Neba ílíyyë ow

* 15:3 15.3 Saame Kañaa ya 69.10 * 15:9 15.9 Saame 2 Samiyel 22.50 ; Kañaa ya 18.50 * 15:10 15.10 Saame Nérsí Kootaa 32.43 * 15:11 15.11 Saame Kañaa ya 117.1 * 15:12 15.12 Saame Isayii 11.10

kéllëy tii Kiristaa ra kep, nda ya' so' banti lef faam fi mi dalay ri.

²¹ Daaha, so' mi paga' ri ti di bíníyúu rí Téerëe rë bitih :

« *Bëewë ow wonay wa yii lenke dïi na ra ay rii ot !*

Yee kéllúy ow na won woni ra ay rii yúh ! »[☆]

²² Yii baa daa tah wonaa mi biti may ac ginon béeb, lah yii kaa' so' mi ac.

Wajji Pool baab Rom

²³ Hente kíillí caakke ma na faha' ayi yérën. Bee lahlay mi tigí waariyaa mi ginni yee leegi ra,

²⁴ mi lahte yaakaari biti mi yahti saañ Espaañ raa, may ñee ginon, mi lah i waal don na daaha, mi took a don níi keeñ so' sos, don habra' so' biti mi yahti saañ gini bín fë.

²⁵ Tígë homa' mi bee ra kep nék, mi saañ Yerusalem komi bëewí Koope dín fë yii nay waa habruu,

²⁶ ndah bëewí Koope di Maseduwaan a Akaay caguute, négírúuté hélsí ay komu ñékíddë ílí janjii Yerusalem.

²⁷ Daa wa caguu biti wa ay rii pañ naam, ndaa wa lahru wa ri lahro ndah yëwúddë gémú Kiristaa na ra woruute a heetti kayya malli kola' Koope na. Kon heetti kayya warutee waa hílip, habra' wa iña sohluu wa feey fi bee ra.

²⁸ Mi woc léjënté'í sohlii baa níi mi kom wa hélsí yaa raa, may kolee daaha mi beb waali Espaañ, mi ñeyaaloh ginon.

²⁹ Te mi yúhté biti mi ac ginon daa, may kúreelëh malli mitte sëk, yi kola' Kiristaa na.

³⁰ Koy-yaayyi yeh, mi dañ don yii bee di tii Yeesú-Kiristaa Yíkíi yen a fahanta'a on yen Ruuh-Peseñ ra : dëgírí sè' Koope hen ñéerë'í rën a so' haa'a.

³¹ Dëgírí sè' nda mi múc ya' yi bëy Yúdée yë gémúy rë, don dagid' so'

bal nda bëewí Koope Yerusalem tah iña nay mii kúré dín fë rë.

³² Héníi rí daaha, nda neba' Koo raa, mi haala' ginon a keeñi sosse níi sos, te mi hom i waal don na daaha, mi hílsëh.

³³ Koope fa na ona' jaamma ra ñéerëe a ron béeb. Démíin !

16

Wodohi Pool

¹ Koy-yaayyi yeh, mi déñéenté rën koy-yaafi yen Febe*, dï fa na légéyídf janjii Sañkere ra.

² Lah tēhíi rí a ya' ana di tii Yíkëe ti di wad' dïi pagaa bëyí hente bëyí Koope nen, te yii sohla' ri don na béeb don cagoh na. Di fi baaha, dï habra'te ow caak níi luka' so' mi beh.

³ Lah wëddí sè' Pírísíl† a Akilaas, wa fa funi wa boku légéyérí Yeesú-Kiristaa ra.

⁴ Hílíbi sè' tahte wa talluu ñak ñíinní wë. So' neh kep daa ma na sím wë, bëy íllí janjii yi heetti kayya béeb bal na símú wë.

⁵ Wëddí sè' bëy ílí janjaa na tee'u u faam wa ra, don wodíid' so' kooji so' Epaynet fa débpi gém Kiristaa na di deyí Aasi ra.

⁶ Wëddí sè' Mari fa mok don na níi mok da.

⁷ Wëddí sè' mboko yi so' Andoronikus a Yuñaas, wa fa funi wa húmú kasu ra. Wa apootarri bëewë fahuute wa lool, te wa fi yaaha sah daa débúu sèe non Kiristaa na.

⁸ Wëddí sè' Ampiliyatus fa hen kooji so' ndah Yíkëe rë.

⁹ Wëddí sè' Irbee fa yeni boku légéyérí Kiristaa ra, a kooji so' Estakis.

¹⁰ Wëddí sè' Apel, dï fa iña ñee ri ra teeba'te biti ngémí Kiristaa na kaah ra, a bëewë dékú faam Aristobul ra.

¹¹ Wëddí sè' mboko mi so' Erojon, a bëy faam Narsis fa nonu Yíkëe në rë.

☆ 15:21 15.21 Saame Isayii 52.15 * 16:1 16.1 Febe : Di ow beleb. † 16:3 16.3 Pírísíl : Di gerek, bíníyú deh : Piriskaa. Daa ri tii yíníi Pírísíl. Di beleb Akilaas. ‡ 16:12 16.12 Tirifen, Tirifos a Persis : Wa fi éeyë yë béeb i beleb.

12 Wëddí sè' Tirifen a Tirifos fa moku légéyíri Yíkée rë, a kooji so' Persis†. Di fi baa bal húmú mokke légéyéri Yíkée.

13 Wëddí sè' Rufus fa Yíkée tanis ri ra, don wodiid' so' yaafi fa yaay soo na ra bal.

14 Wëddí sè' Aseñkirit, Felegon, Hermes, Patorobaas, Hermas a koy-yaayya homu waa na ra.

15 Wëddí sè' Filolok a Súlí, Neere a koy-yaafi béeb, Olempas, a bëewí Koope ya homu waa na ra béeb.

16 Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'§. Bëy ílí janí yi Kiristaa béeb na woduu don.

Líkinë míllë' rë

17 Koy-yaayyi yeh, daa mi na ñan don dī ee : lah mëytíi bëewë na kaa'uu iña yëeddú don ra, na ñarsuu bëewë gémú, na ñeku wa bakaad ña. Lah wúlíi wë,

18 ndah bëewë madu ñaaha ra légéyírúy Kiristaa Yíkíi yen, wa légéyírú loo yi wa kep ! Nebi búgë waa na a goneelli nebbi wa daa na nofuu bëewë yúunúuy rë.

19 Bëewë béeb yúhúté bití don ñeyuu yíi faha' Yíkée kep. Keeñ so' sosse don na lool, ndaa mi faha'te bití don lah nufi yúhsúun don yin wun, don lah nufi lante don tēwíh dara yíi hente bos.

20 Koope fa na ona' jaamma ra, leñ ñakaya'i Seytaane bet dī kotton. Yéésú Yíkíi yen líhë rën mal !

21 Timoote fa yení boku légéy rë na wodoh ron ; mboko yi so' Lúsíyús, Sason a Sosipateer na woduu don bal.

22 Tertiyus bal, dī fa bíníyíd' sè' unni yee ra, na wodoh ron* dī tii Yíkée fë boku yen ña.

23 Gayus fa yef so' faami ra na wodoh ron. Di fi bah, bëy ílí janíaa béeb hom tee'uu faami. Erasta fa

na yef hélsí gina ra na wodoh ron, a koy-yaafi yen Kartus bal. [

24 †]

Ñanja míllë' Pool ra

25 Yen kañ Koope ! Di mín don on doole filíib ngémë, tí ñee wona' ri Uni Neba na waare mi ra, unna won yíi leñke Yéésú-Kiristaa na ra. Uni baa teeña'te yee húmú maañci níib Koope te ow húmú yéeh rí rë,

26 ndaa dī kúdté rí níiña saw leegi. Tí dī faha' ri Koope fa na dúméh rë, tééré yí yonente ya teebute ri heetta béeb nda wa gém dīi na, wa ñee yee faha' ri ra.

27 Koope fa kut daa yúh rë laha ndam faraah, ndami fí yúhté bití ay ñee'ee Yéésú-Kiristaa na ! Démíin !

§ 16:16 16.16 Di ñaahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe. * 16:22 16.22 Tertiyus bal, dī fa bíníyíd' sè' unni yee ra, na wodoh ron : Di gerek, bíníyú ñeh : So' mi Tertiyus, so' fa bíní rën unni yee ra, ma na wodoh ron. Bín fë, hom níi rëe dī fi Tertiyus daa ri na bíníyíd' Pool. † 16:24 16.24 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yíi beh : Yéésú-Kiristaa Yíkée líhë rën mal don béeb ! Démíin !

Téerëe d'ebpi biníyú unna won Pool bëy Korente ra Kúnsëe

Yee daa unna d'ebpi biní Pool bëy Korente hom filiḅ Bībēlē rē. Balaa unni yeh, dī hómú binité wē i un kay yi biníyúy filiḅ Bībēlē. Di fi Pool nék daa yíp janii Korente (Saame Tíledí apootarra 18.1-28). Jamanii baaha nék, d'eeef gini baa jahte lool ndah waah yi ana ya filiḅ, yee na teeruu gaalla ra : yiiga tílté, pes lahte gina. Yee saye raa yee aye tahte níi haneella caakute a baah yi wa. Yii hente pagad' bos béeb hómú filiḅ. Kerceenna filiḅ, bi anuu waa haal ngémē, lahte íni caakki wa hómú yíh wē níi, wa biníyúté Pool meelute ri wa. Di fi Pool bal lahte íni dī kelohte wa waa na, antee waa biní unni yeh.

Di wonte sun fi bísē'í wa fi kerceenna : yee wonu nonu Pool na, yee wonu nonu Apolos na, ndaa dī wonte wa biti dī neh daa ri húl sun fi kurwaha ndah wa, te wa fi yaaha bētsúuy tiyi (1.11-13). Di wonte wa biti bal Ruuh-Peseḅ onte ow fi ow waa na béeb yii mín dī, ti céri faanni bokuy yii na pagu wa nen, ndaa daa wa boku béeb henute faana yínē. Kon wa fi yaa bokun béeb wa hen yínē (12.11-12).

Di wonte wa :

- yii lenke ham-hami Koope a ham-ham ow (1.17 níi 2.16),
- yii lenke tíledí bosa hómú homa' ow di bëy íli janaa ra (5.1-13),
- yii lenke kood' a yesa' (7.1-16),
- yii lenke bo' yúul (8.1-13),
- yii lenke dee hena' ri apootari Kiristaa ra (9.1-27 ; 15.8-10),
- yii lenke cagaḅ yaal a beleḅ fii Koope (11.1-16),
- yii lenke faha' ow (13.1-13),
- yii lenke ḁaḅ wonadi bëewē kéllúy rí (14.1-40),
- a yii lenke koloh búudé (15.12-54).

Bëyí fí janí téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow yen na béeb Koope onte ri yii ay njiriñ bëewē béeb, te dī ay ot biti bal yen fa gémú Kiristaa na ra béeb, yen daa céri faani.

Wodoha

¹⁻² Don fi bëy íli janii Koope di Korente, ḁon fa jébélú Koope ndah nona nonu ḁon Yéésú-Kiristaa na ra, so' mi Pool funi Sosten koy-yaafi yen, fun na woduu ron. Koope daa d'eeek ḁon ḁon henute bëewí, ḁoni bëewē tígí pay ow feey fa béeb wa d'eeekúu Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen fa daa laha' wa laha'te yen ḁa. So' mi Pool nék, so' fa falu apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, ma na wodoh ron.

³ Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkée líhún rēn mal, on ḁon jaamma !

Mala ñeyíḁ Koope Kiristaa na ra

⁴ Ma na sím Koope faraaḁ di yii yulidte ḁon na ndah mala on dī ḁon ñeyíḁté rí Yéésú-Kiristaa na ra.

⁵ Nona nonu ḁon Kiristaa na ra, onte ron yin caak : Koope onte ron ḁon mínúté won níi mín, ḁon yúhúté níi yúh,

⁶ ndah yee seedeyu fun Kiristaa na ra haalte ron níi haal.

⁷ Kon, ḁon talluuy mali ay kollee Koope na, ḁon fa na sehu wahtaa nay feeñiyee Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ḁa.

⁸ Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen daa nay ron beddee ḁon ham híin níi lúsēenín, ḁon banti lah yii wonun sun fon yiin nay rii nimile ra.

⁹ Di fi Koope yii won dī béeb dī paḅ ri, dī fa d'eeek ḁon ḁon non Koohi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

Múuyē'í bëy íli janaa

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, daa mi na ḁaḅ ḁon dī ee dī tii Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen : kéldíi ḁon banti ḁarsa' handal kon. Héní yínē, ḁon bok nuf, ḁon ham yaa yínē.

¹¹ Koy-yaayyi yeh, yee tah mi won ḁon yii baa ra, biti lahte bëewí nonu

bëy faam Kolowe wonute so' biti đon na hécëntúu filib fon.

¹² Mi faha' woni bitih : filib fon, yee wonu wa nonu bëewí Pool ; yee wonu wa nonu bëewí Apolos ; yee wonu wa nonu bëewí Peer ; yee wonu wa nonu bëewí Kiristaa.

¹³ Don habuu biti Kiristaa mín woralsuu a ? So' mi Pool daa mi daayu sun fi kurwaha ndah đon woo ? Moo đon bëtsúu tii so' a ?

¹⁴ Mi gérémpé Koope di yee bëtsëy mí ow yiné sah đon na gét nëe Kírispús a Gayus ra.

¹⁵ Kon kay ow ii won biti đon bëtsúu tii so' !

¹⁶ Manti nérsëh đee kan ! Daa mi bëtís Estefanas a bëy faami bal, henay wa fi yaa mi nérsëey tígi bëtsë' mí ow kay.

¹⁷ Kiristaa wolay so' bëewë nëe biti may waa bëtsé bëtsë, đí wol so' waarii wa Uni Neba, mi ban đii paga' a ham-hami kola' ham-ham ow, toñeh đee nay mii wonee ra neb níi múur njiriñ mi húlí đí fi baa sun fi kurwaha.

Yéésú daa doolii Koope

¹⁸ Yee waareyu yii lenke húlí Yéésú-Kiristaa sun fi kurwaha ra, wonađ dof bëewë na suu sanjkiye ra na ; ndaa đí doolii Koope yen fa homu kotti múc đë në.

¹⁹ Bíníyúté Téerëe bitih :
« *May yím ham-hami bëewë ñaañu ra,*

mi yím nuffi bëewë lahu af ra. »*

²⁰ Bëewë ñaañu ra ay wonle yih ? Bëewë janíyu ra ay wonle yih ? Bëewë mínú won đa ay wonle yih ? Koope teebaay biti ham-hami ëldúnë đí dof a ?

²¹ Nagajek, Koope teekira' a ham-hami béeb, te ñaañi bëewë tahay wa yúh rí. Yii baa daa tah Koope cañ sëmlë'í bëewë gé mú, bee liiluu wa waaraa yulid' yii lenke húlí Yéésú sun fi kurwaha man wonađ dof nen đa.

²² Yëwúđđë fahuu biti teebun kim-taan, Gerekká fahuu ham-ham.

²³ Yen nék, yen waariyuu biti Kiristaa daayute sun fi kurwaha : baa daa yee kabin yëwúđđë rë, heetti kayya habuute rí wonađ dof.

²⁴ Bëewë Koope dëek wë rë nék, yahun yëwúđ mbée yëwúđ neh béeb, Kiristaa daa doolii Koope waa na, daa ri ham-hami Koope.

²⁵ Yee na pañ Koope bëewë ola' ri pagađ dof ra, luk ham-ham ow ; te yee na pañ Koope bëewë ola' ri biti lahay doole ra, luk ow doole.

²⁶ Koy-yaayyi yeh, nérsíi đee húmú madu đon na dëek đon Koope ra : filib fon, caakay bëewí bëewë húmú habuu wa bëewí ñaañute, caakay bëewí húmú lahute doole, caakay bëewí húmú nonu tal ow gaan.

²⁷ Añcañ, Koope daa tanis yii na habuu bëewë dof, sëpírí bëewë ñaañu ra ; đí tanisse yii na habuu bëewë biti lahay doole, sëpírí bëewë lahu doole ra ;

²⁸ đí tanisse yin yutuud', yii ow faaliyaay ri, yii lahay maanaa bëewë në nda ri yah yee na haba' ow biti lahte maanaa ra.

²⁹ Daaha, lahay bëyí mín damoh fii Koope.

³⁰ Koope daa tah đon fi yaa đon non Yéésú-Kiristaa na, te ri pañke níi Kiristaa hente ham-hami yen : đí fi Kiristaa daa tah yen júb fii Koope, daa ri tah yen lan íllí Koope, daa ri tos yen.

³¹ Koope daa hena' ri đaaha nda di bíníyúu rí Téerëe nen laha' đaaha. Bíníyú Téerëe bitih : « *Bëyí fí ay damee, damaa Yíkëe.* »*

2

Waare Yéésú-Kiristaa fa daayu kurwaha ra

¹ Koy-yaayyi yeh, húmú aya' mi so' mi bee ginon teebi ron yee húmú níb Koope te ow húmú yéeh rí rë, mi teebaay biti daa mi lukki mín won mbée daa mi lukki lah ham-ham,

² ndah húmú homa' mi đon na ra, mi cañ biti mii won yin kay gét nëe

yii lenke sun fi Yéésú-Kiristaa, dī fa daayu kurwaha ra.

³ Húmú homa' mi leeloon da so' mi lahay doole, so' mi neeh neeho níi maa saak.

⁴ Dee na húmú yēeddē' mí a dee na húmú waariya' mi ra húmú tíkēey ham-ham ow, tíkēey neḅ won, doolii Ruuh-Peseḅ daa na húmú teeḅ bēewē bitī iña won mi ra kaah.

⁵ Don ot mi hena' ri daaha, nda ngēmēn banti tíkēh sun ham-ham ow, dī tíkēh sun fi doolii Koope.

Ham-hami Koope

⁶ Añcaḅ, koy-yaayya maanu ngēmē rē fun yēeddúu wē ham-ham. Ham-hama na yēeddú fun wa ra, ham-hami ēldúnē fi bee neh, bi kola' kēlfē yē feey fi bee neh, kēlfē yē fī yúhtē bitī suu húlē húlē rē.

⁷ Fun hom yēeddúu ham-hama húmú níḅ Koope dappe ri te ow húmú yēeh rí rē, bee maañ dīi yen waayid balaa dī sak ēldúnē, nda yen lah ndam ra.

⁸ Ow yínē sah di kēlfē yē feey fi bee yēeh ham-hami baaha. Wa yúh rí koon, wa ii daay Yíkēe fa lah ndam ra sun fi kurwaha.

⁹⁻¹⁰ Fun fi yee nék, Koope ñeete Ruuh-Peseḅ na teeḅpe fun yee bíníyú Téerēe bee ra bitih :

« Yii ow yínē sah mēsēy ríi tík íl,

yii ow mēsēy ríi keloh,

yii ow mēsēy ríi níḅ,

yii Koope waayidte ri bēewē fahuu ri ra. »*

Nagajek, Ruuha daa na saam níi ot bēeb, níi luka' iña níḅ Koope tal nufi ra.

¹¹ Daa yúh yee hom af ow ra ? Yee hom af ow ra bēe' daa yúh rí nufi neh a ? Ti daaha nen, ow yēeh yee hom nuf Koope ra, Ruuhi dī fi Koope daa yúh yee hom nufa ra.

¹² Fun nék, fun liiluy nufi kola' feey fi beh ; fun liilu Ruuha kola'

Koope na ra, nda fun yúh malla on yen Koope ra.

¹³ Unna na wonu fun di yii lenke malli yaa ra kolaay ham-ham ow, wa kola' Ruuh-Peseḅ na. Daaha, fun yahti poysirid' bēewē iña kola' Ruuh-Peseḅ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra*.

¹⁴ Bēyí fí níḅē' iñi ēldúnē, na taheh yii kola' Ruuhi Koope na. Iñyaaha homa' yin dof dīi na ; dī mínēh nēe keloh, ndah yii baa mntí bíssúun a Ruuha.

¹⁵ Bēyí fí yéḅké bitī Ruuh-Peseḅ aa dīi na mín bíssē' bēeb, ndaa ow kay mínēh bíssē' iñi bēyí baaha.

¹⁶ Nagajek bíníyúté Téerēe bitih : « Daa yúh nuf Yíkēe ?

Daa mín dīi baat nuf ? »*

Yen nék, nufa lah Kiristaa ra yen lahuu ri.

3

Súrgē bēeb a légéyē nah ri Koope ra

¹ Koy-yaayyi yeh, dee na húmú wona' mi don da húmú man bitī mi wona' a bēewí Ruuh-Peseḅ íníh waa na : mi húmú wona' a don ti bēewí pesuu yee neḅa' wa ra. Mi húmú wona' a don ti di na wonuu a bēewí anuu non Kiristaa na, ti i baaker nen.

² Don ot mi húmú yed don miis mi yeray ron ñami yoobay hon, bitī don míníh yee ee na. Te níi a tígē homuu ron bee ra sah, don míníh yee ee na,

³ ndah don lísúu pesa' yee neḅa' ron don fa ow kut da. Don lísúu pesa' eeñja' a íñē' filíḅ fon raa kay, deef don teeḅuuy bitī don pesuu yee neḅa' ron ra a ? Don teeḅuuy bitī don pesuu ti di na pesuu bēewí pesuu yii neḅa' ow kut nen a ?

⁴ Ow di don na won bitī non bēewí Pool, ow kay won bitī non bēewí Apolos raa, deef don paguy pagadḅí bēewí pesuu yii neḅa' ow kut a ?

* **2:9-10 2.9-10** Saame Isayii 64.3 ; 52.15 * **2:13 2.13** Daaha, fun yahti poysirid' bēewē iña kola' Ruuh-Peseḅ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra : Lahte bēewí habuu ri deh : Daaha, fun hom poysiruu bēewē Ruuha aa waa na ra kaaf ka kola' Ruuh-Peseḅ na ra. * **2:16 2.16** Saame Isayii 40.13

5 Daa Apolos a daa Pool ? Fun súrgë yí Koope neh kep a ? Koope ñeya' ñeyoo fun na nda don gém Yéesú-Kiristaa na ! Ow fi ow fun na béeb a légéyë nah ri Yíkëe rë !

6 So' mi soh soho, Apolos túmpé muluḅ, ndaa nék Koope daa na paalil wa.

7 Bëe' soh ra di yih ? Bëe' túm muluḅ ra di yih ? Bëe' paalil ra kay daa béeb, te ri Koope !

8 Bëe' soh ra a bëe' túm muluḅ da uutiyuu yih ? Koope nék ay yed' ow fi ow waa na béeb waafi di yee légéyí rí rë.

9 Fun daa boku fun na légéyírú Koope, te don daa meeyi, don daa faami bal.

10 Mala on so' Koope ra daa tah so' mi hen tabahoh kah-kah, mi tíkké tígë yípëh tabaha ra. Tíkë' mí ní wocce ra, ow kay acce na tabah na béyíḁ sun fi tígë tík mí rë. Di filib baaha béeb nék, ow fi ow béeb wadtee hen wun dee nay rii tabahee ra.

11 Tígë yípëh tabaha ra tikuté ní wocce, te daa ri Yéesú-Kiristaa, kay mínëh nëe yípëh.

12 Lahte bëewí ay béyrée a úris, lahte yi ay béyrée a tiinj héliis, lahte yi ay béyrée a la' yi kofeelte sun fi tígë yípú tabaha ra. Lahte yi fí yúhté biti ay béyrée a kilik, lah yi ay béyrée fooñ-fooñ mbée tih.

13 Ow fi ow béeb nék, dee légéyë' rí rë ay yúhú niiñi yiin bis-këem ní lan ces, ndah yiin fi baaha, ay lah njaar mi kii kí nay teebee dee man légéyí ow fi ow béeb rë.

14 Bëyí kii kë mínëh yin légéyí, bëyí baa ay waafu ;

15 bëyí kii kë muuyil légéyí nék, bëyí baa ay rii yéñ. Di ay múc naam, ndaa ay made biti di fús filib njaar kii nen.

16 Don yíh yúhë biti don daa faam Koope te Ruuhi di fi Koope dék don na a ?

17 Kon bëyí fí yah faam Koope, Koope ay rii yah, ndah faam Koope

selate te don daa faami.

18 Ngënë nëfii affon ! Wa di don na daa haba' afi biti di ñaañce ti di na oluu bëy ëldúnë fí bee ñaañ nen ? Bëyí baa tíkë yii baa dín, di hen dof bëewë në nda ri hen bëyí ñaañce kaah.

19 Ham-hami ëldúnë fí bee dof Koope na, ndée nagajek bíníyúté Téerëe bitih : « *Koope fíirë' bëewë ñaañu ra lahi nufa na yaayu wa ra, di ham wa.* »*

20 Bíníyëetuté bitih : « *Koo-Yíkëe yúh iña hom nuffi bëewë ñaañu ra, di yúhté biti wa iñi lahay njiriñ.* »*

21 Kon ow waray dama' ow, ndah don daa lahuu béeb :

22 Pool neh, Apolos mbée Peer* neh, ëldúnë neh, pesa neh, kúl kë neh, woteh mbée key neh. Don daa lahuu béeb ;

23 ndaa don nék, Kiristaa daa laha' don te Koope daa laha' Kiristaa.

4

Apootarri Kiristaa

1 Kon don wad fun habuun súrgë yí Kiristaa, yi fí yúhté biti iña húmú níḅ Koope te ow húmú yéeh wë rë daa tikú ya' yi wa.

2 Ow nék yin tikú ya'u raa, fu wad naa haba hiin.

3 So' mi bee nék, don daa aat-tiyuun so', mi aattiyuun këem béeb, waal fi so' neh ! Mi homay aattiya'i af so' dé' !

4 Mi yéñké biti dé' mi tinndeey yii mi panke ri bos, ndaa baa daa ri biti mi júḅpé neh. Yíkëe daa nay soo aattiyee.

5 Kon ngënë ëettíyí moroomon balaa wahtaa. Séhí ní yiin nay aye Yíkëe rë : yii ḁapoh ñúusë di ay rii kúḁ niiña, di teeḅa' yii hom nuf ow. Tígí daaha, ow fi ow béeb Koope ay rii sím símë yeeliyoh ri ra.

6 Koy-yaayyi yeh, iña yëedíḁ mí ron yaa ra, mi ñeya' wa tilédí funi Apolos. Don ot mi ñeya' don daaha, mi faha' biti don yúh yee won léehí bee ra : « Henay iña bíníyú rë, yin

* 3:19 3.19 Saame Yop 5.13   ✨ 3:20 3.20 Saame Kañaa ya 94.11   * 3:22 3.22 Peer : Di gerek, bíníyú deh : *Sefaas*. Daa ri tii yíñi Peer.

kay waruy pagu. » Kon, ow waray dama' ow béyré rí, cépíd bëyí yínëe.

⁷ Do fa bek afu biti fu luk ow kay gaan dā, daa tík dē daaha? Iña laha' fu ra béeb Koope daa on dō wa neh a? Fu liila' wa dāaha raa kay, yi nay naa damuu te fu onu wa ono?

⁸ Iña fahuu ron ra béeb don habuu biti don lahute wa dēe a? Don henute yíkēe alal haat a? Don henute buur nīi wocce dēe a? Don henute i buur te fun nēnīh nē ē? Mantee mi lukki faha' biti sah don hen buur kaah, nda fun ñéerē' a ron fun hen buur bal!

⁹ Añcañ, man hen dāa raa fun fi apootarri yee Koope daa yīñ fun millídté fun filoonni bëewē nen: fun madu bëewí habu ñaam te wadti bëemún bëemē kēem nen. Eldúnē béeb tassi yeela' fun na, dala'te bëewē nīi malaaka ya na.

¹⁰ Af Kiristaa tahte bëewē habuu fun dof, ndaa nona nonu don Kiristaa na ra tahte don habuu affon bëewí ñaañute. Fun habuu bëewí tikkiyuy yin, ndaa don habuu affon i ow gaan. Bëewē habuu ron ya' ana, anutee wonuy dara fun na.

¹¹ Nīi a tīgē homuu fun bee ra, yaab a sifaḍ ee fun hap dā, fun lahuy búuḍ, fun ee hawsuu ra, fun hom dee woteh raa kény fun ínú ílly kay.

¹² Fun légéyúu légéyēe nīi faanni fun nīy fun anti lah yīi ñamun fun. Ow sol fun raa fun dagiruu ri dagiroo. Coono fi tíkú fun béeb fun múñ dí.

¹³ Ow won bos sun fi fun raa, fun lofuu ri wun. Nīi a dēh bëewē lísúu fun haba' mbaldi eldúnē, wa habuute fun gopoyiidi bëewē feey fa.

¹⁴ Don ot mi bíní unni yeh, dī biti mi faha' don sopoh neh, dī biti mi teeb don fi koyyee ke so' faha' mi nīi faha' ra.

¹⁵ Wuti don lah yēeddēh júnñi sabboo (10.000) filib peson Kiristaa na raa, don lahuu baap yínē te ri so', ndah daa mi dēb don kom Uni Neba. So' mi bee daa mi boffon nona nonu ron Yéesú-Kiristaa na ra.

¹⁶ Kon mi dāñ don biti don ñee kotti so'.

¹⁷ Yīi baa daa tah mi yeñ Timoote don na, dī fa faha' mi nīi faha' mi haba'te ri koy so' filib ngémē rē, dī fa pokoh Yíkēe nē rē. Di ay ron nédís dēe na pesa' mi nona non mi Yéesú-Kiristaa na ra, te pesi baa daa ri bee na yēeddē' mí ílí janjii pay mi béeb rē.

¹⁸ Lahte bëewí awu don na, aa gaan-gaanluu ra na habuu biti so' mii ayil ginon.

¹⁹ Ndaa hém neba' Yíkēe, may ac ginon ii maañ. Bín fē rēe, mii aya' biti may yúhé tīgē teem wonee ke bëewē nē gaan-gaanluu yaa ra, may aye yúhí tīgē teem doolii wa ra,

²⁰ ndah Nguur ki Koope dī yīi wonuu a búk neh, dī yīi lahte doole!

²¹ Don fahuu biti mi ayaa ginon duud' mbée mí ayaa sos a keeñi naa'te? Bi daa génél ron na?

5

Tílédí bosi ow di bëy ílí janjii Korente

¹ Íllyyē payu fun dā béeb, fun keluute biti lahte bëyí aa njaaliyoh filib fon dā, te bee na pañ dī ra, bëyí noneh bëewí Koope sah ii rii pañ. Yee keluu fun dā daa ri bitih, lahte bëyí aa don na neekkaale a beleb boffi.

² Di filib baaha béeb nék don na anuu gaan-gaanloh! Yīi baa wad don misika misiko koon, don dúhíd bee' na pañ dī ra filib fon.

³ So' nék, mi wulohte ron naam, ndaa mi ot don na. So' mi aattiya'te bee' na pañ yīi baa ra biti ri homay kaah nīi wocce man biti maa leeloon nen.

⁴ Don tee'a' di tii Yéesú Yíkíi yen raa, mi ola' don na, ñéerē' a doolii Yéesú Yíkíi yen,

⁵ don tík bëyí baa ya' Seytaane yah faana nda coonaa fi mín múc yīin nay nimile Yíkēe rē.

⁶ Don lahuy yīi gaan-gaanluun don! Don yúhú yee wonu bee ra

maan ? Wonute bitih : « Lëwíirë yutuud fuurilte mún më ! »

⁷ Kon búkútíi bakaadfa don na man lëwíir kíilíd nen ra, nda don mada' a mún has yi lahay lëwíir te don madute a mún mí yaaha ní wocce. Nagajek, Kiristaa hawute sarah, hente har fi Paagi yen. ⁸ Kon yen banuy feeta' Paaga a mbúuríi lahte lëwíir kíilíd, maanam pesi ñéerë' a bakaad, ñéerë' a pagad bos ; yen feetuun Paaga a mbúurú njeñe, maanam pesi ñéerë' a lan, ñéerë' a kaah.

⁹ Húmú bíníyë' mí ron ra, mi húmú wonte ron biti don banti leboh bëewí na pagu yii tappe njaaliyoh béeb.

¹⁰ Na húmú won mi ron biti don banti leboh bëewí na pagu yii tappe njaaliyoh béeb rë, mi húmú wonaay bëewë ëldúnë : yee na pagu yii tappe njaaliyoh béeb rë, bosoh yi illë, bëewë na naafu iñi bëewë rë, a bëy yúullë. Yaha baaha koon kep, don mínih hom ëldúnë.

¹¹ Mi húmú faha' wonon biti don banti leboh bëyí fi wonte biti di non koy-yaayya filib ngémë anti page yii tappe njaaliyoh béeb, bos-íl, yúuléa ala, hen yahoh tii, maniye mbée naafe yin ow. Doni bëewí yaa waruy lukki bok loon boko sah.

¹²⁻¹³ So' neh daa may aattiyee bëewë gémúy Yéesú rë, Koope nay waa aattiyee. Ndaa don, don waruy aattiya' bëewë nonu don na ra waro a ? Mantee : *Líkí bëyí bosa filib fon* !*

6

Ngënë kúrëntíi këemí bëewí nënih bëewí Koope

¹ Ow di don na, bani koy-yaafi filib ngémë powa' raa, di minë' rii kúre' díh këemí bëewí nënih bëewí Koope, yulleh bëewí Koope na ?

² Don yíih biti yen fi bëewí Koope yen nay aattiyee bëewë béeb ë ? Don nay aattiyee bëewë béeb rëe

kay, don mínih aattiya' bee lukki ñak solo baa ra a ?

³ Don yíih biti yen nay aattiyee malaaka ya assumaa iñi feey fi bee a ?

⁴ Añcañ, iñyaa lah hanndal kon raa, don dëekúu bëewí bëy ílí jañaa wonuy dara waa na aattiya'i ron !

⁵ Don warutee sopoh yee won mi ron baa ra dé' ! Wëerté së' biti lahte wuti yaha ow yínë bi ñaañce filib fon, mín yugusa' hanndal ow a koy-yaafi !

⁶ Don nék, yee lah don na ra daa ri biti ow a koy-yaafi filib ngémë ee kúrëntúu këem rë, te wa kúrëntúu këemí bëewí nënih bëewí Koope.

⁷ Mit don kúrëntë' këem hanndal kon raa nék, baa daa teeba' biti don keenute ní wocce. Ow tooñ don mbée loh yii ron raa, yi tah don na tëhíh múní yii baaha ?

⁸ Tígë homuu don bee ra nék, don daa na tooñu don lohe, te don hom paguu ri koy-yaayyee ke ron filib ngémë !

⁹ Don yúhuté biti bëyí júbëy ii haal Nguur ki Koope maan ? Békí affon biti bëewë na pagu yii tappe njaaliyoh béeb rë, bëy yúullë, bëewë në njaaliyuu ra, bëewë haalu yee na pagu gëer-jígéennë rë,

¹⁰ lohoh ya, bosoh yi illë, maniyoh ya, yee na yahu tii yi bëewë rë mbée yee na naafu iñi bëewë rë, ii haal Nguur ki Koope.

¹¹ Lahte bëewí ewu don na húmú madu daaha nen. Ndaa Koope fi yen ñeya'te Ruuhi a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na don bukutute, don jébéluté di fi Koope, di haba'te ron bëewí júbuté illí.

Faan ow daa Faam Koope

¹² Don meerute woni biti yii faha' ron béeb don mínú rii pañ. Baa kaah, yii faha' ron béeb don mínú rii pañ naam, ndaa iña béeb neh daa wun don na. So' mi mín won biti yii faha' mi béeb mi mín díi pañ, ndaa so' mii yeris dara ham so' ñaam.

* 5:7 5.7 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 12.1-20

* 5:12-13 5.12-13 Saame Nérsí Kootaa 17.7

¹³ Don wonuu ti ñam saamdu loo, te loo saamu túmëe ñam. Baa kaah, ndaa Koope ay sanju iñyaa béeb ana. Faan nék saamuy biti ay paguu yii tappe njaaliyoh béeb ! Faan saamu biti lahid' Yíkëe njiriñ, te Yíkëe saamu biti dī ilíf faan.

¹⁴ Koope fa teeḅa' doolii këlídté Yíkëe búudé rë, ay yen kèllée búudé ḅaaha.

¹⁵ Don yíih biti faannon cér di faan Kiristaa a ? Kon ow wadtee ḅeb cér di faan Kiristaa, boollée ri a faan ḅeleḅ tìlèh wa hen yínë è ? Baa waray múk !

¹⁶ Don yíih biti ḅal ḅëyí boolla' afi a ḅeleḅ tìlèh, ḅani ḅelaa henute faana yínë è ? Nagajek, bíníyúté bitih : « ... wa hen yínë. »*

¹⁷ Bëyí fí boolla' afi a Yíkëe nék, ḅani Ruuhi Yíkëe henute yínë.

¹⁸ Héguí yii tappe njaaliyoh béeb ! Bëyí fí paḅ bakaadi taway njaaliyoh, bakaadi baa dī pagay ri faani, dī paḅ dī yii taa'aay a faani ; ḅëyí fí paḅ yii tappe njaaliyoh béeb nék, bakaadi baa dī paḅ dī faani.

¹⁹ Don yíih biti faannon daa faam Ruuh-Peseḅ a ? Don yíih biti Ruuhi baa ee ḅon na te Koope daa on ḅon dī a ? Don lahuuy affi ron :

²⁰ Koope tos ḅon toso a cadum. Kon njiriñii faannon légéyíri ndami Koope.

7

Yii lenjke kood'

¹ Yen kola' daa raa leegi, yen yulid' yee wonu so' ḅon filiḅ unna bíníyú sè' ḅon ḅa. Yee wun ḅa daa ri biti yaal ḅanti leḅ ḅeleḅ.

² Ndaa bi caakki lah yii tappe njaaliyoh béeb, yaal laha ḅeleḅ, ḅeleḅ lah yaal.

³ Yaal wadtee yed' ḅeleḅ bi afi, ḅeleḅ yed' yaali afi.

⁴ ḅeleḅ lahaay afi, faani bi yaali. Di fi yaal ḅal, lahaay afi, faani bi ḅeleḅ bi.

⁵ Hanndal yaal a ḅeleḅ, ow waray naa kaa'iid' moroomi ; hanaa biti

kay wa béeb ana ñéerë' biti hom nii rëe wa súugënté', wa ḅaḅ Koope. Filoon fi baa raa nék, wa nimil koorohi wa ti merees nen, balaa Seytaane fíir wë, wa saame affi wa.

⁶ Yee won mi ron baa ra dī túuyë' neh, ndaa ri yii mín hen.

⁷ So' mi saña saño koon ḅëewë béeb yahun logoh, lèhíh ḅeleḅ ti so' nen, ndaa ow fi ow béeb a yee on dī Koope ra : ḅëyí bee onu yii beh, bee onu yin kay.

⁸ Don fa kooruy ra, a yee kooruuy ra, a ḅeleḅḅa yaalli wa húlú rë nék, mi won ḅon tee : bee gén ḅë daa ri biti ḅon ham yee homuu ḅon ḅa ti so' nen.

⁹ Hena biti nék ḅon míníh ham affon raa, këeríi, ndah biti ḅon kooroh daa gén biti faannon dékëe meela'.

¹⁰ Bëewë homu kood' ḅa, mee ron won túuyë'í bee ra, dī kolaay soo na nék dī kola' Yíkëe nè : ḅeleḅ waray yes yaali.

¹¹ Di liil rii paḅ raa, dī warlay kooroh a yaal kay gét nëe biti dī nimil júḅë' a yaali. Te yaal waray yes ḅeleḅ bi ḅal.

¹² Don fi ḅëewí kayya, yee na saañ mi ron wone bee ra Yíkëe neh daa won dī, daa mi na won ḅon dī : yaali hen koy-yaay filiḅ ngémë lahaa ḅelií gémëy te ḅelaa faha' tas a dī raa, dī waray rii yes.

¹³ Ti ḅaaha nen, ḅelií hen koy-yaay filiḅ ngémë lahaa yaali gémëy te yaala faha' tas a dī raa, ḅelaa waray rii yes.

¹⁴ Nagajek, yaala gémëy baa ra homa'a homuu ḅani ḅelaa gém rë ladilte ri ; ti ḅaaha nen ḅal, ḅelaa gémëy rë homa'a homuu ḅani yaala gém rë ladilte ri. Henay bah, koyya nay naa límú rë ay yíirúu biti wa sobeyute, te deefa wa ladute.

¹⁵ Di filiḅ baaha béeb nék, bee gémëy rë faha' yes raa, dī yedḅun paḅ yee faha' ri ra. Laaha ḅaaha raa, ḅëe' gém waa na ra, yaha yaala yaha ḅelaa béeb, laha'te afi ndah

* 6:16 6.16 Saame Dalaana 2.24

Koope dëekë' don biti don pesa' jaamma.

16 Di fi belaa gém dë yúh nda ri mín múcël yaali nda dí è ? Mbée dí fi yaala gém dë, yúh nda ri mín múcël belebi nda dí è ?

Ow nebpi pesaa dee man di na húmú dëek dí Koope ra

17 Di filib fi baa béeb nék, mi won don tee : ow wadti pesaa yee on dí Yíkëe rë, ti di húmú man dí merees na dëek dí Koope ra. Baa daa yee líkín mí íllí jañi ya ra béeb.

18 Bëyí balaa Koope dëek dí deef dí lecohte, dí waray dap biti dí lecohte. Bëyí fí yéñké biti na dëek dí Koope ra deef dí lecaay, dí banay lecoh.

19 Lecoh a banti lecoh béeb lahay solo : yee lah solo ra kay daa ri ñee túuyë' yí Koope.

20 Ow wadti pesaa yee húmú on dí Koope merees na dëek Koope dí fi bëyí baa ra.

21 Bëyí fí yéñké biti na dëek dí Koope ra deef dí ñaam, banay sídë' biti dí ñaam ; ndaa bis lah dí mín nëe dúh rëe, dí haba na a ya' ana*.

22 Ñaama Yíkëe dëek dí rë, wuti dí líssí hom ya' yíkíi rëe sah, laha'te afi íllí Koope nona non dí Yíkëe në rë. Ti daa nen, bëe' laha' afi Yíkëe dëek dí rë, dí ñaami dí fi Kiristaa.

23 Koope tos don toso a cadum. Kon ngënë héní ñaam ow !

24 Mantee koy-yaayyi yeh, lah pésíi fíi Koope yee húmú homuu don merees na dëek dí don da.

Bëewë homuy kood a yee yaalli wa húlú rë

25 Yii lenke bëewë kooruy doom da nék, mi lahay na yii wona mi te kola' Yíkëe në, ndaa bi teeb so' Yíkëe naa' keñ te mi mit lekoh, mi mín nëe won dee ola' mi ri ra.

26 Coono yee woteh yee tahte níi mi won tee : yee wun da daa ri biti ow fi ow béeb homa yee homa' ri ra.

27 Bëyí lah beleb banay saam yesa' a ri. Bëyí lahay beleb banay saam.

28 Di filib fi yaa béeb nék, yaali kood bakaaray, te cafay ki kooru bakaaray, ndaa so' mi faha' ron nís coono fí misiga nay dabe bëewë homu kood da.

29 Mi won don tee koy-yaayyi yeh : yee tas pesa ra gaanay ! Tígë homuu yen bee ra kep, bëewë kooru ra pesuun ti bëewí kooruy nen, légéyíré Koope ;

30 yee na looyu ra pesuun ti bëewí súfúñúy nen ; yee na yenu ra pesuun ti bëewí lahay sos-keñ nen ; yee na lomu yin ra, pesuun ti bëewí lomuy yin nen ;

31 yee na njiriñuu ñni feey fi bee ra, banuy naa njiriñoh níi mit, ndah yee tas ëldúnë fí bee a di man dí béeb rë gaanlay.

32 Mi faha'te biti don banti sídë' ñni ëldúnë. Bëyí fí kooray hom sídë' ñni Yíkëe, dí hom saama' biti dí neba' Yíkëe.

33 Bëe' kood da nék hom sídë' ñni ëldúnë, dí hom saama' biti dí neba' belebi,

34 te tígí daaha, yin ana hampe ri. Ti daaha nen, belii homay kood mbée cafay ki kooruy hom sídë' ñni Yíkëe : yii na pañ dí a yii na níb dí béeb, dí hom faha' biti dí jébel afi Yíkëe. Bee kooru ra nék, hom sídë' ñni ëldúnë, dí hom saama' biti ri neba' yaali.

35 Don ot mi won don baaha, jaammoon daa tah ndaa biti mi saam tígí rën yii ron waruy rii pañ neh. Mi faha' biti don page yee lukki jek ra, don pokoh légéyíri Yíkëe, te nuffon banti hom yin kay.

36 Lah wahambaanií onu beleb, mínéh ham afi nufa anti tas lool díi na te ri ham biti dí wadtee kood raa, dí koora ti di faha' ri ri nen ; baa bakaad neh.

37 Ndaa hena biti kúkëyí wahambaanaa ay mín ham afi raa, dí cañ biti dí ii kood dí ham na te kolaa díi na raa, deef dí pañke yii wunte.

38 Daaha, bee kood cafay ki ra pañke yii wunte, ndaa bee kooray ra

* 7:21 7.21 bis lah dí mín nëe dúh rëe, dí haba na a ya' ana : Lahte bëewí habuu ri deh : wuti bis lah dí mín nëe dúh rëe sah, dí tasa na légéyíré Koope.

daa paŋ yee gén dē.

³⁹ Beleb hém yaali ee pes dā rek, dī wadti homaa a ri ; yaala húl rēe nék, dī mín kooroh a bëyí neba' ri ní tasse biti yaala heneh bëyí non Yíkēe nē.

⁴⁰ So' mi haba' biti nék, dī ay lukee lah sos-keñ biti dī hom yee hom ri ra, te mi gémpé biti so' mi bee bal Ruuhi Koope ee soo na.

8

Hawid'fi ala ya

¹ Yen haal yii leŋke bo' yúul leegi : don wonu ti neh don béeb don yúhú è ? Yúh daa na tah ow gaan-gaanloh, faha' ow nék daa na tah ow baat moroomi.

² Bëyí fí haba' afi biti yúh yin, deef iña wad' dīi yúh rē tasse.

³ Bëyí fí faha' Koope nék, Koope yúh rí.

⁴ Kon, bo' yúul wadtee ñamu aa dīh ? Yen yúhuté biti ala ya na hawruu bëewë ee na ra, wa dara neh feey fi beh, te yen yúhuté biti Koo dī yínē kut.

⁵ Caakke iñi ín sun a yi ee feey fi bee bëewë habuu wa Koope a Yíkēe waa na.

⁶ Yen nék, yen habuu biti rek Koo dī yínē kut : daa ri Boffa sak iña béeb, te pesi yen homid' dī ra. Yíkēe dī yínē kut bal, daa ri Yéesú-Kiristaa fa iña béeb ñeya' dīi na hente, te pesi yen ñeya' dīi na ra.

⁷ Añcaŋ, lahte bëewí fí yúhté biti yíh yii baaha. Lahte bëewí húmú meeru meero pay yúul ní tahte woteh fee Koo beh, wa ñam bo' fi d'uhé' yúul rēe, wa hom bekuu affi wa biti bo' fa hawru ala te hawri baa lahte solo. Bi wa lahuu nuf ana di yii wun a yii wuneh, affi wa na tookeh filoon fe.

⁸ Ñam taheh ow leboh Koope : bëyí ñamay yii baa ii rii èyíl dara, te ow ñam raa bal yii baa ii rii baat dara.

⁹ Di filib fi baa béeb nék, wëettíyí affon ! Don banuy laha' affon ní

don bek bëewë maanuy ngémë rē bakaad' !

¹⁰ Yúhí biti bëyí laha' nuf ana di yii wun a yii wuneh ot don fa yúhú rē, don ñame filib yúul rēe, baa ii rii bek ñam bo' yúul è ?

¹¹ Don paŋ yii baa raa, koy-yaafa maanay ngémë baa Kiristaa húlídté rí rē, yúhë yúhú ron ra ay rii sanju !

¹² Daaha, don bakaarute koy-yaayyon na, don na yahu nuffi wa fa lahuu nuf ana di yii wun a yii wuneh ra. Baa daa ri biti don bakaaru dī fi Kiristaa na.

¹³ Yii baa tahte ní ñam daa beka koy-yaaso' fa filib ngémë bakaad' daa, so' mi banti ñamil bo' ta' toñeh may beke koy-yaaso' bakaad'.

9

Yee wad' a yee yeeliyoh apootar ra

¹ So' mi lahaay af so' lahoo a ? Mi apootar neh a ? Mi olay Yéesú Yíkíi yen olo a ? Don daa yee lím iña légéyíft mi Yíkēe rē neh a ?

² Wuti lahte bëewí habuuy so' apootar raa sah, wëerté sè' biti mi apootar don na, ndah nona nonu don Yíkēe nē rē teeba'te biti mi apootar kaah.

³ So' mi hom lofa' bëewë nē wonu yin sun fi so' ra d'eh :

⁴ Légéyë nē légéyú fun dā, fun yeeliyuuy biti fun ñam na fun han na a ?

⁵ Fun yeeliyuuy biti koon fun lah belii non filib ngémë, fun kúrëelëh rí dee ti di paguu ri apootarri kayya nen, mbée koy-yaayyi Yíkēe mbée Peer* nen a ?

⁶ Funi Barnabaas kep daa warun ñëmruñ affi fun a ?

⁷ Don kélluté biti soldaar daa na lomíft afi iña na légéyë' rí rē è ? Don kélluté biti ow na ñameh na gañcaha soh ri meeyi ra a ? Don kélluté biti níirëh na haneh na miis ma yuba na tooppitoh ri ra a ?

⁸ Iña won mi ron yaa ra, mi beyay wa iñi pesi èldúnë kep, wa wonute filib kootii Mëyíis bal.

* 9:5 9.5 Peer : Di gerek, biníyú d'eh : Sefaas. Daa ri tii yíní Peer.

9 Bíníyúté kootii Mëyíis bitih : « *Mbaam†fi hom légéy meey ngana pok búgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha.* »* Nuf Koo na pay mbaam na a ?

10 Uni baa bíníyírúy fun fi yee a ? Nagajek don ot uni baa wonu, biti bëyí fi pay meey wadtee naa séentëh wodf, bëyí fi baac too wadtee naa séentëh wodf.

11 Fun sohute iñi Koope don na. Kon fun lah na iña lahuu ron feey fi bee raa, deef fun lukusirute a ?

12 I ow kay yeeliyoh yii baa don na raa, assumaa fun neh !

Fun yeeliyuute yii baa don na, ndaa fun peguuy ron ri ! Fun mújúté béeb toñeh fun ay page yii ay kaddee bëewë keloh Uni NebiKiristaa.

13 Don yúhruté affon biti bëewë në légéyú filiib Faam fi gaani Koope ra liiluu njéli wë në, wa fa na jébélú sarah ya sun fi tígë na hawruu ra pesuu di iña jébélú rë.

14 Ti daaha nen, Yíkëe naha'te biti bëewë na waariyu Uni Neba ra pesuun na.

15 So' nék, mi meelaay yin yínë sah iña yeeliyoh so' ra, te mi bíníyëy ron iñyaa biti mi hom saam yin don na. So' dé', biti mi húlë húlë daa génël sè' biti ow yahid' so' sosi keeña homa' mi di yee sehay mi dara yee na pañ mi ra.

16 Waaraa na waare mi Uni Neba ra nék, so' mi mínéh nëe damoh. Di yii mi túuyú rí túuyë, wad so' waro. So' kay, mi torohan biti mi waareyeh Uni Neba.

17 Daa mi tansara af so' légéyí bee koon, deef mi wadtee yínlú ; hém mí túuyú rí túuyë nék, mi pañ yee déjéénú mí rë.

18 Yínlí sè' yi kon ? Yínlí sè' biti mi waare Uni Neba te mi seheh yin na, mi banti beeb yee yeeliyoh bëyí na waare Uni Neba ra.

19 Daa mi laha' af so', so' mi ñaam ow neh. Di filiib baaha béeb nék mi tíkké af so' ñaami bëewë béeb, nda mi héc ow caak Kiristaa na.

20 So' mi hom a yëwúdf rëe, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc. Wuti kootii Mëyíis habay so' raa, bee mi hompe a bëewë Kootaa ham wa ra, mi pesa' ti wa nen, nda mi mín wëe héc.

21 Ti daaha nen bal, mi hom a bëewí taa'uuy dara a Kootaa raa, mi hom mada' a wa, nda mi mín wëe héc. Baa dí biti neh mi taa'aay dara a kootii Koope dé' ! So' kay mi ñeya' kootii Kiristaa.

22 Mi hom a bëewë ngémí wë maanay raa, mi mada' a wa nda mi mín wëe héc. Daaha, bëyí mín díi hen béeb, mi hom a dí raa mi mada' a ri, mi pañ béeb nda i ow waa na mín muc.

23 Don ot mi na hen daaha, mi faha' biti Uni Neba baatti líiwëlsë' ndín, mi bok a wa iñi wanna na ona' ri ra.

24 Don yúhúté biti i ow home saadanta' raa, faraaah lah bi daa na saan. Kon múkëyí múkë mí mín tah don saan. 25 Bee múkëyëh hompe waay saañ saadanta' ra, dí hom kora' afi koroo yii na pañ dí béeb. Yee na pañ dí baa ra béeb nék dí saam na baanii ndami ii maañ rek, yíppí yah ; ndaa yen saamuu na baanii ndami ay hene has faraaah.

26 Yii baa daa tah mi yahti múkë rëe, mi yulla' fíi cid. So' mi yahti bërë' rëe, ma na yúh dee na haala' mi bëe' rë.

27 So' mi hawsa' faan so' hawsoo mi kodf dí yee faha' mi ra, toñeh mi liilehti waare bëewí kayya Uni Neba ndín mi bokleh, Koope ban soo yef ndam.

10

Pagaɗɗi bossa na húmú pagu caaccá ra

1 Koy-yaayyi yeh, mi faha' biti don nérsëh bee húmú ñéerúu caacci yen a Mëyíis luufa, koluu wa Ésíp rë. Néré daa húmú ben wa béeb níi wa béeb húusúté kisií fí Bëhëerrë.

2 Wa béeb daa bëtsú filiib néré a filiib kisií fë, bokute Mëyíis në. 3 Wa

† 9:9 9.9 *Mbaam* : Lo' daa bíníyú filiib Téerëe ndah bëewí yaaha húmú línúu a fana. * 9:9 9.9 Saame Nérsí Kootaa 25.4

béeb daa boku wa ñamute ñami kola' Koope na,

⁴ wa béeb bokute hanute hani kola' Koope na bal, ndah wa hanuu mulii la'i Koope, la'a ben wa ra, te la'i baa daa Kiristaa.

⁵ Di filiɓ baaha béeb, lahte ow caak waa na pagadɗi wa nebaay Koope, tahte búudé yí wë hente raseet luufa.

⁶ Don ot iñyaa lah, wa teeb yen teebo nda nuffi yen banti hom pagad bos ti di húmú paguu wa ri caacci yen nen.

⁷ Ngënë yúulíi ala ti di na húmú paguu ri i ow waa na nen. Nagajek biníyúté Téerée bitih : « *Bëewë tookute ñam, hanute, wa na anuu paŋ yii neba' wa.* »[☆]

⁸ Yen banuy paŋ yii tappe njaaliyoh béeb bal ti di húmú paguu ri i ow waa na nen ní tahte ow júnní sabay ana a ow júnní éeyë (23.000) keenute húlúté bisa yínë rë.[☆]

⁹ Yen banuy ti saam olsohi Kiristaa* ti di húmú paguu ri i ow waa na níi wa na húlú doɓ goŋ ra.

¹⁰ Yen banuy ti capitoh ti di húmú paguu ri i ow waa na níi malaakii yahoha muuyilte wa ra.

¹¹ Don ot iñyaa lah, teebi yen biti yen waruy naa ñee ; don ot wa biníyú, woni yen biti yen moytoh, yen fa homu dúmëení pesa yee ra.

¹² Yii baa daa tah bëyí fí haba' biti dī canke canj hiinté, feheya níi ri banti keen.

¹³ Iña na fiir rën rë béeb, daa wa yee na fiir bëewí kayya ra kep. Koope mit lekoh, dī ii ron yedɗa' a yii na fiir rën kéenidɗ dën. Wahtii ayaa yii fiir rën béeb nék, dī ay ron teeb dee nay ron naa dúhée rë, nda don lah doolii kaa'uun don.

¹⁴ Yii baa daa tah mi won don tee : don fa faha' mi níi faha' yee ra, súgú yúulëh ala.

¹⁵ Mi won a don, don fa ñaañute ra ; èlsíi yee nay mi ron wone bee ra nda kaah nda díh.

¹⁶ Kaasi mala tah yen na símú Koope ra, yen home hani raa, baa daa ri biti yen henute yínë a ñif mi Kiristaa neh a ? Mbúurëe na woruu yen ra, yen home ñami raa, baa daa ri biti yen henute yínë a faan Kiristaa neh a ?

¹⁷ Mbúurú yínë kut daa lah, tahte níi wuti yen caak níi caak, yen boku faana yínë, ndah yen béeb lahute wod na mbúuríi yíníi baaha.

¹⁸ Èlsíi bëy Israyel : yee na ñamu bo' fi sarahu Koope waa na ra, nënìh tígë na hawruu ra a ?

¹⁹ Don habuu biti mi faha' won yi dah ? Biti bo' ya na sarahu ala ya ra lahte njiriñ, mbée ala lahte njiriñ aa yih ?

²⁰ Èe-èe' ! Mi won wono ndék tee : hawidɗa na hawu yúullë rë pagiruu dakki Seytaane ndaa Koope neh. So' mi fahaay biti don non yii tappe dakki Seytaane.

²¹ Don mínìh han na gullii Yíkëe, don hane na bi dakki Seytaane. Don mínìh lah wod ñami Yíkëe, don lahle wod ñami dakki Seytaane.

²² Don nar rii hena' daaha raa, deef yen saamu haayil keeñ Yíkëe dī fa yéeh hússë rë neh a ? Moo yen luku ri doole a ?

Ow neɓpi paga yii ay kañuu Koope

²³ Don meerute woni biti yii faha' don béeb don mínú rii paŋ. Baa kaah, yii faha' don béeb don mínú rii paŋ naam, ndaa iña béeb neh daa wun don na. Yii faha' don béeb don mínú rii paŋ naam, ndaa iña béeb neh daa na baat ow.

²⁴ Ow waray héc teem fíyí kep, dī wadti saamdá bëewë béeb.

²⁵ Bo' fi na yaayu béeb don mínú rii ñam : a nuf ana yi mín nëe lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu béeb, ñëmí don banti meela' yee hen dī ra.

[☆] **10:7 10.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.6   [☆] **10:8 10.8** Saame Kíní bëy Israyel 25.1-18

* **10:9 10.9** Kiristaa : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú biníyú : Yíkëe.   [☆] **10:26 10.26** Saame Kañaa ya 24.1

26 Nagajek, bíníyuté Téerée bitih : « *Yíkée daa laha' feey fa a iña filib béeb.* »*
 27 Bëyí noneh bëewí Kiristaa dëek ðon ñam faami ní ðon tahid ði raa, yii yed ðon ri béeb lah ñëmí rí : a nuf ana yi mín nëe lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu béeb, ñëmí ðon banti meela' yee hen ði ra.

28 Ndaa ow won ðon biti bo' fa na suu ñamu ra kola' hawid' yúul rëe, tígí daaha ngënë ñëmí në nda af took.

29 Toogi afa won mi baa ra, ði toogi affon neh, ði toogi af bëe' won ðon baaha ra.

Mín lah ow won tih : « Daa mi lahaa af so' raa, yi tah bëyí lahay afi tookke heefe so' na ? »

30 Mi sím Koope ñama na ñam mi raa, lahte yii bosi ow wona ri sun fi so' di ñami mi sím' wë Koope a ? »

31 Yee won mi ra daa ri bitih : ðon ñamun ñamo, ðon hanun hano, mbée ðon pagun yin kay béeb, pëgii rí kañi Koope.

32 Ngënë békí ow bakaad : yëwúð neh, ow kay neh, ow di ílí janji Koope neh.

33 Mëdíí a so' : yii mi koloh rii pañ béeb, mi saama' yii neba' bëewë ; ma na saameh yii ay njiriñe so' kep, mi saama' yii mín njiriñ ow caak, nda wa múc.

11

1 Ñëyí kotti so' ti di na ñeya' mi kotti Kiristaa nen.

Cagad' yaal a beleb fii Koope

2 Ma na sím ðon di yee na nérsúu so' ðon faraah ra, a yee na ñeyuu ron toñ iña léhín mí ðon ra.

3 Di filib fi baaha béeb, mi faha' biti ðon yúh biti Kiristaa daa kélfíi* yaal béeb, yaal hente kélfë beleb, Koope hente kélfíi Kiristaa.

4 Kon bee yaal hompe ðañ Koope mbée hompe léhíní unni Koope anti tík yin afi ra, ðeef ði onay kélfíi cér.

5 Ti ðaaha nen, bee beleb hompe ðañ Koope mbée léhíní unni Koope anti yeris afi holon ra, ðeef ði onay kélfíi cér ; baa man biti ri nenoh nenoo nen.

6 Beleb músëerëey† rëe, ri nena fen fi ! Hena biti nenoh a ëyíl fen na sëpíd' beleb raa nék, ði músëerë afi !

7 Yaal waray tík yin afi, ndah daa ri maanam netli Koope te ndami Koope oluu ðii na, te ndam yaal oluu beleb na,

8 ndah nagajek yaal neh daa kola' faan beleb na saku ri ra, beleb kay daa kola' faan yaal.

9 Te yaal neh daa saamdu beleb, beleb daa saamdu yaal.

10 Yii baa daa tah, di yii lenke afi beleb, ði fi belaa wadtee naa lah sañ-sañ ndah malaaka ya.

11 Filiß pesi yen a Yíkée nék, beleb mínéh hel yaal filoon saya' a afi, yaal mínéh hel beleb filoon saya' a afi,

12 ndah di kola' beleb faan yaal na saku ri ra, ti ðaaha nen yaal kola' beleb na límúté, wa béeb ana koluute Koope na.

13 Èlsírí affon, nda bee beleb hompe ðañ Koope ra wadtee yeris afi holon ?

14 Di man ëldúnë, teebay ron biti yaal yeris fen fi ut ðaa, baa gace ðii na a ?

15 Yaha beleb raa nék, homa' ndam ðii na. Nagajek, fen ut saamdu beleb múuríí afi.

16 Lah bëyí faha' taasa' yii lenke yii baa raa nék, fun wonu ri tee : fun a bëy ílí janji yi Koope henuu ri ðaaha.

Reeri Yíkée

17 Filiß iña nay mi ron wone yee ra nék, so' mii ron naa sím ndah tee'a' yi ron baatay ron, luk ðon yahid' yahro.

* **11:3 11.3** kélfë : Di gerek bíníyú af. Afi baa nék ði mín hen afa non faan ða, mbée kélfë, mbée níil. Kon filib unna homu yen yee ra, tígí oluun ðon tígí bíníyú kélfë rek, yúhí biti di gerek bíníyú af. † **11:6 11.6** músëer : Bee na wonu dee ra, mín hen jimbëerëh, múurëh a yii manna' ðaaha béeb.

18 Mi d'èbpi keloh biti don lah tee'a' raa, don ñeerúu kaya'-kaya', te mi sampee gém yin na.

19 Nagajek, ñeerè' kaya'-kaya' mínéh ñak, nda teeβ ow sah bëewë pokuu kah-kah Kiristaa don na ra.

20 Kon tee'a'a na tee'uu ron baa ra, reeri Yíkëe neh,

21 ndah bee don tee'uute ra, lahte bëewí hom d'ewrúu d'ewrëe ñam ñama kúrú wè rë, tahte níi yee ñamuy dara raa, yee ñam níi beni, han níi mani.

22 Don lahuy faam laho don pay don ñame don hane na, mbée don faaliyuy ílî janii Koope faaliyoo, don na sèpirú ñékídfë ? Don sehu biti may ron wone yih ? Don sehu sím soo na a ? Èe-èe', mi ii ron sím !

23 Nagajek, bee daa yee yeeddú mí kola' Yíkëe nè rë, te mi léhínté ron ri : elga yaayu Yéésú-Yíkëe rë, dí bebpe mbúurú,

24 símpé Koope, lecsa'te ri, won tih : « Mbúuríi bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pègí yii beh, nérsèhí sè'. »

25 Ti daaha nen, reeruu wa níi wocce ra, dí bebpe kaasi bééñë bal, won tih : « Kaasi bééñí bee daa yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wahtii hanuun don dí faraah, pègí rí nérsèhí sè'. »

26 Nagajek, dee níi nimili Yíkëe, wahtii ñamuun don mbúuríi baa bééβ, don han bééñí yah, deef don waariyu húlí dí fi Yíkëe.

27 Yii baa daa tah bëyí fí ñam na mbúurëe, mbée han na kaasi bééñë yera' Yíkëe rë te oneh wa cér, tooñce Yíkëe di yii lenke faani a ñif mee ke ri yera' ri ra.

28 Kon ow fi ow bééβ olsaa afi paay balaa ri ñam na mbúurëe han na bééñë,

29 ndah bëyí fí ñam na mbúurëe, han na bééñë te tíkëh nufi biti dí faan Yíkëe rëe, deef dí ee daandoh afi di yee pañ dí baa ra.

30 Yii baa daa tah ow caak don na jér, ow caak yooy níi, yee hulé.

31 Yen kénsée tílédí yen raa nék, yen ay mín moytoh aattiya'i yeni

Koope.

32 Ndaa don ot Yíkëe aattiyeen yen, dí saam kori yen, nda yen banti boolluu a bëyí èldúnë yen daanu.

33 Koy-yaayyi yeh, kon don tee'a' reeri Yíkëe kírée, lah séhéntii filib fon.

34 Lah bëyí yaaβ filib fon raa, bëyí baa ñama faami paay, hen daa don tee'a' raa, Koope ii ron aattiya'. Iñi kayya meelu so' don da nék, mi ac ginon fayuu raa may ron naa tiil.

12

Iña na ona' Ruuh-Pesey ra

1 Koy-yaayyi yeh, leegi yen won sun fi yii lenke iña na ona' Ruuh-Pesey ra. Mi faha' biti don yuh kaaf ka filib.

2 Húmú henuu don bëewí nënìh bëewí Koope ra, don húmú nooku nooko, don na yulliru ala ya yénké biti mínìh won da.

3 Yii baa daa tah mi won don tee : bëyí Ruuhi Koope daa na teeβ dí, mínéh bëyíd uni sun won biti Yéésú alkaa, te ow mínéh won biti Yéésú daa Yíkëe, hém Ruuh-Pesey teeβay ri ri.

4 Iña na on yen Ruuhi Koope ra bokuuy, ndaa Ruuha yíníi baaha daa na wora' wa.

5 Dí na légéyíruu Yíkëe maday, ndaa wa bééβ yuloh Yíkëe yíníi baaha na.

6 Iña na pagiru Koope ra maduy, ndaa Koope fa yíníi baaha daa na pañ iñyaaha bééβ bëewë nè bééβ.

7 Ow fi ow bééβ Ruuh-Pesey feeñiyohte díi na wodte ri yii ay njiriñ bëewë bééβ.

8 Ruuha on bëyí bee woni tíkëh sun ham-ham raa, dí fi Ruuha yíníi baaha on bëyí yínëe woni tíkëh sun yuh.

9 Ruuha yíníi baaha on bëyí bee ngémí ow yéeh daa man raa, dí on bëyí yíníi bee mín pay jér.

10 Ruuha yíníi baaha on bëyí bee mín pañ kimtaan raa, bëyí yíníi bee dí on dí léhín unni Koope, dí on ow kay mín bíssë' yii kola' yébítëh a yii kola' Ruuha na. Dí on bëyí

bee wone wonad caakki bokuuy yi bēewē kállúy wē rēe, on bēyí yíní bee wone tikki fi wonadfa.

¹¹ Ruuha yíní baaha daa na paŋ iñyaa bēeb. 'Di ona' ow fi ow bēeb bii kaya'-kaya', ti di faha' ri ri nen.

Faan a cérrí

¹² Don yúhuté biti faan dī yínē, lahte cér caak. Cérrí yaa nék caaka' wa níi daa boku faana yínē. Ti daaha nen, yen daa boku yen henute faana yínē daa Kiristaa ra.

¹³ Nagajek yen bēeb, fu hena yēwúf mbée heet kay, fu yaha ñaam mbée daa fu lahaa afu, yen bēeb bētsúuRuuha yínē nda yen hen faana yínē, yen bēeb yen liil na Ruuhi yíní baaha.

¹⁴ Faan nék, dī cér yínē neh kep, dī cér caak.

¹⁵ Kot won biti koon : « So' mi ya' neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh dī non faan.

¹⁶ Nuf bal won biti koon : « So' mi íl neh, kon so' mi noneh faan », baa kaa'eeh dī non faan.

¹⁷ Faan bēeb daa boka hen íl koon, dī ay kelee díh ? 'Di yaha nuf kut koon, dī ay yúhée nget díh ?

¹⁸ Koope daa tik cér fí cér faan ow di faha' ri ri.

¹⁹ Faan yaha cér yínē kut koon, dī ay henee faan díh ?

²⁰ Di filiḅ fi baa bēeb, cér caak daa lah, faan yínē kut lahte.

²¹ Kon íl mínéh won ya' bitih : « Mi sohlaay ro ! » Te af mínéh won kot bitih : « Mi sohlaay ro ! »

²² Baa daa mínéh hen, ndah cérrē faan ow habuu bēewē biti lahay solo ra sah, caakke njiriñ.

²³ Cérrē habuu yen biti miteh on cér rē, añcaŋ yen lukuu on wa cér ; yee habuu yen biti nebeh ot da, yen lukuu tooppitoh wa.

²⁴ Cérrē neb ot da, sohlaay tooppi-toh ya ee na. Koope daa saka' faan daaha, paŋke níi cérrē heefu bēewē rē, daa lukuu onu cér.

²⁵ Daaha, cérrē faan bēeb, yínē saay na a afi. Wa kay, habrantuu habrantoo.

²⁶ Yii kat cér yínē faan rek, yee tas ra bēeb yéŋ dī ; cér yínē lah ndam raa, bani yee tas ra bēeb daa na boku keeñni wa sos.

²⁷ Don nék, don daa faan Kiristaa, te ow fi ow don na bēeb cér faan Kiristaa.

²⁸ Ílí jaŋaa tílē' daaha : Koope débpi tik apootarra, tikké bēewē nē léhínú unni Koope ra, tikké bēewē nē yēeddúu rē. Filoon fi bēewí yaaha, lahte bēewí Koope on wa paŋ kimtaan, lahte yi dī on wa payi bēewē jérú rē, lahte yi dī on wa mín habra' ow, lahte yi dī on wa mín kúf ow, lahte yi dī on wa won wonad caakki bokuuy yi bēewē kálléy wē.

²⁹ Bēewē bēeb daa apootar woo ? Bēewē bēeb daa na léhínú unni Koope woo ? Bēewē bēeb i yēeddēh mbée daa mínú paŋ kimtaan woo ?

³⁰ Bēewē bēeb daa onu mín pay ow woo ? Bēewē bēeb daa onu mín won wonadfi caakki bokuuy yi bēewē kállúy wē woo ? Bēewē bēeb daa onu mín won tikki fi wonadfi yaa woo ?

³¹ Di filiḅ baa bēeb nék, sēemí biti Ruuh-Peseŋ on don yee gén dē !

Leegi, may ron teebe waala gén bēeb dē.

13

Faha' ow

¹ Wuti mi wone wonadi bēewē a wonad malaaka sah te mi faheeh ow raa, deef mi jéllé mbée tiinŋi homu tíḅ nen rek.

² Wuti mi léhíné unni Koope, mi yúh bēeb yin úmpiyéh sē', mi lah ngémí mín tah mi léeyíf i dan sah te mi faheeh ow raa, deef mi ow padfah kep.

³ Wuti mi wora' alal mi so' bēeb ñékídfē, mi yera' ñiin sē' faan so' betu njaar kii sah te mi faheeh ow raa, deef lahray so' njiriñ.

⁴ Bēyí faha'te ow hom mújē' mújēe, naa'-keeñ. Di na iñaaneh, na dameeh, na gaan-gaanleeh.

⁵ Bēyí faha'te ow na pageh yii sēpírē'té, na saamdeh afi kut, na gaaweh haayloh, na habreh ow.

⁶ Bëyí faha'te ow keeña na soseh di yii ñeyay waal, keeña sosa' yii hente kaah.

⁷ Bëyí faha'te ow hom dékë' baala', dékë' gém, lahe yaakaar faraah, habe híin faraah.

⁸ Léhíní unni Koope nék ay mëssi woc, yee on Koo ow di wone wonadi kéllúy rë ay dúm, yii yúh ow ay sooy, ndaa faha' ow ii mëssi dúm.

⁹ Nagajek, yúhí yen laha' tígí teem dí, te léhíní yen unni Koope laha' tígí teem dí.

¹⁰ Yiin nay aye yee mit sèk rë nék, yii laha' tígí teem dí bééß ay sooy.

¹¹ Hena' mi kúkëy rë, mi húmú wona' wonad kúkëy, mi laha' nuf kúkëy, mi kela' kelad kúkëy ; ndaa bee hena' mi baha ra, yii tappe kúkëy në bééß mi yerisse ri.

¹² Tígë homuu yen bee ra kep, di na oluu yen Koope man biti ow olsee seetaani ñúus ñúusë nen. Jamanu ay lah nék yen ot dí ot kah-kah. Tígë homa' mi bee ra kep yúhí sè' Koope laha' tígí teem dí. Ay lah jamanii yéjké biti nék, may rii yúh yúh kah-kah ti di yúhë' sè' rí dí fi baa nen.

¹³ Kon leegi iña nay tase faraah ra daa wa yeh : ngém, yaakaar, a faha' ow. Bee lukki lah solo waa na ra nék, dí faha' ow.

14

Yii lenke ñañ wonadi bëewë kéllúy rí

¹ Koy-yaayyi yeh, kon lah sëemí biti ñon fahee ow faraah. Sëemí biti ñon liil ona' yi Ruuh-Pesen di keeñnon bééß, níi luka' biti dí ona ron ñon léhíné unni Koope.

² Bëe' na won wonadi bëewë kélléy rí rë, wonay a ow, dí won a Koope ndah ow keleeh iña na won dí ra. Doolii Ruuha daa na tah dí wone iñi kola' Koope na te ow yéeh wë.

³ Ndaa bëe' na léhín unni Koope ra, won a bëewë : dí baata' wa

baatoo, on wa doole, gífiil keeñni wa.

⁴ Bëe' na won wonadi bëewë kéllúy rí rë baat afi, ndaa bee na léhín unni Koope ra baata' bëy íli jañaa bééß.

⁵ Ay soo neba' biti ñon bééß ñon wone wonadi bëewë kéllúy rí, ndaa ay soo lukee neba' biti ñon léhíné unni Koope. Bëe' na léhín unni Koope ra luk bëe' na won wonadi bëewë kéllúy rí rë lah njiriñ, hém laheh bëyí mín won tikki fi iña won dí ra níi baat bëy íli jañaa.

⁶ Mi won ñon tee koy-yaayyi yeh : leegi mi ac ginon manti wone wonadi bëewë kéllúy rí rëe, may ron lahre njiriñ mi bih ? Mii ron lahid njiriñ hém mi wonay ron yii Koope feeñyohte so' ri, mbée yii mi yúh rí yúhë te kola' Koope na, mbée mi léhíné ron unni Koope, mbée mi yeeddë ron yii kola' Koope na.

⁷ Daaha, yen beß yin tìpëe ana ti kiis a koraa* nen yen olsoh : tìbë laday raa, ow ay yúhëe yee na tìpú rë díh ?

⁸ Hena biti kúlúß kë fiisun biti ay dëekée saañ ngaamma† deefa tìbë laday raa, daa nay paye ?

⁹ Ti ñaaha nen bal, ow ay mínée keloh yee na wonu ron wonadi bëewë kéllúy rí rë díh te deefa wona ladeh nuf ow ? Yaha ñaaha raa deef ñon wondu ngilaaw ma !

¹⁰ Wonad dí bokuuy caakke ëldúnë, ndaa bina-bina waa na bééß bëewë na wonu ri ra keluu na.

¹¹ Ow wone so' wonadi so' mi keleeh na raa, deef mi doha-ndéem bëyí baa na, te ri doha-ndéem soo na bal.

¹² Kon ñon fahuu iña na ona' Ruuha ra keeñnon bééß rëe kay, sëemí biti ñon lukuun lah yii nay tahe ñon baat bëy íli jañaa.

¹³ Yii baa daa tah bëe' na won wonadi bëewë kéllúy rí rë, wadti ñañ Koope on dí mín won tikki fi wona.

* **14:7 14.7** Iña na tìpú mbée na fiisu Ébrë yë rë maduy a yee lahuu yen dee ra, ndaa yee bíníyú dee ra daa luk waa leboh. † **14:8 14.8** saañ ngaamma : Di gerek, bíníyú ñeh : saañ haa'.

14 Bee mi hompe dɔŋ mani wonadɔi yaa ra, keeñ so' homa' dɔŋa, ndaa af so' na homeh yee na won mi ra.

15 So' mi wadti paga yi kon ? Yee nay mii page ra daa ri biti mi dɔŋ mi bek na keeñ so' raa, mi dɔŋ mi tik nē af so' bal ! Te so' mi home yee mi bek na keeñ so' raa, mi yee mi tik nē af so' bal !

16 Nagajek, ow sımēe Koope wonadi bēewē kéllyú rí kep raa, bēe' hom mboolo ma síkírēhí rek ra ay wonee dēmíin díh ? Di mínéh won dēmíin ndah dí keleeñ iña wonu filib dɔŋa ra.

17 Wuti dɔŋa dɔgu sımíi Koope ra ñee waal níi ñee waal raa, ii baat bēe' na síkírēh rē.

18 Ma na sım Koope di yee luka' mi ron bēeb caakki won wonadɔa bēewē kéllyú wē rē naam.

19 Ndaa mi caga fii bēy ílí jaŋaa raa, mi won unni iippi ow ay naa keloh ndín yēedíd wē, daa génél sē' unni júnni júnni yí may waa wonee wonadi bēewē kéllyú rí.

20 Koy-yaayyi yeh, ngēnē kúri nuf kúkēy. Yaha paŋ yin bos raa, héní kúkēy ; yaha níb rēe nék, héní baha.

21 Bíníyúté Kootaa bitih :

« Yíkēe won tee :

may wol bēewí ay wone wonad kay,

bēewí dékíh gina,

wa pay won a bēewí sē',

ndaa wa fi bēewí sē' ii soo lukki síkírēh sah. »*

22 Daaha, won wonadi bēewē kéllyú rí hom teeɓa' bēyí gémēy Kiristaa yin, ndaa bēyí gémépé Kiristaa neh. Léhín unni Koope nék hom teeɓa' bēyí gémépé Kiristaa yin, ndaa bēyí gémēy Kiristaa neh.

23 Kon yaha biti bēewí yúhí wani ngémē loolay a yi gémúy deef bēy ílí jaŋaa bēeb tee'a' wone wonadi bēewē kéllyú rí rēe, wa ii won biti bēewí yee affi wa líifēy è ?

24 Wa bēeb léhínún unni Koope raa nék, bēe' gémēy a bee yúhí bani ngémē loolay ra ac wahtii baaha raa,

iña keluu wa bēeb rē ay waa yúun, wa yúhíd affi wa biti wa bakaaroh.

25 Tígí daaha, iña dɔpu wa keeñni wa ra ay feeñ waa na, wa yek yíp púkkí wē feey jaamiyee Koope, kañe ri wone tih : « Koope ee leelii ron kaah ! »

Dee wadti tilēe jaŋaa ra

26 Koy-yaayyi yeh, kon yen ay habe yih ? Bee dón tee'uute ra, laha bēyí ay yeeke Koope, lah bi ay yēeddēe yēeddēe, lah bi ay wone yee feeñiyoh ri Koope ra, lah bi ay wone wonadi bēewē kéllyú rí, lah bi ay wone tikki fi yee won bēyí baa ra. Iñyaa bēeb nék yaha iñi ay baate bēy ílí jaŋaa baato.

27 Lah bēewí fahuute won wonadi bēewē kéllyú rí rēe, wa teyun ow ana, mbée caak níi caak teyun ow éeyē. Bēyí bee won níi woc raa bee tah, te lahan bēyí nay wone tikki fi unna.

28 Lahay bēyí mín won tikki fi unna raa nék, wa húlēh yee nay waa wone sun filib mboolo ma koon ra : wa wonɔun dí affi wa kep feey, wa wonid dí Koope.

29 Yahun bēewí ay léhíné unni Koope raa nék, ow ana mbée éeyē wonun, bēewí kayya bísē' iña wonu wa ra.

30 Ndaa lah bēyí Koope feeñiyid dí yin mboolo ma raa bal, bee na húmú won ra wadtee lec woni.

31 Don mínú léhín unni Koope dón bēeb, bēyí bee won raa bee ñee na, nda bēewē bēeb yoon, wa lah doole.

32 Bēewē Koope on wa wa léhín unni ra lahute sañ-sañ sun fi yee on wa Koope baa ra,

33 ndah Koope fahaay yii jahasa'te, dí faha' jaamma.

Di laha' ri ílí jaŋi ya bēeb,

34 beleb wadti hena ñol biti tee'a' lah : dí kadduute won na. Di wadti onaa cér ti di wona' ri kootii Mēyíis nen bal.

35 Di lah yii nay rii meelee raa, lah dí meela ri yaali biti wa lah faam. Jekay biti tee'a' lah raa, beleb beb un.

* 14:21 14.21 Saame Isayii 28.11-12

³⁶ Mbaa don habuuy biti unni Koope kola' don na, mbée don daa keluu wa kep ?

³⁷ Bëyí fi won biti dī léhíně' unni Koope mbée Ruuh-Peseñ onte ri, dī wadtee yúh biti iña bíní mí ron yee ra, Yíkée daa túuyě' wě.

³⁸ Di yéeh baa raa nék, Koope ii rii yúh.

³⁹ Koy-yaayyi yeh, kon sēemí léhíní unni Koope di keeññon bééβ. Ngēnē kēddíi bëyí na won wonadi bëewě kéllúy rí,

⁴⁰ ndaa nék, pēgíi iña bééβ dee luk dīi jeka' ra, te jahasa' ban naa lah.

15

Kolohi Yéésú búudé

¹ Koy-yaayyi yeh, leegi mi faha' nérsí ron Uni Neba mēs mí ron waare ra, bee liilu ron don habute na híin dē.

² Don ham na ti dee waariyuu don dī raa, daa ri nay tahe don muc ; henay bah, deef ngémēn lahay njiriñ.

³ Yee yēeddú mí rē nék, daa ri bee luk mii ron léhín rē, te daa reeni : Kiristaa húlté af bakaadfi yen ti di bíníyúu rí Téerēe nen,

⁴ búudé fí dapute, te laha' waali éeyě fě rē dī kélluté búudé ti di bíníyúu rí Téerēe nen.

⁵ Di feeñyohte Peer*, filoon fe, dī feeñyohte wa fi apootarri sabboo a ana ya bééβ.

⁶ Filoon fi baaha, dī feeñyohte bëewí lukute ow tíméer iip (500) di koy-yaayya filiβ ngémē waala yíně. Di filiβ wa fi yaaha, caakke na yi ee pesu ra, ndaa lahte na yi koluute ëldúně.

⁷ Di feeñyohte Saak filoon fe, apootarra bééβ tikúuté nē.

⁸ Feeñiya' ri bëewí yaa bééβ rē, mada' mi baakeri límúy wahtii níi, dī millě' soo na.

⁹ Íi, daa mi lukki ñak solo filiβ apootarra bééβ ; jomute so' biti

sah mi dēekēe apootar, ndah so' mi húmú mokilte bëy ílí janii Koope !

¹⁰ Koope onte so' níi nék mi hente yee hen mi ra, te yee on so' ri ra saatayay. Yee on dī so' ra dúhídté njiriñ gaan sah. Njiriñ ma daa ri biti yee légéy mi ra daa luk iña légéyú apootarri kayya ra bééβ. So' nék daa mi na légéy neh, yee on so' Koo ra daa na pañ dī soo na.

¹¹ Daaha, yaha so' yaha wa bééβ, fun waariyuu yee wonu fun don Kiristaa na ra, te don gémuté yii baaha.

Yii lenke koloh búudé

¹² Ahañkay, fun waariyuu biti Kiristaa kélluté búudé, kon hena' dī níi lah bëewí ewu don na na wonu ron biti koloh búudé lahay ?

¹³ Lahaa daaha raa, deef Kiristaa bal kéllúy búudé !

¹⁴ Te Kiristaa kéllúy búudé rēe kay, deef waarii fun lahay njiriñ te ngémēn bal lahay njiriñ !

¹⁵ Koloh búudé lahay raa nék, deef Kiristaa kéllúy búudé, te fun fellirute Koope, ndah fun wonute sun biti dī fi Koope daa kélícf Kiristaa búudé.

¹⁶ Hena biti koloh búudé lahay raa, deef Kiristaa bal kéllúy búudé.

¹⁷ Te hém Kiristaa kéllúy búudé rēe, deef ngémēn lahay njiriñ, bakaadfon aa faannon dapat.

¹⁸ Baa daa ri biti bal bëewě húlúu a ngémí wě Kiristaa na ra saatayute.

¹⁹ Hena biti pesi yen feey fi bee kep daa tah yen tik yaakaari yen Kiristaa na raa, deef yen daa lukuu súfúñ bëewě bééβ.

²⁰ Kiristaa kay kélluté búudé kaah. Daa ri déβpí kéllú búudé filiβ fi bëewě húlúu ngémē rē bééβ ti iña na déβpí lecu meey ra nen.

²¹ Bēe' yíně daa tah húl ac ëldúně ; ti daaha nen, bëe' yíně daa tah ow na kéllú búudé.

²² Bi nonu bëewě Aadama na, dī fa daa bëe' tah húl ac ëldúně rē, wa bééβ ay húl. Ti daaha nen, bi nonu bëewě Kiristaa na, dī fa daa bëe' tah

* 15:5 15.5 Peer : Di gerek, bíníyú deh : Sefaas. Daa ri tii yíníi Peer.

ow na këllú búudé rë, wa béeb ay këllú búudé.

²³ Bëyi në béeb nék a bisi : dī fi Kiristaa daa débpí këllú ti iña na débpí lecu meey ra nen, bëewë nonu dīi na ra nay naa tikkée filoon fi nimili.

²⁴ Filoon fi baaha, túkkíi ëldúnë nay naa tikkée. Kiristaa ay kéeníd mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra béeb, kéeníd kélfë yí wë béeb, kéeníd doole ya sun béeb, dī nimilid Nguur ka ya' Baap-Koo.

²⁵ Nagajek, Kiristaa wafti homa homo af nguur ka nūi Koope tīk kaa'oh yi béeb kotti feey.

²⁶ Kúl kë daa kaa'oha nay millúu dakayuu ra.

²⁷ Nagajek bíníyúté bitih : « *Koope tikké rí dī paa'te iña béeb sun.* »✧ Ndaa di filib woni bah, lante bitih Koope fa tīk Kiristaa paa'te iña béeb sun ra, noneh béeb fë wonu baa ra.

²⁸ Kiristaa fa daa Koy ka ra, tīkú paa' iña béeb sun raa nék, tīgí daaha, dī fa Koope tīk rí paa'te iña béeb sun da, ay tīk afi ya' Koope, dī fi Koope paa' ri sun. Daaha, Koope ay paa' iña béeb sun.

²⁹ Lahte bëewí fí yúhté bitih bëewë húlú rë daa tah wa bëtsú. Bëewí yaa sehu yi na ? Hena bitih koloh búudé lahay raa kay, kon bëewí yaa bëtsú yi af bëewí húlúté ?

³⁰ A fun fi yeh, yi tah faraah ñinní fun homa' ya' yi fun ?

³¹ Koy-yaayyi yeh, di na dëmdë' mí yee nonuu don Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra, wëerté së' bitih yíilëe Koo faraah, ñiin së' homa' ya' so' daaha.

³² Bee húmú hom mi maa haa' a bëewí madu i gaynde nen Efes ra, ay soo lahre njiriñ mi bi hém mi saama yii ee feey fi bee kep ? Hena bitih bëewë húlú rë ii këllú búudé rëe kay, yen mín won bitih : « *Yen ñam yen han, key yen suu hulé hulé kep !* »✧

³³ Ngënë nëfii affon, wonute bitih : « *Ñéerë' a bëyi bosse na yah ow.* »

³⁴ Yee waɗ ɗa bitih don baatti olsoh affon. Kon ëlsii affon te don yeris bakaad. Lahte bëewí yíih Koope ewu don na. Mi won don tee : baa gace don na !

Bëyi këllú búudé mada' dīh ?

³⁵ Mín hen ɗaa ow won bitih : « *Bëyi húlte këllúu dī búudé ? Bëyi këllú búudé faana mada' dīh ?* »

³⁶ Bëyi won yii baa deef afa nebay ! Bee ow sohte tisooh ra, tisooh ka ay minée hen gañcahi na pes bitih dī húl kut.

³⁷ Yee sohu ra dī gañcahi paahte neh ; dī tisooh kep, mín yaha too mbée yin kay.

³⁸ Filoon fi sohi baaha, Koope daa na on tal gañcaha faana neba' ri ra ; Koope daa na on tisooh béeb dūhíf faan gañcaha ñéerë' rí rë.

³⁹ Yii na pes béeb maday a mo-roomi faan. Ow a raɓ maduy faan, raɓ a yak maduy faan, yak a jén maduy faan.

⁴⁰ Iñin sun maduy a yee feey. Wunadi yii ín sun, maday a wunadi yii ee feey.

⁴¹ Yin fi yin béeb maday a mo-roomi wunad. Di na taka' na'a maday a di na niiña' céyín fë, di na niiña' céyín fë maday a di na niiña' hulla ; filib fi hulla sah, niiñadi wa maday.

⁴² Ti daaha nen, ow këllú búudé rëe, faana ii mada' bee merees. Faani bëkute feey, dī yii na yah ; faani këllú búudé nék, dī yii na yaheh.

⁴³ Bee na bëku feey ra, dī faani lahay solo ; bee na këllú búudé rë, dī faani laha' ndam. Bee bëku feey ra, dī faani lahay doole ; bee këllú búudé rë, dī faani laha' doole.

⁴⁴ Bee bëku feey ra, dī bo' faan ; bee këllú búudé rë, ñéerë' a Ruuh-Pesen. Kon lahte faani teem bo' faan a faani ñéerë' a Ruuh-Pesen.

⁴⁵ Nagajek, di yii lenke Aadama fa débpí saku ra, bíníyúté Téerëe bitih : « *dī hente bëyi në pes.* »✧ Aadama

fa millë' rë nék, ñéerë' a Ruuh-Pesen te na ona' pes.

⁴⁶ Faana ñéerë' a Ruuh-Pesen ra neh daa déb, faana bo' faan kut da daa déb. Bee ñéerë' a Ruuh-Pesen ra ac filoon fe.

⁴⁷ Aadama fa déb dë yugusuu a feey ; Aadama fi ana fa nék kola' sun.

⁴⁸ Bëy feey fa maduu a bee yugusuu a feey ra, bëy sun maduu a bee kola' sun da.

⁴⁹ Di maduu yen bëe' yugusuu a feey ra, yen ay madee a bee kola' sun da daaha.

⁵⁰ Koy-yaayyi yeh, mi faha' woni yii beh : bo' faan a ñif ii mín non Nguur ki Koope, te yii na yah ii mín non yii na yaheh.

⁵¹⁻⁵² Cëe mi teeb don yee níb Koope te ow húmú yéeh rí rë : Yen béeb neh daa nay húlé, ndaa guuttaa ac yutuud, yeel a fúrúf, un kúlúb kē tiile rek yen béeb lofiso. Un kúlúb kē tiile rek, bëewë húlú rë källëe búudé, ñéerë' faani ii yah ta', yen béeb yen lofiso.

⁵³ Nagajek, yii na yah wafti yíssëe yii na yaheh ; yii na húl wafti yíssëe yii na húléh.

⁵⁴ Tíl níi yii na yah yíssëh yii na yaheh, yii na húl yíssëh yii na húléh rëe, deef wahtii una bíníyú Téerëe bee ra lahte :

« *Ndam honte kúl kē dofook !* »*

⁵⁵ « *A do fi kúl kē, ndamu di deh ?*

A do fi kúl kē, bolluu di deh ? »*

⁵⁶ Bakaad daa bollii kúl kē, te Kootaa daa doolii bakaad.*

⁵⁷ Di filiib fi yaaha béeb nék, yen sím Koope di yee ona' ri yen ndam ñeya'te ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

⁵⁸ Kon don fi koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, hëbí híin don cañ gíñ. Hëbí légéyírí Yíkëe faraah, ndah don yúhúté bití moga na moku don nona nonu don Yíkëe në rë ii hen pëtíh.

16

Yii lenke hélsë nay négíríruu bëewí Koope Yerusalem ra

¹ Koy-yaayyi yeh, leegi may ron wone yii lenke hélsë nay négíríruu saañ bëewí Koope Yerusalem ra : mi wonte bëy illí jañi ya Galasi yee nay waa page ra, te don bal lah ñéyí yee won mi wa ra.

² Lahaa dímees béeb, ow fi ow don na a tígí teem doolii nísë yee nay rii yeree ra tík hatin, don banti seh níi mi ac don anee waa négírée.

³ Hen daa mi ac ginon daa, mi wol bëewë tansu don da, ñéerë' a unni nay teebee bití wa yeju yejo waa na, wa kom wa iña onu bëy illí jañii Yerusalem ra.

⁴ Hena bití calte bití mi pay raa bal, funi wa ñéerë' dín fë.

Waaji saañi Pool Korente

⁵ May ac ginon bití mi kola' Maseduwaan, ndah may ñee'ee na.

⁶ Mi ac ginon raa, mín hen mi sampi maañis don na, mbée sah mi homa na líjë béeb ; tígí daaha, don ay soo mín habra' mi lúsídf waali so' a tígí mín dñi hen béeb.

⁷ Mi fahaay bití waalee ke so' beh, mi ñeya ñeyo ginon mi ot don dee rek mi saañ. Mi yaakaarte bití may naa sampi maañis, hém neba' Yíkëe.

⁸ Di filiib yaa béeb nék, may home Efes dee níi feedi Pantakot,

⁹ ndah Koope kúnsídté së' il gëyéet, bi nay tahe mi pañ légéyí së' níi mit sëk, a dee teyu kaa'oh ya béeb rë.

¹⁰ Timoote lah don na daaha raa, tēhíi rí a ya' ana níi dñi yēñ baaha, ndah funi daa boku légéyírí Yíkëe.

¹¹ Ngënë héefí rí, lah hëbírii rí habroo kay, dñi lúsídf baabi a jaamma níi dñi nimil soo na dee ndah funi koy-yaayya dee ee rii sehu ra.

¹² Koy-yaafi yen Apolos nék, mi cagohte ri waal caak bití dñi ñéerë' a koy-yaayya dñi ac yérën, ndaa tígë

homa' ri bee ra dī fahaay ac doom.
Di mín ac dāa, dī ay ac.

Yee millë' rí wëe líkín unna ra

¹³ Këlli affon don ham ngémën
híin, don kaañ yee homuu don da
don híin nē gíñ.

¹⁴ Yii don yah rii pañ béeb, tíkëe
sun faha'.

¹⁵ Don yúhú Estefanas a bëy faami
maan ? Don yúhuté biti daa wa
débúu haal ngémë di Akaay béeb, te
wa yabute na légéyírú bëewí Koope.
Kon mi dañ don biti tee koy-yaayyi
yeh :

¹⁶ mani bëewí yaa a bëewë wani
wa na légéyú rë, lah ëní wë cér.

¹⁷ Keeñ so' sosse aya ayu Este-
fanás, Fortunatus a Akaykus soo na
ra ; ayi wa man so' biti don daa ayu
komute so' béeb nen.

¹⁸ Wa onute so' doole ti di paguu
wa ri a don nen. Béyri mani bëewí
yah !

¹⁹ Bëy íllí jañi ya hom deyi Aasi
ra na woduu ron. Akilaas a Pírísíl*
na woduu ron ní wodoh di tii Yíkëe,
wa a bëy íllí jañaa na tee'uu faam wa
ra bal.

²⁰ Koy-yaayya dee béeb na woduu
ron. Lah wëdëntíi hanndal kon ní
wodanta'†.

²¹ So' mi Pool, daa mi bíní uni bee
woda' mi ron bee ra a ya' so'.

²² Koope alaka bëyí fí fahaay Yíkëe
!
Aye do fi Yíkíi fun‡ !

²³ Yéésú-Yíkëe líhë rën mal !

²⁴ Mi faha'te ron béeb di nona
nonu yen Yéésú-Kiristaa na ra.

* **16:19 16.19** *Pírísíl* : Di gerek, bíníyú deh : *Piriskaa*. Di beleb Akilaas. † **16:20 16.20** Di baahi bëewí yaaha, wa yahti wodoh bëewë mboko yi wa mbée bëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe. ‡ **16:22 16.22** *Aye do fi Yíkíi fun !* Di arameyen, bíníyú deh : *Marana taa !*

Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Korente ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool bëy ílí janjii Korente hom filiíb Bíibèlè rë. Kola'te unna dëb dí wëe bíní rë, lahte wonni deefidte ri tahte nii hanndal ki bani wa neblilay. Balaa dí payaat na waali éyë fë nék, dí bínité unni yeh yugusa'i hanndal ki wani. Na bíní Pool unni yee ra, deef Korente húmú gini caakke yin te yiiga tilté.

Jamanii baaha, deef lahte bëewí húmú në, na waariyu bëy ílí janjaa íñi bokaay a yee na waare Pool ra. Wa ayuu biti wa i apootar gaan, te wa húmú mínú won.

Pool wonte bëy Korente biti dí lahte yii damaa ri koon, bi luk bi apootarri yah, ndaa dí damaay ri ndah yaa béeb lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti wa fi bëy Korente ñee íña wonu filiíb Uni Neba ra.

Di wonte wa :

- yii lenke heni ri apootari Yéésú-Kiristaa (1.1 ; 12.11-12),
- yii lenke payi yéí wë (1.15-24 ; 13.1-4),
- yii lenke ndami yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë rë (3.7-18),
- yii lenke yugusa'i Koope hanndal ki bani bëewë (5.11-21),
- yii lenke dí fi Pool, coono fa dey dí béeb dí múñcé wë rë (6.4-5),
- yii lenke haakalsa'i hélsë nay kéyrúu habra'i koy-yaayyin Yerusalem ra (8.1-15),
- yii lenke waaraa na waare ri te sehay yin na ra (11.7-12),
- a yii lenke apootarri padfah ya (11.4, 13-15).

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti bëyí fí ay damee béeb, damaa Yíkëe.

Wodoha

¹ Don fi bëy ílí janjii Koope di Korente a bëewí Koope Akaay béeb, so' mi Pool, funi Timoote koy-yaafi yen daa na woduu ron. So' nék, mi falu apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha.

² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe lihún rën mal, on don jaamma !

Doolaa na tah ow múñ coono ra

³ Yen sím Koope, dí fi Boffi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, Boffa naa'-keeñ teem díi na ra, dí fi Koope fa yii lah béeb dí ona' doole ra.

⁴ Coono fi hom fun béeb dí on fun doole, nda fun ñeya' yee pagid' dí fun da, fun mín on bëyí fí hom coono doole, a di mín tí man coono fa béeb.

⁵ Nagajek, di hëpë' coono fa húmú dey Kiristaa ra sun fi fun, dí hëpë' fun doolii mújúun fun daaha ñeyídté rí Kiristaa na.

⁶ Don ot fun hom coono, nda don lah doole, don múc ; don ot fun onu doole, nda don onu doolii mín tah don múñ mani coono fa deyu fun da.

⁷ Fun lahute yaakaari wëerté don na, ndah fun yúhuté biti don bokute a fun coono, don bokute a fun don onute doole.

⁸ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti don yúh coono fa deyu fun Aasi ra : húmú misikke misigi fí yúhté biti lukke fun doole nii fun húmú habuu biti fun ii pes.

⁹ Tilté nii sah fun habuu biti fun ay húl. Yii baa laha'te dah nda fun banti tik yaakaari fun affi fun na, fun tikún yaakaari fun Koope fa na kélid' búudé rë.

¹⁰ Daa ri sëmlë' fun húlí misigi bah, te ri ay dékéé në. Fun tikuté yaakaari fun díi na biti dí ay dékéé në.

¹¹ Te lah na bín fë rëe, danjii ron ay fun naa habra'. Koope tah danjii bëewí caakka yulid' fun na raa, ow caak ay rii sím di mala nay rii fun one ra.

Híilëhí Pool waala húmú ham dí ra

12 Cëe mi won don yee na damuu fun da : fun yúhruté affi fun biti fun tílúu a bëewë béeb a nufi lante, níi luka' a don te fun d'apuy na dara. Pagadee ke fun baa kola' Koope na. Di kolaay ham-hami feey fi beh, di mali fun a Koope.

13-14 Filiß unna na bíníyú fun don da, wa homa' íni don ole wa rek wa haale affon. Don nék, mi yúhté biti don yúhuté fun dee rek níi wocce, te mi yaakaarte biti don ay yúh níi lan bitih : yiin nay nimile Yéésú Yíkii yen ra, don ay dëmdée fun ti di nay fun don dëmdée nen.

15-16 Yii baa húmú wëerté sè' daa tah mi húmú ham biti balaa mi saañ Maseduwaan koon, may débée ñee ginon. Te mi kola' Maseduwaan koon may nimilee ginon, don ay soo habra' waali Yúdée fë húmú ham mi ra. Tígí daaha, may paya' ginon waal ana koon, Koope ñeya' soo na ndín mi lahid' don njiriñ waal ana.

17 Haba' mi biti may rii henee daa ra, mi níbéy níbé èe yih ? Mbée bee mi canke pañ yin da, mi níbé' níbéð ow kut níi tah mi wone íi a èe-èe' waala yínè aa yih ?

18 Koope sah yúhté biti ína na wonu fun don da na heneh íi a èe-èe' waala yínè.

19 Funi Silaas a Timoote, fun waariyute ron Yéésú-KiristaaKoy Koope, te ri húmú henay íi a èe-èe' waala yínè. « Íi » kut daa díi na.

20 Nagajek, Yéésú daa « íi » fi Koope. Maanam daa ri pañ ína gapa' Koope ra béeb. Yii baa daa tah yen bal, yen ñee'uu Yéésú nè yen wone Koope « démíin », yen kañee ri daaha.

21 Di fi Koope daa na on yen doole don a fun, nda ngémí yen híin Kiristaa na. Daa ri fal yen,

22 di tíinndé'té yen bekke Ruuh-Peserj keñni yen, te Ruuhi baa daa yee habu yen na'-na' ra níi íni wanna yefid' di yen da ac.

23 Koope mín sée seede ! Mi fel rek di hawa so' húl ! Yee tah mi nimilay ginon da, mi kaa' biti mi ac ayi ay ron kome keñni nebay.

24 Fun saamuy biti fun ac fun cagoh ron níi lukus di yii lenke ngémën, ndah don habute na híin. Fun saamu biti kay, yen bok légéy, keeññon sos.

2

1 Don ot mi nimilaay ginon, mi ham biti mii ayil daa ayi ay ron kome keñni nebay.

2 So' mi koma ron keñni nebay raa, daa nay sosde keñ so' ? Don fi yaa nay mii kome keñni nebay koon da, don daa mínú sosil keñ so' neh a ?

3 Yee tah mi húmú bíní ron ra daa reeni : mi húmú fahaay biti mi ac daa koon, bëewë warun sosil keñ so' koon da tah keñ so' nebeh. Wëerté sè' biti bee keñ so' sosse ra, keeññon bal hom naa sosa' daaha.

4 Mi húmú bíníyè' ron filiß coono, keñni dúmpé a looyi misikke naam, di biti mi faha' ron tík yii misikke neh, mi húmú faha' teebi ron biti mi faha' ron fahoo keñ so'.

Bëyí tooñ baalun

5 Lah bëyí pañke yee nebay keñ don na raa nék, bëyí baa pagay so' ri, di pañ di don béeb. Mi fahaay lukusid' sah ! Yee pañ di baa ra labpe don béeb, ndaa laha' bëewí yaa lukki lab wa.

6 Bëyí baa, yee tíkú rí i ow caak don na ra rek, doyte.

7 Don warun rii baalun baalo kay don on di doole, kaa'a'i biti di lah yii misik di níi misiga luk di doole.

8 Kon mi dañ don biti don teeb di biti don fahuute ri.

9 Yee tah mi bíní ron ra daa ri beh : mi húmú faha' olsohi ron nda don ee ñeyu ína béeb rë.

10 Bëe' pañ yin ra don baal ri raa, so' bal may rii baal. Te mi lah yii baala mi ri raa, deef don daa tahu mi pañ ri fii Kiristaa,

11 kaa'a'i biti Seytaane lah íli haalaa ri filiß fi yen, nofa' yen. Nagajek, yen yúhuté yee hom nufa ra níi wocce.

Yee kaa' Pool took ra

12 Laha' mi Torowas waarii Uni NebiKiristaa ra, mi otte biti Yíkëe kúnsídté sè' ílí légéyëe mí nè.

13 Añcañ, kúnsírë' sè' rí ílí légéyëe mí ní, bi olay mi koy-yaafi yen Tít laha' mi ra, af so' tookay. Yii baa tahte mi takohte bëy Torowas, mi saañce Maseduwaan.

Ndama kola' Yéésú-Kiristaa na ra

14 Yen simún Koope nék di yee na kúrë' rí fun faraah ti d'uuli bëewí na teeftuu ndami nen, di yee nonuu fun Kiristaa na ra. Di ñeya' fun na, fun kúrúte tii Kiristaa* feey fa béeb ti cuuraayi ngeda líiwëlsé'té deyi baa béeb nen.

15 Nagajek, di Koope na, fun cuuraayi yaa ngeda daa kiili fi Kiristaa ra : fun daa cuuraayi yaa bëewë tíkúu waali mújë rë nè, a yee homu kotti múuy dë.

16 Bëewë homu kotti múuy dë, cuuraayi yaa nget búudé waa na, yi ay beke ow húl ; yee tíkúu waali mújë rë, cuuraayi yaa nget pes waa na, yi ay beke ow pes. Daa mín légéyí baa nék ?

17 Fun nëníh bëewí caakki yaa na waariyu unni Koope saame na alal ra ; fun kay, Koope daa wol fun, te fun waariyuu a nufi lante di fíyí, nona nonu fun Kiristaa na ra.

3

Súrgí yii hasa poku ra

1 Iña kola' mi won ra, mbaa daa ri biti fun homu teefta'i affi fun neh ? Fun sohluute biti lah bëewí bíní d'on laase légéyí fun ti di na paguu ri bëewë ee na nen a ? Fun sohluute biti d'on bíní d'on woní d' fun baaha, nda fun mín laay ílíy kay a ?

2 Don kay, d'on daa unna laasuu légéyí fun da, unnee bíníyú keeñni fun da, yee fí yúhté biti bëewë béeb mínú wë janí, wa yúh yee faha' waa won da.

3 Lante biti d'on daa unna bíní Kiristaa ra, wa ñeya'te fun na. Wa unni bíníyúuy a ya', wa bíníyúu a Ruuhi Koope fa na pes da. Wa

bíníyú sun la' neh, wa bíníyú keeñ ow.

4 Don ot fun won iñyah, wëelíyëhë wëelíyúu fun wa fii Koope ndah Kiristaa ra.

5 Fun lukki míníh haba' biti sah fun mínú affi fun légéyí man d'ah. Yee pagu fun d'a Koope daa tah fun mín dí ;

6 daa ri tah fun mín hen súrgë yí yii hasa pok dí hanndal ki bani bëewë rë. Yii hasi baaha kolaay Kootaa na, dí kola' Ruuh-Pesëñ na. Kootaa bíníyú rë beka' ow húl, ndaa Ruuha beka' ow pes.

7 Koyyi unna Kootaa húmú bíníyú bíníyë sun i la', ñéerë'té a niiñi ndami Koope. Kanam Mëyíis húmú tak tako ní bëy Israyel míníh rii yíid' sah, te añcañ niiñi baa maañay, gétté. Hém légéyí Kootaa na bek ow húl rë daa niiña' daaha raa,

8 niiñi ndami légéyí Ruuh-Pesëñ ay made díh ?

9 Hém légéyí Kootaa na tah ow daanu ra daa niiñ raa, niiñi ndami légéyí yee na tah Koope na haba' ow bëyí júbpé rë ay made díh ?

10 Kon ndama húmú niiñ filoon baa ra tikkiyay dara fii bee míllë' woteh bee ow yéeh daa teem ri gaan ra !

11 Yee ñee ñeyo rek gétté rë daa húmú lah ndam raa kay, bee nay home faraah ra ay made díh ?

12 Yaakaara lahuu fun d'a daa tah fun kaañ yii na pagu fun béeb.

13 Fun maduy a Mëyíis fë húmú d'ap kanami a líil, kaa' bëy Israyel ot di na saya' niiñi yee ñee ñeyo rek gétté rë.

14 Oladi wa nék wulay. Dala'te bín fë ní a d'eh, líilí baa líssí húun íllí wë biti wa home janíi téeré yë bíníyúu yee d'ébúu poku ra. Líilí baa kolaay íllí wë, dí hom nísë' biti bëe' non Kiristaa na.

15 Te ní a woteh, homuun wa janíi Téerëe bíníyú kootii Mëyíis faraah, lah líilí húun oladi wa.

* 2:14 2.14 Kiristaa : Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : Koope.

16 Ndaa lah bëyí yíssëh Yíkëe në waa na raa, líilë illí bëyí baaha nísëh.

17 Yíkëe fë na wonuu dee ra daa Ruuha, te tígí hom Ruuhi Yíkëe, ow fi ow bééβ daa na laha' afi.

18 Yen bééβ, yin húunëy kanammi yen, te yen daa na teebuu* di man ndami Yíkëe ti di na teeβa' seetaan di man ow nen. Yíkëe fë daa Ruuha ra ee yen lofis ra nda yen man a dī, yen baatee lah ndam yen saye.

4

Coono fa deyu apootarra ra

1 Naa'a naa' Koope keeñ nahte fun légéyí bee ra, daa kaa' fun yeddoh.

2 Fun súugúuté iñi sèpirè'té a pañi iñi ay dapuu dapoo, fun na nëfiih ow te fun na lëfiih unni Koope. Fun kay, Koope yúhté bití fun teebuu bëewë dee madu fun da kaaf ka na wonu fun nii lan da.

3 Hena bití nék Uní Neba na waariyu fun da múurèhté ow na raa, deef dī múurèh il bëyí sanjute.

4 Bëe' Una múurèh dīi na baa ra nék dī bëyí gëmëy. Seytaane fa daa kélfii èldúnë fí bee ra búumílté rí, kaa' ri ot niiñi Uní Neba na teeβa' ndami Kiristaa fa daa netli Koope ra.

5 Bee fun homute waare ra, fun na wëeriyíh yii lenjke fun na dé' ! Fun hom waariyuu bití Yéésú-Kiristaa daa Yíkëe. Di yii lenjke fun na nék, fun súrgë yí don kep te Yéésú daa tah.

6 Koope húmú maañcee won bitih : « *Niiña hawaana ñúusë !* »* Di fi baa bal daa ri hawaan keeññi fun. Di faha' hawaani fun, ñeya' ri yúhë yúhú fun ndamee ke ri na niiñ kanam Kiristaa ra.

7 Niiñi baa dī alal mi ee fun na naam, fun fa híinúy ti yaadi yugusuu dépëh kut nen ra, nda bëewë yúh bití doolii gaani baa kolaay fun na, dī kola' Koope na.

8 Fun homuu coono fi coono bééβ, ndaa taheh fun keen ; affi fun kúnëh, ndaa taheh fun yeddoh ;

9 bëewë ee fun moklu ra, ndaa taheh Koope yeris fun ; hom nii rëe wa las fun feey, ndaa taheh wa hap fun húl.

10 Fun oluu húlë në faraah ti di húlë' Yéésú nen, nda pesi Yéésú feeñ fun na bal.

11 Fun fa na pesu ra, faraah fun hom homuu kotti kúl kë ndah Yéésú, nda pesi Yéésú feeñ faanni fun fa na suu húlë rë.

12 Kon bee kúl kë teeβee afi fun na ra, pesa teeβa' afi don na daaha.

13 Bíníyuté Téerëe bitih : « *Mi gém gémë daa tah mi won.* »* Ngémi baa daa keeññi fun bal. Fun gémú gémë daa tah fun na waareyu.

14 Nagajek, fun yúhuté bití Koope fa kélid' Yéésú-Yíkëe búudé rë, ay fun kélid' búudé bal ti Yéésú nen, dī cëgíd' fun a don bééβ fíyí.

15 Iña deyu fun fun na habu híin dë bééβ, don daa tah, nda bëewë nay liile malli Koope ra baatee caak saye. Hen daaha raa, bëewë baatee sím Koope saye, nda Koope lah ndam.

Ndami gaana na ac da

16 Yii baa daa kaa' fun yeddoh. Wuti sah faanni fun ee yah yin-yin na saañ raa, yee na pesuu fun keeññi fun da faraah homa' has.

17 Coono fa na deyu fun tígë homuu fun bee ra ay gét, te ri yin yutuud dee rek bití fun cëldë' rí a ndami gaana níi gaan na díméh nay fun dī kome ra.

18 Fun yípúy illí fun sun yii ow mín dīi ot, fun yípú illí fun yii ow mínéh ríi ot. Yii ow mín dīi ot gétë' gétëe, ndaa bee ow mínéh ríi ot da ay home na faraah.

5

1 Nagajek, yen yúhuté bití wuti faannee ke yen feey fi bee daa dúttë dékú yen ee yah ra raa, yen lahute faam fi ii mëssi yah sun-Koo daa ac faanni yen, bi Koope daa yugusid' yen dī ndaa ya' ow neh.

* 3:18 3.18 teebuu : Lahte bëewí habuu ri deh : olu. ☆ 4:6 4.6 Saame Dalaana 1.3 ☆ 4:13 4.13 Saame Kañaay 116.10

² Yen ee ínú ra woteh, ndah yen sesuu bekohi faannee ke yen daa faam fa saamđu yen sun da.

³ Bín fē rēe, yen nís faannee ke yen feey fi bee raa, yen ay lahee faan has, yen ii hen holoŋ.

⁴ Nagajek, bee homuu yen yen dékúte faannee ke yen feey fi bee ra, yen ay íné íné rek ti bëewí enuu say kilik nen. Di biti neh yen fahuu taka' a faannee ke yen feey fi beh, yen fahuu bekoh faanin sun-Koo, nda pesa na dúméh rē hon yii ay húlé húlē.

⁵ Di fi Koope daa kod yen waaydı yen pesi baaha, cépídté Ruuhi sun fi yen, yen ham na na'-na' ní iñi wanna yefid di yen da ac.

⁶ Yii baa daa tah yen hom yen habute híin, te yen yúhú yúhē biti yen homun faannee ke yen yee raa, deef yen wuluute a Yíkēe.

⁷ Nagajek, pesi yen tíkēh ngém ndaa yii na olu a íl neh.

⁸ Yen habute yee habu yen da, te yee génél yen da biti yen dúh faannee ke yen yeh, yen saañ déké a Yíkēe.

⁹ Kon yen dékún faannee ke yen yee mbée yen dúh nē béeb, yee faha' ri ra yen lukuu saam dí.

¹⁰ Yen béeb yen warutee caŋ fii Kiristaa fa na aattiya' yen ra, nda ow fi ow béeb liil yee wad di ra : deefa ri paga' yin wun na pesa' ri feey ra di baaha, ri paga bos di baaha.

Dee yugusa' Koope hanndal ki bani bëewē rē

¹¹ Fun yúhú yi daa neeh Yíkēe daa tah fun na saamu begi iñyaa affi bëewē nda wa gém wē. Koope yúh dee madu fun da, te mi yaakaarte biti don bal don yúhú dee madu fun da ní tígí teem yúh.

¹² Mbaa daa ri biti fun homu teeŋa'i affi fun hēbissēn neh ? Èe-èe', fun kay fun homu teeŋi ron, nda don dēmdē' fun. Hen daa ow kay wone sun fi fun raa, don ay rii mín

lof. Bëewí yaa damuu yii tíkēh íl, ndaa yii ee keeñ neh.

¹³ Hena biti fun lahuy af raa, fun hendu ri Koope ; ndaa fun henun bëewí ñéerúuté a sago fi fun raa, fun hendu ri don.

¹⁴ Faha'a faha' yen Kiristaa ra daa na yeñ fun, ndah wēer fun wēerē bitih : bëe' yínē húlídté bëewē béeb rēe kay, kon bëewē béeb bokute húlúte.

¹⁵ Di húlíd bëewē béeb nda bëewē na pesu ra, pesi wa banti teyil affi wa, wa pesdun bëe' húl kēllúte búudé ndah wa ra.

¹⁶ Yii baa tahte fun na yéellíliih ow yeelad ow kut. Débēenē fun hómú yeeluu Kiristaa yeelad ow kut, ndaa leegi fun yeelliluuy ri daaha.

¹⁷ Ow híssí non Kiristaa na rek, di homa' ow has : yee baha díi na ra gétté, yee has da acce caŋke.

¹⁸ Iñyaa béeb kola' Koope fa yugusa' hanndal ki yeni, ñeya'te ri Kiristaa na, di fa déŋéen fun légéy héc i ow kay ac ndín di yugusa' hanndal ki wani ra.

¹⁹ Nagajek, Koope hom ñeya' Kiristaa na yugusee hanndal ki bani bëewē béeb. Di yeelaay wa tooññi wa. Te daa ri nah fun waare i ow ac, di yugusa' hanndal ki wani.

²⁰ Fun homđu Kiristaa. Koope a faanaŋ fi daa ñeya' fun na, na dēek don. Kon fun daa na dagu ron di tii Kiristaa : tēhí yugusa'a na yugusa' Koope hanndal ki doni ra.

²¹ Kiristaa hómú lahay bakaad, ndaa Koope tíkké rí tígí yen ti bakaaroh nen, nda di fi Koope haba' yen bëewí júbúte nona nonu yen Kiristaa na ra.

6

¹ Fun légéyúu a Koope raa kay, fun dagu ron yii beh : pégí béeb níi mala lahuu ron da banti sooy teem daaha,

² ndah di won filiŋ Téerēe tih :

« *Laha' wahtaa ra,
mi síkírēhté danju.
Laha' wahtu múc dē,*

mi hílíppé rë. »✧

Ëlsíi ! Leegi wahtaa lahte ! Ëlsíi !
Wahtu múc lahte leegi !

³ Fun fahuuy biti ow won yin sun fi légéyí fun, daa tah fun kaa' paŋ dara di yii mín díi hen, bi ay kabine ow.

⁴ Fun kay, yii yah fun paŋ bééɓ, fun hom teeɓuu dee madu fun, fun fa súrgë yí Koope ra. Fun homun coono, fun homun kofeel, wuti keeñni fun dúm rëe sah, fun múñ rí.

⁵ Fun ñeyute hap, fun téyúté, béewë na yejuu fun, fun tíkuté légéyí misikke, fun oluy pëní, fun oluy ñam te yaa bééɓ fun mújúté wë.

⁶ Fun hom teeɓuu biti fun légéyírú Koope di pagadɗi lanni fun, di yee yúhú fun Koope na ra, di iña na mújú fun ɗa, di naa'i keeñni fun, di yee na paŋ Ruuh-Peseŋ fun na ra, di dee fahuu fun ow keeñni fun ra,

⁷ di kaaf ka na wonu fun ɗa, di doolaa on fun Koope ra, a di iñi júbbe na pagu fun ti ganaay ya' yi fun nen ra.

⁸ Béewí yee kañe fun raa, lah yi fëelíyíh fun ; yee sole fun ɗaa, yee laase fun. Béewë habuu fun feloh, te añcaŋ yii hente padɗah íníh fun na ;

⁹ wa habuu fun béewí ow yéeh wë, te añcaŋ béewë yúhúte fun níi yúh ; wa habuu fun béewí húlúte, te añcaŋ fun ee pesu ra ee ; wa habuu fun béewí paguu yin bos moklute, ndaa fun hawuy húl ;

¹⁰ wa habuu fun béewí keeñni wa nebay, te faraah keeñni fun ee sos ɗa ; wa habuu biti fun lahuy yin, ndaa fun ee baatu ow caak alal ra ; wa habuu biti fun lahuy dara, ndaa fun lahute bééɓ.

¹¹ Don fi koy-yaayya dékú Korente ra, fun kúnsírúte ron keeñni fun, fun wonute ron filiɓ fi fun a fëel fi fun bééɓ.

¹² Fun kaa'uuy faha'i ron, ɗon kay ɗon daa téyúu fun na.

¹³ Kon mi won ɗon na ti bëyí won a koyyi nen : Kúnsëhë kúnsúu fun ɗon na ra, kúnsí keeñnon ɗaaha fun na !

Gém Koope a yin kay ñéerëey

¹⁴ Ngënë hëelsíi a bëewí gémúy Yéésú, ɗoni wa míníh ñéerë' ! Yii júbpe a yii taway dara a Koope míníh ñéerë' ! Niiñ mínë' bok a ñúus ílíy díh ?

¹⁵ Kiristaa ay mínée a Seytaane* díh ? Mbée bëyí gémpe a bëyí gémëy ay mínée bok yih ?

¹⁶ Faam Koope a yúullë taa'uu yih ? Yen daa faam Koope fa na pes ɗa, ti di wona' ri di fi baa nen ! Di won tih :

« *May déké a wa, funi wa nay ñéerée daa mi ac Koope fi wa, wa hen bëewí së'.* »✧

¹⁷ Yii baa daa tah Koo-Yíkëe won bitih :

« *Kéli leeli bëewí bossa, ɗon wuloh wa, ɗon banti leb dara yii sobete, may ron taha' a ya' ana.* »✧

¹⁸ Koo-Yíkëe fë mín bééɓ rë wonilte bitih :

« *May hen baap ɗon na, ɗon hen koy soo na.* »✧

7

¹ Don fi kooyya faha' mi níi faha' ra, iñyaa bééɓ gapu yen. Kon yen bukutoh yii na sobeyil faanni yen a keeñni yen bééɓ, maanam yen paŋ bééɓ yen pesa' neeh Koope níi yen lan ces.

Yee sosil keeñ Pool ra

² Kúnsí keeñnon ɗon bek fun na. Fun tooñuy ow, fun yahuy ow, fun nofuuy ow yii daa ri laha' ri.

³ Mi wonay yii baa biti mi hom yami ron yin dé', ndah mi mëssëe rën won biti fun beku ron beko keeñni fun níi dara mínéh yen taag-gila', pesa neh kúl kë neh.

⁴ Mi wëelíyëhté rën níi wëelíyëh, te mi dama' ɗon. Filiɓ coono ya ñeyu fun ɗa bééɓ, so' mi lukki lah

* **6:15 6.15 Seytaane** : Di gerek, bíníyú deh : *Beliyaar*: ✧ **6:16 6.16** Saame Tali Léwí 26.12 ; Esekiyel 37.27 ✧ **6:17 6.17** Saame Isayii 52.11 ; Esekiyel 20.34, 41 ✧ **6:18 6.18** Saame 2 Samiyel 7.14

doole na, te keeñ so' luka' sos na ní hen dotooy.

⁵ Nagajek, lahuu fun Maseduwaan ra, fun lahuy jaamma koy yínë sah. Fun maluu kofeel béeb kay : bëewë homute na haa'uu fun, baatte bití keeñni fun tookay ndah tíit.

⁶ Koope fa na on bëe' yeddoh doole ra, onte fun doole bee aya' Tít dë.

⁷ Ayi neh don daa on fun doole, ndaa yee bíllë' rí fun dee onuu ron dī fi baa doole ra. Di bílídte fun dee fahuu don olaadi so' ra, réecciyëhé réecciyúu ron ra, a dee pokuu don soo na ra. Yii baa daa baatti sosil keeñ so'.

⁸ Mi yúhté bití unna húmú bíní mí ron ra húmú misikke ron, ndaa misiga teem guuttii baaha. So' mi réecciyëey rí tígë homa' mi bee ra nék. Nagajek, mi húmú réecciyëhte rí bee kela' mi bití unna misikke ron ra,

⁹ ndaa keeñ so' sosse leegi. Keeñ so' sosaay bití unna húmú misikke ron dé', ndaa bití misiga misik ri ron ra tahte don lofute pesad. Misigi baaha ñéerë'té a yee faha' Koope ra. Kon fun tooñuy ron yínë sah !

¹⁰ Nagajek, misigi ñéerë' a yee faha' Koope ra, daa na tah ow lof pesad bëe' muc, te yii ay réecciyúu íníh në. Ndaa misigi ñéerë' a íñi èldúnë fí beh, beka' ow húl.

¹¹ Yee húmú misik don da ñéerë'té a yee faha' Koope ra ! Leegi èlsíi yee lím rí don na ra : dee sawooruu ron ra, dee layruu ron affon da, dee oluu ron affon da, dee tíitúu don da, dee caguu ron olaadi so' ra, dee fahuu ron ñee yee faha' Koope ra, a dee koruu ron bëe' pañ bos da ! Iña pagu don yaa ra béeb, don teebuute affon bití don nëníh yee húmú won mi ron baa ra.

¹² Don ot mi húmú bíní ron, dī bëe' tooñ da neh daa tah, te ri bëe' tooñu ra neh bal. Yee tah mi húmú bíní ron ra, mi húmú faha' bití don yúh níi lan di fíi Koope bití don sawoorute fun na níi sawoor.

¹³ Yii baa daa on fun doole deh. Teyay doolaa on dī fun da, ndaa

oluu fun bití keeñ Tít sosse di dee tahuu don níi keeña yëellëhté rë, keeñni fun baattee sos.

¹⁴ Mi húmú sampee ron dama' fíi Tít te mi sopaay na woteh. Fun húmú mësúu ron won kaah, te laasa na húmú laasu fun don fíi Tít dë, ow taasaay ri bal.

¹⁵ Daaha, faha'a faha' ri ron ra baata' baatoo, bití ri nérsëh ñeya ñeyuu don béeb yee won dī don a dee teertuu don ri ra : don onute ri cér níi mitte sëk.

¹⁶ Keeñ so' sosse di yee mínë' mí tik yaakaari so' sun fon di yii mín dīi hen béeb dë.

8

Di na onuu

¹ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu bití don yúh mala on Koope bëy íllí jani yi Maseduwaan ra.

² Wa fi yah, bëewë húmú saamute olsohi wa ñéyruté wa coono lool, ndaa keeñni wa sosse níi tahte húmú henuu wa ñékíd níi, iña onuu wa ra caakke lool.

³ So' mi bee mi mín seede bitih, yee mínú wëe ona' ra béeb wa onuute ri níi lukusse sah te ow túuyëy wë rí. ⁴ Wa caguute fun lok bití fun on wa wa bok a fun yera'i iña nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra.

⁵ Wa pagute yii fun séentúuy rí waa na koon : wa yerute Yíkëe affi wa, wa tíkuté sun yerute fun affi wa bal ti di faha' ri Koope nen.

⁶ Yii baa daa tah fun dan Tít fa daa húmú dalid don haakalsa'i hélsë nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra, dī nimil don na, don lúsíd yii wuni bah.

⁷ Don lahute béeb níi lah : don lahute ngém níi lah, don mínuté won níi mín, don yúhuté níi yúh, don sawoorute níi sawoor, te faha'a fahuu fun don níi faha' ra tahte don fahuute ow níi faha'. Di daaha raa kay, fun fahuu bití don baah níi baah yii lenke hélsë nay haakalsuu ra.

⁸ So' mi homay túuyí ron dé', so' mi saam bití bee mi wone ron dee

sawooruu i ow kay ra, don teeɓa' kah-kah biti don fahuute ow.

⁹ Don yiih dee baaha' Yeesú-Kiristaa Yíkíi yen yen na ra woo ? Di fi baaha húmú lahte alal, af ron tahte di hente ñëkíɗ, nda ñagi tah don lah alal.

¹⁰ Kalaa don daa débúu caŋ biti don ay yera', te don daa débúu yera'. Yee mín mí ron won yii baa te daa wun don na ra daa ri beh :

¹¹ di húmú caguu ron lok biti don ay yera', lah lúsdíi rí daaha a tígé teem dooloon ra. Kon lah lúsdí yee dalu ron baa ra.

¹² Iña nay ron yeree ra, di mín wée teem béeb lah keeññon raa, Koope ay waa tah ndah di ii meela' yii don lahu ri.

¹³ Yaa béeb, saamuy biti don koloh na raa don hom súfúñ bëewí kayya hom jaamma, saamu biti bëewë béeb teem.

¹⁴ Tígé homuu ron bee ra, don lahu te nii don minú dímlè' bëewë ñaku ra, hen daa lah bis don ñak bëewí yaa lah nii rée, daa wa dímlúun don. Tígí daaha, teyla' ay lahee na

¹⁵ ti di bíníyúu rí Téerée nen bitih :
« *Bëewë píyú caak ra, yi wa lukusay ; yee píyú yutuud ra, yi wa mitte.* »*

Tít a bëewë wa ñéerúu rë

¹⁶ Yen sím Koope di yee ona' ri Tít sawoora sawoor ri ron na ti fun nen ra.

¹⁷ Tít tahte yee wonu fun di ra, ndaa baaha deef di húmú sawoor na sawooro nii wonuu fun di, di yíppée caŋ beyi waali ginon.

¹⁸ Fun wolaaluute a ri, ow di koy-yaayya filiɓ ngémë, bee bëy illí jaŋi ya béeb na kañu ri di yee na waareya' ri Uni Neba ra.

¹⁹ Di fi baa bal, illí jaŋi yi kayya daa tansu ri nda ri ñéerë' a fun paŋi légéyí wuni bah, kúrí hélsë nay haakalsuu ra. Yee na pagu fun baa ra, fun pagu ri teeɓa'i ndami di fi Yíkëe, a teeɓa'i biti fun cagute habra'i bëewë.

²⁰ Fun fahuuy biti ow yam fun yin di hélsí caaga yefu fun ra,

²¹ daa tah fun hom saamuu paŋ yii ay wun illí Yíkëe neh don, ndaa yii ay wun illí bëewë bal.

²² Lahte koy-yaafi yíníi fun kay, bi fun wolaaluute ri ñéerë'té a wa bal. Di fi koy-yaafee ke fun baaha, fun olute biti di na hoñci sawoor iña béeb. Bee wëelíyë' rí ron nii wëelíyëh bee ra nék, di baattee sawoor don na.

²³ Di fi Tít nék, funi daa na ñéerúu, fun bokute fun na légéyírú ron. Koy-yaayyi kayya ñéerúu a ri ra nék, bëy illí jaŋi ya daa wolu wa te daa wa ndami Kiristaa.

²⁴ Téebí wë biti don fahuute wa nda faha'i baa wëer bëy illí jaŋi ya te wa yuh yee tah fun na damuu don ra.

9

Ona' neɓpi kolaa keeñ

¹ Sohlaay mi wonle ron yii lenke iña nay kéyrúu bëewí Koope Yerusalem ra.

² So' mi yúhté biti don habute lok biti don ay yera' nii wocce, te mi demdë'té rí fii bëy Maseduwaan : mi wonte wa biti don fi bëy Akaay don cagute biti don ay yera' te don wonu ri kalaa nínén. Cagoha caguu ron baaha ra nék sawoorilte ow caak waa na.

³ Don ot mi wol koy-yaayyee ke yen yaa don na, nda dama'a na damuu fun don da banti hen damoh pëtíh di yii baaha, a biti wa ac raa, deef don waay hélsë nii woc ti di wona' mi wa nen.

⁴ Henay bah, fun yahti ac fun ñéerë' a i ow di bëy Maseduwaan raa, fun ay húl a sopoh di laha lahu fun yaakaar don na ra, don bal don sopoh na.

⁵ Yii baa daa tah mi ot biti mi wadtee daŋ koy-yaayyi yaa këlleh së' don na, tooppitoh iña nay ron yeree ra, yee gapuu ron nii wocce ra. Hen daa mi ac raa, may waa deefe woc. Daaha, yera'a nay

ron yeree ra ay kolee keeññon, ow túuyéh don dī.

⁶ Koy-yaayyi yeh, yúhí bití bēyí fí soh yutuud' ay lece yutuud' ; bēyí fí soh caak nék, ay lece caak.

⁷ Yee koloh ow bití ay yeree ri ra nék, lah yeraa ri, te dī fan dīi paga' bití dī túuyú rí túuyē mbée laheh keeñi. Koope faha' bití ow yahti ona' raa, keeña sos ona'a.

⁸ Yúhí bití Koope mín don hēp yii mín dīi hen bēeb nūi faraah yii sohla' don bēeb don lah ri te tígí dēekúun paŋ yin wun bēeb, don mín bek ya' yon na,

⁹ ti di bíníyúu rí Téerēe nen bitih :

« Di ona' ñēkíd onoo,
dī ona' ñēkíd onoo nūi mit sēk.
Júbē júb dī rē ee na faraah ! »*

¹⁰ Koope fa na on línēhē tisoḥ a yii ñama ri ra, ay ron on tisoḥ, on don tisoḥ caak nūi caak, dī paalil wa, nda ow caak njiriñoh na júbē júbú don da.

¹¹ Di ay ron on yii hente alal bēeb, nda don míné ona' faraah. Hen daaha raa, ow caak ay sím Koope di iña nay fun waa kome te kola' don na ra.

¹² Daaha, légéyí haakalsa'i hélsí yaa teyay habra'i bēewí Koope sohle yi wa don, ay tah ow caak dan Koope bal, wa sím dī nūi sím.

¹³ Habra'a nay ron habree bēewē baa ra daa nay teebee bití don gémúté kah-kah. Daaha, ow caak ay kañ Koope ñeya nay ron ñeye yee won Uní NebiKiristaa ra, a bití don beb iña lahuu don da, don bok wa a bēy ílí janjii Yerusalem a bēewē bēeb.

¹⁴ Wa ay pokoh don na, wa dagid' don, ndah mala hēp don Koope ra.

¹⁵ Yen sím Koope mala lahay teem, ona' ri ra !

10

Sañ-sañi Pool

¹ So' mi Pool, mi kelohte bití lahte bēewí wonute don na bití mi ac ginon daa mi hena' bēyí sosse, ndaa

mi wuloh raa mi híinē' híinēe don na. Di sosa' Kiristaa a di baaha' ri, may made daaha don na nen.

² Kon ma na dan don : ngēnē tēhí mi ac ginon may híiné sun fon. Lahte bēewí awu don na wonute bití fun pesuu yee neba' fun ra, te mi hampe bití mi ac daa raa, may teeb wa fí yaaha sañ-sañi lah mi waa na ra.

³ Fun pesuu feey fí bee naam, ndaa dee na haa'uu fun da dī haa'adi feey fí bee neh.

⁴ Ganaayya na haa'uu fun da, yi feey fí bee neh : wa ganaayyi Koope, ganaayyi lahte doole, yi mín kēeníd míir a dee mín dīi gaana' ra bēeb. Fun hom kēendúu oladi ñeyay waal bēeb,

⁵ a yii hente gaan-gaanloh te na kaa' ow yúh Koope ra, fun ham níbbē bēeb fun kúd' wē wa ñee yee faha' Kiristaa ra.

⁶ Te tíl nūi don ñee yee faha' Kiristaa ra nūi ñee raa, bēewē nay kaa'ee ra, fun cagute bití fun ay keen sun fí wa.

⁷ Élsírí affon yee lah ra ! Bēyí fí ham afi bití ri non Kiristaa na, dī beka afi bití fun nonu Kiristaa na ti dī nen.

⁸ Heeyce so' mi sampee lukusid' yutuud' maa damoh yera' fun Yíkēe sañ-sañi ra, ndaa mii naa sopoh. Sañ-sañi baa yii ay ron baate baato ndée bití ay ron sanjkiye sanjkiye neh.

⁹ Mi fahaay don haba' bití mi saam títidí ron bee mi bínité ron ra,

¹⁰ ndah bēewē wonuu ti oroh, bee mi bínité rē, mi híinē' híinēe, unni so' diŋ. Mi ac filib' fí bēewē rēe nék, mi dooya' dooyoo, unni so' yob.

¹¹ Bēewē nē wonu yii baa ra bekun affi wa bitih : dee madu fun bití fun bíníyé don da, fun ac ginon daa, fun ii lofisoḥ yínē sah di iña nay fun page ra.

¹² Heeyce fun kaañuy nata' affi fun a bēewē na teebuu affi wa ra, fun kaañuy mēddē' affi fun a wa. Wa bēewí lahuy af. Wa natuu affi wa a bēewē madu a wa ra, wa

* 9:9 9.9 Saame Kañaa ya 112.9

mëddúu affi wa a bëewë madu a wa ra.

¹³ Fun nék, fun ii damoh níi fun lukusid. Fun ay natee affi fun a légéyë yed fun Koope ra kut, kúf fun níi ginon da.

¹⁴ Fun paguy yii lukusse níi made biti fun payuy ginon payo nen. Fun kay, fun daa débúu ac ginon fun komute ron Uni Nebi Kiristaa.

¹⁵ Fun paguy yii lukusse, fun na damuu di yii ow kay daa légéy rí. Yee séentúu fun da daa ri bitih : ngémèn baatoh, fun baat ya' yi fun légéyë nahu fun don na ra fun saye, fun teem yee nahu fun da.

¹⁶ Hen daaha raa, fun ay mín waare Uni Neba ginni kayya wuloo ron ra, fun banti dama' yii ow kay daa légéy rí di yee nahu ri ra.

¹⁷ Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : « *Bëyi fi ay damee, damaa Yíkëe.* »*

¹⁸ Bëe' na teeḅa' dee man di ra neh daa bëe', bëe' Yíkëe teeḅa' dee man di ra kay daa bëe'.

11

Pool a apootarri padḅah ya

¹ Wonni doffa na saañ mi ron wone yee ra, don mín sè' wëe mújid yutuud koon moos ! Mújdi sè' wëe see !

² Daa mi fiira' ron fiira'i fi yúhté biti kola' Koope na ndah so' mi ona'te ron, te mi ona' ron biti don ay kooree a yaal yínë, daa ri Kiristaa ; te mi faha' biti mi bekaa ron lasi biti don yéhíh caḅay kon dalaa !

³ So' mi neehte biti nék yin yah nuffon níi nís don pokoha pokuu don kah-kah Kiristaa na ra ti dee húmú ñeya' goḅ fa Aawa níi nofa'te ri ra nen.

⁴ So' mi yúhté biti wahtii ayaa ow waarii ron Yéesú fi bokaay a bee waareyu fun don da faraah, don hom yípúu ríi síkírëh síkírëe ; mi yúhté biti bal don na yípúu tah yii bokaay a Ruuh-Peseḅ fa liilu don da, a uni bokaay a Uni Neba waariyu fun don ra.

⁵ Añcaḅ, mi yúhté biti mbata apootarri gaanni ron lúḅndíh sè' dara !

⁶ Heeyce mi mínéh won woni ñeete waal, ndaa mi yúh yee na won mi ra : fun mësúu ron teeḅ baaha teebo níi lante, a yii yah fun paḅ bééḅ.

⁷ So' mi húmú cépid af so' cépirë, nda mi béyid don waaraa na húmú waare mi ron Uni Nebi Koope te mi sehay na yin da. Mi bakaadte yee paḅ mi baa ra a ?

⁸ Mi buucce bëy íllí jaḅi yi kayya taha na húmú tah mi iña na húmú kéyruu sè' wë pesaa ra, nda mi légéyid don.

⁹ Húmú homa' mi ginon da, sohle húmú dabpe so' ndaa mi sehay yin don na, ndah koy-yaayya koluu Maseduwaan da daa na húmú pagiru so' bééḅ. Mi húmú kaa'a'te biti mi mokil don di yii mín díi hen bééḅ, te may rii lúsdée daaha.

¹⁰ Di kaaf ka hom Kiristaa na, hompe soo na ra, mee ron won ra ee : di deyi Akaay bééḅ ow mínéh kaa' mi dëmdë' yii baaha.

¹¹ Yee tah ra yi nék ? Biti mi fahaay ron fahoo aa yih ? Koope sah yúhté biti mi faha'te ron !

¹² Yee na paḅ mi baa ra, may naa sayee daaha, nda bëewë saamuu dama'i biti wa paguu ti fun nen ra, mi ban waa on íl koy yínë sah !

¹³ Wa fi bëewí yaaha i apootar padḅah, wa légéyëh yí laduy nuf, yi lakaatuu biti wa apootarri Kiristaa.

¹⁴ Lahay yii ay jaahle ow yii baaha, ndah di fi Seytaane sah na lakaata' di hen malaakii na níiñil.

¹⁵ Kon waray mín jaahal ow biti wa fi bëewée ké Seytaane yaa bal lakaata' biti wa súrgë yí légéyúu sun yii lenke júḅ. Yee nay waa kate millëenë rë nék, ay ñéerée a iña pagu wa ra.

Iñi misikka ñee Pool ra

¹⁶ Mee ron rii wonaat da ee : ngënë yëekëeri biti mi dof. Hena biti don yaakaaru baaha raa, hëbii

* 10:17 10:17 Saame Yérémi 9.23 ; 1 Korente 1.31

së' ðaaha book nda mi nampi damoh yutuud.

¹⁷ Yee nay mii ron wone ra, mii rii wona' ðee faha' ri Yíkëe rë ; may rii wonee ti dof nen, ti bëyí wëerté rí biti lahte yii damaa ri nen.

¹⁸ Hé m i ow caak ee damuu iñi feey fi bee raa kay, kon so' may damoh bal.

¹⁹ Don hen bëewí ñaañute moos, ðon tahe sikírëh i dof a ?

²⁰ Don tahute biti ðon habuu ñaam, ðon ñamaa, ðon buuca, ðon paa'aa sun, ðon labaa kakaab a ?

²¹ Yaha baaha raa, ðeef fun tasuute híin lool te mi sopohte na ndah fun henuy ðon ðaaha !

Di filib fi baaha béeb nék, cëe mi won wona' dof : lah yii ow kaañ naa damoh raa, so' bal mi kaañce naa damoh.

²² Wa henun i Ébrë rëe, so' bal mi Ébrë ! Wa henun koy ki Israyel raa, so' bal mi koy ki Israyel ! Wa henun séttí Abraham raa, so' bal mi sédí Abraham !

²³ Wa súrgë yí Kiristaa a ? Cëe mi won ðon wona' dof daa nék : so' mi luk waa rii hen fap ! So' mi luk waa ñee mok, yee téyú mí kasu ra wa téyúy rí, yee hawu mi a yee ñee mi kotti kúl kë rë wa ñeyuy na.

²⁴ Yëwúddë fúuruté së' laraw waal iippi fu yúhté bitih, bina-bina béeb wa labute so' lab sabay éeyë a lab payniil (39).*

²⁵ Bëy Rom habuute so' waal caak, lahte na waal éeyë yí wa njíinuté së' duud. Lahte bis mi tawute i la' maa fahuu hap húl. Mi ñeete júlkiñëh gaal níi hente éeyë, mi nee'te filib muluð elek múlgús níi na' haalte key fín fë.

²⁶ Iñi ñíin së' mín nëe teem koon katte so' filib baabbi caakki so' : yee kata' so' laah ya, yee kata' so' ya' yi banndi ya, lahte yi mboko yi so' yëwúddë mbée i ow kay daa komuu so' wa, yee kata' so' ginni taah yin

mbée luufa, yee kata' so' filib kisi fë, yee kata' so' ya' yi mbata i koy-yaay filib ngémë.

²⁷ Mi ñeete légyí misikke a iñi misikke, caakke yii mi nee'ay ri pëní, mi ñeete yaaß mi ñeete sifad, caakke yii mi tookke ri mi olay ñam, fiyoon mokilte so' mi lahay búubí bekaa mi.

²⁸ Di filib yaa béeb, tíkké biti faraah mi sídë' yee homuu bëy íllí janj ya ra béeb.

²⁹ Lah na bëyí tasa'te híin ðee, mi hom tasa' híin tasoo mi ðeefid' dí na. Lah na bi beku bakaad' ðaa, hom misika' so' misikoo.

³⁰ Mi wadti damoh raa, may damee biti mi tasa'te híin.

³¹ Koo, dí fi Boffi Yéesú Yíkii yen, dí fa mit sím faraah ra, yúhté biti ma na feleh.

³² Homa' mi Damaas ra, gëernëerë húmú tookid' buura na wonuu Are-taas ra húmú faha' hami so', tíkké i wohoh íllí gina.

³³ Di filib yaa béeb, lahte bëewí bekute so' dama, ñéyruté së' falanteer yëellíruté së' énfí míirí gina*, mi fússé.*

12

Yee teebu Pool ra

¹ Damoh lahay njiriñ naam, ndaa mi wadtee damoh ndah mi tihëy rí. May ron naa won yii lenke iña teeba' Yíkëe a iña olu filib yoda' ra.

² So' mi yúhté koy-yaafi non Kiristaa na, bi fí yúhté biti kíil sabboo a kíil iniil filoon, Koope béyídté rí sunaa-sun*. (Mi yéeh nda na béyrú rí rë, dí ñéerë' a faani nda ri ñéerëy a faani. Koope kep daa yúh.)

³⁻⁴ Yee yúh mí rë biti bëe' béyruté níi Aljana. (Nda ri ñéerë' a faani nda ri ñéerëy a faani, so' mi yéeh kat, Koope kep daa yúh.) Di kelohte unni

* **11:24 11.24** Saame Nérsí Kootaa 25.3 * **11:33 11.33** Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërélúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yooße haal. * **11:33 11.33** Saame Tilédí apootarra 9.23-25 * **12:2 12.2** Koy-yaafa na wona' Pool dee ra, dí dí fi Pool a faanañ fi. Di kaa' laasi afi daa tah dí wona' ri ðah.

ow mínéh nēe ñee, te kaduute ow étíd ñeyi na.

⁵ May mínée dama' yee kat bëyi baa ra, ndaa yaha yii lenke soo na raa, mii damoh henay tasa'a tasa' mi ra.

⁶ Mi fahaa damoh koon, yee nay mii wone ra ii hen wonad' dof, ac kaah kep. Ndaa mii rii pañ, nda bëewë ban soo yeela' ow gaan ní lukus, wa yeeluun so' iña na pañ mi, a iña na won mi ra.

⁷ Kon Koope kaa' biti mi dama' iñi éemilè' yè teeḅ dī so' ra, daa tah dī sod' so' yii yahte faan so'. Yii baaha dī dagi Seytaane, daa ri na hawsoh so', nda mi banti damoh.

⁸ Mi danke Yikëe waal éeyë nda ri nís yii baaha soo na.

⁹ Di won so' tih : « Mala on mi ro ra doyte ro. Ow tasa' raa, doolii so' hom feeña' feeñoó níi mit sèk. » May damee biti kay mi tasa' híin níi keeñ so' sos, nda doolii Kiristaa húun sè'.

¹⁰ Yii baa daa tah keeñ so' na sos biti mi tasa', biti mi solu, biti mi lah tolof-tolof, biti mi moklu a biti keeñ so' dúm ndah Kiristaa. Ahan'kay, mi tasa' raa, mi laha' doole wahtii baaha.

Pool títté ngémí bëy Korente na

¹¹ Don oluy biti bee mi wone ra mi wona' wonad' dof a ? Don daa beku so' na nék ! Don daa warun teeḅa' dee man mi ra koon, ndah wuti mi tikkiyay yin raa, mbata apootarri gaanni ron lúnjndíh sè' dara.

¹² Kimtaanna a iñi éemilè' yè a kawtéeffë na teeḅa' biti ow apootar ra feeñce homa' mi leeloon, ma na múñ coono ya níi tígí teem múñ dë.

¹³ Bëy íllí jañi yi kayya pagiru yi don pagiruy ri ? Heeyce raa biti mi kaa'a'te mokli ron mi meelay ron yii pesaa mi homa' mi don na ra neh a ? Yaha baaha raa, bëelí sè' rí !

¹⁴ Mee waay ginon waali éeyë fë rë, te mi sehay dara don na níi mi mokle ron. Ma na saameh yin don na, mi saama' don ; ndah koy neh daa wadti saamdá baap, baap kay daa wadti saamdá koy.

¹⁵ So' nék, ay soo neba' biti mi bek alal mi so' don na níi luka' biti mi yera' af so' béeb ndah don. Mi faha' ron daaha níi faha' raa kay, wadtee tah don fahuun so' yutuud' dee rek a ?

¹⁶ Wuti don ot biti mi sehay yin don na raa sah, mín lah bëewí won biti mi ñeya' ri daaha pëtíh, nofa'i ron mi beḅ alal mon.

¹⁷ Cëe mi meel ron : Mi ñeya'te bëewë wol mi don na ra, mi nofa'te ron mi beḅpe alal mon a ?

¹⁸ Mi danke Tít ac ginon bani koy-yaafee ke yen yúhú ron ra. Di fi Tít nofa'te ron beḅpe alal mon a ? Lahaay daaha ! Funi Tít nék homuu fun ginon da, fun daa boku nufa yínë, te iña pagu fun don na ra béeb yínë.

¹⁹ Mín hen sah don haba' níi wocce biti fun saamu layaa fíiyën rek. Fun paguy ri múk kan ! Don fa fahuu fun níi faha' ra, iña na wonu fun don da béeb, fun wonuu wa fii Koope di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra, te fun saamu na biti wa baat don.

²⁰ Mi neehte biti mi lah ginon raa mi oleh yee faha' mi don na ra, te don élih yee fahuu don soo na ra. Mi neehte biti mi deefa na i iñë', eeñjanta', haayloh, lah bëewí fahirun affi wa kep yin wun, lah sola', doobanta', gaan-gaanloh, a yii jahasa'te.

²¹ Mi neehte biti ayaa ka so' bah, Koope yíiñ sè' leeloon, mi looy pagad' ow caak, yi ay líssí bakaad' ti merees nen, yi yed'duy pañ yii tappe njaaliyoh béeb a pañ yii bosí manna dah, yee na húmú pagu wa ra.

13

Yee míllë' won Pool bëy Korente ra

¹ Baa daa ac waali éeyë fë nay mii aye ginon da. Di bíníyúu rí Téerëe bitih : « *Balaa yin lecu béeb, lahan seede ana mbée éeyë.* » ✧

² Yee húmú won mi bëewë húmú bakaaru merees ra a bëewí kayya

béeɓ aya' mi ginon waali ana fa ra, may naa ñeya'at wuti mi íníh leeloon raa : waali yínée nay mii aye yérèn rë, mii yérém ow.

³ Don fahuu yii nay teeɓee bití Kiristaa ñeya' soo na won saa ? Don ay rii ot ! Kiristaa mínéh yin don na mínë neh dé' ! Di kay hom teeɓa' doolii teeɓoo don na.

⁴ Na daayu ri kurwaha ra dī hómú lahay doole naam, ndaa doolii Koope tahte dī ee pes ɗa. Nona nonu fun dīi na ra tahte fun ɓal fun lahay doole, ndaa doolii Koope tahte fun ay pes a dī, te fun ac ginon ɗaa don yúh baaha.

⁵ Kénsíi affon don olsoh nda ngém ee don na raa. Ëlsíi affon ! Don oluy bití Yéésú-Kiristaa ee don na a ? Mbée don olsoh affon raa, don ay ole bití don keenute ngémën aa yih ?

⁶ So' mi yaakaarte bití don ay ot bití fun keenuy bi fun.

⁷ Fun ee ron ɗagiru Koope ra nda don ɓanti paŋ yin ɓos. Fun hómú saamuy na teeɓa'i bití fun pagute yee nah fun Koope ra dé' ! Ëe-ëe' kay ! Wuti ɓëewë habuun bití fun keenute na raa sah, yee fahuu fun ɗa bití kep don pagun yin wun,

⁸ ndah di yii lenke kaaf ki Koope, fun míníh dara na. Yee mínú fun ɗa daa ri bití fun légyé yii ay kúré kaaf ki baaha fii.

⁹ Bití fun lahay doole raa don lahuu doole, keeñni fun sosa' na sosoo dotooy. Yee na ɗagu fun ra bití don hen ɓëewí mitute sèk.

¹⁰ Yee tah mi bíní ron unni yee bee wula' mi ron bee ra daa ri beh : mi fahaay bití mi lah ginon ɗaa mi híin sun fon. Yíkëe onte so' sañ-sañ, ndaa dī sañ-sañi ay ron ɓaate ɓaato, bi ay ron saŋkuye saŋkuyo neh.

Takohi Pool ɓëy Korente

¹¹ Kon yen takuun a unni yee kat koy-yaayyi yeh : hémíi sos-keeñ ! Féhéyí nii don hen ɓëewí mitute sèk, don onanta' doole, don kéldé'

* **13:12 13.12** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenuu wë fëenëe.

hanndal kon, don pesa' jaamma. Don hena' ri ɗaaha raa, Koope fa faha'te ow nii faha', na ona' jaamma ra ay ñéerë' a ron.

¹² Lah wëdëntíi hanndal kon nii wodanta'*

ɓëewí Koope ya dee béeɓ na woduu ron.

¹³ Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhë rën béeɓ mal ! Koope dékëe faha'on béeɓ ! Ruuh-Peseŋ paga nii don béeɓ hen yínë !

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Galasi ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëewë dékú Galasi, te gémúté Kiristaa na ra. Di húmú payte i gin caak di Galasi waarii wa Uni Neba (Saame Tíledí apootarra 13.1 níi 14.23). Pool húmú waareya' biti rek yee nay tahe Koope haba' ow bëyí júbpé rë, ac biti kep bëe' gém Yéésú në.

Janjiyuu unna bíní Pool ra, olu biti wadti laha' yëwúddí daa payu dín fë, yahute iña waare Pool ra béeb, wonute wa biti Pool apootar kah-kah neh, te iña won dí ra kaah neh. Wa fi yaa anutee won biti nék, bëyí fí gém Yéésú te deefa ri yëwúddí neh, wadtee ñee yee won Kootaa ra dí lecoh, Koope an díi haba' bëyí júbpé. Yii baa tahte níi sah wa kúreelúuté Peer yee wonu wa baa ra. Ndaa Pool wonte af Peer fii bëewë béeb di yii baaha (2.1-14).

Di wonte wa :

- yii lenke di na haba' Koope ow bëyí júbpé (2.15-21),
- yii lenke dee húmú haba' wa Kootaa ñaam ra (3.23-25),
- yii lenke séttí kah-kah yi Abraham, wa fa nonu yee límúu gapa'a húmú gap Koope Abraham ra, ti Isaak nen (4.21-31),
- yii lenke dee múclë' wë Kiristaa ñaam ka wa lahuute affi wa ra (5.1-4),
- yii lenke pesada faha' Ruuh-Pesen ra (5.16-26),
- a yii lenke yee na dama' dí fi Pool ra (6.12-14).

Bëyí fí janji téeríi bee béeb ay ot biti ngém kep daa na tah Koope haba' ow bëyí júbpé, te ngém kep daa na tah ow pesa' ti di faha' ri Ruuh-Pesen nen.

Wodoha

¹⁻² Don fi bëy íllí janji ya Galasi, so' mi Pool, funi koy-yaayya funi wa

homu dee ra, fun na woduu ron. So' mi apootar, ndaa ow daa fal so' ri neh. Yéésú-Kiristaa a Baap-Koo fa kélídf dí búudé rë daa falu so' apootar.

³ Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

⁴ Di fi Yéésú-Kiristaa yera'te ñíiní nda ri múcël yen bakaaddi yen, sëmlë' yen doolii iñi bossa ëldúnii beh, ti di faha' ri Koope, dí fi Boffi yen nen.

⁵ Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Uni Neba, dí yínë kut

⁶ Af so' kúnëhté pak gaawa gaawu ron homi súugëhí Koope ra ! Koope dëekké rën, ñéyídté rí mala on don Kiristaa ra, don na anuu ñee uni nebi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa a ?

⁷ Yee lah ra daa ri bitih kay, laha' bëewí daa na múuydu ron, na fahuu lofi Uni Nebi Yéésú-Kiristaa, ndaa Uni Neba yínë kut, lahay na kay.

⁸ Wuti ow di fun na mbée malaakii kola' sun-Koo daa aya don na waareye ron uni nebi bokaay a bee waariyu fun don da raa, Koope alaka ri !

⁹ Mi wonte ron ri, te mee ron rii wonaat ra ee : ow ac waare ron uni nebi bokaay a bee húmú gémú don da raa, Koope alaka ri !

¹⁰ Yee won mi ron baa ra, don habuu biti mi saam tii ow na a ? Íi, mi saam tii naam, ndaa mi saama' ri Koope na ! Don habuu biti bal mi saam neba'i bëewë ë ? Èe-ëe', tii koon mi heneh súrgii Kiristaa !

Dee hena' Pool apootar ra

¹¹ Koy-yaayyi yeh, mee ron won ra ee : Uni Neba na waare mi ron ra, ow neh daa sak dí.

¹² So' mi kolaay ri ow na te ow yëeddëy së' rí, Yéésú-Kiristaa daa feeñiyoh so', teeb so' ri.

¹³ Don keluute dee húmú man mi na pokoh mi waali yëwúddë rë maan ? Don keluute dee húmú mokla' mi bëy íllí janji Koope mokli

misikke ma na maannda' muuyli wa ra maan ?

¹⁴ Moroommi so' yëwúdf, caakke na yi mi húmú luk waa wul yii lenke waali yëwúdfë, ndah mi húmú luk waa pokoh baah yi caacca fap.

¹⁵ Ndaa Koope tanisse so' ðeef mi límúy, onte so' mal ðeekké sè',

¹⁶ teeþpe so' Koohi, nda mi waare heetti kayya yii lenke Koy ki baa na. Teeþa' ri so' Koy ka ra nék, so' mi paay ðeefid ow meeli yii lenke Uni Neba.

¹⁷ So' mi paay Yerusalem bal ðeefri bëewë ðébuú sée hen apootar ra. So' kay, mi yíppí koloh koloo mi saañce Arabi, mi hompe dín fë níi bee nimila' mi Damaas ra.

¹⁸ Hente kíil éeyë filoon fe mi na anti pay Yerusalem, yúhí Peer*. Laha' mi dín fë rë, mi hompe simin ana a dí daaha.

¹⁹ Mí olay na apootar kay, mi ot Saak koy-yaafi Yíkëe kep daaha.

²⁰ Iña bíní mí ron yee ra kaah, te Koope mín sée seede. Wa fel neh !

²¹ Filoon fi baaha, mi payte deyi ginni Sírí a Sílísi,

²² ðeef bëy íllí janí ya Yúdée mësúy sée tík íl.

²³ Wa keluu búkkí bëewë kep biti bëe' në húmú mokil wa merees ra, ee waare ngémë në húmú maannda' rii muuyil ra.

²⁴ Yee pagid so' Koope baa ra tahte wa na kañu dí fi Koope.

2

Yee tah Pool koloh ra

¹ Kíil sabboo a kíil iniil filoon fi baaha, mi nimilte Yerusalem funi Barnabaas. Na sayu fun dín fë rë, mi kúrëelëhté Tít bal.

² Koope daa teeþa' filiþ yodaf biti mi wadtee koloh mi saañ dín fë. Laha' mi na ra, mi lahte tee'a' funi bëewë lukuu lah un jañaa ra kut, mi teeþpe wa yee na waare mi bëewë yëwúdf neh ra di yii lenke Uni Neba. Yaaha béëþ mí faha' yii wëerté sè',

toñeh légéyée ké sè' aa' a woteh sooy teem ðaaha.

³ Di fi Tít fë ñéerë' a fun ða, dí gerek te ri lecaay, añcañ ow cagaay ri biti dí wadtee lecoh.

⁴ Kaa'eeh lahte bëewí haalute filiþ fi fun, mbata i koy-yaay filiþ ngémë, na olsuu ðee lahuu fun affi fun di nona nonu fun Yéesú-Kiristaa na ra, wa na fahuu biti Kootaa ham fun ñaam.

⁵ Fun kaa'uute yeddi wa biyy wa pañ fun dí, nda fun níirid ðon kaaf ki Uni Neba, yin ðan naa okotoh.

⁶ Bëewë lukuu lah un jañaa ra nék, teeþa' mi wa yee na waare mi ra, wa wonu yih ? (Nagajek, so' mi yíirëy yee henu wa ra, ndah bëewë béëþ yínë Koope na.) Wa fi yaaha, wona' mi níi wocce ra, wa baatuy yin na.

⁷ Wa olu biti kay, Koope daa nah so' waarii heetti kayya Uni Neba, ti di naha' ri Peer waare ri yëwúdfë nen,

⁸ ndah Koope daa fal so' apootar yeñce so' heetti kayya na ti di fala' ri Peer yeñce ri yëwúdfë në nen.

⁹ Saak, Peer a Sañ nék, wa fa habuu cíppí jañaa ra, olute biti Koope daa on so' mal ðéñéenté sè' légéyí bah. Wa yerute fun ya', funi Barnabaas, teeþa'i biti wa ñéerúuté a fun yii baaha. Daaha, funi wa béëþ kéldúuté biti funi Barnabaas ay yulee heetti kayya na, wa fi yaa yulid yëwúdfë në.

¹⁰ Wa ðagu fun biti rek fun ðanti hal ñékídfë, te daa ri yee tík mí nuf so' ra.

Woni Pool af Peer

¹¹ Filoon fi baaha nék, Peer acce Añcos. Homa' ri daaha ra, so' mi wonte afa di fii bëewë, ndah dí homay kaah.

¹² Peer a bëewë gémú te wa i heet kay ra daa na húmú boku ñam. Filoon fi baaha nék, Saak wolte yëwúdfí gémúte daaha. Ayuu bëewée ké Saak yaaha ra nék, dí daltee hegoh bëewí yín, wocce bok ñam a wa. Yee tah ra biti dí húmú

* **1:18 1.18 Peer** : Di gerek, bíníyú ðeh : *Sefaas*. Daa ri tii yíní Peer.

kaaňay yëwúdfďë gémú te wonu biti bëyí fí gém Kiristaa na te deefa ri yëwúdf neh ra, wadtee lecu.

¹³ Yëwúdfďí kayya filiḅ ngémë ñéerúuté a Peer tilédée ké rí baa bokaay a yee na won dí ra, níi sah wa kúrëelúuté Barnabaas na.

¹⁴ Ola' mi biti wa tílúy tílédí ñéerë' a kaaf ki Uni Neba ra, mi won Peer fíi bëewë béëḅ tih : « Do fi Peer, fu yëwúdf ! Te añcañ, fu pesay pesad yëwúdf deneeni, fu pes pesad bëewí yëwúdf neh, fa na anti gangal bëewí nonu heet kay pes pesad yëwúdf ë ? Fu tík yii baa dih ? »

Gém Kiristaa na daa na tah ow júḅ

¹⁵ Fun fi yeh, yëwúdf fun límúu rí límëe, fun nëníh heetti kayya i bakaaroh ra.

¹⁶ Di filiḅ yii baaha, fun yúhúté biti Koope na habeeh ow bëyí júḅpé biti bëe' ñeya yee won Kootaa ra, dí haba' ow bëyí júḅpé biti bëe' gém Yéésú-Kiristaa na. Yii baa daa tah nék fun ḅal fun gém Yéésú-Kiristaa na, nda fun mín habuu bëewí júḅúté di yee gémúu fun Yéésú-Kiristaa na ra, ndaa biti fun ñeyuu yee won Kootaa ra neh. Ow ii habuu biti júḅpé ndah ñeya na ñee ri yee won Kootaa ra.

¹⁷ Yen nék, yen saamun biti yen habuu bëewí júḅúté ndah nona nonu yen Kiristaa na, te deef yen bakaaroh ti heetti kayya nen raa, baa daa ri yih ? Baa daa ri biti Kiristaa daa na ḅek ow bakaad aa yih ? Mi yaakaaray ri !

¹⁸ Nagajek, bëyí fí ñeylay yee won Kootaa anti nimil habaat na raa, deef dí teeḅa'te biti dí homay kaah.

¹⁹ So' mi beh, Kootaa haba'te so' bëyí húlté, dí lahlay sañ-sañ sun fi so', nda mi pes mi ñee yee faha' Koope ra. So' mi daayute a Yéésú-Kiristaa kurwaha.

²⁰ Tígë homa' mi bee ra nék, so' neh daa mi na pes, Kiristaa daa na pes soo na. Pesa na pes mi feey fi bee ra, mi pesa' ri gémë gém mí Koy

Koope fa faha' so' níi yera'te ñíiní ndah so' ra.

²¹ Damaay mi kaa'ee mali funi Koope ! Hena biti ñee yee won Kootaa ra daa na tah ow júḅ rëe, deef húlë húl Yéésú-Kiristaa ra béëḅ pëtíh !

3

Kootaa mbée ngémë

¹ Don fi bëy Galasi, don ñakute af ee ! Daa safaaloh ron deeha ? Añcañ, don wonute níi lante dee daayuu Yéésú-Kiristaa sun fi kurwaha ra !

² Tíilí së' yee nay mi ron meelee bee ra kep : yi daa tah Ruuhi Koope cép sun fon ? Di ñeya ñeyu ron yee won Kootaa ra, mbée gémë gémú ron Uni Neba ra ?

³ Don ñakuu af ñagi man daa díh ? Don mínúu dala' doolii Ruuhi Koope díh, won ti doolii ron nay tahe mit sèk ?

⁴ Kon iña ñeyu don da béëḅ ay millée holon daaha a ? Baa mínéh hena' holon daaha !

⁵ Bee Koope onte ron Ruuhi, dí pañke i kimtaan leelii ron ra, dí paga' ri biti don ñeyuu yee won Kootaa ra mbée gémë gémú don Uni Neba keluu ron ra ?

⁶ Héli nuf yee bíníyú sun fi Abraham bee ra : « *Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júḅpé.* »*

⁷ Kon yúhí bitih, séttí kah-kah yi Abraham daa bëewë gémú rë.

⁸ Nagajek, maañcee bíníyú Téerëe biti ngémí heetti kayya ay tah Koope haba' wa bëewí júḅúté. Húmú bíníyú Téerëe biti Koope wonte Abraham uni nebi beh : « *Afu ay tah may barkel heetta feey fa béëḅ.* »*

⁹ Kon bëewë gémú rë, Koope ay waa barkel a Abraham fa gém teem díi na ra.

¹⁰ Bëewë yaakaaru biti nék ñee yee won Kootaa ra daa nay tahe wa habuu bëewí júḅúté rë, bëewí yaaha alkuute, ndah bíníyúté

Téerée bitih : « *Bëyi fi dékëey paŋ iña biníyú téerú Kootaa béeb rë, Koope alaka ri.* »*
 * 3:10 3.10 Saame Nêrsí Kootaa 27.26

11 Lante biti Kootaa taheh ow habuu bëyi júbpé illí Koope, ndah biníyúté bitih : « *Bëyi fi yéŋké biti ngém daa tah dī habuu bëyi júbpé, bëyi baa ay pes.* »*

12 Kootaa nék laraay sun ngém. Biníyú Téerée biti kay : « *Bëyi fi ñee túuyë' yí Kootaa, Kootaa ay on bëyi baa pes.* »*

13 Kon yen ay alkoh koon bee ñeyuy yen Kootaa toŋ ra, ndaa Yéésú-Kiristaa tosse yen bee keruu ri kurwaha alkohte tígi yen ra, ndah biníyúté Téerée bitih : « *Bëyi fi yéŋké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, bëyi baa alkohte.* »*

14 Daaha, Koope barkelte Abraham, ñeyídté rí Yéésú-Kiristaa na kadte heetti kayya, nda gémë gémú yen da tah yen liil Ruuha gapa' Koope ra.

Kootaa a yee gapa' Koope ra

15 Koy-yaayyi yeh, yee nay mii ron wone bee ra mi beya' ri pesa homuu yen bee ra : ow pok won raa, ow mínéh nís mbée baat yin di mín dīi hen béeb yee pok dī ra.

16 Koope nék gap Abraham a bëe' non tali ra. Biti Koope gappe Abraham a bëewë nonu tali ra neh daa biníyú Téerée, man biti dī wona' Abraham a ow caak nen. Biníyú biti tee : « *Abraham a bëe' non tali ra* »*, daa ri biti bëe' dī yínë, te daa ri Kiristaa.

17 Mi faha' woni yii beh : Koope húmú pok yin, gapa'te biti ay rii paŋ. Kootaa ac kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) filoon fi baaha ra mínéh nís yee pok Koope ra níi híilíd yee gapa' ri ra.

18 Hena biti yee nay onee Koope ra, Kootaa nay tahe dī liilu raa, kon deef yee gapa' Koope ra neh daa

tah. Koope ñeya' yee gapa' ri ra kay, teebpe Abraham naa'-keëñ.

19 Njiriñ mi Kootaa yi kon ? Di baatu baato, teebi bëewë iña kaa' Koope ra níi yiin ac sédí Abraham ra, dī fa non yee gapuu ra. I malaaka daa teebuu Kootaa ñéyrúté rí ow na, bëe' na léhín.

20 Tígí lahte léhínëh, deef ow a afi neh daa na. Ndaa na húmú gap Koope Abraham ra dī saamay léhínëh, dī fi Koope a afi húmú në kut !

Yee tah Kootaa koloh ra

21 Di filið fi baaha béeb nék, baa daa ri biti Kootaa haa' a yee gapa' Koope ra aa yih ? Mi yaakaaray ri ! Lah kootii cépirú mín on bëewë pes faraaah koon, tígi daaha dī ay tah ow mín júb illí Koope.

22 Ndaa yee biníyú Téerée rë daa ri biti bakaad' nootte bëy ëldúnë béeb, nda bëewë gémú rë liil yee gapa' Koope ra di yee gémú wë Yéésú-Kiristaa na ra.

23 Merees, na lahay waali na won gém Kiristaa na ra, Kootaa húmú hampe yen ñaam níi bee teeða' yen Koope waali ngémë rë.

24 Kootaa nék daa na húmú tík yen waal níi bee aya' Kiristaa ra, nda yen gém dīi na ndín, Koope haba' yen bëewí júbúté.

25 Bee laha' waali na won gém Yéésú-Kiristaa bee ra leegi, Kootaa wocce tígi yen waal.

26 Leegi ngémí don Yéésú-Kiristaa na tahte don béeb henute koyyi Koope.

27 Don fa bëtsú béeb Yéésú-Kiristaa na ra, don henute yínë a dī, don madute a dī.

28 Kon leegi, lahay yëwúdf a heet kay, lahay ñaam a bëyi daa laha' afi, lahay yaal a beleb, don béeb henute yínë di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

* 3:11 3.11 *Bëyi fi yéŋké biti ngém daa tah dī habuu bëyi júbpé, bëyi baa ay pes* : Lahte bëewí habuu ri deh : *Bëe' júb illí sé' rë, ay pesee ngém.* Saame Habakuk 2.4. * 3:12 3.12 Saame Tali Léwí 18.5 * 3:13 3.13 Saame Nêrsí Kootaa 21.23 * 3:16 3.16 Saame Dalaana 12.7

²⁹ Don nonu Yéésú-Kiristaa na raa kay, deef don séttí Abraham, te don ay liil yee gapa' Koope ra.

4

¹ Mi won don tee : kúkëyí laha' lam, bani ñaam yínë. Wuti daa ri lahaa lama béëb rëe,

² dī ay ñee woni bëewë kúrú rí rë a yee alal mi tikuté ya' yi wa ra níi wahtaa ham boffa biti dī ay waa naa liile ra lah.

³ Yen nék yen húmú kúkëy ti dfaan, yen húmú ñaammi doole ya ëldúnë.

⁴ Laha' wahtaa ra nék, Koope wolte Koohi, ñeya'te ri beleb na dī límúté, Kootaa hampe ri,

⁵ nda ri sëmlé' bëewë Kootaa ham wa ra, yen bal yen mín hen koyyi Koope.

⁶ Yee teeba' biti don koyyi ra daa ri biti Koope wolte Ruuhi Koohi haalte keeñni yen, te Ruuha béyídté uni sun won tih : « Baap* ! »

⁷ Don topuu hen ñaam baaha, don tasu koyyi ! Hém don koyyi leegi raa kay, Koope ay ron on yee yefid dī bëyí hente koy dīi na ra.

Yee tiitíd Pool bëy Galasi na ra

⁸ Débëenë, don húmú yíh Koope, don húmú i ñaammi iñi yéngké biti Koope neh.

⁹ Bee yúhúu ron Koope bee ra nék, mbée bee yühë' ron Koope bee ra book, don mínúu nimil doole ya ëldúnë fí bee lahuy doole, lahuy njiriñ ra díh ? Don fahuu nimil don hen ñaammi wa a ?

¹⁰ Don bekute affon biti lahte bisi daa lukki lah solo, céyín fí lukki lah solo a kíilí lukki lah solo !

¹¹ So' mi tiitté don na : moga mok mi don na ra moos ay teye dfaaha a ?

¹² Koy-yaayyi yeh, mi dfañ don biti don man a so', ti di feheya' mi níi mi mante a don nen. Mi yúhté biti don mësúy sëe pañ yin misik.

¹³ Don nérsúuté yee tah mi waare ron Uni Neba débëenë rë è ? Jérë húmú jér mí mi tasse don na ra, daa tah mi waare ron Uni Neba !

¹⁴ Faan so' húmú nebay ron ot níi, ndaa tahay don kaa' so', tahay don sébítëh sè'. Don lukuu soo ham na sah kay ti malaakii Koope nen, mbée ti Yéésú-Kiristaa nen !

¹⁵ Keeññon húmú sos soso bín fë níi ! Kon yi daa kat don leegi ? So' mi mín don seedeyid biti don mín lukut illën don yef so' wa bín fë koon, don pañ dī.

¹⁶ Tígë homuu yen bee ra kep, wona na won mi ron kaah ra tah mi hen kaa'ohi ron a ?

¹⁷ Lahte bëewí fí yúhté biti ñéerë'í a don kut daa affi wa ndaa nuffi wa laday. Wa fahuu biti don taka' a so', don ñéerë' a wa.

¹⁸ Néerë' a ow wunte lool naam, ndaa deefa yaha nufi wunte te déké déké. Bi yen nék banay teem biti rek mi hom leeloon.

¹⁹ Tunji yeh, tígë homa' mi bee ra kep, mi yéngké misik ti belii lowa daa ham nen. Te may yéggé misigi baa níi lan so' biti don mannuute a Kiristaa nen.

²⁰ So' dé' mi mín dí koon, mi hen leeloon soroo mi lof di nay mii wonee a ron, ndah yee homuu ron ra kúnté af so'.

Agaar a Saara

²¹ Síkirii sè', don fa fahuu Kootaa ham ron ra ! Don keluuy yee won kootii bee ra a ?

²² Bíníyuté biti Abraham húmú laha' koy ana : koy ki yínëe bi bani ñaami hínú Agaar, yínëe bi bani beleke ke ri hínú Saara te ñaam neh ra.*

²³ Bee laha' ri a ñaama ra límúu ti di na límúu koy béëb nen, ndaa bee laha' ri a belaa ñaam neh ra, Koope daa húmú gap ri ri.

²⁴ Yee bíníyú baa ra, wa iñi ana yi mëllúu mëllëe : belebbi ana ya wa iñi ana yi poku poku. Yínëe daa ri bee pok Koope a Mëyíis sun fi danj

* **4:6 4.6** Bíníyú : *Abbaa, Baap*. Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúdfë. ✧ **4:22 4.22** Saame Dalaana 16.1-16 ; 21.1-7 † **4:24 4.24** *Sinayii* : Daa ri danja húmú lap Mëyíis na yef dī Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Di na wonuu Horep bal.

Sinayii† ra. Agaar nék mēllúu a ri. Tunka límúu yee poku baa ra béeb i ñaam.

²⁵ Maanam Agaar daa danee ke Sinayii baa di Arabi. Di mēllúu bal a Yerusalem fee woteh ñaam ra, a koy ki Yerusalem béeb.

²⁶ Ndaa Yerusalem fa sun-Koo ñaam neh ra, daa yaafi yen.

²⁷ Nagajek, bíníyúté bitih :
« Keeñu sosa
do fi belaa húmú lahay koy ra !
Déegisé
do fa yéeh misiga hom lahay koy ra,
do fa yaalu hel ro ra,
fay luk belaa yaala yef ri ra koy. »*

²⁸ Don nék koy-yaayyi yeh, don nonu koyya límúu yee gapa' Koope ra, ti Isaak nen.

²⁹ Koy ka húmú límú filoon ti di na límúu koy béeb nen ra, húmú mokla' bee límúu Ruuhi Koope ra mokloo, te yii baa laha' daaha woteh.

³⁰ Yi daa bíníyú Téerée nék ? Bíníyú yii beh : « Liké ñaami bee a koohi. Koy ka ii bok lam a koy ka lím belaa ñaam neh ra. »*

³¹ Koy-yaayyi yeh, kon yen koyyi belii ñaama a ? Èe-èe' ! Yen kay, yen yi belaa ñaam neh ra.

5

Kiristaa daa múcël yen ñaam ka

¹ Koy-yaayyi yeh, Kiristaa múcēlté yen, nda yen laha' affi yen. Kon hēbi hīn, don banti nimil don hen ñaam.

² Síkirii sē' so' mi Pool, mi won don : don ham biti don ay lecee lecoo nda Koope haba' ron bēewí júbúté rēe, Kiristaa ii ron lahid njiriñ dalaa.

³ Mee rii wonaat ra ee : bēyí fí ham biti ay lecee lecoo, wadti ñeya iña won Kootaa béeb dē.

⁴ Bēyí fí faha' biti Koope haba' ri bēyí júbpe ndah ñeya na ñee ri yee won Kootaa ra, bēyí baa a Kiristaa takuute ; di nonlileh mali Koope.

⁵ Yen nék, yen tíkú yaakaari yen Koope na, nda ri haba' yen bēewí

júbúté ndah gémē gémú yen dīi na ra ; yen sehu yii bah, ñéerē' a doolii Ruuh-Peseñ.

⁶ Ow lecoh lecaay béeb, lahray bēyí non Yéesú-Kiristaa na njiriñ. Yee lah solo ra daa ri biti yen lah ngém, ngémē ñee faha'a nay yen fahee moroommi yen da, dúhíd njiriñ.

⁷ Dee daluu don wun da moos, daa kon nuffon nii don kaa'uute kelohi kaaf ka ?

⁸ Nufa beku ron ra kolaay Koope fa dēek don da !

⁹ Baha won tih oroh : « Lēwíirē yutuud fuurilte mún mē ! »

¹⁰ Ndaa Yíkēe tahte nii mi lekohte ron, mi lahte yaakaari biti yen ii múuyē'. Bēe' jahasa' affon ra nék, bēe' mín dīi hen da béeb Koope ay rii daan.

¹¹ Koy-yaayyi yeh, so' mi bee mi lísēe waare bēewē biti lecoh lahte solo koon, tin bēewē ay soo líssí mokil dee a ? Yaha daaha koon, deef ow ii soo neeba' di yee na waare mi biti Kiristaa húlté sun fi kurwaha ra !

¹² Te bēewē nē múuydú don da baatuun lecoh wa saañ fíi níi wa laay yin kay, wa hénlīh yaal.

¹³ Don fi koy-yaayyi yeh, Koope dēek don biti don laha' affon, don banti henil ñaam. Ndaa biti don laha' affon wonay biti don ay pesee yee neba' ron don fa ow kut da. Don kay, lah fēhēntíi hanndal kon, don habranta',

¹⁴ ndah uni bee kut daa ēmbē Kootaa béeb : « Di fahuu ron affon, lah fēhíi moroommon daaha. »*

¹⁵ Hena biti don pesuun ti i rañ nen, don doobantee, don ñamantee hanndal kon raa nék, don henuy wun don ay millée sanjuyanta' hanndal kon.

Pesada faha' Ruuh-Peseñ ra

¹⁶ So' mi won don tee : Pésíi ti di faha' ri Ruuh-Peseñ nen. Hen daa raa, don ii pesa' yee neba' ron don fa ow kut da.

* 4:27 4.27 Saame Isayii 54.1   * 4:30 4.30 Saame Dalaana 21.10   * 5:14 5.14 Saame Tali Léwí 19.18

17 Bëyí nē pesa' yii neba' ri dī fa ow kut dā, yee faha' ri ra hom haa'a haa'oo a yee faha' Ruuh-Peseñ ra, te yee faha' Ruuh-Peseñ ra hom haa'a haa'oo a yee faha' dī fi bëyí baa ra : wa na ñéeréeh dala, wa hom haa'uu haa'oo, kaa' ron pañ yee fahuu ron pañ dā.

18 Don ñeyun yee faha' Ruuha raa bal, deef Kootaa habilay ron.

19 Bëewë béeb yúhúté bití bëyí nē pesa' yii neba' ri dī fa ow kut dā, pesa' deh : pañ yii tappe njaaliyoh béeb a yii bosí manna dāh, pesa' yin bos,

20 yúulēh ala a naahaan, kaa' ow, iñē', eeñja' ow a neeb misik. 'Di fahira' afi kep yin wun, dī pesa' bek ow nuf a bísē' ow,

21 bos-íl, mani, lukusid a iñi kayyi man dāh. Mee ron won dā ee ti di húmú wona' mi ri : bëewë nē pesuu dāaha ra ii lah wod' Nguur ki Koope.

22 Bëyí nē pesa' yii faha' Ruuh-Peseñ nék, Ruuha paga' iñyee dīi na : faha' ow, sos-keñ, jaamma, múñ, naa'-keñ, baah, dī mit lekoh,

23 dī sos, dī ham afi. Iñi wunni man dāh lahay kootii hampe wa !

24 Bëyí nonte Yéésú-Kiristaa na béeb yerisse pesa' yii neba' ri dī fa ow kut dā, man bití faha'i pesi neba húmú homa' ri ra, daayute sun fi kurwaha nen.

25 Ruuha onte yen pes has, kon yen pesa' ti di faha' ri Ruuha nen.

26 Yen banun gaan-gaanloh, yen banun haa'anta', yen banun eeñjanta'.

6

Yee faha' Kiristaa ra

1 Koy-yaayyi yeh, don fa ñeyu yee neba' Ruuh-Peseñ ra, don deef ow di koy-yaayya filib ngémē tooñe raa, tiki rí waal don wona' a ri ndanka. Pégí níi nék don banti ñee yee pañ dī baa ra bal.

2 Lah hëbírëntíi filib ennon. Don ay ñeyee yee faha' Kiristaa ra dāaha.

3 Bee ow haba'te afi ow gaan deefa dī tikkiyay yin ra, dī nofa'te afi !

4 Ow fi ow béeb olsa di na pesa' ri ; dī ot bití ri pañke yii wunte raa, dī yúhíd dī afi, te ri ban dīi olsa' yii pañ ow kay,

5 ndah ow fi ow béeb wafti enaa sayi.

6 Bëe' na yoon unni Koope ra, woraa yii wuni laha' ri a bëe' nē yeedíd dī rē.

7 Ngënë nēfii affon : Koo tahay bití ow yap dī. Yii soh ow ay lece ri. 8 Di soha pesa' yee neba' ri dī fa ow kut dā raa, dī ay lece kúl kē. Ndaa ri soha pañ yee neba' Ruuh-Peseñ ra raa, dī ay lece pesa na dúméh rē.

9 Yen banuy tídēh pañ yin wun ! Yen yed'fuuy níi wahtaa lah raa, yen ay lec.

10 Kon wahtii mínúun dī yen rek, yen pagid' bëewë béeb yin wun, níi luka' koy-yaayyi yen filib ngémē.

Pool dama' kurwahi Yéésú

11 Don olute dee gúusē' bínēe rē maan ? Daa mi na anti hom bíní a ya' so' deh.

12 Bëewë nē fahuu don yeñ lecoh ra, wa saamu tii donj pesi beh. Wa kaa'uu bití kut kurwahi Yéésú-Kiristaa tah wa moklu.

13 Wa fa na lecuu yaa ra na lukki ñéyih yee won Kootaa ra sah faf ; wa fahuu bití rek don lecu ndín, wa lah yii damuun wa bití daa wa túuyú ron tíinndē'í baa faannon.

14 So' nék, may mínée dama' kurwahi Yéésú-Kiristaa Yíkēe. Daa ri tah èldúnē húlté soo na, so' bal mi húlté èldúnē nē.

15 Ow lecoh lecaay béeb, lahay solo. Yee lah solo ra daa ri bití bëe' lofiso, hen mbíneef has.

16 Bëewë na tilúu kotti lofiso hi baa ra béeb, mi won wa tee : Koope ona wa jaammii, teeb wa naa'-keñ, boolla' goomali bëewí* béeb nē.

17 Dala'te woteh, ow banay soo mokil, ndah faan so' líffé muuh yi gaañña gaañu mi ndah Yéésú rē.

* 6:16 6.16 goomali bëewí : Di gerek, bíníyú deh : Israyel fi Koope.

¹⁸ Koy-yaayyi yeh, Yéésú-Kiristaa
Yíkíi yen líhě rěn mal ! Démíin !

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Efes ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëy ílí jañii Efes ra. Unna nék, mín hen wa bíníyúy bëy Efes kep, heeyce sah wa bíníyúté i íl jañi caak kay di ginna Aasi fa hom Túrki woteh ra, yi fí yúhté biti Pool pëyídté nē. Wa fi yaaha béeb nék, wa nonu koy-yaayya filiḅ ngémē, ndaa wa hoñci henu bëewí yëwúḁ neh. Pool nék, daa húmú yíp jañii Efes (Saame Tíledí apootarra 19.1 níi 20.1). Unni yeh, dí bíníyè' wē filiḅ kasaa, bee téyúu rí rē.

Pool wonte yii lenke iñi wunna ñéyíḁ Koope Kiristaa na ra (1.6-10), te ri wonte biti bal Kiristaa daa paa' béeb sun (1.21-22). Di wonte biti bëewē nonu Kiristaa na ra, yee yëwúḁ a yee yëwúḁ neh ra béeb henute yínē, Kiristaa níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki wa ra, jaamma hente ñoy (2.14-16). Di wonte wa biti wa fahanta' hanndal ki wa, wa híin nē gíḅ (3.17 ; 4.2-15).

Di mëddē' Kiristaa a bëy ílí jaḅaa a iñi éeyē yí yeh :

- Ti jëmmē ow nen : Kiristaa hente afa, yen fi bëy ílí jaḅaa henute faana (1.22).
  - Ti faam nen : Kiristaa hente cíbē ham faam fa ra, yen fi bëy ílí jaḅaa henute faam fa (2.20-22).
  - Ti yaal a beleḅi nen : Kiristaa hente yaala, yen fi bëy ílí jaḅaa henute belaa (5.22-32).
- Di wonte bal :
- yii lenke pes has a pesa' níiñ (4.17 níi 5.20),
  - yii lenke beleḅ yaali na, a yaal beleḅi na (5.22-33),
  - yii lenke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na (6.1-4),
  - yii lenke ñaam kélfíi nē, a kélfē ñaami na (6.5-9),

- a yii lenke di nay haa'uu a Seytaane (6.10-20).

Bëyí fí jañi téeríi bee béeb ay ot biti yen fi bëy ílí jaḅaa béeb yen yínē. Di ay yúh biti bal ow fi ow yen na béeb wadtee yed moroomi cér.

Wodohi Pool bëy Efes

1 Don fi bëy Efes*, so' mi Pool, so' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, daa mi na wodoh ḁon fi bëewí Koope, ḁon fa pokuu Yéésú-Kiristaa na ra.

2 Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkēe líhún rēn mal, on ḁon jaamma !

Iñi wunna ñéyíḁ Koope Kiristaa na ra

3 Yen símún Koope, dí fi boffi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ! Di barkelte yen a malli mínéh ḁúmmē sun-Koo on yen Ruuh-Peseḅ ra ndah nona nonu yen Yéésú-Kiristaa na ra.

4 Balaa ëldúnē saku, ḁeef Koope tanisse yen ndah nona nonu yen Kiristaa na ra, nda yen hen bëewí ladute te lahuy síkkē fíyí. Faha' a faha' ri yen ḁa, tahte

5 dí maañci ñeya' Yéésú-Kiristaa na, tanisse yen yen henute koyyi. Baa daa yee faha' ri te neba' ri neḅoo dí paḅke ri ra.

6 Kon, yen kañun Koope di ḁee yúukē' mali tiḅ, onte yen iñi wunna, ñéyíḁ rí Koy kee ke ri faha' ri níi faha' ra.

7 Di ñeya' ñif ma yúf dí fi Kiristaa ra, tosse yen, baalte yen tooñni yen. Daaha, dí teeḅpe yen biti ḁee teem mali ra yúukké tiḅ,

8 líifíḁté yen mal, onte yen níi yen lahute nuf, onte yen yen hereñute.

9 Neba' ri neḅoo, dí teeḅpe yen yee maañ ḁíi níḅ biti dí ay rii paḅ, ñéyíḁ rí Kiristaa na ra.

10 Yii baaha nék daa ri beh : dí négírē' iña hom sun-Koo a yee hom feey fa ra béeb, Kiristaa ílíf wē béeb. Yii baaha, dí ay rii lúsdé túkkíi ëldúnē.

* 1:1 1.1 Bëewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bëewē rē, lahte na yi húmú bíníyúy uni beh : Efes.

11-12 Fun fi bëewë d'ébúu tík yaakaari fun Kiristaa na ra, nona nonu fun Kiristaa na ra daa tah Koope yed' fun wodi fun, fun fa d' maañ fun tanis ti di faha' ri ri nen ra. Hen daaha raa, fun sím d'ee gaana' ri ra, d' fa yii lah a di mín d'ii man béeb, d' ay pañ ní yee faha' ri ra millè' hen ra.

13 Don bal don nonute Kiristaa na, ndah síkírúu ron Uni kaaf ka daa Uni Neba kom don muc d'e, don gémuté Kiristaa, Koope tíinndé'té ron teeba'i biti don yii. Tíinndé'i baaha daa Ruuh-Peseñ fa on d' don ti di húmú gapa' ri ri nen da.

14 Te Ruuhi baaha daa yee habu yen na'-na' ní bín nay yen mucée faw ra. Kon, yen símún d'ee gaana' Koope ra !

Yee dagid' Pool bëy Efes ra

15 Yii baa daa tah, kela' mi biti don gémuté Yéesú-Yíkée te don fahuute bëewí Koope béeb ré,

16 mi dékè' símí Koope ndah don, a dagiri ron.

17 Mi dagira' ron biti Koope fi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen, d' fi Boffa líif a ndam ra, on don nufi nay tahe don ot di man d' fi Koope, te don yuh ri ní yuh.

18 Di kúnís affon, don yuh yaakaara on d' don d'ee k' rí ron ra, don yuh d'ee gaana' yee yefid' d' bëewí ré,

19 don yuh bal doolaa lahay teem teeba' Koope habra'i yen fa gémú d'ii na ra. Doolii bah, Koope teeba' ri kah-kah

20 bee kèllè' rí Kiristaa búudé, kúdté rí sun, t'ekídté rí h'ebísí, hompe ya'i ñamaa fi ra.

21 Daaha, Kiristaa paa'te béeb sun : mbíneeffè sun lahu sañ-sañ ra neh, k'elfè yí wè neh, doole ya sun neh, yii íliffè ow neh. Daa ri paa' yii ow na haanoh d'ii na béeb sun, te yii baaha ii teem jamanaa homu yen bee ra don, d' ac daaha ní kiri fi kirih.

22 Ahan'kay, Koope tík iña béeb paa'uute kotti Kiristaa, d' tikké Kiristaa paa'te wa béeb sun, k'ellídté

rí jañaa, d' fi Kiristaa hente af jañaa.

23 Jañaa daa faan Kiristaa. Yii hom Kiristaa na béeb ee jañaa, te yii hom Koope na béeb ee Kiristaa na.

2

Bëyí gém Kiristaa pesi ay lofiso

1 Filoon, don húmú bëewí húlúté illí Koope ndah tooññon a bakaad' don.

2 Don húmú dékúu bakaad', don n'è m'ellúu pagaddi bëy èldúnè, don na ñeyu yee faha' buuri yébitèh yè hom ngilaaw ma te lah un leegi sun fi bëewè n'è ñéyíh woni Koope ra.

3 Fun fi yee bal, filoon, fun béeb húmú nonu bëewí yaa fun na pesuu yee neba' fun ra : fun ñeyuu yii neba' fun a yii ac nuffi fun. Af yee húmú homuu fun baa ra, fun nonute neebi Koope ti bëewí kayya nen.

4 Ndaa, d'ee naa'a' Koope keeñ ní naa' a d'ee faha' ri yen ní faha' ra,

5 tahte ní yen fa húmú húlú illí Koope ndah tooññi yen yaa ra, d' onte yen yen nonute Kiristaa na, yen nimilute yen na pesu. Ahan'kay, Koope onte ron mal don mucúté.

6 Di k'elídté yen búudé ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, t'ekídté yen a Yéesú-Kiristaa sun-Koo.

7 Daaha, d' ñeya' Yéesú-Kiristaa na pagidte yen yin wun teebi bëewè nay aye fayu ra biti d'ee teem mali ra yúukké tiñ.

8 Nagajek, mali Koope daa tah don muc, ñeya'te gémè gémú ron d'ii na ra. Yii baa nék kolaay don na, Koope daa on don d'ii

9 ndaa don daa légéyú rí neh. Kon, ow banay naa damoh !

10 Nagajek, Koope daa tah yen hen yee henu yen da. Nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, Koope sakke yen daaha, nda yen pes pesi ay ñéerée a pagad' wun faraah. Pagad' wunni yaaha nék, Koope maañce waa waay nda yen ñee na.

Bëewè béeb yínè Kiristaa na

¹¹ Yëwúdfdë hom lecuu lecoo, te yii baa paguu faan baa kep ra tahte wa húmú dëekúu dón fa yëwúf neh ra « bëewë lecuuy ra » neh a ? Nérsíi yee húmú homuu dón filoon ra :

¹² dón húmú wuluute Kiristaa, dón bëkdúuy bëy Israyel na, wa fa daa bëewí rë, dón húmú nëníh gapa'a pok Koope hanndal ki wani ra. Dón húmú yíh yaakaar ; dón húmú ëldúnë ndaa dón húmú yíh Koope.

¹³ Leegi nék, dón fa húmú wuluu Koope yaa ra, ñif ma yúf Kiristaa ra lébídte ron Koope na woteh af nona nonu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

¹⁴⁻¹⁵ Yéésú-Kiristaa daa jaammii yen, dí fa bëb fun fi yëwúdfdë a dón fa yëwúf neh boolla'te yen bëeb henute yínë rë. Yera'a yera' ri ñíini rë, níssé naha' yi kootii Mëyíis a iña túuyë' Kootaa ra. Daaha, dí níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki yen ti míir nen ra, bëbpe fun a dón fa gémú díi na ra bëeb, nda yen hen goomal has yínë, jaamma lah.

¹⁶ Di yera' ñíini sun fi kurwaha nda yen hen yínë, dí yugusa' hanndal ki yeni Koope, ngaaranta' dúm.

¹⁷ Di ac komi dón fa húmú wuluu ri a yee húmú lebuu ri ra Uni Nebi jaammaa.

¹⁸ Kiristaa tahte yen fa henu yëwúf mbée yëwúf neh ra bëeb, yen ay mínée ñeya' Ruuh-Pesëj na nda yen mín leboh Baap-Koo.

¹⁹ Yii baa daa tah, dón fa yëwúf neh ra, dón henluy doha-ndéem, dón henluy haneel. Leegi kay, dón nonu bëewí Koope, dón nonu bëy faami.

²⁰ Dón fi bëewí Koope ya bëeb, dón madu ti faam fi homu tabah nen : apootarra a yonente ya henute tígë yípë' faam fa ra, Yéésú-Kiristaa hente la'a ham faam fa ra.

²¹ Di fi Yéésú-Kiristaa daa tah tabahi faam fa bok bëeb ñéerë', bëyrëh, hen faam fi selate, bi Yíkëe daa laha' ri.

²² Nona nonu dón Yéésú-Kiristaa na ra, daa tah dón bal dón non cërrí faam fa tabahu baa ra, dón hen tígí

Ruuhi Koope dék në.

3

Waaríi Pool bëewë yëwúf neh ra

¹ Yii baa daa tah so' mi Pool, mi na dañ Koope, so' fa légéyë në légéyídf mi Yéésú-Kiristaa, mi na habra' dón fa yëwúf neh ra tah mi téyú kasu ra.

² Dón keluute mala on yen Koope, yedte so' légéyí yulídf dón na ra maan ?

³ Koope feeñiyohete so', teebpe so' yee húmú níbf dí te ow húmú yéeh rí rë te mi wonte dón na dee leegi wuti yaha yutuud.

⁴ Dón jañi unna bíní mí yee raa, dón ay ot dee yúhë' mi yee húmú níbf Koope baa, ñéyídfte rí Yéésú-Kiristaa na ra.

⁵ Yii bah, Koope húmú teebay ri bëy jamanu yee filoon níi lante. Ndaa woteh, dí ñeete Ruuh-Pesëj na, teebpe ri apootarri sela yi a yonente yi.

⁶ Te yee húmú yíh bëewë baa ra, daa ri bitih : ñeya ñeyu bëewë yëwúf neh ra Uni Neba nonute Yéésú-Kiristaa na ra, tahte níi yee nay fun liile fun fi yëwúdfdë rë, wa fi yaaha ay liile yii baaha. Wani yëwúdfdë henute yínë, wa bokute yee gapa' Koope ra.

⁷ Koope onte so' mal mi na légéyídf dí, mi na waare bëewë Uni Neba te ri paga' ri a doolii.

⁸ So' nék, daa mi lukki ñak solo di bëewí, ndaa daa mi onu mi waare bëewë yëwúf neh ra yii lenke alal ma mínéh dúm te kola' Kiristaa na ra.

⁹ Mi onute bal mi teeb bëewë níi lan dee nay pagee Koope fa daa sak bëeb rë, yee húmú níbf dí te ow húmú yéeh rí dappe ri nufi bín fë nínén rë.

¹⁰ Hen daa raa, mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra a kélfë yí wë ay ot bëy ílí jañaa a dee laha' Koope nuf níi lah ra.

¹¹ Koope ñeya'te Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen na panke iñyaaha ti di húmú níbf rí rí bín fë deef ëldúnë sakuy doom ra nen.

12 Nona nonu yen Yéésú-Kiristaa na ndah gémë gémú yen díi na ra, tahte yen mín can fíi Koope wahtii neba' ri yen te yen sídíih nē dara.

13 Yii baa daa tah, mi na dan don biti don banti yeddoh af coono fa dey mi ndah don da. Coono fi baa daa nay tahe don lah ndam.

Dagiri Pool bëewë gémú rë

14 Baa daa tah mi yek fii Baap-Koo,

15 dí fa njobooda sun a feey béeb baapuu ri ra,

16 mi na dan ri biti di ndami gaani, dí ñeya' Ruuh-Peseñ on don doole keññon.

17 Koope ona ron Kiristaa dék keññon ndah ngémën, don fahanta' hanndal kon, don yípëh nē gín ti tal kilik nen.

18 Hen daa raa, don mín yúh biti dee faha' Kiristaa ow ra luk yii mín díi hen béeb gaan, don deefid na bëewí Koope yi kayya béeb.

19 Ahanƙay, don ay yéñ biti dee faha' Kiristaa ow ra yúukké af ow. Hen daa raa, di mita' Koope sèk, don ay mitee daaha.

20 Koope mín ñeya' doolaa na pañ yin gaan yen na ra, níi yii dan yen dí mbée yii hom nuffi yen béeb dí pañ yii luk baaha.

21 Kon Koope laha ndam ndah bëy ílí jaŋaa a Yéésú-Kiristaa ! Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

4

Bëy ílí jaŋaa béeb yínë

1 So' fa téyú kasu ndah Yíkëe rë, mi dan don biti don pes pesadi ñéerë' a yee dëek don Koope ra,

2 don déké' cépíri affon faraah, don sos, don mín múñ. Lah múñëlëntii hanndal kon ñéerë' a fahanta'.

3 Ruuh-Peseñ boolla'te don don henute yínë. Kon, pégí béeb don pesa' jaamma hanndal kon don ham na.

4 Jaŋaa fa daa faan Kiristaa ra, dí yínë kut. Ruuh-Peseñ, dí yínë kut. Ti daaha nen bal, yaakaara dëek don Koope ra yínë kut.

5 Yíkëe, dí yínë kut, ngémë yínë kut, bëtsë bëtsú don da yínë kut.

6 Koope, dí yínë kut te daa ri boffi bëewë béeb, daa ri paa' yen béeb sun, daa ri na ñeya' yen na béeb page íni, te dí ee yen na béeb.

7 Di filib fi baaha béeb, ow fi ow béeb a yee on dí Kiristaa ra.

8 Yii baa daa tah bíníyúté Téerëe bitih :

« Na lap ri sun da,

dí kúrëelëhté kaa'oh yi hampe wa ñaam,

dí wora'te bëewë íni wunte. »*

9 Te iti fi dí lappe daa yi sah ? Iti fa daa ri biti balaa dí na lap dí débpí cép cépë níi gin bëewë húlú rë*.

10 Te bëe' cép rë daa ri bal bëe' lap paa'te béeb sun, nda líif ëldúnë béeb rë.

11 Di fi Kiristaa daa on yen íni wunni yeh : lahte bëewí onute wa hen apootar, yee yonente, yee bëewí ay waariye Uni Neba, yee yi ay kúré bëewí Koope a yi ay yëeddée yii lenke ngémë.

12 Bëewí yaa Kiristaa daa on wa bëy ílí jaŋaa yëeddí wë, nda wa fi bëy ílí jaŋaa mín légéyíd Koope, wa baat jaŋaa fa daa faan Kiristaa ra.

13 Daaha, ngémí yen béeb ay míllë' bok hen yínë, yen bok yen yúh Koy Koope, yen hen bëewí maanute pagad, yen mit sèk ti Kiristaa nen kep.

14 Daaha, yen ii madil ti kúkëy nen yen jaayee ti gaali mboowaanna kisi fë na jaay ri hatinna béeb nen. Ow ii ac sod yen nuf bos kúrëelëh yen, jaaye yen hatinna béeb ti ngilaaw nen, ow ii yen nofil a fel misik.

15 Yen kay, yen pesuun wonanta' kaah hanndal ki yen ñéerë' a fahanta' ndín, yen hen bëewí maanute iña béeb ti Kiristaa fa daa af jaŋaa ra nen.

* 4:8 4.8 Saame Kaŋaa ya 68.19 * 4:9 4.9 dí débpí cép cépë níi gin bëewë húlú rë : Lahte bëewí habuu ri deh : dí débpí cép cépë níi feey fa.

16 Di fi Kiristaa daa mēgínē' yen béeb, yen henute yínē ti di mēgínē' cērrē faan ow ra nen. Cér fí cér béeb paŋ yee wad' dī raa, bēe' oore saye. Ti dāaha nen, ow fi ow yen na béeb paŋ yee wad' dī raa, yen fahantee jaŋaa baatee.

Pes has

17 Kon, mi na cagoh don di tii Yíkēe, mi na won don ee bitih, don banti pesiil ti di na pesuu bēewē nēnīh bēewí Koope ra. Iña na níbú wē rē lahay njiriñ.

18 Wa kaa'uute kúnsí keeññi wa daa tah wa yíih Koope. Yii baa daa tah wa lahay af te wa nēnīh pesa kola' Koope na ra.

19 Wa yíihlīh yii wunte a yii wuneh te wa paguu yii neŋ wa rek. Yii bosí ac nuffi wa béeb wa paŋ. Wa na mínīh nēe ham affi wa.

20 Don nék, iña yēeddú don Kiristaa na ra, bokaay a pesadi bah.

21 Iña keluu don a yee yēeddú ron sun fi Yéésú rē ñéerē'té a kaaf ka hom dīi na ra neh a ?

22 Daa ri bití don warutee hel pesadee ke ron filoon, don koloh pesadi kíildē húmú homuu don da, ndah fah pes-neŋ húmú nofa'te ron níi don húmú yahute yahañ.

23 Oladon wadtee lofisoŋ,

24 don yíssēh mbínéef has, bi Koope daa sak dī ti di man dī fi Koope nen, nda don pes pesa júŋ te lan ra, bee kaah daa na koma' ri ra.

25 Kon nék, fel banay kellu búkkēn. Ow fi ow béeb wona moroomi yii lahte íl, ndah yen béeb yen henute yínē.

26 Keeññon haay, lah hēbí affon toñeh don bakaad' te keeññon lah yēellēe balaa na' haal.

27 Ngēnē ēnī Seytaane haal peson !

28 Bēyí húmú loha' lohoo, lah haba ya'i, dī yulid' légéy, njiriñoh opa'i. Hen daa raa sah, dī ay mín dímlē' bēyí lahay.

29 Won bos waruy keluu búkkēn ! Lah wēnī wonni lahte njiriñ, yi ay baat moroommon, wun bēewē nē síkírúu ron ra na.

30 Koope onte ron Ruuh-Pesen hente tíinndee don na teebi don bití bis ay lah, Koope tos ron. Kon, ngēnē pēgí yii ay misik Ruuhi bah.

31 Bēeññjii yii hente ham neeb, yooŋ haayloh, haayla' faan, coow misik, sola' a bosí mín dīi hen,

32 don baah hanndal kon, don naa'anta' keeñ, don baalanta' ti di ñeya' Koope Kiristaa na baalte ron da.

5

Pesa' niñ

1 Don fi koyya faha' Koope níi faha' yee ra, pēgí béeb níi don ñee kotti,

2 don faha' ow ti di faha' Kiristaa ow nen. Kiristaa faha' yen fahoo níi dī yera'te ñíiní ndah yen ti hawid' nen, ti sarahi heeñi baa neba'te Koope ra nen.

3 Don bēewí Koope, kon yii tappe njaaliyoh béeb a yii bosí manna dāh, a bos-íl waruy keluu don na.

4 Ti dāaha nen bal, wonad' búgēlēm, woni lahay af a lúk a hégílē' wonad' bos waruy keluu don na. Don kay, lah wēnī yii ay símúu Koope.

5 Yúhí bití bēewē nē pesuu paŋ yii tappe njaaliyoh béeb a yii bosí manna dāh, a bos-íl rē íi mēssí non nguur ki Kiristaa a Koope. Nagajak, bos-íl a yúulēh ala yínē kep.

6 Ow banay ron nofa' a wonni lahay njiriñ, ndah mani pagad' dī yaa daa na tah Koope kéenid' neebi sun fi bēewē nē ñéyíh woni ra.

7 Kon ngēnē ñéeríi a bēewí yah.

8 Filoon, don húmú nonu bēy ñúusē naam, ndaa leegi nona nonu ron Yíkēe nē rē tahte don nonu bēy níiña. Kon, pēsí pesadi bēewē nonu níiña ra

9 ndah níiña daa na kúf' baah, júŋ a kaah.

10 Pēgí béeb níi don yúhsē' iña neba' Yíkēe rē.

11 Iña na pagu bēewē nonu ñúusē rē lahay njiriñ, ngēnē békí affon na. Don kay, lah wēnī wē sun níi bēewē keloh wa !

12 Yen na sèpírúu won iña na pagu bëewë aa na, wa dapee ra.

13 Añcañ, yen fa nonu bëy niiña ra, yen won wa sun daa, wa ay olu niiña ngëey,

14 te yii olu niiña béeb ay yíssëh niiñ. Baa daa tah wonute bitih : « Do fa na nee' ra, yúunée ! Do fa fanoh búudé rë, kolee, Kiristaa ay roo hawaan ! »

15 Kon lah yúhí dee nay ron pesee ra : ngënë héní bëewí lahuy af. Héní bëewí ñaañute.

16 Wahtii lahuun don ílí paguun don dí béeb, lah séedéyíri Yéesú-Kiristaa di wonadon a pagadon, ndah jamanu ya homu yen yee ra, bëewë caakutee pañ bos lool.

17 Kon ngënë héní bëewí lahuy af, yúhí yee na seh Yíkëe don na ra.

18 Ngënë héní ní don pii faannon, ndah han lukus raa, beka' ow saata. Don kay, héní bëewí líifúté a Ruuh-Peseñ,

19 don tojanta' a yeekaa yi ay kañuu Koope yi mín wëe hen béeb, a yeekaa yi kola' Ruuh-Peseñ na. Bëyí keeññon béeb don yeek don kañ Yíkëe.

20 Lah simí Baap-Koo faraah di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen di iña béeb.

Yaal a belebi

21 Lah ënëntíi cér fliib fon ndah cérë onu ron Kiristaa ra.

22 Don fi belebba, lah ëní yaallon cér ti di onuu ron Yíkëe cér nen

23 ndah nagajek, yaal daa kélfíi belebi ti di hena' Kiristaa kélfíi jañaa nen, maanam af jañaa. Kiristaa daa Sëmlëhí bëy ílí jañaa fa daa faani ra.

24 Di onuu bëy ílí jañaa Kiristaa cér, belebba wadti onuun yaalli wa cér daaha di yii mín díi hen béeb.

25 Don fi yaalla, fëhíi belebbon ti di faha' Kiristaa yen fi bëy ílí jañaa nen. Di yera'te ñíiní ndah yen,

26 nda yen hen bëewí, dí ladilte yen a muluþ a Uni.

27 Di faha' biti yen fi bëy ílí jañaa yen neb yeel biti ri cëgíd' yen fíyí,

yen lan, faanni yen hen pesen, yen hen bëewí ladute te lahuy síkkë.

28 Kon, yaalla fahuun belebba wa ti di fahuu wa fi yaalla faanni wa ra nen. Bëyí faha' belebi deeef dí faha' afi,

29 ndah mësëy lah bëyí kaa'a'te faani. Faan kay, yefaluu yefaloo, tooppituu ti di na pagira' ri Kiristaa yen fi bëy ílí jañii ra nen

30 ndah yen daa cérrí faani. Bíníyúté fliib Téerëe bitih :

31 « *Yii baa daa tah ow yaal ay bisëh a boffi a yaafi, pokoh belebi na, wa hen yínë.* »*

32 Yii ow húmú yéeh rí te lahte solo daa fliib woni bah te ri won sun fi Kiristaa a jañaa.

33 Wona won sun fi yen bal : yaal fi yaal béeb fahaa belebi ti di faha' ri afi nen, beleb fi beleb béeb on yaali cér.

6

Yee wad' koy ra

1 Don fi koyya, lah ñéyí woni baappon a yaayyon, ndah don nonu Yíkëe në. Baa daa yee wun da.

2 Bíníyúté bitih : « *Lah tēppítíi baappon a yaayyon.* » Di fliib túuyë' yë béeb, baa daa túuyë'ë débpi ñéerë' a gapa' won bitih :

3 « *nda don lah sos-keeñ, don maañ pes sun fi feey fa.* »*

4 Don fi baappa, ngënë hëeyíli keeñni koyyon. Lah kërí wë don tik wë waal, don yúun wë yee faha' Yíkëe rë.

Ñaam a yíkú

5 Don fi ñaamma, lah ñéyí woni kélfë yéé ké ron feey fi beh, don on wa cér níi mit sëk, don paga' ri a keeñi lante, ti biti don ñeyu woni Kiristaa nen.

6 Ngënë pëgúí rí illí wë kut, don saame biti wa laas don. Lah pëgúí rí ti súrgë Kiristaa na nen, don beb keeññon béeb don pañ ri ti di faha' ri Koope.

* 5:31 5.31 Saame Dalaana 2.24 * 6:3 6.3 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ; Nérsí Kootaa 5.16

7 Yii yaa don waa pagid béeb, pëgii ri a keeñi nebpe ti biti don légéyírú Yíkëe nen, ndaa biti don légéyírú ow neh.

8 Don yúhúté biti yii wuni légéy ow béeb, Yíkëe ay ri rii yíníl : ñaam neh, bëyí laha' afi neh.

9 Don fa ñaamma homu ya' yon da nék, dee wad waa madun don na ra, lah mēdí daaha waa na kep, don ban waa mokle. Don yúhúté biti doni wa daa boku Kélfëe yínë, bee hom sun-Koo te téydë' bëewë béeb tígë yínë rë.

Di nay haa'uu a Seytaane

10 Yee nay mi ron millée won da daa ri beh : Sëemii doole pokoha nay ron pokee Yíkëe nē rë, ndah di gaante doole níi gaan.

11 Bëyí iña on don Koope yee ra béeb, wa hen ganaay don na, nda don ham híin, don banti keen fiiri Seytaane.

12 Yen haa'uuy a ow, yen haa'uu a mbíneeffi bossa ngilaaw ma, yee lahu doole ra, kélfë yë, a yee lahu sañ-sañ sun fi ëldúnë fë hom ñúusë rë.

13 Kon, hëbí iña on don Koope ra híin, wa hen ganaay don na. Hen daa raa, wahtii misikaa ri béeb, don ay mín hen gín, don pañ yee wad da níi lús, don cañ cot.

14 Kon cëgí cot don waay ti soldaar nen ! Koope onte ron don henute bëewí wonuu kaah, te won kaah mada' biti fu pokoh geñuu níi tas saañ nen ; di onte ron don henute bëewí júbúté te bëyí júbépé man bëyí bekoh búuñ túl nen ;

15 di onte ron don cañ waarii Uni Nebi jaammaa ti di na bekuu ron ñafad kotton nen ;

16 di onte ron don ham ngémë ti di na haba' soldaar wa'i tiin ki ya'i faraaah nen. Hen daa raa, di ay ron sëmlë' koy kassa na ñah kii nay ron yeese Seytaane ra.

17 Koope onte ron don muc mújí man baane haa'aa nen don na, di onte ron don ham Unna dúhë'

Koope na, yed don Ruuh-Peseñ da ti jépíl nen.

18 Di mín dñi man béeb, faraaah lah ñéyí Ruuh-Peseñ na, don dage Koope, don wone ri sohle yon. Lah hëfí te don pokoh faraaah don dagire bëewí Koope béeb.

19 Lah dëgírí së' bal, nda Koope teeb so' dee nay mii waareyee iña ow húmú yéeh wë Uni Neba ra te mi neeh na dara, ndah

20 wola wol so' ri waarii Uni Neba ra, daa tah mi téyú kasu deh. Kon, dëgírí së' mi waare ri te mi neeh na dara ti di wara' so' ri nen.

Unna millë' won Pool bëy Efes ra

21 Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níi faha' te pokoh légéyírí Yíkëe rë ay ron won yii homa' mi béeb, nda don yúh iña na pañ mi ra béeb.

22 Daa mi pañ di pëtíh mi yeñce ri don na nda ri teeb don yee homuu fun da, di yëellícf keeñon.

23 Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe onun koy-yaayya filib ngémë wa lah jaamma, wa faha' ow, wa lah ngém !

24 Baap-Koo líhë bëewë fahuu Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen faha'i mínéh dúm dë béeb mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tíledí apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, dí cëgídté goomali bëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bíníté bëy ílí janii Fílíp unni nebpe keloh, na sím wë di iña kéyrúu wë Epaforodit díi na onute ri wa, bee homa' ri coono ra (4.18). Di wonte bëy Fílíp bal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépícf affi wa te wa mada' a Yéésú-Kiristaa (2.1-5). Di baattee waa toñ bal nda wa ham Kiristaa na híin, wa banti síkirëh bëewí bossa, wa fa lukuu fonko lecoh ra (3.2).

Di wonte wa :

- yii lenke sosi keeña laha' ri bëewí Kiristaa na ra di Fílíp (1.3-4),
- a yii lenke iñi afi, teeɓa'te na biti nona non dí Yéésú-Kiristaa na ra tahte dí neehay dara (3.4-9).

Unna bíní Pool yee ra lahte bëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ da ».

Bëyí fí janí téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow yen na béeb wafti yípe ílí Kiristaa na, dí híin në gínj.

Wodohi Pool bëy Fílíp

¹ Don fi bëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéésú-Kiristaa, fun na woduu don béeb, don fa nonu bëewí Koope ndah Yéésú-Kiristaa ra, doni njíttën a bëewë na habruu wa ra.

² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

Yee dagid Pool bëy Fílíp rë

³ Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' don na béeb, mi sím Koope.

⁴ Kolaa mi dagiri ron faraa, mi paga' ri a sos-keeñ.

⁵ Mi símpé Koope di yee bekuu don ya' yon waarii Uni Neba ra,

dala'te bee liiluu don dí ní a woteh ra.

⁶ Wëerté së' biti di dala' Koope légéyí wunee ke ri baa don na, dí ay rii lúsdée daaha ní yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra.

⁷ Faha'a faha' mi ron béeb baa ra wad waro, ndah mi bek don beko keeñ so'. Nagajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti dí kaah ní a bee homa' mi kasu bee ra béeb, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri.

⁸ Koope yúhté biti mi faha'te don béeb, te faha'i baa mi kola' ri Yéésú-Kiristaa na.

⁹ Mi yahti dan raa, mi daga' biti don baatti fahantee don saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a baatti yúhsë' a bíssë' yii lante,

¹⁰ nda don mín yúhsë' yee gén dë. Hen daaha raa, don ay lan, don lëhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra.

¹¹ Di fi Yéésú-Kiristaa ay tah ní don júb ní júb. Hen daa raa, bëewë ay njoob Koope, kañ dí.

Kiristaa daa pesa

¹² Koy-yaayyi yeh, mi faha' don yuh bitih, nagajek téjé téyú mí kasu ra non yee baatti yeñ Uni Neba fii rë.

¹³ Leegi, bëewë béeb, yee faam buur a yee ílíyyí kayya béeb yuhuté biti légéyí Yéésú-Kiristaa daa tah mi beku kasu.

¹⁴ I ow caak di koy-yaayya fílib ngémë oluu wa mi téyuté rë, wa baatuutee yaakaar Yíkëe në, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na dara.

¹⁵ Lahte bëewí awu waa na, nagajek iñaan a haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante.

¹⁶ Bëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yuhuté biti wona na won mi biti Uni Neba kaah ra daa tah mi téyú kasu dëh.

¹⁷ Bëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi wa laday. Wa habuu biti wa mínú baat súfúñ fí së' kasu.

18 Eboh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha padfah béeb, Kiristaa waariyute rek, keen so' sosse, te ay lukee sos na. Ahanƙay, keen so' ay lukee sos na,

19 ndah mi yúh yúhë bití mújí sè' nay naa millée af danji ron a habra'a na habra' so' Ruuhi Yéésú-Kiristaa ra.

20 Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na ra. Dalaani so' níi a yee tas fii rē kay, may pok fidí sè' mi teebee gaanaa ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi húlē húlē béeb,

21 ndah mi haba' bití Kiristaa daa pesa, te kúl kē ay soo baate baato.

22 Ndaa hena bití baatohi so' pes ay kúf njiriñ raa, tanis ay soo kofeel.

23 Iñi ana yi bokuuy daa na til af so' : mi koloh pesi bee mi saañ deefid Yéésú-Kiristaa koon daa génél sè' fap ;

24 ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo don na.

25 So' nék, wéerté sè' bití may tas mi pes, mi hom a don béeb mi habra' ron don géergéerläh, don lah sos-keen filiñ ngémën.

26 Daaha, mi nimil mi hom hëbissën dëe, don baatti lah sos-keen di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

27 Mi nah ron yii beh : Pésii pesi ñéerë' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa rek. Hen daaha raa, mi ac yérën mi aay béeb, may keloh bití don habute hiin henute yínë, don bokute nuf te don ñéerúuté haa'ri yii lenke ngémë tíkëh sun fi Uni Neba ra.

28 Bëewë na haa'uu ron ra banuy don tíitíd, baa daa nay waa teebe bití wa lefuute alkoh, te don homute kotti múc. Yii baa kola' Koope na,

29 ndah di onte ron don gémúté Yéésú-Kiristaa na, teyay bah don mokute af di.

30 Yee na húmú haa' mi don na olu ri, te don keltuute bití mi lís díi haa' ra, don ee rii haa'uu ra leegi.

Kiristaa cépidté afi, hente ow

1 Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a faha' ri ron da beddaay ron a ? Nona nonu ron Ruuha na ra tahay don henute yínë è ? Don pokuuy hanndal kon don naa'antuute keen a ?

2 Kon sësdí keen so' níi hen dotooy di iñyeneeni : don bok don fahanta', don bok keen yínë, don bok nuf yínë.

3 Yii yaa don pañ béeb, ngënë hëe'í ow, ngënë sëmí tii, cépirí affon rek don haba' bití bëewí kayya luku ron gaan.

4 Ngënë díidí affon kep, lah héli nuf bëewí kayya na.

5 Lah pésii filiñ fon ti di na pesuu bëewí nonu Yéésú-Kiristaa na nen :
6 Di fi Yéésú-Kiristaa, di fa bín fè níi a deh, yii hom Koope na béeb ee díi na ra, bani Koope daa teyu naam, ndaa ri tíkëy rí afi.

7 Di kay cépid afi cépirë iña béeb yíssëhté súrgë hente ow.

Di hente ow hompe filiñ fi bëewë, habuute bití di ow.

8 Di cépidté afi ñeete iña nahu ri ra níi ri húlté nè sah faf, níi rí húlté sun kurwah.

9 Yii baa daa tah Koope béyíd dí, dí kèllëh béeb, yedte ri tii lukki gaan di tii ya

10 níi tii Yéésú tah mbínéeffë béeb : yín sun-Koo, yee feey fa,

yee fëgërëh fí feey fa béeb yek,

11 wa béeb bok kañe Baap-Koo wone bití Yéésú-Kiristaa daa Yíkëe.

Bëyí gémpé Yéésú

12 Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, húmú homa' mi filiñ fon da, yii wonu ron, don mësúu rii pañ pago. Lah lúkii rii pañ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa don pañ béeb, lah cépirí affon don boolla' na a neeh Koope. Pésii bití don múcúté kaah,

13 ndah Koope ñéerë'té a ron, te dī onte ron nīi dōn faha' paŋ yee ñéerë' a yii wuna neba' ri raa, dōn paŋ ri.

14 Yii yaa ron paŋ béeb, ngënë cēpítii, ngënë iñii,

15 nda dōn lēhíh yii wonun sun fon, dōn lan ces, dōn hen bēewí Koope, yi lahuy sikkē di filiḅ bēy jamanii beh, yee bosu nīi bos ēldúnē rē. Dōn wadti nīiñun nīiño leelii wa ti di na nīiña' hulla sun-Koo nen,

16 dōn fa na komu wa fi bēewē bosu yaa ra Unna na ona' pes da. Hen daaha raa, dōn ay tah mi mín damoh yiin nay aye Yéesú-Kiristaa ra. Bín fē rēe, may yúh biti múkēmí sē' a mogi so' béeb pētíh neh.

17 Bi ngēmēn man sarah nen Koope na, mín hen ñif mi so' wadti keen ti hana nay baaddee sarahi baa ra nen. Lahaa daaha raa, keeñ so' ay naa sos deefid keeññon béeb.

18 Ti daaha nen, keeññon sosa bal deefid keeñ so'.

Timootē a Epaforodit

19 Hém neba' Yéesú-Yíkēe moos, mi lahte yaakaar biti leŋ mi wola' ron Timootē, nda mi keloh yee homuu ron da raa, so' mi bee af so' took.

20 Di fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa béeb homa' dōn na.

21 Bēewí kayya, iñi affi wa daa tah wa koloh ndée iñi Yéesú-Kiristaa neh.

22 Dōn ollute affon sah iña na paŋ Timootē te dékē' nē rē : dī yera'te afi hompe soo na waarii Uni Neba ti di na habra' koy boffi nen.

23 Kon, mi yúhé yii lante so' téjē téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppí wola'.

24 Wēerté sē' biti Yíkēe ay soo on so' mi beh, mi ac yérēn, te ii maañ.

25 Mi otte biti mi wadtee ron nimilid koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom na légéy a so' fun bokute haa'a ra, dī fa dōn hómú yeju ri habra'i so' ra.

26 Di namute ron béeb nék te nufa béeb ee dōn na, ndah dī yúhté biti dōn keluute jérí.

27 Di hómú jérté nīi lebohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé sē' na bal nda mi banti lah yii misik so' lool.

28 Tígē homa' mi bee ra, mi ot biti kep mi yíp dōn dīi wola' nda keeññon sos biti dōn ot dī ndín, af so' féeh.

29 Lah téertíyí rí a sos-keeñ ndah dī koy-yaay filiḅ ngémē. Lah fēŋkēyí bēewē madu daaha ra,

30 ndah dī hómú talla' ñak ñiini af légéyérí Kiristaa : dī hómú tahte ñagi ñiini, hompe hēbís sē' na habra' so' habra'i dōn míndíh sē' rí.

3

Bēyí bih daa júḅ fī Koo ?

1 Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nona nonu ron Yíkēe nē rē. Mi ñeya'at unna hómú bíní mí ron ra ñogoleh so', te daa nay géné dōn na sah.

2 Lah mēytíi bēewí bossa, wa fi buh yi bossi yah, wa fa lukuu fonko lecoh, na wonu biti lec bo' faan daa na tah ow múc dē !

3 Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yēŋké biti yen yahti jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéesú-Kiristaa ra. Yen tíkúy yaakaari yen pagad' ow.

4 Añcaŋ, so' mi mín tík yaakaari so' pagad'dee ke ow yaa koon, ndah iñyaa béeb ow lukay so' naa ñee :

5 So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí rē, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi non tali Bensame, mi ébrē koceec. Mi hómú ñeya' yee won kootiiyēwúddē rē toŋ ti di na paga' ri fariseŋ béeb nen,

6 te mi hómú lukusid lukusiro nīi mi tassi mokla' bēy ílí jaŋaa mokloo. Dee na pesuu pesi júḅē naha' Kootaa ra, ow mínéh so' naa won dara.

7 Iñyaa hómú haba' mi biti baat so' baato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi haba' wa iñi ēyíl sē' ēylē.

8 Te iña béeb, mi haba' wa pad'dah biti mi cēldē' wē a yee dara mínéh

rí daβ bee ra, daa ri : yúh Yéésú-Kiristaa Yíkíi sē', dī fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra béeb. Mi haba' yaa béeb púukéré, nda mi lah Kiristaa,

⁹ mi non dīi na leŋ. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júβ. Gémē gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júβ, te júβí baa kola' Koope na te tíkēh gém.

¹⁰ Yee hom af so' ra béeb, dī yúhí Yéésú-Kiristaa a doolaa kélíŋ dī búudé rē, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti dī nen,

¹¹ ñéerē' a yaakaari biti mi koloh búudé so' bal.

¹² Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígē na saañ mi ra, ndaa mi ee múkē filoon yii baa ra ndah Yéésú-Kiristaa saampe so' níi otte so'.

¹³ Koy-yaayyi yeh, mi bekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon da mi halte wa ; mi bébírēetté te mi tassi yulíŋ dabaadi yee fii.

¹⁴ Daaha, mi tassi yulíŋ fii cíŋ nda mi liil yee na seh so' sun da. Koope ñeya' Yéésú-Kiristaa na dēekké sē', nda mi liil yii baaha.

¹⁵ Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémē rē, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi don oluuy ri daaha raa, Koope ay ron rii poysiíŋ níi lan affon.

¹⁶ Di mín dīi man béeb, yen ham waala habu yen níi a dee ra, yen saañ fii.

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, mēdīi a so' don yeel bëewē nē ñeyu kotti fun, homuu fun filiβ fon da.

¹⁸ Mi húmú dékē' woni ron ri te mee ron rii wonaat da ee a keeñi líiffé bitih : caakke bëewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri daaha, ndah húlē húl rí kurwaha ra safay wa.

¹⁹ Wa ay millée sañku. Wa gémú loo yi wa te tígē warun waa sopoh koon da, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa béeb wa téyírúté rí iñi éldúnē.

²⁰ Yen nék, yen bëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehúu yen cébí Sēmlēhí yen Yéésú-Kiristaa Yíkēe rē.

²¹ Bín fē rēe, dī ay beb faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wē níi mada' faanee ke ri líif a ndam ra. Di ay rii pagee a doolaa tah dī paa' iña béeb sun da.

4

¹ Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh dee faha' mi ron tíkēet il rē ! Don daa sēsdu keeñ so', don daa baanii ndami so'. Hēbi yee habuu ron Yíkēe nē rē híin !

Líkinnē millē' Pool ra

² Do fi Ewodi a do fi Sentise, mi daŋ don biti don bok nuf nona nonu ron Yíkēe nē rē.

³ Do fa yen na ñéerúu légéy bee ra nék, do fa tídeey dara ra, lah beddee belebbi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma bal a bëewí kayya, yee tii yi wa ín téerēe bíníyú tii yi bëewē nay haale pesa na dúmēh rē.

⁴ Lēhí sos-keeñ Yíkēe nē faraah di yee nonuu ron dīi na ra ; mantee bal lēhí sos-keeñ !

⁵ Bëewē béeb yúhún biti don bëewí sosute. Nimili Yíkēe wullilay.

⁶ Ngēnē sídii yin ! Di mín dīi man béeb, dēgí Koope don won dī sohle yon. Don yahti daŋ raa, lah símí rí.

⁷ Hen daaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra, ay níiŋ keeññon a níbbēn.

⁸ Leegi mi won don tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júbpé, yii lante íllí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím béeb, nuffon homa na.

⁹ Iña beyu ron soo na mi yēedídté ron wa ra béeb, lah pēgí wē : yee won mi ron a yee olu ron mi na paŋ wa ra. Don hena' ri daaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

Símí Pool a bëy Fílíp

¹⁰ Yíkëe tahte keeñ so' sosse siib ndah don hellaatute nuf soo na don hiliputé së'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílibí së' lool ndaa don lahuy ílí paguun don dí.

¹¹ Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa' yii laha' mi, mi doylöh wa.

¹² Mi lah mbée mi ñak béeb, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi a tígí mín míi hom a yii mín sëe deef íliy, deefa mi lah mbée mi ñak, loo so' may mbée mi yaaß béeb, ndah mi yoonte ri.

¹³ So' mi mín paṅ béeb af doolaa on so' Yéesú-Kiristaa ra.

¹⁴ Di filib fi baaha, don pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so' don habruute so' ra.

¹⁵ Don fi bëy Fílíp, don yúhúte biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí janii habra'te so' sohle yi so' henay bëy ílí janii ron.

¹⁶ Homa' mi Tesalonik ra, don kéyrúuté së' iña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínë.

¹⁷ So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope baat don mal di iña pagiru so' don da.

¹⁸ Tígë homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi béeb níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' iña yeru so' don da. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neba'te Koope te ri tahte ri ra nen.

¹⁹ Koope fa na jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yii sohla' don béeb, ñeya' wa Yéesú-Kiristaa na.

²⁰ Koope laha ndam, dí fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirit ! Démíin !

Takohi Pool a bëy Fílíp

²¹ Wëddí së' bëewë nonu Yéesú-Kiristaa na ra, wa fi bëewí Koope yi yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu don.

²² Bëewí Yéesú yë homu dee béeb rë bal, níi luka' yee na légéyú faam buur ra, na woduu ron.

²³ Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Kolos ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool bëy ílì jañii Kolos ra. Kolos nék, ñi gin di ginna hom Aasi fa na wonuu Túrkí woteh ra. Wëerëy bitì nék Pool pëyídté nè. Epafaraas fa non bëewë ñani wa na húmú ñéerúu légéy rë daa cëgídf jañaa daaha (1.7). Di fi Epafaraas, ñi bëy Kolos (4.12). Pool hom kasaa, Epafaraas acce teebe ri bitì lahte bëewí na nofuu bëy ílì jañii Kolos na yeeddú wë yii bokaay Uni Nebi Yéésú-Kiristaa, na dupinu wa baah yi wa. Wa húmú wonuu wa jaamiyoh malaaka, kaddee wa ñam ñamma aana a han hanna aana (2.16-21). Bi ñeef Pool húmú kasaa mínéh pay bëy Kolos na, ñi yeeltee waa bíní unni yeh.

Filib unna, ñi símpé Koope paay, na an waa won bitì Kiristaa daa paa' bëeb sun : malaaka ya neh, kélfë yí wë neh (1.15-16). Di wonte wa ñal bitì wa moytoh affi wa, wa ham Uni Neba liilu wa ra híin. Di wonte bitì wa koluute pesadi kíldë húmú homuu wa ra, wa henute mbíneef has Kiristaa na (3.5-10). Di wonte wa bitì ñal Kiristaa daa af jañaa, jañaa hente faani te daa ri kélfii bëy ílì jañaa (2.19).

Di wonte wa :

- yii lenke coono fa dey ri waarii Uni Neba ra (1.24-25),
- yii lenke bëeb yaali na, a yaal bëebí na (3.18-19),
- yii lenke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na (3.20-21),
- a yii lenke ñaam kélfii nè, a kélfë ñaami na (3.22 ní 4.1).

Bëyí fi jañi téeríi bee bëeb ay yúh bitì bëyí fi non Kiristaa na hom laha' pes has.

Wodohi Pool bëy Kolos

¹⁻² Don fi bëewí Koope ya homu Kolos ra, don fi koy-yaayyee ke so' pokuu Kiristaa na ra, so' mi Pool,

daa mi na wodoh ron. So' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Timoote koy-yaafi yen na wodoh ron ñal. Baap-Koo líhë rën mal, on ñon jaamma !

Yee ñagídf Pool bëy Kolos ra

³ Fun na símú Koope faraah, ñi fi Boffi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, bitì fun ñagire ron

⁴ ndah fun koluute bitì ñon gémúté Yéésú-Kiristaa te ñon fahuute bëewí Koope bëeb.

⁵ Gémë gémú ron Yéésú-Kiristaa a faha'a fahuu ron bëewí Koope baa ra tikëh sun fi yee yaakaaru ron, Koope yefídfte ron ri sun-Koo ra. Yee yaakaaru ron baa ra nék, ñon yúhúu rí bee liiluu ron Uni Neba daa Kaaf ka ra.

⁶ Uni Nebi baa hasla'te ëldúnë bëeb ñuhídfte njiriñ, te ri man ña nen ginon dala'te bisa keluu ron ban fi mali Koope, ñon yúhúté ñee man mali baa kah-kah ra.

⁷ Epafaraas, koojee ke fun te bok a fun légéy baa ra daa yeedídf ñon baaha. Di súrgíi Yéésú-Kiristaa, bi pokohte ñii na. Daa ri homídf fun ñon na

⁸ te ri wonte fun ñee fahuu ron bëewí Koope ndah Ruuh-Peseñ ra.

⁹ Yii baa daa tah, keluu fun yii baa níi a ñeh, fun ñékúu ñagiri ron te fun ñaguu bitì Koope on ñon, ñon ñaañ níi tígí teem ñaañ, ñon lah nuf níi tígí teem lah nuf, yi kola' Ruuh-Peseñ na, nda ñon yúh níi lan yee faha' Koope ra.

¹⁰ Hen ñaa raa, ñon pes pesada faha' ri ra, ñon ñee yii neba' Yíkëe bëeb : ñon ñuhídf njiriñ ñon page yii hente wun bëeb, ñon baatee yúh Koope ñon saye.

¹¹⁻¹² Don ay bedduu di yii mín ñii hen bëeb a doolii ndami Koope níi ñon mín múñ, ñon ham híin di ñaa bëeb. Hen ñaa raa, ñon sím Baap-Koo a sos-keeñ, ñi fa tah ñon mín non ñii wunna yefídf ñi bëewí filib níiña ra.

¹³ Di ñuhídfte yen ñúusë fúulté yen ya' Seytaane, kúdfte yen filib

nguur ki Koy kee ke ri faha' ri ní faha' ra.

¹⁴Di ñeya' Koy ki baa na tosse yen, baalte yen bakaadfi yen.

Kiristaa daa paa' bëewë béeb sun

¹⁵Koy ki baa daa netli di fi Koope fa ow mësëy tík il rë.

Daa ri mësí hen, daa ri paa' iña saku ra béeb sun.

¹⁶Koope ñeya' dii na sakke iña béeb,

yee sun-Koo neh,

yee feey fa neh,

yee ow na tík wë il rë neh,

yee ow mínéh wëe tík il rë neh,

nguurra neh,

yii iliffé ow neh,

mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra neh, kélfë yí wë neh.

Koope ñeya' dii na sakke iña béeb, te iña béeb homid di.

¹⁷Daa ri déb iña béeb, daa ri tah iña béeb cañ.

¹⁸Daa ri afa, jañaa hente faana,

daa ri dalaana,

daa ri bëe' débpi koloh búudé te húllëy ta' ra,

nda ri hen bëe' këllëh béeb rë.

¹⁹Neba' Koope neboo, yii hom dii na béeb hompe Koohi na.

²⁰Koope ñeya' ñif ma yúf Koohi sun fi kurwaha ra,

yugusa'te hanndal ki bani iña sak di ra béeb :

yee sun-Koo neh,

yee feey fa neh,

jaamma lahte hanndal ki bani wa.

²¹Don fi bëy Kolos, filoon, don húmú wuluute Koope. Don húmú kaa'oh yi Koope ndah níb bos a pagad bos,

²²ndaa leegi Koope ñeya'te húlë húl Koohi ra, di fi Koy ka bo' fi faani ñee mok ra, yugusa'te hanndal ki don a di. Hen daa raa, yiin nay ron cëgirú fii di fi Koope ra, deefa don hen bëewí ladute, don lëhíh síkkë, don lëhíh yii wonun sun fon.

²³Baa nék, wadti deefa don ham ngémë híin, di yípëh gíj filib fon, don banti wuloh yaakaara gapuu filib Uni Neba keluu ron ra. Uni Nebi

baa waariyute ëldúnë béeb te so' mi Pool, mi waariya' ri.

Yee tah Pool koloh ra

²⁴Tígë homa' mi bee ra nék, keeñ so' sosse coono fa dey mi af don ra. Nagajek, bo' fi faan so' deyce coono nda mi mitsid yee tas coono fa dey Kiristaa ndah faanee ke ri daa bëy ilí jañaa ra.

²⁵So' mi homid jañaa ti di naha' so' Koope pañi nen bitih : mi waare ron Un Koope níi mit sëk.

²⁶Uni baa daa yee húmú níb di te ow húmú yéeh rí rë. Di húmú maañcee rii dap bëy jamanu yee filoon, ndaa leegi di teebe ri bëewí.

²⁷Di húmú faha' teebe wa biti yee húmú níb di te ow húmú yéeh rí baa ra gaante gaani yúukkë tiñ te ay njiriñ bëewë yëwúf neh ra béeb. Yii baaha daa ri beh : Kiristaa ee filib fon, baa daa teebe' biti don ay non ndami Koope.

²⁸Fun fi yee nék, fun waariyu bëewë béeb Kiristaa fi baaha. Fun líkinúu ow fi ow béeb, fun yëedid wë a nufa on fun Koope ra béeb, nda wa fa nonu Yeesú-Kiristaa na ra béeb maan ngémë.

²⁹Yii baa daa tah mi na légéy, mi na pañ béeb a doolaa kola' Kiristaa na pañ yin gaan soo na ra.

2

¹Don fi bëy Kolos, mi faha' biti don yuh dee misika' légéyë në légéyid mi doni bëy Lawodise a bëewí caakki kayyi mësúy sëe tík il rë.

²Yaaha béeb faha'i biti don lah doole, don fahanta' hanndal kon ndin don hen yinë, te don lah nuf níi lah. Hen daa raa, don yuh yee húmú níb Koope te ow húmú yéeh rí rë, don ham na híin ndin, Koope lih rën mal. Yii baaha nék, daa Kiristaa a faanañ fi,

³di fa ñaañ a lah nuf teem dii na, te daa wa alal ma dapoh dii na ra.

⁴Don ot mi won yii baa nda ow ban ron nafa' ndah neb búk.

⁵Yuhí biti mi wulohte ron, ndaa keeñ so' béeb ee ron na te sosse

tílèdèn a ðee gémúu ron Kiristaa, ðon habute na híin ðë.

Pesa' ti bëyí non Kiristaa na nen

⁶ Don tahuy biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkíi ron woo ? Kon pésií biti ðon nonu ðii na,

⁷ ðon hen na gín, peson maane saye, ngémë yëeddú ron ra ðaatee híin, te ðon sím Koope níi tígí teem sím.

⁸ Kélii affon toñeh ow nofa' ron a won neb, yi nuf ow kep daa na níb wë te kaah íníh waa na ra. Wa wonni kolaay Kiristaa na, wa tíkëh sun baah ow a sun fi doole ya èldúnë.

⁹ Ngënë síkíríi wonni yah, ndah ði fi Kiristaa fa ac hente ow ra, yii hom Koope na béeb ee ðii na,

¹⁰ te ðon fi yah, ðon maanute kek ti Kiristaa nen, ði fa paa' béeb sun ða : mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra neh, kélfë yí wë neh.

¹¹ Nona nonu ron Kiristaa na ra tahte ðon lecuute lecohi henay lec bo' faan kut, ðon lecuu lecoha ya' ow pagay ri ra. Don lecuu lecoha kola' Kiristaa na, nís nufa na bek ron bakaad ða.

¹² Nagajek, bëtsë bëtsú ðon ða daa ri biti ðon húlúté a Kiristaa ðon hacute a ri, ðon këllúté búudé bal a ri ndah gémë gémú ron doolaa këllé' rí Koope búudé rë.

¹³ Filoon, ðon hómú bëewí húlúté íllí Koope ndah tooññon a di biti ðon hómú lecuuy, ndaa leegi ði onte ron ðon nonute Kiristaa na, ðon nimilute ðon na pesu, ði baalte yen tooññi yen béeb.

¹⁴ Filoon, yen hómú daanute ndah bakaadfi yen, ndaa ði bebpe téerëe hómú bíníyú bakaadfi yen ða, daayce ri kurwaha a Kiristaa, baa lússé dah.

¹⁵ Daaha, ði kéenídté nguur ki mbínéeffë sun lahu sañ-sañ ra a kélfë yí wë, ñeyídté wë fíi bëewë béeb, na fas wa ti bëewí habu ñaam nen, ndah ndama laha' Kiristaa ra.

¹⁶ Kon, ow banay ron heef di iña na ñamu ron mbée yee na hanu ron ra. Ow banay ron heef bal di tíkëyë

tíkúy ron bissi Feetti gaanna a feedi púlëení céyín fë a bisa na hílsúu yëwúdfë affon ða.

¹⁷ Yaa béeb hómú teeða' yee nay lahe ra ; te yee lah te daa kah-kah fa ra, ði Kiristaa.

¹⁸ Ngënë yédfí bëewë na hawsuu faanni wa cépiré affi wa te ðeefa laheh keeññi wa ra heef ron, wa fi yaa na jaamiyuu malaaka ya ra ! Wa lukuu fonko iña na olu wa filíib heey ða. Wa níbúu iñi èldúnë kep, te níbbée ké wë yaa beka' wa gaan-gaanloh pëtíh.

¹⁹ Wa pokuuy Kiristaa na, ði fa hen af jañaa, jañaa hente faani ra. Añcañ, Kiristaa daa mëgínë' bëy ílí jañaa béeb wa henute yínë ti di mëgínë' pukki cérrë faan ow béeb henute yínë nen, na pesil wa, wa na ood na saañ ti di paga' ri Koope nen.

²⁰ Don húlúté a Kiristaa ðon takuute a doole ya èldúnë rëe kay, kon yi tah ðon na pesuu ti bëewí lísuu non bëy èldúnë nen ? Yi tah ðon na tahu baah yi won biti

²¹ ðon banti ham yii man nañam ya' yon, ðon banti ñam yii man nañam, mbée ðon banti leß yii man nañam ?

²² Iñyaa béeb won sun fi iñi yéñké biti bëewë woce waa na rek d'umpé. Te baah yi yaaha ow kep daa sak wa, yëeddë'té wë.

²³ Iña poku wa yaa ra hómú habuu yii sampee ñaañ naam, ndah wa won sun fi di nay jaamiyee ow Koope, di nay cépiré ow afi, a di nay rii hawsee faani. Ndaa fu olsoh níi olsoh raa, wa lahay njiriñ dalaa ndah wa mínéh habra' ow níi bëe' ham afi fah pes-neb.

3

¹ Don këllúté búudé a Kiristaa raa kay, kon sëemí iñi ín sun-Koo fa hom Kiristaa, tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra.

² Tíkí nuffon iñin sun-Koo ðon banti tík nuffon iñi feey fa,

³ ndah don ñeyute kúl kē a Kiristaa, te pesi hasa lahu ron a ri ra ín dapohte Koope na ra.

⁴ Kiristaa daa pesi baaha te yiin nay rii feeñiyee ra, don bal, don ay feeñiyoh a ri, don bok ndami.

Pesadi kúldē a pesadi hasa

⁵ Hēcí nuṅ don sod na yii hente iñi èldúnē don na, maanam yii tappe njaaliyoh béeb a yii bosí manna dāh, dohaan pētíh, fah pes-neb a bos-íl, ndah bos-íl a yúulēh ala yínē kep.

⁶ Mani iñyaa daa na tah Koope kéeníd neebi sun fi bēewē nē ñéyíh woni ra.

⁷ Don húmú pesuu dāaha filoon na húmú ñéerúu ron a bēewē nē ñéyíh wonni yaa ra.

⁸ Leegi nék, súugíi iñyee béeb : haayla' faan, yooḅ haayloh, bos, sola' a wonad' búgēlēm.

⁹ Ngēnē wēnēntíi won fel hanndal kon, ndah don koluute pesadi kúldē húmú homuu ron ra,

¹⁰ don henute mbínéef has. Koope daa on don dī, nda don baatti hen mbínéef has don saye don mannee a ri. Don ay lukee yúhē' Koope dāaha.

¹¹ Kon leegi, lahlay biti yee yēwúf yee yēwúf neh, lahlay biti yee lecuute yee lecuuy, lahlay biti yee doha-ndéemmí yúunúuté yee yi yúunúuy, lahlay biti yee ñaam yee daa lahuu affi wa. Yee lah ra daa ri bitih : Kiristaa daa béeb te daa ri bēewē nē béeb.

¹² Koope tanisse ron nda ron non bēewí te ri faha'te ron raa kay, kon pésií naa'-keeñ a baah, don cépíd affon, don sos, don mín múñ.

¹³ Lah múñelēntíi hanndal kon ; ow lah yii misik dī moroomi na raa, lah baala ri. Lah bēelēntíi hanndal kon ti di baala' ron Yíkēe nen.

¹⁴ Di filib yaa béeb nék, lah fēhēntíi. Baa daa luk naa lah solo, te daa ri nay tahe don hen yínē don híin nē gíj.

¹⁵ Jaammaa kola' Kiristaa na ra kúnsē keeññon bedda' níbbēn, ndah Koope dēek rēn pesa'i jaammii

baaha hanndal kon, don hen yínē. Lah dékíi símí Koope faraah.

¹⁶ Un Kiristaa dékē don na a maanaa laha' ri ra béeb : don yēeddēntē', don líkínēntē' hanndal kon a nufa lahuu ron ra béeb, don yeek Koope. Bēyí keeññon béeb don sím rí, don yeekid dī yeekaa yi ay kañuu Koope yi mín wēe hen béeb, a yeekaa yi kola' Ruuh-Peseñ na.

¹⁷ Yii pañ don béeb, yaha yii ay wonu wono mbée yii ay pagu pago béeb, pégíi rí tii Yéesú-Yíkēe, don ñeya' dīi na don sím Baap-Koo.

Di wadti pesuun bēewí Kiristaa hanndal ki wa

¹⁸ Don fi belebba, lah ení yaallon cér ! Baa daa wad don fa nonu Yíkēe nē rē.

¹⁹ Don fi yaalla, fēhíi belebbon, don banti haayloh sun fi wa !

²⁰ Don fi koyya, lah ñéyí woni baappon a yaayyon di yii mín dīi hen béeb ! Baa daa yee faha' Yíkēe rē.

²¹ Don fi baappa, ngēnē mēklí koyyon toñeh affi wa ay kúnée !

²² Don fi ñaamma, lah ñéyí woni kélfē yēe ké ron feey fi beh di yii mín dīi hen béeb ! Ngēnē pégíi rí illí wē kut don saame biti wa laas ron, pégíi rí a keeñi lante ndah neeha neehu ron Yíkēe rē.

²³ Légéyí mín don yeru béeb, lah bēyí keeññon don pañ dī ti biti don légéyírú Yíkēe nen, ndaa biti don légéyírú ow neh.

²⁴ Don yúhúté biti Yíkēe ay ron waaf, don liil iñi wanna yefid dī bēewí rē. Kélfíi kah-kah fa don na légéyírú rí rē, daa Kiristaa.

²⁵ Bēyí pañ bos nék, ay ot a íl ndah Koope téydē' bēewē béeb tígē yínē.

4

¹ Don fa ñaamma homu ya' yon da, lah kúrí wē kúrí júbpé te tikēhte waal, don nērsēh biti don bal, don lahute Kélfē ín sun-Koo.

Iña líkín Pool bëy Kolos ra

² Lah dékii ðañ Koope faraah te ðon yahti rii ðañ raa, tíkí nuffon yee na pagu ron ra te ðon sím dí.

³ Lah ðégírí fun bal nda Koope kúnsíð fun waali nay fun waariyee Uni, fun waare yee húmú níð dí te ow húmú yéeh rí te leŋ Kiristaa na ra. Te waarii baa daa tah mi téyú kasu ðeh.

⁴ Kon, ðégírí sè' nda mi mín waare yii baaha níi lan affi bëewë, ti di wara' mi ri paŋ nen.

⁵ Lah yúhí ðee nay ron pesee a bëewë gé múy Kiristaa ra. Wahtii lahuun ðon ílí paguun ðon dí bééð, lah séedéyírí Yéésú-Kiristaa di wonaððon a pagaððon.

⁶ Lah wëní a woni neþpe te lahte miraa nda ðon yúh ðee nay ron lofee bëyí meel ðon yin bééð.

⁷ Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níi faha', yeni boku lé géyírí Yíkëe te pokohte na ra, ay ron won yii homa' mi bééð.

⁸ Daa mi paŋ dí pëtíh mi yeñce ri ðon na nda ri teeð ðon yee homuu fun ða, dí yëellíð keeññon.

⁹ Bani koy-yaafi yen Onesime* fa pokoh Kiristaa na ra, bee faha' mi níi faha' te ri koy ki ginon ða, daa ñéerúu. Wa ay ron won iña lah ðee ra bééð.

¹⁰ Aristarka fa téyú kasaa a so' ra, na wodoh ron bani Marka, koy-yaafi Barnabaas. Marka ac ðon na raa nék, lah téertiyíi rí wun ti di húmú wonuu ri nen.

¹¹ Yéésú* fë në wonuu Yústús ðë na wodoh ron bal. Tígë hom mi bee ra, wa fi éeyë yí yaa kut di koy-yaayya filið ngémë henu yëwúð ðë, daa boku a so', fun na lé géyírú Nguur ki Koope. Wa soslute keeñ so'.

¹² Epafaraas fa koy ki ginon ða bal, na wodoh ron. Di fi súrgée ké Yéésú-Kiristaa bah, na koleeh ðagiri ron, te dí hom núhë' rí keeñi nda ðon baatti ham híin, ðon maan ngémë te ðon caŋ paŋi yii faha' Koope di yii mín ðíi hen bééð.

¹³ Mi mín ðíi seedeyíð biti dí déké' mok faraah ðoni bëy Lawodise na, a bëy Hiyerapolis na.

¹⁴ Lúkkë payoha, dí fi kooji yen, bani Demaas na woduu ron.

¹⁵ Lah wëddí sè' koy-yaayya filið ngémë homu Lawodise ra, ðon wodiid so' Nimfaa a bëy ílí jaŋaa na ðaguu Koope faami ra.

¹⁶ Unni yee nék, lah jëŋyí wë, ðon woc raa, ðon kom wa bëy ílí jaŋii Lawodise, wa bal wa jaŋi wa. Don bal, lah jëŋyí unna nay ðúhée Lawodise, bíní mí wë rë.

¹⁷ Lah wëní Arkipe biti dí yeru lé géyí ay lé géyírú Yíkëe. Kon, lah ri paga ri níi lús koket.

¹⁸ Wodohi beh, so' mi Pool daa mi bíní rí a ya' so'.

Ngënë héli biti mee kasu !
Koope líhë rën mal !

* 4:9 4.9 Saame Filemoo * 4:11 4.11 Yéésú fë na wonuu ðee ra dí Yéésú-Kiristaa neh.

Téerëe débpi biniyú unna won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa biní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, dí húmú gin gaan, bi hom hëbís muluḅ te lom a yaay húmú tílté nè lool, haanoh ala ñéerë' a pagad'ḅos húmú caakke na bal. Aya' Pool daaha ra, dí cëgídté goomal bëewí gémúté Yéésú daaha, ndaa dí maañay na ndah lahte yëwúdfí hatlute ri, dí kolohte saañce Bere (Saame Tíledí apootarra 17.1-10).

Hompe níi filoon fe, dí hom Korente, Timoote fa bani na ñéerúu légéy rë dëeffe ri daaha léhinté rí yee bëya' ri Tesalonik ra (3.6). Unna léhinú Pool ra sosil keeña soslo níi dí yampe na biní unni yeh, kéyré'té wë bëy Tesalonik, na sím Koope di dëe na yeeluu bëewë hatni baaha bëy Tesalonik, bee lofuu wa pesad' ra (1.7-10). Di nérsëhté légéyë húmú légéy rí filib fi wa ra, na won dëe faha' ri waa olaat ra. Di gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow búudé rë.

Di wonte wa :

- yii lenke dëe gémúu wë rë (1.2-10),
- yii lenke tíledí di Tesalonik (2.1-12),
- yii lenke tíledë faha' Koope ra (4.1-12),
- a yii lenke nimili Yíkëe (4.13 níi 5.11).

Bëyí fí janjii téeríi bee bëeḅ ay ot bití iña filib mín yúun bëewë lahu nuf ana dí yii lenke dúmëení pesa ra. Di ay yúh bití bal bëewë gémú Kiristaa na ra nonu bëy níiña, wa ham híin bití fayú raa, wani Yéésú nay home. Baa daa lukki lah solo !

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on don jaamma.

Dee gémúu bëy Tesalonik Yéésú nè rë

² Fun na símú Koope faraah ndah don bëeḅ, fun mësúy don hal filib danji fun.

³ Nuffi fun na koleeh don na bití fun home danji Koo, dí fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémë gémú ron Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagad'don ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah díi na ra.

⁴ Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté bití daa ri tanis don,

⁵ ndah na waariyu fun don Uni Neba ra, húmú teyay won don, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Pesen, a ngémí híinté. Don olute dëe húmú homuu fun don na, komi ron yii wunte don na ra maan ?

⁶ Te don, don ñeyute kotti fun a kotti Yíkëe bee tahuu ron Una ra. Tahuu ron ri ra nék, don deyute coono ndaa Ruuh-Pesen tahte keeñon sosse.

⁷ Daaha, bëewë gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra bëeḅ yeeluu don na.

⁸ Af don tahte unni Yíkëe teyay Maseduwaan a Akaay don, ndaa hasla'te gina bëeḅ ndah gémë gémú don Koope ra hente lëyëñ. Kon miteh fun wonle yin na.

⁹ Bëewë gonluu sun fi dëe habuu don fun ayuu fun don na ra. Wa na wonu bal sun fi dëe súugúu don yúullë don yíssúuté Koope na, jaamiyohi dí fa na pes te daa kaaf ka ra

¹⁰ a sehaalohi kola'i Koohi Yéésú sun cép feey ra. Di fi Yéésú fa dí kélídf dí búudé rë, sëmlë'té yen níi yen ay múc neebi Koope yiin bis-këem.

2

¹ Koy-yaayyi yeh, don yúhruté affon biti sah aya húmú ayu fun ginon da pětíh neh.

² Don yúhuté biti bal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok di Fílíp. Ayuu fun ginon da bal, fun maluute tolof tolof caak daaha, ndaa Koope habra'te fun níi fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara.

³ Te na waariyu fun da béeb, fun tíkúy wonni fun sun fi yii lahay, fun tíbúy nē nuf bos, te fun saamuy na nofa' ow.

⁴ Fun kay, fun waariyuu Uni Neba dee faha' ri Koope ra. Di otte biti fun mínú rí, daa tah di déjéen fun di. Fun saamuy yii neba' ow, fun saamu yii neba' Koope, di fa na olsoh níbbí fun ra.

⁵ Don yúhuté biti fun mēsúy jay ow, te fun mēsúy ñeya' wonni fun fun saame yin ow na. Koope yúhté baaha !

⁶ Fun saamuy kañ ow na : don na neh te ow kay na neh ;

⁷ te añcañ, fun mínú ron cagoh koon don pañ yee fahuu fun da ndah fun apootarriKiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filib fon ti belii na tooppitoh koyyi nen.

⁸ Pokoha pokuu fun don na ra tahte fun húmú teyuy waarii ron Uni Nebi Koope kep, fun bokute a don pes, ndah fun fahuute ron níi faha'.

⁹ Koy-yaayyi yeh, don nérsúuté dee húmú mokuu fun níi mok da maan ? Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyēe na' a elek, kaa' fun mokil ow yinē sah don na, na húmú waariyu fun don Uni Nebi Koope ra.

¹⁰ Don mínú fun dii seedeyid, te Koope mín fun dii seedeyid bal biti dee tílúu fun a don fa gémú rē lante, júbpé te tíkēhté waal.

¹¹ Don yúhuté biti dee tílúu fun a ow fi ow don na ra béeb, man hanndal baap a koyyi nen :

¹² fun líkínuté ron te fun onute ron doole, fun caguute don nda

don pes pesada neba' Koope, di fa na dēek don, don non Nguur ki a ndami ra.

¹³ Yee tah fun ay dékée símí Koope ra biti bal : liiluu ron Un Koope fa komu fun don da, don habute ri, te don habuuy ri ti di na habuu un ow kese nen. Don habuu ri biti di Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee pañ yii wunte don fa gémú Yéésú nē rē.

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, don ñeyute kotti bēy ílí janii Yúdéé yē gémú Koope te nonu Yéésú-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yēwúddē, bēy ginon mokluu ron daaha bal.

¹⁵ Wa fi yēwúddē hawute yonente ya húl, hawute Yéésú-Yíkēe, moklute fun níi mokil. Wa nebuuy Koope, fahiruy ow yin wun,

¹⁶ kadduute fun waarii heetti kayya Una mín tah wa múc dē. Wa homute na baatuu bakaad rek na suu níi bakaadfi wa mitte, neebi Koope keente sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli bēy Tesalonik

¹⁷ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun húmú koluute don na fun suute, ndaa fun sayuy faraaah. Fun húmú lahay fehey saañi fun, ndaa keeññi fun húmú kolaay don na. Fun húmú kosuuy biti fun ay ron tíkíl íl, tahte lahay yii paguy fun nda yii baa mín lah !

¹⁸ Fun húmú habute biti nagajek fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi étídté rí i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun.

¹⁹ Kon henay don moos, heneh ow kay ! Don daa yaakaari fun, don daa sēsđú keeññi fun te don daa baanii ndama nay teebee biti fun bagute níi fun damoh fii Yéésú-Yíkēe yiin nay rii aye ra.

²⁰ Wa don kay ! Don daa ndami fun, te don daa sēsđú keeññi fun.

3

¹ Sehúu fun níi fun mínlíh rē, fun olute biti yee gén dē daa ri biti funi affi fun tas Aten ndín,

² fun yeñ koy-yaafi fun Timoote don na. Di fi baa funi daa boku

fun na légéyú a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun húmú yeju ri don na oni ron doole, nda don baatti híinnndèh don ham ngémè,

³ ow di don na banti yedfoh ndah mokla na moklu don da. Don yúhruté affon biti sah yaa béeb non iña waayid yen Koope ra.

⁴ Nagajek, húmú homuu fun don na ra, fun húmú wonute don biti yen ay moklu, te don yúhuté biti daa ri yee lah woteh bee ra.

⁵ Yii baa daa tah seha' mi ní mi mínléh rë, mi yeñce Timoote don na kénsèhí tígè teem ngémèn dë. Mi húmú sídè' biti Seytaane fiir rën, iña légéyú fun don na ra béeb sooy teem daaha.

⁶ Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni neɓpe keloh di yii lenke ngémèn a dee fahuu don ow ra. Di wonte fun biti bal nuffon húmú homa' fun na faraah ní don ñamaasee, te don húmú sesuute oli fun ti di sesuu fun olaadi ron nen.

⁷ Don fi koy-yaayyi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filib súfúñ fi fun a filib coono fi fun béeb dë, fun baatuutee lah doole ndah ngémèn.

⁸ Fun lëeysíruté keeñ leegi hém daa ron habu híin Yíkèe në.

⁹ Fun ay símée Koope dí ní mit ? Don tahute keeñni fun sosse ní sos fíyí !

¹⁰ Fun dékúu dāñi na' a elek, nda fun mín don tíkèet íl ngëey ní fun mitsid' yee tasa' ngémèn dë.

¹¹ Démíin Koope, di fi Boffi yen, a Yéésú Yíkíi yen parid' fun waala yulid' ginon da !

¹² Yíkèe ona ron, don baatee fahanta' hanndal kon ní tígí teem fahanta', a hanndal ki doni bëewë béeb ti di fahuu fun don nen.

¹³ Hen daaha raa, Yíkèe ay ron on doole ní yíin nay aye Yéésú Yíkíi yen, ñéerë' a bëewí béeb rë, don lan ces ní don lèhíh yii wonun sun fon, don caga' wun fi Koope, di fi Boffi yen.

* **4:4 4.4** ow fi ow don na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerë' a lan : Lahte bëewí habuu ri deh : ow fi ow don na béeb koloh saam beleb raa, lah ñeyaa ri waal.

4

Tílèdè faha' Koope ra

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, fun teebute ron dee waruu ron pesa' ní don neba' Koope ra, te fun yúhuté biti don pesuu daaha ní a deh. Kon fun na líkínú ron te na dāgu ron di tii Yéésú-Yíkèe biti don baatti ham híin,

² ndée, don yúhuté túuyë' yë teebu fun don ra, te wa dúhë' Yéésú-Yíkèe në.

³ Koope faha' biti don lan, te lani baa daa ri bitih : don moytoh pañ yii tappe njaaliyoh béeb,

⁴ ow fi ow don na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerë' a lan*,

⁵ fah-beleb ñan díi kúreelèh ti bëewë nènih bëewí Koope ra nen, wa fa yíih Koope ra.

⁶ Ow banay tooñ moroomi filib yee wonu baa ra ndín leɓ yii daa ri laha' ri. Fun húmú wonute don biti Yíkèe ay keen sun fi bëyí pañ mani pagadfi yah.

⁷ Koope dëekëy yen pañ yin bos, di túuy yen lan.

⁸ Kon bëyí faaliyaay yee wonu baa ra, deef di faaliyaay won ow neh, di faaliyaay Koope fa on don Ruuh-Pesen da.

⁹ Yii lenke fahanta' hanndal kon, miteh ow won don yin na, Koope yeedidte don baaha ní wocce.

¹⁰ Daa ri yee teebu don koy-yaayya Maseduwaan béeb dë, ndaa kaa'eeh fun won don biti don baat ya' yon,

¹¹ don pañ béeb don pesa' jaamma, ow fi ow don na béeb tooppitoh iñi afi, don yuloh légéy don kúf' affon, ti di húmú wonuu fun don di nen.

¹² Hen daaha raa, bëewë gémúy rë ii ron yap te don ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkèe rë

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun fahuu biti don yúh yee homuu bëewë húlúu a ngémí wë Kiristaa na ra, don

banti tik misiga keeññon níi lukus ti bēewí kayya lahuy yaakaar ra nen.

¹⁴ Yen gémú biti neh Yéésú húlité te ri kolohte búudé è ? Ti dāaha nen, yen gémúté biti bal Koope ay kélídf bēewē húlúu a ngémí wē Yéésú nē rē.

¹⁵ Cēe fun bílídf dōn yee won Yíkēe rē : bēewē nay lísée pes yen na níi a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkēe rē, wa ii kēllēh bēewē húlú rē.

¹⁶ Yiin fin fa, wa ay keloh uni dínke, un kélfē malaaka a un kúlúb ki Koope tiil, dí fi Yíkēe kola' sun cépé. Bín fē rēe, bēewē húlúu a ngémí wē Kiristaa na ra nay dēbēe koloh,

¹⁷ bēewē nay lísée pes níi a baaha ra, anti béyrú wa ñéerē' a wa filib nérre, wa tee'ee a Yíkēe sun. Hen dāa raa, yen fa gémú díi na ra bēeb yen hom a dí faw.

¹⁸ Kon, lah ēnētíi doole a unni yah.

5

Nimili Yíkēe sheuun a teey

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenke wahaata a jamanaa nay nimile Yíkēe rē nék, miteh fun won dōn yin na,

² ndah dōn yúhruté affon biti yiin nay nimile Yíkēe rē ay beettiya' ti lohoh elek nen.

³ Tígē nay habee bēewē biti homuute jaamma, lahuy dara yii sídúun wē rē, gina ay yípée bēp affi wa daaha, ti di na yíppí haba' loo beleb nen. Ow ii naa mín fús.

⁴ Ndaa dōn fi koy-yaayyi yeh, bi homuy dōn ñúusē, bisi baa ii ron beetti ti di na beettiya' lohoh nen.

⁵ Nagajek dōn bēeb, dōn nonu bēy niiña, dōn tílúu na'. Yen nēníh bēy elga, bēy ñúusē.

⁶ Kon, yen banuy nee' ti di na nee'uu bēewí kayya nen ; yen yeelun yen teey.

⁷ Bēewē nē nee'u ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek,

⁸ ndaa yen fa na tílú na' ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémē, yen faha' ow wa hen búub

túl yen na, yen haba' yaakaari mújē baane haa'aa yen na. ⁹ Ndée naga-jek, Koope cagay biti dí ay kéenídf neebi sun fi yen, dí cañ biti yen haal mújē nay onee Yéésú-Kiristaa Yíkēe rē.

¹⁰ Kiristaa húlídfé yen. Daaha, bisa nay rii nimile ra dēefa yen pesun peso mbée yen húlún húlē bēeb, yen ay pes a dí.

¹¹ Kon bēetii onanta' doole, dōn tojanta' filib ngémē ti di na pagantuu dōn dí nen.

Iña millúu wēe túuy dē

¹² Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti bēewē homu filib fon na moku, Yíkēe nah wa níidí dōn a líkíní dōn ra, dōn yed' wa cér.

¹³ Hēbí wē, dōn faha' wa níi faha' ndah légéyí wē. Pésii jaamma filib fon.

¹⁴ Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní dēpēsídfé, dōn ben bēewē neehu ra, dōn habra' bēewē gooyu ra, dōn mújíd bēewē bēeb.

¹⁵ Mēytii yíllentē' bos filib fon ; sēmí wuna faraah hanndal kon a hanndal ki dōni bēewē bēeb.

¹⁶ Pésii sos-keñ faraah,

¹⁷ dōn déké' dāñ.

¹⁸ Yii mín dōn homa' bēeb dōn sím Koope. Baa daa yee faha' ri pesi dōn fa nonu Yéésú-Kiristaa na ra.

¹⁹ Ngēnē kēe'íi pagadfi Ruuh-Pesen,

²⁰ ngēnē hégíi unna léhínú kola' Koope na ra.

²¹ Kénsii wē bēeb, dōn ham yee wun da ;

²² yii hente bos bēeb dōn moytoh ri.

²³ Di fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla dōn ces ; dí níirē níbbēn, níid' keeññon a faannon bēeb níi ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen da.

²⁴ Koope fa dēek dōn da, yii won dí bēeb dí pañ ri, te ri ay ron rii pagiree dāaha.

²⁵ Koy-yaayyi yeh, lah dēgírí fun bal.

²⁶ Lah wëddí fun koy-yaayya bééḅ ní wodoh*.

²⁷ Mee ron rii won ra ee di tii Yíkëe, lah léhíni wë bééḅ unni yah.

²⁸ Yéésú-Kiristaa Yíkí yen líhë rën mal !

---

* **5:26 5.26** Di baahi béewí yaaha, wa yahti wodoh béewë mboko yi wa mbée béewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Filib unna, di débpi gérémm Yíkëe di gémë gémú bëy Tesalonik ra (1.3), di dagidte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níbbë na yah janjii Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa baatti kúf wona filib Tesalonik, ndah lahte bëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte ní gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa lebohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi bëewí kayya.

Di wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkëe yiin bis-këem (1.3-10),
- yii lenke yee nay këllée Yéésú rë (2.1-12),
- yii lenke híinndeh, ñee waali Koope (2.13-17),
- a yii lenke dee laha' légéy solo ow na ra (3.6-15).

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti légéy daa wun ow na, bëe' banti sehaa íñi béeb ya' ow, di sehaalee nimili Yíkëe.

Wodohi Pool bëy Tesalonik

¹ Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron.

² Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

Ayi Yíkëe yiin bis-këem

³ Koy-yaayyi yeh, fun mínih banti déké' símí Koope ndah don. Fun warutee ri sím ndah ngémën baatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon da baatoh baatoo na saañ.

⁴ Yii baa daa tah ílí janjii pay fun béeb, fun sawoor won bëewé filib yii lenke don na, ndah filib mokla

na moklu don da a sáfúñ fën béeb, don habute ngémën híin.

⁵ Baa daa nay teebee biti aattiya'i Koope tíkë' waal, nda don habuu bëewí Nguur ki Koope wadte wa, nguur ka tah don na sáfúñú rë.

⁶ Koope, di fa júb dë ay mokil bëewé moklu don da ti di mokluu wa don nen, te nagajek baa daa kaah.

⁷ Di ay hílsídf don fa na sáfúñú rë, hílsídf fun na bal. Yiin nay feeñiyee Yéésú-Yíkëe sun-Koo, ñéerë' a doolii malaaka yi ra, iñyaa ay lahee na.

⁸ Di ay ayee filib njaar kíi, keen sun fi bëewé kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéésú-Yíkëe rë.

⁹ Daana nay keene sun fi wa ra ay dékéé sanjii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani.

¹⁰ Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkëe rë. Yiin fi baaha, bëewé nonu díi na te gémúté díi na ra béeb béyídf dí, di neba' wa yeel. Don fi yaa don ay none bëewí yaaha na, ndah don gémúté unna komu fun don da.

¹¹ Yii baa daa tah fun na dagiru ron faraa. Fun daguu Koope biti di on don, don yeeliyoh pesa dëek di don da. Fun dagu biti di doolii, di habra' ron don pañ yee fahuu don pañ di yin wun da béeb, te ri habra' ron yee na pagu don filib ngémën dë.

¹² Daaha, don baatti béyídf tii Yéésú Yíkíi yen, di béyídf don fi yaa bal. Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë.

2

Yee nay këllée Yéésú rë

¹ Koy-yaayyi yeh, di yii lenke nimili Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a négirë'í yen fiyí, fun dagu don na yin yínë :

² affon banay gaawti kúnëh te ngënë tíití biti ow won don biti wahtii nimili Yíkëe lahte. Wuti ow won don biti di léhín unni kola' Koope na, mbée don keloh ri bëewé

na waariyu Unni Koope ra, mbée bíníyún bíníyè wonu biti kola' fun na, ngënë gémí.

³ Di mín díi man bééβ, ow banay don nofa' yínè sah. Balaa bisa nay nimile Yíkèe baa ra, ow caak ay tíkè' Koope af paay, bée' na ñeyeh woni Koope ra, bee nay sanjuye ra teekiroh.

⁴ Bèyí baa ay béyídf afi kadda' bëewè haanoh ala a yii na haanuu wa merees bééβ. Ay pay níi dí haal Faam fi gaani Koope took, dí won biti daa ri Koope.

⁵ Don nérúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leloon ra a ?

⁶ Don yúhú yee ham bëyí baa tígè homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii ay lahe laho dí anti d'uh.

⁷ Doolaa d'apoh bëewè nè ñéyíh woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; dí ay lukee teekiroh biti nék bée' lís díi ham da kèllú tígí daaha.

⁸ Bèyí baa kèllú tígè rée, dí fi bée' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh, te Yéésú-Yíkèe ay rii sanjku a ngilaaw mi búkí, hap ri húl a níiña nay rii ñéerée biti dí nimil ra.

⁹ Di fi bëyí baaha, doolii Seytaane nay rii yeje dí ac, dí pañ kawtéef gaan, kimtaan a iñi éémílè'té bééβ, yi ay nofee bëewè.

¹⁰ Di ay pañ pagad' bos bééβ nofa'i bëewè nè suu sanjuye ra. Wa ay sanjku ndah wa tahuy kúnsí keeññi wa kaaf ka wad' waa sèmlè' koon da.

¹¹ Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyídf, wa gémé fel.

¹² Daaha, bëewè gémúy kaaf ka ra bééβ, te oluu neβ pagad' bos da, Koope ay keen sun fi wa.

Híinndeh, ñee waali Koope

¹³ Koy-yaayyi yeh, fun nék fun míníh banti déké' símí Koope ndah don, don fa Yíkèe faha' don da ndah Koope daa tanis don dalaana, nda don múc. Di ñeya' Ruuha ladil don ra, a gémè gémú don kaaf ka ra, dí múcèlté ron.

¹⁴ Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun don da dèekké don yii baaha

nda don mit na ndami Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen.

¹⁵ Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te don ham iña yéeddú fun don da : yee wonu fun mbée yee bíníyú fun da bééβ.

¹⁶ Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal níi yen lahute míní múñí na d'uméh a yaakaari neβpe. Démíin dí fi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a Koo Boffi yen

¹⁷ on don doole, on don keeñi paguun don yin wun faraah : yaha yii ay pagu pago mbée yii ay wonu wono bééβ.

3

Naha'i Pool d'agid

¹ Leegi nék koy-yaayyi yeh, d'égírí fun nda unni Yíkèe yíppí líiwèlsè' gina te wa lah ndam ti di man wa don na nen.

² D'égírí fun Koope nda ri sèmlè' fun bëewè bosu níi bos ra na, ndah bëewè bééβ neh daa gémú iña na wonu fun ra.

³ Te añcañ Yíkèe daa mit gém. Di ay ron on doole, níid d'èn níi Seytaane ii ron leboh.

⁴ Yíkèe onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti don ee pagu iña wonu fun don da, te don ay lúsdée daaha.

⁵ Yíkèe ona ron keeñi fahuun don Koope, on don don múñ ti dí fi Kiristaa nen.

Dee laha' légéy solo ow na ra

⁶ Koy-yaayyi yeh, lahte bëewé d'apasute filíβ fi yen, na ñéyíh iña yéeddú fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéésú-Kiristaa Yíkèe, don wuloh wa.

⁷ Don yúhruté affon dee wadti ñeyuun kotti fun da. Homuu fun ginon da fun mèsúy tídèh.

⁸ Fun yeekuy ow ñam. Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyèe na' a elek, kaa' fun mokil ow yínè sah don na.

⁹ Fun paguuy ri biti don waruy fun pagid' yin pagiro, ndaa fun fahuu biti don ñee kotti yaaha,

¹⁰ ndah húmú homuu fun gin don da, fun wonute ron biti bëyí kaa' légéy waray ñam.

¹¹ Fun nék, fun keluute biti lahte bëewí awu don na pesuu tídèh, nè pègíh yin gét nēe haal yii waal fi wa íníh nē.

¹² Di tii Yéésú-Kiristaa Yíkēe, fun túuyú bëewí yaa fun na caguu wa bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy nda wa kúɗ affi wa.

¹³ Don fi koy-yaayyi so' nék, lah hēbí híin don dékē' paŋ yin wun.

¹⁴ Hena biti lahte bëyí kaa' ñee unna bíníyú fun yee ra raa, lah wēní rí sun, don ban díi leboh nda ri sopoh ndín, koloh afi.

¹⁵ Di filib yaa béeb nék, ngēnē hēbíi rí kaa'ohon, lah hēbíi rí koy-yaafon, don líkín dí.

Dañá téy unna ra

¹⁶ Démiin Yíkēe fē nē ona' jaamma ra on don jaamma faraah, a yii mín don homa'. Yíkēe ñéerēe a don béeb.

¹⁷ So' mi Pool daa mi bíní unna míllē' yee ra*. Mi yahti téy unni so' raa, mi hena' deh : so' mi Pool daa mi na bíní a ya' so'. Hen daa raa, bëewē ay yúhsē' bíníyí sē'.

¹⁸ Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhē rēn béeb mal !

* **3:17 3.17** Bín fē, ow daa na húmú bíníyíd Pool. Unna yahti téyú rēe, Pool a faanaŋ fi daa na bíní a ya'i nda bëewē yúhsē' unna bíní rí rē béeb.

Téerëe débpi biniyú unna won Pool Timotee ra Kúnsëe

Pool biniyë'té Timotee waal ana. Yee daa unna déb dí rii bini rë. Na bini ri Pool unni yee ra deef dí fi Timotee in Efes. Tii Timotee nék caakutee capu filib Téerëe biniyúu tilédi apootarra ra a unna bini Pool ra.

Di fi Timotee, yaafa húmú yëwúdí haalte ngémë, boffa húmú gerek. Pool na yeedícf dí, haba'te ri koy kah-kah díi na, bani Pool na ñeerúu waarii Uni Neba (Saame Tilédi apootarra 16.1-3).

Tígí húmú kelaa Pool gini fi yúhté biti ngémí bëy ílí jaŋaa hompe eylëh bëeb, mbée tígí dí húmú faha' yúh yee homuu bëy ílí janjii baaha ra, dí hoñci wola' Timotee. Di húmú wolte ri bëy Tesalonik na (Saame 1 Tesalonik 3.2-3) ; wolte ri bëy Korente na (Saame 1 Korente 4.17) ; wolte ri bëy Efes na.

Wola' ri ri bëy Efes na ra, dí húmú nah ri habra'i wa nda wa ham ngémí wë híin, ndah húmú laha' bëewí në yeeddúu iñi bokaay a ngémë, na múuydú wë (1.3-7).

Unna déb yee ra, Pool líkinté dí fi Timotee a faanaŋ fi, wonte ri iña wad díi líkín bëy ílí janjii ya ra bal.

Di wonte wa :

- yii lenke di wad waa fahantuun hanndal ki wa (1.5),
- yii lenke líkíní Timotee bëy ílí jaŋaa (1.18-19 ; 4.7, 11-16),
- yii lenke di wadti tilëe jaŋaa (2.1-15 ; 5.1 ní 6.2 ; 6.17-19),
- a yii lenke di wadti madun njiitti janjii ya (3.1-7).

Bëyí fi janjii téerüü bee bëeb ay yúh dee wadti tilëe jaŋaa ra te ri ay mín moytoh bëewí në múuydú bëewë a yeeddë' yí wë rë.

Wodohi Pool Timotee

1-2 Do fi Timotee, do fa haba' mi koy kah-kah filib ngémë rë, so' mi

Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ro. Koope Sëmlëhí yen a Yéesú-Kiristaa yaakaari yen daa falu so' apootar. Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkii yen líhún dë mal, teeb do naa'-keeñ, on do jaamma !

Yëeddëh yí padfah ya

³ Na húmú saañ mi Maseduwaan ra, mi húmú nahte ro fu tas Efes, fu won bëewë në yeeddúu iña na múuyícf bëewí kayya ra biti wa ban díi paŋ. Di húmú naha' mi ro ri, mi naha' ro ri daaha woteh,

⁴ fu kadda' wa wonna waa na saku sako ra a cabi tii yi caacca mínëh dúmmë homuu wa ra. Wonni yaa kúre' capa' kep, na baateh dara yee faha' paŋ Koope ra. Yee faha' paŋ Koope baa ra nék, ngém kep nay tahe ow yúh rí.

⁵ Fu ot mi nah ro kadda'i bëewë në yeeddúu iñyaa ra, nda bëy ílí jaŋaa fahanta' hanndal ki wa a keeñi lante, nufi lante a ngémí mitte.

⁶ Lahte bëewí helute waali baa múuyuté, haalute wonni lahay njiriñ.

⁷ Wa habuu affi wa bëewí yeeddúu Kootaa, wa anti yíih dara iña na wonu wa ra a yee na digiru wa ra.

Yee tah Kootaa koloh ra

⁸ Nagajek, yen yúhuté biti Kootaa yii wunte, hém dí pesuu ti di wad díi pesuun nen.

⁹ Yen yúhún biti Kootaa saamdúy bëewë júbú rë. Kootaa saamdú bëewë në ñéyíh woni Koope ra, yee faaliyuuy ri ra, yee kaañu Koope ra, bakaaroh ya, yee onuy Koope cér onuy yii kola' Koope na cér rë a yee na bëemú yaayyi wa mbée baappi wa mbée bëewí kayya ra.

¹⁰ Kootaa saamdú bëewë na pagu yii tappe njaaliyoh bëeb rë bal, géer-jigéennë, bëewë na habu bëewë yaaye wa wa hen ñaam ra, feloh ya a yee na añuu di yii henay kaah ra. Maanam, Kootaa saamdú bëewë na pagu yii haayaay a iña yeeddú rën te daa kaaf ka ra.

¹¹ Iña wonu yaa ra ee filiḅ Uni Neba teeḅa' dee líifë' Koope a ndam ra. Di fi Koope fa baah teem ḁii na ra déjéenté sè' Uni Nebi bah.

Símí Pool Yéésú-Kiristaa

¹² Kon, ma na sím Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, ḁí fa lekoh so' yedte so' légéyí beh, antee tík onte so' doolaa wad' na ra.

¹³ Te añcaṅ, filoon mi húmú wona' ḅos sun fi, mi sole ḅëewë gémú ḁii na ra, mi mokle wa. Ndaa ḁí yérémpé sè' ndah mi húmú gémëy ḁii na, mi yéeh yee na húmú paṅ mi ra.

¹⁴ Yéésú Yíkíi yen onte so' mali mínéh ḁúm : mi gémpe ḁii na, mi faha'te moroomi so' faha'i kola' ḁí fi Yéésú-Kiristaa na.

¹⁵ Woni wéerté te mit lekoh abeh : Yéésú-Kiristaa ac èldúnë sèmlë'í bakaaroh ya. So' mi beh, daa mi bakaaroha lukki gaan ḁa,

¹⁶ ndaa Koope yérémpé sè', nda Yéésú-Kiristaa ñeya' so' fa lukki gaan bakaaroh ya bee ra, teeḅa' míní múñí. Hen ḁaaha raa, ḅëewë gémú ḁii na nay haale pesa na ḁúméh rë yeel yee kat so' raa, wa ḅaatti ham ngémí wë.

¹⁷ Di fi Koope fa daa Buur faraah ra, ḁí fa na pes faraah ra, ḁí fa ow mësëy ríi tík íl rë, ḁí fa yínë kut ḁa, daa ri mit béyíd, daa ri yeeliyoh ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

¹⁸ Leegi ḁo fi Timoote koy so', yee líkín mi ro baa ra, deefidte iña húmú wonu ḅëewë nè léhínú unñi kola' Koope na sun fu bín fë rë. Iñyaaha hena ganaay ḁoo na wa bedda' ro légéyí wuna nah mi ro ra,

¹⁹ fu paṅ ḁí a ngém a nufi lante. Lahte ḅëewí kaa'uute paṅ nufi wuna hom waa na ra níi tahte ngémí wë saatate.

²⁰ Himene a Iliksaan nonu ḅëewí yaaha. Mi tíkké wë ya' Seytaane nda wa koroh, wa ḅanti solil Koope.

2

Líkíní Pool Timoote yii lenke ḁaṅ

¹ Kon Timoote, yee nay mii déḅéé naha' ra daa ri biti ḁon ḁagid ḅëewë ḅééḅ Koope, ḁon wonid wa ri sohle yi wa, ḁon ḁagid wa ḁí ḁímlë' wë, ḁon símíḁ wë rí.

² Lah dégiri buurra a ḅëewë homu af nguur ka ra ḅééḅ nda yen pesa' jaamma a afi tookke, yen pesa' pokoh Koope na, yen tíl tílëḁ ow.

³ Baa daa yee wun te neba' Koope fa daa Sèmlëhí yen ḁa.

⁴ Di faha' biti ḅëewë ḅééḅ múc, yúh kaaf ka.

⁵ Koope, ḁí yínë kut. Ti ḁaaha nen, ḅëe' hom hanndal ki Koope a ḅëewë rë, ḁí yínë kut. Di ow, te daa ri Yéésú-Kiristaa

⁶ fa yera' ñíiní tosse pesi ḅëewë ḅééḅ rë. Daaha, laha' wahtaa ra, ḁí teeḅa'te faha'a faha' Koope biti ḅëewë ḅééḅ múc ḁë.

⁷ Yii baa daa tah mi falu apootar, mi wolu waare mi yéedíd ḅëewë yëwúḁ neh ra yii lenke ngémë a yii lenke kaaf ka. Yee won mi ron baa ra fel neh dé', mi won ḁon kaah.

Di wadti man ow yaal a di wadti man ow beleḅ

⁸ Kon, mi faha' biti yaalla a tígí mín wëe hom ḅééḅ kaye ya' yi wa ḁage Koope. Wa paguun ḁí a keeñi lante, ḅanti ñéerë' a haay-keeñ a íñë'.

⁹ Ti ḁaaha nen ḅal, mi faha'te biti beleḅḅa ḅekuun ḅekohi líilte te jekke, ḅanti ḅekoh ḅekohi wa ay teeḅee affi wa. Wa ḅanuy mokíl affi wa múukëh garan a seemoh úrís mbée feme mbée ḅekoh búuḅbí yaañjate saame neḅ yeel.

¹⁰ Nebi yeeli wa kay, lah oluun íñi wunna nay waa page ra. Íñi wunni yaa daa wad' ḅelii won biti onte Koope cér.

¹¹ Bee yaal hompe yéeddë' yii lenke Koope ra, lah beleḅḅa henun ñol, kúnís nuffi wa síkírëh.

¹² Mi onay beleḅ yéedíd yaal, mi onay ri ílíf rí. Di hena ñol !

¹³ Nagajek, yaal daa déḅpí saku, beleḅ na an naa tíkëh.

¹⁴ Te sah, Seytaane nofaay ḅëyí yaala, nofa' ḅëyí belaa, ḁí nofaay

Aadama, nofa' Aawa. Kon, bëyi belaa daa nofoo, di bakaadte.

¹⁵ Ndaa, laha na lah beleb koy ra, ay tah di muc hem di ham ngeme hiin, di fahee moroommi faraah, di hen bëyi lante fii Koope, banti teebee afi.

3

Di wadti man njiit jani

¹ Woni weerté abeh : bëyi faha' hen njiit jani, deef di faha' légyi wunte.

² Njiit jani nek wadti hena bëyi lahay dara yii wonun sun fi, teem belebi na kut, di hen bëyi teeyte, min ham afi, di hen bëyi yéjke ow. Di wadti hena bëyi minté haneel, minté yeedde',

³ di banti hen bëyi haa' a han kep daa afi. Di wadti hena bëyi sosse te na ineh, di banti hen bëyi gémpé heliis.

⁴ Di wadti hena bëyi kúdté faami kúri neete waal, di kod koyyi ni wa yed di céri mitte sek.

⁵ Bëyi minéh kúf faami kúri neete waal, bëyi baa ay minée kúf bëewi Koope dih ?

⁶ Njiit jani waray hen bëyi anti haal ngeme, toñeh di paama gaanloha nii Koope daan ri ti di daana' ri Seytaane nen.

⁷ Di wadti hena bal, bëyi yéjke biti bëewé neniñ yen na ra wonuu wun sun fi, toñeh di keen fiiri Seytaane, wa haba' ri ow bos.

Di wadti man bëyi në habra' njiit jani

⁸ Ti daaha nen, bëewé na habruu njiitti janaa ra wadti henun bëewi mitu yed cér te wonuu kaah. Wa waruy hen bëewi han kep daa affi wa a bëewi paguu yii waray, saame na alal.

⁹ Wa warun ham kaaf ka hom ngeme teeb yen Koope ra a nufi lante.

¹⁰ Wa warun olsuu olsoo paay ni lan biti lahay yii wonun sun fi wa, wa anti min hen bëewi nay habree njiitti janaa.

¹¹ Ti daaha nen bal, belebba warun hen bëewi mitu yed cér, në weniñ bos sun ow, teeyute, mitute lekoh ina béeb.

¹² Wa fi bëewé na habruu njiitti janaa ra, ow fi ow waa na béeb wadti teya belebi na kut, wa kúf faammi wa kúri neete waal, kod koyyi wa kori wunte.

¹³ Wa fi bëewi yaaha légyi wé wun daa, wa ay kañu. Wa ay waariyee a fidi mitte sek di yii lenke ngemi wé Yeesú-Kiristaa na.

Yii gaana teeb yen Koope ra

¹⁴⁻¹⁵ So' nek, mi yaakaarte bitih, leegi mi ac yeru ndaa min hen ayi so' gaaweh. Baa daa tah mi bini re unni yeh. Hen daa raa, fu yuh dee wadti pesaa ow filib Faam Koope ra. Faam fi baaha, daa bëy ili jani Koope fa na pes da. Daa ri cibé ham kaaf ka ra.

¹⁶ Woni ow minéh ri ni abeh : Kaaf ka teeb yen Koope nda yen pokoh dii na ra gaante ! Kiristaa acce hente ow, Ruuh-Pesen teeba'te biti di jubpe, malaaka ya tikuté në illi wé ngéey. Di waariyute heetta, lahte bëewi gémuté dii na öldüne béeb.

Di kelluté feey fa, saañce sun-Koo a ndam.

4

Ina sak Koope ra béeb wun

¹ Ruuh-Pesen wonte yii lante abeh : jamanaa nay millée balaa nimili Yeesú re, ay lah bëewi súgéh ngeme, wa nee ini bossa nay waa yeeddu te kola' dakki Seytaane nay waa múuyde re.

² Bëewi wonni wa teem búkki wé te lahuy jom ay waa múuyid a fel misik.

³ Bëewi yaa ay kadda' bëewé kooranta', kadda' wa nami namma aa na. Añcañ, Koope daa sak inyaaha béeb nda bëewé gému te yuhuté kaaf ka ra, min nee njiriñoh, wa sim ri.

⁴ Nagajek, ina sak Koope ra béeb wunte, lahay yii ay naa tiibuu. Yee

lah solo ra daa ri biti bëyí fi njiriñoh na rek, lah símë Koope

⁵ ndah unni Koope a dāṇa nay ron dāge ra daa nay tahe wa lan íllí Koope.

Di wadti man sùrgí Yéésú-Kiristaa

⁶ Do nék, fu dékë' teebe koy-yaayya filiḅ ngémë iñyaa raa, deef fu légéyídté Yéésú-Kiristaa légéyí wunte. Baa daa nay teebee biti iña won Koope a yee yéeddú fu rë pesilte ro, fu ñeete na te wa kaah.

⁷ Ngana síkírëh wonni saku sako, wa wonni lahay af a lúk, yi lej iñi èldúnë kep. Do kay, meedde afu pokoh Koope na.

⁸ Meeril faan hégíyëh lahte njiriñ naam, ndaa njiriñ ma laha' tígí teem ri. Pokoh Koope na nék, njiriñ mi mínëh dúm ndah dī èmbë iña gapa' Koope pesi feey fi bee a pesa na ac fii rë.

⁹ Woni wéerté te mit lekoh abah !

¹⁰ Yii baa daa tah yen na hawu affi yen, yen na légéyú ndah yen tíkú yaakaari yen Koope fa na pes ra na, dī fa daa Sëmlëhí bëewë béëḅ, ní luka' bëewë gémú rë.

¹¹ Lah yéeddé bëewë iñyah, fu túuy wë pañi wa.

¹² Ow ḅanay roo heef ndah kíillë laha' fu ra. Do nék, lah page yii nay tahe bëewë gémú rë yeele dōo na, wa ñee kottu di wonadḅu, pagadḅu, dee faha' fu ow ra, dee gémë' fu a dee lada' fu ra.

¹³ Lah mokle afu janjiri bëewë iña bíníyú Kootaa ra, fu on wa doole, fu yéedíḅ wë ní èyín kí së'.

¹⁴ Ngana sargana' yee on dō Koope, ñéyíḅ rí bëewë në léhínú unni kola' Koope na, bee tíkúu rë njíttí jaṇaa ya' dagirute ro ra.

¹⁵ Beke iñyaa afu, fu pokoh na, bëewë béëḅ yúh biti fee saañ fii rë.

¹⁶ Lah yúhé afu, fu yúh yee na yéeddé' fú rë, fu ham na híin. Hen dāa raa, fay múcël afu, fu múcël bëewë në síkírúu rë rë béëḅ.

5

Dee wadti kúruun bëy íllí jaṇaa ra

¹ Fu yahti won a baha, ngana dāañjoh afa. Lah gonle a ri ndaṅka ti baap nen dōo na. Ti dāaha nen ḅal, lah líkínëe tunḅi yaalla ti koy-yaay nen dōo na,

² fu gonla' a bitiffa ndaṅka ti yaay nen dōo na. Lah líkínëe ḅal tunḅi caḃayya ti koy-yaay nen dōo na, ñéerë' a nufi lante.

³ Lah tooppitee ḃeleḃḃa yaalli wa húl te lahuy bëyí habraa wa ra.

⁴ Ndaa nék, lah bi lahte i koy mbée i sét dëe, wa fi yaa déḃúun yúh biti wa warutee tooppitoh yaayyi wa mbée caacci wa, yíníl wë iña pagiru wa wa ra, teeḃa'i biti wa pokuute Koope na. Baa daa yee faha' Koope ra.

⁵ Belii yaala húl, hen njunduṅ lahay bëyí habraa ri hom tíkë' yaakaari Koope na, dāge na' a elek wone sohle yi.

⁶ Ndaa belii yaala húl, anti tík púukéré kep afi, homa' ri pes ní, dī húlté íllí Koope.

⁷ Lah líkínëe ḃeleḃḃa yaalli húlú rë unni yah nda wa pes pesi laheh dara yii wonun.

⁸ Bëyí fi tooppitaay mboko yi, ní luka' yee sésú dīi na rík rë nék, deef dī súugëhté ngémë te ri luk bëewë gémúy rë ḃos.

⁹ Belaa wadti bíníyú filiḅ téerëe në bíníyúu ḃeleḃḃa yaalli wa húl, nay tooppituu ra, wadtee lah wuti yin-yin kíil sabay pëenë (60). Di wadti hena belii húmú teya' yaali na kep,

¹⁰ yúhúu a pagadḅi wunni yeh : kodte koyyi kori ñeete waal, húmú mínté haneel, na húmú tooppitoh bëewí Koope, na húmú dímlë' súfúñíḅḅë, na húmú pañ yii wuni mín dīi hen béëḅ daal.

¹¹ Jéegí teḃ-teba yaalli wa húlú rë nék, ḃanuy bíníyú ndah nuffi wa mín tas yaal wa súugëh Kiristaa, wa faha' kooroh a yaal kay.

12 Tígí daaha, wa ay daanu ndah wa pokuuy yee húmú gapuu wa ra.

13 Te baatte biti wa bíníyú rëe, wa ii lahil pagad. Hen daa raa nék, wa haale faam ëe faam, pëgih nè dara gét nëe pereem misik, won yii waal fi wa ínih nè a won woni lahay af a lúk béeb.

14 Yii baa daa tah mi faha' biti wa fi jéegí teb-teba yaalli wa húlú rë saam yaal kay wa kooroh, wa lah i koy, wa kúf faammi wa níi ñee waal. Hen daa raa, wa lëhíh dara yii tah kaa'oh yi yen sol yen,

15 ndah lahte na yi fi yúhté biti helute waali wa, ñéeruté a Seytaane.

16 Belii gémpé lah mboko yi yaalli wa húluté rëe, lah tooppitaa wa ban waa yedda' a jaŋaa. Hen daa raa, jaŋaa ay mín tooppitoh yee henu njundun lahay bëyí habraa wa ra.

17 Njiittí jaŋaa na légéyú légéyí wunte ra mitu on cér níi mit sèk, níi luka' yee hawu affi wa waare a yeeddè' rë.

18 Bíníyuté Téerëe nagajek bitih : « *Mbaam* fi hom légéy meey ngana pok búgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha.* »* Bíníyuté biti bal : « *Bëyí légéy wadtee yínlú opa'i.* »*

19 Bëyí hëwrë' ow di njiittí jaŋaa doo na, ngana gém woni, hém dí laheh seede ana mbée éeyë.

20 Bëyí dékë' bakaad waa na raa nék, lah líkíné rí fii bëewë béeb nda wa fi bëewí yaa bal neeh, banti paŋ bos.

21 Leegi, mee roo won da ee di fii Koope a Yéesú-Kiristaa a malaaka ya tansu ra bitih, fu ñee iña won mi ro yaa ra toŋ. Di filiŋ yaaha béeb nék, lah téydée bëewë béeb tígë yínë, fu ban waa génëntélë'.

22 Ngana gaawti tik ow ya' fu fal ri njiit jaŋi toñeh dí paŋ yin níi fu none na bakaada. Lah hene bëyí lante ces !

23 Ngana teyil han muluŋ kep, lah oope béëñ yutuud ndah eeñi lowa na dékë' hamu ra.

24 Lahte bëewí fi yúhté biti balaa wa tëekrú këem sah deefa' bakaadfi wa olu ngëey, ndaa bëewë aana, yi wa yúhúu filoon fe.

25 Ti daaha nen bal, pagadfi wunte oluu oloo ngëey, te wuti lah yi teeluyti olu raa sah, wa mínéh dékë' dapoh.

6

Di wadti man ñaam yíkú nè

1 Bëewë henu ñaam ra warutee on kélfë yí wë cér níi mit sèk. Hen daa raa, ow ii won bos sun fi Koope a sun fi iña na yeeddúu yen da.

2 Yee kélfë yí wë gémú Kiristaa na ra nék, banuy haba' biti wa koy-yaayyi wa filiŋ ngémë rek, wa yap wa. Wa kay, wa warun baatti ñee woni wa waro, af biti wa fi kélfë yí yah wa bëewí gémuté, Koope faha'te wa níi faha', te daa nay njiriñee légéyí wë.

Alal ma hom pokoh Koope na ra

Iña wad fu yeeddè' fu túuyë' wë rë, daa wa yah.

3 Lah bëyí yeeddè' yin kay, dí kaa' ñee unni kaaf ki Yéesú-Kiristaa Yíkú yin a iña yeeddúu ñéeré'té a pokoh Koope na raa,

4 deef bëyí baa gaan-gaanloh gaan-gaanloo, te ri yéeh dara. Faha' taasa' a íñë' sun fi wonni lahay njiriñ kep daa afi. Yaa hom mada' jér nen díi na te baa daa na kúf iñaan, íñë', sola', níŋ bos sun ow,

5 a wonni mínéh dúm hanndal ki bëewí nuffi wa laday te yíih kaah. Bëyí baa homa' biti pokoh Koope na yin saamaa alal.

6 Nagajek, pokoh Koope na a doylah yii laha' fu, alal ma hom na ra caakke.

7 Na ayu yen ëldúnë rë, yen kúreelúuy dara te yen yahti saañ raa, yen ii kúreelëh dara bal.

8 Kon, yen lah yii ñamun yen a yii bekuun yen raa, baa wadtee yen doylah sèk.

* 5:18 5.18 *Mbaam* : Lo' daa bíníyú di gerek, ndah bëewí yaaha húmú línúu a fana. ✧ 5:18 5.18 Saame Nérsí Kootaa 25.4 ✧ 5:18 5.18 Saame Lúkkë 10.7

⁹ Bëewë na fahuu alal caak ra hom keenuu fiiri Seytaane, nuf bos haal wa. Te faha' lah iñi lahay solo te wuneh waa na daa na bek wa na. Iñyaa daa na yah bëewë, daa na saŋku wa bal

¹⁰ ndah gém hélíis púlë' bos kep a bosí mín díi man béeb. Lahte bëewí fí yúhté bití tíkú hélíis kep affi wa níi wa súugúuté ngémí wë. Yii baa tahte faraah keeñni wa na nebeh te daa wa tíkú rí affi wa.

Líkíní Pool Timotee yii lenke ngém

¹¹ Kon, do fa bëyí Koope bee ra, lah hegee pagadfi yah, fu yuloh saam yii júbpé, fu pokoh Koope na, fu lah ngém, fu faha' moroomu, fu mín múñ, fu sos.

¹² Lah beye wodu haa'a níi mit fu ham ngémú híin, fu haal pesa na dúméh dëek rë Koope ra. Dëekúu fú rë, fu seedete kaaf ka fii i ow caak.

¹³ Leegi, di fii Koope fa na ona' pes béeb dë a di fii Yéésú-Kiristaa fa húmú seede kaaf ka fii Poos Pilaat ra, mee roo won da ee :

¹⁴ lah ñee túuyë' yë, fu lan, fu laheh dara yii wonun sun fu níi nímílín kí Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen

¹⁵ wahtaa faha' ri Koope ra.
Di fi Koope fa baah teem díi na ra,
dí fa yínë kut daa luk doole ra,
dí fa daa Buuri buurra ra,
dí fa daa Yíkëe fë lukki gaan da,

¹⁶ dí fa kut daa ii húl,
dékké niiñi ow mínéh nëe leboh ra,
dí fa ow mësëy tík íl rë,
dí fa ow mínéh ríi tík íl
níi ñiin bëe' teyeh na ra,
daa ri mit béyíd,
daa ri yeeliyoh doole
níi kiri fi kirih !
Démíin !

Woni Pool yii lenke yíkëe yí alalla

¹⁷ Lah wone bëewë lahu alal feey fi bee ra bití wa banuy tík yaakaari wa alal mi yaaha, wa gaan-gaanlee. Yaa ay gété gété ! Wa tíkún yaakaari wa Koope na, dí fa na on yen níi mit sëk nda keeñni yen sos da.

¹⁸ Túuyé wë paŋ yin wun, alal mi wa hen pagadfi wunni wa, wa naa'-keeñ, wa on bëyí lahay.

¹⁹ Hen daa raa, wa ay gad alal mí wëerté, yi nay waa njiriñe fayú, wa haal pesi kah-kah fa.

²⁰ Cëy Timotee, lah habe iña déŋéénú fú yaa ra híin ! Lah moytee wonna lahay njiriñ te won yii lenke iñi èldúnë kep ra, wonni taasa' ya na wonuu mbata ham-ham te kaah neh ra.

²¹ Lahte bëewí pokuu mbata ham-hammaa ka wa yaa níi tahte wa wuluute ngémë.

Koope líhë rën mal !

Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timoote ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timoote ra. Di fi Timoote, bani Pool daa húmú boku légéyë te Pool húmú haba' ri koy kah-kah dñi na. Una nék, Pool bíníyë' rí filib kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugéhté rí rë (1.15-17). Filib una, bi yúh rí biti yee talla' ri pesi ra gaanay, di wonte Timoote iña míllë' rí rí líkín rë (4.6-8).

Filib una, Pool débë' símí Koope ndah dee géme' Timoote Kiristaa ra (1.5).

Di nérissé rí di húmú man pesi di fi Pool, di na húmú yëeddë' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra (1.8).

Di líkinté rí nda ri beß wodi coono fa, di ham híin ti soldaar kah-kah Yéésú-Kiristaa na nen, di yëeddë' unni Koope ní ñee waal te ri ban naa neeh dara (1.7 ; 2.3-4, 14-15).

Di wonte ri moytoh bëewë beku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, di ñee kotti, di fonko légéyí, di ham ngémë híin (2.16, 22 ; 4.5).

Di wonte ri :

- yii lenke waarii Uni Neba (1.8-12),
- yii lenke di wadti yëeddúun Unni Koope (2.14-19),
- yii lenke di wadti man súrgíi Koo-Yíkëe (2.22-26),
- yii lenke jamanaa míllë' rë (3.1-9),
- a yii lenke njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë (3.14-17).

Bëyí fi jañi téeríi bee béëb ay ot biti iña filib mín yúun jamanu fi jamanu béëb, wa mín líkínúu ow, wa mín yëeddúu ow mín múñ a dee nay habuu ngémë híin dë.

Wodohi Pool Timoote

¹⁻² Do fi Timoote, dó fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha'

ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni bëewë yii lenke pesa gap Koope bëewë nay none Yéésú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún dë mal, teeß dó naa'-keeñ, on dó jaamma !

Líkíní Pool Timoote yii lenke waarii Uni Neba

³ Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek béëb, daga mi faraa mi cap tiyu

⁴ te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tíkëedú il níi keeñ so' sos siib.

⁵ Nuf so' na koleeh dee hena' ngémú kaah dóo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyíis a yaafu Ëníis në, te ri ee dóo na bal. Baa wëerté së' kën !

⁶ Yii baa daa tah mi na nédís rë ee biti fu baatti hubis yee on dó Koope, bee húmú tíkë' mí rë ya' mi falte ro ra, ndah

⁷ Koope onay yen Ruuh-Pesëñ nda yen hen bëewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen mín ham affi yen.

⁸ Kon, ngana sopoh waarii yii lenke Yíkíi yen na te ngana sopoh bal téjë téyú mí kasu af ri ra. Do kay, habe rek yen bok coono fa laha' mí waarii Uni Neba ra, Koope ay yen on doole.

⁹ Daa ri sëmlë' yen, dëekké yen nda yen hen bëewí ladute. Pagadfi yen daa tah neh Koope dëek yen. Yee tah di dëek yen da kay, neba' ri neboo baatte biti di onte yen mal. Mali baa húmú ñéyíd di Yéésú-Kiristaa na onte yen di deef ëldúnë sakuy doom ra,

¹⁰ feeñce yen na leegi, bee aya' Sëmlëhí yen Yéésú-Kiristaa ëldúnë rë. Di banke kúl kë, ñeya'te Uni Neba teeßpe yen biti lahte pesi na dúmëh.

11 So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare bëewë Uni Nebi bah, mi yeedí d wë rí.

12 Yii baa daa tah mi dey coono deh, ndaa mi sopaay na ndah mi yúh bëe' mi tik yaakaari so' díi na ra, te wëerté sè' biti dí mín níid yee déjéén dí sè' rë níi yiin bis-këem.

13 Fu kelohte unni kaah ya won mi ro ra. Lah nérsée wë fu ham na a ngémí híinè lahu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

14 Lah habe íñi wanna déjéénú fú yaa ra híin, Ruuh-Pesey fa dék yen na ra ay roo bedda'.

15 Do nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyí Aasi béeb yessute so', Fisel a Hermosen nonu bëewí yaaha.

16 Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaa bee ra, dí sopaay na. Kon, Yíkëe démpí teeb bëy faami naa'-keñ.

17 Di kay, hena' ri Rom cëp, dí yam saami so' níi ri otte so'.

18 Yíkëe dém díi teeb naa'-keñ yiin bis-këem ! Do fi bah, fu luk bëewë béeb yúh dee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéerë' a coono

1 Kon book, do fa haba' mi koy soo na ra, beye mala lahuu yen di yee nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra, hen dooluu.

2 Íña keloh fu maa yëeddë' wë fii i ow caak ra, lah yëeddé wë bëewí mitu lekoh nda wa fi yaa bal, wa mín wëe yeedí d i ow kay.

3 Beye wodu coono fa ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen.

4 Soldaar nék, faha' biti keñ kélfií sos díi na raa, ay moytoh yii taway soldaar béeb.

5 Te bal, bëyí fi hom saadanta', dí ñeyay unna poku bëewë rë rek, ii waafu.

6 Ti daaha nen bal, línèhí mokke légéyí meeyi daa wadti débëe débirèh íña lecu meeya ra.

7 Lah níbé sun fi íña won mi ro yaa ra. Yíkëe sah ay waa bek béeb afu.

8 Nérsée Yéesú-Kiristaa, dí fa këllú búudé te coosaana' tali Dawit ti di wonuu ri filib Uni Neba waare mi ra nen.

9 Uni Nebi baa daa tah mi dey coono níi mi téyúté kasu ti banndi nen, ndaa Un Koope ow téyëy rí.

10 Yii baa daa tah mi múñ coono yi yaa béeb ndah bëewë Koo tanis wa ra. Hen daa raa, wa non bëewë Yéesú-Kiristaa múcël wë, on wa ndami na dúmèh rë.

11 Woni wëerté abeh : Yen húlúté a Kiristaa raa, yen ay pes a dí.

12 Yen múñ coono ti dí nen, yen ay took nguur ka a dí. Yen taasoh biti yen yúhú rí, dí bal ay taasoh biti dí yúh yen.

13 Wuti yen paguy íña won dí yen da raa sah, yii won dí béeb dí pañ ri, ndah dí na lofiseeh.

Di wadti yëeddúun Unni Koope

14 Lah dékéé nérsí bëewë ínyaa béeb, fu cagoh fu túuy wë fii Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa baat dara gét nëe yahi bëewë në síkirúu rë.

15 Page béeb níi fu cañ fii Koope raa, dí laas do. Yëeddée Unni kaah yi Koope níi ñee waal. Hen daa raa, fii sopoh légéyú.

16 Lah moytee wanna lahay njiriñ te won yii lenke éldúnè kep ra. Bëewë na beku wonni yaa kut affi wa ra, baatuu kaañ Koope baatoo faraah.

17 Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, baata' baatoo rek saye. Himene a Filet nonu bëewí yaaha,

18 wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope kélídté yen búudé níi wocce. Yii baa tahte lahte bëewí ngémí wë saatate.

19 Ndaa nék, tabahi Koope daa yíp dí híinè' híinée giñ te unni yee daa na bíníyú sun fi tígè yípèh tabaha ra : « Yíkëe yúh bëewë nonu díi na ra » a « Bëyí won biti dí non Yíkëe në, wulaa pagad bos. »

20 Filiḅ faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filiḅ béeb úris neh mbée héliis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépéh. Yaa aana hom dúhrúu bis feet, yaa aana faraah dúh.

21 Bëyi fi bukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, di homid Yíkii kep, di man a iñi pagaa ya hom dúhrúu bis feet da. Yii hente yin wun béeb, di fi bëyi baa sohlute na.

Di wadti man súrgii Koo-Yíkëe

22 Lah moytee yii hente pagad kúkëy, fu yulid : yii hente júḅ, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, doni bëewë na dagu Yíkëe a keeñi lante ra ñéerë' në.

23 Ngana síkirëh wonad ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté bitu wa kúrë' iñë',

24 te bëyi hen súrgii Koo-Yíkëe, iñë' waray ri. Di wadti hena bëyi faha'te ow, bëyi mínté yëeddë' te mín múñ coono béeb.

25 Di wadti hena bëyi mín nofanta' a bëewë ñéerúuy a iña na yëeddë' ri rë, nda heeyce Koope pañ ní wa lof pesad ndín, wa yúh kaaf ka.

26 Hen daa raa, affi wa ay kúnsëh, wa múc ya' Seytaane fa ham wa fiiri, wa na ñeyu yii faha' ri béeb rë.

3

Jamanaa míllë' rë

1 Lah yúhé bitu jamanaa míllë' rë ay misik ní misik.

2 Bëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tík héliis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tík affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa a baappi wa. Wa ay hen bëewi në gérmih ow, wa ii on yii nonte Koope na cér.

3 Wa ay súh keeñ, wa hen bëewi híinuté, wa ay wone bos kep sun ow. Wa ii mínil ham affi wa, wa ay made rabbi sohoorri yaa nen, wa ii faha' sah yii hente wun.

4 Wa ay tasee ñee loo yi bëewë, wa hen bëewi cëppéluté te damuute. Iñi éldúnë ay waa génël Koope.

5 Wa ay lakaata' bitu wa pokuute Koope na, te deef wa kaa'uute bitu doolii Koope lofis wa. Lah moytee bëewi yah.

6 Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee beleḅḅa fahuuy affi wa ra, wa fi beleḅḅa yéñké bitu enuu bakaad caak te fah pes-neḅ kúrëelëh wë rë.

7 Wa fi beleḅḅi yah, hom síkirúu yëeddë' yë béeb te taheh wa yúh kaaf ka.

8 Di húmú kaa'uu Sanes a Sambares* Mëyiis filoon, wa fi bëewi yaa na yëeddúu múuydé bëewi kayya ra kaa'uu kaaf ka daaha kep. Wa bëewi nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ.

9 Nguur ki wa ii maañ, ndah bëewë béeb ay míllë' ot ñagi afi wa ti di húmú kata' ri Sanes a Sambares nen.

Njiriñ mi iña bíníyú Téerë rë

10 Do nék, fu yúh iña yëedid mí bëewë rë, dee húmú man mi ra, a yee na húmú saam mi na ra. Fu yúh bal dee teem ngémí së' rë, dee mújë' mí rë, dee faha' mi ow ra a dee haba' mi híin dë.

11 Fu yúh dee húmú mokluu mi ra, dee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum a Lístër rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcañ, Yíkëe sëmlë'té së' në béeb.

12 Te sah, bëewë nonu Yéésú-Kiristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope na ra béeb ay moklu.

13 Ndaa bëewi bossa a yee na nofuu bëewë rë ay baatee bos bos faraah, wa nofee bëewë ní nofa' sah affi wa.

14 Do nék, iña yoon fu te fu lekohte wa ní lekoh ra, lah habe wa híin ndah fu yúh bëewë yëeddú rë wë rë.

15 Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy kú níinén, te

* 3:8 3.8 Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúdcfë luhusoh yi bëy Ésíppë húmú kaa'uu Mëyiis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

daa wa mín yúun ow, bée' muc' biti di gém Yéésú-Kiristaa.

¹⁶ Iña bíníyú Téeríi selaa ra béeb kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa wa na yéeddúu bēewē, daa wa na tee'buu ow biti di homay kaah, daa wa na wēegísírúu ow kaaf ka te daa wa na líkínúu ow pes pesi júbpé,

¹⁷ nda bēyí hente bēyí Koope mín mit, di hen bēyí mín pañ yii wunte béeb.

4

Líkiní Pool Timotee di nay ri waariyee

¹ Kon, di fii Koope a Yéésú-Kiristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay aattiyee bēewē nay pese a yee húlú rē, mee roo won da ee faa keloh :

² lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na neβ mbée fu laheh na neβ béeb lah cagee na, fu teeβ bēewē homuy kaah ra waala. Lah wone affi bēewē nē pēgíh pagad' ow ra, fu híinndēh fu on wa doole fu yēedíd wē,

³ ndah jamanu ay lah, bēewē ii fahiil sah síkírēh kaaf ka. Wa ay tasee pesa' fah-neβ, wa saame bēewí caakki ay yēeddé wa fi yaaha iña fahuu wa keloh ra.

⁴ Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkírée wonni saku sako.

⁵ Do nék, lah teeye iña béeb, fu múñ coono ya, fu waare Uni Neba fu pañ yee wad' do di légéyē yed' do Koope ra.

⁶ So' nék, mi ee jébélú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa nay mii kolee éldúnē rē lahte.

⁷ Mi bebpe wodi so' haa'a níi mitte, mi múkēté níi mi lahte tígē wad' mii lah ra, te mi helay ngémí sē'.

⁸ Leegi nék, waafa waaydu bēe' bañ da, seh so' kep deh. Daa ri baanii ndama wad' bēyí júbpé rē. Yíkēe, di fi aattiyoha júβ dē, ay soo rii yed' yiin bis-kēem. Di ii teem soo na doñ, di ay yed' waafi baa bal bēyí

tík yaakaari béeb sun fi nimili di fi Yíkēe.

Unna millē' líkin Pool Timotee ra

⁹ Do nék, yípée ac fu deefid' so' dee luka' ri gaaw ra,

¹⁰ ndah faha'i iñi éldúnē tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik. Keresañ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi.

¹¹ Lúkkē kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrēelée Marka. Di ay soo lahid' njiriñ légéyí sē' lool.

¹² Tísík nék, mi yeñce ri Efes.

¹³ Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' hómú hel mi faam Karpos di Torowas ra. Lah komaaloh so' bal téeré yí sē', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun da.

¹⁴ Di fi Iliksaan sísíbe nék, yaha bos rek di pañke so' ri, ndaa Yíkēe ay rii yíníl iña pañ di ra.

¹⁵ Do fi baa nék, lah moytee ri ndah di haa'te iña na yéeddúu yen da haa'i misikke.

¹⁶ Yiin dēb míi cañ tígē nē aattiyuu maa layid af so' ra, bēyí tappe soo na aay níi habra'te so', bēewē béeb daa heguu so'. Koo baala wa !

¹⁷ Di fi Yíkēe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, bēewē yēwúdf neh ra béeb keluute ri. Di múcēlté sē' tígí níin sē' mín nēe teem koon,

¹⁸ te ri ay soo sēmlē' yii hente bos béeb, di sēmlē' sē' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Daña taka' Pool Timotee ra

¹⁹ Lah wodee Pírísíl a Akilaas a bēy faam Onesifoor.

²⁰ Erasta ín tasse Korente ra te mín helte Torofiim Milet ra, ndah faana nebay.

²¹ Page béeb nék fu ac balaa líjē dal.

Ébúl, Púdēnsē, Línús, Kúlédín a koy-yaayya filíβ ngémē béeb na woduu ro.

²² Yíkēe ñéerēe a ro, te ri líh rēn béeb mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool Tít dë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Tít dë. Di fi Tít, bani Pool daa na húmú boku légéyíri Koope. Di húmú géerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a bëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, deef dī fi Tít ín Keret na habra' bëy ílí jaŋaa dee nay waa tilée rë (1.5).

Filiß unna bal, Pool líkinté Tít biti dī lah fayda níi ow ban dīi heef (2.7-8, 15). Tít wadti yëeddë bëy ílí janii Keret dee ñeya' Koope Ruuh-Peseŋ a Yéesú-Kiristaa sëmlé'té yen bakaadī yen ra (2.4-6). Di nahte ri woni bëewë di nay sehúu ayi Kiristaa (2.11-13).

Pool wonte ri :

- yii lenke di wadti man njiit jaŋi (1.5-9),
- yii lenke yëeddëh yí padfah ya (1.10-16),
- yii lenke líkíní baha ya a bitiffa (2.2-3),
- yii lenke líkíní wahambaane ya a jéegí teß-teba (2.4-8),
- a yii lenke líkíní bëewë habu ñaam ra (2.9-10).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow béeb wadtee súugëh íñi bossi ëldúnë, dī pes pesaf has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

1-4 Do fi Tít, dō fa haba' mi koy so' kah-kah filiß ngémë boku yen da, so' mi Pool, so' mi súrgii Koope a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i bëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teef wa kaaf ka, kaaf ka ñéerë' a pesadi bëewí pokuute Koope na. Hen daa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na dúmëh, gapa' Koope deef ëldúnë sakuy doom ra, dī fa na wonëh yii lahay ra. Laha' wahtaa

faha' ri ra, dī fi Koope Sëmlëhí yen teeba'te yii lenke pesi baa filiß Unee ke ri túuy dī së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen líhún dë mal, on dō jaamma !

Dee wadti man njiit jaŋi ra

5 So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsíd' yee húmú tas légéyë rë níi ñña béeb tíkëh waal, te gin fi gin béeb fu fal na i njiit jaŋi ti di naha' mi ro ri nen.

6 Njiit jaŋi nék, wadti hena bëyí lahay yii wonun sun fi, teem belebi na kut, koyya yahun bëewí gémúté Kiristaa*, ow ban waa haba' walaŋkaane, wa hen bëewí koruute.

7 Njiit jaŋi daa na tooppitoh yii lenke íñi Koope, daa tah dī wadti hen bëyí lahay yii wonun sun fi. Di waray hen bëyí gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen bëyí keeña wuneh, waray hen bëyí han kep daa afa, waray hen bëyí faha'te haa', waray hen bëyí paga' yii waray, saame na alal.

8 Di wadti hena bëyí mínté haneel, faha' yin wun, dī hen bëyí teeyte, júbpé, dī hen bëyí lante te mín ham afi.

9 Di wadti hena bal bëyí pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen daa raa, dī ay mín yëedíd' bëewí kayya kaah, dī on wa doole, teef bëewë na haa'uu ri ñña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí padfah ya

10 Caakute bëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúddë haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee bëewë a wonni lahay njiriñña waa na.

11 Lah feheye níi wa nís wonni yaa búkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu íñi yéŋké biti waray, wa saame na alal.

12 Húmú lahte bëyí dék Keret, bi bëy gin wa húmú habuu ri yonente. Bëyí baa húmú won tih : « Bëy

* 1:6 1.6 bëewí gémúté Kiristaa : Lahte bëewí habuu ri deh : bëewí mitute lekoh.

Keret mësúu hen i feloh, wa bëewí bosute ti rabba luufa nen, wa bëewí d'apasute te kamute »,

¹³ te yee won dí baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee bëewë në a unni dinke nda wa lah ngémí híinté.

¹⁴ Wa banuy síkírèh yëwúddë na wonu wonni saku sako ra, wa banuy ñee iña na túuyú wë bëewí súguuté kaaf ka.

¹⁵ Bëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Bëewí laduy nék, yee gémúy rë, iña béeb sobeya' sobeyoo waa na ndah níbbí wë na ladeh, wa na lëhíh jom.

¹⁶ Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagadfi wa teeba'te biti wa wonuy yin díi na. Wa bëewí bosute bosí woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa míníh pañ dara yii wunte.

2

Di wadfi man bëyí gémpé

¹ Do fi Tít nék, lah yëeddé bëewë íñi ñéerë' kaah.

² Lah wone baha ya biti wa hen bëewí teeyute, bëewí mitu yedf cér, bëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mín múñ.

³ Ti daaha nen, wone bitiffa biti wa pes pesi neba'te Koope, wa banti won bos sun ow, wa banti hen bëewí han kep daa affi wa te wa yëeddée yin wun.

⁴ Wa yëeddún jéegí teb-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa,

⁵ wa won wa mín ham affi wa, wa lan íllí Koope, wa tooppitoh faammi wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen daa raa, bos ii wonu sun fi Un Koope.

⁶ Ti daaha nen bal, lah wone wahambaane ya biti wa hen bëewí mínú ham affi wa.

⁷ Do fi baa nék, lah page yin wun di yii mín díi hen béeb ndín, bëewë yeele doo na wa ñee kottu. Fu yahti yëeddë' rëe, lah núhée rí keeñu ñéerë' a fayda,

⁸ fu ñee kaaf ka toñ nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen daa raa,

kaa'oh yi yen ii mín won bos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.

⁹ Lah wone bëewë habu ñaam ra bal biti wa on kélfë yí wë cér di yii mín díi hen béeb. Wa pañ yee neba' wa ra, banti capa' a wa

¹⁰ mbée lohre wa. Wa henun bëewí mitute lekoh faraah. Hen daa raa, wa ay tah bëewë on iña na yëeddúu yen sun fi Koope, dí fi Sëmléhi yen da cér.

Di tosa' yen Yéésú

¹¹ Di fi Koope teebpe bëewë biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsídf wë béeb íl múcée,

¹² yëedídfé yen yeris kaañ Koope a súgëh íñi ëldúnë, te yen pesa' ëldúnée woteh a júb, pokoh Koope na, yen ham affi yen,

¹³ yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeñi yen da. Bisi baa daa bisa nay aye Yéésú-Kiristaa a ndam ra, dí fa daa Koope fi Gaana lahuu yen na sëmlë' yen da.

¹⁴ Di yera'te ñíiní tosi yen tooññi yen béeb a ladli yen, yen hen bëewí sah-sah, bëewí saamuun pañ yin wun kep.

¹⁵ Iña wadf fuu yëedídf bëy íl íl jañaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a sañ-sañi mitte, fu on bëewë në síkírúu rë rë doole, fu won affi yee kaa'uu síkírëhú rë. Ow banay roo heef !

3

Yee wadf bëyí gémpé rë

¹ Lah nérsé bëewë biti wa warutee on njíttí gina cér a bëewë homru nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa cañ pañ yii hente wun béeb.

² Wa henun bëewí në wëníh bos sun ow a bëewí në íñíh. Wa henun bëewí sosute níi sos, wa lah jaamma a bëewë béeb.

³ Yee tah mi won do yii baa ra bitih : filoon, yení wa béeb húmú lahuy af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú bëewí múuyú múuyë. Fah-neb a pagadf bos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa' bos nuf a iñaan. Ow

húmú fahaay yen tik íl te yen húmú fahuuy tikénté' íl.

⁴ Ndaa, teeɓa' Koope fa daa Sëmlëhí yen naa'i keeñi a dee faha' ri bëewë rë,

⁵ dī sëmlë'té yen. Biti yen pagu yii júbpé neh daa tah dī sëmlë' yen ; dī yérém yen yérmë. Di hosse keeñi yen sëmlë'té yen. Di ñeya' doolii Ruuh-Peseñ yen límëetúté, yen lahute pes has.

⁶ Di ñeya'te Yéésú-Kiristaa Sëmlëhí yen na, líifídté yen a Ruuhi baaha.

⁷ Daaha, on-Koo tahte dī haba'te yen bëewí júbúté nda yen hen bëewí ay haal pesa na dúméh, na yaakaaru yen da.

⁸ Woni wëerté abah, te mi faha'te biti fu baat naa wone nda bëewë gému Koope ra bééɓ pokoh pañ yin wun. Baa daa yee wun te lahid bëewë bééɓ njiriñ ra.

⁹ Ndaa nék, lah moytee capa' pëtíh, cabi tii yi caacci mínéh dúm, íñë' a taasanta' di yii lenke Kootaa. Yaa bééɓ wonni lahay af a lúk te lahay njiriñ.

¹⁰ Lah bëyí fí yénké biti hom daralsa' bëewë daralsoo raa, lah dëeké rí fu won dīi na. Di kaa' síkirëhú rëe, fú dëekëet dī fú wonaat dīi na. Di kaa' síkirëhú waali ana fa raa nék, lah dúhé dīi na níi lan,

¹¹ te fu yúh biti bëyí baa helte waala wun da te bakaad'di teeɓa'te biti daan wadte ri, te daa ri koma' ri afi.

Unna millë' líkín Pool Tít dë

¹² So' nék, may roo wola' Artemaas mbée Tísík. Ow di waa na ac daa, lah yípée ac fu deef so' Nikopolis, may líyée në.

¹³ Lah page yii mín fú bééɓ sun fi baaba na suu Senaas fi layoha a Apolos ra, fu waayid wa níi íñi wa bééɓ mit.

¹⁴ Koy-yaayya filib ngémë bal warutee pokoh pañ yin wun nda wa lah njiriñ, wa dímlë' bëewë homu coono ra.

¹⁵ Bëewë funi wa homu dee ra bééɓ na woduu ro. Lah wodee kooyyee ke yen filib ngémë. Koope líhë rën mal bééɓ !

Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Di fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di baahi bëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, dī haalte ngémë ní dī yeelte hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Bani Pool yúhëntúu homi Pool kasaa, dī haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na dām na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bíníté unni yeh tíkké ya'i, ko-maalohi wa Filemoo. Filib unna, Pool dagidte Filemoo, baalidte Onesime Filemoo na, wonte ri biti dī haba' ri koy-yaafi.

Bëyí fí janí téeríi bee béeb ay yúh biti bëewé gémú Yéésú-Kiristaa na ra béeb, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

¹ Do fi Filemoo kooji fun, dō fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéésú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filib ngémë, fun na woduu ro.

² Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filib ngémë bal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a bëy ílí janjaa na tee'uu faamu ra.

³ Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

Yee dagid Pool Filemoo ra

⁴ Filemoo, wahtii dagaa mi níi nuf so' pay dōo na rek, faraa mi sím Koope fi yen,

⁵ ndah mi kelohte dee gémë' a dee faha' fu Yéésú-Kiristaa Yíkëe te lahidte bëewí Koope béeb njiriñ ra.

⁶ So' nék, yee na dāñ mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra

lah njiriñ, nda fu yúh níi lan iñi wanna béeb lahu yen gémë gémú yen Yéésú-Kiristaa na ra, dī lah ndam.

⁷ Do fi koy-yaaso', faha'a faha' fu bëewí Koope ra, onte wa doole, sosilte keeñ so', yëellídté rí.

Layidi Pool Onesime

⁸ Daaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa,

⁹ yee nay mi roo dage bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël sè'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, baatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéésú-Kiristaa ra, daa mi na dāñ dō.

¹⁰ Yee nay mi roo dage ra nék, mi dagid dī Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap dīi na filib ngémë di kasaa hom mi bee ra.

¹¹ Débëenë, dī lahray ro njiriñ ndaa leegi dī lahidte yen béeb ana njiriñ†.

¹² Kon, mee roo rii nimilid dā te lah yúhé biti daa ri keeñ so'.

¹³ Mi yef ri soo na dee koon daa génël sè' nda ri légéyíd sè' iña nay fu soo légéyíré koon homi so' filib kasaa bee ndah Uni Neba ra,

¹⁴ ndaa mi fahaay pañ dara te fu ñéeréeh në. Mi fahaay gangalu pañi yii wuni bah, mi faha' biti fu núhëe rí keeñu.

¹⁵ Mín hena dāh, taka' ee ke doni Onesime baa wad' waro, nda maañeh fii fu liilaat dī faw.

¹⁶ Leegi, dī henlay ñaam kep, dī gén ñaam fap, dī koy-yaay, bi fahuute níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa dō fu wadtee rii faha' faha'i luk bi funi af biti dī súrgúu, te ri koy-yaafu filib ngémë.

¹⁷ Yaha biti fu hampe ñéerë'í yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so' nen.

¹⁸ Yaha biti dī tooñ ro tooño mbée dī lahid' dō kabut, pegoh so' wa.

* 1:2 1.2 Apiyaa : Di ow beleb. † 1:11 1.11 Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

¹⁹ So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti do bal, fu lahidte so' kabut te kabut ka, dí pesu, do fi bah.

²⁰ Ahanḡkay, do fi koy-yaaso', pagid so' yii baa ndah Yíkëe, fu yëellid keen so' ndah nona nonu yen Kiristaa na ra.

²¹ Wëerté sê' biti iña bíní mi ro yee ra, fay waa paḡ nii fu baat na kay sah.

²² Lah saamid so' tígí homa mi bal ndah mi yaakaarte bitih danḡi ron tahte leegi mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

²³ Epafaraas fa funi homu kasaa ndah Yéésú-Kiristaa ra na wodoh ro,

²⁴ bani Marka a Aristarka a Demaas a Lúkkë, yee funi wa boku légéyë rë.

²⁵ Yéésú-Kiristaa Yíkëe lihë rën mal !

Téerëe bíníyú unna yuloh ébrë yë në rë Kúnsëe

Unni yee daa unna bíníyú yulid ébrë yë në rë. Wa fi ébrë yë nék, daa wa bëy tali Abraham. Daa wa na wonuu yëwúddë bal. Tii bëe' bíní unna ra wonuy, gina yulid wa ra bal wonuy.

Unna nék, bëe' bíní wë rë, wad waa bíníyë yëwúddí nonu koy-yaayya filið ngémë (1.1), yi fí yúhté bití húmú yedduute níi lahte na yi ngémí wë húmú talla' saata. Di nérissé wë íña húmú yëeddú wë rë, habra'i wa nda wa lahaat doole wa ham ngémí wë híin (5.11 níi 6.12).

Di wonte wa bití Kiristaa a Koope if a bëlgís, daa ri teeða' dee man Koope kah-kah ra (1.3), te bëewë ay ñee'ee díi na nda wa múc. Daa ri tah bëewë gémú rë mín leboh Koope, te ri kut daa ri Seeyohi gaana. Daa ri tah Koope pok yin has hanndal ki ñani bëewë, bi gén bee húmú pok dí hanndal ki ñani caacci wa ra (8.1-13).

Di wonte wa bití bal, wa yíp íllí wë Kiristaa na, wa tík nuffi wa dee mújé' rí kaa'a kaa'uu ri bëewë rë, wa ñanti gooy, ñanti yeddoh (12.2-3).

Di wonte wa :

- yíi lenke jébélë jébél Kiristaa afi sarah waal yínë kut teempe waali yíní baaha tosse bakaadfi yen da (9.12-28),
- yíi lenke hawidfa na húmú hawru caacci wa filoon da (10.1-4),
- yíi lenke caaccee ke wa húmú gémú rë (11.1-40),
- a yíi lenke njíttée ké wë húmú waariyu wa Un Koope ra (13.7).

Bëyí fí jani téeríi bee bëeb ay ot bití hawidfa na húmú hawru caacci yen te yen na pagu ri níi a woteh ra mínéh hos bakaad, ndaa Kiristaa

jébélë' afi waal yínë kut teempe waali yíní baaha hosse bakaadfi yen.

Dee wona' Koope yen na ra

¹ Filoon, Koope húmú ñeya' yonente ya na, dí pagadfi bokaay wonte a caacci yen waal caak. ² Ndaa woteh, di jamanaa míllë' bee ra, dí ñeya' Koohi na wonte a yen. Di ñeya' Koy ki baa na sakke ëldúnë, dí tanisse dí fi Koy ki baaha laha'te íña bëeb.

³ Koy ki baa daa níiñi ndami Koope, te ñani Koope if a bëlgís, daa ri teeða' dee man Koope kah-kah ra. Daa ri ñeya' doolii uni, tahte íña ëldúnë bëeb hom woteh. Te filoon fi bee yera' ri níini hosse bakaadfa ra, dí ín tookke sunaa-sun, hëbis Koope fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi.

⁴ Di paa' ri malaaka ya bëeb sun, tiya lah ri fíi Koo ra, luka' bi wa daaha fap.

Dee luka' Koy ka malaaka ya gaan da

⁵ Ndah nagajek, Koope wëndëy malaaka yínë sah unni yeh :

« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »*

Di wëndëy malaaka bití bal :

« May hen baap díi na,
dí hen koy soo na. »*

⁶ Te wola' rí koy ki saawi ëldúnë rë, dí won tih :

« Malaaka yi Koope bëeb yekun fíyí,
sígímídf dí. »*

⁷ Di yíi lenke malaaka yi yaa na Koope wonte bitih :

« Di panke níi malaaka ya madu
ngilaaw nen,
dí panke níi wa fi súrgë yí madu
njaar-kíi nen. »*

⁸ Ndaa di yíi len Koohi na, dí won tih :

« Nguur ku do fi Koope
ay home na níi kiri fi kirih.
Fu kúdté bëewú kúri júbpé,

* 1:5 1.5 Saame Kaña ya 2.7   * 1:5 1.5 Saame 2 Samiyel 7.14   * 1:6 1.6 Saame Nérsí Kootaa 32.43   * 1:7 1.7 Saame Kaña ya 104.4

9 fu faha' yii hente júb kep,
te fu wonay dara tooñ.
Yii baa daa tah so' mi Koope fu
mi tanis ro,
mi on do sos-keen,
mi tum ré diw heñ af,
ndah fu génë' sé' bëewë doni wa
homu ra. »*

10 Di wonte ri bal tih :
« Dalaana, do fi Yikëe daa fu sak feey
fa,

daa fu sak sun-Koo a ya'u.

11 Iñyaa béeb ay muuy,
ndaa do fay home na faraah.

Wa ay yah

ti di na húlë' búub nen.

12 Fay waa túlëñsé'

ti bëyi túlëñsé' búub nen,
wa lofu ti di na lofuu yéré nen,
ndaa do fi na lofiseeh

te fay pese peso nú kiri fi kirih. »*

13 Koope wëndëy malaaka bitih :
« Tooke hëbís sé', ya'i ñamaa fi so'
dee

nú bín nëy mú yíssée kaa'oh yu hen
tikëe yí kottu ra. »*

14 Wa fi malaaka ya, wa mbíneeffi
lahuy bo' faan. Koope hom wola' wa
habra'i bëewë nay mucé ré.

2

Una na koma' muc dë

1 Yii baa daa tah yen warutee
baatti ham unna keluu yen da híin,
nda yen banti múuy.

2 Yen yuhuté bití una húmú ñeyíd'
Koope malaaka ya na filoon ra
kaah, te bëewë kaa'uu síkiréhi una,
kaa'uute ñeyi na ra béeb, liilute
daana yeeliyuu wa ra.

3 Kon, yen kaa' síkiréhi una nay
tahe yen muc kah-kah raa, yen ay
mínee muc daana díh ? 'Di fi Yéésú-
Yikëe daa débpi won yii lenke múji
bah. Filoon fe, bëewë keluu woni
múji baa ra wonute yen bití dí kaah.

4 Koope a faanañ fi panke
i kawtéef gaan, kimtaan a iñi
éemílë'té, teeba'i bití iña wonu wa
ra kaah. 'Di teeba'te ri bal di iña

ona' Ruuh-Pesen, yee wora' ri dee
faha' ri ri ra.

Yéésú daa mala liilu bëewë Koope na ra

5 Koope onay malaaka ya sañ-sañ
sun fi éldúnë fë nay aye fayu na
wonu fun bee ra,

6 ndée bíníyuté bitih :

« Ow daa yi nú do fi Koope
fu na hel nuf díi na ?

Ow daa yi nú fu na tooppitoh ri ?

7 Fu tíkké rí tígí fí yúhté bití
bani malaaka ya talluu teem,
fu béyídté rí,

fu lífídté rí ndam,

8 fu tíkké rí

dí paa'te iña béeb sun. »*

Koope onte ow paa'te iña béeb
sun. Kon Koope helay dara yii ow
lahay sañ-sañ sun fi. Añcañ, woteh
yen olute bití ow lahay sañ-sañ sun
fi iña béeb doom.

9 Yee olu yen ra daa ri bití Yéésú
húmú cépíruté yutuud dee rek,
malaaka ya paa'uute ri sun. Ndaa
leegi dí béyruté, dí líifruté a ndam
ndah coono fa dey dí nú dí húlte
ré. Daaha, naa'i keen Koope tahte
Yéésú húlídte bëewë béeb.

10 Koope daa sak iña béeb te iña
béeb homid dí. Te wad' waro bití
dí ñeya' coono fa dey Yéésú ré, pañ
yee pañ ri díi na ra nú dí fi Sëmlëhi
bëewë béeb mit sëk. Daaha, Koope
faha' bití ow caak hen koyyi, wa bok
ndami.

11 'Di fi Yéésú fë na ladil bëewë
bakaadfi wa ra, a wa fi bëewí
yaaha béeb daa boku Boffa yínë. Yii
baa daa tah, dí sopaay dëekë'í wë
koy-baappi

12 ndah nagajek, dí wonte Koope
bitih :

« May teeb koy-baappi so' daa fu
wah,

mi kañ ro fii mboolo ma béeb. »*

13 Yéésú wonte bití bal :

« So' may tíké yaakaari so' béeb
Koope na. »

Di yii lenke koy-baappi na dī wonte biti bal :

« *So' mi abeh, funi koyya tīk Koope ya' so' ra.* »✧

¹⁴ Wa fi koyyi yaa nék, lahuu bo' faan a ñif. Yii baa daa tah dī fi Yéesú ac hente ow, lahte bo' faan a ñif nonte waa na nda ri húl, dākaya' Seytaane fa lah sañ-sañ na bek ow húl rë.

¹⁵ Daaha, dī sēmlë'té bëewë húmú madu i ñaam nen pesi wa bëeb rë, ndah neeha neehu wa kúl kë rë.

¹⁶ Yen olute biti dī ac sēmlë'í malaaka ya neh, dī ac sēmlë'í séttí Abraham.

¹⁷ Yii baa daa tah dī wadti ac hen ow ti koy-baappi nen, bani wa man bëeb nda ri hen seeyohi gaani wa, bi naa'te keeñ ní naa', pokohte légéyíri Koope. Yaaha bëeb, nda ri yera' ñiiní tos bëewë, Koope baal wa bakaad'í wa.

¹⁸ Yéesú a faanañ fi, fahuute fiir, te ri ñeete coono. Kon, dī mín habra' bëyi né fiirú.

3

Daa lukki yeeliyoh kañ hanndal ki Yéesú a Mëyiis ?

¹ Koy-yaayyi yeh, kon don fa henu yi Koope ra, don fa dī dëek dën dë, yéelí Yéesú në. Daa ri bëe' Koope wol ri ra te daa ri Seeyohi gaani ngémë na waariyu yen ra.

² Di húmú poka' Mëyiis légéyë déngéenu rí kúri bëy faam Koope filoon, Yéesú poka' légéyë déngéen dī Koope ra dāaha.

³ Ndaa nék Yéesú luk Mëyiis yeeliyoh kañ ti faam a bëe' tabah ri ra nen : bëe' tabah faam fa ra, daa luk faam fa yeeliyoh laas !

⁴ Faam fi faam bëeb ow daa tabah ri, ndaa Koope daa tabah iña bëeb.

⁵ Mëyiis húmú pokohte légéyë húmú déngéenu rí kúri bëy faam Koope ra, ndaa ti súrgë nen kut, nda ri hen seedii yee nay wone Koope filoon fe ra.

⁶ Di fi Kiristaa nék, pokohte ndaa ti Koy nen, Koy ka tíkú sun fi bëy faam Koope, na ílíf wë rë. Yen fi yee nék, yen daa bëy faami hém yen ham híin te yen dama' yee yaakaaru yen da ní lúsëenin.

Dee nay tahe ow non hílsëhë waayid' Koope bëewí rë

⁷ Yii baa daa tah don wadti tīk nuffon yee won Ruuh-Pesen bee ra :

« *Woteh fee Koo beh, don keloh Un Koope,*

⁸ *ngënë súhrí keeññon don kaa' ñeyi na,*

ti dī húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon,

bee húmú homuu wa luufa,

na saamu olsohi Koope ra. »✧

⁹ Koope won tih :

« *Caaccon húmú tíkúuté së' af, saamute olsohi so'.*

Añcañ, wa húmú tíkúté íllí wë sun fi iña pañ mi ra

¹⁰ *níi hente kúl sabay iniil (40).*

Yii baa daa tah keeñ so' húmú haay bëy jamanii bah,

mi won tih :

"Níbbí wë dëké' múuydí wë,

wa kaa'uute yúhí yee naha' mi ra."

¹¹ *Filib haayi keeñ so',*

mi aňohte biti wa ii mëssí non hílsëhë húmú waayid' mi wa ra. »✧

¹² Kon koy-yaayyi yeh, lah mëytíi ! Ow yínë sah don na waray súh keeñ kaa' gém níi súugée Koope fa na pes da.

¹³ « *Woteh fee Koo beh* » fa wonu Téerëe rë, daa lís níi a dëh. Kon hém dī gëtëy rek, lah ënëntíi doole hanndal kon faraah, toñeh ow di don na yeris bakaad' kúrëelëh rí níi dī súhíl keeñi kaa' keloh Un Koope.

¹⁴ Nagajek, yen nonu Kiristaa na hém yen ham yaakaara húmú lahu yen dalaana ra híin níi lúsëenin.

¹⁵ Yen olute biti Téerëe won tih :

« *Woteh fee Koo beh, don keloh Un Koope,*

ngënë súhrí keeññon ðon kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon ñeyi na filoon. »✧

16 Te sah bëewë húmú keluu Un Koope, kaa'uute ñeyi na ra, wa i wah ? Wa bëewë Mëyíis húmú ðúhíð wë bëeëb Ésíp rë neh a ?

17 Bëewë keeñ Koope húmú haay wa kíil sabay iniil (40) ra, wa i wah ? Wa bëewë húmú bakaaru te húlú bëeëb luufa ra neh a ?

18 Koope húmú añohte won tih : « *Wa ii mëssi non hílsëhë húmú waayid' mi wa ra.* »✧ Di húmú wona' i wah ? Di húmú wona' bëewë húmú kaa'uu ñee woni ra neh a ?

19 Daaha, yen olute biti caacci yen mínih haal gina nay waa hílsée koon ða, ndah kaa'a kaa'uu wa gém Koope na ra.

4

1 Koope líssí ham gapa'a húmú gapa' ri biti yen mínú non hílsëhë húmú waayid' ði yen ða. Kon mëytíi, toñeh ow di ðon na millë' filoon níi noneh na.

2 Yen liilute Uni Neba ti di húmú liiluu ri caacci yen koon nen. Wa fi yaa nék, liiluu wa una ra, lahray wa njiriñ, ndah liiluu wa ri ra, wa gémúy rí.

3 Yen fa gémú yee ra nék, yen ay non hílsëhë húmú waayid' ði yen baa ra. Di húmú won na tih :

« *Filib haayi keeñ so',
mi añohte biti wa ii mëssi non hílsëhë húmú waayid' mi wa ra.* »✧

Koope wonte yii bah te añcañ hílsëhí bah, ði húmú waayce ri níi wocce. Di waay ri na sak ri ëldúnë bín fë rë níinén.

4 Bíníyúté ílý filib Téerëe yii lenke bisi paana fa bitih : « *Bisi paana fa, Koope hílsë' légyée ké ri saka' ri bëeëb rë në.* »✧

5 Koope wonaatte na bal, na won ði bitih : « *Wa ii mëssi non hílsëhë húmú waayid' mi wa ra.* »✧

6 Bëewë ðébuú liil Uni Neba ra, nonuy hílsëhë húmú waayid' wa Koope ra, ndah kaa'a kaa'uu waa ñee yee faha' Koope ra, ndaa i ow kay mínú nëe non.

7 Yii baa daa tah Koope habaat bis kay ðeek'é té rí « *woteh fee Koo beh* ». I kíil dí kíil filoon fe, ði ñeya'te Dawit na wonte ti di keluu ron ri koon di yii lenke bisi baa ra won tih :

« *Woteh fee Koo beh,
ðon keloh Un Koope,
ngënë súhrí keeññon ðon kaa' ñeyi na.* »✧

8 Yaha biti koon gina bek Yosuwe bëewë rë wa hílsúuté na koon, tin Koope woneh ban bis kay filoon fe.

9 Kon níi a ðeh, Koope líssí ham biti bëewí ay hílsëh ti di húmú hílsë' rí bisi paana fa nen.

10 Bëyí fí non hílsëhë húmú waayid' Koope bëewí rë bëeëb, ay hílsëh légyéyí ti di húmú hílsë' Koope légyéyí nen.

11 Kon, yen pagun bëeëb nék níi yen non hílsëhí bah. Hen ðaa raa, ow di yen na ii ñee kotti caacci yen, kaa' ñee yee faha' Koope ra ndín, ði keen.

12 Un Koope ee pes ða, te ri lahte doole. Di luk jépíli koluu dahas kaañ. Di caga' keeñ tap coonaa, taaggila' nekë a yuh. Daa ri na teeba' yii hom keeñ ow a iña na níb bëe' rë.

13 Dara ðapeeh Koope, iña bëeëb man yii hom ëssë nen ðii na, hente ngëey íllí ði fa yen ay wone ri iña pagu yen, ði aattiya' yen ða.

Yéésú, Seeyohi gaana

14 Yen yúhúté biti yen lahute seeyohi gaani lahte doole, daa ri Yéésú Koy Koope. Di ín lappe sun ða, hompe fíi Koope. Kon, yen habun ngémí yen híin.

15 Bee yen keenute ra, Seeyohi gaana lahuu yen ða na ot yen na yúh biti ow daa man ðaaha, ndah ði bok

✧ 3:18 3.18 Saame Kíní Bëy Israyel 14.1-35 ; Kañaa ya 95.11 ✧ 4:3 4.3 Saame Kañaa ya 95.11

✧ 4:4 4.4 Saame Dalaana 2.2 ✧ 4:5 4.5 Saame Kañaa ya 95.11 ✧ 4:7 4.7 Saame Kañaa ya 95.7-8

boko a yen ñeete fiiri mín dñi hen béeb, ndaa di keenay bakaaf.

¹⁶ Kon, yen banun lah dara yii sídúun yen, yen leboh Koope fa daa Buura na ona' mal ra, di teeβ yen naa'-keeñ, on yen mal. Hen daa raa, tígí misikaa ri béeb, di d'uhídf yen na.

5

¹ Seeyoh gaan béeb tansuu filiβ fi béewë, di homídf wa fii Koope. Daa ri na jéβel iña nay waa yeree sarah a yee nay waa hawre Koope nda wa baalu bakaafdi wa ra.

² Seeyoh gaan béeb yúh dee na tilé' rí a béewë yíh rë a yee múuyú rë, ndah di fi baa bal, di na keen.

³ Keena na keen di fi baa ra bal, daa tah di mínéh teem yera' sarahi ay baaluu bakaafdi béewë kep, ndaa di wadti yera' bi ay baaluu bakaafdi di fi baa bal.*

⁴ Ow mínéh béyídf afi níi fal afi seeyoh gaan, Koope kut daa na dëekë' ti di dëekë' rí Aaron nen.

⁵ Kiristaa bal béyrëy afi falte afi seeyoh gaan, Koope daa fal ri ri won tih :

« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »*

⁶ Koope wonte bal bitih :

« Fu seeyoh ti Melkisedek* nen
níi kiri fi kirih. »*

⁷ Filiβ pesi Kiristaa feey fi bee béeb, di húmú d'aga' Koope fa daa mín dñi sëmlé' kúl kè rë d'añi misikke ñéeré' a muun,* wone ri sohle yi te Koope tahte d'añi ndah di ñeete yee faha' Koope ra. ⁸ Hena' Yéesú Koy Koope na níi, di ñeete coono, yoonte ñee yee faha' Koope ra.

⁹ Paga' Koope yee pañ di dñi na níi di fi Yéesú mitte sèk rë, di hente Sëmléhí béewë na ñeyu yee faha' ri ra, sëmlé'té wë níi kiri fi kirih.

¹⁰ Ahanƙay, Koope daa fal ri seeyoh gaan ti Melkisedek nen.

Yen yulídf fii

¹¹ Fun lahute i yin caak, yi wonun fun don sun fi yii bah, ndaa poysiri don wa ay kofeel ndah yin yoobay haal affon.

¹² Don warutee maañci mín yëeddë' koon ndaa tígë homuu ron bee ra, ow daa wad don yëeddëet iña na d'ébúu yëeddë' filiβ unni Koope ra. Don míníh ñam ñami yoobay hon doom. Don teyu bap ti baaker nen.

¹³ Bëyí fi líssí bap nék, deef di líssí hen baaker, di maanay doom. Kon, di mínéh bíssë' yii júβpë a yii júβy.*

¹⁴ Ñama yoobay hon da nék, ay yeru béewë maanu ra, wa fa dékúu saam yúh a bíssë' yii wunte a yii wuneh níi mínúté rë.

6

¹ Kon, yen helun iña d'ébúu yëeddë' sun fi waali Kiristaa ra filoon, yen yulídf fii yen yoon iña wadti yëeddún bëyí maante te yulídf Kiristaa na ra. Yen waruy wëegís yen wonaate iña d'ébúu yen yoon bitih : béewë warutee lof pesad, súugëh pagadfa na yeñ wa kúl kè rë, wa gém Koope.

² Yen waruy ñeyaate sun fi yii lenke bëtís, sun fi yii lenke di nay tikúu ow ya' dagiru Koope, di yii lenke koloh búudé a di yii lenke yiin bis-këem.

³ Yen yuluun fii, hém Koope ñéeré' në.

⁴⁻⁶ Nagajek, béewí helute ngémí wë wëegísuté pesada húmú homuu wa filoon ra, ow mínéh tah wa lofaat pesad. Wa fi yah, níiñi Koope mësée waa hawaan, Koope onte wa mal, wa nonute béewë liilu Ruuh-Peseñ ra bal, wa olute neba hom un Koope ra, wa yúhúté doolii nguur ka

* 5:3 5.3 Saame Tali Léwí 9.7   ✧ 5:5 5.5 Saame Kañaa ya 2.7   * 5:6 5.6 Melkisedek : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh bal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».   ✧ 5:6 5.6 Saame Kañaa ya 110.4   ✧ 5:7 5.7 Saame Maccée 26.36-46 ; Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46   ✧ 5:13 5.13 Saame 1 Korente 3.2

na ac fii rë ní wocce, wa anti hel ngémí wë wa wëegís pesada húmú homuu wa filoon raa, ay made biti rek tih, wa daayaatu Koy Koope sun fi kurwaha bëewë solsee ri nen, te wa pagiru ri affi wa.

⁷ Meey han mulaa na dékë' Koo tof ní iña sohu na ra non njiriñ yíkíi rëe, Koope ay barkel meeyi bah.

⁸ Meeya paala yélúp a ñobitaan raa nék, ðeef ði lahay njiriñ te ii maañ sah Koope cuñ ri ði míllë' tam.

⁹ Don fi kooyee ke fun fahuu fun yee ra, fun wonuute daa sah ndaa wëerté fun biti ðon madu a iña wonu sun fi meeya gén ðë, yee na koma' múc ðë.

¹⁰ Koope na pageh yii júbëy. Di ii hal iña pagu ron ra, ii hal ðee fahuu ron ri ra. Don teefute ri biti ðon fahuute ri ðon na habruu bëewí te ðon lísúu wëe habra'.

¹¹ Fun fahuu biti nék, ow fi ow ðon na bëeβ sawoor ham híin ti ðaa nen ní lúsëenín ndín, ði liil yee húmú yaakaar ri ra ní mit sèk.

¹² Kon, ngënë heni bëewí ðapasute, lah ñéyí kotti bëewë nay liile yee gapa' Koope ndah gémë gémú wë Koope a múñë mújú wë rë.

Gapa' yi Koope na nee'eh luuf

¹³ Na húmú gap Koope Abraham biti ay rii barkel ra, bi lahay bëyí luk ði fi Koope gaan ní ði añee tii bëyí baaha, ði fi Koope aña' tiyi a faanan fi,

¹⁴ wonte ri biti ay rii *barkel ní tígí teem barkel, keñil tali ní keñil*.[☆]

¹⁵ Abraham hompe na seh, hampe na híin. Daaha, ði liilte yee húmú gap ri Koope ra.

¹⁶ Ow yahti añoh raa, hom capa' tii bëyí luk ðii gaan te añohi baa daa na dúmël yee wonu bani bëe' rë.

¹⁷ Ti ðaaha nen, Koope faha' teeβi bëewë nay liile yee gapa' ri ra biti

ði ii mëssí hon uni. Yii baa daa tah na húmú gapa' ri ra, ði añohite tíkké sun.

¹⁸ Kon, yen olute biti lahte iñi ana yi mínéh ñak, yee fí yúhté biti Koope mínéh wëe won te ri pageh wa : daa wa gapa'a a añoha. Yen fa heguu iña bëeβ nda yen ham híin yaakaara gapu yen ða nék, iñi ana yi yaa onte yen doole ní on.

¹⁹ Yaakaari baaha man dúuñ dootaa nen wëer pesi yen. Di wëerté, híinté te ri haala' ní énfí ridíi tígë sela ní sela ra.

²⁰ Yéésú këlléhté yen haalte tígí daaha, homíðte yen na, ði hente seeyoh gaan ti Melkisedek* nen ní kiri fi kirih.

7

Daa lukki gaan hanndal ki Melkisedek a Abraham ?

¹ Melkisedek* fi baaha húmú hente buuri Salem, hente seeyohi Koope fa sunaa-sun. Na húmú nimil Abraham faam bee βaga' ri buurra ra, ði fi Melkisedek daa téebíleh rí, ðanke nda Koope barkel ri.

² Iña beya' Abraham haa'a ra bëeβ woruun sabboo raa, wodi yínëe ði yedte ri Melkisedek. Iti fi tii Melkisedek daa ri buura júβ rë. Di fi Melkisedek daa buuri Salem tíkké sun. Iti fi buuri Salem daa ri buuri jaammaa.[☆]

³ Lahay tígí bíníyúté filiβ Téerëe wonte biti bee daa yaafi, mbée bee daa boffi, mbée ði non tali díw. Lahay tígí bíníyúté βal, wonte yii lenke ayi èldúnë, a yii lenke húlí. Di mëddúu a Koy Koope. Di seeyoh ní kiri fi kirih.

⁴ Èlí ðee hena' Melkisedek ow gaan ra ! Di fi Abraham sah, ði fi ciffi yen fi bëy Israyel, iña beya' ri haa'a ra bëeβ woruun sabboo raa, wodi yínëe ði bëβpe ri yedte Melkisedek.

[☆] **6:14 6.14** Saame Dalaana 22.16-17   ^{*} **6:20 6.20** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh βal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».
^{*} **7:1 7.1** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Di húmú seeyoh βal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».
[☆] **7:2 7.2** Saame Dalaana 14.17-20

5 Kootaa túuyë'té biti iña lahuu bëy Israyel ra béeb woruun sabboo raa, seeyoh ya tali Léwí meel wa wodi yínëe, wa yeru wa.✧ Maanam, wodi yíní bah, wa ay rii beyee koy-baappi wa na, te añcaŋ, wa fi koy-baappi yaaha bal, wa séttí Abraham.

6 Melkisedek nék, húmú noneh tali Léwí, te añcaŋ, iña beya' Abraham haa'a ra, wodte na Melkisedek, dī fi Melkisedek dagidte Abraham fa Koope gap ri ra.

7 Bëyí dagid' ow, luk bëe' dagiru ra hen ow gaan, baa wëerté.

8 Seeyoh ya tali Léwí yë fí yúhté biti yii lah koy-baappi wa béeb ay waa naa wod' ra, ay húl ti ow béeb nen. Melkisedek fa fí yúhté biti nék iña beya' Abraham haa'a ra wodte ri na ra, filiib téerëe dī habuu biti ee pes da.

9 Ow mín won bitih, bëy tali Léwí yë na liilu wod' ya' yi koy-baappi wa ra, worute Melkisedek ndah Abraham wodte Melkisedek.

10 Baa daa ri biti na wod' Abraham Melkisedek ra, wuti d'eeef Léwí límúy doom raa sah, dī ee geñii Abraham, ndah Abraham daa ciffi.

11 Kootii Mëyíis yípëh sun fi légéyí bëy tali Léwí. Légéyí wë nék mínëh tah ow mit sêk. Légéyí wë mín tah ow mit sêk koon, seeyoh kay laheh. Seeyohi baa noneh bëy tali Aaron fa non tali Léwí rë, dī seeyoh ti Melkisedek koon nen.

12 Tígí lofuun iña tap seeyoh a légéyí rë béeb, Kootaa wadtee lofu.

13 Bëe' wondu woni baa ra nék, noneh tali Léwí te lahay bëyí non tali hénídté seeyoh tígë na hawruu Koope ra.

14 Bëewë béeb yúhuté biti dī fi Yíkí yen non tali Yúdaa,✧ te na won Mëyíis yii lenke seeyoh ya ra, dī capay tii tali bah.

15 Yee tah yii baa baatti lan af ra daa ri beh : seeyoh kay, bi mada' a Melkisedek acce.

16 Hena hen bëyí baa seeyoh ra nék, kolaay yee túuyë' Kootaa biti seeyoh ay kolee tali man nanam nen. Bëyí baa hen seeyoh af doolaa kola' pesa nay rii pese níi kiri fi kiri ra,

17 ndah nagajek, bíníyúté Téerëe bitih :

« *Fu seeyoh ti Melkisedek nen níi kiri fi kirih.* »✧

18 Daaha, Kootaa déb rë tíkuté dín af biti dī lahay doole, lahay njiriñ.

19 Nagajek, Kootaa déb baa ra mësëy tah ow mit, ndaa yin kay acce hente yaakaari yen. Yaakaari baa gén Kootaa déb baa ra, te daa ri tah yen na lebuu Koope.

20 Te hena hen bëyí baa seeyoh ra, ñéerë' a añoh, ndaa hena henu bëy tali Léwí seeyoh ra, lahay añoh.

21 Na hen bëyí baa seeyoh ra, añuu añoo wonu tih :

« *Koo-Yíkëe añohte te ri ii mëssi hon uni yee wona' ri bitih :*
«*Fu seeyoh níi kiri fi kirih.*» ✧

22 Añohi baa daa tah Yéésú hen bëe' tah yen wëelíyëh yii hasa pok Koope hanndal ki yeni, te daa gén bee déb dë.

23 Bëewë ñeyu henute seeyoh ra húmú caaku caako níi, ndah bëyí fí húmú hen na seeyoh béeb maañ maañ ay húl, ow kay beb tígí.

24 Di fi Yéésú nék ay pese peso faraaah. Kon ow kay ii beb tígí, dī seeyoh níi kiri fi kirih.

25 Yii baa daa tah bëewë na ñee'uu dīi na lebee Koope ra, dī mín wëe sëmlë' níi faw, ndah dī ee pes da faraaah na dagid' wa Koope.

26 Kon, Yéésú daa Seeyohi gaana wad' yen na ra. Di selate, mësëy paŋ bos, lante, taa'aay dara a bakaaroh ya, te dī béyruté kúruté sunaa-sun.

27 Seeyoh yi gaanni kayya, yíilëe Koo béeb wa hawid' Koope. Wa débúu jébël hawri ay baaluu bakaad'fi wa paay, wa anti jébël

Dee hena' Yéésú Seeyoh gaan da

✧ 7:5 7.5 Saame Kíní Bëy Israyel 18.21 ✧ 7:14 7.14 Saame Maccëe 1.1-2 ; Lúkkë 3.33 ✧ 7:17 7.17 Saame Kañaa ya 110.4 ✧ 7:21 7.21 Saame Kañaa ya 110.4

bi ay baaluu bakaadfi bëy gina. Di fi Yéésú nék sohlaay di page yah, ndah di jébél sarah waal yínè kut teempe waali yíníi baa faw, bee yera' ri ñíini rë.

²⁸ Bëewë henu seeyoh gaan ndah fala fal wa Kootaa ra, na keenu ndah wa i ow kut. Bëe' hen seeyoh gaan ndah haan̄a haan̄ Koope búkí aňohte filoon fi bee tíkúu Kootaa ra nék, daa Koy ka Koope pañ yee pañ ri ñíi na níi ri mitte sèk dee níi kiri fi kiri ra.

8

Yéésú-Kiristaa daa Seeyoha lukki gaan ña

¹ Yee lukki lah solo woni fun ra, daa ri beh : Yen lahuu Seeyohi gaani man ñah, ti di wonuu fun ñon di nen. Di in tookke sunaa-sun hëbís Koope fa gaan doole ra, hompe ya' i ñamaa fi,

² na légéy filib tígí selaa. Tígí selii baaha, daa taantii Koo-Yíkëe kah-kah, bee rí yíp rí ndée ow neh ra.

³ Seeyoh gaan béeb tansu jébéli iña nay yeree bëewë sarah ra, a yee nay waa hawre Koope ra. Kon, bi yen ñal wadtee lah yii nay rii jébélé sarah.

⁴ Di homa feey fi bee koon, tin di lukki heneh seeyoh sah, ndah feey fa lahte seeyoh yi na jébélú sarah ya naha' Kootaa ra.

⁵ Wa fi seeyoh yi yaa légéyúu tígí selaa naam, ndaa tígí selii baaha netli tígí kah-kah fa hom sun-Koo ra kut, di man sèégú nen ñíi na. Na húmú waaya' Mëyíis yíbi taantii selaa ra, Koope húmú won ri tih : « *Yuguse iña béeb níi ri mada' a bee teeb mi ro sun fi ña ra.* »⁶ ⁶ Légéyí seeyoha yeru Yéésú rë nék, luk bi seeyoh yi yaa lah solo fap. Ti ñaaha nen, yii hasa pok Koope hanndal ki ñani bëewë te Yéésú hom hanndal ka ra luk bee ñéé ñé lah solo fap. Yee pok Koope baa ra yípèh sun fi iña gapa' ri ra, te iña gapa' ri yaa ra daa gén yee ñéé ñé.

⁷ Yaha biti koon yee húmú pok Koope a bëewëe filoon ña lahay yii wonun na koon, tin yii baaha nísíh níi kay tíkëe.

⁸ Ndée nagajek, Koope húmú wonte affi bëewí won tih : « *Síkírú ! So' mi Koo-Yíkëe, mi won tee :*

*ay lah jamanii,
may pok yin has
hanndal ki funi bëy Israyel
a funi bëy Yuda.*

⁹ Yii baa ii mada' a bee húmú pok mi hanndal ki funi caacci wa filoon,

*bee húmú haba' mi ya' yi wa,
mi ñuhídté wë Ésíp rë.*

*Wa fi yaa húmú ñeyuy yee húmú pok mi baa ra,
daa tah so' mi ñuhídté nuf so' waa na.*

So' mi Yíkëe, mi won ñaaha.

¹⁰ Filoon fi baaha,
*yee nay mii poke
hanndal ki funi bëy Israyel ra,
daa ri beh :*

*may bek túuyë' yí sè' affi wa,
mi bíní wë keeñni wa,
mi hen Koope fi wa,
wa hen bëewí sè'.*

So' mi Yíkëe, mi won ñaaha.

¹¹ Bëewë béeb ay soo yúh !

Ii sohlil ow èe ow waa na yeeddé moroomi.

Ii sohlil ow wone koy-yaafi tih :

“Yúhé Koo-Yíkëe !”

Dala'te bee lukki hen kúkëy rë níi bee lukki hen ñaha ra béeb ay soo yúh !

¹² *May waa baal iñi bossa pagu wa ra,
te nuf so' ii payil bakaadfi wa. »*¹³

¹³ Don ot Koope won ban pok yin has hanndal ki ñani bëewë, ñeef bee ñéé rii pok hanndal ki wa ra ñahate, te yii ñahate, ñaha níi cohoñ raa, ay yoobpi saañ waali.

9

Sarah ya ñéé ñé a bee millë' rë

¹ Yee húmú ñéépi pok Koope hanndal ki ñani bëewë rë, húmú

✧ 8:5 8.5 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 25.40

✧ 8:12 8.12 Saame Yérémi 31.31-34

ñéerë' a naha' yi won sun fi di nay jaamiyuu Koope. Húmú lahte tígí selate ëldúnë bal, bi na jaamiyuu Koope.

² Tígí daaha húmú taantii lecsuu las ana : lasa d'ëb d'ë yee na tíkúu lampaa ra daa húmú në a taabula na tíkúu mbúurëe në jébélú Koope sarah ra. Di húmú dëekúu « tígí selaa ». ³ Lasi yínëe hom filoon rídii ana fa*. Di húmú dëekúu « tígë sela níi sela ra ».

⁴ Ílly tamaa cuuraay, bi yugusuu úris húmú non na. Wahandii Kootaa húmú filiḅ tígë sela níi sela baa ra, filiḅ a fëel fë béëḅ leefute úris. Filiḅ wahandii baaha, peni tífúu úris, bi túmú maan† a duudee ke Aaron jibis ra, a la' yi ana ya bíníyúu Kootaa ra, húmú në.

⁵ Lahte netalli mbínéeffi wonuu sérúbím‡ húmú sun fi wahandaa, na teebuun bití ndami Koope aa daaha, pabbi wa wërsëhté sun fi tígë na baaluu bakaad§ ra. Wahtaa nay wonuun tikki fi ñnyaa yínë yínë rë nék, bee neh.

⁶ Ti di wona' mi ri, ñña béëḅ yugusuute daaha. Faraah seeyoh ya haale lasa d'ëb d'ë page légéyí wë.

⁷ Ndaa, seeyohi gaana kut daa na haal lasi ana fa, te kíilë béëḅ d'í hom haala' na waal yínë kut, te d'í na haaleh na te kúréh ñif ma nay jébélúu sarahi ay baaluu tooññi bani bëy gina yee paguy wa pëtíh rë.

⁸ Ruuh-Peseñ teeḅa'te tígí daa bitih, hém lasa d'ëb rë lís në rek, d'ëef waala na saañ tígë sela níi sela ra kúnsëey doom.

⁹ Taantii baa nék daa maanam yee lah jamanee woteh bee ra. Baa daa ri bití sarah ya a hawid'ḁa na jébélú Koope daaha ra mínéh tah bëe' në jébél wë rë lah afi tookke níi took.

¹⁰ Wa naha' yi fí yúhté bití won

sun yii lenke ñam a han a di nay paguu bukutoh ya aana, te wa teem ñni ëssë. Wa tíkú tíkë, nda bëewë ñee na na'-na' níi Koope lof wa tík yin kay.

¹¹ Ndaa leegi Kiristaa acce, d'í fa seeyoh gaan ra, onte yen ñni wunna liilu yen woteh ra. Di ñeya' taantaa lukki lah solo te daa lukki ñee waal ra, bee ya' ow yugusay ri ra. Daa ri bití taantii baaha, d'í yii ëldúnë fí bee neh.

¹² Haala' Kiristaa waal yínë kut tígë sela níi sela teempe waali yíní baaha ra, d'í jébélëey sarah ñif sékét, a ñif yuuh fana. Di jébélë' sarah ñif mi a faananḁ fi, sëmlë'té yen faw.

¹³ Ti di wona' ri Kootaa, ñif sékét a ñif naal fana daa na wisu sun fi bëewë laduy ra. Wa na hawu téngë fana bal, tam d'í níi sooy, wa beḅ yeda wise sun fi bëewí yaaha. Te bukudi baaha teem faanni wa ëssë.

¹⁴ Laha'te daaha raa kay, d'ëef ñif mi Kiristaa daa lukki lah doole neh a ? Daa lukki lah doole kay ! Nagajek, Kiristaa daa saraha lahay síkkë rë, ñeya'te Ruuh-Peseñ fa ay home na faraah ra, yedte Koope afi. Ñif mi daa nay yen ladle pagad'ḁa na húmú pagu yen, na yeñ yen kúl kë rë, afi yen took. Hen daa raa, yen ay jaamiyoh Koope fa na pes ḁa.

Ñif mi Yéésú daa pokalsa' Koope a bëewë

¹⁵ Ñif mi yaa daa tah Kiristaa hen bëe' hom hanndal ki Koope a bëewë rë, di yii hasa pok Koope hanndal ki bani bëewë rë. Di fi Kiristaa húl tosi bëewë tooññee ke wa húmú tooñu wa filiḅ jamanaa húmú poka' Koope yee d'ëb d'íi pok hanndal ki bani wa ra. Hen daa raa, wa fa Koope dëek wë rë mín liil ñni wunni ay home na níi faw, yee húmú gap ri wa ra.

* **9:3 9.3** *filoon rídii ana fa* : Taantaa laha' rídë ana : filoon rídëe d'ëb d'ë wonuu « tígí selaa » filoon rídii ana fa wonuu « tígë sela níi sela ra ». † **9:4 9.4** *maan* : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope bëy Israyel koluu wa Ésip homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 16.32. ‡ **9:5 9.5** *sérúbím* : Wa i yin ti malaaka mbëe rabbi lahuu kanam ow a paḁ, te homuu fii Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. § **9:5 9.5** *tígë na baaluu bakaad' ra* : daa ri tígë na wisuu ñif ma ra.

16 Ow won di nay woruu alal mi filoon fi húlí, bíní rí kéet rëe, faw lah yii teeḅa' biti bëyí baa húlté, alal ma anti woruu.

17 Kéedí baa nék, hom laha' njiriñ filoon fi húlí bëe' kut, ndée héem bëe' bíní rí rë líssí pes rek, dí ii lah njiriñ.

18 Yii baa daa tah yee húmú débúu poku ra sah, pokuu a ñif.

19 Bín fë, wona' Mëyíis túuyë' yë béeb fii bëewë béeb ti dee bíníyúu rí Kootaa nen níi wocce ra, dí beḅpe ñif i yuuh fana a ñif i sékét túmpé nè muluḅ, beḅpe ya' isop* líiwte nè lékit luum, bi yugusuu a fénúf har, sooppe ri ñif ma, na wis sun fi téerëe bíníyú Kootaa ra a sun fi bëewë béeb,

20 won tih : « *Ñif mi yee daa yee ñeya' Koope pokke yee pok dí hanndal ki a don, túuy dën ñeyi na ra.* »[☆]

21 Ti daaha nen bal, dí beḅpe na ñif ma wisse sun fi taantaa a sun fi iña na haanuu wa Koope ra béeb.

22 Di Kootaa, wonoh biti iña béeb hoñci bukutuú a ñif, te ñif yúfúy rek, deef bakaadfi bëewë baaluy wa.

23 Kon netli iña hom sun-Koo ra daa wadti bukutuun daa raa, iña hom sun-Koo ra wadtee sohla' sarahi daa gén.

24 Nagajek, Kiristaa haalay tígí selii ya' ow daa yugus ri, ndah tígí selaa ya' ow yugus ri baa ra, dí netli tígí selii kah-kah fa kut. Di haal sun-Koo sah-sah, te dí ín homidte yen fii Koope ra leegi.

25 Lahaa kíil béeb, seeyohi gaana haal tígé sela níi sela ra te ri haala' na a ñif mi henay yii. Ndaa haala' Kiristaa sun-Koo ra, faraah neh dí yera' ñíini.

26 Lahaa daaha koon, dala'te sagi ëldúnë níi a deh, dí deya' coono waal caak. Ndaa lahaay daaha, ndah jamanu ya millë' homu yen yee ra, Kiristaa feeñiyoh waal yínë kut teempe waali yínii baaha, yera'te ñíini sarah, múkilté bakaad.

27 Ow fi ow béeb ay húlée waal yínë kut, Koope aattiya' ri.

28 Ti daaha nen, Kiristaa yera' ñíini waal yínë kut teempe waali yínii baaha, nda ow caak baalu bakaadfi wa. Di ay feeñiyaat, ndaa waali yínëe ii hen yii lenke bakaad, dí ay feeñiyee sëmlë'í bëewë na sehu nimili ra.

10

1 Iña won kootii Mëyíis rë, sëegú kut iñi wanna nay aye fayu ra, ndaa wa iñi wunni yaa neh. Yii baa daa tah bëewë na fahuu lebohi Koope, lahaa kíil béeb wa jébël i hawid te wa paguu yaa yínë faraah ra, Kootaa mínéh tah wa mit sëk.

2 Yaha biti bëewë nè yeru Koope sarah yaa ra, bakaadfi wa lante na waal yínë kut teempe waali yínii baaha koon, tin wa hëbíih affi wa i bakaaroh te wa ii yeril Koope sarah koy yínë sah.

3 Wa kay, hawidfa na hawru wa yaaha ra, lahaa kíil béeb hom nérsë' wë bakaadfi wa,

4 ndah nagajek, ñif naal fana mbée ñif sékét pe' mínéh hos bakaad.

5 Yii baa daa tah na ac Kiristaa ëldúnë rë, won tih :

« *Fu saamay biti fu hawru, fu saamay biti fu yeru sarah, ndaa fu saamidte so' bo' faan.*

6 *Hawri ay tamu tamo níi sooy nebaay ro,*

yera' sarahi ay baaluu bakaad nebaay ro bal.

7 *Mi won do tígí daaha tih :*

Mi abee Koope !

Mi ac pañi yee faha' fu ra ti di bíníyúu rí filib Téerëe rë nen. »[☆]

8 Di dala' woni bitih : « *Fu saamay biti fu hawru, fu saamay biti fu yeru sarah, fu saamay hawidi ay tamu tamo níi sooy, te fu saamay sarahi ay baaluu bakaad, yínë sah nebaay ro na.* » Di wonte iñyaaha, te añcañ Kootaa daa naha' wa.

* 9:19 9.19 isop : Di tal gaawa kilik, mada' tal kúlbulúf. ☆ 9:20 9.20 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 24.3-8 ☆ 10:7 10.7 Saame Kaña ya 40.7-9

⁹ Di antee baat won tih : « *Mi abee Koope ! Mi ac paŋi yee faha' fu ra.* » Daaha, dī nissé yee déb dē, tíkké yin has.

¹⁰ Ñeya ñee Yéésú-Kiristaa yee faha' Koope, yera'te faani, yera'te ñiini waal yínē kut teempe waali yíni baaha ra, daa ladil yen.

¹¹ Seeyoh di seeyoh béeb, yíilē Koo faraah dī yípēh légéyéré Koope, te ri déké' jébél saraha ya yínē faraah, yi fí yúhté bití ii mēssí mín hos bakaad.

¹² Di fi Kiristaa nék, jébélē' sarah waal yínē kut teempe waali yíni baaha hosse bakaadfi yen, te ri ín tookke hēbís Koope ra, hompe ya'i ñamaa fi,

¹³ na seh ní bín nēy yíssíréé Koope kaa'oh yi hen tíkéé yí kotti ra.✧

¹⁴ Kon, Kiristaa jébélē' sarah waal yínē kut, tahte béewē dī ladil wa ra mitute sēk níi kiri fi kirih.

¹⁵ Ruuh-Peseŋ wonte yen ri níi lante bal. Di dala' woni bitih :

¹⁶ « *Koo-Yíkēe won tee :*

“Filoon fi baaha,

yee nay mii poke

hanndal ki funi wa ra

daa ri beh :

may bini túuyē' yí sē' keeññi wa,

mi bek wa affi wa.” »✧

¹⁷ Di tíkké won tih :

« *Nuf so' ii payil bakaadfi wa,*

ii payil tooññi wa. »✧

¹⁸ Koope baalte béewē bakaadfi wa raa kay, kon béewē ii jébél sarah hosaa bakaad.

Dee nay yen lebee Koope ra

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ñif ma yúf Yéésú ré onte yen sañ-sañ haaluun yen tígē sela níi sela ra te yen sídih nē dara.

²⁰ Di kúnsídté yen waal has, bi na tah ow pes, ñeyídté rí rídēe daa maanam faani ra.

²¹ Yen lahuu seeyohi gaani daa kélfií bēy faam Koope !

²² Ñif mi Kiristaa hosse keeññi yen yii fosi kaa' yen lah afi tookke, te yen boyute a mulii lante. Kon yen lebuun Koope yen yed' dī keeññi yen, yen gém te yen ban naa lah nuf ana.

²³ Yen ham yaakaara lahuu yen da híin, bee na haagu yen búkkí yen yen na wonu ri ra, yen banti gooy ndah yii gapa' Koope béeb dī paŋ ri.

²⁴ Yen níbún di nay yen líkínentée hanndal ki yen, nda yen faha' ow te yen paŋ yin wun.

²⁵ Lahte béewí mokluy ayi deefa'i tee'a' ya na daguu yen Koope ra. Yen banun ñee kotti wa. Yen kay, yen onantuun doole hanndal ki yen, yen baat dīi paŋ yen saye, ndah don olute bití bisa nay nimile Yíkēe rē wullilay.

²⁶ Yen fa yúhú kaaf ka níi yúh rē, yen faaliyuy kaaf ki baa yen bakaare pētíh rēe, ii lahil sarahí ay mín nís bakaadfi yah.

²⁷ Lahaa daaha raa, yen ay tallee bití kay, yen took yen sehe a tídí misikke yee nay yen kate bisa nay aattiyeé Koope kaa'oh yi, bek wa njaar mi kii ké nay waa muuyle ra.

²⁸ Ow kaa' ñee iña won kootii Mēyíis níi ow ana mbée ow éeyē seede ri raa, bēyí baa ay hawu húl te ri ii yérmú koy yínē sah.

²⁹ Bēyí baa henu dāaha raa, bēe' wonay dara Koy Koope na, faaliyaay ñif ma ladil ri pok yee hanndal ki bani Koope, na sol Ruuha na ona' mal ra, bēyí baa ay henu díh ? Don yúhúté bití daani bēyí baa nay lukee misik maan ?

³⁰ Nagajek, yen yúhú Bēe' won bitih :

« *Daa mi nay yíllíré, daa mi nay yínlé yii paŋ ow bal ! »✧*

Bíníyúté Téerēe bití bal :

« *Koo-Yíkēe ay aattiya' béewí ! »✧*

³¹ Mas bēe' nay keene ya' Koope fa na pes da !

³² Nérsú yee húmú ñeyu ron filoon, bee hawaana' ron niñi

Koope ra, bee haaluu ron ngémë rë. Jamanii baaha, don lahute coono fi misikke ndaa don habute híin.

³³ Húmú hom níi rëe, don na solu fii bëewë béeb, don moklu fii bëewë béeb. Húmú hom níi rëe bal, don na habruu bëewë na moklu ti don nen ra.

³⁴ Don húmú bokute coono a bëewë téyú kasu ndah Yéésú rë. Alal mon húmú naafaa raa sah keeñon húmú sosa' na sosoo, ndah don húmú yúhúté bití don lahute alal ma gén dë, yi ii dúm níi kiri fi kirih.

³⁵ Kon, féhéyí níi don banti yeris yaakaaron, ndah daa ri nay tahe don liil waafi gaante.

³⁶ Don warun múñ mújé nda don pañ yee faha' Koope ra, don liil yee gapa' ri ra,

³⁷ ndah nagajek, biniyúté Téerëe bitih :

« Tasse yutuud fii,

ii maañ sah,

bëe' nay aye ra

ay ac,

te leegi di lahe deh. »*

³⁸ Koope wonte bitih :

« Bëyí fi yéñké bití ngém daa tah di habuu bëyí júbpé,

bëyí baa ay pes*.

Di wëegís filoon raa nék,

keeñ so' ii sos dii na. »*

³⁹ Yen nék, yen nëníh bëewë në wëegísú filoon níi sañku deef wa na ra. Yen nonu bëewë gémú Koope ra, te yen ay múc.

11

Njiriñ ma hom ngém rë

¹ Iti fi gém Koope nék, daa ri bitih : yen bek affi yen bití yen ay liil yee yaakaaru yen da, te wëer yen bití iña tíkúy yen il rë lahte kah-kah.

² Gémë húmú gémú caacci yen ra daa tah Koope seedeyid wa yin wun.

³ Gémë gémú yen da daa tah yen yúh bití Un Koope daa sak iña béeb. Maanam, iña na tíkú yen il rë béeb dúhë' iña ow mínéh wëe tík il rë.

⁴ Gémë húmú gém Abeel ra daa tah di jébèl Koope sarahi gén bi Kayeñ. Ngémí baa daa tah, Koope taha' sarahi Abeel a ya' ana, seede bití di bëyí júbpé. Ngémí baa daa tah bal, húlë' Abeel níi, di lís yen teeb níi a deh.*

⁵ Gémë húmú gém Henok ra daa tah Koope kúdf di sun nda ri banti ñee kúl kë. Ow ollilay ri, bi beeb ri Koo kúdté rí hëbísí. Téerëe seedete bití balaa di kúrú sun, deef keeñ Koope sosse dii na.*

⁶ Bëyí gémëy Koope keeñ Koo mínéh sos dii na, ndah bëyí në saam lebohi Koope, wadtee gém bití Koope lahte te di na waaf bëewë na saamu ri ra.

⁷ Gémë húmú gém Nowe ra daa tah wona' ri Koope yii na saañ lahte te ow tíkëy në ilí doom ra, di helte nuf na, yugusse gaal gaan sëmlë'í bani bëy faami. Daaha, di teebe'te bití bëy ëldúnë homuy kaah, te Koope onte ri di nonte bëewë júbú ndah ngémí wë rë.*

⁸ Gémë húmú gém Abraham ra daa tah deekë' rí Koope ra, di ñeete woni Koope saañce gina nay rii one Koope di laha' ri ra, te deef di húmú yéeh tígë paa' gini baaha ra.

⁹ Ngémí baa daa tah, di dék gina húmú gap ri Koope ra ti dohandéem nen. Di dékké filib taanta, Isaak a Yakop bal dékúte filib taanta ti di nen. Wa fi yaa bal nonu yee gap wa Koope baa ra.*

¹⁰ Di fi Abraham nék, húmú sehaaloh dégi gina yípëh tígë híin dë, gina níb Koope dee nay rii made, yíppé rí rë.

¹¹ Gémë húmú gém Saara ra daa tah húmú bitifa' ri níi di gétté lah koy, Koope onte ri, di lahte koy.

* 10:37 10.37 Saame Habakuk 2.3 * 10:38 10.38 Bëyí fi yéñké bití ngém daa tah di habuu bëyí júbpé, bëyí baa ay pes : Lahte bëewí habuu ri deh : Bëe' júb illí sè' rë, ay pesee ngém. * 10:38 10.38 Saame Habakuk 2.4 * 11:4 11.4 Saame Dalaana 4.3-10 * 11:5 11.5 Saame Dalaana 5.24 * 11:7 11.7 Saame Dalaana 6.13-22 * 11:9 11.9 Saame Dalaana 12.1-5 ; 23.4 ; 35.12, 27 * 11:11 11.11 Saame Dalaana 18.11-14 ; 21.2

Húmú wéerté rí bití Koope ay pan yee gapa' ri ra.✧

12 Yii baa daa tah tali keñce níi keñ d'úhë' ow yínë kut na, d'í fi Abraham fa húmú lebpe kotti kúl kē rē. Séttí caakute níi ti hulla sun nen, ti peppi feey fa tíñ k'ísí fē nen, yi ow mínéh wēe k'ín.✧

13 Bēewē míllúu yaa ra bēeb húlúu filib ngémí wē. Wa líluy íñi wunna húmú gapa' Koope ra ndaa wa séenuté wē tígí wulte te keeññi wa sosse na. Wa haagute búkkí wē, wonute bití wa húmú i doha-ndéem, i baaboh kut feey fa.✧

14 Daaha, wa teebuute filib woni baa níi lante bitih, wa saamu gini daa way rii lahee.

15 Nuffi wa hom gina d'úhúu wē rē koon, tin dara kaa'eeh wa nimil na.

16 Wa kay húmú saamu gini gén bi wa, maanam bín sun-Koo. Yii baa daa tah Koope sopaay bití wa dēekē' rí Koope fi wa, ndah d'í waayidte wa gin.

17 Gémē húmú gém Abraham ra daa tah na húmú saam Koope olsohi ra, d'í húmú cañ hawri Koope Isaak sarah. Di fa Koope húmú gap ri ra, húmú cañke yera'i koohi sarah, koy ki yínë kut, bee Koope húmú won yii lenke d'ii na,

18 na won d'í bitih : « *Tala gap mi ro ra ay d'úhée Isaak na.* »✧

19 Nuf Abraham nék húmú payte bití Koope wadtee lah doolii kēllēe rí ow búudé. Daaha, Koope nimilidte ri koohi, man bití rek ti Isaak kēllū kēllē búudé nen.✧

20 Gémē húmú gém Isaak ra daa tah d'í húmú d'agid' Yakop a Esawuu* nda Koope barkel wa filoon fe.✧

21 Gémē húmú gém Yakop ra daa tah leba' bisi ra, d'í d'agid' ow fi ow koyyi Suseef na bēeb ana. Di

yíp duudi habaalohte, na jaamiyoh Koope.✧

22 Gémē húmú gém Suseef ra daa tah leba' bisi ra, d'í won yii lenke d'úhí bēy Israyel Ésíp, te ri wonte wa di nay waa hene yuh yi bití wa yahti saañ.✧

23 Gémē húmú gémú yaafi Mēyíis a boffi ra daa tah límúu Mēyíis rē, wa d'apute ri céyín éeyē, ndah wa olute bití d'í wunte te wa neehuy kootaa pok buura ra.

24 Gémē húmú gém Mēyíis rē daa tah hena' ri gaan da, d'í kaa' bēyí dēekē' rí : « Koy koy ki belii buuri Ésíp ».✧

25 Di ham bití rek tih, d'í bok a bēewí Koope coono daa génél rí bití d'í lahe pesi nebi ay pesu filib bakaad te neba ii maañ.

26 Di ot bití d'í solu, gén alal ma Ésíp bēeb fap. Di solu ti di soluu Buura Koo fal ri ac filoon fe ra daa génél rí, ndah d'í tík nufi sun fi waafa nay aye fayu ra.

27 Gémē húmú gém Mēyíis rē daa tah d'í koloh Ésíp te neehéh bití keeñ buur haay ri. Di hampe híin man d'í otte Koope fa ow mēsēy ríi tík íl rē nen.

28 Ngémí Mēyíis daa tah, d'í cēgíd' Feedi Paaga, naha'te leefi íllí faamma ñif nda loola na yah ra banti leb koyyi saawwi yaalli bēy Israyel.

29 Gémē húmú gémú bēy Israyel ra daa tah na húusú wē k'ísí fí Bēhēerrē rē†, wa ñeyu waal feey koron. Ndaa fahuu bēy Ésíp húus k'ísí fē ti wa nen ra, mulaa maaḅpe wa.✧

30 Ngémí bēy Israyel daa tah wērúu wē Yéríkēe níi hente bis paana ra, míirrí gina keen.✧

31 Gémē húmú gém belii tílèhē hínú Rahap ra daa tah na hawu

✧ **11:12 11.12** Saame Dalaana 22.17 ✧ **11:13 11.13** Saame Dalaana 23.4 ; 1 Naabaa 29.15 ; Kañaa ya 39.13 ✧ **11:18 11.18** Saame Dalaana 21.12 ✧ **11:19 11.19** Saame Dalaana 22.1-14 * **11:20 11.20** Esawuu : Di koy Isaak. Bani Yakop daa síis. Saame Dalaana 25.19-34 ; 26.34 níi 27.40. ✧ **11:20 11.20** Saame Dalaana 27.27-29, 39-40 ✧ **11:21 11.21** Saame Dalaana 48.1-20 ✧ **11:22 11.22** Saame Dalaana 50.24-25 ; Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.19 ✧ **11:24 11.24** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.2 ; 1.22 ; 2.10-12 † **11:29 11.29** k'ísí fí Bēhēerrē rē : Di gerek, bíníyú deh : k'ísí fí luuma. ✧ **11:29 11.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 14.21-31 ✧ **11:30 11.30** Saame Yosuwé 6.12-21

bëewë kaa'uu ñee yee faha' Koope húl rë, dî hawuy ndah yee taha' ri wolu-wolu ya húmú ayu kénsëhí gina tahi wunte faami ra.✧

³² May wonle yi deh ? Mi lahlay jodi wonaa mi yii lenke Sedewon na, Barak, Samson, Yefte, Dawit, Samiyel a yii lenke yonente ya na.✧

³³ Gémë húmú gémú bëewí yaa ra daa tah wa ban i gin, kúrúte bëewë kúrí júbpé, liilute yee húmú gapa' Koope ra. Ngémí wë daa tah, wa húmú téy búkkí gaynde ya,

³⁴ yímúte kii yí na húmú njaaroh, múcúte ya' bëewí nay waa hawe koon. Wa húmú bëewí mituy, wa míllúuté lah doole, wa henute jammaar haa'a, wa líkúte i soldaar kay.

³⁵ Lahte belebbi fí yúhté bití gémé gémú wë rë daa tah wa olute bëewí wë këllúte búudé, wëegísírúte wë. Di filib fi yaaha béeb, lahte bëewí mokluu mokloo níi wa húl, ndah wa na fëhíh heli ngémí wë nda wa múc. Wa hom fahuu koloh búudé, wa lah pesi gén bee koluwa ra.

³⁶ Lahte yi ñaawlute, fúurúte laraw, pokalsuute a níh tiinj bekute kasu.

³⁷ Lahte yi tawu la' níi húlúte, lahte yi pasu leelaa, a yi hawuu jépíl. Lahte yi yídëelúu yídëelëe paye aye, te dëefa wa líkúun hun har mbée hun pe', lëhíh dara, moklu níi mokil, torohalu níi torohal.

³⁸ Añcañ, wa jombuyute bití koon sah wa pesuun ëldúnë fí beh. Wa homute na yídëelúu luufa, a danña, a killa, a ngaara yi nuñña na payu na ayu.

³⁹ Wa fi yaa béeb, gémë húmú gémú wë rë daa tah wa seedeyiru yin wun. Añcañ, wa liiluy yee gapa' Koope ra,

⁴⁰ ndah nagajek, dëef Koope húmú waayidte yen yee gén dë, te dî fahaay pañ yin waa na níi wa mit sèk te yen nënín në.

12

Koope baap yen na

¹ Bëewí caakki seedeyute ngémí yen daa wërú yen neh a ? Kon yen bal, yen tík iña kaa' yen saañ fii béeb rë dín, yen súugëh bakaad fa man níhí yoobpi lukañsa' kotti yen nen ra, te yen ham híin yen múké níi yen lah tigë warun yen lah ra.

² Íllí yen yípëe Yéesú në, dî fa cëgíd ngémë panke yee pañ dî níi ngémí baa mitte sèk rë. Dî tahte húl sun fi kurwaha te sídëey gacaa hom húlédë man daa ra, ndah dî húmú yúhté bití yee nay sosle keeñi ra in dîi seh fii rë. Leegi, dî in tookke hëbís Koope ra, hompe ya'i ñamaa fi.✧

³ Ahañkay, tíkí nuffon dîi na ! Tíkí nuffon dee mújé' rí kaa'a kaa'uu ri bakaaroh ya ra, nda don banti gooy ndin don yed'oh.

⁴ Don haa'uute a bakaad naam, ndaa don habuy na híin níi ñinnën teempe na doom,

⁵ te don fa na dëekúu koyyi Koope ra, don halute yee húmú líkínú ron bitih :

« *Do fi koy so',*

Koo-Yíkëe wone doo na tíkë rë waal, ngana heef woni !

Di wone afu,

ngana gooy !

⁶ *Di fi Yíkëe hom tíkë' bëyí ri faha'te ri waal,*

te ri hawsa' bëyí hente koy dîi na. »✧

⁷ Lah mújí coono ya na deyu don da, ndah Koope ñeya' waa na tígí ron waal ti bëyí tík koyyi waal nen. Lahte koy ki boffi na tíkëh rí waal a ?

⁸ Don tíkúy waal ti di na tíkúu koyyi béeb waal rek, dëef don koyyi píyúu waal ndée don koyyi neh.

⁹ Nersúu bitih, baappa límú yen feey fi bee ra, na húmú wonu yen na tíkë yen waal, te yen húmú onute

✧ **11:31 11.31** Saame Yosuwe 2.1-21 ; 6.22-25 ✧ **11:32 11.32** Saame Lamanna 6.11 níi 7.25 ; 4.1 níi 5.31 ; 13.1 níi 16.31 ; 11.1 níi 12.7 ; 1 Samiyel 16.1 níi 1 Buurra 2.11 ; 1 Samiyel 3.1-21 ✧ **12:2 12.2** Saame Kañaa ya 110.1 ✧ **12:6 12.6** Saame Léeh yë 3.11-12

wa cér. Kon lah Boffee ke yen sun-Koo raa, yen ay lukee ñee woni nda yen pes neh a ?

¹⁰ Baappi yen húmú tíkúté yen waal, ndaa laha' tígí teem dí dee rek, te wa húmú paguu ri dee oluu wa ri ra kep. Ndaa Koope tík yen waal faha'i yee gén yen na, yen hen bëewí selayute ti dí nen.

¹¹ Ow yahti yen tík waal raa, yen na yípíh ríi haba' yíi ay koma' sos-keeñ, dí hom misíka' yen misikoo. Ndaa tíl níi rëe, bëewë në tíkú waal ti daa nen ra, jaamma a júb daa na púlèh waa na.

Iña mit hel nuf ra

¹² Kon don fa moku níi ya' yon nooya', kotton kaa' ra, hëbí híin,

¹³ don saamid' kotton waali wunte, nda bëewë kotti wa nebay ra banti mugiyoh, ndaa wa wahun waho.

¹⁴ Pëgí bëeb don lah jaamma a bëewë bëeb te don lan pesad. Henay bah, ow yínë sah ii ot Yíkëe.

¹⁵ Mëytíi bal, nda ow yínë sah don na banti súugèh mala nay rii liile Koope na ra. Ow yínë sah don na banay mada' a kilki límë' koyyi haayte, haaya ñogol bëewë níi kad i ow kay caak.

¹⁶ Ow yínë sah don na banay pañ yíi tappe njaaliyoh bëeb mbée oneh yíi kola' Koope na cér ti Esawuu* nen, dí fa af ñam kut tah ri lofra' tígí saaw ki ra.

¹⁷ Don yúhúté bitih, húmú faha' ri filoon fe bitih boffa dagid' dí nda Koope barkel ri yed' di tígí saaw ka ra, boffa tahay. Di húmú yefohte na lælí misikke sah na saam bitih boffa dagid' dí, ndaa foña húmú mínèh yin na.*

¹⁸ Na lebuu don Koope ra, don lebuuy danj ow mín nëe leb a ya' ti bëy Israyel filoon koon nen. Wa fi yaa húmú homu hëbís danj na

njaaroh, ñéerè'té a húuh a ñúus a ngilaaw gaan.

¹⁹ Wa keluute bal un kúlúf kí lúubpé, keluute uni na won. Keluu wa una ra, wa na dagu bitih una teem daaha,*

²⁰ ndah wa húmú kaañuy keloh yee won una ra bitih : « *Bëyí leboh danja ay tawu la' níi húl, hena ow mbée rab bëeb ay henu daaha.* »*

²¹ Yaa olu wa baa ra, tíitdë' tíitdëe níi tahte Mëyíis won tih : « *Mi títté níi mi na saak !* »*

²² Don nék, don lebuute danj Siyon, tígè hom gin Koope fa na pes da, daa ri Yerusalem fa hom sun-Koo ra. Don lebuute malaaka yi ow yéeh daa teyu wa caak tee'uute daaha, cëgírúté ndaje.

²³ Don lebuute goomali bëewë Koope haba' wa koyyi saawwi ra, wa fa tii yi wa bíníyú sun-Koo ra. Don lebuute Koope fa na aattiya' bëewë bëeb rë. Don lebuute coonaa yi bëewë júbú te Koope pañ yee pañ ri waa na níi wa mitute sèk rë.

²⁴ Don lebuute Yéesú fè hom handal ki Koope a bëewë di yíi hasa pok Koope handal ki bani bëewë rë, don lebuute ñif mee ke ri yúf rí bukudi yen ra. Te yee teeba' ñif mi yaa ra gén yee teeb yen ñif mi Abeel ra.*

²⁵ Kon, mëytí ! Ngënë kée'íi síkírèhí bëe' na won don na ra, ndah hém caaccee ke yen húmú kaa'uu síkírèhí bëe' na húmú won waa na èldúnë rë múcúy daana raa, assumaa yen neh, bitih yen kaa' síkírèhí bëe' na won a yen sun-Koo ra.

²⁶ Di fi Koope, uni húmú hégíycé feey fa filoon, ndaa leegi dí gappe yen won tih : « *May hégíy feey fa waal kay te ay teye waali yínii baaha. Mii hégíy feey fa don, may hégíy sun-Koo bal.* »*

²⁷ « *Waal kay* » fa na won dí baa ra, daa teeba' bitih iña mín hégíyú ndah

* **12:16 12.16** Esawuu : Di koy Isaak. Bani Yakop daa síis. Saame Dalaana 24.25-26. ✦ **12:17 12.17** Saame Dalaana 25.29-34 ; 27.30-40 ✦ **12:19 12.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.16-22 ✦ **12:20 12.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.12-13 ✦ **12:21 12.21** Saame Nèrsí Kootaa 9.19 ✦ **12:24 12.24** Saame Dalaana 4.10 ✦ **12:26 12.26** Saame Aase 2.6

wa saku sako ra béeb ay hégyú wa muuy, nda iña mínéh hégyú rë tas faw.

²⁸ Yen ay liil nguur ki mínéh hégyú rëe kay, kon yen símún Koope. Yen jaamiyun ri yen ñee yee faha' ri ra, yen on ri cér,

²⁹ ndah Koope fi yen man kí kí na muuyil nen.✧

13

¹ Di fahantuu ron hanndal kon, lah pésii daaha ti i koy-yaay nen.

² Lah héní béewí mínuté haneel, ndah mín haneel daa tah lahte béewí tooppituute i malaaka te wa yíh biti koon wa i malaaka.

³ Lah héli nuf béewé téyú kasu ra man biti doni wa daa boku téyuté nen, don hel nuf béewé na moklu ra man biti doni wa boku mokla nen.

⁴ Ow fi ow don na béeb ñeya yee wonu di yii lenke kood da : yaal teya belebi na, beleb teem yaali na ndah Koope ay keen sun fi béewé na njaaliyuu ra a sun fi béewé na pagu yii tappe njaaliyoh ra béeb.

⁵ Ngënë héní béewí gémuté hélíis, iña lahuu ron ra doya ron, ndah Koo a faanañ fi won tih :

« *Mii roo mæssí yeris,*

mii roo mæssí hel ! »✧

⁶ Yii baa daa tah yen kaañ won bitih :

« *Yíkée daa hílpèhí sè',*

mi sídëey yin !

Ow mín yi soo na ? »✧

⁷ Nérsii njíttée ké ron húmú waariyu ron Un Koope ra, don nérséh dee na húmú pesuu wa a dee míllúu wë rë, don gém ti dee húmú gémúu wë rë nen.

⁸ Yéésú-Kiristaa na lofiseeh. Di man dí aa, dí man daaha woteh te dí ay made daaha níi kiri fi kirih.

⁹ Ngënë mësii tah ow múuydé ron a yéeddé' yí caakki bokuuy dara a ngémí yen. Nagajek, yee wun da daa ri biti doolaa nay yen liile keeñni yen da, yen liilun dí mali Koope, ndaa woni won yii lenke

ñam neh. Woni won yii lenke ñam lahray béewé na ñeyu na ra njiriñ dalaa.

¹⁰ Yen lahute ílý hawraa, bi seeyoh yi taantii Koope waruy naa ñam sarah ya jébélúu në rë.

¹¹ Seeyohi gaana hom kúré' ñif mi júré hawu ra tígë sela níi sela ra, nda ri jébél saraha na baaluu bakaad da, ndaa bo' fa hom dúhrúu dúhrée níi wuloh dala, tamu daaha.

¹² Yii baa daa tah bal Yéésú húmú dúhrú níi wulohte gina hawute húl daaha, nda dí fi Yéésú ladil béewé a ñif mi.

¹³ Kon, yen deefid dí daaha, yen solu ti dí nen,

¹⁴ ndah feey fi beh, yen lahuy na gini ay home níi kiri fi kirih, yen saamu bee nay aye fii rë.

¹⁵ Kon, yen ñee'uun Yéésú në, faraah yen jébélé sarahi ay kañuu Koope. Maanam, yen haagun búkkí yen yen won biti daa ri Yíkée.

¹⁶ Lah héní béewí paguu yin wun faraah te don habranta' hanndal kon, ndah sarah ya man daa ra daa neba' Koope.

¹⁷ Lah ñéyí woni njíttën, don page yee fahuu wa ra, ndah daa wa na níirú ron, te fayu wa ay won Koope iña pagiru wa don ra. Kon, lah ñéyí yee fahuu wa ra nda wa mín pañ légyí wë a keeñni sosse. Henay bah, keeñni wa ii naa sos, te baa ii ron lahid njiriñ dalaa.

¹⁸ Wéerté fun biti affi fun tookke, ndah fun saamuu pañ yii wunte faraah. Kon lah d'égíri fun !

¹⁹ Yee luk mi ron dañ ra daa ri biti don dagid so', nda mi nimiliru don na dee luka' ri gaaw ra.

Takoha

²⁰ Koope fa na ona' jaamma ra kélídté Yéésú Yíkíi yen búudé. Di ñeya' ñif mi Yéésú pokke yee pok dí hanndal ki bani béewé faraah ra. Daaha, Yéésú hente níiréhí gaani yen.

✧ 12:29 12.29 Saame Nérsí Kootaa 4.24

✧ 13:5 13.5 Saame Nérsí Kootaa 31.6-8 ; Yosuwe 1.5

✧ 13:6 13.6 Saame Kañaa ya 118.6

²¹ Di fi Koope ona ron doolii paguun ron yin wun béeb, nda don ñee yee faha' ri ra. Di ñeya Yéesú-Kiristaa na paŋ yee faha' ri yen na ra. Di fi Yéesú-Kiristaa laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démiin !

²² Koy-yaayyi yeh, don ot mi bíní ron unni yeh, faha'i oni ron doole. Kon mi dan don biti don bek wa keeññon, ndah wa utay.

²³ Yúhí biti bal koy-yaafi yen Tim-oote dúhté kasaa. Di teelti lah soo na dee raa, mi yahti ac yérën, funi ay ñéerë'.

²⁴ Lah wëddí së' njíttën a bëewí Koope ya béeb ! Koy-yaayya dékú Itali ra na woduu ron !

²⁵ Koope líhè rën béeb mal !

Téerëe bíní Saak ra Kúnsëe

Filib téeríi beh, Saak won a bëewë gémú Yéésú, hasлуу filib ëldúnë béëb rë.

Di wonte affi wa di yii lenke dee na pesuu wa ra, ndaa dī yëedídté wë yin caak bal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow béëb. Saak wonte sun fi :

- yii lenke múñ a dan Koope (1.2-8 ; 5.13-18),
- yii lenke ñëkíd a yíkëe alal (1.9-11 ; 5.1-6),
- yii lenke súfúñ a fiir (1.12-18),
- yii lenke síkírëh a ñeyi Unni Koope (1.19-27),
- yii lenke génëntélé' (2.1-13),
- yii lenke ngémí teeбууу pagad' (2.14-26),
- yii lenke búk (3.1-12),
- yii lenke ñaañ a neb nuf (3.13-18),
- yii lenke iñi ëldúnë (4.1-10),
- yii lenke heefa' (4.11-12),
- yii lenke gaan-gaanloh (4.13-17),
- a yii lenke nimili Yíkëe (5.7-11).

Bëyí fí jañi téeríi bee béëb ay ot biti bëyí won biti dī gémpé Kiristaa wadtee rii teeba' pagadfi.

Wodohi Saak bëewí Koope

¹ Don fi talli sabboo a ana ya, don fi bëewí Koope ya hasлуу ëldúnë béëb rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yéésú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

Woni Saak yii lenke múñ

² Don fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos biti don ñee coono fi mín díi hen béëb,

³ ndah don yúhúté biti coono fi ñéerë' a ngém daa na kúf múñ.

⁴ Te múñi baa homa don na faraah raa, don ay hen bëewí lahuy síkkë te nonute, don hen bëewí mitute sëk.

⁵ Ndaa nék, yaha biti ow di don na yéeh yii paga ri raa, dī daga, Koope ay rii teeb yee nay ri page

ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeñi, dī ona' bëewë béëb.

⁶ Bëe' daga a ngém rek, banti lah nuf ana, ndée bëyí na lah nuf ana mada' a mboowaana kisi fë baa ngilaaw ma na bëyíd dī, na jaay ri hatinna béëb rë nen.

⁷ Bëyí baa banay haba' biti dī ay lah yin Yíkëe në,

⁸ ndah dī laha' nuf ana. Di laba' laboo rek.

Yii lenke ñëkíd a yíkëe alal

⁹ Bëyí fí hente ñëkíd te gémpé Yéésú, damaa ndah Koope bëyídté rí.

¹⁰ Bëyí fí hente yíkëe alal, biyëe bal ndah Koope cépídté rí, dī ay muuy. Di ay made ti capussi gaaw fa luufa nen :

¹¹ na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti daaha nen, bëe' hen yíkëe alal ra ay muuy deefa dī takaña' légéyí.

Yii lenke súfúñ a fiir

¹² Lahte sos-keeñ, bëe' nay home coono dī múñ dí rë ! Di ham híin níi dī dúh në rëe, dī ay beku baani ndami pesa na dúmëh rë, bee gap Koope bëewë fahuu dī fi Koope ra.

¹³ Bëyí pañ yin bos hom nufi banan won biti Koope daa fiir rí, ndah ow mínëh fiir Koope te Koope na fiirëh ow.

¹⁴ Yee na fiir ow ra kay, daa ri biti bëe' faha' pes-neb níi neba hécé rí.

¹⁵ Te faha' pes-neb mada' loo-koy nen te límë' bakaad, te koy ki baa hen gaan raa límë' húl.

¹⁶ Kon don fi koy-yaayyi yeh, don fa faha' mi níi faha' ra, ngënë ñëfíi affon.

¹⁷ Yii wunte a yii ñeete waal béëb kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, dī fa sak na'a, céyín fë a hulla ra. Di na lofiseeh, na laayeh níi ñúusdé ow.

¹⁸ Di coobarii, dī ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetúté, nda yen hen bëewë këllúu di iña sak ri ra béëb ti iña débpí lecu meeyya jébélúté Koope ra nen.

Yii lenke síkírëh a ñeyi Un Koope

19 Koy-yaayyi yeh, don fa faha' mi nii faha' ra, yúhí bití bëyí nē béeb síkírēh wadtee rii yoob. Won mbée neeb nék waray rii yoob ;

20 ndah bëyí neeb, na pageh yii júbpé fíi Koope.

21 Kon, hégíi sobe a kaañ pañ yin bos, don cépíd affon, don tah Una soh Koope don na ra. Uni baa daa mín dēn sēmlē'.

22 Uni baa nék, ngēnē téyí síkírēhí kut ndaa lah ñeyí nē, henay bah, don ay nofa' affon.

23 Bëyí fí síkírēh Una te fu ñeyay na, fu mada' a bëe' cañ seetaan baa na olsoh afi ra nen.

24 Olsa' ri afi nii wocce ra, saañce yíppée hal dee man dī ra.

25 Bëyí kúnís nuffi béeb síkírēh Kootaa júb na tah ow laha' afi te haleh iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, bëyí baa ay lah sos-keen di yii pañ dī béeb.

26 Bëyí haba' afi bití dī bëyí gémpé te deefa dī mínéh ham búkí, bëyí baa nofa' te afi, ngémí lahay njiriñ.

27 Di fíi Baap-Koo, bëe' gém kahkah te ngémí lante ra, daa bëe' nē dímlē' baayu ya a jétíddē súfúñ fí wē, te hampe afi yii na sobeyil ow éldúnē rē.

2

Yii lenke génentélé'

1 Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yéesú-Kiristaa Yíkēe fē líif a ndam ra, ngēnē génentélíi bëewē.

2 Mín hen don lah teya', lah bëewé ana yi ac teya' i baaha, bëyí yínēe bekoh supí úrís a búubbí wunte, bëyí yínēe hen ñékíd bekoh síf.

3 Don yed' bëe' bekoh búubbí wunna cér don won dī ac took paa' fíi, don won ñékdē cañ dín mbée don won dī took kotton feey raa,

4 deef don génentélúuté hanndal kon. Don oluun ri daaha raa, deef baa af neh ! Te don daa i wa níi sah don bíssée bëewē ?

5 Kon don fi koy-yaayyi yee faha' mi nii faha' ra, kúnís nuffon don síkírēh ! Koope tanis bëewē henu ñékíd éldúnē rē nda wa lah ngémí hínté hen alal mi wa neh a ? Di tanis wa bal nda wa haal nguur ka gap dī bëewē fahuu dī fi Koope ra !

6 Ndaa don, don heefuu ñékíd heefoo. Te añañ, yíkēe yí alalla daa na moklu ron, daa na tēekdú dēn kēem.

7 Wa fi yíkēe yí alalli yaa daa na solu tii nebee ke Kiristaa fa don teyu dīi na ra.

8 Bíníyúté Téerēe bitih : « *Di fahuu ron affon, lah fēhíi moroommon daaha.* »* Don ñee túuyē'ée ké Koope Buur baa raa, deef don pagute yii wunte.

9 Don génentélé' rēe nék, deef don bakaarute te Kootaa ay keen sun fon, ndah don ñeyuy na.

10 Bëyí ñeyay yin yínē kut di túuyē' yí Kootaa, wuti dī ñee yee tas da béeb rēe sah deef dī tooñce, daa ri bití dī ñeyay wa béeb.

11 Koope daa won tih : « *Ngēnē mēsú njaaliyoh.* »* Daa ri won bal tih : « *Ngēnē mēsú bëem ow.* »* Kon bëyí bëem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah, deef dī ñeyay Kootaa.

12 Don yahti pañ yin mbée don yahti won yin raa, lah héli nuf bití Koope ay ron aattiyee Kootaa na tah ow laha' afi ra.

13 Bëyí nē yérmēeh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

Yii lenke ngém

14 Koy-yaayyi yeh, ow won bití dī gémpé te na teebeeh ri pagadfi raa, ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sēmlē' è ?

15 Mín hen ow di koy-yaayyon filiḅ ngémē bekaa síf te laheh líif-loo.

16 Ow di don na won bëyí baa bitih : « *Toge mbook ! Lah bekee níi fu wun, fu ñam níi lowu may, sos síf !* » Di won bëe' unni yaa te yereh ri yee wad dīi na raa, woni baa deef lahte njiriñ a ?

17 Ti daaha nen, ngémí ay teye búk ii teebuu pagad, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

18 Heeyce ow ay won biti lahte bëewí gémú Koope, lahte yi paguu yin wun. Yee nay mii wone bëyí baa ra daa ri biti rek tee : ow mínéh tee'ba' biti dī gémpe Koope te deef dī na pageh yin wun. Iñi wunna nay rii page ra kay daa nay teebee biti dī gémpe.

19 Di gémey biti Koope yínë kut woo ? Baa yii wunte, ndaa dī yúhë biti yébitëh yë bal gémuté baaha te títuté nè ní na saaku !

20 Di yúhë biti bal dī lahay af ! Caa nék mi won dī yee tah ngémí teebuuy pagad lahay njiriñ ra, hém dī faha' yúh.

21 Di fi bëyí baa nérsëe bitih : Koope haba' caac Abraham bëyí júbpe bee tahra' ri ri, bëbpe koohi Isaak na waay jébelí sarah sun fi tígë na hawruu ra neh a ?*

22 Kon, bëyí baa otte biti ngémí Abraham a yii wuna pañ ri, tahidte Koope ra daa ñéerë', te yii baa tahte ngémí mitte sèk.

23 Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te dah. Húmú bíníyú Téerëe bitih : « *Abraham gémpe Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júbpe.* »* Yii baa daa tah dī na dëekúu kooji Koope.

24 Leegi, don olute biti bëe' júb fii Koo ra, dī bëe' teyay gém kep ra, ndaa dī bëe' na pañ yin wun da.

25 Ti daaha nen, belii tílëhë hínú Rahap ra, bëkke i wolu-wolu di bëy Israyel faami sompe wa, ñéyídté wë waal kay wa heguute.* Yii baa daa tah bal Koope haba' ri bëyí júbpe.

26 Faan lahay coonaa raa, deef dī húlté. Ti daaha nen, ngémí ñéerëy a pagad wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

3

Yii lenke búk

* 2:21 2.21 Saame Dalaana 22.1-19 * 2:23 2.23 Saame Dalaana 15.6 * 2:25 2.25 Saame Yosuwe 2.1-21

1 Koy-yaayyi yeh, ngënë héní yëeddëh béeb. Don yúhuté biti fun fi yëeddëh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi bëewë béeb misik te ay yoob.

2 Yen béeb yen na pagu yii tíkëey waal, a di mín dīi man béeb neh a ? 'Bëe' na won yii tíkëh waal faraa ra nék, bëyí baa ow kah-kah, te ri mín ham afi iña béeb.

3 Yen bekuu pënís lakaab búk, yen héc dī a daa teem dī béeb hatni neba' yen dī ñee na neh a ?

4 Èlsíi bal gaalli gaanna kísí fë, yee yéñké biti ngilaaw mi gaante daa na yeñ wa ra ! Añcañ, wa kúrúu a duud yutuud. Bina-bina waa na béeb, bëe' nè kúd dī rë hécë' duuda hatna neba' ri ra kep, gaala a daa teem dī béeb ñee hatni baaha.

5 Ti daaha nen, yina' búk ní, mínë' won yii gaante daaha.

Te don yúhuté biti kii wuti yin yin, mín tam luufa béeb.

6 Búk man kii nen kep ! Di non faan, iñi bossa d'uhë' nè ti kii k' kola' safara nen, kad cérrí yen, kad pesi yen béeb.

7 Ow mín ilíf rabba béeb : yee luufa, yakka, fasoh fa, a rabba kísí fë te daa ri yee lah ra,

8 ndaa búk ow mínéh ríi ilíf. Búk wuneh, na hílsëeh, te iña na d'uh nè rë na hawa'.

9 Yen símúu Yíkëe Boffi yen a búk, yen yujuu ow fa Koope daa sak dī ti di man dī fi Koope nen ra a búk.

10 Síim a yuja' béeb d'uhë' búgë yínë. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray laha' daaha !

11 Mulii nebeh a mulii nebpe na d'uh cula yínë è ?

12 Koy-yaayyi yeh, tal een na lím ëlíif è ? Tal bëeñ na lím een a ? Ti daaha nen, culi na d'uhíd mulii nebeh mínéh d'uhíd mulii nebpe.

Yii lenke nufi kola' Koope na

13 'Bëe' haba' afi biti dī bëyí ñaañce te nebpe nuf don na ra wa ? 'Bëyí ñaañce cépíre' afi cépíree pañ

iñi wunte, pes pesi wunte. Don ay teebee biti don ñaañute d'aaha.

¹⁴ Ndaa, yaha biti don bëewí pe-suu eeñja' ow, fahiru affi wa kep yin wun raa, ngënë dëmíi biti don ñaañute, te ngënë kée'íi kaaf ka !

¹⁵ Ñaañadi baa kolaay Koope na, di non iñi ëldúnë, di pagad ow kep te kola' Seytaane na.

¹⁶ Tígí lahte bëewí eeñjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígí daa dara ii naa ñee waal, henay yii hente bos.

¹⁷ Naañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo níi woc, bëe' lah jaamma a moroommi, di sos, neb wonid, di naa'-keeñ níi naa', di líif a pagad wun, di banti génëntélë' bëewë, banti hen bëyí në poos fii poos filoon.

¹⁸ Bëewë na sohu jaamma handal ki bëewë te paguu ri a jaamma ra, jaammaa sohu wa baa ra, pesi júbpé daa nay naa púlée.

4

Yii lenjke iñi ëldúnë

¹ Haa' ya a iñë' yë filib fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na woy faannon neh nagajek a ?

² Don na fahuu lah yin don lëhíh yaa, don kée'íih në sah hap ow húl. Don na bosu íl yin ow, don míníh rii lah. Hen daa raa nék don iñée, don haa'ee filib fon. Don míníh lah yee fahuu don da, ndah don daguy ri Koope !

³ Te wuti don dañ Koope raa sah, don líilíh dara, ndah dee na daguu don da etay. Don daguu yii nay neble peson kep !

⁴ Don yégúy Koope ! Don yíih biti bëyí pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí biti bëyí fí faha' pokoh iñi ëldúnë, bëyí baa hente kaa'ohi Koope.

⁵ Ngënë hëbii biti iña bíníyú Téerëe rë bíníyú pëtíh ee ! Bíníyúté filib Téerëe bitih : « Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa bek di yen da,

te faha' biti yen tíkún nuffi yen dii na kut. »

⁶ Ndaa kaa'eeh biti di onte yen mali mitte sèk ndée bíníyúté biti bal : « Koope ñéerëey a bëewë na gaan-gaanluu ra, di ona' bëewë cépirú affi wa ra mal. »*

⁷ Kon, néyí yee faha' Koope ra ! Hëe'íi Seytaane, di ay ron wuloh !

⁸ Lébii Koope, di ay ron leboh ! Don fi bakaaroh ya, bëeñjii bakaadon ! Don fa lahuu nuf ana ra, hësi keeñnon !

⁹ Pésí pes sáfúñid ! Fëgí don hawoh ! Yennon yíssëe looy, sosi keeñnon yíssëh sáfúñ.

¹⁰ Cépirí affon fii Yíkëe, di ay ron bëyíd.

Yii lenjke heefa'

¹¹ Koy-yaayyi yeh, ngënë wënëntii bos sun fon. Bëyí won bos sun fi moroomi mbée heef ri, deef di won bosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Bëyí heef Kootaa nék, deef di aattiya' ri aattiyoo, di ñeyay yee won Kootaa ra.

¹² Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut daa mín sëmlë' ow, Koope kut daa mín sañku ow. Don fa na heefu moroommon yaa ra nék, don homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii lenjke gaan-gaanloh

¹³ Leegi nék, síkíríi sè' don fa na wonu biti woteh mbée key, don ay pay gini man nañam, don baana-baana dín fë níi hen kíil, don lah héliis dë.

¹⁴ Don yúhú yin key fën ë ? Don yíih biti peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu dee rek, di yíppí gét.

¹⁵ Don kay, don wafti wonun biti don ay pes, don pañ yii man nañam, hém neba' Yíkëe.

¹⁶ Ndaa, tígë homuu don bee ra, don tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni dëmíiddë don na, te gaan-gaanloh ti daa nen wuneh.

¹⁷ Kon bëyí yúh yii wunte te pageh ri, deef di bakaadte.

* 4:6 4.6 Saame Léeh yë 3.34

5

Saak a yíkëe yí alalla

¹ Leegi nék, don fi yíkëe yí alalla síkíríi sè' ! Fëgí, don hawoh ndah súfúñ fë nay keene sun fon dá !

² Alal mon yahte, búubfën maasse,

³ úrissën a tiinji hélíissën homaakke te homaagi baa daa teeba' biti don homuy kaah te ri ay ron sanju ti di na muuyla' kíi gaawa nen. Don homute don na garu alal, te ëldúnë túkkíté níi wocce.

⁴ Don kaa'uute yínli bëewë légyírú rën meeyyon dá, te hélsë warun don waa yínli koon dá daa teeba' níi lante biti don homuy kaah. Bëewë légyírú rën yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfíi gaana kelohte wa.

⁵ Don pesuu caakla' a neb feey fi beh, don na yefaluu ti júri suu hawu hawo nen.

⁶ Don daanute bëewí júbúté, don hawute wa húl te wa hécëntúuy a don.

Yii lenke nimili Yíkëe

⁷ Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níi yíin nimili Yíkëe. Don olute dee na híinndë' línëh sehe íña nay rii lece meeyi ra maan ? Te añcañ, dí ay seh mulaa nay débée tap Koo feey níi yee nay míllée rë paay, dí anti lec.

⁸ Kon don fi yaa bal, lah mújí don ham híin, nimili Yíkëe wullilay.

⁹ Don fi koy-yaayyi yeh, ngënë cëpítíi hanndal kon toñeh Koope ay ron daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sah faf !

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu di tii Koo-Yíkëe rë deyute coono ndaa mújúté. Kon, lah mëdí ti wa nen.

¹¹ Don yúhúté biti bëewë në mújú coono yi wa ra, yen dëekúu wë « sos-keññi yeh ». Don keluute dee mújë' Yop coono fi ra a tígë míllúu fani Koo-Yíkëe rë maan ? Don olute

dee naa'a' Koo-Yíkëe keññ a dee baaha' ri ra maan* ?

¹² Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngënë ëñíi ! Ngënë ëñíi níi don cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha biti don ay wone « íi » rëe, wëní « íi » kut don teem daaha. Yaha biti don ay wone « ëe-ëe' » rëe, wëní « ëe-ëe' » kut don teem daaha. Ngënë ëñíi añohi mín díi man béeb ! Hen dáa raa, don ii daanu fayu.

¹³ Bëe' hom coono don na ra daga ! Bëe' lah sos-keññ don na ra labda Koope kañaa !

¹⁴ Bëe' jér don na ra dëekrëe njíttíi jañaa, wa leef dí díw di tii Yíkëe, dagid dí.

¹⁵ Dani manna' dah, ñéerée a ngém rek sëmlée jérdë, Yíkëe cëgíd dí cot. Yaha biti dí bakaadte raa, Koo-Yíkëe baal ri.

¹⁶ Kon, wëní bakaadon hanndal kon, don dagiranta' ndín, don wah këlëñ. Dani bëyí júbpé hom laha' doole.

¹⁷ Éelí húmú ow ti yen nen ndaa daga' ri biti Koo fanti tof híinté dani ra, muluf taway feey fa níi hente kíil éeyë a caan.

¹⁸ Filoon fi baaha dí danke biti Koo dalaat tof, bacala lasse, gañcaha paalte níi meeyya nonte.

¹⁹ Koy-yaayyi yeh, ow di don na hel waali, ow kay habra' ri wëegísídf dí kaaf ka raa,

²⁰ bëe' wëegísídf dí kaaf ka baa ra hela nuf biti bëyí habra' bakaaroh wëegísídf dí waala wun dá, deef dí sëmlé'té rí kúl kë te ri ay tah bakaaroha baalu bakaad caak.

* **5:11 5.11** Saame Téeríi Yop : Yop húmú bëyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya níi íña laha' ri ra béeb d'umpé tak, antee tik sodte ri jéri misikke, faana béeb paasse. Ndaa taheh dí yeris ngémí, hampe Koope na híin níi míllé' lah sos-keññ.

Téerëe débpi bini Peer ra Kúnsëe

Yee daa unna débpi bini Peer ra. Di bini wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bini ri yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéésú-Kiristaa Yíkëe në rë (3.14-17). Peer bini wë unni yee woni wa biti wa ham ngémë híin, wa múñ coono fa dab wa ra, nda wa bok ndamee ke di fi Yéésú na ac fayu ra (5.10). Di wonte wa dee wadti man pesi wa bee henluy wa bëewí nënìh bëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra (2.9-10 ; 4.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke mújè waayid yen Koope ra (1.8-12),
- yii lenke pesad kerceen filib bëewë nënìh bëewí Koope ra (2.11-17),
- yii lenke coono fa ñee Kiristaa ra (2.21-25),
- yii lenke di wadti pesuun yaal a belefi (3.1-7),
- yii lenke ñani Kiristaa kúl kë (3.18-22),
- yii lenke lof pesad (4.1-6),
- a yii lenke di wadti pesaa ow a moroomi (4.7-11).

Béyí fi jani téeríi bee béeb ay ot biti balaa tigè teem ngém ow ra olu, bëe' ay ñee misik. Di ñee misik di ham híin níi lúsëenë rëe nék, di ii ri réecciyëh.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, don fi bëewë Koope tanis wa ra, don fi dohandéemmë tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bítíní rë, so' mi Peer apootari Yéésú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron.

² Koo Boffa daa tanis don ti di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte don henute bëewí, nda don ñee yee won Yéésú-Kiristaa ra ndín, ñif mi bukut don.

Koope hëpë rën mal, on don jaamma !

Mújè waayid yen Koope ra

³ Yen sím Koope, di fi boffi Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen ! Di naa'i keeñi, di onte yen pes has bee këllë' rí Yéésú búudé rë. Daaha, yen lahute yaakaari mínéh dúm,

⁴ yen na sehaaluu iña yefid Koope bëewí rë. Daa wa iña mínéh yah ra, yee na sísíbéeh rë, yee hena' has faraaah ra. Koope yefidte ron wa ín sun.

⁵ Di ñeya' gémë gémú ron ra, di na níid don a doolii nda don múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay dúmë pesa ra.

⁶ Iña yefid don Yíkëe yaa ra daa tah keeñnon sos. Tigè homuu don bee ra kep, wuti coono fi mín dii man béeb tah don ñee mok yutuud daa sah, keeñnon sos.

⁷ Úris sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti di kah-kah, di ay ñee kii. Ti daaha nen, ngémën luka' ri úris lah solo níi, balaa ow yúh biti di kah-kah, don ay ñee misik. Hen daa raa, yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra, don ay yeeliyoh kañ, ndam a béyíid.

⁸ Don fahuute ri te don oluy ri, don gémúté dii na te don oluy ri doom. Yii baa daa tah don lah sosi keeñi gaani ow yéeh daa teem,

⁹ ndah don homute liili yee na saamu don ngémën dë : daa ri mújí rën.

¹⁰ Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii lenke mújí baa níi saam, te wa húmú léhínuté bëewë mala nay ron one Koope ra.

¹¹ Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teebpe wa biti di fi Kiristaa ay ñee coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya saam níi saam yúhí wahtaa a dee nay lahee iñyaa ra.

¹² Koope teebpe yonente ya biti iña na wonu wa ra húmú yullay wa fi yaaha na, wa yulid don na. Waariyoh yi Uni Neba komute ron wonni yaa leegi, te wa wonuu ri doolii Ruuh-Peser fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya sah fahuute yúhí wë níi faha'.

Koope dëekë' lan

¹³ Don lahute mali na seh ron sun-koo yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa raa kay, kon kélii affon don yeel, don tík yaakaaron béeb në.

¹⁴ Ñéyí yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, don yeris iña húmú neba' ron merees na húmú yíih rën rë.

¹⁵ Yii pañ don béeb lah lédí në ti di lada' Koope fa dëek dën dë nen,

¹⁶ ndah Koope won filib Téerëe tih : « *Héní bëewí ladute, ndah so' mi lante.* »✧

¹⁷ Bee don homute dan da, don hom wonuu Koope Baap te daa ri na aattiya' ow fi ow béeb di iña pañ di ra, te ri na lúukíréeh ow. Kon yee talluu ron pesa feey fa don haneel na bee ra, pesadon teeβaa neeha neehu ron ri ra.

¹⁸ Don yúhruté affon dee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron caaccon da maan ? Di tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiinj hélíis mbée úris nen.

¹⁹ Èe-èe' ! Don sëmlúu a ñif mi cëllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkë nen ra.

²⁰ Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak ëldúnë, te ri cépidté rí feey fa nda bëewë yúh rí jamanu ya millë' yee ra, ndah don.

²¹ Don ñee'uu díi na don gémúte Koope fa kélid dí búudé, onte ri ndam ra. Ngémën a yaakaaron, don tíkúu wë Koope na daaha.

²² Don bukutuute ndah don ñéerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah don faha' koy-yaayyon filib ngémë faha' kah-kah. Kon, fëhëntii hanndal kon níi fahanta' di keeññon béeb.

²³ Yúhí biti unni Koope tahte don límëetuté. Ow neh daa límëet dën, ndah ow man tal gañcahi ay hulé hulé nen. Unni Koope nék, man tal gañcahi ii húl nen. Di ee pes da te ay home na faraah.

²⁴ Ndah bíníyuté Téerëe bitih :

« *Ow béeb man gaawa nen, ndami man capussi gaaw fa meeyya nen :*

gaawa súhë' súhëe, capus yooka' yookoo.

²⁵ *Unni Yíkëe nék ay home na faraah.*
»✧

Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

2

¹ Hém unni Koope tahte don límëetuté rëe kay, kon yii hente bos béeb hégíi rí, don hegoh fel, pañ yii bokaay a yee na wonu ron ra, iñaan a won yin bos sun ow.

² Di na sesa' baaker babi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésíi síkirëhí unni Koope daaha, ndah daa wa kah-kah fa. Don pesa' na raa, don ay ood te don ay muc.

³ Nagajek, bíníyuté Téerëe bitih : « *Don díkísúuté Yíkëe, don olute dee neba' ri ra !* »✧ Don pesuu yii baa neh a ?

Tígë yípëh faam fa ra a faam fa

⁴ Èyí Yéésú-Yíkëe në, dí fa daa la'a na pes habuu bëewë biti lahay njiriñ, ndaa daa ri bee Koope tanis dí otte biti dí la'i lahte njiriñ ra.

⁵ Don fi yaa bal nëní tabahi faam fa nay déké Ruuh-Pesen ra ti la' yi na pesu nen. Hen daa raa, don ay hen goomali seeyoh yi jébëlu Koope, don yed dí sarahi neba'te ri di nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee Yéésú-Kiristaa na.

⁶ Ndah bíníyuté Téerëe bitih :

« *Èlsú !*

Mee yip la' Siyon ra,

la' i nay habe faam fa,

la' i daa mi tanis dí,

la' i lahte njiriñ,

bëyí fi gém díi na,

fi mëssí sopoh. »✧

⁷ Kon don fa gémú rë, béyri affon sun, ndaa yaha bëewë gémúy rë rëe, bíníyuté bitih :

« *La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra,*

daa mǐllè' ham lasa. »✧

8 Lahte tígí bíníyúté bití bal :
« Di la'i na kabina',
la'i gaani na kéendë'. »✧

Don ot bëewí yaa kabinoh, bití wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te nagajek, Koope daa faha' ri daaha waa na.

9 Ndaa don, don daa heeda tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda jébélú Koope ra, bëewí Koope. Di tanis don nda don mín waare ñni éemílè' yè paŋ dí ra, dí fa dèek dën, dúhídté rën ñúusè kúdté rën ñiñee ke ri hen saw ra.

10 Don húmú bëewí neh merees, ndaa woteh don bëewí ; naa'i keeñ Koope don húmú bëkíh nē, ndaa dí tahidte ron dí leegi.

Pesad kerceen filiḅ bëewë nënính bëewí Koope ra

11 Don fa faha' mi níi faha' ra, don fa nënính bëy èldúnè fi bee don haneel kut waa na ra, mi daŋ don bití don moytoh faha'i pesi-neba na yuloh yahi nuffon ti mbèrí na faha' kéendí moroomi nen ra.

12 Lah pésií wun leelii bëewë nënính bëewí Koope ra ; don hena' ri daaha raa wuti wa tík don yin bos, won bití don i pagoh bos raa sah, wa ay ot bití don pagu yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri waa feeñiyee ra.

13 Af Yíkèe taha don on kélfé yè cér : maanam buur fa daa ílíf bëy gina béeb rē,

14 a gèernèerrè buur wol wa daani pagoh yi bossa a bëyí fí paŋ yin wun wa gèrém rí rē.

15 Nagajek, Koope faha' bití don pagun yin wun don téy búkkí bëewë yíih yin ra, yee na wënính wonad ow ra.

16 Koope onte ron don lahuute affon. Kon lah pésií pesi bëyí daa laha' afi. Di filiḅ baaha béeb nék, baa banay tah don dap bos don na. Don súrgè Koope na, kon lah pésií daaha.

17 Lah èní bëewë béeb cér, don faha' koy-yaayyon filiḅ ngémè, don neeh Koope, don on buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

18 Don fi súrgè yè, lah ñeyí woni bëewë nē légéyíruu ron ra, don on wa cér. Wa wun keeñ te wa baah, wa sohoor béeb, lah èní wè cér.

19 Ndée nagajek, don múñ súfúñ fí waray don koon ndah Koope raa, baa yin wun.

20 Don tooñ níi don labaa don múñ dí rée nék, don sehu laasi bih na ? Ndaa hena bití don pagun yin wun don labaa don múñ dí rée, baa yii wunte íllí Koope.

21 Koope dèekè' dën baaha, ndah Kiristaa ñeete coono af don, nda don yíid yee paŋ ri baa ra, don ñee kotti.

22 Di mèsëy bakaad, fel mèsëy dúh búgè.✧

23 Soluu ri bín fè rē, dí yíllèey ; mokluu ri ra, dí gapaay yíllèh. Di yerisse béeb ya' Koope fa aattiya'i júbpé rē.

24 Homa' ri sun fi kurwaha* ra, dí a faanaŋ fi séfèhté bakaadfi yen, nda yen bísè' a bakaad yen pes pesi júbpé. Gaañ-gaañni Kiristaa daa pay yen.

25 Don húmú madu harri múuyú múuyè nen, ndaa don nimilirute níiréhée ké ron na tooppitoh ron ra.

3

Di wadti pesuun beleḅ a yaali

1 Don fi beleḅba bal, èní yaallon cér ! Hen daa wa ot don pagee ri daaha raa, wuti deef wa gémúy unni Koope merees raa, yii baa ay tah wa ay gém te don ii waa won dara :

2 wa ot tilédën lan a dee koruu ron níi koroh raa rek, wocce !

3 Ngènè mèkí wunaaloh don múukée garan, don poken takkaayyi úrissën, don bekee búuḅbí píisè kofeelte.

✧ 2:8 2.8 Saame Isayii 8.14 ✧ 2:22 2.22 Saame Isayii 53.9 * 2:24 2.24 kurwah : Di gerek, bíníyú deḅ : kilik. Téerèe won tih : bëyí fí yéŋké bití na hawu ri húl rē keru sun kilik, bëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23.

4 Wunon kay homa filiḅ keeññon, ḁon teey ḁon sos. Wuni baa homa' na faraah. Baa daa yee lah solo illi Koope ra.

5 Belebba h́mú ǵmú filoon t́kúté yaakaari wa ya' Koope ra, h́mú teebuu wuni wa ḁaaha. Wa h́mú onute yaalli wa cér,

6 ti di h́mú ona' Saara Abraham cér, na d́eké' rí nijaay ra nen. Don ay hen koyyi Saara biti ḁon page yin wun te ḁon néehih nē dara.

7 Don fi yaalla nék, lah ḱrí belebbon ḁon homa' wun, ḁon ýh biti ḁoni wa maduy. Ēní wē cér, ndah pesa na d́méh nay ron one Koope ra, wadte wa bal. H́ní rí ḁaaha nda Koope banti kaa' ḁaññon.

Ow nebpi paga wun

8 Kon śyíi nuf yínē, ḁon bok keeñ ; f́héntíi filiḅ fon ti i koy-yaay nen ḁon naa'anta' keeñ, ḁon cépid' affon f́i moroommon.

9 B́yí pañ ḁon yin bos mbée sol ron, ngēnē ýllíi. Don kay, lah d́gírí rí biti Koope barkel ri, ndah Koope d́eké' rēn baaha. Hen ḁaa raa, Koope barkel ron.

10 Ndée b́náyúté Téerēe bitih :
« B́yí f́i faha' lah keeñi sosse,
lah jaamma pesi,
wadtee moytoh won bos,
fel banti d́uh búgē.

11 B́yí baa wadtee hegoh bos.
Di wadti paga yin wun,
wadti d́ekēe saam jaamma.

12 Illí Yíkēe ýpēh sun fi b́ewē júbú rē,
d́i kúníssé nufi na śkírēh ḁaññi wa ;
Yíkēe bota' b́ewē na pagu bos ḁa botoo. »*

13 Daa nay ron page yin bos biti ḁon saamuun pañ wun kep ?

14 Wuti ḁon ñee mok koon ndah biti ḁon pagu ýi júbpe rēe sah, ḁon ay lah sos-keeñ. Ngēnē néehí b́ewí kayya, ngēnē śdíi yin.

15 Don kay, b́ekí affon biti kep Kiristaa daa Yíkēen. Cégíi faraah ḁon mín lof b́eyí meel ḁon yee tah ḁon t́k yaakaaron Yíkēe nē rē.

16 Don yahti rii lof raa nék, lah pégíi rí a teey, ḁon on d́i cér. Lah śyíi nufi lante, nda b́ewē na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh wonni wa.

17 Ow mokluun pañ yin wun, te d́eefa Koope faha ri ḁaaha raa, daa ǵen biti d́i mokluun pañ yin bos.

Bañi Kiristaa kúl kē

18 Di fi Kiristaa, af bakaadfi yen tahte d́i ñeete mok, te mogi baa ri moka' waal yínē, teempe waali yíní baaha faw ; d́i fa júb d́e tahte h́l ndah yen fa júbúy rē nda ri ḱud yen Koope na. Faana daa hawu h́l, ndaa Ruuh-Peseñ kélídté rí, d́i na pes.

19 Doolii Ruuhi baa nék daa tah d́i pay waare coonaa ya h́mú kasu ra.

20 Daa wa b́ewē h́mú ñéerúuy a Koope jamanaa na h́mú yugusa' Nowe gaala ra, te d́eef d́i fi Koope múnélté wē, na seh. B́ewē h́mú ḿcú mulii mbēnē mē rē h́mú caakuy, wa h́mú ow peeye daa haalu gaala.

21 Baa daa maanam b́etsée ké yen woteh ; mulii b́etsí baa wonay biti hosse śsíb fē faanni yen dé', iti fi b́etsē daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante*. B́etsē ḿcél yen ḿcélē ndah kolohi Yéesú-Kiristaa búudé,

22 d́i fa saañ sun-Koo tookke h́ebís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra. Malaaka ya, mb́inéeffí lahu un a ýi lahte doole sun b́eéb onute ri cér.

4

Lof pesad'

1 Koy-yaayyi yeh, h́em faan Kiristaa daa ñee coono raa, t́hí ñee coono ti Kiristaa nen ; ndah b́eyí faana híssí ñee coono, woca'te a bakaad.

* 3:12 3.12 Saame Kañaa ya 34.13-17 * 3:21 3.21 iti fi b́etsē daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante : Lahte b́ewí habuu ri d́eh : iti fi b́etsí baa daa ri biti yen ḁaññ Koope d́i on yen nufi lante.

² Kon tígë homuu ðon bee ra kep, yee talluu ron peson ða waðti hena yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neb neh.

³ Pesee ke ron filoon béeb, na húmú dékúú ðon pañ yii neba' bëewë nëníh bëewí Koope ra doyte ðon na leegi : ðon húmú pesuu pagad' bos a fah pes-neb, mani, mbumbaay ní ðon d'úmélúté mbumbaay. Don na yúulúu ala bal, pagadi sèpírë'í bah.

⁴ Woteh fee Koo bee nék, bëewë nëníh bëewí Koope ra éémúté di yee wocuu ron a wa di pesadi bosi misigi baa ra, wa na solu ron.

⁵ Ndaa wani Koope fa cañ aattiya'í bëewë na pesu a yee húlú rë ay naa teeya'.

⁶ Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah bëewë húlú rë. Wa aattiyuu iña pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti bëewë béeb nen, ndaa af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

Di waðti pesaa ow a moroomi

⁷ Èldúnë d'úmpé ní wocce. Kon téeyí ðon yeel, nda ðon mín ðañ Koope.

⁸ Yee lukki lah solo ra béeb nék, daa ri biti ðon fahanta' hanndal kon di keeññon, ndah faha' ow daa na múur bakaad' caak.

⁹ Kúnsírëntíi illí faammon, banti ñéerë' a capito. ¹⁰ Ow fi ow ðon na béeb, habraa moroomi di yee on ðon Koope ra. Hen ðaaha raa, ðeef iñi bokuuy ya on ðon Koope ra béeb, ðon kúrúte wë kúrí wunte.

¹¹ Bëyí fí yúhté biti ay wone wono, beka woni baa waarii unni Koope ; bëyí ay habree ow, pagaa ri a mín-mínë déñéen dí Koope ra. Hen ðaaha raa, bëewë ñeya' Yéesú-Kiristaa na kañ Koope di iña béeb, dí fa laha' ndam a doole dee ní kiri fi kiri ra ! Démíin !

Ow nebpi ñeya coono fi Kiristaa

¹² Don fa faha' mi ní faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra banay

tah affon kúnëh ní ðon won biti yii baa waray ðon kat.

¹³ Keeññon kay waðti sosa soso biti ðon bok a Kiristaa coono. Hen ðaa raa, yiin nay rii teebe bëewë béeb ndami ra, keeññon sos ní sos.

¹⁴ Af Kiristaa tah ðon solu raa, ðon lahute sos-keeñ ndah Ruuhi Koope, dí fi Ruuha lah ndam ra ee ðon na.

¹⁵ Coono fon banay ñeya' biti ðon hawun ow húl, mbée biti ðon lohun loho, ðon pagun yin bos, mbée ðon haalun yii waal fon íníh në.

¹⁶ Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha ðon hom coono raa, ngënë sèpíi në ; ðon warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na ra.

¹⁷ Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay d'ébúu yen fi bëy Faam Koope na. Daluun yen na raa nék, lah bëewë yéñké biti gémúy Uni Nebi Koope raa, ay made díh waa na ?

¹⁸ Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« *Hém mújí bëe' júb dë*
daa misik raa,
lah bakaaroha na,
dí fa kaañ Koope ra raa,
ay made díh ? »*

¹⁹ Kon, bëewë Koope daa faha' biti wa ñee coono ra, pagun wun rek saye, wa tík pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, dí fa yii won dí béeb dí pañ ri ra.

5

Njüttí jañaa

¹ Bëewë homu filið fon te wa i njíit jañi ra, so' mi won ðon na, so' fa njíit jañi ti ðon nen ra. So' mi tíkké illí sè' coono fi Kiristaa ngëey te may non ndamee ke ri nay teebuu ra. So' mi won ðon tee :

² téepítíi yuba déñéen ðen Koope ra. Yéelí në, ðon ban díi paga' biti ðon túuyú rí túuyë, pègí rí ðon núhë' rí keeññon, ðee faha' ri Koope ra. Ngënë pègíi rí biti ðon ay naa saame alal, pègíi rí a sawoor.

* 4:18 4.18 Saame Léeh yë 11.31

3 Ngënë mēklí bēewē déjéenu d'on da. Don kay, wa wafti yíirún d'on na !

4 Hen daa raa, yiin nay nimile kélfi níirēh yē rē, d'on bēku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

Ow nebpi cépirē afi cépirē, ham ngémē

5 Don fi tunka nék, lah éni bēewē bahayu ron ra cér. Don bēeb nék, cépirí affon hanndal kon, ndah bíníyuté Téerēe bitih : « *Koope ñeerēey a bēewē na gaan-gaanluu ra, dī ona' bēewē cépirú affi wa ra mal.* »[☆]

6 Kon, cépirí affon fii Koope fi Sérndējē, nda wahtaa lah raa, dī bēyíd d'on.

7 Héli ña na sídúu d'on da bēeb ya'i, daa ri na tooppitoh d'on.

8 Téeyí don yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yídēelēh rē, man gaynde fi na híigēh, na boorsoh bēyí ñama ri nen.

9 Hēbí ngémē híin d'on haa' a dī fi Seytaane, d'on yúh bití koy-yaayyon filib ngémē homu feey fa ra bēeb ñeyuu coono daaha.

10 Don lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' bēeb rē dēekké d'on d'on haal ndamee ke ri na dóméh rē, af bití d'on nonu Yéesú-Kiristaa na. Tasse yutuud dī ay ron baatti yugus, habra' ron, on d'on doole, tík d'on d'on caga' a kotti híinté.

11 Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Takoha

12 Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi d'on koy unni yeh. Bedda'i ron a woni ron bití mali Koope kaah te d'on ham na híin, daa tah mi bíní ron unni yeh.

13 Bēy Babilonna† dee nonu jajaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron.

14 Wēdēntíi hanndal kon níi wodanta[‡].

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra bēeb jaamma !

☆ 5:5 5.5 Saame Léeh yē 3.34 * 5:12 5.12 Silaas : Di gerek bíníyú d'eh : *Silwee*. Daa ri tii yíníi Silaas. † 5:13 5.13 Babilon : Rom daa na léehúu d'ah. ‡ 5:14 5.14 Di baahi bēewí yaaha, wa yahti wodoh bēewē mboko yi wa mbée bēewē meeru wa raa, wa fēenúu wē fēenēe.

Téerí ana fa bíní Peer ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Peer ra. Yee tah dí koloh na ra nék, haa'a'i bëewë na waariyu bëy ílí jaŋaa íñi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa ra (2.1). Di koloh na bal bedda'i wa fi bëy ílí jaŋaa nda wa tíl kotti wunte, te wa pokoh yúhí Koope a Yéesú-Kiristaa yúh kah-kah (1.5-8), ti di waariyu wa ri bëewë tíkú Kiristaa il ngëey nen da (1.16).

Di wonte wa :

- yii lenke tíléd bëyí gémpé (1.5-11),
- yii lenke yonente yi padfah ya (2.1-22),
- a yii lenke nimili Yíkëe (3.1-18).

Bëyí fi jaŋi téerí bee béeb ay ot biti bëewë gému rë wadti saamun yúhí Yíkëe faraah, wa banti síkírëh wonadfa ee na ní múuydé wë.

Wodoha

¹ Koy-yaayyi yeh, don fa gému Yéesú-Kiristaa ra, don fa yen teyu kep ngémë rë, so' mi Simon Peer, súrgë a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh don. Júbë júb Yéesú fë daa Koope fi yen a Sëmlëhí yen da daa tah don gem.

² Koope hëpë rën mal, on don jaamma ndah yúhë yúhú ron dí fi Koope a Yéesú Yíkíi yen ra.

Tíléd bëyí gémpé

³ Koope ñeya' doolii onte yen yii wad yen béeb, nda yen pesa' pokoh díi na. Di ñeya' yúhë yúhú ri yen da pagidte yen yii baaha, dí fa ñeya' ndami a baahi dëkké yen da.

⁴ Daaha, dí yedte yen alal mi caaga gap dí yen da, nda don muc fah pes-neb, bee na yah ëldúnë rë, don tokoh dí fi Koope na, pesi ron mada' a pesi.

⁵ Daa tah mi won don tee : pëgi béeb don tíl tílédí wunte, deefid

ngémën ; don saam yúh yee faha' Koo ra, deefid tílédí wunon ;

⁶ don ham affon, deefid yúhí ron yee faha' Koope ra ; don múñ, deefid hama habu ron affon ra ; don pokoh Koope na, deefid múñën ;

⁷ don tíl koy-yaay kon, deefid pokohi ron Koope na ; don faha' ow, deefid tílí koy-yaay kon.

⁸ Don lah ñyaa don na te don cagoh paŋi wa raa, wa ay ron sawooril te wa ay ron baatti bek yúhí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.

⁹ Bëyí fi lahay ñyaa díi na nék, bani búumíd wuluuy, ndah oli wulay. Bëyí baa halte biti dí hosdute bakaaddee ke ri merees.

¹⁰ Koy-yaayyi yeh, yii baa daa tah mi won don biti don gëergëerlëh ní lan biti Koope dëkké rën te tanisse ron. Don hena' ri daaha raa, don ii keen pagad bos.

¹¹ Daaha, don ay lukuu tahru haal Nguur ki Yíkíi yen a Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa na, nguur kee ri na dúmëh rë.

Yëeddë'i tikëh kaah

¹² Don yúhuté ñyaa te don habute kaaf ka liilu don da sah naam, ndaa may dékëe nersí ron wa faraah.

¹³ Hém mí líssí pes feey fi bee rek, jekke biti mi dékëe nersí ron ñyah, don hele nuf na.

¹⁴ Bi yúh mí biti mee kotti kúl kè ti di teeba' so' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen nen,

¹⁵ may paŋ béeb níi wuti mi húl rëe sah, faraah don nersée ñyah.

¹⁶ Yee wonuu fun don biti Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ac ayo a doole ra, fun sakuy ri sako. Fun daa tíkú íllí fun ngëey gaanaa ki.

¹⁷ Koo Boffa daa béyíd dí onte ri ndam ; te dí fi Koope, dí fi yíkíi Ndami gaana, béyídté uni ní Yéesú kelohte ri na won dí tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri ní faha', keeñ so' sosse díi na ní sos. »*

¹⁸ Fun fi yee bal fun keluute unee ke Koope kola' sun-Koo baa ra, bee

* 1:17 1.17 Saame Maccëe 17.5 ; Marka 9.7 ; Lúkkë 9.34-35

homuu fun a Yéesú sun fi danj selaa ra.

¹⁹ Yii baa daa tah fun baatti gém iña wonu yonente ya ra*. Lah tíkí nuffon na : wa man lampii na hawaan filib ñúusë níi bín yíilëe Koo ra nen. Tíkí nuffon na níi hula na níiñ hagad̄ da ac níiñil keeññon.

²⁰ Débii yúh biti ow a afi kut mínéh poysiid̄ afi iña wonu yonente ya Téerëe rë†,

²¹ ndah iña wonu yonente ya ra dúhëey waa na, Koope daa na cépíd̄ Ruuh-Pesenj sun fi wa, wa anee won.

2

Yonente yi pad̄dah ya

¹ I yonente pad̄dah húmú filib bëy Israyel na filoon. Ti daaha nen, i yëeddëh pad̄dah ay hom filib fon, wa yëeddëe yii henay kaah te ay sanjuye ow sanjuyo. Wa ay tíl níi sah kaa' Kélfëe tos wa ra. Wa ay yípëe sanjku daaha, te deef daa wa komuu ri affi wa.

² Ow caak ay ñee kotti wa di iñi bossa na pagu wa ra, te wa ay tah bëewë ay sol waali kah-kah fa.

³ Faha'i wa ay tah wa nofa' ron di wonad̄, bëb alal mon. Aattiya'i wa maañcee cañ nék, te wa sanjuyute níi wocce !

⁴ Na húmú bakaaru malaaka ya merees ra, Koope baalay wa koy yínë sah ; di pokalsa' wa pokaloo, yeñce wa safara, bëkke wa tígë ñúus túd̄ dë, yeffe wa daaha níi yiin nay rii aattiyee bëewë rë.

⁵ Di húmú baalay bëewëe dëbú rë bal, di kéeníd̄ mbënë më ëldúnë, sun fi bëewë kaañu Koope ra bëeb. Di liilti sëmlë' Nowe kut, di fa na húmú waare bëewë pañ yii júbpé rë, a ow paana kay.

⁶ Koope aattiya'te Sodom a Gomoor, muuyilte wa filib kii. Baa daa

teeb bëewë biti bëy kaañ Koope rek ay henu daaha.

⁷ Di fi Lot* nék, Koope múcëlté rí ndah dī húmú bëyí júbpé, te iñi bossa na húmú pagu bëewë kaañu Koope bani wa dékú rë misikke ri lool.

⁸ Di fi baa húmú júb hom filib fi wa ra, dékë' ot a keloh iña ñëerëey a woni Koope na pagu wa ra faraah. Pesadi wa d̄úmëlté keeña ces.

⁹ Iñyaa bëeb daa teeba' biti Koo-Yíkëe mín múcël bëewë pokuu d̄ii na ra coono, te ri mín yef bëewë júbúy rë níi yiin bis-këem, dī daan wa.

¹⁰ Di ay lukee daan bëewë pagad̄d̄i bossi na sobeyil wa kep daa neba' wa ra, yee faaliyuuy Koope ra.

Wa fi yëeddëh yë wona' mi ron yaaha ra, kaañute Koope anutee faaliyuuy ow tíkké sun ; wa onuy mbínëeffë sun-Koo cér, wa soluu wa soloo sah faf.

¹¹ Añcañ, malaaka ya daa luku wa doole lukute wa katan ra, na wëniñ yin bos sun fi wa fi mbínëeffi yaaha, fii Yíkëe.

¹² Wa fi yëeddëh yi yaa madu rañ nen. Rañ mínéh níb. Di boorsuu boorsoo hawu húl. Wa fi yëeddëh yí yaa hom soluu yii wa yíih rí. Wa ay hawu húl ti rañ nen.

¹³ Daaha, wa ay yínlú iñi bossa pagu wa ra bëeb. Wa oluu nebi wa pañ yin bos na' këtëñ ! Ayi wa ndaje yon sëpírë'té, koma' gace ; te wonad̄ fel daa na neba' wa.

¹⁴ Faraah nuffi wa yeja' wa njaaliyoh ; wa na dëyliih pañ bakaad̄. Wa dékúu nofa'i bëewë híinúy rë. Saam kep daa affi wa. Koope keente sun fi wa níi wocce !

¹⁵ Wa helute waala júb dë, múuyuté ñeyute tal Baalam fi Bosoor fa yéñké bitih, pañ yin bos dī yeraa hélíis rek daa neba' ri ra.

* **1:19 1.19** Yii baa daa tah fun baatti gém iña wonu yonente ya ra : Lahte bëewí habuu ri deh : baatte biti fun keluute iña wonu yonente ya ra, te wa kaah. † **1:20 1.20** Débii yúh biti ow a afi kut mínéh poysiid̄ afi iña wonu yonente ya Téerëe rë : Lahte bëewí habuu ri deh : Débii yúh biti iña wonu yonente ya Téerëe rë, wa níb ow neh. * **2:7 2.7** Lot : Di koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyilte Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38.

16 Bëewë béeb yúhuté biti mbaam-séf na woneh wéerté maan ? Ndaa bakaada bakaad Baalam ra, tahte mbaam-séf daa won afa wonad ow níi dí fi Baalam, dí fi yonentaa yerisse pagadi dofa na saañ díi page koon dá.✧

17 Bëewí yaa madu yéemí síiñ síiñē nen, wa madu nérrí ngilaaw gaan na kúd wē nen. Koope habidte wa tík filib elga lukki ñúus dē.

18 Daa wa lukuu mín goneel, te goneelli wa lahay njiriñ. Bëewë anuu fús filib fi yee homuuy kaah ra, wa hom fahuu fiirí wē a iñi sēpirē' yē na pagu wa ra.

19 Wa hom gapuu wa biti wa ay laha' affi wa, te wa fi yaaha sah wa i ñaam di iñi bossa na baahuu waa paŋ dá, ndah ow fu yeris yin luk do doole rek, deef yii baaha hampe ro ñaam.

20 Lahte bëewí múcúté iñi sobeyi ëldúnē ndah yúhē yúhú wē Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a Sēmléhí yen ra ; ndaa tíl níi wa nimil iñyaa luk wa doole raa, míllēen kí wē daa na lukki bos di madu wa débēenē.

21 Biti wa banti yúh waala júb dē koon sah daa na gén waa na biti wa yúh rí níi woc, wa anti súugēh túuyē'í selaa komu wa ra.

22 Léeh yí yee saamđu wa kep : « *Wuti buh hok raa, kaa'eeh dí ñamaat wa.* »✧ Mbée : « Mbaam tógel wuti fu kolaa boyi raa, kaa'eeh ri píníñēh dépēh. »

3

Nimili Yíkēe

1 Don fi kooyyi so', bee daa waali ana fa bíní mí don dá. Filib iña bíní mí don waalli ana ya ra béeb, mi nédís don iña húmú yēeddú don dá, nda don ham lani nufa homuu don dá híin.

2 Mi faha' biti don nérsēh iña húmú wonu yonente yi sela ya merees ra a túuyē'í Yíkēe fē daa Sēmlēhē rē, bee wonu apootarron ra.

3 Yee nay ron débée ham affon dá, daa ri biti míllēen jamanu ay lah ñaawloh yi ay ac, wa ay pesee yee neba' wa ra. Wa ay ron ñaawal

4 won don tih : « Yéesú wonay biti ay nimil woo ? Di di leegi ? Caacci yen húluté, te ëldúnē lofisaay dalaanin níi a deh ! »

5 Wa ay won daaha, te deef wa hëllúu hëllēe biti Koope beb uni bín fē sakke sun a feey, feey fa bísúuté a mulaa, te mulaa daa yugusuu feey fa.

6 Ëldúnē fē déb dē nék, mulii yaaha daa muuyil ri, daa wa mulii mbēnē mē.

7 Te sun a feey fa hom na woteh yee ra, unee ke Koope baa daa yef wa níi yiin bis-kēem, bisa nay saŋkuyu bëewē kaañu Koope ra. Yiin fi baaha, sun a feey ay muuy filib kíi.

8 Lahte yii don waruy rii hal nék kooyyi yeh : yúhí biti bis yínē a kíil júnní daa teyu Yíkēe nē.

9 Lahte bëewí seha maaña'te wa, ndaa dí daa neh, Yíkēe ay paŋ yee gapa' ri ra biti wahtaa lah. Daa ri hom kay na séhíd don, ndah dí fahaay biti ow yínē sah saŋku ; dí faha' biti kay bëewē béeb lah jodi lofuun wa pesad.

10 Yiin nay nimile Yíkēe rē nék ay beettiya' ti lohoh nen. Yiin fi baaha, sun-Koo ay poysa' pēw ! Yii hompe sun béeb kíi kē ay waa yah, feey fa a yii hom na béeb ay muuy. 11 Kon yúhí yee nay ron page leegi ra bee yúhúu ron biti iña béeb ay muuyee daaha ra ! Nebpe biti tílédēn lan te don pokoh Koope na,

12 don sehe, don paŋ béeb níi bisi baa yíppí lah. Daa ri bisa nay yahe sun-Koo filib kíi kē, iña sun béeb muuy filib njaar ma ra.

13 Ndaa Koope gapa'te sun a feey has, tígí júb ay déké nē. Baa daa yee na sehu yen dá.

14 Kooyyi yeh, yii baa daa tah bee homuu ron sehi bisa bee ra, don

wadti pagun ní don lan don lèhíh síkkè ndín, don hom jaamma.

¹⁵ Hëbii bití séhídë séhíd yen Yíkii yen dá, daa nay tahe yen múc. Koy-yaafi yen Pool fa fahuu yen ní faha' ra bal, di nufa on dí Koo ra, bínité don yin na.

¹⁶ Daa ri yee bíní rí kolaa ri won yii lenke yi bee béeb rë. Lahte na unni yoobay naa ham níi. Bëewí yíh yin te ngémí wë híinëy lofute tikki fi unni yaaha, ti di na paguu wa ri ílíyyë ee na filið Téerëe rë nen. Daaha, wa homute san̄kii affi wa.

¹⁷ Don fi kooyyi so' nék, don yúhúté leegi ! Këlii affon, don banti yeris bëewë kaañu Koope ra kúreelëh rën múuyí wë, këlíð rën tígí gíñë homu ron ra.

¹⁸ Pésii yúhë yúhú don Yéesú-Kiristaa a mala lahu ron díi na ra don saye wa baatee don na, dí fa daa Yíkii yen a Sëmlëhí yen ra. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

Téerëe débpi bíní Saŋ ra Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non bëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yéésú-Kiristaa ra. Di bíníyilté un éeyë kay, yulidte wa bëewí bokuuy. Bee déb dë nék, bëewë dī bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú bëy il jaŋi hom filib gin, dī wona'te jaŋii baaha yaa-ow. Bee millë' rë, bíníyú bëyí hínú Gayus. Di fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém dí rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte bëewí húmú kaa'uute biti Yéésú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tikuté wonute biti bal yii neba' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní bëewë gémú Kiristaa na ra, na baat waa teef wa daa Yéésú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Di wonte wa :

- yii lenke tilé' niiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii lenke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii lenke kaa'ohi Yéésú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii lenke di wadti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii lenke di wadti fahaa ow koy-yaafi filib ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii lenke dee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii lenke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii lenke iña seedeyiru Yéésú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii lenke pesa na dúméh rë (1 Saŋ 5.13-21),
- yii lenke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii lenke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),

- a yii lenke di madu Joteref a Démétiriyús (3 Saŋ 1.9-12).

Bëyí fi jaŋi téeríi bee béeb ay yúh di nay rii túlee filib ëldúnë fi beh, a di nay rii pesee a moroomi.

Una na ona' pes da

¹ Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teebi don yii lenke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tikuté rí il ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tikéhté sun fi.

² Pesi baa feeñiyohite, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii lenke pesee na dúméh baa ra. Di húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohite fun.

³ Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni don fi yaa ri, hen daa raa, don non fun na yen hen yinë, don non Boffa a Koy ka Yéésú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen.

⁴ Don ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeñni fun mit sèk.

Tíl neba' niiñ

⁵ Una liilu fun Yéésú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussé inih dīi na. »

⁶ Yen won biti yen nonu dīi na, yen anti pesuun ñúus rëe, deef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka.

⁷ Yen pesuun niiña ti di homa' dī fi Koope niiña nen raa nék, deef yen henute yinë hanndal ki yen, ñif mi Yéésú Koohi hosse bakaadfi yen béeb.

⁸ Yen won biti yen lahuy bakaad daa, deef yen nofuute affi yen, yen yiih kaah.

⁹ Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen dúhíd dī búkkí yen raa, yii bosí hom yen na béeb, Koope ay yen dīi baal, ladil yen. Koope júbpé te yii won dī béeb paŋ dī.

¹⁰ Yen won biti yen bakaaruy raa, deef yen tikuté Koope feloh, te unni haalay keeñni yen.

2

1 Don fi koyyi so', don ot mi bíní ron unni yeh, nda don banti bakaad. Ndaa tíl níi lah bëyí bakaad don na raa, yen lahute bëyí nay yen layre fii Boffa : daa ri Yéésú-Kiristaa, di fa júb dë.

2 Di fi Yéésú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaadfi yen. Af yen neh kep daa tah di yera' afi sarah, ndaa af bëewë äldúnë béeb.

Túuyë'í hasa

3 Yii bee daa teeb yen biti yen yúhuté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí Koope ra daa teeba' baaha.

4 Bëyí won biti yúh Koope te deef di na ñeyeh túuyë' yí rëe nék, bëyí baa feloh, yéeh kaah.

5 Bëyí ñee woni Koope raa nék, deef faha'i bani Koope mitte sèk. Yii baa daa teeb yen biti yen pokuute Koope na.

6 Bëyí fí won biti pokohte Koope na, wafti pesaa dee pesa' Yéésú rë.

7 Don fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ; di túuyë'í maañce, bi don liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra.

8 Di filib fi baaha béeb, lahte yin has filib túuyë'ë bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yéésú në, feeñce don na bal. Yee teeba' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te niiñi kah-kah fa acce níi wocce.

9 Bëyí fí won biti pesa' niiña te deefa faheeh tik koy-yaafee ke ri filib ngémë il, deef di lís ñúusë.

10 Bëyí fí faha' koy-yaafee ke ri filib ngémë nék, deef di pesa' filib niiña, te lahay yii mín dii bek bakaad.

11 Bëyí fí fahaay tik koy-yaafee ke ri filib ngémë il nék, deef di aa ñúusë ; di tilë' ñúusë, yéeh tígë në saañ di ra, ndah ñúusë búumílté rí.

12 Don fi koyyi so', don ot mi bíní ron unni yeh, biti bakaad don baalute ron ndah Yéésú-Kiristaa.

13 Don ot mi bíní don fi baappi yeh, biti don yúhuté

bëe' húmú në dalaana níi a dee ra. Don ot mi bíní don fi wahambaane ya

a cafayyi yeh, biti don bagute Seytaane.

14 Don ot mi bíní don fi tunji yeh, biti don yúhuté Boffa.

Don ot mi bíní don fi baappi yeh, biti don yúhuté

bëe' húmú në dalaana níi a dee ra. Don ot mi bíní don fi wahambaane ya

a cafayyi yeh,

biti don maanute filib ngémë :

Unni Koope ee don na, te don bagute Seytaane.

15 Ngënë fëhí äldúnë níi luka' iña filib. Bëyí fí faha' äldúnë, mínéh faha' Baap-Koo,

16 ndah iñi äldúnë daa wa yeh : paŋ yii bosí meela' faannon, faha' yii fu ot di, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha béeb kolaay Boffa na, wa kola' äldúnë.

17 Äldúnë a iña neba' ow filib da béeb hompe düm, ndaa bëyí fí paga' yii neb Koope ay pes faraaah.

Kaa'ohi Yéésú-Kiristaa

18 Don fi koyyi so', yen homute míllëen jamanu ! Don keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeb yen biti yen homute míllëen jamanu.

19 Wa fi yaa koluun yen na, ndaa nagajek wa nënìh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena daaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na.

20 Don nék, don liilute Ruuh-Pesen Bëyí selaa na, daa tah don béeb don yúh kaaf ka.

21 Don ot mi bíní ron nék, biti don yíih kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Don yúhuté biti bal fel a kaah mínìh ñéerë'.

22 Kon daa feloha ? Daa ri bëe' kaa' ra, bëe' won biti Yéésú Buura Koo fal ri ra neh. Bëyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Di boolla' Boffa a Koy ka béeb kaa'a'te,

²³ ndah bëyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te bëyí tah Koy ka deef tahte Boffa bal.

²⁴ Daa tah mi won don tee : pèkii iña keluu ron dalaanin da. Don pokoh iña keluu ron dalaanin da raa, don bal don ay pokoh Boffa a Koy ka na.

²⁵ Kiristaa gappe yen biti nagajek di ay yen on pesa na dùméh rë.

²⁶ Bëewë na fahuu múuydí don ra daa tah mi bíní ron iñyeh.

²⁷ Ndaa don nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohte don na, tahte níi sohlaay ow teeble ron. Ruuha daa na teeḅ don yin béeb. Di teeḅa' yii hente kaah, na yeeddéeh yii hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron ra : hémí don pokoh Kiristaa na.

Dee wadti pesuun koyyi Koope ra

²⁸ Mi won don tee koyyi so' : hémí don pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii sídúun yen biti ri nimil. Hen daaha raa, yen ii húl a sopoh fiyí yiin fi baaha.

²⁹ Don yúhúté biti Kiristaa júbpé, kon don wadtee yúh biti bëyí fi tíl kotti júbpé, deef di koy Koope bal.

3

Koyyi Koope

¹ Koy-yaayyi yeh, ëlí dee faha' yen Boffa ra kan ! Di faha' yen fahoo níi tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi bal ! Bi bëy éldúnë yíih Koope, daa tah wa yíih yen.

² Don fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún biti yiin nay feeñiyee Koy Koope ra, yení nay made ndah yen ay ot di man dí.

³ Te bëyí fi tík yaakaari yii baa Koy Koope na, bukuta' afi bukutoo, déké' lan ti di lada' di fi Koy Koope nen.

⁴ Bëyí fi bakaad' nék, deef di kaa' ñee woni Koope, ndah bakaad' daa ri kaa' ñee woni Koope.

⁵ Don yúhúté biti Yéésú-Kiristaa ac hosi bakaad'fi yen, te di fi baa bakaad' ínih díi na.

⁶ Yii baa tahte níi bëyí fi pokohte díi na, na bakaareh ; bëyí fi déké' bakaad' nék, deef teeḅa'te biti olay Yéésú-Kiristaa te yéeh rí.

⁷ Don fi koyyi so', ow banay ron múuyíd ! Bëyí fi paŋ yii júbpé, deef bëyí baa júbpé ti di júbë' Yéésú-Kiristaa nen.

⁸ Bëe' déké' bakaad' da non bëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaad' dalaanin níi a deh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

⁹ Bëyí fi hente koy Koope, na dékéeh bakaad' ndah yee hom Koope na ra daa hom díi na. Koope daa Boffi raa kay, di mínéh déké' bakaad' !

¹⁰ Yii bee daa na teeḅa' bëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : bëyí na dékéeh paŋ yii júbpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri filib ngémë, noneh koyyi Koope.

Ow wadti fahaa koy-yaafi filib ngémë fahoo

¹¹ Nagajek, una keluu don dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen.

¹² Yen banuy mada' Kayeñ* múk ! Di húmú non bëewí Seytaane bëempé koy-yaafi. Yi tah di bëem dí nék ? Biti pagad'fi wuneh te yi koy-yaafa húmú júbpé daa tah di bëem dí.

¹³ Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti bëewë feey fi bee kaa' don.

¹⁴ Faha'a fahantuu yen da daa teeḅ yen biti yen koluute kúl kë, yen ayute pesa. Bëyí fi fahaay koy-yaafee ke ri filib ngémë, deef di pokoh kúl kë.

¹⁵ Bëyí fi fahaay tík koy-yaafee ke ri filib ngémë il béeb, deef di bëeméh ow. Te don yúhúté biti bëeméh ow lahay pesa na dùméh rë.

¹⁶ Yii bee daa teeḅ yen dee wadti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéésú-Kiristaa yera'te ñíini ndah yen. Kon

* 3:12 3.12 Saame Dalaana 4.1-16

yen warutee yera' ñiinní yen ndah koy-yaayyi yen.

¹⁷ Lah bëyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, ñi faaliyeeh ri raa, bëyí baa ay mínúu won biti ñi faha'te Koope ñi ?

¹⁸ Mantee ñon fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a búk rek teebaay faha' ow ; koloh paŋ kep daa mín teeba' faha' ow kaah.

¹⁹ Yen hena' ri ñaaha raa, yii baa daa nay yen teebe biti yen nonu bëy kaaf ka, te affi yen ay took biti yen home ñaŋ Koope.

²⁰ Wuti affi yen tookay ndah pagadfi yen raa, yen yúhún biti Koope luk yen lah yermaande, te ri yúh béeb.

²¹ Don fi yee faha' mi ní faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii sídè' biti yen ñage Koope.

²² Di ay yen on yii yen ñaŋ ñi ri béeb, ndah yen ñeyuu túuyè' yí te yen paguu yii neba' ri.

²³ Yee túuy ñi yen ña daa ri beh : yen gém Yéesú-Kiristaa Koohi na, te yen fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen.

²⁴ Bëyí fi ñee túuyè' yí Koope, ñee bëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte ñi na. Yii bee daa teebe yen biti Koope pokohte yen na : Ruuh-Peseŋ fa on ñi yen ña daa teeba' baaha.

4

Yonente yi pañdah ya

¹ Don fa faha' mi ní faha' ra, ngënë gëewí gém bëyí won ñon biti Ruuh-Peseŋ ee ñi na. Lah síkíríi rí a nuf, ñon ay yúh nda Ruuhi Koope ee ñi na mbée íníh ñi na, ndah yonente pañdah caak tasaaruute feey fa.

² Yii bee daa na teebe' bëyí Ruuhi Koope ee ñi na : ñi won biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow raa, ñee Ruuhi Koope aa bëyí baa na.

³ Ndaa bëyí fi kaa' yii baa Yéesú nē, Ruuhi Koope íníh bëyí baa na, bi kaa'ohi Kiristaa daa ñi na. Don

húmú keltuute biti kaa'ohēe ke Kiristaa baa ac ayo neh a ? Tígè homuu yen bee ra kep, ñi ee èldúnè nék.

⁴ Ndaa ñon fi koyyi so', ñon nonu bëewí Koope te ñon bagute yonente yi pañdah ya, ndah Ruuha hom ñon na ra luk bee hom wa fi yaa nonu bëy feey fi bee ra doole.

⁵ Wa fi yonente yi pañdah ya, wa bëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa béeb yulla' yii neba' bëy èldúnè te bëewè nonu èldúnè rē daa na síkírúu wē.

⁶ Yen nék, yen nonu bëewí Koope. Bëyí fi yúh Koope ay yen síkírèh ; bëyí noneh bëewí Koope ii yen síkírèh. Yii baa daa nay teebee Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíð ow ra.

Di na fahuu

⁷ Don fa faha' mi ní faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Bëyí fi faha' moroomi, ñee ñi koy Koope te ri yúh Koope.

⁸ Bëyí fi fahaay moroomi nék, ñee yéeh Koope ndah faha' ow teem Koope na.

⁹ Koope teebe' biti ri faha'te yen ñee : ñi cépídté Koy ka laha' ri yínè kut ña feey fa, nda yen ñeya' ñi na, yen lah pesa na ñuméh rē.

¹⁰ Faha' gétèy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén ñe. Di fi baa kay daa faha' yen faha'a gén ñe, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaadfi yen.

¹¹ Don fa faha' mi ní faha' ra, Koope daa faha' yen ñaaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen bal.

¹² Ow èllèy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen daa, daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen ña feeyce yen na ní mitte sèk.

¹³ Yii bee daa teebe yen biti yen pokuute ñi na ñi pokohte yen na : ona on ñi yen Ruuha ra daa teebe' baaha.

14 Te fun olute, fun seedeyute bitu Boffa wolte Koy ka sēmlē'í bēy ēldúnē.

15 Bēyí fí won bitu Yéesú Koy Koope, deef Koope pokohte dīi na, te dīi pokohte Koope na.

16 Yen nék, yen yúhúté te yen gémúté bitu Koope faha'te yen. Ahaŋkay, faha' ow teem Koope na ! Bēyí fí faha'te ow pokoh na, deef bēyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte dīi na.

17 Faha'i yen ow mit sēk rēe, yiin bis-kēem, yen ay wēelíyēh affi yen, ndah deef dee pesuu yen feey fí bee ra a dee pesa' Yéesú-Kiristaa ra daa madu.

18 Faha' na ñéeréeh a neeh ; faha' mit sēk rēe, bota' neeh botoo. Bēyí fí neeh, deef séentēh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay dīi na níi mitte sēk.

19 Yen nék, Koope daa dēb yen faha' daa tah yen faha' ñani bēewē bēeb.

20 Bēyí fí kaa' koy-yaafee ke ri filib ngémē anti won bitu faha'te Koope deef bēyí baa fel felo, ndah bēyí fahaay koy-yaafee ke ri tík dīi il rē, mínēh faha' Koope fa dīi tíkēy rí il rē.

21 Túuyē'ē helid' yen Kiristaa ra daa ri beh : Bēyí fí faha' Koope wadtee faha' koy-yaafi bal.

5

Di nay faasuu pesi ēldúnē

1 Koy-yaayyi yeh, bēyí fí gém bitu Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, deef bēyí baaha koy Koope ; te bēyí faha' baap deef faha'te koyyi.

2 Yii bee daa teeḅ yen bitu yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyē' yí rē daa teeḅa' baaha.

3 Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri bitu yen ñeyuu túuyē' yí. Túuyē' yí misikay,

4 ndah bēyí fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi ēldúnē. Yee tah yen faas pesi ēldúnē rē nék, ee ngémí yen.

5 Kon daa faas pesi ēldúnē henay bēe' gém bitu Yéesú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fí Yéesú-Kiristaa ra

6 Yéesú-Kiristaa daa bēe' aya' muluḅ a ñif ra. Di ayay a muluḅ doŋ, ndaa dīi aya' muluḅ a ñif. Ruuh-Peseŋ seedete yii baaha, te dīi fí Ruuh-Peseŋ daa kaaf ka.

7 Kon seede ya henute éeyē :

8 Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fí éeyē yē bēeb daa boku una yínē.

9 Hém ow daa na won iña ot dīi, yen gém rí rēe kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyid' dīi Koohi ra !

10 Daaha, bēyí fí gém Koy Koope na, kúdté seedii baa dīi na ; ndaa bēyí gémēy Koope, deef yampe ri fel ndah dīi gémēy yee won Koope sun fí Koohi ra.

11 Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na dúmēh rē, te pesi baa ee Koohi na.

12 Bēyí fí non Koy Koope na, lahte pesa ; bēyí fí noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

Pesa na dúmēh rē

13 Don fa gémú Koy Koope ra, don ot mi won don unni yah, nda don yúh bitu don lahute pesa na dúmēh rē.

14 Wēerté yen bitu yen daŋ yii ñéerē'té a yee faha' Koope raa, dīi ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti daŋ Koope raa, yen na sídiih dara !

15 Kon wēer yen bitu dīi naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún bitu rek yen ay liil yee daŋu ri yen ra.

16 Bēyí ot koy-yaafi filib ngémē paŋ bakaadi kúrēh ow safara raa, dīi daŋira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na dúmēh rē. Baa wonuu bēyí paŋ bakaadi kúrēh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúrē ow safara raa, mi wonay bitu bēyí baa daa nay daŋiru !

17 Yin ḅos bēeb bakaad' naam, ndaa bakaad' bēeb neh daa na kúdt ow safara.

18 Yen yúhúté bitu bēyí fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy

ka kola' Koope na ra daa na níid' dǐ ní Seytaane mínléh rí yin.

¹⁹ Yen yúhúté bití yen nonu bëewí Koope te bëy ëldúníi bee Seytaane laha'te wa.

²⁰ Yen yúhúté bití Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yíně a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na dúméh rě.

²¹ Mantee d'on fi koyyi so', mëytíi ala ya !

Téerí ana fa bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

¹ So' mi njidí jaŋaa dé', mi na wodoh dō fi Belaa* Koope tanis ro ra dōni koyyu, dōn fa faha' mi kahkah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu ron, ndaa bëewë yúhú kaah ra béeb fahuute ron,

² ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.

³ Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen líh mal, teeb yen naa'-keeñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filiḅ kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

⁴ Keeñ so' sosse níi sos ola' mi biti filiḅ fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah ti di túuyë' rí yen Boffa nen.

⁵ Leegi daa mi na dāŋ dō yii bee Yaa ow : yen bokun béeb yen fahanta' hanndal ki yen. Yee bíní mí rë baa ra nék dī túuyë' has neh ; dī bee liilu yen dalaanin dā.

⁶ Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu dōn dalaanin dā naha' biti dōn pesuun fahanta'.

⁷ Don ot mi won dōn yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa.

⁸ Kélii affon toñeh dōn ay ñake iña légéyú yen dā. Don waḍti liilun waafon liilo níi mit sèk !

⁹ Bëyí fí pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na. Bëyí fí pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na.

¹⁰ Ow ac dōn na yëeddí ron yin kay raa nék, ngënë hëbí rí faamon, ngënë tēhí dīi na sah,

¹¹ ndah bëyí tah dīi na deef habra'te ri iñi bossa na paŋ ri ra.

Takanta'a

¹² Lahte iñi caakki mi mín dōn waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen dāa raa keeññi yen bok sos níi SOS.

¹³ Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra bal na woduu ro.

* **1:1 1.1** *Belaa* : Belaa na wonuu dee ra, bëewë habuu ri biti dī jaŋii hom filiḅ gin. Koyya daa wa bëy ílí jaŋii baaha. † **1:13 1.13** Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa bëy ílí jaŋaa non Saŋ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Saṅ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saṅ)

Wodoha

¹ So' mi njíidí jaṅaa, daa mi na wodoh do fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra.

² Kooja, daa mi na d'agid do nda yii koloh fuu paṅ béeb Koo ñéeré' nē, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.

³ Lahte i ow di koy-yaayya filib ngémë ayute, ßillúté sè' d'ee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos.

⁴ Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte bití koyyi so' pesuu kaah toṅ ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

⁵ Kooja, fu paṅke béeb fu hompe fa na habra' koy-yaayya filib ngémë, níi luka' yee fu yéeh wë rë sah. Yii baa daa teeḅa' bití fu gémpé.

⁶ Wa seedeyute d'ee faha' fu ow ra fíi bëy ílí jaṅii fun. So' mi daṅ ro bití fu baat waa habra' habra'i neḅa'te Koope, wa lúsid' waali wa.

⁷ Wa fi yaa nagajek, wa koluu légyíri Yéésú-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' bëyí noneh bëewí Koope.

⁸ Kon wadte yen bití yen habra' mani bëewí yah. Hen daa raa yen ßal, yen bok légyë nay tahe kaaf ka ßaatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

⁹ So' mi kéyrë'té bëy jaṅii ron un, ndaa bi faha' Joteref kéllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njíittí jaṅaa.

¹⁰ Mi ac daa raa, may won íñi bossa paṅ dī ra, dī fa na yakka tii yi yen na felid' yen da. Teyay baaha doṅ : dī kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te bëewí kayya fahuu waa kúf faammi

wa ra, líkké wa fi bëewí yaaha jaṅaa.

¹¹ Mantee kooja, ngana mëllë' pagad' bos, lah mëllëe pagad' wun. Bëyí fi paga' wun, non bëewí Koope ; bëyí fi paga' bos nék yéeh Koope.

¹² Di fi Démétíríyús nék, bëewë béeb seedeyute bití dī paga' wun, pesadi kaaf ka homa' ri ra sah teeḅa'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté bití fun wonuu kaah.

Takanta'a

¹³ Lahte íñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet.

¹⁴ Mí lahte yaakaari bití leṅ mi olaat ro yen won.

¹⁵ Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiid' fun kooyyee ke yen daaha, ow fi ow waa na béeb di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúf rë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúf rë. Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí janjii ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filib uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí padɗah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neb kep yaa haalu filib fi bëy ílí janjaa ra. Daaha, filib unna, Yúf teebpe bëy ílí janjaa dee nay kéendée Koope neebi sun fi bëewí yaa ra, ti dí húmú paga' ri bëy Sodom a Gomoor ra nen.

Di wonte wa fi bëy ílí janjaa biti bal, wa ham ngémë híin, wa ɗage Koope faraa, wa habra' bëewë yíih yee nay waa gémé rë.

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti unna ɗinke naam, ndaa wa mín bedda' ow, nda bëe' baatti ham ngémí.

Wodoha

¹ Don fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúf súrgíi Yéésú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron ɗon fa yefru Yéésú-Kiristaa ra.

² Koope teeba ron naa'i-keeñi mínéh ɗúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i mínéh ɗúm !

Yii lenke yëeddëh yí padɗah ya na

³ Don fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii lenke mújé boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi mínéh ron banti bíní, mi cagoh ron, ɗon haa' ɗon ham ngémë on Koope bëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yíné kut teempe waali yíníi baa faw ra.

⁴ Ndah lahte bëewí kaañute Koope haalute filib fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín paŋ yii bosí neba' ri béeb. Wa kaa'uute yúhí Yéésú-Kiristaa, ɗí fa kut daa

Kélfíi yen a Yíkíi yen ɗa. Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi bëewí bossi yah.

⁵ Yee nay mi ron wone bee ra, ɗon yúhúte rí níi lante naam, ndaa mi faha' biti rek mí nérís rën ɗí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmle'té bëewí ɗúhíɗte wë Ésíp. Filoon fi baaha, ɗí happe yee kaa'uu gém ɗíi na waa na ra húl.

⁶ Nérsíi bal yee kat malaaka ya húmú heefu sañ-sañ yed' wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, bekke wa tígí ñúussé túɗ yeffe wa na níi yíin bisi gaana nay ríi aattiye e ɗldúnë rë.

⁷ Nérsíi bal yee húmú kat bëy Sodom a bëy Gomoor a ginna húmú hatni baaha ra. Wa húmú pesuu bos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i mbínéeffí bokuuy a wa.✧ Tígë homuu wa bee ra, wa daanute bekute kíi kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeb bëewë yee nay kate bëyí paga' bos ra.

⁸ Bëewë haalu filib fon yaa ra madu ti bëy ginni yaa nen kep. Wa níbúu íñi saku sako, wa ñeye pagadɗi bossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun.

⁹ Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, ɗí fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú poo'uu bani Seytaane filoon di yii lenke búude fí Mëyiis rë, ɗí kaañay sol Seytaane. Di won ɗí wono rek tih : « Yíkëe ɗémpí bëp afu ! »

¹⁰ Ndaa, bëewë haalu filib fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhéd' raɓ, wa na níbíh, te íñyaa daa nay tahe wa saŋku.

¹¹ Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayeŋ✧ ; wa helute waala wun ɗa ndah héliis, ti di na húmú paga' ri Baalam✧ nen ; wa tíkúu Koope af ti di húmú tíkë' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa saŋkuyute ti Kore✧ nen.

✧ 1:7 1.7 Saame Dalaana 19.1-25 ✧ 1:11 1.11 Saame Dalaana 4.1-16 ✧ 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 22.1-35 ; 31.16 ✧ 1:11 1.11 Saame Kíní bëy Israyel 16.1-35

12 Ayi wa ndaje ílí jaŋaa koma' gace, ndah wa yípírúu yípírëe hécé fíi yí wë te në sèpíih në dara. Wa madu nérrí lahay muluḅ ngilaaw ma na kúf wë nen. Wa kilikki na líméh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa líméh koy ! Hen ḁaa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw.

13 Bëewë haalu filiḅ fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fë nen. Iñi sèpírë' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí fë rë nen. Wa madu a hulla na hëmíh ílíy yínë rë nen. Hulli yah, Koope helidte wa tík tígë lukki ñúus ḁë, wa hom daaha faw.

14 Henok[☆] fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii lenke bëewí yaa na won tih : « Síkíríi ! Yíkëe ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute níi caak,

15 ḁí aattiya' bëewë bééḅ. Di ay daan bëewë tíkúu rí af ra bééḅ ndah pagadḁí kaañ-Koope ya bééḅ na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra bééḅ bal. »

16 Wa fi bëewí yah, keeñni wa déké' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neḅ, neḅute búk, te wa laas ow ḁeef séentúu në yin.

17 Don fa faha' mi níi faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu apootarri Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen filoon ḁa.

18 Wa húmú wonu ron tih : « Míllëen jamanu, ay lah bëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neḅ ndah kaañ-Koo. »

19 Wa fi yaa daa ḁaralsuu koy-yaayya filiḅ ngémë. Wa níbúu iñi èldúnë kep, Ruuhi Koope íníh waa na.

20 Ndaa, ḁon fi yee faha' mi níi faha' yee ra, pëgí bééḅ ḁon pokoh yee gémú ron te kola' Koope na ra, ḁon saye. Lah ḁëgí Koope faraah, Ruuh-Pesëḅ bedda' ron na.

21 Pëkíi faha'a faha' ron Koope ra, ḁon sehe Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, ḁí fa nay yen teeḅe naa'-keeñ biti

wahtaa lah, on yen pesa na ḁúméh rë.

22 Lah yérmí bëewë lahu nuf ana yee nay waa gémé rë, ḁon habra' wa.

23 Lahte na yi fí yúhté biti pagadḁí wa saañ waa beke saḅku. Kon, fúulí wë në. Yaa aa na nék, lah yérmí wë, ndaa lah héli nuf waa na. Ngënë lébí sah yii daa wa lahuu ri níi luka' búuḅbéé ké wë sobe ndah pagadḁí bossi wa ra.

24-25 Koope laha ndam, ḁí fa daa mín ḁon kaa' keen bakaad, cëgíḁ ḁën fíi ḁí fa líif a ndam ra, ḁon lëhíh síkkë, keeñnon sos. Di fi Koope, ḁí fa yínë kut ḁa, ḁí fa ñeya' Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen na sëmle'té yen ḁa laha ndam, lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fë, a dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

☆ 1:14 1.14 Saame Dalaana 5.18-24

Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsëe

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Di won tih : iña won dī na ra béeb, dī tíkké ílí nē te kelohte wa a nufi. Di wonte bití bal Ruuhi Koope daa cép sun fi, dī na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri deef buuri Rom na mokil kerceenna bín fē mokli misikke ra, dī habute kúrúte gin filíß muluß hínú Patmos, helute dín fē. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépē' sun fi na, dī na bíní iña feeñal ri Yéésú te dūhē' Koope na ra. Unna bíní rí rē, yulid' wa íl jaŋi paana di Aasi ti di wona' ri ri Yéésú filíß feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Di wonte :

- yii lenke dee yeeliya' Yéésú ndam ra (5.6-14),
- yii lenke Har fa yera' Koope sarah ra, dī fi Yéésú (7.9-17),
- a yii lenke aattiya'i Koope a bëewē béeb (20.11-15).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay ot bití iña wonu filíß ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen daß béeb, yen ham ngémí yen híin ndah bëyí fí ham níi dúmëenē rēe, tiyi ay bíníyú filíß téeríi pesa na dúméh rē.

Iña feeñal Yéésú Saŋ da

¹ Téeríi bee ëmbē iña feeñal Yéésú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teeßi súrgē yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéésú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rē, teeßi baaha.

² Di fi Saŋ nék seede seedeyo dee bití iña ot dī ra béeb Unni Koope, te ri wonte bití Yéésú-Kiristaa seedete ri.

³ Kon bëyí jaŋi téeríi bee a bëyí síkírēh rí béeb te tík dī nufi, ay lah

sos-keeñ ndah iña wonu filíß ra len lah.

Unna bíníyú jaŋi yi paana ya ra

⁴ So' mi Saŋ, daa mi bíní dōn fi bëy íllí jaŋi yi paana ya deyi Aasi unni yeh : Koope fa húmú nē, ee na, te ac ayo ra líhē rēn mal, on dōn jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fíi ñaani nguur kí ra líhún rēn mal, on dōn jaamma !

⁵ Yéésú-Kiristaa, dī fi seedii kah-kah fa débpi koloh búudé rē, te ri buuri buurra feey fa ra líhē rēn mal, on dōn jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcēlté yen bakaaddi yen a ñif mi*.

⁶ Di paŋke níi yen henute bëewí nonu Nguur kí Koope, yen henute seeyoh yi Koope, dī fi Boffi. Di laha ndam, dī lahe doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

⁷ Èlsíi, dī ee ac da, ñéerē'té a nérre ! Bëewē béeb ay rii ot níi luka' bëewē jabu ri ra. Bëewē feey fa béeb ay foŋ, hawoh af ri. Ahaŋkay ! Démíin !

⁸ Koo-Yíkēe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi húmú nē, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín béeb rē. »

Feeñiyohi Yéésú a Saŋ

⁹ Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a dōn, yen henute yínē Yéésú nē rē di coono, nguur a múñ. Mi húmú kúrú kúrē gina na wonuu Patmos hom filíß kísí fē rē mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyid' mi Yéésú rē.

¹⁰ Bisi Yíkēe ín, Ruuh-Peseŋ haalte so', mi kelohte un dōfohte filoon so' saleet man kúlúß kí na lúuß nen won tih :

¹¹ « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrē' wē bëy íllí jaŋi yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne, Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »

¹² So' mi heeltōh oli bëe' na won soo na ra, mi ot lampa úris paana.

* **1:5 1.5** múcēlté yen bakaaddi yen a ñif mi : Bëewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bëewē rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *hosse bakaaddi yen a ñif mi.* † **1:8 1.8** Daa mi Alfaa daa mi Omegaa : Alfaa daa koy una déß di gerek ra, omegaa daa míllē'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa déß te daa ri míllē', mbée daa ri dalaana te daa ri dúmëenē.

13 Lahte mbíneefí mada' a ow húmú leelii lampa ya, bekoh sabidoor, pokoh te geñu úris kinohi.

14 Fen fa afa naa' dúr, naa' ti lékít nen, íllë na ñah ti kúí nen ;

15 kotta man përemí teyute, séewísuté ní lante, moosute ní na tiriñ nen, una man di na tiila' mboowaanna kísí fë nen.

16 Di hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépíli laha' kañaa ana yi dahasute na dúh búgë. Kanama man ndiñ ndiñ na' nen taac.

17 Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíd nen. Di tíkké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi déb te daa mi míllë'.

18 Daa mi bëe' na pes ña. Mi húmú húlté, ndaa mi ee pes ña ee, te may pese peso faraah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kè a sun fi gin bëewë húlú rë.

19 Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra béeb.

20 Síkirée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa yi úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi janji yi paana ya, te lampa yi paana ya daa janji yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Efes ra

1 Bëe' won so' tih : « Bíníyé malaakii janji Efes fu won bëewë tih : so' mi bëe' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na tíl hanndal ki lampa yi paana yi úríssë rë, mi won tee :

2 so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míní múñën. Mi yúhté bití ñon míníh dék a bëyí bosse. Bëewë në wonu bití wa i apootar te wa apootar neh ra, ñon semantaluute wa ní ñon yúhúté bití wa i feloh.

3 Don lahute múñ : af so' tahte ñon ñeyute coono, te ñon yedduuy.

4 Di filiñ yaaha béeb nék, so' mi otte yin ñon na : di húmú fahuu ñon so' débëenë daal, henlay ñaaha !

5 Èlsí di daluu ron wun a ñee míllúu ron ra, ñon lof pesad ñon nimil di na húmú pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi kélíd dí tígë hom dí ra.

6 Di filiñ yaaha béeb nék, mi otte yii neba'te so' ñon na : ñon wonuy yin iña na pagu bëewí Nikol ra dalaa ti so' nen.

7 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí janjaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filiñ meey Koope ra. »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Simirne ra

8 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Simirne fu won bëewë tih : so' mi bëe' déb te daa mi míllë' rë, so' fa húmú húl mi nimilte ma na pes ña, mi won tee :

9 so' mi otte sáfúñ fon a ñagon, añcañ ñon lahute kat ! Mi kelohte iñi bossa na wonu bëewë sun fi ron ra, bëewë na damuu bití wa i yëwúf, wa bëewí Koope, ñeefa kaah neh. Wa goomal bëewí Seytaane doñ !

10 Yee na sayu ron sáfúñë rë, ngënë néehí yin na. Síkiríi, Seytaane ay bekroh i ow ñon na kasu olsohi ron, ñon moklu níi hen waal sabboo. Hébi híin níi húlën. May ron bek baani ndami pesa na dúmëh rë.

11 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseñ bëy ílí janjaa ra. Bëewë nay bage ra ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yulid bëy ílí janji Pergaam ra

12 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Pergaam fu won bëewë tih : so' mi bëe' laha' jépíle laha' kaañaa yi ana ya dahasu ra, mi won tee :

13 so' mi yúh tígë dékú ron ra. Don dékú tígë yípë' Seytaane nguur ki ra, kaa'eeh ñon habute soo na híin. Don taasuuy bití ñon gémuté së', níi luka' na húmú hawu Antipaas, dí fa húmú seede kah-kah soo na, húl ginon ra, gina dék Seytaane ra.

14 Di filib yaaha béeb nék, mi otte yin don na : lahte bëewí ewu filib fon ñeyuu iña yëeddë' Baalam ra, Baalam fa húmú bek Balak nuf na fíir bëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra.*

15 Lahte bëewí ewu filib fon bal ñeyuu iña na yëeddúu bëewí Nikol ra.

16 Kon lëfi pesad, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' bëewí yaa a jépílë na dúh búk sè' rë.

17 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jaŋaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa naa on maana* dapoh ra, mi yed' wa la'i naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh rí henay bëe' nay rii liile ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí janji Catiir ra

18 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Catiir fu won bëewë tih : so' mi Koy Koope, so' fa ílí sè' na ñah ti kii nen te kotti so' man pèrémí moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee :

19 so' mi otte yee pagu ron ra : dee fahuu ron ow ra, dee gé múu ron so' ra, iñi wanna na pagiru ron morommon ra a míní múñën. Mi otte biti dee sawooruu ron légéyé leegi ra luk bee débëenë.

20 Di filib yaaha béeb nék, so' mi otte yin don na : don yed'dute belaa na wonuu Sesabel tik afi yonente ra, na múuyid' súrgë yí sè'. Daa ri bek wa njaaliyoh a ñam bo' yúul.

21 Añcaŋ mi onte ri, mi yerisse heeyce dī lof pesad, ndaa dī kaa'a'te yeris njaaliyoh.

22 Síkíree ! May rii fëníd, dī hen misikid ; te bëewë fanuu a ri ra, may waa tik coono fi misikke hém wa lofuy pesadi bosa na bek wa belaa ra.

23 Mii teem daa kep, may hap koyyi belaa húl, hen daa raa bëy ílí jaŋaa béeb yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow béeb, so' mi yúh rí ; te

yii paŋ ow don na béeb, may ri rii yíníl.

24 Don fi bëy Catiir nék, don fa bekuy affon iñi bossi yaa na yëeddúu yaa ra, te don yooduy yee na wonuu bëewë “iñi lakoh yi Seytaane” ra, mi won don tee : mi tikëy ron yin kay.

25 Mi won don biti kep don ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.

26-28 « Bëewë nay page yee faha' mi ra níi míllëenë rë, bëewí yaa daa bagu. May wa yed' sañ-sañ kola' mi Baaso' na ra, mi tik wë sun fi heetti kayya wa kúf wë kúrí híinté, wa dakaya' wa ti yaad' nen.* May waa yed' hula na níiñ hagam' da bal.

29 Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jaŋaa ra. »

3

Unna bíníyú yulid' bëy ílí janji Sardes ra

1 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janji Sardes fu won bëewë tih : so' mi bëe' kúf Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana ya ra, mi won tee : mi otte yee pagu ron ra : bëewë habuu biti don homu pes deef don húlúté.

2 Kon yúuníi don ham yee na waay húl don na ra híin, toñeh don ñak dī faf, ndée mi otte biti iñi wanna pagu ron ra tasa'te fii Koope.

3 Nérsíi iña húmú yëeddú don a dee húmú keluu ron Unni Koope ra ; hëbí në te don lof pesad. Don yúunúuy, so' may ac bis don ii yéŋ, mi beetti ron ti lohoh nen.

4 Di filib yaaha béeb, i ow ewu filib fon Sardes dee sísíbilúy búubbí wë. Wa fi yah, funi wa ay ñéerë' bani búubbí naa' yi wa, ndah wa mitu ri mito.

5 « Bëewë nay bage ra ay bekee búub naa' ti daa nen. Mii nís tii yi wa téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë, mi won fii

* 2:14 2.14 Saame Kíní bëy Israyel 25.1-2 ; 31.16 Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! »

* 2:17 2.17 maan : daa ñama on Koope bëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! »

* 2:26-28 2.26-28 Saame Kañaa

ya 2.8-9

Baaso' a fii malaaka ya biti wa nonu soo na.

⁶ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí jaŋaa ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí janjii Filadelfi ra

⁷ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janjii Filadelfi fu won bëewë tih : so' mi bëyí selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebii Dawit buura, mi kúnís dëe ow mínéh téy, te mi téy dëe ow mínéh kúnís rë, mi won tee :

⁸ so' mi otte yee pagu ron ra. Mi yúhté biti d'on lahuy doole níi, ndaa d'on habute unni so' híin, d'on kaa'uute súugéhi sè'. Síkiríi ! Mi kúnísídté ron íl fíiyën abah, bi fí yúhté biti ow mínéh rii won.

⁹ Bëewë nonu goomal bëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti wa i yëwúdf, wa bëewí Koope te dëefa kaah neh ra, may paŋ níi wa ac yek fíiyën, wa yúh biti mi faha'te ron.

¹⁰ Hém d'on daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii cépiré loola ëldúnë béeb olsohi bëewë feey fa ra, so' bal may ron sëmlë'.

¹¹ Mi leŋ nimil, hëbí yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye bëb baanii ndamon.

¹² « Bëewë nay bage ra, may waa yíp filið Faam fi gaani Koope fi so' ti cíp nen, te wa ii naa koloh ta'. May bíní tii Koope fi so' sun fi wa, mi bíní tii gin Koope fi so' na bal, gini baa daa Yerusalem fi hasa kola' sun, Koope fi so' cépid' dí feey ra. May bíní tii hasi so' sun fi wa bal.

¹³ « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí jaŋaa ra. »

Unna bíníyú yulid' bëy ílí janjii Lawodise ra

¹⁴ Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii janjii Lawodise fu won bëewë tih : so' mi bëe' në wonuu Démiin dë, so' mi seedii kah-kah fa mit wëelijéh rë, so' fa íña sak Koope ra béeb ñeya' soo na ra, mi won tee :

¹⁵ so' mi otte yee pagu ron ra. Don madu muluð nen : d'on sosuuy d'on woyuy. Don sosa' mbée d'on woy koon daa nay géné !

¹⁶ Ndaa d'on sosuuy d'on woyuy, d'on homu leelaa te yii baa ay tah may ron hok feey !

¹⁷ Don habuu affon biti d'on lahute yin, iñon béeb ee til rë, d'on ñakuy dara ; d'on anutee yíih dëe mokuu ron a dëe súfúñúu ron ra ! Don i ñëkíd, d'on i búumíd te d'on lahuy yii bekun d'on faannon !

¹⁸ Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, d'on ac d'on lom úris kah-kah soo na, d'on caak yin. Don lomaaloh yéré naa' bal d'on bëkoh, d'on banilti hen faan holon fii bëewë d'on sopoh. Don saamaloh kilki ay paye íllën, d'on yeel.

¹⁹ Mi hom wona' affi bëewë faha' mi ra mi tik wë waal. Kon kélii, d'on lof pesad.

²⁰ Síkiríi, mee caŋke ílí faam fa ra ma na lað ílë ; bëyí keloh un so' te kúnísídté sè', may haal faami, funi bok loon.

²¹ « Bëewë nay bage ra, may waa yeris wa took hëbís sè' ñaani nguur ki so' ti bee bage' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

²² « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesenj bëy ílí jaŋaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

¹ Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyoh te so' : Hom homo níi mi otte íl kúniséhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kulúð kí na lúuð nen ra won so' tih : « Lawe dëe mi teeb do yee wad naa tikéh rë. »

² Dëe a dëh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun.

³ Bëe' na tak ti la'i miriñ luum a hilil nen. Kud ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen bal, giwuté ñaani nguur ka.

⁴ Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay giwuté ñaani nguur ka, yi fí yúhté biti baha sabay ana a baha

iniilli (24) bekuu búuḅ naa', bekuute baane úris daa tooku sun.

⁵ Lahte héléyyí ḁofa' ñaani nguur ka ñéeré'té a i un a pilliḅḅi na tiil. Lampa paana na njaaroh fiyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope.

⁶ Yii manti kisi, helen ti pilaatu nen hompe fii ñaana. Mbíneeffi iniilli faanni wa béeb líffé il ow, homute leelaa giuwúte ñaana.

⁷ Bee déb dē man gaynde nen, bee tikhē nē rē man yuuh fana nen, bee ñee na ra kúḁ kanam ow, bee míllē' rē man njaan fi hom pún nen.

⁸ Mbíneeffi iniilla, bina-bina waa na béeb lahte paḅ pēenē yí líffé il. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih :

« Fu pesen ! Fu pesen ! Fu pesen ḁo fi Yíkēe, Koope fa mín béeb rē, ḁo fa húmú nē, fu ee na, te fu ac ayo ra. »

⁹ Wahtii homuun mbíneeffi iniilla kañe, wa béyré, wa simé bēe' took ñaani nguur ka na pes faraaḅ ra,

¹⁰ ḁaha yi sabay ana a iniilla (24) yek fii bēe' took ñaana ra, jaamiyee bēe' na pes faraaḅ ra, wa bet baane yi wa fii ñaana wone tih :

¹¹ « Yíkēe Koope fi fun, daa fu yeeliyoh ndam, daa fu mit béyíd, daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña béeb rē. Daa fu faha' ri, daa tah wa hen. »

5

Téerēe ya' Har fi Koo

¹ Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñē hompe ya'i ñamaa fi bēe' took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna béeb ana bíníyúté, ḁi antee túlúñú síitḁúté sondeel, leewute leew paana.

² Mi otte malaakii mitte, béyíḁté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh kécisi leewwa, kúnis téerēe ? »

³ Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiḅ feey fa neh, lahay bēyí mín kúnis téerēe, olsoh yee filiḅ.

⁴ Ola' mi biti lahay bēyí yeeliyohte kúnis téerēe olsoh yee filiḅ ra, mi looyte looyi misikke.

⁵ Ow di ḁaha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa ḁan ; ḁi nay kécisé leewwi paana ya, kúnis téerēe. »

⁶ Filoon fi baaha, mi otte Har caḅke leelii ñaani nguur ka, mbíneeffi iniilla a ḁaha ya giuwúte rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a il paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa béeb rē.

⁷ Har fa acce bebpe téerēe ya'i ñamaa fi bēe' took ñaana ra.

⁸ 'Beya' ri téerēe rē, mbíneeffi iniilla a ḁaha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée yek fiyí. Ow fi ow waa na béeb hampe koraa a i annda úris yi líffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam ḁañḅi bēewí Koope.

⁹ Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :

« Daa fu yeeliyoh beyi téerēe, daa fu yeeliyoh kécisi leewwa. Daa fu húmú hawu sarah, ñif mu tosidte Koope ow, bēewí koluu talla béeb, wonadḁa béeb, heetta béeb, ginna béeb.

¹⁰ Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope

wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun,

wa hen buur feey fa béeb. »

¹¹ Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak giuwúte ñaani nguur ka, mbíneeffe a ḁaha ya. Wa madu pep feey nen caak,

¹² béyrúté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :

« Har fa húmú hawu sarah ra yeeliyohte doole, yeeliyohte alal, yeeliyohte hereñ a katan, yeeliyohte béyíd, yeeliyohte ndam a kañ ! »

¹³ Mi keliilte mbíneeffe béeb : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filiḅ

feey fa neh, yee filiḅ kısı fē neh ; mbínéeffē ēldúnē béeḅ na yeeku, tabuu tih :

« Bēe' took ñaani nguur ka ra a Har fa

daa ron mitu kañ,
daa ron mitu béyíd,
daa ron yeeliyuu ndam,
daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee níi kiri fi kiritih ! »

¹⁴ Mbínéeffí iniilla tabuu : « Démiin ! » Baha ya na yeku na jaamiyuu rek.

6

Har fa kécíssé téerēe

¹ Homilte níi mi ot Har fa kécíssé leewa déḅ dē, mi kelohte un mbínéef yínē di mbínéeffí iniilla dfohte ti pilliñ nen won tih : « Aye ! »

² Mi hen dēh, mi ot pēnís naa', bēe' yaagoh ri ra hampe hél kas, dī yerute baane ḅagoh, saañce a ndam, saañ bagaat.

³ Har fa kécíssé leewi ana fa, mi kelohte mbínéefí ana fa fonke won tih : « Aye ! »

⁴ Pēnís kay yíppée dūh, luum cuy ti yuy kíi nen ; bēe' yaagoh ri ra yerute sañ-sañ dī lík jaamma feey fa, bēewē bēeméntée filiḅ fi wa. Di yeru jépíli gaante !

⁵ Har fa kécíssé leewi éeyē fē, mi kelohte mbínéefí éeyē fē fonke won tih : « Aye ! » Mi henil dēh, mi ot pēnís kay yíppée dūh, dī súul ; bēe' yaagoh ri ra hampe peeseyaa.

⁶ Mi kelohte yin ti un nen dfohte leelii mbínéeffí iniilla na won tih : « Kílē súunē yínē daa ganjarma légéy ow bis múlgús, kílē bēsí éeyē daa ganjarma légéy ow bis múlgús, yii lenke dúuléenē a bēēñē nék, ngana leḅ na ! »

⁷ Har fa kécíssé leewi iniil fa, mi kelohte un mbínéefí iniil fa won tih : « Aye ! »

⁸ Mi olilte pēnís kay yíppée dūh, dī hilil ; bēe' yaagoh ri ra dēekúu kíi kē, gin bēewē húlú rē ñeete filooni. Wa onute sañ-sañ sun fi hatin yínē di hatinni iniilla feey fa,

wa hap bēewē dékúu nē rē béeḅ húl a jépíl, a yaab, a jér bos a rabbi sohoorute.

⁹ Har fa kécíssé leewi iip fa, mi otte i coonaa fēgērēh fí tígē na hawruu ra, coonaa yi bēewē húmú bēemú ndah Unni Koope a yee húmú waariyuu wa Unna bēewē rē.

¹⁰ Coonaa ya na fogu sun wonu tih : « Koo-Yíkēe, do fa sela te daa fu kaaf ka ra, fu seh yi aattiya'i bēewē feey, fu yíllíd fun di yee kéendúu wē ñif mi fun feey ra ? »

¹¹ Tígí daaha, ow fi ow waa na béeḅ yerute sabidoor naa', wa wonute bití wa sehaaloh yutuud níi koy-yaayyi wa, bēewē wani wa húmú boku légéy rē hawu húl ti wa nen paay, ac mitsid wa.

¹² Mi henil dēh, mi ot Har fa kécísilté leewi pēenē fē, feey fa yíppée hégíyēh hégíyēhí misikke ; na'a súulté kúk ti bílées nen, di teem céyín fē béeḅ luumpe cuy ti ñif nen ;

¹³ hulla sun na keen feey ti koy eenni hililli ngilaaw gaan hégíy tala nen.

¹⁴ Sun-Koo hente fur saañce ti téeríi túlúñú túlúñē nen ; danḅa a ginna kısı fē béeḅ dfofute ílíyyē húmú wē rē.

¹⁵ Buurra feey fa, njíttē, kélfē yí soldaarra, yíkēe yí alalla, jamm-baarra, ñaamma a bēewē lahuu affi wa ra, bēewē béeḅ na dāpuu filiḅ killa, na lakuu la' yi gaanna danḅa,

¹⁶ wa na wonu danḅa a la' yi gaanna tih : « Bēpí sun fi fun, don dāp fun fun lakoh íllí bēe' took ñaani nguur ka ra, fun wuloh haayi keeñ Har fa,

¹⁷ ndah bisi gaana lahte, bisa haaya' keeñi níi haay ra ! Daa nay naa múcé ? »

7

Bēewē tūndúu rē

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa, fútúté ngilaaw ma na haala' ílíyyí iniilla ra, kaa' ri laḅ sun fi feey fa, sun fi kısı fē a sun fi kilikka.

² Mi otte malaaka kay bal, bi kola' waal púlëen na' na ac. Di kúdté tiñ ñaasaa, bee Koope fa na pes da hom tinnndë' rí rë, béyídté uni sun na won malaaka yi iniilla yeru sañ-sañi yahun wa feey fa a kísí fë rë tih :

³ « Bëyít, cëgí ! Ngënë lébí feey fa, ngënë lébí kísí fë, te ngënë lébí kilikka te deefa yen ñeesih súrgë yí Koope púk, yen tinnndë' wë. »

⁴ Tígí daaha, mi kelohte dee teyu bëewë ñaasu púk tinnndúuté rë : wa henute ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000). Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel béeb, ow júnní sabboo a ow júnní ana tinnndúuté (12.000) :

⁵ ow júnní sabboo a ow júnní ana di tali Yudaa ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Ruben ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Gaat ;

⁶ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Aseer ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Neftali ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Manase ;

⁷ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Simewon ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Léwí ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Isakaar ;

⁸ ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Sabulon ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Suseef ; ow júnní sabboo a ow júnní ana (12.000) di tali Bensame.

Bëewë bekuu búubí naa' ya ra

⁹ Filoon fi baaha, mi otte dúukëlí bëewí ow yéeh dee teyu wa ra caak, dúukëlí bëewí d'uhúu ginna béeb, talla béeb, heetta béeb a wonadfa béeb. Wa cagute fii ñaani Nguur ka, fii Har fa yera' Koope sarah ra, bekuute búub naa', habute soor-soor ya' yi wa.

¹⁰ Wa béyruté unni wa sun na wonu tih :
« Múc kola' Koope fi yen na, dí fa took ñaani Nguur ka ra,

múc kola' Har fa yera' ri sarah ra ! »

¹¹ Malaaka ya béeb giwuté ñaani Nguur ka, giwuté baha ya a mbíneeffí iniilla, yedduute líhúuté kíp feey fii ñaana na jaamiyuu Koope

¹² na wonu tih :
« Ahan'kay ! Koope fi yen daa mit kañ,
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh hereñ,
daa ri mit sím,
daa ri mit béyídf,
daa ri yeeliyoh doole a katan dee níi kiri fi kirih !
Démíin ! »

¹³ Ow di baha ya meelte so' won tih : « Bëewí yee béeb bekuu búub naa' ra, fu yuh daa wa i wa a tígë koluu wa ra a ? »

¹⁴ So' mi won dí tih : « Daa fu gisa' so' na kat bahaa ! » Di won so' tígí daaha tih : « Yee daa bëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búubí wë hoso, wa bukutu wa bukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra níi naa'te.

¹⁵ Yii baa daa tah wa hom fii ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filií Faam fi gaani Koope. Bëe' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf.

¹⁶ Wa wocute yaañ a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa,

¹⁷ ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene níirëhí wë, kúdf wë culli mulaa na ona' pesa na d'uméh rë. Te Koope ay moos muun ma íllí wë níi lan. »

8

Leewi paana fa

¹ Har fa kécíssé leewi paana fa, sun-Koo hente tid níi mitte genwal wahtu.

² Mi otte malaaka yi paana ya na homu fii Koo ra ; wa yerute kúlúf paana.

³ Malaaka kay acce canke hëbís tígë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tóbúu úrís. Di yerute cuuraay caak, yi dí ay waa yeree

sarah sun fi tígë na hawruu ra fii ñaani nguur ka, ñéerë' a ñañji bëewí Koope.

⁴ Dúukíi cuuraaya hom ya' malaakaa ra bëyrëhté na saañ Koope na ñéerë'té a ñañji bëewí Koope.

⁵ Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kii kë sun fi tígë na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pilliñña tiilte, i un ñofohite, héléyyë takke, feey fa na hégíyëh.

Kúlúbbë

⁶ Malaaka yi paana ya kúru kúlúbbí paana ya ra cagute na waayu fiisi kúlúbbë.

⁷ Malaakaa ñéé ñé fiisse, i ñañji galaas a kii ñéerë' a ñañji na keen feey fa : hatin yínë di hatinni éeyë yë feey fa tampe ní muuyte, hatin yínë di hatinni éeyë yí kilikka tampe ní muuyte, gaaw fi hilila bëéëb tampe ní muuyte bal.

⁸ Malaakii ana fa fiisse, yin júndëñ ti ñañji njaarah kii nen betute filië kisi fë, hatin yínë di hatinni éeyë yí kisi fë yíssëhté ñañji.

⁹ Hatin yínë di hatinni éeyë yí mbíneeffë na pesu kisi fë rë húlúté, hatin yínë di hatinni éeyë yí gaalla filië kisi fë yahte.

¹⁰ Malaakii éeyë fë fiisse, huli gaani na kañ ti njaar kii nen kola'te sun keente feey : ñañji keen sun fi hatin yínë di hatinni éeyë yí laah ya, a culli muluëba.

¹¹ Hula wonuu Beedok. Hatin yínë di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di bëewë hanu na mulaa ra húlúté ndah haayi mulaa.

¹² Malaakii iniil fa fiisse kúlúbbí kii, hatin yínë di hatinni éeyë yí na'a labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí céyín fë labute, hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla labute ní hatin yínë di hatinni éeyë yí niñi wa bëéëb yímpé : hatin yínë di hatinni éeyë yí niñi na'a a elga bëéëb yímpé.

¹³ Mi homilte maa yeel, mi kelohte njaan fi na pún sunaa-sun, una hente sun ñañji won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas bëewë feey fa nay

maasee fiisi malaaka yi éeyë yë tasu fiisi kúlúbbí wë rë ! »

9

Kúlúbbí kii iip fa

¹ Hompe ní malaakii iip fa fiisse kúlúbbí kii. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebíi ngaara mi nuñji nooda.

² Di kúníssé ngaara ma, ñañji man ñañji njaar kii nen ñofohite na, na'a a deyi baa bëéëb ñúussé.

³ Lahte payyi ñañji ñañji ñañji, hasaluute feey fa bëéëb ; wa onute doole tawaa ti dagal nen.

⁴ Wa túuyúté bití wa ñañji leë gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuyú yejohi bëewë púkkí wë tiiñndúuy a ñañji Koope ra kut.

⁵ Wa nahuy bití wa ay waa hawe húl, wa nahu bití wa ay waa page iñi misikke ní hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made bití dagal tap ow nen.

⁶ Waalli yaaha, bëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kë ndaa kúl kë ay waa hegee hegoo !

⁷ Payya madu pëñíssí cagute saañ haa' nen. Mante ti baane úris nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ;

⁸ fen fi wa man fen ow bëéëb nen, síssí wë man síssí gaynde nen ;

⁹ búuëb tiiñ daa húun araalli wa, yodadi paëbi wa man yodadi sareetti pëñí caakki homu múkë na suu haa' daa na hécu wë nen.

¹⁰ Wa lahuu lúk, ñéerë' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle bëewë a lúkkéé ké wë yaa ní hen céyín iip.

¹¹ Malaakii ngaara mi nuñja daa buuri payya. Di hínú « Abadon » di ébrë, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».

¹² Daaha, loola ñéé ñé gëtté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúbbí kii pëñë fë

¹³ Malaakii pëñë fë nampee fiis kúlúbbí kii bal, mi kelohte uni kola'

wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úrís hom fii Koope ra.

¹⁴ Una won malaakii pëenë fë kúf kúlúb kē rē tih : « Pëkísé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. »

¹⁵ Daaha, malaaka yi iniilla pëkísuté. Daa wa malaaka ya húmú waaydu kíilí baa koon da, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon da kep, wa hap hatni yínëe di hatinni éeyé yí bëewë feey fa ra.

¹⁶ Goomali soldaarra yaaguu pënissë ñéerúu a wa ra henute ow miliyoŋ tíméer ana (200.000.000). Dee teyu wa ra, mi wonuu ri daaha.

¹⁷ Yii lenke pënissë a soldaarra nék, wa feeñiyuu so' deh : wa bëkuu búuβ tiŋ luum cuy ti yuy kii nen, yi tappe búlëh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pëndël tuutaabi dúukísírú dúukísírë nen ; wa fi pënissë nék, affi wa man af gaynde nen, búkkí wë na dúh kii, dúukëe a gél-kii.

¹⁸ Daaha, hatin yínë di hatinni éeyé yí bëewë húlúté loolli éeyé yí yah : kii kē, dúukëe a gélë dúh búkkí pënissë rē.

¹⁹ Doolii pënissë dúhë' búkkë ndaa na dúh nē lúkkí wë bal, ndah lúkkí wë man goŋ nen te kúdté af. Te wa mokluu bëewë a affi yaaha.

²⁰ Di filiβ yaaha béeb nék, bëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoŋ di iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi túbúu úrís, tiŋ hélíis, përem, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na élíh, na kélíh te na tílích.

²¹ Wa kaa'uute woc bëemëntë', pagadfi luunni wa, paŋ yii tappe njaaliyoh béeb, a loh.

10

Malaakaa a téerí yutuuda

¹ Mi henil deh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér, kud' ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kii nen.

² Di hampe téeré yutuud, bi kúnsuté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kísí fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa.

³ Di béyídté uni sun na daañjoh ti gaynde fi na foŋ nen. Una na lús, pilliŋŋi paana ya na tiil.

⁴ So' mi saañ bínii yee won pilliŋŋa ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pilliŋŋi paana ya ra banay dúh búkú, te ngana bíní ! »

⁵ Tígí daaha, malaakaa ot mi caŋke sun fi kísí fë a sun fi feey fa ra, béyídté ya'i ñamaa fi sun,

⁶ na aňoh di tii Koope fa na pes faraaŋ, sak sun, sakke feey, sakke kísí fë a iña hom filiβ fi wa béeb rē, won tih : « Leegi seha doyte ! »

⁷ Malaakii paana fa fiise kúlúb kē rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgé yí, yonente ya ra nen. »

⁸ Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi dúhë' sun ra wonil so' tih : « Paye fu beb téerëe kúnsú hom ya' malaakaa caŋ sun fi kísí fë a feey fa ra. »

⁹ Mi lebohte malaakaa mi meelte ri téerëe, di won so' tih : « Beye fu ñam, ay made kúum nen neβ búkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! »

¹⁰ Mi tahte téerëe ya' malaakaa, mi ñampe ri. Di man kúum nen neβ búk sē', ndaa hona' mi ri ra, loo so' béeb na haaya'.

¹¹ Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu wadtee waareyaat di tii Koope yii lenke heet caak, gin caak, wonad caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi yerute duud bëhëer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín bëewë nē jaamiyuu filiβ ra.

² Ndaa ngana nat baylii ëssí Faam fi gaana, ndah di yedduute bëewë nënín bëewí Koope ra. Bëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa níi

hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).

³ So' may wol seede yi ana yi so', wa ay bekee saaku ti jétíd' nen, wa léhín unni so' níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260). »

⁴ Seede yi ana ya daa talli élíiffi ana ya a lampa yi ana ya hom fii Yíkíi éldúnë rë.

⁵ Bëyí fí nar waa pañ yin bos, kíi nay d'uhé búkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahañkay, bëyí nar waa pañ yin bos rek ay húlée daaha.

⁶ Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo banti toñ wahtaa nay waa léhínee unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yídís muluβba ñif, wahtii neba' wa wa cépíd' loolli caakki bokaay feey fa.

⁷ Wa woc seedii wa raa, raba nay d'uhé ngaara mi nuña ra ay wa wejoh, bañ wa, hap wa húl.

⁸ Búudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésip », tígë daayuu Yíkíi wë kurwah ra.

⁹ Ay hen yii mit bis éeyë a caan, búudé yí wë ay home daaha, heetta béeb, talla béeb, wonadfa béeb a ginna béeb ole wa, kaa' bití wa hacu.

¹⁰ Keeññi bëewë feey fa ay sos di hülë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.

¹¹ Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, bekke ri búudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Bëewë olu wa ra béeb tíitú tíitë níi tíit !

¹² Yonente yi ana ya keluute uni béyréhté kola'te sun won wa tih : « Léwí sun dee don ! » Tígí daaha, lahte nérí húunté wë, wa na lawu sun, kaa'oh yi wa na tíkú illí wë në ngëey.

¹³ Dee a deh, feey fa hégyëhté hégyëhí misikke ; hatin yínë di hatinni sabboo yi gina bëppé, ow júnní paana (7.000) tíkké húlúté në. Bëewë múcú në rë tíitúté, wa na kañu Koope fa sun.

¹⁴ Daaha, looli ana fa gétté, éeyë fë leñ ac !

Kúlúβ kí paana fa

¹⁵ Malaakii paana fa fisse kúlúβ kí, lahte unni béyréhté keluute sun-Koo na won tih : « Nguur ki éldúnë ee ya' Yíkíi yen leegi a ya' Buura dí fal ri ra, te ii naa koloh ta' ! »

¹⁶ Tígí daaha, baha yi sabay ana a baha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur ki wa hëbís Koope ra yedduute líhúuté kíp feey na jaamiyuu Koope

¹⁷ na wonu tih :
« Koo-Yíkëe fë mín béeb rë
d'ó fa ee na te fu húmú në rë,
fun na simú rë di yee millë' fuu cañ
fu bebpe dooluu fu yíppé nguur ku
ra.

¹⁸ Heetta húmú dee na haayluu, ndaa daa fu haayloh woteh. Wahtaa nay fuu aattiyee bëewë húlú rë lahte,

wahtaa nay fuu waafe súrgë yú,
wa fa yonente yu ra,
wahtaa nay fuu waafe bëewú,
wa fa bëewë neehu ro ra,
wa yahun ow gaan mbée baadoole béeb ;
daa ri wahtaa nay fuu d'akayee bëewë rë,
bëewë yahu éldúnë rë. »

¹⁹ Tígí daaha, Faam fi gaani Koope sun kúnsëhté, wahandii Kootaa feeñce filib. Héleyyë tiilte, i un na won, pilliñña na faad, feey fa na hégyëh, dí na bacal i dññ galaas.

12

Bëyí belaa a niñkinanñka fa

¹ Filoon fi baaha, lahte yii éemilë'té feeñyohte sun : yaa ow beleb, dí bekoh na'a, céyín fë hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana hompe afa.

² Belaa húmú loo. Bi ham lowa nék, dí na foñ ndah misik.

³ Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : niñkinanñka gaan, luum cuy, bi laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya béeb bekute baane-buur.

⁴ Hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla sun béëb lúk niŋkinaŋka fa padte wa, lasse wa feey fa. Di fi niŋkinaŋka fa nék, hompe fii belaa na saañ bésilé rë na woh biti dī bésíil rëe ndin, dī ñam baakera. ⁵ Belaa bésíilté, lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta béëb kúrí hínté rë. Bi hom niŋkinaŋka fa na seh, límúu kúkëyë, dī yíppée pahu kúrúte hompe hëbís Koope a ñaani nguur ki.

⁶ Di fi belaa nék, hegohte saañce luufin, ðeef Koope liltee rii saamid tígí homa ri daaha, dī tooppituu ní hen bis júnñi a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260).

⁷ Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a këewí na haa'uu a niŋkinaŋka fa a këewí.

⁸ Misel a këewí bagute niŋkinaŋka fa a këewí. Baguu niŋkinaŋka fa a këewí rë, wa ðëmlíh sun-Koo.

⁹ Punŋal mi niŋkinaŋka fa líkúte. Di fi goŋ fee kíilë na húmú wonuu tuumaloh mbée Seytaane ra, dī fa na húmú nofa' bëy ëldúnë béëb rë líkúte betute feey, bani këewí.

¹⁰ Mi yíppée keloh uni béyrëhte kola'te sun-Koo won tih :
« Wahtu múc lahte leegi,
wahtaa teeŋa' Koope fi yen doolii ra,
wahtaa teeŋa' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-sañ ya' Buura dī
fal ri ra lahte leegi,
ndah tuumalohi koy-yaayya filib
ngëmë líkúte betute feey,
dī fa na húmú tuumal wa na' a elek
fii Koope fi yen ra.

¹¹ Koy-yaayya daa míllúu rii ñaŋ,
daa míllúu rii ñaŋ yúfëhë yúfëh ñif
mi Har fa ra,
Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,
kaa'uuy na dara níi húl ðeef wa na
sah.

¹² Mi won tee bal :
bíyíi bëy sun-Koo,
bíyíi ðon fa dékú në rë !

Ndaa mas ðon fi bëy feey fa,
mas ðon fi bëy kisi fë,
ndah Seytaane céppé ðon na a ñaŋ,
céppé ðon na a ñaŋ ndah dī yúhte
biti dī talla yutuud dümël. »

¹³ Ola' niŋkinaŋka fa biti dī betu feey fa ra, dī yampe na boorsoh belaa húmú lah koy yaal baa ra.

¹⁴ Ndaa belaa saamdute paŋ ana ti paŋ dúut nen, yi nay rii kúré tígë saamid dī Koope luufin, dī hom daaha tooppituu níi hen kíil éeyë a caan, wuloh niŋkinaŋka* fa.

¹⁵ Niŋkinaŋka fa púussé muluŋ caak ti húlbí na bas nen filoon belaa, na faha' biti mulaa pah ri.

¹⁶ Ndaa feey fa hílippé belaa, haanŋke, hante mulaa púus niŋkinaŋka fa ra béëb.

¹⁷ Bi haay keeñ niŋkinaŋka fa belaa níi haay, dī saañce yejohi koyyi kay yi, yee na ñeyu túuyë' yí Koope ra te dékúu seedeyidi Yéesú rë.

¹⁸ Kola' niŋkinaŋka fa dah, dī payte caŋke búk kisi na seh.

13

Rabbi ana ya

¹ Filoon fi baaha, mi otte raŋ dúhte kisi fë. Di lahte af paana a wic sabboo. Baane-buur sabboo hompe wicca ; tii yi soluu Koope bíníyúte affa.

² Raba ot mi ra man baade nen, kotta man kot raba na wonuu úrsë rë nen, búgë man búk gaynde nen. Niŋkinaŋka fa déŋéenté rí doolii a nguur ki, onte ri sañ-sañ gaante.

³ Af yínë di affi raba gaañohi misigi fí yúhte biti man ay rii hap húl nen, ndaa gaaña yíppée wah. Bëewë feey fa béëb éemúte, wa ñeyute tal raba.

⁴ Wa béëb na jaamiyuu niŋkinaŋka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra. Wa na jaamiyuu raba bal na wonu tih : « Bee raŋ lahay man kan ! Daa mín dīi tikkë' af ? »

* 12:14 12.14 niŋkinaŋka saari beh, a saar 15 : Di gerek, bíníyú ðeh : goŋ.

⁵ Di fi raba onute biti dī gaan gaanloh dī sole Koope ; dī ay homee sañ-sañ baaha nī hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).

⁶ Daaha, dī yampe na sol Koope, na won yin bos sun fi tiyi, sun fi tígē dék dī rē a sun fi bëewē dékú sun dā.

⁷ Di onute sañ-sañ haa'aa ri bëewí Koope dī ban wa ; dī onute sañ-sañ sun fi bëewē béeb : talla béeb, heetta béeb, wonadā béeb, a ginna béeb.

⁸ Bëewē feey fa béeb ay jaamiyee ri : bëewē tiyi wa bíníyú dalaani pesa filib téerēe bíníyú tii yi bëewē nay haale pesa na dúméh rē, téerēe ké Har fa yera' Koope sarah hawute húl rē.

⁹ Bëyí lah nuf, kelaa na !

¹⁰ Bëyí Koope won biti ay habu ñaam, ii fús ; bëyí Koope won biti nék ay húlée jépíl, ay húlée nē. Yii baa daa tah bëewí Koope warutee múñ, wa ham ngémē.

¹¹ Filoon fi baaha, mi olilte rab kay na dúh feey. Di laha' wic ana man wic koy har nen, ndaa ri wona' wonad ninjinaŋka.

¹² Sañ-saña laha' raba déb dē béeb, dī laha' ri te ri paga' ri hēbísí, anti túuyé feey fa a bëewē feey fa béeb jaamiyohi dī fi raba déb húmú gaañoh gaañohi misiga nī wahte ra.

¹³ Di fi rabi ana fa paŋke i kimtaan gaan ; dī na kala' njaar kíi sun-Koo, cépíd dī feey illí bëewē béeb.

¹⁴ Daaha, dī hompe na nofa' bëewē feey fa kimtaanna na paŋ dī ra fíi raba déb dē. Di luk waa nah yugus netli raba déb dē húmú gaañoh a jépílē, te míllē'tée koloh ra.

¹⁵ Di fi rabi ana fa onute sañ-sañ bekaa ri netli raba déb dē coonaa dī pes nīi wone ndin, hawroh bëewē nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl.

¹⁶ Di túuycé bëewē béeb samdu tinnndēe ya' ñamaa mbée púk : ow gaan mbée baadoole, yíkēe alal mbée ñékíd, fu laha' afu mbée fu ñaam béeb fay tinnndúu.

¹⁷ Ow waray lom mbée yaay te laheh tinnndē'í bah : tinnndē'ē, dī tii raba mbée síifērē ñéerē' a tiya ra.

¹⁸ Tígí dee nék, meela' ñaañ : bëyí fí hereñ raa, fay mín kíi síifērí raba, ndah síifērē ñéerē'té a tii ow, te daa ri beh : tíméer pēenē a sabay pēenē a pēenē (666).

14

Yeekii bëewē tosu ra

¹ Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra caŋke sun fi daŋi Siyon, ñéerē'té a ow júnní tíméer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000), yi fí yúhté biti tii dī fi Har fa a tii Boffi daa bíníyú púkkí wē.

² Mi kelohte un kola'te sun-Koo tiilte man pagad mboowaanna kíi nen, man híndíjí bídí baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i bëelú homute típ rē nen.

³ Bëewē homute fíi ñaani nguur ka a fíi mbínéeffí iniilla a baha ya, na yeeku yeekaa has. Yeekaa mínéh haal af ow kay gét nēe wa fi bëewí júnní tíméer a júnní sabay iniil a júnní iniilla (144.000) Koope tos wa feey fa ra.

⁴ Wa fi bëewí yaa daa wa yee mēsúy leb beleb níi wa sobeye ra ndah wa yíih beleb. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñee Har fa béeb wa ñee na ra. Bëewí yaa daa wa yee tosu filib fi bëewē henute yi Koope a yi Har fa ra. Daa wa maanam iña débúu lec meeyya jébéluté Koope ra.

⁵ Fel mēsēy dúh búkkí wē, wa lahuy síkkē.

Yii lenke bis-kēem

⁶ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyohite na pún sunaa-sun. Di kúf Uni Neba na dúméh rē. Di ay rii waareye bëewē feey fa béeb : ginna béeb, talla béeb, wonadā béeb a heetta béeb.

⁷ Di béyídté uni sun won tih : « Néehí Koope don kañ dī, ndah wahtaa nay rii aattiyee bëewē rē lahte ! Jēmíyíi bëe' sak sun-Koo,

sakke feey fa, kısı fë a culli muluḅḅa ra ! »

⁸ Malaaka kay feeñiyohite filoon bee déḅ dë won tih : « Babilon ḁakaya'te ! Babilon fi gaana ḁakaya'te, ḁi fa bek heetta béeb pagaddi bossi ra, ḁi fa bek wa hani gullii njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »

⁹ Malaakii éeyë fë feeñiyohite filoon fi ana ya déḅ dë, béyídté uni sun won tih : « Béyí fí jaamiyoh raba a netli, béyí fí lah tínnḁé'ë púki mbée ya'i, »

¹⁰ ḁi fi béyí baaha ay naa han béení neebi Koope, yi fí yúhté bitih rahay dara yíiduté gullii neebi. Béyí baa, Koope ay rii bek filiḅ kii a gé. Di ay pítipée misik ḁaaha fí malaaka yi sela ya a fí Har fa yera' Koope sarah ra.

¹¹ Te dúukii kii ké nay rii tame ra ay kolee koloo faraah. Béyí fí jaamiyoh raba a netli, béyí fí lah tínnḁé'ë bíníyú tiyi ra, na' neh elek neh, béyí baa wocce hílséh. »

¹² Yii baa daa tah béewí Koope, yee na ñeyu túuyë' yí te gémuté Yéesú rë, warutee múñ.

¹³ Henil ḁeh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Bíníyé unni yee fu won tih : “ḁala'te woteh, lahute sos-keñ béewë húlúu ngémí wë di Yíkëe në rë ! Ruuh-Peseñ won tih : Ahañkay, wa lahute sos-keñ, leegi wa mínú hílséh légyí misigi wa, ndah wa kúreelúuté iñi wanna pagu wa ra.” »

Wahtu lec

¹⁴ Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow nen. Yaa bekoh baane úris afi, hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁵ Malaaka kay dúhté Faam fi gaani Koope béyídté uni sun won béé' took sun fi néré rë tih : « Beye sarcuu fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte gina béeb, tas lec. »

¹⁶ Tígí ḁaaha, béé' took sun fi néré rë bébpe sarcii labpe héccé, tooka feey fa béeb lecce.

¹⁷ Malaaka kay dúhté Faam fi gaana sun, ḁi fi baaha bal hampe sarcii kaañce ya'i.

¹⁸ Malaaka kay bal, bi daa lah sañ-sañ sun fi kii ké dúhté tígë na hawruu ra fonke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Beye sarcuu fu lec goññi reseña meeyi bééñë feey fa, wa nonte. »

¹⁹ Malaakaa bébpe sarcaa labpe héccé, lecce goññi reseña meeya feey fa, yíinté wë ndonji neebi Koope na lopotuu ra,

²⁰ goññi reseña dúhruté gina lopotute, ñif na dúh ndonja na húp na lap níi lahte pënís búk, na laḁ níi mitte kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla millë' rë

¹ Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yii gaante te éemilë'té sun-Koo : mi ot malaaka paana yi kúru lool paana, loolli paana ya millë', teeḅa' Koope béewë neebi ra.

² Mi olaatte yin ti kısı fí mulaa helen ti pilaatu nen ñéerë'té a kii. Béewë ḅagu raba, ḅagute netli a síiferí tiyi ra cagute sun fi kısı fë na tiriñ ra, wa habute koraa yi Koope daa yed' wa wa,

³ wa na yeeku yeekii Mëyíis súrgú Koope a yeekii Har fa yera' Koope sarah ra na wonu tih :

« Do fi Koo-Yíkëe fë mín béeb dë, fu gaante pagad, fu éemilë'té pagad.

Do fi Buuri heetta, waallu júbpé, waallu kaañ.

⁴ Daa kaañ roo neehéh Yíkëe ? Daa kaañ roo kaañ ? Do kep daa fu sela !

Heetta béeb ay ac fíyú,

heetta béeb ay ac jaamiyohu.

Iña pañ fu ra júbpé,

iña pañ fu ra teeḅa'te affi wa. »

⁵ Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee émbë taantaa na nédís béewë bitih Koope ee leelii wa ra, kúnsëhté sun-Koo.

⁶ Malaaka yi paana ya kúru loolli paana ya ra d'úhúté Faam fi gaana ; wa bekuu búub naa' peyeɓ, yi yugusuu píisi kofeelte, pokuute geñu úris kinoh yi wa.

⁷ Mbíneef yínè di mbíneeffí iniilla yedte malaaka yi paana ya gulunji úríssí paana ya túm neebi Koope ra ní líffé, Koope fa na pes faraa ra.

⁸ Faam fi gaana yíppée líif a d'úukée, teeɓa'i ndami Koope a doolii. Te ow mínéh haal Faam fa te d'eefa loolli paana ya kúru malaaka ya ra labeh ní gét.

16

Gulunji paana ya

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte un béyréhté sun kola' filib Faam fi gaani Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pëyí don yíin gulunji paana ya túm neebi Koope ra feey fa ! »

² Malaakaa déb dē payte yíinté gullii feey fa. Bëewë húmú lahuu tíinndé'í raba, na jaamiyuu netli ra béeb faanni wa lecce puulli bosse te misikke.

³ Malaakaa tíkèh nè rē payte yíinté bii kisi fē. Mulii kisi fē yíppée yíssèh, man ñif búudé nen. Yii na pes kisi fē béeb húlté.

⁴ Malaakii éeyè fē payte yíinté gullii laah ya a culli muluɓɓa béeb. Muluɓɓa béeb yíssèhté ñif.

⁵ Tígí daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi muluɓɓa ra na won tih :

« Do fa Sela ra,

do fa júb dē,

do fa húmú nè aa',

daa fi na woteh ra,

daana daan fu wa ra ñeete waal.

⁶ Fu onte bëewë han, bëewë kéendú ñif mi bëewú rē, bëewë kéendú ñif mi yonente ya ra, fu onte wa han.

Fu on wa ñif wa hanute,

te wa yeeliyuu ri ! »

⁷ Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígè na hawruu ra na won tih :

« Ahañkay do fi Koo-Yíkëe,

do fa mín béeb rē,

fu aattiya' kaah,

te aattiya'u júbpe. »

⁸ Malaakii iniil fa yíinté gullii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na bëreɓ bëewë.

⁹ Na'a tampe bëewë tami misikke, wa na solu Koope fa na cépíd loolla a sañ-sañi ra. Bëewë kaa'uute lof pesaɗ, kaa'uute kañi Koope.

¹⁰ Malaakii iip fa yíinté gullii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée ñúus túɗ. Bëewë na pataayuu misik,

¹¹ wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute súugèh pagadɗi bossi wa.

¹² Malaakii pëenë fē yíinté gullii filib laahi gaana na wonuu Efarat ra, mulaa filib síñcé, helid buurra koluu púlëen na' ra waal.

¹³ Filoon fi baaha, mi otte yébitèh éeyè yí madu mbook nen : yínè d'úhté nè búk niñkinan̄ka fa, kay d'úhté búk raba, lahte bí d'úhè' búk yonentii paddah fa.

¹⁴ Wa yébitèh yí Seytaane daa wol wa, yi na hoñuu pañ kimtaan. Wa na payu buurra feey fa béeb, négirée wē nda wa waay haa'a nay lahe bisi gaani Koope fa mín béeb rē.

¹⁵ Yíkëe won tih : « Síkirée, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Bëyí nee'ay, yeffe búubí kaa' biti tilè' faan holon toñeh ay sopee, bëyí baa lahte sos-keñ. »

¹⁶ Daaha, yébitèh yē négirúuté buurra ílly, tígè nè wonuu Armagedon ra di ébrë.

¹⁷ Malaakii paana fa hasalte gullii sun, un béyréhté sun d'úhè' Faam fi gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña béeb paama'te ! »

¹⁸ Tígí daaha, héléyyè a i un a pillin̄ja ñéerè'té a hégíyèhí feey fi misikke takke. Hégíyèhí feey fa misikke misigi fí yúhté biti lèhírèy hena' ow pot èldúnè ní a baaha.

¹⁹ Gini gaana lecsa'te éeyè, ginni heetta feey fa béeb bëppé. Koope halay Babilon, Babilon fi gaana :

di hëndídté rí nē gúlii, gúlii neefi misigi !

²⁰ Ginna hom filiḅ kısı fē rē béeb sooyce, ow mínléh olil dan.

²¹ Dinji galaassi gúussé kola'te sun na tob sun fi béewē. Béewē na solu Koope di yee na toba' ri dñj galaas ra, ndah yee lah ra misikke ní misik.

17

Tiléhí gaana

¹ Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu gulunji paana ya ya' yi wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeb dō daana na saañ keene sun fi belii tiléhí gaana ra, daa ri gini gaana hom búk laah yi caakka ra.

² Buurra feey fa fanuute a ri, te béewē hanute na gúlii njaaliyohi ní maniyute. »

³ Ruuh-Peseñ haalte so', malaakaa yíppée sēe kúdf luufin. Dee a deh, mi otte ow beleḅ yaagohte raḅ lum cuy bi faana béeb bíníyú tii yi soluu Koope. Raba kúdté af paana a wic sabboo.

⁴ Belaa bekoh yéré yi kofeelte ot, lum cuy, pokohte takkaay úris a jamaa, a feme. Di hampe gulun úris ya'i, bi líiffé pagad bos, a sobii njaaliyohi.

⁵ Tiyi léehúu léehēe bíníyúte púgē. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana, yaafi tiléh yē a iñi bossa feey fa. »

⁶ Mi otte biti belaa han ñif mi béewí Koope ní dñ manite, ñif mi béewē hawu húl af yee seedeyuu wa Yéésú rē.

Ola' mi di man dñ, af so' kúnēhté.

⁷ Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnēh yi deeha ? Síkirēh sē', may roo teeb iti fi belii beh, a iti fi raba kúdf dí, laha' affi paana ya a wicci sabboo ya ra.

⁸ Raba ot fu bee ra húmú yéelídf, ndaa ri peslay. Di leñ dñhé ngaara mi nuña, ndaa dñ saañ sanjkiye sanjuyo. Te béewē feey fa tii yi wa íníh téerēe bíníyú tii yi béewē nay haale pesa na dñméh rē dala'te dalaani pesa ra, wa fi yaa nay éémé

biti wa ot raba. Ndée nagajek, raba húmú yéelídf, ndaa peslay, te ri ay nimil pes káy.

⁹ « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa danji paana ya took belaa ra. Wa buur paana bal.

¹⁰ Filiḅ fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa aay doom ; te ri ac dñaa, toogi ii maañ.

¹¹ Raba húmú yéelídf te peslay ra, dñ fi baaha daa ri buuri peeye fa ; dñ non buurri paana ya bal te ri saañ sanjkiye sanjuyo.

¹² « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom, ndaa wa ay yeru sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka níi hen wahtu.

¹³ Yee níbú wē rē béeb yínē : wa yed doole yi wa a sañ-sañni wa raba.

¹⁴ Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa dñ ay waa ban ndah daa ri Yíkēe fē lukki gaan dñ, daa ri Buuri buurra ; dñ ay ñéerēe a béewē dñ tanis wa dēekké wē rē, béewē gémú rí rē, dñ ban wa. »

¹⁵ Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígē took belii tiléhē rē, wa i heet, wa dúukél i ow, wa i gin a i wonad.

¹⁶ Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay míllē' kaa' belii tiléhē : wa ay beḅ iña laha' ri ra béeb níi luka' yéré yē dñ hen faan holon, wa ñam dñ, wa tam caan fa kii.

¹⁷ Koope daa sod wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négírē' sañ-sañi nguur ki wa légéyídf raba níi yee won Koope ra lah.

¹⁸ « Belaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ílíf buurra feey fa ra. »

18

Looli Babilon

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Di lahte sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa béeb.

² Di béyídté uni sun won tih : « Babilon dñakaya'te ! Babilon fi

gaana ðakaya'te ! Di tas gin yébitèh leegi, ði tas ðapaa yébitèh, ði tas gin yakki bossa wúníh hawid' ða, ði tas gin rabbi bossa wúníh hawid' ða.

³ Ginna béeb hanute na guli njaaliyohi misiga homa' ri ra : bu-urra feey fa fanuute a ri te yiikoh ya líifrúte nafa yi wa, af biti béewé míníh doylah neb. »

⁴ Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Dúhí gina, ðon fa henu heedi so' ra, toñeh ðon ay bakaare ti wa nen, loolla na ac ða lað ðon na.

⁵ Bakaaddi caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagaddi bossi.

⁶ Yínlí rí iña pañ ði béewí kayya ra, yínlí rí wé ana. Éfí rí guluh lífíd, éfí rí hani luk yee yed' ði béewí kayya ra ðah ana, ðon yed' ði han.

⁷ Tíkí rí coono, ðon tík' ði súfúñ ti di húmú lahuu wa neb a ndam, ndah ði húmú won nufi tih : "So' mi buur. So' mi jétíd' neh te mii mëssi yúh luuy."

⁸ Yii baa daa tah loolla waaydu ri ra ay keenee sun fi waal yínè : jérí misikke, luuy a yaað ; ði tam níi muuy. Koo-Yíkèe fè aattiya' ri ra gaante doole. »

⁹ Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neb ra ay looy, te wa ay hawoh biti wa séen d'úukèe biti gina tame.

¹⁰ Wa ay tíit níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :

« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Wahtaa yíníi baa kut,

Babilon, ði fi gini gaana aattiyuute haat ! »

¹¹ Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu bal ndah ow lomlay iña na yaayu wa ra :

¹² tiññi úríssè, tiññi hélíssè, jamaa ya a feme ya ; píissí kofeella, cúuppè a píissí suwaa ya ; kilikki heeñce, bargalli kofeelte, pèrèmmè, tiñña, iñi yugusuu a luk caa', a la' yi marbe ya ;

¹³ liibbi kilikki heeñce, laakkoloñña, cuuraayya a iñi heeñlaa ya béeb ; hanna, dúuléennè, múnnè a bele ya

; fañnja a harra, pëníssè a sareetta ; ñaamma a béewé habu ra béeb, ow lomlay wa.

¹⁴ Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra béeb sooyce teempe ðaaha. Di ñakke alal mi a iñi wunni béeb te ri wocce oli wa ta' ! »

¹⁵ Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tíit níi wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capitoh

¹⁶ wone tih :

« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Di fi gini gaana húmú beka'

búubbí yugusuu píissí kofeelte, a cúup luum cuy,

pokoh takkaay úrís, la'i na miriñ, a feme,

¹⁷ wahtaa yíníi baa kut

alal mi yaa béeb hente dureet ! »

Béewé nè kúru gaalli gaanna kisi fè rè a béewé sayu baab homu filib ra béeb, yee na légéyú filib a yee na légéyú kisi rè béeb cagute, wuluute

¹⁸ bee séenúu wè d'úukèe gina na tam ra, na fogu wonu tih : « Gini teemma' gini bee gaan lèhírey kan ! »

¹⁹ Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu tih :

« Wëey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Moo yíkèe yí gaalla kisi fè

caakuu yin gini gaana ee !

Wahtaa yíníi baa kut

gin hente dureet ! »

²⁰ « Kéli ðon bíyèh ðon fa sun, yaha yah gini gaana ra ! Bíyí ðon fi béewí Koope, bíyí ðon fi apootarra a yonente ya, ndah Koope daa aattiya' ri di iñi bossa pañ ri ðon ra ! »

²¹ Tígí daaha, lahte malaakii mitte, beþpe la' gaan bette filib kisi fè na won tih : « Dee keena' la'i bee filib mulaa ra, ðo fi Babilon fi gini gaana fay henee ðaaha júmmúy, te ow ii roo ollil ta'.

²² Un koraa yi na típ, un yeekoh, un kiis a un kúlúb, ow wocce waa keloh ðoo na ta' ;

bëyí hereñce yugus yin
 a di mín dñi hen béeb,
 ow wocce rii ot doo na ta' ;
 un kud wocutee keloh doo na ta'.
²³ Lampa wocce niñ doo na ta' ;
 yeekaa kíleek wocutee keloh doo na
 ta',
 ndah yiikoh yu
 daa húmú lukuu lah tii ëldúnë,
 te pagadñi bonnu
 kúrëelëhté heetta béeb.
²⁴ Ñif mi yonente ya,
 yi bëewí Koope
 a yi bëewë hawu feey fa ra béeb
 keena' ya' yu. »

19

Alleeluyaa !

¹ Filoon fi baaha, mi kelohte uni
 béyrëhté man un dúukël i ow nen,
 kola' sun-Koo na won tih :
 « Alleeluyaa* !
 Koope fi yen daa na sëmlë',
 daa ri yeeliyoh ndam,
 daa ri yeeliyoh doole !
² Aattiya'i kaah !
 Aattiya'i júbpé !
 Di keente sun fi belii tilëhí gaana,
 belii tilëhí gaana na húmú yah
 bëewë feey fa ra,
 na húmú yah bëewë feey fa a
 njaaliyoh yi ra ;
 dñi yíllídté súrgë yí,
 yíllídté wë ñif mee ke wa keen ña. »

³ Una tíkëetté won tih :
 « Alleeluyaa !
 Dúukíi gini gaana kolohte !
 Dúukíi gini gaana tamu ra kolohte
 faw ! »

⁴ Baha yi sabay ana a iniilla
 (24) a mbíneeffí iniilla yekute na
 jaamiyuu Koope fa took ñaani nguur
 ka ra, na wonu tih : « Démiin !
 Alleeluyaa ! »

⁵ Tígí daaha, un dfohte ñaani
 nguur ka na won tih :
 « Njëebí Koope fi yen don fi súrgë yí
 béeb ;
 njëebí rí, don fa neehu ri ra !
 Njëebí rí, baadoole neh ow gaan neh
 ! »

⁶ Mi henil ñeh, mi keliilte un man
 un dúukël i ow nen. Una man di na
 laba' mboowaanna kisi fë nen, man
 di na tiila' piillin nen, na won tih :
 « Alleeluyaa !

Koo-Yíkëe fí yen fa mín béeb rë
 cëgídté nguur ki !

⁷ Yen lahun sos-keeñ
 yen biyëh,
 yen kañ dñi

ndah kíleegí Har fa lahte
 te belaa canke na seh,

⁸ onute biti dñi bekoh yéré,
 bekoh yéré yí dñisúu píisí kofeelte,
 dñisúu píisí na miriñ-miriñ,
 dñisúu píis naa' peyeb, hente pesen.
 »

(Píisí kofeeli baa teeba' iñi júbbë
 pagu bëewí Koope ra.)

⁹ Filoon fi baaha, malaakaa won
 so' tih : « Biniyé yii beh : lahute sos-
 keeñ bëewë gapu ñami kíleegí Har
 fa ra. » Di tíkké won tih : « Unni yaa
 Unni Koope sah-sah ! »

¹⁰ Mi yeddohte kotta ma na saañ
 jaamiyohi, ndaa dñi won so' tih : «
 Bëyít ! Ngana pañ dñi ! So' mi súrgë
 ti do a koy-yaayyee ke ro filiñ ngëmë
 nen, yee na seedeyu unni Yéesú rë.
 Fu wadti jaamiyaa Koope kep, ndah
 iña seede Yéesú rë daa baat yonente
 ya nuf. »

Bëe' yaagoh pënis fi naa'a ra

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo
 kúnsëhté, pënis naa' feeñiyohite.
 Bëe' yaagoh ri ra wonu Bëyí-mit-
 wëeliyëh a Kaah ; dñi aattiya' júb, te
 júb daa tah dñi na haa'.

¹² Íllë na ñah ti kíi nen, afa béeb
 baane-buur ! Tiya daa ri yúh rí kut
 biniyúté faana.

¹³ Di bekohte paltii líiffé a ñif ; dñi
 hínú : « Un Koope ».

¹⁴ Jammaarra sun-Koo bekuute
 yéré yí dñisúu a píisí kofeelte, naa'
 peyeb hente pesen, yaaguute pënis
 naa', ñeyute tala.

¹⁵ Jépilí kaañce na dúh búgë,
 jépilë nay labe ginna ra. Di ay waa
 kúf kúrí hínté, dñi lopot wa ti reseñi

* 19:1 19.1 Alleeluyaa wonad ébrë. Iti fi daa ri : njëebí Yahwee.

lopotuu ndonji neebi misigi Koope fa min béeb rë nen.

¹⁶ Yii bee daa bíníyú sun fi paltii a koti : « Buuri buurra a Yíkëe fë lukki gaan da. »

¹⁷ Filoon fi baaha, mi otte malaaka canke na'a, béyídté uni sun dëekké yakka na njuŋkaanu sun-Koo ra won wa tih : « Ēyí don tee'a' ñami ndaje mi Koope !

¹⁸ Ēyí don ñam bo' yi soldaarra, yi kélfë yí wë a yi buurra ; eyí don ñam bo' yi pënissë a yi yíkëe yí wë, bo' yi bëewë béeb : bi laha' afi a yi ñamma, yi baadoole ya a yi bëewi gaanna béeb. »

¹⁹ Mi henil deh, mi otte raba, buurra feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee bëe' yaagoh pënís fi naa'a a soldaarri ra haa'.

²⁰ Tígí daaha, raba a yonentii padɗah fa habute. Yonentii padɗah fi baa daa paŋ kimtaana fii raba, múuydí bëewë kúru ñaasi raba faanni wa, na húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii padɗah fa betute filib laahi gélë yéelíɗ.

²¹ Soldaarri wa béeb hawute a jépilé d'uh búk bëe' yaagoh pënís fi naa'a ra, yakka béeb ñamute bo' yi wa ní beniyute.

20

Kíllí júní (1.000) yí nguur ka

¹ Filoon fi baaha, mi otte malaaka kola'te sun na cép feey. Di hampe céebii ngaara mi nuja a níh tiŋki gúussé ya'i.

² Di hampe ninjinaŋka fa, goŋ fee kíilë, tuumaloha daa Seytaane ra, pokalsa'te ri yulidte ri kíil júní fii (1.000).

³ Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí, téycé a céebí, leewte sun nda ri banti bet heetta ní kíllí júní (1.000) yë mit. Bín fë rëe, dī pëkísú yeddu yutuud.

⁴ Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Bëewë tooku na ra onute sañ-sañ aattiya'. Mi otte coonaa yi bëewë húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu wa Yéesú rë, a di yee

na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa bëewë húmú jaamiyuu raba a netli ra, bëewë húmú kúruy ñaasi raba púkkí wë mbée ya' yi wa ra. Bëewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíil júní (1.000) fii.

⁵ Yaa daa bëewë d'ebúu koloh búudé rë. Bëewí kayya húlú rë nék ii koloh dee ní kíil júní (1.000) fii.

⁶ Lahute sos-keñ bëewë d'ebúu koloh búudé yaa ra ! Wa bëewí Koope te húl'í ana fa mínléh wë dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yulid dī kíil júní (1.000) fii.

Daani Seytaane

⁷ Kíllí júní (1.000) yë gét d'ee, Seytaane ay yeddu d'uh ngaara mi nuja,

⁸ dī saañ nofee heetta ginna béeb, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Di négirë' wë wa caak ní ti peppi feey fa kisi nen, wa saañ haa'.

⁹ Wa hasluute filib gina béeb, wa giwuté tígë homu bëewí Koope ra, gina faha' Koope ra, ndaa lahte kí kí kola' sun-Koo, muuyilte wa.

¹⁰ Te Seytaanaa nafa' wa ra betute laahi gélë, tígë hom raba a yonentii padɗah fa ra. Wa ay home daaha wa pítípée misik kíi kë, na' a elek níi kiri fi kirih.

Bis-këem

¹¹ Filoon fi baaha, mi otte ñaannguurr naa' gaan, a bëe' took sun da. Feey fa a sun-Koo yípútée hegoh, wuluute ri, te ow ollilay wa.

¹² Mi henil deh, mi ot bëewí gaanna a baadoole ya húlú rë béeb cagute fii ñaana, lahte tééré yí kúnsuté. Lahaatte téerii kúnsuté kay, daa ri téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'uméh rë. Bëewë húlú rë aattiyuu di iña pagu wa ra ti dee bíníyúu rí tééré yí yaa ra nen.

¹³ Kísí fë hokke búudé yë filib fi, kíil kë a gin bëewë húlú rë kúruté yi wa bal, ow fi ow waa na béeb aattiyuu iña paŋ dī ra.

14 Tígí daaha, kúl kē a gin bēewē húlú rē betute filiḅ laahi kíi kē. Laahi baaha nék daa húlé'í ana fa.

15 Bēyí tiyi homay téerēe bíníyú tii yi bēewē nay haale pesa na dúméh rē bēeb betute filiḅ laahi kíi kē.

21

Ēldúnē fi hasa

1 Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa déb dē a sun-Koo fa déb dē sooyce, kísí fē múkkē nē ḅal.

2 Mi hen deh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Di man kíleegē yugusoh níi wunte baa saañ téebílehí yaali ra nen.

3 Mi kelohte un béyrēhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Ēlí kan ! Koope dék filiḅ fi bēewē leegi ! Di ay déké a bēewē, wa hen bēewí. Di fi Koope ay déké waa na, dī hen Koope fi wa.

4 Di ay moos muun ma íllí wē bēeb : húl wocce, luuy dúmpé ; hawoh wocce, misik dúmpé. Iña déb dē bēeb dúmpé ! »

5 Tígí daaha, bēe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña bēeb hente has. » Di antee tík won so' tih : « Bíníyé yii bah, ndah unni yaa wēerté te wa kaah. »

6 Di tíkílté won so' tih : « Iña bēeb paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lúsēenē. Bēyí fí sifira' han, may rii on dī han di culi mulaa na ona' pesa na dúméh rē, te mi sehay na yin.

7 Bēewē nay ḅage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'.

8 Neehoh ya nék, yee gémúy Yéesú rē, pagoh yi iñi ḅossa, bēemēh yí bēewē, yee na pagu yii tappe njaaliyoh bēeb dē, luunna, bēy yúullē a feloh ya bēeb ay míllēe laahi géle daa húlé'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

9 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu gulunḅi paana ya líif a loolli paana ya míllē' rē acce won so' tih : « Aye mi teeb do kíleegē, kíleegí Har fa. »

10 Ruuh-Peseḅ haalte so', malaakaa kúdté sē' jibi danj utte, teebpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rē.

11 Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; dī helen ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen.

12 Di wērúte a mírí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi íllē bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi bēy Israyel.

13 Íllē dúhrúu deh mírē : íl éeyē hompe waal púlēen na', íl éeyē hompe waal yuun, íl éeyē hompe waal haalaan na', íl éeyē hompe waal feey-feey.

14 Mírí gina tikēh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a apootarri ana yi Har fa daa bíníyú nē.

15 Malaakaa na won soo na ra hampe duud úrís, bi ay natuu gina, mírē a íllē.

16 Gina koñ-kaare, utaa fa a hagua ka daa teyu. Malaakaa yampe na nat gina a duuda : utaa fa hente estaat† júnñi sabboo a estaat júnñi ana (12.000), hagua ka daaha, cagua ka daaha ḅal.

17 Di beyaatte duuda natte mírē ḅal : utaa ka hente suḅ tímēer a suḅ sabay iniil a suḅ iniil (144). Di nata' daaha ti di na nata' ow nen.

18 Mírí gina tabahuu a jamaa, gina tabahuu a úrís kah-kah, helen ti pilaatu nen.

19 Yii hente la'i wunte te kofeelte rek daa wunaaluu ílíyyē yípēh mírí gina ra : bee déb dē jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safiir ; éeyē fē hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émērēet ;

* 21:6 21.6 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa : Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa míllē'.

† 21:16 21.16 estaat : Di húmú nataa. Estaat yinē wadti hena ganjarma jaak tímēer ana (200).

20 iip fa luum, wonuu sardonikse ; pëenë fë luum cuy, wonuu sarduwaan ; paana fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe búlëh ti kisé nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu topaas ; sabboo fa hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yínë fë búlëh, wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumaaf feey tagu, wonuu ametiste‡.

21 Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fí íl béeb yugusuu koy suumi yínë kut. Këemí gina nék yugusuu úris kah-kah, helenj ti pilaatu nen.

22 Mi olay Faam Koope gina nék, ndah dí fi Koo-Yíkëe daa ri Faam fa, Koope fa mín béeb rë, bani Har fa.

23 Gina sohlaay na' sohlaay céyín niiñlaa, ndah ndami Koope daa na niiñil ri te Har fa daa lampaa.

24 Heetta ay tílee niiñi, te buurra feey fa ay kúf ndami wa gina.

25 Íllí gina ay wërsée wërsée bisa béeb, wa ii lukki wodlu wodlo sah ndah elek wocce.

26 Ndami heetta a alal mi wa ay kúrú daaha.

27 Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, bëyí na pañ yin bos neh, bëyí na fel neh. Bëewë nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerëe biníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë, daa ri téeríi Har fa.

22

1 Filoon fi baaha, malaakaa teeŋpe so' laahi mulaa na ona' pesa na dúmëh rë, bi hente helenj ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a Har fa,

2 na hüt këemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na dúmëh rë hompe na, bee na límë' waal sabboo a waal ana kíilë rë, lahaa céyín béeb dí lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta.

3 Alkoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filiŋ gina, súrgë yë jaamiyee ri.

4 Wa ay ot kanama, te tiyi ay biníyú púkkí wë.

5 Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niiñle, sohluuy na'a, ndah Koo-Yíkëe ay waa niiñil, wa hom guur ka faw.

Nimili Yéesú

6 Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wëerté te wa kaah. Koo-Yíkëe fë në sof yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teeŋi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »

7 Yéesú won tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keeñ bëewë helu nuf unnee ke Koope filiŋ téeríi bee ra ! »

8 So' mi Sañ, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi otte wa ra nék, mi yedfohte kotti malaakaa teeŋ so' wa ra, ma na saañ jaamiyohi,

9 ndaa dí won so' tih : « Bëyít ! Ngana pañ dí ! So' mi súrgë ti do a koy-yaayyu yonente ya, a bëyí fí helte nuf unna filiŋ téeríi bee ra nen. Fu waŋti jaamiyaa Koope kep ! »

10 Malaakaa baatte won tih : « Ngana d'ap yin unnee ke Koope filiŋ téeríi beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra.

11 Bëyí bosse haba pañ yin bos ; bëyí sobete homaa a sobii ; bëyí júbpé haba pañ yin júb ; bëyí selate, sühë në. »

12 Yéesú won tígí daaha tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl ow fi ow béeb yee légéy rí rë.

13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* , daa mi déb daa mi millë', daa mi dalaana daa mi lúsëenë.

14 Lahute sos-keeñ bëewë na hosu búubbí wë rë, wa ay mín ñam na koy kilka na ona' pesa na dúmëh rë, wa ñeya' íllë, wa haal filiŋ gina.

‡ 21:20 21.20 Kúlëerrí la' ya biníyú dee ra, fun oluu wa d'eeha, ndaa d'ee man la' ya ra tasa'te lan af. * 22:13 22.13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa : Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'.

¹⁵ Bëewí bossa nék : wa fi lu-unna, bëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú ow ra, bëy yúullë a bëewë fahuu fel te dékúu në rë homun ëssín.

¹⁶ « So' mi Yéesú, daa mi wol malaakii so' teebe d'on fi bëy ílí janjaa iñyeh : So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niñ hagam da. »

¹⁷ Ruuh-Peseñ a kíleegí Har fa wonu tih : « Aye ! »

Bëyí fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »

Bëyí fí sifiroh aya !

Bëyí fí faha' na mulaa na ona' pesa na d'uméh rë meeluy na dara

!

¹⁸ So' mi Sañ, mi won a d'on, d'on fi bëewë keluu Unni Koope filiñ téeríi bee ra bëeb në : bëyí fí baat na yin, Koope ay rii baat loolla wonu filiñ ra.

¹⁹ Te bëyí nís në yin, Koope ay rii nísí d' wodi di koyyi kilka na ona' pesa na d'uméh rë, nísí d' dí tígí di gini selaa na wonuu filiñ téeríi bee ra.

²⁰ Bëe' won biti iñyaa bëeb kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil te ii maañ ! »

Démíin ! Aye Yéesú-Yíkëe !

²¹ Yéesú-Yíkëe líhë rën bëeb mal !